

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

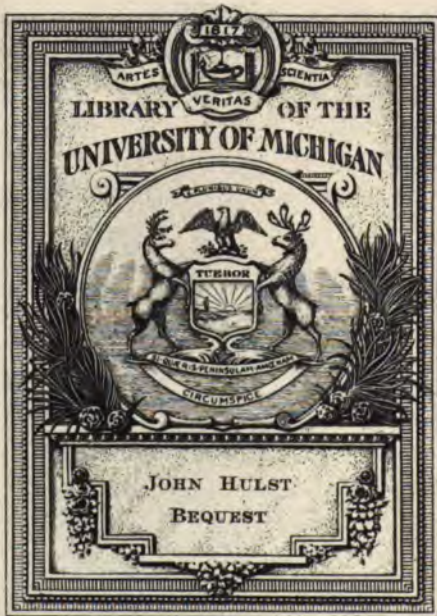
- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

A 449220

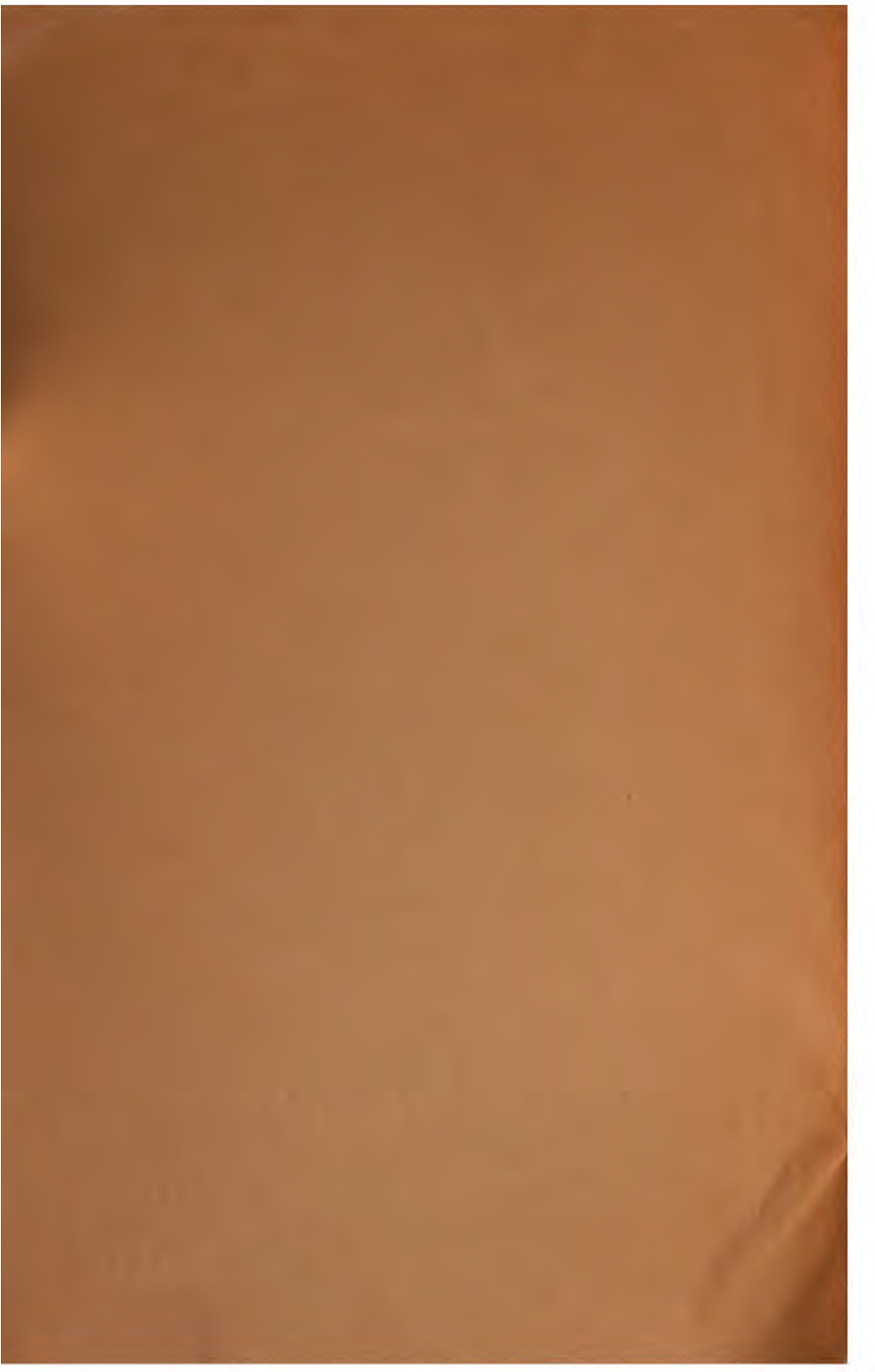

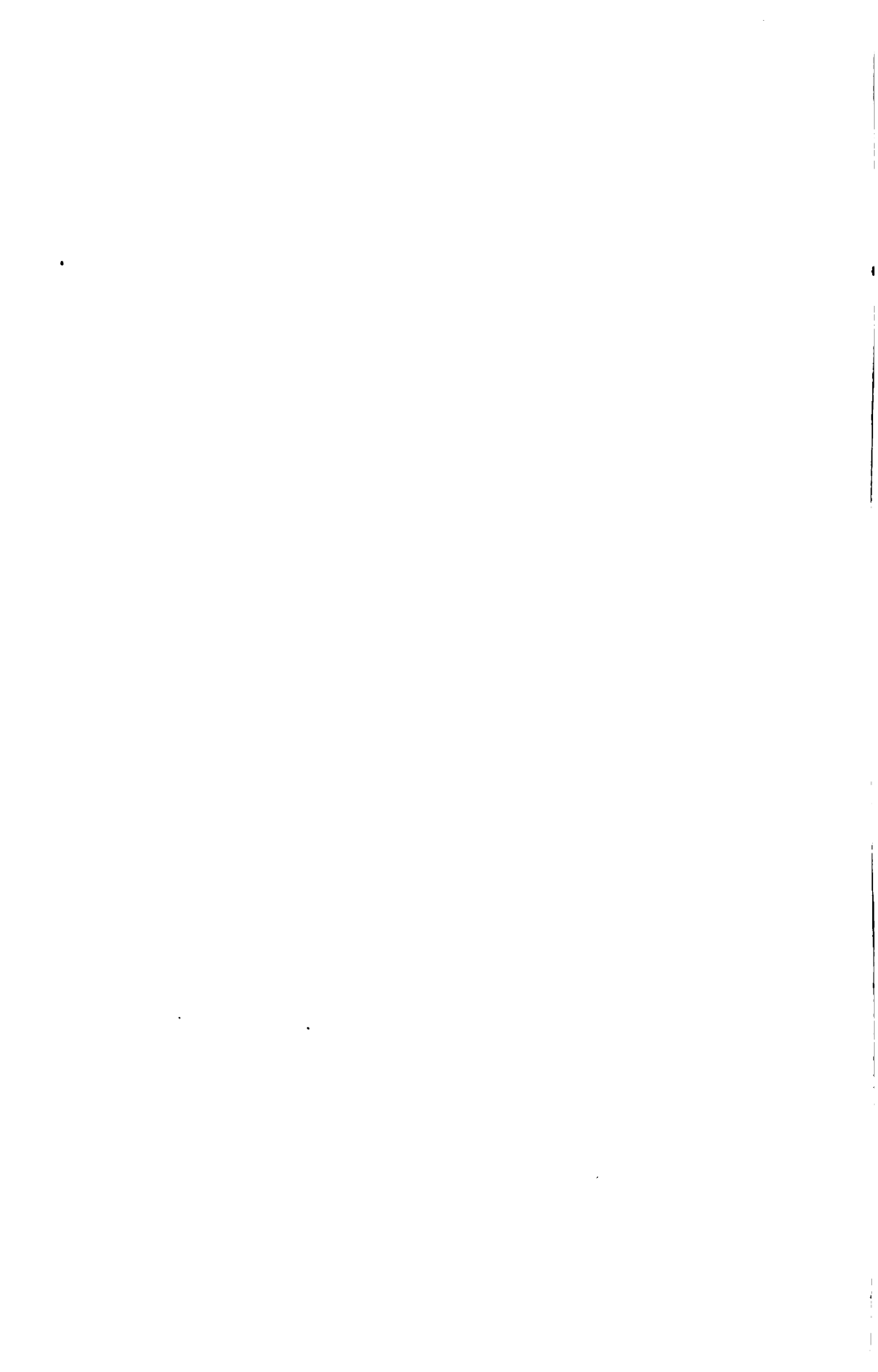
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN

JOHN HULST
BEQUEST

7

ATLAS VAN STOLK

DE DONDERKONTACHE DRUKKERIJ EN UITGEVER-MAATSCHAPPIJ

ATLAS VAN STOLK

K A T A L O G U S

DER

HISTORIE-, SPOT- EN ZINNEPRENTEN

BETREKKELIJK

DE GESCHIEDENIS VAN NEDERLAND

VERZAMELD

DOOR

S. van
A. VAN STOLK Cz.

*Oud-Majoor-Kommandant van het korps Koninklijke
Scherpschutters van Rotterdam, Officier in de
orde van de Eikenkroon, Ridder in
de Koninklijke orde van Italië*

GERANGSCHIJKT EN BESCHREVEN

DOOR

G. VAN RIJN

Conservator der Gemeente-bibliotheek van Rotterdam

ZEVENDE DEEL

AMSTERDAM

FREDERIK MULLER & Co.

1906

NE
215
N2
S87
.7

VOORBERICHT

Na langer tijdsverloop dan door iemand werd gewenscht, verschijnt dit deel van den katalogus. De redenen mede te deelen, die daartoe aanleiding gaven, kan weinig belang hebben voor de buitenstaanden. Het zij genoeg te zeggen, dat alles zal in 't werk gesteld worden om het geduld der bezitters van de voorgaande deelen niet nog eens zoo op de proef te stellen.

Ditmaal heeft de afdeeling „Zeden en gewoonten” het leeuwenaandeel, zóó zelfs, dat het tegenover hen, die enkel historieprenten bezitten, op het eerste gezicht noodig zou kunnen schijnen een verontschuldiging te maken over het betrekkelijk klein getal gebeurtenissen in dit deel behandeld. Slechts de feiten toch van 1796 tot 1807, in beeld gebracht en in dezen Atlas aanwezig, vonden hier een plaats. Ik geloof echter dat bij nader inzien zal blijken, dat onder eerstgenoemde rubriek nog wel een en ander is, waardoor de eerste indruk gewijzigd worden zal. Zoo b.v. de afdeelingen „Uniformen” en „Krijgswezen”, samen een kleine veertig nummers; „Kostuum” van gelijken omvang; „Spelen” meer dan zestig nummers, en zoo verder.

Over één afdeeling zij het mij geoorloofd iets meer te zeggen; het is over die der „Kinderprenten”. Wie Mullers katalogus op dit onderwerp geraadpleegd heeft, weet hoe weinig licht het door hem gevolgde systeem van beschrijving geeft, voor de waardeering van dit

belangrijk onderdeel der prentkunst, daar het vermelden van uitgever, nommer en getal voorstellingen van elke prent niet voldoende, maar ook een eenigzins uitvoeriger omschrijving noodig is van hetgeen in den loop der tijden als geschikt onderwerp beschouwd werd, tot leering of vermaak der jeugd. Ik heb getracht, van de kinderprenten, in den „Atlas van Stolk” aanwezig, zooveel mogelijk den aard der voorstellingen aan te geven, doch ook tijdens die beschrijving maar al te zeer gevoeld, hoe hier een terrein braak ligt, dat hem, die het naar den eisch bearbeiten wil, tegelijk een belangrijke en zeer aangename bezigheid biedt. Dr. G. J. Boekenogon te Leiden houdt zich daarmee reeds geruimen tijd bezig en bezit een ongeëvenaarde verzameling van deze uitteraard moeilijk bijeen te brengen prenten. Had ik dit geweten toen ik aan dit deel van den Atlas gekomen was, dan zou het vooruitzicht dat we een vergelijkende studie over een veel grooter aantal kinderprenten mogen tegenmoet zien, het door mij gevolgde plan zeker gewijzigd hebben. Nu vestig ik hiermede de aandacht van de belangstellenden op dien hoogst interessanten arbeid.

G. VAN RIJN.

BEREDENEERDE BESCHRIJVING

VAN DEN

ATLAS „VAN STOLK”

Afzonderlijke prenten

(Vervolg)

1796. MULLER (No. 5450).

5368. De lantaarn voor 1797.”

Zie: Na Muller No. 5604 hierna.

1796. MULLER (No. 5458).

5369. „Afbbeelding van de Nationaale Guardes volgens het Plan van Organisatie.”

In twee rijen boven elkaar zijn achttien (op iedere rij negen) verschillende rangen van deze gardes afgebeeld. Ze zijn alle genommerd en met een korrespondeerend cijfer is onder bovenstaand onderschrift aangegeven welke kwaliteit elk der afgebeelde uniformen vertegenwoordigt. Gekleurde gravure br. in-fol., z. n. v. gr.

1. Officier van de Cavallerie. 2. Wachtmeester. 3. Vullontair. 4. Officier van de Artillerie. 5. Commandeur. 6. Canonnier. 7. Tamboer. 8. Chef de Brigade. 9. Lieutenant Collonel. 10. Adjudant Generaal. 11. Capitein der Infanterie. 12. 1ste Lieutenant. 13. 2de Lieutenant. 14. 3de Lieutenant. 15. Iager Officier. 16. Sergeant Major. 17. Sergeant. 18. Schutter”.

1796. a. NIET BIJ MULLER (No. 5458).

5370. „Eene verkenning”.

Rechts op den achtergrond een molen; links drie huzaren, van welke er een afgestegen is en de voorste onderzoekend uitkijkt of hij den vijand ook bespeurt. Phototypie langw. in-4°. naar een teekening van Charles Rochussen.

Hierbij vier blz. tekst, gr. in-fol., in boekdruk, waarin, naar aanleiding van de uniform dezer bataafsche huzaren van omstreeks 1796, het verhaal gedaan wordt van een verkenning, die van zeldsamen moed getuigde en ondernomen werd door den wachmeester J. P. Weitzel van het korps huzaren dat toen (in 1798) nog het Regiment van Heeckeren heette. Zie: J. W. van Sypsteijne, *Geschiedenis van het regiment hollandsche hussaren*. 's Gravenhage. 1849. in-8°.

1796.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5453).

5371. „Uitgegeven bij de Commissie tot regeling der Wijkvergaderingen Rotterdam 1796. Gezien bij ons ondergetekenden President Secretaris van wyk”.

Formulier van lidmaatschap, gegraveerd aan de keerszijde van een plaatje, een ovaal voorstellende met een zinnebeeldige vrouwenfiguur (de Vrijheid) links, een andere (de Gelijkheid) rechts. Twee kindertjes (de Broederschap) ziet men vóór het voetstuk, waarop het ovaal staat, dat bovenaan versierd is met het wapen van Rotterdam, omgeven door netten, een watervaa, een roer, hoosvat, enz., en waarin onderaan „vryheid, gelykheid, broederschap.” gegraveerd is. Links van de kindertjes de „Rechten van den Mensch en Burger”; rechts een lauwerkrans en een bundel liktronstaven. Gravure kl. in-8°, naar D. Langendijk, door H. Roosing. De koperplaat is op het gemeente-museum te Rotterdam. Zie: *Bronnen voor de geschiedenis van Rotterdam*. I. Blz. LXXI—LXXII der inleiding.

1 Maart 1796.

MULLER (No. 5454).

5372. „Opening van de Nationale Vergadering. op den 1ⁿ Maart 1796. verbeeldende het oogenblik dat de president M^r. P. Paulus dezelve verklaarde het representerend Lighaam van het volk van Nederland te zyn.”

Gezicht in de vergaderzaal der Nationale Vergadering in den Haag (de vroegere danszaal in het stadhouderslijk paleis).

De zetel van den president is hier links. Op de gaanderij op den achtergrond en voor de bovenvensters rechts verscheidene toeschouwers en toeschouwsters. Gravure in-plano, met bovenstaand onderschrift gegraveerd onder de voorstelling, naar J. Jelgerhuis Rz. 1796, door G. Kitsen te Rotterdam 1797.

Hierbij: *Monument voor het aankomend geslacht; opgericht in de bataafsche republiek; of karakter schets der volks vertegenwoordigers, zitting hebbende in de nationaale vergadering*. Z. pl. o. j. 16 blz. in-8°, waarvan de laatste niet bedrukt.

. In alfabetische orde zijn hier meer of minder uitvoerig de karakters der representanten beschreven. Zie Saakes a. w. September 1797.

1 Maart 1796.

MULLER (No. 5465a).

5373. „Nauwkeurige afbeelding van de nationale vergadering in den Haag,“.

Grootere voorstelling dan die der vorige plaat. Ook hier de zetel van den voorzitter links. Alle leden hebben hier den sjerp om met het inschrift „representant.“, terwijl de koppen van hen, die men in de afdeeling rechts op den voorground ziet, bepaald portretten zijn. Gravure in-plano, naar en door G. Koekers, Middelburg 1797, met bovenstaand inschrift in den onderste plaatrand. Saakes a. w. Maart 1798.

1 Maart 1796.

MULLER (No. 5467a).

5374. „Afbeelding der Nationaale Vergadering, in den Hage.“

Gezicht in de zaal der Nationale vergadering in den Haag, nu met de ramen, den stoel des voorzitters, enz. rechts. Gravure langw. in-4°, naar J. Bulthuis, door R. Vinkeles en D. Vrijdag 1796. Het is een der platen voorkomende in C. Rogge, *Tafereel van de geschiedenis der jongste omwenteling in de Vereenigde Nederlanden*. Te Amsterdam, bij Johanna Allart, MDCCXCVI.

Van dese plaat zijn hier twee exemplaren :

a. Een gekleurde proefdrak vóór het onderschrift. De namen van teekenaar en graveur gepointilleerd.

b. Het bovenbeschrevene.

Verder komen, behalve de onder No. 5237 en 5360 hier voren afzonderlijk beschreven prenten, in dit boek nog voor:

„Kaat van Nederland, waar op de voornaamste marschen der Franschen bij hun inval in het zelve, afgetekend zijn.“ Gekleurde gravure gr. in-4°, naar C. J. Roeder, door C. van Baarsel. (Muller No. 5185b). Is ook opgenomen in: C. van der Aa, *Geschiedenis van den jongst-geëindigten oorlog*. II.

„Afbeelding van de vrijheids-boom, op den Dam, te Amsterdam.“ Gravure in-8°, door C. Brouwer. (Muller S. No. 5360A).

„De Gewezen Raadpensionaris Mr L. P. van de Spiegel gebragt op de Gevangen-poort in 's Hage, in den nacht van den 14den van Wijnmaand 1795.“ Gravure langw. in-4°, naar J. Bulthuis, door R. Vinkeles en D. Vrijdag. (Muller No. 5445a en S. No. 5445).

1 Maart 1796.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5460).

5375. „Zinnebeeldige Kunstprint op de Nationaale Vergadering representeerende het Volk van Nederland.“

Op een verhevenheid, twee treden hoog, zit een man in romeinache kleeding. Voorzichtigheid en Wijsheid staan achter zijn zetel, terwijl tegen drie kolommen achter hem de borstbeelden van Oldenbarneveld, H. Hoofd Dz. en Hugo de Groot hangen. De Nederlandsche maagd

biedt hem een lint aan, waarop „Vox populi, vox dei.” Links op den achtergrond de Nationale Vergadering. Rechts op den voorgrond twee engeltjes het boek (der geschiedenis?) lezende. Gravure in-plano, met bovenstaand onderschrift, naar en door J. Snoek, met adres van J. Groenewoud te Rotterdam. „Proefdruk”. Muller vermeldt een zelfde plaat naar G. v. d. Berg, door J. Snoek, zonder adres.

1 Maart 1796.

MULLER (No. 5443 noot).

moet zijn: a. NA MULLER (No. 5460).

5376. „De Nederlandsche nationaale vlag. voor de marine van de republiek. Gedeplojeert den 1 Maart 1796.”

Onderschrift onder een gekleurd en met goud opgewerkt exemplaar der afbeelding van genoemde vlag, in welks linkerbovenhoek een zinnebeeldige voorstelling is aangebracht, de Nederlandsche maagd en den Leeuw voorstellende, die samen den vrijheidsstander vasthouden. Van dit zinnebeeld is de oorspronkelijke teekening van D. Langendijk in de kollektie Fred. Muller. Gekleurde gravure in-4°, z. n. v. gr. (door J. G. Schultz). Uit: *Nederlandsche Mercurius*, 1796.

1 Maart 1796.

MULLER (No. 5444).

moet zijn: b. NA MULLER (No. 5460).

5377. „Standaard.” — „Wimpel.” — „Geus.” — „Vlag.”

Inscripten gegraveerd boven de afbeeldingen van deze voor de marine van de Bataafsche Republiek op last van het Comité van Marine vervaardigde vlaggen. Bij standaard, wimpel en vlag is in den hoek van het rood, die 't dichtst bij den stok is, de Nederlandsche Maagd afgebeeld met het schild, waarop een liktorenbundel, aan haar linkerzijde, terwijl een grimmige Hollandsche leeuw aan hare rechterzijde met haar den speer vasthoudt; deze zelfde voorstelling staat midden in den „Geus”. Gekleurde gravure in-fol., door H. Roosing, Rotterdam 1796.

1 Maart 1796.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5460).

5378. *Zinnebeeldige voorstelling in de marinevlag der Bataafsche republiek.*

De Nederlandsche Maagd houdt, met den Leeuw, die, grimmig de tanden vertoonende, aan hare rechterzijde ligt, den speer vast, waarop een vrijheidshoed staat; de linkerhand houdt een schild, waarop een liktorenbundel. Licht geëtate plaat langw. gr. in-fol., z. n. v. gr.

3 Maart 1796.

c. NIET BIJ MULLER (No. 5460).

5379. „Beschryving van den statigen optogt, van het burgerfeest, het welk by gelegenheid der opening van de nationaale vergadering, op Donderdag den 3 Maart 1796, alhier staat gehouden te worden.”

Opschrift boven de volgorde van den stoet, zooals die opgenomen is

in de „Haagsche extra-courant. Voor Dingsdag den 1 Maart 1796.” 1 blad in-fol. in boekdruk, met adres van Johannes de Groot en Zoonen (te 's Gravenhage). Zie voor een gedeeltelijke voorstelling van dien optocht 't volgend nummer.

17 Maart 1796.

MULLER (No. 5461).

5380. „Al moest Gij veel te vroeg, vermaarde
De glorie van Uw' naam zal door al de eeuwen leven;
Nog roemt de laatste Neef Uw' deugden en verstand,
Uw ijver en Uw trouw voor Volk en Vaderland.”

Vierregelig vers van A. J. Verbeek, in twee rijen onder een zinneprent op P. Paulus. Op een drietreden-hooge verhevenheid staat in 't midden van een half-cirkelvormige monumentale galerij een zuil, op welke voetstuk twee kinderen het borstbeeld van P. Paulus, in medaillon, vasthouden. Vóór de zuil een altaar, waarnaast rechts een kind met een krans; aan weerszijden een op kolommen rustend uitbouweel, waarop „P. Paulo opt. de rep merito.” Bovenop links de beelden van Standvastigheid en Vrijheid; rechts die van Gelijkheid en Oprechtheid. Rechts op den voorgrond een vrouw, die een andere (met het wapen van Holland op haar gordel) wijst op het door hemelsch licht bestraald borstbeeld. In 't midden op den voorgrond twee kinderen bij een viertal boeken, waarvan er één opengeslagen is, dat tot titel heeft: „P. Paulus over (de) gelykheid.” Meer links een kind met een mand met bloemen, en drie anderen, die een guirlande maken. In de uiterste nis links het borstbeeld van Oldenbarneveld en op den achtergrond der plaat de zee met schepen; rechts het borstbeeld van H. de Groot en op den achtergrond der plaat het Binnenhof, met den Vrijheidsboom in 't midden en een gedeelte van den optocht in 't vorig nummer vermeld, voor zoover mij bekend overigens niet in beeld gebracht. Gravure gr. in-fol., door J. C. Bendorp, met adres van A. v. d. Kieboom (te Dordrecht).

26 April 1796.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5462).

5381. *Executie van een moordenaar te Rotterdam.*

Op het exercitieveld buiten Rotterdam (men ziet den St. Laurenstoren in 't verschiep) ligt rechts een geblinddoekt persoon gekniel. Een vijftal soldaten schieten op hem, terwijl links voet- en paardvolk opgesteld is. Rechts op den voorgrond een doodkist. Teekening in O.I. inkt en sepia, langw. in-4°., „Dirk Langendijk ad vivum Delineavit 1796.”

In de *Rotterdamsehe courant* van Dinsdag 26 April 1796 leest men hieromtrent het volgende: „Heden morgen werd *Alexander de Maydi*, welke voor eenigen tijd alhier een moord had gedaan en, op reclame van den Franschen commandant in handen der Fransche troupen gesteld was, uit de gevangenis onder het Stadhuis, met een genoegzaam escorte,

naar het Gemeenelandshuis gevoerd, en er door den Krijgsraad met de gewone formaliteiten ter dood gevonnisd, waarna hij terstond, te voet, naar het Exercitieveld gebragt, en aldaar ter neder geschoten werd. Hij was slegts 20 Jaren oud en had een voorkomen, dat hem bij niemand van zulk een daad verdacht gemaakt zoude hebben."

26 April 1796.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5463).

5382. *Executie van een moordenaar te Rotterdam.*

Latere voorstelling van hetzelfde feit, dat op de vorige teekening is afgebeeld. Hier ligt de veroordeelde echter reeds ter aarde en ontvangt het genadeschot, daar hij door de algemeene afvuring niet gedood schijnt te zijn. Teekening langw. in-fol. in O.-l. inkt en sepia, „Dirk Langendijk ad vivum Delineavit 1796."

10-11 Mei 1796.

MULLER (No. 5463a).

5383. „Gewelddadigheden, van eenige Artilleristen," enz.

Zie: No. 5412 hierna.

29 Mei 1796.

MULLER (No 5464 en S. No. 5464).

5384. „Het Vryheids Pleijn te Utrecht den 29 Mey 1796."

De Neude van 't Noordea af gezien. Links op den achtergrond de Schoutensteeg. Op 't midden van 't plein, een weinig liuks, de vrijheidsboom, geflankeerd door twee monumentale versieringen, waarop trofeën, terwijl op de voorste staat „autel de la victoire". Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met bovenstaand onderschrift. Komt ook voor in *Nederlandsche Mercurius*. Oct. 1796; terwijl in N. van der Monde, *Beschrijving van Utrecht*. II, een kopie van het linkergedeelte dezer prent in steendruk is opgenomen, die mede hier aanwezig is.

16 Augustus 1796.

NIET BIJ MULLER (No. 5465).

5385. „*A Peep into Saldanha Bay or Dutch Perfidy Rewarded.*"

Spotprent op het nemen van een hollandsche vloot door de Engelschen in de Saldanhabaai op 16 Augustus 1796.

In 't midden staat een Hollander met de traditioneele wijde broek, die tot kenschetsing van ons volk vooral in engelsche afbeeldingen veel voorkomt. 't Geld loopt hem aan beide zijden de broekzakken uit en boven zijn hoofd leest men: „Between John Bull, & the French Republic poor Mijnheer will be Robbed of all. D — n the Scheldt". Links een engelsch matroos, die den Hollander, wiens hoed vol goud hij in de linkerhand heeft, in 't gezicht spuwt en hem toeroept: „come come Mijnheer the Republicans must not have all the money, we must have a little Handaway d'ye see". Geheel links twee apen met een ketting

aan een „Tree of Liberty” vastgemaakt. Rechts een man, die een haveloopen Franschman, wien de jakobijnenmuts van 't hoofd valt, bij den das vasthoudt en geld van hem eischt, blijkens den uitroep van den laatste: „by Gar Mijnheer has got all de money”. Geleerde gravure langw. in-fol., met bovenstaand inschrift in den onderste plaatrand en rechts onder in de gravure: „London Publ^d N 7, 1796, by S W Fores N. 50, Piccadilly.”

1796.

MULLER (No. 5466).

5386. „The Orangerie; — or — the Dutch Cupid reposing, after the fatigues of Planting. — Vide, The Visions in Hampton Bower.”

Spotprent op Willem V. De prins ligt in 't midden der plaat, geheel naakt en met vleugels, als Kupro, op een zodenbed. Zijn hoofd rust tegen een met een hangslot voorzien zak geld, waarop „24.000.000 Ducats” staat. In de saamgevouwen handen heeft hij een schop. Aan weerszijden staan op den voorgrond oranjeboompjes in tobben, in 't midden een drietal in potten, die allen in plaats van vruchten kinderhoofdjes dragen. Op den achtergrond ziet men aan alle zijden een aantal vrouwen, allen in hoogt zwangeren staat, onder welke links een met melkjuk, in 't midden een vischvrouw en rechts anderen met hark en hooivorken gewapend. Gravure langw. in-fol. „J: G: [J. Gillray] inv: et fecit”; rechts onderaan: „Pub.^d Sept: 16th 1796. by H. Humphrey, New Bond Street”.

De afzonderlijke gelijktijdige uitgaaf dezer prent ontbreekt hier, doch zij is aanwezig in den lateren afdruk der koperplaten van Gillray, als N°. 36 voorkomende in den afzonderlijken band met suppressed plates, gevoegd bij *The works of Gillray*, enz. Zie nummer 5389 hierna.

1796.

NIET BIJ MULLER (No. 5467).

5387. „Nieuwe kaart der Bataafsche republiek verdeeld in 126 districten ieder bevattende nagenoeg 15000 Zielen, naauwkeurig opgemaakt uit de Lysten der Volkstelling in de onderscheidene Gewesten. te Amsteldam, by Mortier Cövens & Zoon. 1796.”

Geleerde kaart, waarop zoowel door cijfers als door de verschillende kleuren de distrikten zijn aangewezen. Gravure in-plano, z. n. v. gr. Hierbij:

1°. „Bericht.” 1 blad gr. in-fol., in boekdruk, waarop voorkomen: een zeer uitvoerige mededeeling omtrent de uitgave der kaarten van iedere provincie in 't bijzonder en van de kaart van Amsterdam; voorts de „Naamlyst der districten.”, enz. en

2°. „Tafel der verdeeling der Bataafsche republiek, in departementen en ringen:” enz. 2 bl. in-plano, in boekdruk. Deze met adres van Cornelis Cövens te Amsterdam.

1793—1796.

MULLER (No. 5348).

moet zijn: NA MULLER (No. 5469).

5388. „Gedenkzuyl der VII” „vereenigde provincieën”.

Twee platen met gelijkkluidend inschrift op twee marmerplaten tegen een breede zerk. De eerste is bovenaan versierd met de wapens der provincieën en vertoont, in acht rijen van medaillons, gezichten op 57 stemhebbende steden der verschillende provincieën. Op den voorgrond links ziet men allerlei attributen van landbouw handel en nijverheid; rechts die van scheepvaart en visscherij. Op den tweeden grond gereedschappen, boeken, enz. als symbolen van ambachten, kunsten en wetenschappen. In het midden boven de zerk een trofee, waarvóór een man zit, die de Staten-Generaal voorstellen moet.

De tweede plaat is geheel op dezelfde wijze ontworpen. In plaats der wapens zijn hier boven in den rand zeven zinnebeeldige voorstellingen van de voortbrengselen der provincieën geplaatst. De acht rijen medaillons bevatten hier afbeeldingen van 74 niet stemhebbende steden en dorpen der zeven provincieën. Evenals op de eerste plaat zijn de namen der plaatsen onder-, de wapens boven de afbeelding aangebracht. Links op den voorgrond de aankomst der Batavieren; rechts een visscher, een kind bij een spinnewiel, een weefgetouw, enz. In 't midden bovenop een trofee, waarvóór het wapen van de Generaliteit met het jaartal MDLXXIX er onder.

De cijfers onder ieder medaillon geven in uren den afstand aan tuschen de afgebeelde plaats en Amsterdam.

Bij ieder dezer platen is een geheel gegraveerde en met een zinnebeeldig lijstwerk omgeven „Verklaaring”.

Beide gravures in-plano, in „Proefdruk”, zijn naar en door J. G. Visser. De eerste is in 1793 uitgegeven te Amsterdam bij H. A. Banse & Comp.; de tweede eerst in 1796, ook te Amsterdam, maar bij H. & J. G. Visser & Comp. Muller vermeldt alleen de verklaring der eerste plaat; Saakes a. w. op December 1793 alleen die eerste plaat zelf.

1 April 1797.

MULLER (No. 5468).

5389. „Pylades & Orestes.”

Prins Willem V bracht tijdens zijn ballingschap in Engeland een groot deel van den dag door met wandelen in Old Bond Street, vergezeld van zijn sekretaris. De vorst was dan dikwijls in versuften staat. Gillray nam hieruit aanleiding tot het vervaardigen van deze karikatuur, die zulk een wandeling voorstelt. Zij komt als No. 433 voor onder de afdrukken van de oude koperplaten, door Henry G. Bohn in 1851 uitgegeven in een enorm boekdeel, getiteld: *The works of James Gillray from the original plates*, waarbij een *Historical and descriptive account* in-6° is gevoegd, bewerkt door Thomas Wright en R. H. Evans, waaraan

ik de hier vermelde bijzonderheden ontleende. De oorspronkelijke plaat verscheen op bovenstaanden datum.

29 April 1797.

NIET BIJ MULLER (No. 5470).

5390. „*Le triomphe des armées françaises.*”

Opschrift boven vijf regels tekst onder een plaat, waarvan hier slechts 't onderste gedeelte aanwezig is en waarop een in tweeën gescheurde kaart van een groot deel van het vasteland van Europa afgebeeld is, met „Bertin sc.” in den rechterbovenhoek. Bonaparte staat in de ruimte door de breuk veroorzaakt en houdt de rechterhand aan 't grootste stuk, Moreau aan 't kleinste, waarop ook de „Provinces Unies” voorkomeu, enz. 't Geheel schijnt een zinneprint te zijn, verschenen na het teekenen te Leoben, der preliminairen van het verdrag van Campo Formio 29 Germinal 1797. Gravure in-plano, door Monsaldy „Déposé à la Bibliothèque Nationale.”, met adres: „A Paris chez Jean, Rue Jean de Beauvais N° 32.”

8 Augustus 1797.

MULLER (No. 5471a).

5391. „Den 8 Augustus 1797. 3. I. d. B. V. in Nederland.”

Inscript gegraveerd in den ondersten plaatrand eener gravure kl. langw. in-4°, z. n. v. gr. Spotprint op de afstemming van het „plan van constitutie”, dat hier in een kist wordt ter aarde besteld. Links staat een persoon in biddende houding, bij dezen zit een man, die „Slijm” uitbraakt door het „Revolutie water”, dat hem door een derden persoon ingegeven is. Rechts van de kist een blaffende keeshond en een treurende „Staats Raad”. Achter de kist toeschouwers en de lijkwagen. Saakes a. w. September 1797.

24 Augustus—1 September 1797.

MULLER (No. 5472).

5392. „'s Gravenhagen; Heden den 24sten Augustus, A^o 1797. „Werd ons de Heugelijke tijding aangebragt, dat in den Ouderdom van XVIII Maanden overleeden is het monstreuse voorwerp Constitutie.” enz.

Navolging van de toen in gebruik zijnde doodsberichten, in boekdruk, omgeven door randwerk met de emblemen van den dood. 1 blad in-4°. Zie vorig nummer.

11 Oktober 1797.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5478).

5393. „*Zeeslag, tusschen de Bataafsche en Engelsche Vlooten, op de hoogte van Egmond, den Elfden October 1797,*” enz.

Afbeelding van een gedeelte van dezen slag. In 't midden op den voorgrond het schip de Vrijheid met geen enkelen mast meer; links op

den voorgrond een boot met bemanning en een brandend schip. Teekening in O.-I. inkt en sepia, zeer groot br. in-fol., z. n.

11 Oktober 1797.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5478).

5394. „*De Bataafsche en Engelsche Vloten, by het Eynde der Zeeslag van den 11^{en} October 1797.*”

Gezicht van de schepen der Engelschen en Hollanders in gevecht. Midden in de slagorde op den tweeden grond het schip de Vrijheid met de nieuwe republikeinsche vlag en den spiegel naar voren. Teekening in O.-I. inkt en sepia langw gr. in-fol., door E. Munts.

11 Oktober 1797.

c. NIET BIJ MULLER (No. 5478).

5395. *Zeeslag bij Kamperduin.*

Voorstelling uit dezen zeeslag. Rechts op den voorgrond een brandend schip; in 't midden een driemaster vuurgevend en met zwaar doorschoten zeilen; links op den voorgrond een zinkend schip. Teekening in O.-I. inkt en sepia zeer gr. br. in-fol. z. n.

11 Oktober 1797.

MULLER (No. 5481).

5396. „*Heldhaftige Verdediging van den Bataafse Vice Admiraal, de Winter, tegen drie Engelsche Oorlog Schepen; in den Zeeslag voor Kamperduin den 11 Oct: 1797.*”

Tweeregelig onderschrift onder de afbeelding van dien slag. Links op den voorgrond het schip de Vrijheid, met de afgeschoten masten. Gravure langw. in-8°, z. n. v. gr.

11 Oktober 1797.

MULLER (No. 5485¹).

5397. „*The Dutch Fleet Defeated, on the Afternoon of the 11th October 1797, shewing the Flag Ship of Admiral de Winter dismasted,*” enz.

Onderschrift onder een voorstelling van den slag bij Kamperduin. Uitnemende gravure in-plano, naar en door R. Dodd, met adres van I. Brydon en R. Dodd te Londen, Maart 1798. Muller beschrijft het compleete stel van twee gravures naar het exemplaar van Mr. S. van Gijn.

11 Oktober 1797.

MULLER (No. 5484).

5398. „*.... Lord Viscount Duncan's Victory and Admiral De Winter's Resignation on Board the Venerable, Oct., 11.th 1797.*”

Gedeelte van de opdracht aan den koning van Engeland, gegraveerd onder de afbeelding van het dek van den „Venerable”, waarop de Winter zijn zwaard aan Duncan aanbiedt. Gravure in-plano naar Mr. Orme, door Danl. Orme en met diens adres en dat van Edw. Orme, 20 Aug. 1800.

11 Oktober 1797.

MULLER (No. 5486).

5399. „Plan of eerste positie, Van de Actie op den 11° October 1797. in de Noordzee bij Camperduijn, tus- schen de Bataven & Engelschen de Wind N W t N en N N W.”

Inscript in den rechterbenedenhoek van de eerste van zes teeke- ningen, waarin de verschillende posities der beide vloten gedurende den slag bij Kamperduin zijn afgebeeld. Zes teekeningen langw. in-fol., zonder naam. Bij de derde tot zesde teekening is in handschrift de „Verklaaring der Positie” gevoegd. Daar dit het exemplaar is, dat onder No. 1086 in auktie Munnicks van Cleeff voorkwam, waar alle verklaringen vermeld worden, schijnen de overigen verloren geraakt.

11 Oktober 1797.

NIET BIJ MULLER (No. 5488).

5400. „*Commemoration of the XIth October MDCCXCVII.*”

Engelsche gedachtenisprent aan den zeeslag bij Kamperduin. De bovenste helft vertoont Britannia met Neptunus' drietand in de linker- en den palm der overwinning in de rechterhand, zittend in een schelp- wagen door zeepaarden getrokken en door tritons en een waternimf ver- gezeld; boven haar de Faam. Deze voorstelling rust als 't ware op een voetstuk, in 't midden waarvan bovenstaand inschrift staat, omgeven door zestien borstbeelden in ovaal van de engelsche officieren, die deelnamen aan den strijd, terwijl boven op dit voetstuk de bustes in ovaal geplaatst zijn van „Lord V. Duncan.” en van „Sir Rich. Onslow B”. Gravure in-plano, naar R. Smirke, door I. Parker, terwijl de portretten gegraveerd zijn door „Geo. Noble”, naar de origineele miniaturen van John Smart. „Proof”.

1797.

MULLER (No. 5489).

5401. „De lantaarn voor 1798.”

Zie: Na Muller No. 5604 hierna.

1793—1798.

MULLER (No. 5495*).

moet zijn: Na Muller (No. 5489).

5402. „Midderigh c. s. begeven zig naar het Natio- naal Hôtel, smorgens den 22 Jan. 1798.”

Deze voorstelling is afgebeeld op de laatste plaat in het werk van C. Zilleesen: *Geschiedenis der Vereenigde Nederlanden, Nevens de voor- naamste gebeurtenissen in Europa*. In den Haage, bij J. C. Leeuwe- stijn. 1798—1802 6 dln. in-8°. Op den titel van ieder deel is een zinnebeeldig vignet in-12°. afgedrukt, naar C. Cuylenburgh, door D. Vrijdag. Ze zijn, behalve dat van het eerste deel, door Muller ver- meld onder de Nos. 5365 en 5385½ en stellen het volgende voor:

- Deel I: De vrijheidsmaagd bij een pedestal waarop een haan staat; met de linkerhand houdt zij een schild vast, waarop een brandend hart boven twee ineengelegde handen; met den rechtervoet vertreedt zij een privilege, een keten, enz.; de pijlbundel ligt verbroken op den grond. (N. b. M.)
- II: De fransche monarchie, voorgesteld als krijgsgeman, ligt verslagen, bij hem gebroken kroon en scepter; een soldaat treedt hem met den voet en drijft met geveld geweer een monnik voor zich uit. (Muller No. 5385A²).
- III: Lieden van allerlei stand en kunne dansen om een vrijheidsboom. (Muller No. 5365).
- IV: Op een zeven treden hoog geplaatsten zetel, zit de republiek tusschen twee leeuwen; vóór de trappen staat een altaar, waarop de „Rechten van den Mensch” liggen; een boer en een edelman reiken elkaar over dat altaar de hand. (Muller No. 5385A¹).
- V: De vrijheid met jakobijnenmuts op haar speer en aan den linkerarm een schild, waarop „Bataafsche republiek een en ondeelbaar”, staat op de wapens der provinciën (Muller No. 5385A³).
- VI: Een tempel, in welks onderste afdeeling men een zee-strijd en het beschieten eener vesting ziet, door vijf breede kolommen verdeeld; daarboven acht kolommen, met boeken tusschen de middelste vier; op de ruggen der boeken: „Departementaale wetten” en „Constitutie”. In 't fries een kaartje, waarin (Departement) van de Schelde”, „Departement) van de Dommel”, (geen kaart van Gelderland zooals Muller opgeeft). (Muller No. 5385A⁴).

Op de overige platen de volgende voorstellingen of portretten:

- Deel I. „bl. 84.” „De Armee weigerd den eed aan La Fayette.” „bl. 175.” „De Bataafsche gedeputeerden, overhandigen eene memorie aan de Natiënale Conventie te Parijs, den 6^e Febr. 1793.” (Muller No. 5186).
- II. D. bl. 108.” „Maria Antoinette ondergaat het Vonnis des doods, den 16^{den} October, 1793.”
- Deel III. 1. „L. colonel Krayenhoff.” Borstbeeld in medaillon, naar links.
- 2. „Generaal Daendels.” Borstbeeld in medaillon, naar rechts.
- IV. „bl. 147.” „Inkomst der Fransche Hussaaren te Amsterdam.” (Muller No. 5315a).
- „bl. 124.” „Eenige zeldzaame stukken, uit het kabinet van den prins van Orange, aan H.H. Mog. overgebracht.” (Muller No. 5392).
- „bl. 168.” „Alliantie der Fransche met de Bataafsche

Republiek, gesloten den 16 Mei 1795." (Muller No. 5395).

Deel V. Pl. 1. „Plegtige bezending van negen leden, uit de Centrale Vergadering aan de Vergadering van Holland." (Muller No. 5440).

• • 2. „Drie leden van de Municipaliteit, te Leeuwarden, werden op het blokhuis geplaatst." Gravure naar J. Smies, door L. Portman. (Muller No. 5452).

• VI. 1. „Generaal Buonaparte. Gebooren te Ajaccio in Corsica, den 15 Aug. 1769." Borstbeeld in medaillon, naar rechts.

• • 2. „De baai van Agoa de Saldanha".

Onder de plaat de „Verklaring der ligging en Namen der Schepen van het Hollandsche Esquader onder Commando van den Schout bij Nacht Eng. Lucas.", met de aanwijzing der letters a-i, in twee kolommen er onder gegraveerd.

• • 3. „De reede van Toulon, met de naastgelegen kusten." Inscript in den rechterbenedenhoek eener kaart langw. in-4°.

De gravures zijn, met uitzondering van de laatste, alle in-8°, en, behalve plaat 2 uit deel V, naar C. Cuylenburgh, in de eerste vier deelen door C. Josi, in de beide laatste door L. Portman. De beide kaarten in deel VI z. n. v. gr. De portretten zijn door C. Josi.

1 Februari 1798.

MULLER (No. 5490).

5403. „The Storm rising; -- or — the Republican Flotilla in danger."

Engelsche spotprent op de beweerde medewerking der Whigs aan den voorgenomen inval der Franschen in Engeland. Rechts draaien een viertal mannen van deze staatspartij met een gangspil het groote vlot van St. Malo, zooals het op de volgende prent genoemd wordt, naar de engelsche kust. Wel is de bouw van het vlot iets anders dan dáár, maar 't is ook een spotprent, daarom staan er op de torens, die het in 't rond omgeven, vaandels met inschriften als „Murder", „Beggary", „Plunder", enz. Links op den achtergrond danset de duivel op de guillotine, zingende: „Over de Vater (*sic*) l over de Vater (*sic*) to Charley!", terwijl in den rechterbovenhoek een windgod de namen „Duncan", „Curtis", „Howe", „Gardiner", „Trollope", enz. uitblaast. Gravure zeer gr. langw. in-fol., door J. Gillray. Hier alleen aanwezig in een nieuwen afdruk van de oude koperplaat, zooals die voorkomt onder No. 175 in: *The Works of James Gillray*. Lond., H. G. Bohn, z. j.

1 Februari 1798.

MULLER (No. 5491).

5404. „Afbeelding van het groote vlot te St. Malo."

Op den voorgrond het vlot, waar reeds een gedeelte der ruitery op-

gereden is en nog een menigte paarden- en voetvolk zich heen begeeft; op den achtergrond rechts het vlot in zee, omgeven door verscheiden schepen. In den onderste plaatrand bovenstaand inschrift en op één regel daaronder: „Dit vaartuig is lang 600, breed 300 voeten, bezet met 500 stukken kanon, 36 en 48 ponders, en is geschikt tot transport van 15000 man troepen, tot een landing in Engeland.” Hier onder de verklaring der cijfers 1—5 in de plaat.

De wijze waarop dit vaartuig voortbewogen moest worden blijkt het best uit hetgeen bij de cijfers 3 en 4 staat en dat ik hier laat volgen:

„3. Windmolens, met horizontale wieken, geschikt ter beweging der waterraden, om het vlot naar de vereischte streken van het compas te bestieren, geholpen door een menigte van zwaare riemen.”

„4. Bedekte plaatsen om de waterraden te doen werken, door paarden, indien de windmolens mogten weggeschoten of beschadigd worden.”

’t Was dus een raderboot zonder stoom. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., (door D. Vrijdag). „Proefdruk.” Uitgegeven bij J. Allart. Zie Saakes a. w. Juni 1798. (Zie ook Muller S. No. 5491A).

1 Februari 1798.

MULLER (No. 5494).

5405. „Dutch Embarkation; or, Needs must when the Devil drives!!”

Spotprent op het vlot van St. Malo. Links staat Bonaparte aan wal, rechts de zee, waarop reeds een twaalfstal Hollanders in bewapende notdoppen drijven, terwijl een dertiende gereed is in te stappen. Bonaparte zegt tegen dezen laatsten: „Come, Come Sir, — No grumbling I insist on your embarking and destroying the modern Carthage — don’t you consider the liberty you enjoy—and the grand flotilla that is to carry you over!” De Hollander antwoordt: „D—n such Liberty and D—n such a flotilla! I tell you we might as well embark in Walnut shells.” Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., rechts bovenaan gemerkt „No. XXI”. Behoort in f Door Muller naar dit exemplaar beschreven.

April 1798.

MULLER (No. 5498).

5406. „Jntermediar uitvoerend bewind”.

Bij een tafel, die links op de plaat is afgebeeld, staat een lid van bovengenoemd lichaam met een steek met veeren in drie kleuren op ’t hoofd en een sjerp in drie kleuren om ’t lijf. Gekleurde gravure in-4°, z. n. v. gr. Uit: „Nederl.: Mercurius 1798.”

16 Mei 1798.

NIET BIJ MULLER (No. 5500).

5407. *Brief van Willem „Erfprins van Oranje”.*

Zeer kenschetseud briefje, 1 bl. H. S. in-8°, van Willem prins van Oranje, geadresseerd: „Omme Den Hofmeester Opdenhoff”, dat ik hier in zija geheel afchrijf:

„De Princesse Louis(e?) zal de Graaf Keiserlinek gelasten zig met U te aboucheeren om de nodige schikkingen voor het Schonhauser sejour te beramen. Wat de aankoop van wijn betreft zoo heb ik er niets tegen dat volgens U voorslag 13 Oxhoofden en 100 flessen poort wijn aengeschafft worden, tot welken einde een paspoort gevraagd moet worden, wat de koffy aenbelangd dezelve benodigd geene permissie zoo ik het wel heb. Omtrend de betaling kan altoos de nodige schikkingen getroffen worden en heeft geen haast.

Potsdam den 16 Mey 1798

W ERFFRINS VAN ORANGE.”

19 Mei 1798.

MULLER (No. 5501).

5408. „Volks-Feest in den Haag, den 19den Meij 1798, ter gelegenheid van de aanneeming der Staatsregeling door het Bataafsche volk.”

Afbeelding van het Malieveld met een eerstempel op den achtergrond; links op den voorgrond twee kanonnen met eenige militairen, rechts eenige toeschouwers en aan diezelfde zijde langs het geheele plein kavalerie. Gravure langw. in-4°, naar C. van Cuylenburg 1798, door R. Vinkeles en D. Vrijdag 1799. Uit: C. Rogge, *Geschiedenis der staatsregeling voor het Bataafsche volk*. Met platen.

Hierbij een muziekstukje, woorden van „P: G: Witsen Geijsbeek”, gekomponoord door W. C. Nolting en getiteld: „Triömfzang op het feest der Bataafsche Staats regeling”. 1 blad druks in-8°, te Amsterdam bij den komponist.

19 Mei 1798.

NIET BIJ MULLER (No. 5508).

5409. „Inrigting van den Train van de Vaderland-sche Societeit of Constitutioneel Gezelschap, te Breda, welke plaats zal hebben op den 19^{den} dezer Maand Mey, by gelegendheid en viering van het nationaal feest, over de aanneeming van het Ontwerp van Staatsregeling, door het Bataafsche Volk.”

Opschrift boven het programma van dezen optocht uit negentien groepen bestaande, en, voor zoover mij bekend, niet in beeld gebracht. 5 blz. in-8°. in boekdruk.

1798.

MULLER (No. 5504).

5410. „Organisatie.” — „reorganisatie.” — „dis organisatie.” — „recreatie.”

Titelprent van het derde deel van „Janus verrezen”. Op een theater staat een man, met pruik en steekhoed op, die de menigte toespreekt en volgens de „Lichaamlijke uitlegging van de titelplaat dezes derden deels.”, die in acht 10-regelige koepletten, op vier bladzijden in boek-

druk, hier bijgevoegd is, hun zegt hoe zij zich te gedragen hebben in den korten tijd, dat hij spreker is. „Dit heet Organisatie.”

Onder het theater zitten eenige lieden, die, met bijl en zaag gewapend, slechts wachten op 't kommando van den dikken man, die ook met een bijl onder den arm, 't dichtst bij deze stelling staat. „En, als hij wenkt, dan ligt terstond Het schoon Théâtre op den grond, Door disorganisatie.”

Achter den dikken man staan er verscheidene met slaapmutsen op, naar den spreker te zien en te luisteren; 't derde koeplet zegt van de toehoorders: „Gelukkig hij, die met gemak, Per slaapcallot en beddenjak, Zijn beurt wacht zonder staatsiel Die altoos loert op 't *hoe?* en *dan!* En langzaam voortgaat!” — Dit 's het plan Der reorganisatie.”

Rechts op den voorgrond staat Midas, met ezelsoreen en Janus met zijn dubbel aangesicht, die den eersten een bril op den neus zet; het tafereel hierdoor beschouwend „Vindt hij dat apel zoo vrolijk niet, Dit heet interpretatie.”

In de wolken mannen en vrouwen, door booze geesten met zweepen daartoe aangezet, dansend om een wereldbol. „Hier wordt hervormd, herkaauwd, vertoord, Herschappen en geamuseerd: Dus heet het recreatie.”
Gravure in-4°, z. n. v. gr. Zie Saakes a. w. December 1799.

Mei 1798.

MULLER (No. 4904 en No. 5505).

5411. „Dit alles om mij zelve.”

Een man in de kleeding van de leden van 't Uitvoerend bewind der Bataafsche Republiek, links van het altaar der „Vrijheid”, waarop een hooge hoed met veeren en linten in drie kleuren ligt over een degen, waaraan een papier hangt met inschrift: „Volks=Bestuur”. Hij vertreedt een papier waarop: „Rechten van den mensch.” De plaat heeft bovenstaand onderschrift en behoort als titelgravure vóór: *Het leven en sterven van een hedendaagsch aristocraat. behelsende veele satyres en waarheden, die het volk wooten moet, om tot regte kennis van saaken te komen. Het fransch vrij gevolgd;* door Gerrit Paape. Te Amsteldam, Utrecht, En verder alom in de geheele Bataafsche Republiek. 1798. Gekleurde gravure in-8°, z. n. v. gr. Muller vermeldt de prent tweemaal en zooals blijkt uit het jaartal van het boekje, de eerste maal te vroeg. Zie Saakes a. w. Mei 1798.

1 Mei 1796—12 Juni 1798.

MULLER (No. 5508).

5412. „Het in verzekering neemen van den Burger S. J. van Langen, Lid van het Uitvoerend Bewind, den 12den Junij 1798.”

Tweeregelig gegraveerd onderschrift onder de afbeelding van deze gebeurtenis. Rechts staat van Langen blootshoofds op de stoep van het Hotel van het Uitvoerend bewind tusschen de militairen die hem gevaan-

gennemen. Vóór het huis een afdeeling militairen met geschouderd geweer, enz. Gravure langw. in-4°, naar C van Cuylenburg, door R. Vinkeles en D. Vrijdag, 1799.

Van deze prent zijn hier twee staten :

a. Vóór het onderschrift; de namen van teekenaar en graveurs ge-pointilleerd.

δ. De hierboven beschrevene.

Het is de laatste der prenten, behoorende in C. Rogge, *Geschiedenis der staatsregeling voor het bataafsche volk*. Met platen. Amsterdam 1799, en niet in het werk van Zillezen, zooals Muller heeft.

Verder komen bij Rogge de volgende platen voor:

I. „Gewelddadigheden, van eenige Artilleristen, in de Raadsaal der Municipaliteit te Amsterdam in den nacht tuschen den 10^{den} en 11^{den} Mei 1796.”

Gezicht in de Mosezaal in het tegenwoordig Paleis op den Dam te Amsterdam, waarin van alle zijden artilleristen, met nitgetrokken sabel, op de raadsleden aankomen. Gravure langw. in-4°, naar J. Bult-huis, evenals de beide andere door R. Vinkeles en D. Vrijdag 1799, met bovenstaand onderschrift in twee regels.

Deze prent is ook nog gebruikt in: C. van der Aa, *Geschiedenis van den jongst-geëindigden oorlog*. V. Amst. 1805.

II. „Zee slag tuschen de Nederlandsche en Engelsche Vlooten den 11 October 1797.”

III. „Volke-Feest in den Haag, den 19den Meij 1798, ter gelegenheid van de aanneeming der Staatsregeling, door het Bataafsche volk.” (Zie No. 5408 hier voren).

Eindelijk de kaart: „Verdeeling van het Bataafsche Gemeenebest in acht Departementen” (zie Saakes a. w. December 1800) en zes bladen silhouetten van de leden der nationale vergadering en hunne plaatsvervangers. (Zie van Someren. *Portretten*. I. No. 198).

12 Juni 1798.

MULLER (No. 5509).

5413. „Representanten (12. Juny) Achter de Koekoeken. Pag. 89.”

Onderschrift onder een kleine plaat; links op den achtergrond het Huis ten Bosch voorstellende, waar W. A. Ockerse, A. Ploos van Amstel e. a., te zamen elf personen, gevangen gezet werden in kamers voor welker ramen houten koekoeken waren gemaakt. Rechts een rijtuig, waarin A. Staal uit Leeuwarden, enz. Op den voorgrond militairen en een kommandant te paard. Gravure langw. in-12°, z. n. v. gr. Uit: *Geschiedkundige almanach voor het jaar 1800*, Te bekomen by de Boekverkoopers in de Bataafsche Republiek. Zie voor het vervolg op dezen jaargang van dezen almanak: Muller S. No. 5551A en 5555A hierna.

18 Juni 1798.

NIET BIJ MULLER (No. 5509).

5414. „*Nobbe cs. op 't Slot Muiden.*”

Onderschrift onder de afbeelding van een gedeelte van het slot, waar op 18 Juni de Maire Nobbe en vijf anderen werden gevangen gezet. Gravure in-12°, z. n. v. gr. Uit denzelfden almanak van het vorig nummer, waarvan een gedeelte wordt ingenomen door een bundeltje liederen, getiteld: „De vrolyke sansculot; zingende tot tydverdrijf, en om de slaap uit de oogen te houden.” Zie voor een derde prentje in dezen almanak No. 5280 hier voren.

18 December 1798.

MULLER (S. No. 5518 A).

moet zijn: NA MULLER (No. 5511),

5415. „*Kerk en ruïne te Egmond binnen.*” — „*Ruïne na de instorting der spits te Egmond binnen.*”

Onderschriften onder twee afbeeldingen van deze gebouwen. Twee gravures, langw. in-fol., naar H. v. Brussel, door H. Schwegman, bovenaan rechts gemerkt I en II.

Uit een bij dit exemplaar gevoegd „Berigt ter opheldering van twee konstplaatzen, getekend door H. van Brussel, en in 't koper gebragt door H. Schwegman, te Haarlem.” blijkt, dat ze niet, zooals Muller vermoedt, in een boek behooren, maar met deze 7 blz. tekst in-8°. voor f 1.—, (proefdrukken voor f 1.4.—) verkrijgbaar waren. Zie ook Saakes, a. w. Januari 1802.

1798.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5511).

5416. „*John Bull taking a Luncheon: — or — British Cooks, cramming Old Grumble-Gizzard, with Bonne-Chère.*”

Zinneprent op de overwinningen der Engelschen ter see, o. a. bij Kamperduin, doch ook en voornamelijk op „the Battle on the Nile” van 1 Augustus 1798. Links zit een zeer zwaarlijvig Engelschman voor een tafel, waarop een schotel „Soup and Bouilli.” van fransche schepen; hij heeft één schip aan zijn vork en is gereed dit op te eten. Aan de andere zijde van de tafel, waarop nog borden met kanonnaen, enz. staan, dragen acht personen nieuwe gerechten aan, als: „Fricando à la Howe”, „Desert à la Warren”, „à la Gardiner”, „à la Bridport”, „à la Vincent” en „Dutch Cheese à la Duncan”. Uit den zak van Nelson, die aankomt met een „Fricassée à la Nelson”, hangt de „List of French Ships — Taken Burnt & destroy”(ed). In 't midden op den voorgond een kruik „True British Stout.” Over een prent aan den muur, waarvan men alleen het onderschrift: „Bonaparte in Egypt —” zien kan, hangt een hoed met een lint, waarin „Nelson”, boven achter den Engelschman, die zegt: „What! more Frigases? — why you sons o' bitches, you, where do ye

think I shall find room to stow all you bring in? —" Door een venster, boven den stoel van den Engelschman, ziet men eenige personen (Sheridan, Fox, e. a.) vluchten met de handen ten hemel geheven en roepende: „Oh, Curse his Guts, he'll take a chop at Us, next". Gekleurde gravure langw. in-fol., naar en door J. Gillray. De ongekleurde herdruk, getrokken van de oude koperplaat, komt voor onder N°. 208 in de *Works of James Gillray*. London, H. G. Bohn, z. j.

Een verkleinde reproductie komt voor in Aug. Filon, *La caricature en Angleterre*. Paris, Hachette et Cie, 1902, bij pag. 211.

1798.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5511).

5417. „*High fun for John Bull or the republicans put to their last shift.*”

Spotprent op het voortdurend nemen van hollandsche en fransche schepen door de Engelschen.

Een Hollander, in de traditioneele kleeding en met de pijp in den mond, schiet eenige schepen in den „dutch oven” om die te bakken; een Franschman, achter hem geknield, heeft eenige anderen klaar, en spoort den Hollander tot spoed aan, zeggende: „Sacredieu Citoyens make a Haste wit one autre Fleet, den we will show you how to make one grande Invasion.”; de Hollander antwoordt: „Donder & Blaxan to Dis Fraternisation instead of smoaking mine Pipes & sacking De Gold, Dis french Broders make me build Ships Dat Mynheer Jan Bull may have De Fun to take dem”. Geheel links loopt een Engelschman weg, met een blad vol schepen op 't hoofd, die reeds gebakken zijn, roepende: „Push on keep moving I'll soon come for another Cargo Old England for ever Huzza”. Een dikke Engelschman staat met de sweep achter den Hollander en zegt: „What! you could not find that out before You stupid Dupes, but since you began the fun you shall keep on — So work away Dam ye else Iack Tar will soon be idle.” Naast den Engelschman rechts nog een Franschman, die een blad met kanonnen op 't hoofd heeft, welke ook gebakken moeten worden, hij schreeuwt: „How! That Nelson wit one Arm & Eye, can take our Ships by Dozens then vat shall we do against the autres, wid two arms and Eyes, dey will have two dozen at a Time”. Rechts van den oven staat de bakkeraknecht met een baktrog bij zich, waarop: „Rvination, Botheration Confiscation, Requisition Plunderation, Limitation, Execvition, Constitution, Fraternization, Naturalization Expedition. abolition, Cutthroathation & Damnation”, die den bakker dreigt met een „By Gar! will you may talk make haste when dat English Nelson take our Ships by the Dovzaine”. Gekleurde gravure langw. in-fol., naar en door Rowlandson; in den linkerbovenhoek „N° 19”. Rechts onderin „Pvblised Novr 12 1798 by R Akerman N 101 Strand”.

1777—6 Januari 1799.

MULLER (No. 5519).

5418. „De overleden Prins Fredrik, op het Paradebed liggende, door zijne Officieren betreurd!”

Rechts het paradebed; in het midden van het vertrek verschillende personen; links op den achtergrond twee schildwachten bij de openstaande kamerdeur. Laatste der prenten, voorkomende in *Het leven van Willem George Fredrik Prince Van Orange, &c. &c. &c.* 1.ste (—1V.^{de}) stuk. *Met Plaatn.* Te Rotterdam, bij J. P. van Ginkel. 1802—1808.

Behalve bovenstaande prent komen in dit werk nog de volgende platen voor:

1^e stuk: Portret te halverlijve naar links en van voren; links een kanon, waarop kommandostaf, „Plan v(an) Ata”(que), enz. Rechts op den achtergrond een tent, met oostenrijksche vlag er op; links een batterij. Gravure in-8°, naar C. Groeneveld, door D. Vrijdag, met 5-regelig gegraveerd onderschrift.

I. „Ontmoeting van den Jongen Prins Fredrik van Orange, bij gelegenheid der Installatie van Deszelfs doorluchtigen Vader, te Leeuwarden den 29. Augustus 1777.”

Gezicht op een plein te Leeuwarden rechts met kramen bezet. Op den voorgrond, aan dezelfde zijde, de prins en zijn familie. Links een eerepoort en juichende toeschouwers. Het plaatje werd gemaakt om het feit, dat een kramer den jongen Fredrik norsch verbood aan de uitgestalde goederen te komen, niet wetende dat het de prins was.

1^e stuk II. „Schermtuzeling tusschen eenige Hollandsche Militairen, aan welkers hoofd Prins Fredrik van Orange, en een Corps Franschen, op de Bredasche Heide, bij Ginneken.” (Muller N° 5261).

2^e stuk I. „Gevecht van Prins Fredrik van Orange, voor Lannoy, den 27. Augustus 1798.” (Muller N° 5241).

— II. „Bataille van den 13. September 1793, benevens het kwetzen van Z. D. H. Willem George Fredrik van Orange, op de hoogte van Werwick.” (Muller No. 5243).

— III. „Aankomst van Z. D. H. Willem George Fredrik van Orange, te Rotterdam, na deszelfs kwetzen, den 15. September 1793.” (Muller No. 5245).

3^e stuk I. „Raadpleeging van Z. D. H. Willem de Vijfde, in het Leger van den Staat, met derzelver Doorluchtige Zoonen en verdere Generaals, in April 1794.” (Muller No. 5256).

— II. „Uittrekking der Fransche Troupen uit Landrecies den 11. Mey 1794.” (Muller No. 5258).

— III. „Verlating van Nijmegen en rampspoed der Troupes op de Gierbrug, den 16. October 1794.” (N. b. M.)

4^e stuk I. „Het afscheid neemen van Prins Fredrik van de officieren van het Rassemblement te Osnabrug.” (N. b. M.)

Alle gravures zijn langw. in-4°. en naar C. Groeneveld, door C. J. de Huyzer of C. Brouwer.

Op den geheel gegraveerden titel van alle vier stukken vindt men boven het adres een zelfde zinnebeeldig vignet op den dood van den prins. In een liggend ovaal staat een grafmonument met het borstbeeld van den prins bovenop daaronder zijn wapen en nog lager: „*morians reviviscit*”; rechts staat de Gerechtigheid met gebogen hoofd; links een andere zinnebeeldige vrouw, die wijst op het borstbeeld. Op den voorgrond krijg.sattributen. Gravure in-12°. naar (C.) Groeneveld door D. Vrijdag.

6 Januari 1799.

MULLER (S. No. 5512 B).

5419. „Geen Grabschrift op dees zerk? — neen,
 [Dichters! vruchtloos pogen! —
 Weent liever, bij dit graf, tot uwen jongsten snik. —
 Schrijft slechts: (en heel Euroop leest, in de Ziel
 [bewogen,)
 Hier rust de heilige asch van Neerlands Frederik.
 B: W: J.”

Inscript in een doek gebeiteld onder 't borstbeeld van den prins, in ovaal, van voren, met steek op, aangebracht tegen een piramidale zuil, omgeven door een wapentrofee met een doodshoofd bovenaan en staande op een sarkofaag, waartegen aan de voorszijde een ruitergevecht is afgebeeld. Links van het doek de Gerechtigheid weenende evenals Mars, die rechts staat en het wapenschild van den prins vasthoudt. Gravure kl. in-fol., z. n. v. gr.

Van deze plaat zijn hier vier staten aanwezig:

- a. zonder vers, zonder portret en met zeer weinig arceeringen.
- b. zonder vers, met portret, de piramidale zuil zwaar gearceerd.
- c. met vertikale arceeringslijnen over 't gevecht in de voorszijde van de sarkofaag.
- d. de hier boven beschreven staat.

6 Januari 1799.

a. NIET BIJ MULLER (S. No. 5512 B).

5420. „Geen Grabschrift op dees zerk? —” enz.

Kopie der vorige plaat, slechtere gravure, eveneens zonder naam van graveur. Ofschoon ze naast elkaar liggende, zeer goed te onderscheiden zijn, is 't moeilijk eenig kenmerkend verschil aan te geven; alleen is de neusholte van het doodshoofd, bovenop de sarkofaag, hier veel zichtbaarder door 't neusbeen in tweeën gedeeld dan op de vorige plaat en zijn in het ruitergevecht, tegen de voorszijde van de sarkofaag, rechts op den voorgrond veel duidelijker wapens en andere voorwerpen te onderscheiden. Het vers heeft echter eenige zeer kenmerkende verschillen; zoo vangt de tweede regel met een w aan in plaats van met een W; zoo staat er hier achter „bewogen” geen komma en leest men in den vierden regel „Neerlands” in plaats van „Neerlands”.

6 Januari 1799.

b. NIET BIJ MULLER (S. No. 5512 B).

5421. „*D. M. Gvlielmi Georgii Friderici principis aravssonensis herois fortissimi.*”

Inscript in het piramide-vormig bovendeel van een monument ter nagedachtenis van Willem George Frederik van Oranje. Aan weerszijden van dit bovenstuk een trofee van vaandels, pieken enz. Onder het inschrift een doodshoofd met twee gekruiste beenderen eronder. Bovenop het monument een arend met bliksems in de klauwen en een lauwertak in den bek. Rechts bij het voetstuk, waarin men leest: „obiit. Patavii. VIII id. jan. CIOIOCCXCVIII.”, een weenend engeltje. Links, gedeeltelijk vóór het monument, ligt een leeuw. Teekening gr. in-4°., z. n.

Hierbij een tweede teekening: dezelfde voorstelling met de volgende wijzigingen: In plaats van bovenstaand inschrift in het piramide-vormig deel van het monument nu enkel de geëntrelaceerde letters „W G F”, evenals het doodshoofd iets lager dan op de vorige teekening. De datum van overlijden, die in de eerst beschrevene op gelijke lijn met het engeltje staat, is hier lager, geheel onder in 't voetstuk geplaatst, terwijl hooger nu het 4-regelig versje in zeven regels is geschreven dat aanvangt: „Geen Grafchrift op deez Zerk? — neen Dichters vruchtloos pogen!” enz. en ook voorkomt op de beide vorige platen.

6 Januari 1799.

MULLER (No. 5513).

5422. „*In Neêrland rees die Held, en zonk te Padua*”, enz.

Eerste regel van een 6-regelig vers in 't voetstuk van een grafmonument voor „Willem George Fredrik. prins van Oranje en Nassau. Veldmaarschalk van zijne K: K: Majesteit. natus XV Februarij 1774. obiit VI Januarij 1799.”, zooals naam en titels aangegeven zijn boven het vers. Op het voetstuk een vaas overschaduw'd door een treuercypres, terwijl een weenend kind, met een uitdoovende fakkel in de hand, den arm om de vaas geslagen heeft. Rechts van 't voetstuk het borstbeeld van den prins, in ovale lijst gevormd uit een slang, waarvoor een kind geknield ligt, met 't wapen van den prins bij zich, terwijl een tweede, achter het portret, een gelauwerden helm omhoog houdt. Links op den voorgrond ligt allerlei wapentuig, op den achtergrond ziet men den prins aan het hoofd zijner troepen, (niet zijn aneuvelen, zooals Muller zegt, want hij stierf aan de mazelen te Padua). Gravure in-plano, naar (J. W.) „Pineman” (Pieneman), door „I. Wijsman”, met adres van „Meijer en Comp.”.

Hierbij een gekleurd exemplaar van dezelfde plaat. (N. b. M.)

Aan de keersijde van beide exemplaren de handteekening der uitgevers.

6 Januari 1799.

NIET BIJ MULLER (No. 5518).

5423. „*Willem George Frederik. Prins van Orange & Nassau. Majoor Generaal van den keizer van Oostenryk. Geboren in 's Gravenhaage 15 Mei 1774. Overleden te Padua 6 Jan^z 1799.*”

Inscript in een voetstuk, waarop een afgeknotte zuil staat tusschen een trofee van wapens en vaandels en waartegen het wapen van den prins hangt, boven zijn borstbeeld in ovaal, naar links en van voren, dat vastgehouden wordt door een weenend kind rechts, terwijl links Pallas, met rouwluier over den helm, er een lauwerkrans op legt. Gravure gr. in-4°, door I. Visser, met adres van I. Numan. Onder de plaat een 6-regelig gegraveerd vers: „Gij wandlaar die dit Graf genaakt,” enz. „Proefdruk.”

Hierbij een gekleurd exemplaar van dezelfde plaat.

6 Januari 1799.

MULLER (No. 5514a).

5424. „*Monument. Vorst Frederik stierf om eeuwig te leeven.*”

Gegraveerd onderschrift eener zinneprint op den dood van Willem George Frederik. De Nederlandsche maagd, aan wier voeten de vrijheidshoed ligt met een gebroken schild en speer en een boek, waaruit bladen gescheurd zijn, legt een lauwerkrans om een urn, die op een voetstuk staat, waartegen het wapen van den prins in ovaal; met de rechterhand houdt zij een schilderij vast, waarop het borstbeeld van den prins gegraveerd is. Gravure gr. in-fol., z. n. v. gr. Verscheen te Amsterdam bij Lemmink in Juni 1806 (zie Saakes a. w.)

Hierbij een gekleurd exemplaar deser plaat, evenals de vorige in „Proefdruk,” en een teekening in potlood en O.-I. inkt, geheel gelijk van ontwerp; alleen is het voetstuk, waarop de urn staat, hier vierkant en op de gravure rond; het ovaal voor 't portret is hier niet ingevuld. Daar de achterzijde van dit blad zwart gemaakt is, schijnt er naar deze teekening een gravure te bestaan, die ik echter niet zag.

Hierbij een blaadje in-4°, in boekdruk, door een sierlijken filestrand omgeven, dat tot verklaring der prent dient en als opschrift heeft: „De nederlandsche maagd, Ontbloot van hare vorige eigenaerdige kentekenen, die op de voorground verbryeld en verstrooid leggen. by 't graf, monument van . . . Willem George Frederik,” enz.

6 Januari 1799.

MULLER (No. 5515).

5425. „*Willem George Fredrik. Prins van Orange en Nassau enz. enz. enz. Overleden als Chef der Keizerlijke Armée in Italiën, binnen Padua, den 6ten Januarij, 1799.*”

Gegraveerd inschrift in een liggend ovaal met . . .

krijgstuig tegen den voet van een monument, waarop een urn staat en waartegen, in ovaal, naar links, het borstbeeld hangt van den prins „stat. XXIV.” Links op den voorgrond een cypres, op den achtergrond bergen. Gravure in-4°, z. n. v. gr. Hierbij:

a. Een gepointilleerd borstbeeld, naar S. Greeve, door F. Bolt, met een 4-regelig fransch versje, onder het onderschrift, gemaakt „par un Officier d'Artillerie Hollandoise.” (van Someren, *Portretten*, N°. 878), en

b. Een ander, met steekhoed op, door J. van der Spruit, (v. Someren a. w. N°. 885). Het hier aanwezige heeft het handschriftelijk volgnummer „1233.”

Voorts nog een gedicht van „Fidelis Batavus.” getiteld: *Ter na-gedagtenis van ... Willem George Frederik, ... Te Utrecht, ... MDCCXCIX.* 8 blz. in-8°. Saakes a. w. Maart 1799.

6 Januari 1799.

MULLER (No. 5516).

5426. „Treur niet, Minerva! Spaar ô Jeugd uw Zilte
[traanen,
Derft Gij een Jeugdige held, ei Staar dees Vlinder
[aan;” enz.

Begin van een 6-regelig vers, gegraveerd onder een zinneprent op den dood van Willem George Frederik. Links een sarkofaag met de datums van geboorte en overlijden in de voorzijde en een urn er op waaruit een kapel vliegt. Minerva zit links mistroostig er naast; bij haar een afgeknotte zuil en de wapenrusting van den prins; rechts een weenend kind en een engeltje, dat een bloemguirlande om de sarkofaag slingert. Rechts Diogenes of een ander wijzegeer; in de wolken een adelaar met twee vaandels in de klauwen (niet een vaandel en 't wapen van den prins zoals Muller zegt). Op den achtergrond de tempel der deugd. Gravure in-8°, z. n. v. gr. „Proefdruk.”

6 Januari 1799.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5516).

5427. „Onsterfelyke Nagedagtenis van Willem George Frederik Prinse van Orange en Nassouw Keyserlyke luitenant veld Marschalk En Generaal veld tuig meester”.

Inscript in een lint boven een piramidiaal gedenkteeken, waarboven de dood uitsteekt, met een kroon op 't hoofd en een schaar in den rechterarm. Daaronder drie engeltjes, die een ovaal vasthouden, waarin het borstbeeld van den prins, van voren en naar links, terwijl een vierde een lint in de handen heeft, waaraan een medaillon met den keizerlijken adelaar; onder 't portret van den vorst zijn wapen; in 't voetstuk een 12-regelig vers: „De Vryheid, voelt haar smart, nu 't stille Graf bevat Een *sic* vorst — haar voedsterling — die 't beste hard *sic*, bezat:” enz. Links van dat voetstuk de Tijd met zeis, zandlooper en hemelglobe en de Vrijheid weenend; op de speer een hoogen hoed; rechts de Gods

dienst, eveneens weenend, bij een altaar, waarop een bijbel; Mars met een onlauerd zwaard achter haar. Op den voorgrond in 't midden de Nederlandsche leeuw. Alles bestraald door goddelijk licht. Slechte teekening in kleuren, in-plano, z. n.

6 Januari 1799.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5516).

5428. „*Grafschrift Op den keizerlyken lieutenant-veldmarschalk en generaal-veldtuigmeester, Willem George Frederik, prince van Orange en Nassau, &c. &c. &c. Overleden te Padua in Italiën, den 6den van Louwmaand 1799.*”

Inscript in het piramidaal gedeelte van een geheel uit zetwerk, fileten, enz. samengesteld monument ter eere van genoemden prins. In het onderste gedeelte een 12-regelig vers van J. M. S(ehrant?), beginnende: „Hier rust een held.” enz. Eén blad in-fol., in boekdruk, met rouwrand omgeven, zonder adres.

6 Januari 1799.

MULLER (No. 5518).

5429. „*Zu Frühe war sein Tod!*”

Inscript in het onderste gedeelte van een monument, gedeeltelijk uit kanonnen, vlaggen, enz. samengesteld, met een vaas bovenop en een palm, lauwerkranen en doodshoofd er tegenaan. Het geheel staande binnen een lagen muur, waarachter aan weerszijden boomen. Deze gedachtenisprent is toepasselijk gemaakt op „Wm Geor^g Fred^{rik} prins van Orange en Nassau. &c. &c. &c. Ætat. XXIV.” zooals er in gouden letters staat onder 't losgesneden en oplichtbare gedeelte van het monument, waarin lauwerkranen en palm zijn afgebeeld. Lager is 't gedeelte met bovenstaand inschrift ook losgesneden en daar onder leest men, eveneens in gouden letters: „Overleden, als Chef der Keizerlyke Armée In Italien. Binnen Padua. den 6 January 1799.” Duitsche gravure in-4°, z. n. v. gr.

1794—1799.

NIET BIJ MULLER (No. 5518).

5430. „*Aan de voor de vryheid gesneuvelde helden.*”

Opschrift in lijstwerk boven twee piramide-vormige graftoekens, het een ter eere der nederlandsche helden, in de Jaren 1793 en 1794 voor 't vaderland gesneuveld; het andere ter gedagtenis der duitche en andere officieren, in dienst van den lande gesneuveld, in de Jaren 1798 en 1794. Deze geheele figuur is enkel vervaardigd van lijnen en fileten bij den boekdruk in gebruik en door David Wardenaar gezet. Het behoort in een boekje, getiteld: „Eerzuil ter gedagtenis der nederlandsche, duitche en andere militaire officieren, die, in de jaren 1793 en 1794, in den oorlog tegen de Franachen, voor de ware vryheid van Nederland, hun dierbaar leven hebben opgeëfferd. Letterzetter's liefhebbery.” In dit laatste

wordt de hoofdoorzaak aangegeven, waaraan het boekje zijn ontstaan dankt. Bijna elke bladzijde bevat dan ook een figuur op gelijke wijze samengesteld. Op blz. 10 van dit boekje deelt de auteur-setter-uitgever mede, dat het daar voorgaande reeds in 1794 in een ander formaat gedrukt, maar, door de tijdsomstandigheden toen niet verscheenen was, maar nú (1799) het licht zag met een aanhangsel vermeerderd ter eere van den, 6 Januari 1799, gestorven Willem George Frederik van Oranje. Dit aanhangsel wordt besloten met een „Grafzerk voor . . . Willem George Frederik.”, bestaande uit een achtregeligen opschrift en een geheel in klein kapitaal gezet vers van 36 regels in twee kolommen, door lijstwerk omgeven. D. Wardenaar, lettersetter, is ook van deze proeve de auteur.

20 Februari 1799.

NIET BIJ MULLER (No. 5521).

5431. *Gezicht van de bezetting van het ijs tegen den dijk.*

. Omkruiging van het steenen wachthuis buiten de Waterpoort te Gorkum. Teekening in O.-I. inkt voor de eerste der twee platen door Muller onder bovenstaand nummer beschreven, „Cornelis de Jonker 1799. F(ecit).”

21-23 Februari 1799.

MULLER (No. 5520).

5432. „Gezicht der Dykbreuk en Overstrooming te Bommel by Nymegen op den 21 February 1799”. — „Gezicht der Ysgang en Dykbreuk le (sic) Vuuren by Gorcum op den 22 February, 1799”.

Elk dezer onderschriften is met zeven regels verklarenden tekst gegraveerd in den ondersten rand van de platen, waarop deze geweldige doorbraken zijn afgebeeld; de eerste niet zonder sterke gelijkenis met de prent van P. Nolpe (zie N°. 2161 hier voren). Gravures in-plano. Links onder de voorstelling „J. Cats del.”; rechts: „C. Josi ad: viv: del & sculp.” Rechts van 't hollandach hetzelfde in 't fransch. In 't midden onder de voorstelling het adres: „London Published Aug: 1-1802 & at Amsterdam by C Josi”. Zie Saakes a. w. November 1802. Van deze prenten is hier een afdruk in zwart en één in tinten. De koperplaten zijn in 1809 nog eens gebruikt (zie op dat jaar). Muller N°. 5763 vermeldt daar slechts één plaat.

Hierbij: Oproepbrief van de afdeling 's Graveshage der M. t. N. v. 't A. om weldadigheid te bewijzen aan de door den watervloed geteisterde plaatsen. 1 blad in-fol. in boekdruk.

Februari 1799.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5520).

5433. *Dijkbreuk.*

Afbeelding van een dijkbreuk uit dezen tijd. Teekening in O.-I. inkt en sepia, langw. in-fol., door „Dirk Langendijk 1800”.

18 en 19 Maart 1799.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5520).

5434. „*Vreugdezang op de plegtige inhuldiging van Bacchus Concordia secundus, als chef aller drinkbekeren, van het gezelschap: Concordia. binnen Leiden.*”

Dit gedicht, 20 blz. in-8°, in boekdruk, „opgedraagen aan mijne vrienden, leden van het selve.”, zooals er verder (met een 6-regelig citaat uit den Aeneas van Virgilius), onder bovengenoemden titel staat, vervaagt de plaats der afbeelding van een gezelschapsbeker, naar 't schijnt ingewijd bij een tocht „Op de rivier de Maase”.

14 Mei 1799.

MULLER (No. 5523).

5435. „*Kaart der Bataafs^e republiek verdeeld in departementen en ringen volgens de acte van staatsregeling bij Publicatie van het Uitvoerend bewind van den 17 Novemb. 1798 en in districten bij Publicatie van den 14 Meij 1799.*”

Inscript in een der vier cartouches in de vier hoeken van een plaat, waarop in 't midden bovengenoemde kaart gegraveerd is, die, hoewel klein, een duidelijk overzicht geeft der departementen, waarin toen ons land verdeeld was. Zij is omgeven door een stervormigen slinger van kleine medaillons, waarin door cijfers aangegeven is in welk departement en ring de daarin genoemde plaats gelegen is. Midden boven in de plaat, in eikenkrans, een opdracht aan „de vertegenwoordigende hoogste magt” door P. Quint Ondaatje 1799. Onderin tusschen lauwertakken: „In de Haag bij J. C. Leeuwestijn. voor Rekening van den Auteur, en onder deesselfs volgende egte handteekening.” Daaronder die handteekening. Gravure in-plano, door C. van Baarsel, te Amsterdam. Zie: Saakes a. w. Januari 1800.

27 Augustus 1799.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5524).

5436. *Landing der Engelschen en Russen.* ¹⁾

Rechts beschiet een korps Bataven: „3 bat. 4 halv(e) brig.” de Engelschen, die links geland zijn onder bescherming van het geschut hunner schepen. Teekening gr. langw. in-fol. in O.-I. iakt en sepia, links onderin gemerkt „Jan Antony Langendijk delin! 1800”.

27 en 30 Augustus 1799.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5524).

5437. „*The British Troops landing in Holland.*” — „*Surrender of the Dutch Fleet.*”

Onderschriften van twee platen. Onder de eerste staat verder: „View of the second Division of the British Army commanded

¹⁾ Van dit nummer tot No. 5473 is de orde van Muller niet gevolgd.

by Sir Ralph Abercromby, landing on the Beach near Keick Down on the 27th of August 1799, covered by the Fleet and Gun Vessels under the Command of Vice Admiral Mitchell." Onder de tweede leest men: „To Vice Admiral Sir Andrew Mitchell, K. B. this Plate, representing his taking Possession of the whole of the Dutch Ships of War in the Texel, on the 30th of August 1799, is most respectfully inscribed By . . . Robt. Dodd." die graveur en uitgever was der beide gravures zeer gr. in-plano en ook de eerste aan Mitchell opdroeg. Op de eerste plaat is het strand links, op de tweede de engelsche vloot rechts, de hollandsche vloot met het schip „Washington" voorop, links, enz.

Augustus 1799

MULLER (No. 5527).

5438. „Proclamatie. Van wegen Zyne Excellentie den Lieutenant Generaal Abercromby, Ridder van de Orde van het Bad, &c. &c. &c."

Opschrift, met het engelsche wapen er boven, van eene aanmaning aan de ingezetenen der Republiek om de verbonden vorsten bij te staan in 't bevrijden van het land. De tweede alinea dezer proklamatie vangt aan: „Het is niet als Vyanden, maar als Vrienden en Verlossers, dat de Groot-Brittannische Troupes op het Territoir der Gëunieerde Provincien treden." Het geheel is ondertekend „Ralph Abercromby, Lieutenant General." en „Frederic Maitland, Secretaris van den Commandant en Chef." 1 blad langw. in-fol., in boekdruk.

Augustus 1799.

MULLER (S. No. 5525 A).

moet zijn: a. NA MULLER (No. 5527).

5439. „Willem, by de gratie Gods, Prins van Orange en Nassau, Erf-Stadhouder, . . . Allen den geen en die deezen zullen zien of hooren Leezen Salut."

Aanhef van een proklamatie van prins Willem V, blijkens den inhoud verschenen na die van den bevelhebber Abercromby. Hij deelt daarin o. a. mede dat zijn zoon Willem Frederik (later koning Willem I) met één der engelsche troepenafdeelingen medekomen zou om zijn land van de dwinglandij te verlossen. Zij is gedateerd uit „Hampton-Court, 28. July 1799." en ondertekend: „Willem prins van Orange." en „Gecocontra-signeerd J. W. Boeijnk." 1 blad in boekdruk langw. in-fol. Muller beschrijft het exemplaar uit de kollektie A. G. de Visser.

Augustus 1799.

MULLER (No. 5526).

moet zijn: b. NA MULLER (No. 5527).

5440. „Aan het volk van Neederland."

Opschrift boven een proklamatie van den Erfprins van Oranje (later koning Willem I) om de Nederlanders voor te bereiden op- en uit te noodigen tot medewerking bij de herstelling der oude regeering van Oranje.

1 blad langw. in-fol. zonder datum of naam van drukker. Waarschijnlijk aan de nederlandsch-duitsche grens gedrukt.

September 1799.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5527).

5441. „*Télégráf of Ceijnpaal, Van Ceptember, 1799, te Scheevelinge*”.

Afbeelding van de seer samengestelde machine, waarmede men de aankomet van vijandelijke schepen seinde. Teekening in kleuren, in-fol., zonder naam, met bovenstaand H. S. onderschrift.

Een tweede, zorgvuldiger geteekend exemplaar, is hier bijgevoegd, eveneens zonder naam en nu ook zonder onderschrift. Zie voor een dergelijke teekening Muller No. 5544.

September 1799.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5527).

5442. *Fransche observatie-post te Scheveningen, bij-en na de landing der Engelschen en Russen in Noord-holland.*

Van Scheveningen werd door een seinpaal, die men toen telegraaf noemde, de nadering der engelsche vloot bekend gemaakt. Ofschoon nu die seinpaal op de hier beschreven teekening niet te zien is, komt mij het afgebeelde gedeelte van strand en duin wel voor te Scheveningen te zijn. Rechts op het duin een wachthuisje: links twee kavallerie officieren door hun kijkers naar zee uitsiende. In den weg tusschen deze beide dingedeelten een paar officiers te paard. Op het strand verschillende personen en eenige visschersschuitjes. Teekening langw. in-fol. in O.-I. iakt en sepia, z. n.

Hierbij dezelfde voorstelling iets grooter en in details eenigzins gewijzigd. Zoo is hier van den boom, die op de bovenbeschrevene teekening rechts bij het duin staat, niets dan den tronk over en ziet men hier bij het wachthuisje een kanon. Dat de eene teekening een kopie is van de andere, is boven allen twijfel.

1799.

MULLER (No. 5528).

5443. Serie van zes ongenommerde platen, enz.

Zie: N°. 5466 hierna.

1799.

NIET BIJ MULLER (No. 5534).

5444. *Engelsch treinvoertuig op een landweg.*

De wagen, waarop men leest „(roy,al waggon”, door vier paarden getrokken en geëkorteed door twee ruiters en twee infanteristen, rijdt voorbij een verlaten boerenwoning. Op den achtergrond duinen. Teekening in kleuren langw. in-fol., door D. Langendijk? Episode uit den engelsch-russischen inval.

1799.

NIET BIJ MULLER (No. 5535).

5445. *Militaire transporten.*

Oorspronkelijke teekeningen in O.-I. inkt en sepia kl. in-4°, door D. Langendijk 1808, voor de gravures van J. Bemme in het volgend nummer vermeld.

Nº. 1 schijnt een arsenaal voor te stellen. Uit de poort, waarop tuschen twee mortieren een kanon staat, komt een met vier paarden bespannen wagen; de voorste paarden met berijder. Naast de poort een schildwacht. Het opschrift boven de deur in de gravure, is hier nog niet te zien.

Op Nº. 2 een wagen met stroo beladen tegen een brug oprijdende en geëskorterd door eenige militairen (geen melkkarren zooals Muller bij de beschrijving der gravures heeft).

Nº. 3 vertoont een amunitiewagen getrokken door twee paarden vóór elkaar en gevolgd door eenige ruiters.

Op de vierde teekening een transport paarden, door ruiters begeleid, in een duinstreek; rechts op den tweeden grond een herder met schapen.

Op de vijfde teekening ziet men een aantal koeien door eenige militairen over een brug gedreven.

Op Nº. 6 is een transport artillerie in een duinachtige streek afgebeeld.

Hierbij nog twee dergelijke teekeningen, waarvan de één een marcherende troep voorstelt, de andere eenige ruiters die over een brug trekken.

Evenals al de teekeningen door Langendijk op deze wijze vervaardigd, munten ook deze uit door minutieuse uitvoering.

1799.

MULLER (No. 5536).

5446. *Transports militaires.*

De onder dezen naam algemeen bekende serie van zes etsen van J. Bemme, is gemaakt naar de onder het vorig nummer beschreven teekeningen. Blijkens het inschrift in den steen boven de poort op de eerste plaat, etate Bemme ze in 1804 en daar de teekeningen door Langendijk zijn vervaardigd in 1808 is 't niet waarschijnlijk dat ze iets met den engelsch-russischen inval te maken hebben. 't Zijn blijkbaar meerendeels fantasiën, doch daar ze ook op geen latere gebeurtenis doelen, zijn ze hier gelaten op de plaats die Muller hun gaf.

19 September 1799.

NIET BIJ MULLER (No. 5548).

5447. *Bataille bij Bergen den 19 September 1799.*

Oorspronkelijke teekening in kleuren voor de bij Muller onder Nº. 5549 beschreven plaat. Rechts de herberg „d' Jager"; op den achtergrond de kerk en abdij, links de aanrennende franche huzaren. Teekening breed in-fol. (door P. G. van Os?). Muller beschrijft de gravure naar het exemplaar van Mr. S. van Gijn.

19 September 1799.

MULLER (No. 5550).

5448. „Het gevangen neemen van den Russischen Generaal en Chef Herman, in het Bosch te Bergen in Noordholland, op den 19^e September van het Jaar 1799.”

Gegraveerd onderschrift onder de afbeelding van dit gevecht. Op den voorgrond ligt de generaal en zijn paard ter aarde, terwijl van links de Franschen, met „42” in twee der vier hoeken van hun vaandel (42e halve brigade), met gevelde bajonet op hem aankomen; rechts eenige vluchtende militairen. Aan dezelfde zijde, op den tweeden grond, soldaten met een veroverd russisch vaandel. Gravure in-plano, naar D. Langendijk, door J. E. Marcus 1804, met adres van I. Groenewoud Jans. (te Rotterdam). Ik hield deze prent voor een veranderden staat van de hier voren onder N°. 5151 beschrevene, maar door vergelijking met een onafgemaakten etsdruk uit de kollektie van Mr. S. van Gijn, blijkt dat het juist omgekeerd is. Ofschoon N°. 5151 een vroeger feit uit de geschiedenis voorstelt dan het hier vermelde, moet de plaat later (en dus nog na 1804) voor die gebeurtenis (den slag van Lannoy) veranderd zijn.

27 September 1799.

MULLER (S. No. 5551 A).

5449. „Kerk der nieuwe joodsche gemeente, te Amsterdam, Pag.”

Inwendige der synagoge in de Rapenburgerstraat, op 27 Sept. 1799 ingewijd. Gravure langw. in-12°, z. n. v. gr.

Behoort in: „Schets der stichting, van de nieuwe joodsche gemeente, onder de zinspreuk: . . . De Rechtvaardige Gemeente, binnen Amsteldam.” Dit is bladz. 73—86 uit de *Kronyk van de landing der Engelschen en Russen armee, of almanack voor het jaar 1800, met konstplaatjens*. Het opstel zelf is zeer belangrijk voor de geschiedenis der Joden. Aan het eind van dezen almanak vindt men een: „Straffe by het regement van discipline, voor de gewapende burgermagt; gearresteerd 10. Augustus 1796 bepaald.”

19 September en 2 Oktober 1799.

MULLER (No. 5550).

5450. „De Battaille Van Bergen den 19 September 1799.” — „Attacque Der Fransche en Bataaven, Tegens den Engelsche en Russen, by Schoorl.”

Onderschriften der afbeeldingen van deze voorvallen uit den engelsch-russischen inval in Noordholland. N°. 1 en 2 van het viertal door Muller onder bovenstaand nommer vermeld en behoorende in? Gravures langw. gr. in-4°, naar J. A. en D. Langendijk, door C. Brouwer, met adres van J. Groenewoud. „Proefdruk”.

Saakes vermeldt op Augustus 1802 deze vier platen als twee stellen, waarvan de hier aanwezige in volgorde N°. 1 van 't tweede en N°. 2 van 't eerste stel zijn.

6 Oktober 1799.

MULLER (No. 5555b).

5451. Slag bij Castricum.

Links, op den voorgrond, eenige ruiters, die een met twee paarden bespannen wagen overvallen; daarachter, hooger gelegen, een paar hutten en een brandende molen. Rechts, bijna in 't midden, een gevecht tusschen ruiters en infanterie; meer rechts een transport van vee en fouragewagens. Op den voorgrond rechts water. Gravure langw. gr. in-fol., vóór alle letter, naar D. Langendijk, door J. Bemme.

6 Oktober 1799.

MULLER (S. No. 5555 A).

5452. „Bataille, den 6de October 1799. By Castricum. Pag. 32.” — „Wreedheden der Russen, te Schoorl.”

Onderschriften onder twee prentjes op deze voorvallen. Op het eerste plaatje op den voorgrond een batterij; rechts op den achtergrond de kerk. Op het tweede links op den achtergrond een brandend huis, rechts een brandende kerk. Op den voorgrond de mishandeling der dorpsbewoners. Twee gravures, langw. in-12°, z. n. v. gr. Uit: *Kronyk van de landing der Engelschen en Russen armee, of almanach voor het jaar 1800, . . .* Te bekomen, By de Boekverkoopers in de Bataafsche Republiek.” 16°. Deze almanak is eigenlijk, blijkens den aanvang van den tekst, een vervolg op den *Geschiedkundige(n) almanach voor het jaar 1800*, die tijdens den engelsch-russischen inval reeds gereed was en waaraan deze nu is toegevoegd omdat het vermelden van dit feit den uitgever noodzakelijk voorkwam.

Behalve bovengeoemde prentjes en dat onder N°. 5448 hier voren vermeld, komt er in dit almanakje nog een gravurette in-16° voor, waarop een zuil is afgebeeld met den naam Brune in een doek tegen het voetstuk en met het borstbeeld van dezen generaal, naar links, in medaillon, tegen de zuil zelf, door een trofee van vaandels omgeven. Boven het portret een Faam met een krans in de linkerhand.

6 Oktober 1799.

NIET BIJ MULLER (S. No. 5555 A).

5453. „Die ze gaf beschermt ze.”

Randschrift om de voorzijde eener medaille op den slag bij Kastrikum en ter eere van Brune. Aan een speer met vrijheidshoed, omgeven door een wapentrofee, hangt een schild, waarop: „de Britten en Russen te Kalans-oog geland 27 Aug. 18 Sept. 1799.”; op den achtergrond de zee, enz. In de afsnede der medaille staat: „Te Kastrikum 6 Oct. 1799.” Aan de keerszijde een 6-regelig vers: „Gods wonderbaare hand!” enz. Gravure langw. in-12°, door D. Veelwaard.

11 Oktober 1799.

NIET BIJ MULLER (No. 5556).

5454. „Brandende schepen.

Het verbranden der hollandsche schepen te Medemblik door de aftrek-

keude Engelschen. Teekening in O.-I.- en spijker-inkt, langw. in-4°, door D. Langendijk, 1802. Rechts brandende gebouwen, in 't midden een brandend schip, links toeschouwers op de kade. De voorstelling komt tamelijk wel overeen met de beschrijving door Muller No. 5556 gegeven van een dergelijke teekening in de kollektie van Mr. S. van Gijn.

10 November 1799.

NIET BIJ MULLER (No. 5557).

5455. „*Exit Liberté à la Francois! — or — Buona-partie closing the Farce of Egalité, at St Cloud near Paris Novr 10th 1799.*”

Ofschoon deze afbeelding van de ontbinding van het Wetgevend lichaam niet met onze geschiedenis in verband staat, is deze geestige engelsche spotprent hier opgenomen, omdat ze, even als vele andere platen op Napoleon, om dezen grooten keizer door den vorigen bezitter van den atlas beschouwd werden als tot onze geschiedenis te behooren. Gekleurde gravure, langw. gr. in-fol., door J. Gillray.

De nieuwe zwarte afdruk der oude koperplaat komt voor onder No. 248 in *The Works of James Gillray*.

Hierbij nog een afbeelding in omtrek, met 2-regelig fransch onderschrift: „*Séance du Corps-Législatif*”, enz. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr. en een hollandsche kopie dezer plaat, met 2-regelig hollandsch onderschrift: „*Zitting van het Wetgevend Lichaam*,” enz. Gravure langw. in-4°, naar Vinkeles, door Brouwer en Vinkeles.

22 November 1799.

MULLER (No. 5562).

5456. „*Executie aan Iongvrouwe I M C I van Dorth tot Holthuijzen den 22 November 1799*”.

Onderschrift in H.S. onder de voorstelling van dit feit. Op den voorgrond ligt genoemde dame geblinddoekt in een doodkist; links daarvan en er vóór een afvarend militair. Achter de kist een boer met kar en paard. Aan weerszijden staan soldaten en haie met geweer in den arm. Het vonnis werd voltrokken op 't Jodenkerkhof te Winterswijk. Gravure langw. in-4°, naar en door R. Vinkeles.

Deze plaat behoort in C. v. d. Aa, *Geschiedenis van den jongst-geëindigen oorlog*. Amst., waarin ook voorkomen No. 5265, No. 5374 „*Kaart van Nederland*,” enz. en No. 5412 plaat I hier voren.

23 November 1799.

NIET BIJ MULLER (No. 5562).

5457. „*de Freule van Dorth.*” — „*Leve Oranje! Dood aan de Patriotten!*”

Op- en onderschrift van een plaatje dat de freule van Dorth moet voorstellen, wien door een officier het doodvonnis wordt aangezegd? Het zeventiend'eeuwsch kostuum der afgebeelden toont duidelijk dat dit prentje voor een geheel ander feit is vervaardigd. Gravure in-12°.

naar en door J. W. Kaiser, rechts bovenaan genomerd „Bladz. 105.” en behoorende in *Gedenkboek van Nederlands vrijheid en onafhankelijkheid*. (Door J. A. Stamkart). Amst. 1864. in-8°.

29 November 1799.

MULLER (No. 5559).

5458. „Het vertrek der Engelsche en Russische armee aan de Helder in 1799 geëst door Langendijk”.

Inscript in H. S. in den ondersten plaatrand eener prent, waarop rechts het strand met een laag en breed huis, blijkens de tweede teekening beschreven onder No. 5463 hierna, het logement „het wapen van Haarlem”. Links de zee met de schepen, waarheen in bootjes de Engelschen en Russen aan boord gebracht worden. Zeer fraaie doch onafgewerkte ets, langw. in-fol., door D. Langendijk.

Hierbij de eerste aanleg der teekening voor de koperplaat.

29 November 1799.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5560).

5459. *Vertrek van de Engelschen en Russen uit Noord-Holland?*

Links de dijk, waarop een paar huizen en waarvóór een afdeling soldaten. Iets lager gaan de manschappen met hunne goederen sloop; rechts de zee? Teekening langw. in-fol. in O.-I. inkt, door D. Langendijk.

29 November 1799.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5560).

5460. „*Evacuation de la Hollande par les Anglo-Russes, et capitulation du Duc d'Yorck.*”

Onderschrift in potlood onder deze afbeelding van den aftocht der Engelschen en Russen. Op den voorgrond de aftrekkende troepen; hooger de zee met tal van bootjes en zeeschepen; daarachter een deel van Texel. Ets van „Duplessi-Bertaux”, groot langw. in-fol. Deze plaat, afkomstig uit de „Coll. du Roi de Portugal”, is uit een serie, waartoe verscheiden niet tot de nederlandsche geschiedenis in betrekking staande platen behooren. Zie voor twee andere platen uit deze serie No. 5217 en No. 5259 hier voren.

29 November 1799.

c. NIET BIJ MULLER (No. 5560).

5461. „*Évacuation de la Hollande par les Anglo-Russes, et capitulation du duc d'Yorck, le 10 Brumaire An 8.*”

Voltooid staat der vorige plaat. Gravure langw. in-fol., „Duplessi Bertaux inv. aqua forti”, „Dupréel Sculp.”. Nu rechts bovenaan gemerkt: „N°. 143.”

27 Augustus en 29 November 1799. *d.* NIET BIJ MULLER (No. 5560).

5462. *Landing der Engelschen en Russen in —, Aftocht der Engelschen en Russen uit Noord-Holland.*

Twee zeer minutieuse en keurige waterverfteekeningen langw. in-4°, van Dirk Langendijk. Op de eerste met inschrift: *sad viv. delint 1799 fecit 1801.*”, ziet men links de ontschepping der troepen, rechts het strand; op een duin geheel rechts eenige vurende Franschen. Op de tweede zijn op den achtergrond de schepen afgebeeld; op den voorgrond het strand aan den Helder; rechts op den tweeden grond een laag groot gebouw, het logement *„het wapen van Haarlem”*, waarbij een gedeelte der zich in de booten begevendet roepen. Deze is geteekend: *„Dirk Langendijk 1801.”*

27 Augustus en 29 November 1799.

MULLER (No. 5581).

moet zijn: *a.* NA MULLER (No. 5560).

5463. *„Het Landen Der Engelsche tusschen Pette en Calantsoog, op den 27 Augustus des Iaars 1799.”*

„Aftogt der Engelsche en Russchen van de Helder in de Maand November in 't Jaar 1799.”

Onderschriften van twee platen, waarop de bovenvermelde voorvallen zijn afgebeeld. Op de eerste plaat links de zee met de schepen en het landende krijgsvolk; rechts worden de landenden beschoten door Bataven die een vaandel bij zich hebben, waarin een arm met zwaard is afgebeeld, waarboven *„2 battail”* en waaronder *„1 halve brigade”* staat. Op de tweede plaat de zee op den achtergrond en op den voorgrond rechts militairen bezig met het pakken van een groote kist; links een huis, waarbij een aantal scheepgaande soldaten.

Twee gravures br. in-fol., naar J. A. Langendijk, de eerste door C. Brouwer, de tweede door H. Roosing, beide met het adres van J. Groenewoud en met het woord *„Proefdruk”*.

27 Augustus en 29 November 1799.

MULLER (No. 5582).

moet zijn: *b.* NA MULLER (No. 5560).

5464. *„Aftocht en inschepping der vijandelijke engelsche en russische legers, van de stranden van Noord-Holland in November 1799.”*

Inschrift, in twee regels, in den ondersten plaatrand dezer prent. Links op den voorgrond jongens die een engelsche vlag door 't zand sleuren, daarachter eenige zeelui de batavische vlag opheffende; op den tweeden en achtergrond de duinen, enz.; het overige gedeelte der plaat is door de zee en schepen ingenomen. Gravure langw. kl. in-fol., z. n. v. gr., met adres van *„A. Blussé & fil”* te Dordrecht. De eerste der beide door Muller vermelde platen, de landing voorstellende, is hier niet aanwezig. Saakes a. w. Januari 1800.

27 Augustus en 29 November 1799.

MULLER (No. 5583).

moet zijn: *c.* NA MULLER (No. 5560),

5465. „De aftogt der Engelschen.”

Rechts op den achtergrond ziet men het logement „Het wapen van Haarlem”, links de zee met schepen. Op den voorgrond een militair, zittend op een kist, waarop „G. R.” (George Rex) staat, bij hem een vrouw wijsend naar een troep soldaten en een matroos, die iets inpakt. Gravure in-8°, naar en door R. Vinkeles. Uit: Wagenaar, *Vervolg.* XLI.

Het plaatje der landing nit ditzelfde werk, is hier niet aanwezig.

27 Augustus — 29 November 1799.

MULLER (No. 5528).

moet zijn: *d.* NA MULLER (No. 5560).

5466. „Aftocht der Engelschen en Russen van de Helder op den 29 November 1799.”

Underschrift onder de laatste der zes platen behoorende in L. C. Vonk, *Geschiedenis der landing van het engelsch-russisch leger in Noord-Holland; alsmede der krijgsbedrijven . . . in Friesland en Gelderland, in . . . 1799.* Haarlem 1801. 2 dln. in-8°.

De vijf overige gravures, evenals bovengenoemde alle langw. in-4°, naar Dirk Langendijk, door R. Vinkeles, stellen het volgende voor:

1° deel. I. „De landing der Engelschen by Calantcoog. Op den 27 Augustus 1799.”

—— II. „Actie tussehen de hollandsche uitgewekenen en arabemsche burgers by Westervoort, op den 4 September 1799.”

—— III. „Bataille van Bergen. Op den 19 September 1799.”

2° deel. IV. „Ataque van de Engelschen op de Lemmer. den 29 September 1799.”

—— V. „Gevecht by Castricum. Op den 6. October 1799.”

Van deze platen zijn hier aanwezig:

a. N°. I, II, V en VI in proefdrukken vóór alle letter. } Afzonderlijk

b. „ I—VI. Proefdrukken, met de onderschriften. } uitgegeven.

c. „ I—VI. Gewone drukken, zooals ze in bovengenoemd werk voorkomen.

Zie Saakes a. w. Oktober 1808.

27 Augustus — 29 November 1799.

MULLER (No. 5529).

moet zijn: *e.* NA MULLER (No. 5560).

5467. „Aftogt der Engelsche, en Russische, Troepen in November 1799.”

Laatste van een serie van zes prentjes, alle te zamen, in twee rijen van drie, boven elkander op één koperplaat gegraveerd. De voorstelling van dit feit is gekopieerd naar No. 5464 hier voren. De daaraan voorafgaande stellen 't volgende voor:

I. „Landing der Engelsche en Russische Troepen in Augustus 1799.”

II. „Slag bij Bergen, 19 September 1799.”

III. „Het Omver' hakke der Vryheids Boom te Alkmaar.”

IV. „Slag bij Castricum, 6 October 1799.”

V. „Het sluiten eener Capitulatie, waar by den Vyand een vrijen Aftogt naar zijn Land werd toegestaan.”

Samen 66a gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. De prentjes behooren zeker in een almanakje uit dien tijd.

1799.

MULLER (S. No. 5589 A).

5468. „Allied-Powers, un-boot-ing Egalité.”

Spotprent op de tegenspoeden, welke de Franschen in desen tijd ondervonden. Een engelsch matroos houdt de beide armen van Bonaparte vast, terwijl een Turk (moedig door de nederlaag Bonaparte bij „St. Jean d Acre” toegebracht), geresd is hem den neus af te hakken om die te voegen bij de neuzen en ooren, die hij als zegeteekenen om den bals draagt. Oostenrijk, door een beer (Rusland) geholpen, trekt hem de laars („Italy”) uit en berooft hem van zijn buit. De geheime expeditie (de landing in Noordholland) wordt hier reeds sinnebeeldig voorgesteld door den Hollander, die de hollandsche kaas tracht weg te nemen, terwijl de engelsche matroos Bonaparte vasthoudt. Gravure langw. in-fol., door J. Gillray. Beschreven naar den nieuwen afdruk van de oude koperplaat in *The works of James Gillray*. Lond., H. G. Bohn, onder No. 246.

1799.

MULLER (No. 5588).

5469. „De Groote Expeditie.”

Onderschrift van een spotprent op de landing der Engelschen in Noordholland. Een Engelschman met ontbloot achterste (W. Pitt?), trekt aan twee kabeltouwen, als een anderen Gulliver, een vloot naar de hollandsche kust, waarop hij staat. Hij blaast in drie hevige winden: 1°. „Het Herstel van den Heerschende godsdienst”, 2°. de „Oude Constitutie” en 3°. het „Herstel van den koop handel en Zee Vaart” uit. In de afdeling sub 1 genoemd ziet men een paar predikanten, die den prins en de prinses met een dik touw uit het achterste van den Engelschman trekken, terwijl beffen, steken, klokken, paruik enz., allen duiden op de godsdienstige onderdrukking, die een gevolg van de overwinning der Engelschen en het herstel van Oranje zou zijn geweest.

In de 2° afdeling: „Oude Constitutie” ketens, de naam van „Gossen”, den hofdrucker, het orangistisch tijdschrift: „De burger en de Boer”, oranjeliut en strik, het pruisische wapen in een vaandel, enz. alles doelende op den aristokratisch-orangistischen geest, die bij een overwinning zou hebben gezegevierd.

In de 3e afdeling zijn de gevolgen dezer landing voorgesteld door brandende huizen, (waarbij er één is met „Medenblik“ er onder), kerken, schip en molen (Castricum), bloedende armen en beenen.

Al deze „volants“ worden door twee mannen (een Bataaf en een Fransman), die op de duinen staan, afgeweerd met hunne rood-wit en blauw gekleurde „raketten“, waarop: „19 September“ (veldslag bij Bergen) en „Den 6 October“ (Castricum). Aan den voet van het duin verschillende lieden, als een „koop man in Orlians a / 18 het pont“; een vrouw, evenals een paar andere personen geheel in oranje gekleed en weeklagende: „Nu Zal het niet Lang meer dueren“; een man met de „Lijst van Plundering“ in de hand en eenige anderen. Rechts op den achtergrond een gebouw, met inschrift: „Sout ham thon“, waarop elf hollandsche marine-vlaggen wapperen en doelende op de in die haven opgebrachte hollandsche schepen. Gekleurde gravure br. in-fol., z. n. v. gr.

1799.

MULLER (No. 5540).

5470. „The Reception in Holland.”

Spotprent op de gevolgen van de landing der Engelschen en Russen in Noordholland, voorgesteld alsof Willem V weer in 't land teruggekeerd is. In 't midden op den voorgrond ziet men den prins van weerszijden door een vischvrouw op de wangen gekust, een derde kust zijn linkerhand, terwijl een andere achter hem aankomt met opgeheven armen voor hetzelfde doel. Een dikke Hollander omvat met beide armen 's prinses rechterbeen; op den hoed, die naast hem ligt en bij 's vorsten linkerbeen zitten kikkers. Een drietal boeren links geven op verschillende wijze niting aan de vreugde des wederziens; op den tweeden grond ziet men er nog meer en een afdeling soldaten met een vaandel, waarin de ooievaar van het haagsche gemeentewapen gekarikaturiseerd is afgebeeld. Op den achtergrond duinen, molens en de zee met booten waarin de landende troepen. Gravure langw. in-fol., door J. Gillray „Pub^d Septr 8th 1799. by H. Humphrey, St James' Street“, van de oude koperplaat herdrukt als No. 247 in *The Works of James Gillray*.

1799.

MULLER (No. 5541).

5471. „The Frogs rejecting Their King.”

Inschrift in den rechterbovenhoek eener spotprent op Willem V (na de mislukking van den engelsch-russischen inval). De prent, hoewel door een ander ontworpen, is in zeker opsicht een pendant der vorige. De middelste van vijf personen (drie mannen en twee vrouwen), welke links op de prent zijn afgebeeld, geeft Willem V een schop tegen het achterste, zeggende „Get out you sleepy Headed dolt who wants you here? we are Learning the *Carmagnole Parler Franoy*, No more Large Breeches Sans Culottes for Ever“; de prins loopt met gesloten oogen op een zeeman aan, die rechts op den voorgrond in een bootje staat

en zegt: „Run d—n ye run why dont ye run you l have a Breech made in your Stern Else“. De man die meest links staat, zegt „Curse these Tight Breeches I cant run at all now“. Een viertal kikkers is, als zinspeling op de Hollanders, hier mede afgebeeld. Gekleurde gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. „Pub^d by S W Fores, Piccadilly Oct. 4 1799“. In den ondersten plaatrand staat nog, in twee regels gegraveerd:

„At first they regarded their Monarch with great reverence, but perceiving his tame and peaceable disposition they at length treated him with the Utmost Contempt. Esops Fables.“

1799.

MULLER (No. 5565).

5472. „Dutch Policy or the Fruits of the Expedition!!!“

Spotprent op den geest der Hollanders tijdens den engelsch-russischen inval. De plaat is in tweeën gedeeld. Een Franschman, met jakobijnenmuts op, slaat den linkerarm om den hals van een Hollander, in 't gewone bruine pak, waarin hij op de engelsche spotprenten van dien tijd steeds is afgebeeld, en ontsteelt hem met de rechterhand zijn beurs. Rechts ontmoet de Hollander een engelsch matroos, met: „Duncan Husza“ in 't lint van zijn hoed, drukt hem de hand en besteelt hem op zijn beurt, zeggende: „ah! Iohnny Bull I am so glad to see you. no more French Mounseers for me! do you know Iohnny that the fellow Pickt my Pocket“. De Engelschman antwoordt „Now that was d—d unhandsome to be Sure“.

Gekleurde gravure langw. in-fol., met bovenstaand onderschrift, z. n. v. gr., maar met adres „S W Fores Oct! 20 1799“. Muller beschrijft *dit* exemplaar.

1799.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5565).

5473. „Money in mine Pockets ||| A. Dutch. Sentiment!!! ||| Let who will be Governor.“

Onderschrift eener engelsche spotprent op den geringen bijval van de landing der Engelschen en Russen in Noordholland. Twee Hollanders hun pijp rookend, zitten rustig bij kruik en glas in 't midden van 't vertrek: de een rechts op een omgekeerde tobbe, waarop men leest: „Powder for the French“. „Bullets for the English“.; de ander links op vischnetten, terwijl zijn linkerarm rust op een papier, waarop „Securitys“. Links van hem ligt een slapende hond en ziet men door de openstaande deur een fort, waarop de engelsche en een onderstboven geplaatste bataafsche vlag, waarbij een menigte volks danst, die nitroept: „England for Ever“, „ah Ciara Ciara Ciara“ „Vive La Republique“ „Vive La nation“. Tegen den wand op den achtergrond hangen vijf papieren, waarop van links naar rechts: „Verses in Praise of

the Stadholder", „La Guillotine", „O the Roast Beef of Old England", „Sereene Highness" (met borstbeeld naar rechts van Willem V), „Genl Brune", terwijl onder de beide laatsten twee pistolen („De alva, Pistols") zijn afgebeeld, volgens bijschrift ter zijde van deze pistolen („Requisat [*sic*] in Pace") nu in ruste. Onder de pistolen ziet men nog een kan op den grond en een tafel met fleesch en pijp er op. Links op den voorgrond liggen drie papieren, waarop: „Health & Fraternity", „Proclamation" en „to rise in a Mass".

Gekleurde gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., „Publishd Novr 4th 1799 by S W Fores Piccaddilly".

Met bovenbeschreven prent werd tegelijk aangekocht, maar te laat om haar op haar plaats te beschrijven, een andere engelsehe spotprent op de vroegere gebeurtenissen in Holland, getiteld: „Surrender of Breda, Or Plenty of breeches for the Sans Culottes, and money for their master, General Contribution".

De hoofdgroep bestaat uit twee Franschen en een Hollander. De middelste, een Franschman, heeft den veel te wijden broek van den Hollander aangetrokken en zegt: „Why, Mynheer you must have a large Bottom for this extravagance of cloth, they are too big I am afraid to keep on, There's enough for two". Rechts de Hollander, wiens hoed en pijp op den grond liggen en van zijn broek beroofd, zich het hoofd krabbend zeggende: „Give me my Breeches? Monseieur. (*sic*) I dont like your Freedom—Oh dear! it will give my Bottom a terrible Cold—". Links de derde, een werkelijk sans-culotte, met jakobijnenmuts op. Hij wijst op die wijde broek en zegt „Enough two for three, four we'll quarter them". Rechts op den tweeden grond zijn twee sans-culottes bezig een Hollander de broek uit te trekken, de eene Franschman zegt: „Why if Mynheer (*sic*) wont Fight — he can — do something else — off with them, we will give him Freedom," de ander zegt: „Here is some Smell.", de Hollander roept: „Murder, Murder, if you take my Property you take my Blood".

Links op den tweeden grond een vestingpoort, waarboven een jakobijnenmuts op een paal staat. Voor de poort een Franschman en een Hollander; de eerste sleept een grooten zak met „200.000 Florins" weg en zegt „Thus we Fraternise"; de Hollander slaat wanhopig de handen ten hemel, uitroepende: „Then we are undone — and mockt with the Cap of Liberty and woe to us for Cowardly and treacherously (*sic*) for-bearing to resist these Freebooters".

Gekleurde gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., „Pub' by W Dent Mar(ch) 10 1793", „Sold by I Sitken N° 14 Castle Street Leicester Square".

1799.

δ. NIET BIJ MULLER (No. 5566).

5474. „*Buonaparte's Dance of Death!*”

Deze prent, zeker gemaakt in verband met verschillende geruchten van Bonapartes dood, welke vóór November 1799 uitgestrooid zijn, brengt een zestal daarvan in beeld, die in twee rijen boven elkaar zijn afgebeeld. Bovenaan „Stabb'd at Malta!”, „Drown'd at Alexandria!” „Strangled at Cairo!”; onderaan: „Shot by a Tripoline Gentleman.!” „Devoured by Wild Beasts in the Desert!”, „Alive in Paris!!!” Bij elke voorstelling is de dood tweede of derde persoon. Op de laatste ontvangt Magere Hein zeer ontsteld den beleefden groet, die de reeds dikwijls gestorven Bonaparte hem brengt. Gekleurde gravure gr. langw. in-fol. z. n. v. gr., met adres van I. C. Ziegler te Londen „Nov. 1799.” Het jaartal bij het adres is oorzaak dat ik de plaut hier plaats.

1799.

MULLER (No. 5566).

5475. „Monument voor 't vaderland Op het einde van 't Jaar 1799.”

Op een draperie, de open ruimte van het monument bedekkende, zijn zes grootere of kleinere voorstellingen uit den inval der Engelschen en Russen in Noordholland afgebeeld. Links bovensaan „Het Landen der Engelschen, 27 Augustus, 1799.” Rechts bovensaan: „Overgaave van 's Lands Vloot, 30 Augustus, 1799.” In 't midden onderaan: „Slag bij Bergen, 19 September, 1799.” Daar boven: „Slag bij Castricum, 6 October, 1799.” Links onderaan: „'t Omhakken der Vrijheids-boom, te Alkmaar.” Rechts onderaan: „Capitulatie en aftocht der Engelschen.” Gravure langw. in-fol., naar W. Kok, door L. Portman, met adres van E. Maaskamp te Amsterdam.

1700 - 1800.

MULLER (No. 5567δ).

5476. „*Achttiende Eeuw.*”

Zinneprent op de voorbijgegane achttiende eeuw. In 't midden, op den achtergrond, een zuil, waarvóór een gordijn hangt, welke ter zijde geschoven wordt door den Tijd, die links op de wolken is afgebeeld. Op de zuil zijn boven elkaar vijf tafereelen gegraveerd, die mij toeschijnen voorvallen uit den tijd van Willem V te moeten voorstellen. Goed te onderscheiden zijn o. a. de slag bij Doggersbank en 't aanhouden der prinses te Goejanverwellesluis. Voor de zuil een altaar, waarop een boek, vastgehouden door een zinnebeeldige vrouwenfiguur, wier rechtervoet rust op een bol met de teekens van den dierenriem; een venijnspuwende slang verdwijnt achter haar in den afgrond; links van haar een vijftal engeltjes, die tal van gedenkpenningen bij zich hebben. Rechts wijst een vrouw aan een kind de gedenkzuil, terwijl aan die zijde een jongeling

gezien wordt, die het onderste van het gordijn vasthoudt. Gekleurde gravure in-plano, naar J. W. Pieneman, door L. Portman, 1807. Onder bovenstaand onderschrift een opdracht aan Mr. C. G. Hultman, Directeur-generaal der Schoone Kunsten, aan weerszijden van diens wapen; alles gegraveerd in den ondersten plaatrand.

1800.

MULLER (No. 5569a).

5477. „1800”.

Inscript van een zeer groote zinneprent op de voorbijgegane 18e eeuw. Het jaartal staat boven in de rechterhelft der plaat, boven een open tempel, in welks cirkelvormig dekstuk de teekenen van den dierenriem zijn gegraveerd. De vier pilaren, die dezen cirkel dragen, zijn met guirlandes omslingerd. In 't midden Janus? aan wien Ceres, Pomona, enz. hare gaven offeren, op een voetstuk; hij houdt een slang als ring (het beeld der eeuwigheid) in de rechterhand en een maatstok, in twaalf deelen verdeeld, in de linker. Rechts van den tempel de Hoop en de Fortuin, elk op een voetstuk. Op den voorgrond, voor den tempel, Neptunus en verschillende figuren, zinnebeeldig de vischvangst, de landbouw, enz. voorstellende. Links van den tempel een kolom, waarbovenop een wapentrofee en versierd met vaandels, waarop de namen der landen van Europa. Hier vóór Mars te paard met zwaard en oorlogsfakkel; dood en ellende in zinnebeeldige figuren rondom hem liggend. Geheel links een piramidale zuil, in welks voetstuk het jaartal „MDCC”; op den top „C”, terwijl in de piramide zelf verschillende gebeurtenissen zijn vermeld, in die honderd jaar voorgevallen; beginnende met „1747. Het Stadhouderschap Erflijk verklaart.” en eindigende met „1800. Pius VII Verkoren tot Paus.” Op elken hoek van het voetstuk een zinnebeeldige kinderfiguur, aan den voet rechts een grijsaard, links een trenrende vrouw. Op den achtergrond een vervallen tempel. Gravure in-plano, naar J. G. Visser, door Th. Koning, met adres van J. Verlem en J. Numan te Amsterdam. „Proefdruk.”

ZEDEN EN GEWOONTEN. ¹⁾5478. „*Altoosduurende gregoriaansche almanach*,” enz.

Begin van een opschrift boven een zeer zamengestelden almanak, „Voor alle voorledene en toekomstige Eeuwen, dienende zo wel voor den Ouden als Nieuwen Stijl, ontworpen, en in deeze orde gebracht, door Jacob de Gelder, Mathematicus in den Haag.” Verschillende beweegbare strooken helpen mede om dezen almanak tot een eeuwigdurende te maken. Alles is in boekdruk, op één vel in plano; onderaan

¹⁾ Zie voor de regeling dezer prenten de noot op bl. 275 van Deel II.

staat, in vier kolommen, de „Beknopte Verklaring van het gebruik van deesen Altoosduurenden Almanach.“; dit geschiedt bovendien nog in een boekje van twintig bladzijden: *Uitvoerige en volledige verklaring van de samenstelling, het gebruik en de nuttigheid van den altoosduurenden Almanach van Jacob de Gelder. Door den Autheur zelve beschreeven.* In den Haag, Bij J. J. Stuerman. 1801.

5479. „*Altoosduurende almanak*”.

Inscript boven in een almanak gegraveerd in een toogvormig gothisch ornament, waarin onderaan de vier leeftijden des menschen zijn afgebeeld. Steendruk in-fol., z. n. v. gr.

5480. „*Almanak voor de negentiende eeuw*,” enz.

Opschrift boven den voorgevel van een tempel, waarin links de „Zondagaletters voor 100 jaren”, rechts de teekenen van den dierenriem, enz.; in 't midden de namen der maanden. Gekleurde steendruk br. in-fol., van F. W. Rossbach, ontworpen door L. E. Berends. Onder de plaat een „Verklaring” in zeven regels en met een opdracht van den ontwerper onder het opschrift. beide in steendruk.

5481. „*De twaalf maanden. Naar teekeningen van Jacob Cats. Berustende in het Kabinet van den Wel Edelen Heer Mr. Jacob Helmolt. Raad der stad Haarlem. In het Koper gebragt door Isaac de Wit Jansz.*”

Gegraveerde titel, omgeven door een slang als randwerk. Boven den samengevoegden kop en staart en in drie kronkelingen van zijn lichaam, één aan iedere zijde en één onderaan, zijn de vier jaargetijden afgebeeld. In twaalf plaatjes, gegraveerd van 1805—1807, naar teekeningen van 1791, zijn de maanden voorgesteld door hollandsche landschapjes, waarop de kenmerkende bezigheden van elke maand plastisch zijn weergegeven; zóó bij Januari het nieuwjaarwenschen; bij Februari het doorrijzen van een schip, enz. Dertien gravures langw. in-4°, de titel „I. P. Visser Bender del.”, „I. de Wit Jz. sculp. 1807.”

Dese gravures zijn ook opgenomen in: P. Moens, *De twaalf maanden des jaars, in dichterlijke bespiegelingen.* Haarlem, A. Loosjes Pz., 1810, in vier stukken verschenen. Saakes a. w. April, Juni, September, December 1810.

5482. *De twaalf maanden.*

Afbeeldingen van de aan iedere maand eigensardige verrichtingen, als hoofd geplaatst boven de datumblaadjes van iedere maand in een *van Zwaamen's en Thompson's almanak, Voor het Jaar onzes Heere Jesu Christi* 1850. Rotterd. z. j. in-8°. Houtgravures langw. in-12°, door H. Numan. en, blijkens den datum („30 Aug: 1781”) in den schoorsteenmantel, op het plaatje dat December voorstelt, vervaardigd in 1781.

5483. „De Waereld in de XIX Eeuw”.

Onder dezen titel verscheen te Amsterdam bij C. Josi een serie van 8 plaatjes (en titelplaat), die twee aan twee contrasten vormen.

De „Tijtel Plaat” stelt een man voor, die, in een kijkkas, waarvan hij de gordijn oplicht, aan het rondom hem vergaderde volk een onderstbovenliggende wereldbol vertoont. Onder de kas zit een aangekleede aap.

Plaat 1 en 2 vertoonen een straatmuzikant, die viool speelt en er bij zingt; en een concertzanger met gitaar in Felix Meritis? Beide prenten hebben tot onderschrift „Twee vliegen in een klap.”

Plaat 3 en 4. Beiden met onderschrift: „Belooning.”

Op plaat 3 gaan een heer en dame zonder eenig medelijden een verminkt krijgsmans voorbij, terwijl op plaat 4 het publiek kranzen aanbiedt aan de actrice, die zich doorsteekt; links bovenaan Voltaire met een roede, als om deze overdrevenheid te geeselen.

Plaat 5 en 6: „Blindheid.” betiteld.

Een blinde oude jood en een jodin zingen langs de straat, voor welk gezang de eigenaar van een „Magazin de musique” zijn ooren toestopt.

Een zeer modieus gekleed paar, voorafgegaan door een ouwelijk gekleed jongske, gaat zonder er acht op te geven den ambachtsman voorbij, die hun zijn onbetaald gebleven rekening voorhoudt.

Plaat 7 en 8, met onderschrift: „De Dans.”

Plaat 7 vertoont een dans in een boerenherberg; plaat 8 een zeer liberale dans op het tooneel.

Deze geestige plaatjes, belangrijk zoowel omdat zij het gewone maatschappelijk leven tegenover het weelderig leven der z.g. beschaafde wereld vertoonen, als om de bijdrage, die zij leveren tot de kennis van kleeding en zeden, zijn gegraveerd naar J. Smies, door J. E. Marcus. Alleen de titelplaat en No. 1 en 2 dragen de namen van teekenaar en graveur en 't jaartal 1808. Gekleurde gravures in-8°, met de uitlegging in boekdruk op afzonderlijke blaadjes. (Muller No. 5578).

Zie voor de titelplaat en plaat 1—4 Saakes a. w. Augustus 1808.

5484. „De vier tijdperken van 's menschen leven.”

Onderschrift in den voet van een marmereu zerk, waarin een 10-regelig vers is gegraveerd en met een doodshoofd, een zeis, een mand met bloemen en twee kinderen, die luchtballen blazen, bovenop. Links een vrouw, door een engel gekroond en door een keten verbonden aan een wieg met kind er in; terzelfde zijde een jonge maagd op wie Amor zijn pijlen richt en wie de Godsdienst de hand op den schouder legt, terwijl een booze geest haar met bloemkoorden zoekt tot zich te trekken en een jonge man haar den beker der wellust aanbiedt, waarin echter een adder schuilt. Rechts op den achtergrond een man naast een leeuw gezeten; boven hem, in de wolken, de Tijd met den zandlooper. Op den voorgrond rechts een grijsaard bij een doodkist. Een kind toont hem een

bijna in de pijp gebrande kaars, een ander een slang als ring tot teeken der eeuwigheid. In 't midden op den voorgrond eenige kinderen manden makende, twee anderen vruchten garende. Gravure kl. in-4°., in liggend ovaal, naar C. Groeneveld, door P. H. L. van der Meulen.

5485. „*De vier tydperken van 's menschen — leven.*”

Kopie van de onder 't vorig nommer beschreven prent, grooter van ovaal en met enkele wijzigingen, o. a.: de vrouw welke aan de wieg geketend is, zit hier naast, in de oorspronkelijke prent tegenover den engel, welke haar kroont. Gekleurde gravure langw. in-fol., in liggend ovaal, z. n. v. gr.

5486. „*De vier tydperken van 's menschen leven.*”

Geheel als voorgaande plaat, grover van uitvoering en vierkant, waar-door enkele voorwerpen op deze gravure voorkomen, die bij de vorige worden gemist. Z66 in den linkerbenedenhoek een haan, en hen met kiekens, welke ook in 't origineel voorkomen, enz. Gravure langw. in-fol., eveneens z. n. v. gr.

5487. *Steekbrief.*

Mededeeling eener verloving (of wat mij waarschijnlijker voorkomt) brief door de eene verloofde den anderen gegeven. Aan een sierlijken strik hangt een krans door bloemwerk en guirlandes omgeven. Midden in den krans een soort altaar, waarop twee met één pijl doorstoken harten. Op het altaar: „Liefde vereenigt ons.” Dit altaar is geteekend op een netagewijs geknipt papier. Trekt men dit op, dan leest men door de mazen, in kalligrafie, de letters „J. A. K.”, en „A. M. B.”, waarmede de namen der verloofden zeker zijn aangegeven. Daaronder zijn twee lussen haar vastgehecht. Aardige teekening in kleuren, die op bijzondere wijze toegevouwen worden moet, zoodat men bij eerste opening een boeket te zien krijgt.

5488. „*S6 gaat zomtjds den Mensch
Door wijn en geld verlooren;*” enz.

Begin van een 8-regelig versje, door den teekenaar „J P. Vⁿ H...” (orstok) op een papier geschreven, opgehangen tegen den zijwand eener kamer, waarin links een man aan de naast hem zittende naast een stuk geld toont, waarmede hij haar tracht over te halen tot een amourette; zij schijnt wel geneigd daaraan het oor te leenen. In de geopende deur der opkamer, achter beiden, ziet men de echtgenote van den ontrouwen man, die dreigend de vuist opheft. Boven het vers een schilderij van Jozef en Potifars vrouw. Teekening in O.-I. inkt, gr. in-fol., door J. P. van Horstok, 1799.

5489. *Boerenbruiloft.*

Gezicht in een boeren-binnenvertrek, in het midden een dansend bruidspaar en de speelman, die met vioolspel den dans leidt en geaccompagneerd wordt door een knaapje met een triangel. Rechts een paar vriende paren, waarvan de meisjes, evenals de bruid, met de kap getooid zijn. Links ziet men, door een geopende deur, op den achtergrond een opkamer, waar de maaltijd gereed gezet wordt. Men draagt de gerechten uit den kelder op, terwijl meer op den voorgrond een oud man met een sierlijk opgemaakte ham aankomt. Zeer gedetailleerde teekening, in O.-I. inkt, breed in-plano, z. n., doch door J. P. van Horstok.

5490. „*Geboorte en huwelyks gedenk-stuk.*”

Inscript in den voet van een monumentalen steen, waarin overigens niets gegraveerd is en waarop twee brandende harten staan, met een pijl doorstoken en een duif met vrede-stak in den bek en het alziend oog daar boven in de wolken. Links Godsdienst, Gerechtigheid en Liefde; rechts Overvloed, Vrede en Landbouw? Op den voorgrond sabel, geweer, palet, een hond, globes, trekkebekkende duifjes, een lam, een kind uit een kool komende, spelende kinderen. Gravure in-4°, in liggend ovaal, naar C. Groeneveld, door J. Bemme.

5491. „*Geboorte en huwelyks gedenk-stuk.*”

Kopie der voorgaande plaat, groeter ovaal, eenigzins andere ordonnanctie der figuren. Achter de zinnebeeldige vrouwenfiguren links, een olifant. Gekleurde gravure langw. in-fol., in liggend ovaal, z. n. v. gr. In het open vlak van den monumentalen steen in H. S. aantekening der kinderen van Cornelis Ingeneger en Johanna Buddingh, gehuwd 9 Mei 1790.

5492. „*Geboorte en huwelyks gedenk-stuk.*”

Kopie van het voorgaand nommer, doch vierkant. Gravure laagw. gr. in-4°, z. n. v. gr.

5493. „*Geboorte en huwelyks gedenk-stuk.*”

Andere kopie van No. 5491 hier voren. Links op den voorgrond zit nu een oud man met kruk in de hand. Gepointilleerde gravure langw. in-4°, z. n. v. gr.

5494. „*Geboorte en huwelyks tafreel*”.

Inscript boven in een altaar, door verschillende zinnebeeldige figuren omgeven, waartegen een medaillon is nagebracht, bestemd om de namen van het echtpaar te dragen, waaraan deze prent geschonken werd. In dit exemplaar zijn op het medaillon de namen ingevuld van „Willem Coenraad, Geboren den 8 van Maart 1782”, en van „Johanna Maria

Rebekka Stegman, Geboren den 8 van Februarij 1782. Gahuwd 20 December 1801. Allen van de Lutersche Gemeente." Op het altaar twee brandende harten door een pijl vereenigd. Erboven de Tijd met een blanko rol papier in de hand, waarop hier, in H. S., de namen van „Jan Wolfgang, geboren den 14 December 1802.” „Frans Christoffel, geboren den 2 December 1804.”; „Willem Adrianus, geboren den 23 Mei 1807.”; „Carel Andries, geboren den 17 September 1809.” en „Pieter, geboren den 16 September 1813.” Boven de Tijd twee handen, die twee ringen in elkaar steken, met het onderschrift op een lint: „Dat God te za-men heeft gevoegt zullen geen menschen scheiden.” Links van het altaar een jongeling met het huwelijksjuk op de schouders, de fakkel van Hymen in de rechterhand en een vredespalm in de linker, achter hem de Godsdienst, die de Nijd vertreedt; boven hem vijf cherubijnen, als zinnebeeld der tien zinnen, die vijf geworden zijn. Rechts een moeder met een zuigeling aan de borst, een kind zeepbellen blazende, enz. Gekleurde gravure in-fol., naar H. P. Oosterhuis, door D. Sluijter.

Hierbij, in twee kolommen, een 92-regelig vers, met opschrift: „Verklaring van geboorte en huwelyks tafreel.” en onderschrift, onder de tweede kolom: „Adres der Inventeur en Tekenmeester, met primo Mei Gravestraat, No. 11. te Amsterdam.”, alles in boekdruk.

5495. „*Monument voor geboorte huwelijk en belijdenis.*”

Inscriptie in 't voetstuk van een monumentale zuil met de pelikaan hare jongen voedende bovenop. Op 't voetstuk staat een bijenkorf, met sleutel en passer erbij en met bloemen omkranst; de Godsdienst, met kelk en bijbel, wijst de vrouw, die tegenover haar geknield ligt bij 't huwelijksaltaar, op dit zinnebeeld der arbeidzaamheid; Cupido doet haar boeien aan de voeten, terwijl een engel haar een met bloemen versierd juk op de schouders legt. Uit den linker-bovenhoek bestraalt hemelsch licht deze groep, terwijl drie engeltjes met de attributen van geloof, hoop en liefde aan dezelfde zijde op de wolken gezien worden, die een lint vasthouden, waarop „God heeft ons vereenigd.” en een papier bij zich, waarin de woorden van 1 Cor. 13. v. 13.” zijn gegraveerd. Aan weerszijden van het monument een pilaar, waartegen een bord hangt, links met een uit de pop zich ontwingende kapel; rechts met een pijl, flambouw en twee ringen; op den voorgrond voor 't monument een kind met doodshoofd en schild, waarin „Psalm 103. 15” en een bloem des velds en een tweede kind met een hoorn des overvloeds, enz.; links hiervan een leeuw, die wraakzucht en haat verdrijft. Op den achtergrond aan deze zelfde zijde tafereelen van landbouw en zeevaart. Gravure in-fol., naar H. P. Oosterhuis, door D. Sluijter, met adres van J. C. Hagedoorn te Amsterdam. „Proefdruk.”

5496. „Korte berekening van een huishouden.”

Opschrift boven een uitvoerig vers in twee kolommen in boekdruk, waarin van stukje tot beetje uitgerekend wordt hoeveel een huishouden wel kostte in dien tijd. Boven het vers twee houtsneden naast elkaar: links man en vrouw en drie kinderen in een kamer; rechts man en vrouw op het kind lettende dat in een rolstoel loopen leert, navolging der gravuren van J. Luiken, „Het Kindje krijgt P*P” en „De Loopwagen”, in zijn: *Des Menschen begin, midden en einde*, enz. zie No. 1989 hier voren. Twee gravures langw. in-12°, z. n. v. gr.

5497. „Johanna haar Verschot opschrijvende”.

Gezicht in een keuken, waar de meid, omringd door allerlei levensmiddelen, aan tafel zit, bezig met het opschrijven van haar verschot. Voor kostuum en inrichting der keuken is dit prentje niet on aardig. Het behoort met een drietal anderen in den *Almanak Voor de Huishouding keuken en de gezondheid Voor MDCCCXIII* Amst. (1812). in-12°. De gekleurde plaatjes, evenals de almanak in-12°, zijn z. n. v. gr.

5498. *Een zeeuwsch binnenvertrek.*

In 't midden der kamer een tafel, waarop krentebroodjes, ouderwetsche koffiekak enz. Rechts een rookend man met grooten breedgeranden viltten hoed op. Boven hem een antiek kroontje met vier luchters. Achter hem een jongman links en een dienstmaagd met flesch in de hand rechts. Links van de tafel twee vrouwen en een meisje met omgebogen strooiboeden en twee mannen met hoeden op, koffie drinkend uit scho-teltjes. Achter hen een glazekaas met porcelein, ter zijde de schouw met haard en haardplaat. Teekening in O.-I. inkt, langw. in-plano, zonder naam.

5499. „Drentsche Boeren Binnenhuis”.

Gezicht in een vertrek, waarin zich twee mannen en een vrouw bevinden. Teekening in O.-I. inkt en sepia gr. in-4°, door F. C. I. van Goens. 1884.

5500. „Een Hindelooper binnenvertrek.”

Gezicht in een zeer ruime kamer, die zoowel door de betimmering als door het kostuum van 't viertal in 't vertrek aanwezenden, hier opname vereischt. Staalgravure langw. in-4°, naar Iz. Reijnders, door J. F. C. Reckleben, behoorende in *Merkwaardigheden van Hindeloopen*; enz. door S. O. Roosjen, N. D. Kroese en W. Eekhoff. Leeuw. 1855. in-8°.

5501. *Huiskamer.*

Gezicht in een huiskamer, volgens de kleedij der beide afgebeelde vrouwen, uit 't begin der negentiende eeuw. Om de meubels en het ensemble is deze teekening in kleuren in-fol., de vermelding waard. „J. E. (P) f”.

5502. *Uitnoodigingskaartje voor een diner.*

De inhoud van deze hoogst eenvoudige uitnoodiging is als volgt: „D. C. de Leeuw. Verzoekt den Heer Cuypers Lid van het Wetg. Ligchaam om hem de eer aan te doen, van ten zynen huize te komen eeten *Woensdag 14 Decemb. 1808.*” Invitatiebiljet in den vorm van een visite-kaartje, langw. in-16°, in boekdruk. Het kursief gezette is met de pen ingevuld.

5503. „... *Achteruitgang.*” — „... *Herstel.*”

Laatste woorden van de 6-regelige onderschriften onder twee platen, waarvan de eerste het gezellig interieur eener ouderwetsche huiskamer en de tweede een maïsveld vertoont. Twee steendrukken langw. in-fol., z. n.

De beide onderschriften zijn voor den tijd, waarin de prenten het licht zagen (omtrent 1840) merkwaardig. In 't eerste leest men: „Het opkomend geslacht en levertraan gaan hand aan hand. De aardappelen zijn het hoofdvoedsel. Geest en veerkracht gaan verloren, en in geestrijk vocht wordt herstel gezocht.... De jeugd minacht den Ouderdom. Er is Gelijkheid en Verwarring er is Achternitgang.”

In het tweede: „Rigt de ledige handen naar den Landbouw! Hij geeft duurzaam werk. Hij schenkt elk schepsel zijn eigenaardig voedsel... Zijn grondwet is door God gegeven... Verbouw arbeid en voordeel aanbrengende gewassen. Vergeet de Mais niet! Verlaat de Aardappelen! zij brengen gebreken en kwalen, luiheid, drinkzucht en misdaad aan Melk en brood, vleesch en erwten spek en boonen zijn het voedsel van den mensch, het geen gepaard met Vrijheid in Handel en Nijverheid, en Verwisseling der Patenten, Loterij en van alle Lands en Stads accijnsen op de eerste levensbehoeften tegen verhoogde grondbelasting en hoofdgeld leiden zal tot Herstel.”

5504. „*Den Morgen.*” — „*Den Avond.*”

Twee gezichten in huiskamers, met bovenstaande onderschriften. Zowel de een als de ander is belangrijk om het meubilair. Is op de eerste de theestof, de hondenmand en de openstaande bedstede in het oogvallend, op de tweede trekt de pianoforte, de carcel-lamp en het inwendige der daarnaastliggende keuken de aandacht, terwijl beide platen voor het kostuum niet onbelangrijk zijn. Twee gravures van omtrent 1825, langw. in-folio, z. n. v. gr., met adres van J. Pieterse, Warmoesstraat No. 83 (Amsterdam).

5505. „*Het huislyk geluk. Le bonheur domestique.*”

Het inwendige van een visscherswoning. Een der zes steendrukplaten behorende in *Zes Verschillende Voorwerpen uit Noordholland, naar de Natuur Geteekend door Z. E. den L'. Generaal Howen, Opperbewelhebber der Vesting Nijmegen; en op Steen Gebragt door Th. Fourmois. Uitge-*

geven by Desguerrois en O. Steendrukkers, Bloemmarkt, N° 244. Amsterdam z. j. De vijf overigen stellen voor en hebben tot onderschrift:

„Het strand. Le rivage.” — „Dorp naby Schagen. Village près de Schagen.” — „De hooiberg. La rentrée des foina.” — „Het uitgaan der kerk. La sortie de l'église.” — „Het vertrek. Le départ.” Exemplaar op chineesch papier. Gravures langw. in-4°. en in-4°.

5506. „*Israëlietje heeft eenen Dukaat ingeslikt. (Ware Gebeurtenis.)*”

In de kamer van een joodsch uitdrager zit, midden op een tafel, een knaap op een pot-de-chambre. Zijn vader geeft hem een lepel rabarber in; zijn moeder heeft hem een lavement gezet en moeder, zuster en twee broers, evenaals de vader potsierlijk gekleed, wachten belangstellend naar de uitwerking der purgeermiddelen, daar men langs dezen weg den dukaat terugverwacht, die 't jongse ingeslikt heeft. Boven 't verhaal van dit voorval, in vijf regels onder de plaat gegraveerd, staat bovenstaand opschrift. Steendruk langw. in-4°, door „K: D...”

5507. „*Eer zy het zilver bruilofts feest van O. E. N. Hasselaer en H. M. Vernede den 18 Nov. MDCCCVI*”.

Inscript in een monumentalen steen links in de zinnebeeldige voorstelling op bovengenoemd zilveren huwlijksfeest. In 't midden staat een altaar met het cijfer „XXV” er tegen en twee brandende harten er op. Bij den voet van het monument staat een mand met bloemen; op den achtergrond rechts een kasteel. Teekening in-4°, in O.-I. inkt, door A. Voltelen.

5508. „*Paulus Vincent en Barbara Jansen, Woonagtig te Sassem.*”

Opschrift boven twee 4-regelige versjes van J. van Walré, in twee rijen gegraveerd onder de afbeelding van dit echtpaar, beide meer dan honderd jaar oud, sittend aan een tafeltje bij den haard. Gravure zeer gr. in-4°, naar W. Hendriks 1798, door Is. de Wit Js. 1794 en met diens adres en dat van J. van Walré & Comp. te Haarlem, onder 't vers.

Zie voor verdere honderdjarigen, dwergen, reuzen enz. op: Zeden en gewoonten 1850—1900.

5509. „*Het oude testament.*” — *Het nieuwe testament.*”

Twee zinnebeeldige prenten. Op beide zijn gedeelten van een tempel afgebeeld met allerlei bijbelsche voorstellingen versierd. Op de eerste zit rechts Mozes met de tafelen der wet; aan zijne voeten Aäron in hoogepriesterlijk gewaad. Achter hen egyptische gotsenten met hieroglyfen, enz. Op de tweede links een engel, die den ouden mensch, gekluisterd aan een keten, vastgehouden door de slang, die achter hem

om een boom gekronkeld is, wijst op de kruisiging, opstanding en hemelvaart van Christus, als de oorzaak zijner behoudenis. Op den voorgrond de hoogepriesterlijke attributen. Twee gravures in-plano, naar en door W. Kok, met adres van de Wed^e W. Houtgraaf te Amsterdam. Beide met het woord: „Proefdruk.” Zie Saakes, a. w. December 1798 en December 1794.

5510. „*De Wet is door Mozes gegeven.*” — „*De genade en de waarheid is door Jezus Christus geworden.*”

Inschriften in twee papieren, vastgehouden door kinderen, welke staan voor een monument tot verheerlijking van den christelijken godsdienst. De middelste en hoofdvoorstelling is het eerste christelijk Pinksterfeest, waar Petrus predikt in den tempel; onder deze de opstanding van Christus. Aan iedere zijde van dit hoofdafereel twee kleinere; links Adam en Eva in 't paradijs en de oprichting van de koperen slang in de woestijn; rechts Jezus in Gethsemané en Jezus aan 't kruis. Links van het opstandingsfereel, de viering van het joodsche Pascha, rechts de instelling van het Nachtmal. Op den top van 't monument eenige zinnebeeldige figuren. Links voor den tempel het beeld van Mozes op voetstuk; rechts dat van Jezus. Gepointilleerde gravure in-plano, door W. van Senns. „Proefdruk.” Hierbij dezelfde plaat in kleurendruk.

5511. „*Medestervelingen! ziedaar den tempel der Godsdienst.*” enz.

Begin van een 4-regelig gegraveerd onderschrift onder de afbeelding van een tempel op een rots staande, met Godsdienst, Gerechtigheid en Waarheid bij de trappen van den tempel en twee zinnebeeldige figuren op den omgang. Het goddelijk oog, omgeven door zon, maan en sterren, boven in de plaat; daaronder een viertal engeltjes, die een lint vasthouden, waaraan een medaille hangt met de afbeelding van een kruis en een pelikaan haar jongen voedende met haar bloed; de beide buitenste engeltjes steken de bazuin, de middelste houden te zamen een kroon vast. Onder den tempel, in drie medaillons: „De boodschap aan Maria,” de „Opstanding,” en „Christus geboorte.” Steendruk in-plano, z. n. v. gr.

5512. „*Gedenkstuk voor de roomsche catholyke apostolyke godsdienst.*” — „*Monument de la religion catholique apostolique romaine.*”

Onderschriften gegraveerd aan weerszijden van de pauselijke attributen, die midden onder een zinneprent op de R. K. kerk staan. Ongeveer in 't midden der prent leest men „op deze petra zal ik myn kerk bouwen”. Door het woord „kerk” loopt een lint, waarop „roomsche catholyke” staat. Boven dit inschrift de maagd Maria, een kroon van

sterren om 't hoofd en omgeven door een stralenkrans, serafkopjes, enz. Onder haar voeten een zon, een scheepje en de duif als zinnebeeld des Heiligen Geestes. Links een grafmonument voor „pau Pius VI“. In 't midden onder 't inschrift een altaar waarop het borstbeeld van „pau Pius VII“, staande op het boek met zeven zegelen en vastgehouden door 't Geloof, achter wie een kardinaal en een bisschop staan; vóór het altaar een crusifix, lam, monstrans en brandende kaarsen op kandelaaers; aan de andere zijde ziet men de pau en verschillende ordesperoone. Rechts op den achtergrond een kerkvenster, waarin de zeven sakramenten zijn afgebeeld. Gravure in-plano, naar en door J. G. Viesser, met adres van I. Verlem te Amsterdam. „Proefdruk.“ Door Muller (No. 5572) beschreven naar dit exemplaar.

5513. „Zinnebeeld voor de roomsch catholyken“.

Inscript in den voet van een monument voor de R. K. kerk. In 't midden een nis, waarin een sarkofaag, met het hoofd einde, waarop Christus' verrijzenis is afgebeeld, naar voren. Op die kist een vrouw met drie kinderen, zinnebeeld van de Liefde. Links op het voetstuk een zinnebeeldige vrouw, 't Geloof voorstellende; rechts een dergelijke: de Hoop. Ter weerszijden en boven de nis, in zeven medaillons, de zeven sakramenten. Gravure gr. in-fel., naar G. J. van den Berg, door D. Sluijter. Midden onder de plaat het half uitgekraabde adres: „Uitgegeven door I. Numan, Leidsche Kruisstraat N°. 7, te Amsterdam.“ „Proefdruk.“ Muller (No. 5573) beschrijft dit exemplaar.

5514. „Monument voor de roomsch catholique godsdienst.“

Ononderschrift onder een zinneprent op de roomsche kerk. Door een nis ziet men een berg, waar langs het smalle pad loopt, dat ten hemel leidt; een monnik met kruis in de handen is gereed dien weg te bestijgen. De engel des vredes, voor de nis staande, wijst de Godsdienst (een vrouw, die links op den voorgrond bij een altaar geknield ligt), naar de zon, die achter den berg opgaat. Boven den engel twee anderen een kruis dragend. Rechts op den voorgrond een moeder met twee kinderen (de Kerk); achter haar twee monniken; boven deze een engeltje met de pauselijke attributen en een vaandel, waarin Maria met het kind Jezus is afgebeeld. Midden voor de drie-treden-hooge verhevenheid, waarop de vredes-engel staat, een jongste met brood en wijkan. Zwarte-kunst in-plano, door F. C. Bierweijler, met adres van Js. Groenewoud te Amsterdam. „Proefdruk.“

5515. „Gedenkteeken voor de roomsch catholieken.“

Op de derde trede eener vier-treden-hooge verhevenheid staat de engel der opstanding? rechts van een poort, waarboven een kruis met doods-hoofd en een wereldbol en waardoor men een kruisdragend monnik ziet

aan 't begin van den smallen weg, die ten hemel leidt. De engel dreigt de Geveinsdheid, die rechts vlucht, met een speer. Links boven in de plaat twee engeltjes met een crucifix en een banderolle, waarop de zaligsprekingen; rechts twee andere met de teekenen der pauselijke waardigheid en een lint, waarop de tekst „En u zal ik geeven de sleutelen van het Rijk der Hemelen,” enz. Op den voorgrond links een op stroo liggende arme vrouw, die de handen uitstrekt naar een geblinddoekt knaapje, dat haar een beker lafenis brengt en den arm geslagen heeft om een lint, waarop „vriendschap” staat, en waarmede de arme aan een biddende vrouw verbonden is, die rechts op den voorgrond geknield ligt. Achter de arme nog een zinnebeeldig persoon, wier rechterarm rust op den ontredderden voorsteven van een schip (de kerk) en die in de linkerhand een vredepalm heeft. Gravure in-plano, naar C. Meijer, door J. Wijsman en met 't adres van I. Groenewoud Jzn. (te Rotterdam). Onder de plaat is bovenstaand onderschrift gegraveerd. (Muller No. 5574).

5516. *„Ter gedachtenis Uwer eerste H. Communie ontvangen den 9 Julij 1831 in de R. K. kerk de Walsteeg te Utrecht Bid voor Uwen Herder I. van Kerpen”.*

Communieprentje, in sierlijk lijstwerk en met zinnebeeldige attributen versierden rand. Steendruk kl. in-4°, z. n. v. gr., met adres van A. Schikhoff te Utrecht. Uitgereikt aan „Christina Johanna Maria Comhaire”.

5517. *Het heilige vormsel.*

Met zinnebeeldig randwerk omgeven oningevuld getuigschrift dat de daarin te noemen persoon „Op den 1833.” „door den Hooggeerwaardigen Heer Antonius Antonucci, Vice-Superior der Hollandsche Zending gevormd” was. Het bovengedeelte van het randwerk vertoont de H. Geest in een aureool nederdalende en aan iedere zijde een in aanbidding geknield liggenden engel. Steendruk in-12°, z. n.

5518. *„Een Copie of Beschryving van een H. Brief, en voor veelen een Christelyken Onderrichting, zo Godt ons zelfs heeft geschreven aan Michaels berg.”*

Het papier, dat in 23 artikelen verschillende voorschriften bevat, kon, blijkens den inhoud van het 21ste voorschrift, als amulet dienst doen; men leest daar: „Die deeze Brief thuis heeft, of by zig draagt, die zal geen water of Donder schaden, maar voor Water en Vuur en (*sic*) bewaart blyven, en welke Persoon die deeze brief by hem draagt, die zal vrolyk uit deeze wereld scheiden.” Volgens een mededeeling onder het opschrift hangt dese brief te Michaelsberg (Mont St. Michel, in Frankrijk) en niemand weet waaraan hij hangt, is hij met vergulde letters geschreven en wordt hij omhooggehaald als iemand er naar grijpt. Dit blad in-fol.,

in boekdruk, is „Te Alkmaar gedrukt by Arend Hogeland Bierlaagh, Boekdrukker en Verkoper in de Langestraat op de Noorderhoek van de Houtilstraat, in de vergulde drukpers,” enz.

5519. „*Afbeeldingen en beschryvingen van alle geestelyke en wereldlyke ordens, zedert haare stichting, tot op onzen tyd. Met gecouleurde plaatjes. Te Amsterdam, By Willem Houtgraaff, Boekverkoper in de Hartestraat. MDCCXCI.*”

Titel van een werkje, waarin achttien afbeeldingen der kleederdrachten van monniken- en nonnen-orden. De tekst, die voor elke beschreven orde afzonderlijk gepagineerd is, is volstrekt niet in overeenstemming met de achttien afbeeldingen, die in 't werkje voorkomen. Ik heb van dit boekje nooit een exemplaar gezien, waarvan de afbeeldingen gedrukt waren op blaadjes van de grootte der tekstbladsijden. Alle, die ik zag, waren zoo handig uitgeknipt en opgeplakt, dat alleen bij nadere beschouwing bleek hoe de prentjes samengesteld waren. De voorstellingen zijn kl. in-8°, gekleurd en z. n. v. gr. De tekst is in-12°, doch gedrukt op papier in-8°. formaat.

5520. „*Geestelyke orden mannenkleeding, historiesch tafereel volgens P. Helyot. en andere gezag-hebbende schryvers.*”

Opschrift boven de afbeelding van een 50-tal monnikenorden; op den achtergrond een kerk. Onder de afbeelding, in vijf rijen, de verklaring der cijfers 1—50, evenals het opschrift, in steendruk. Het pendant, met overigens gelijk opschrift, heeft voor „mannenkleeding”: „vrouwenkleeding” en vertoont 45 nonnenorden, waarvan de beschrijving eveneens onder de voorstelling staat. Twee gekleurde steendrukken in-plano, uit de steendrukkerij van Desguerrois en C°. Amsterdam.

5521. „*Pius VI.*”

Inscript in den voet van een grafteeken als zinneprent op den dood van bovengenoemden. Links de kerkmaagd met pauselijken staf en wierookvat; rechts een cherub weenend bij de tjaar. Onder de omlijste voorstelling is in den plaatrand een 6-regelig vers: „Treur Roomers by dees Bus,” enz., onderteekend „H. M.” geëntrelaceerd. Gravure in-4°, z. n. v. gr., met adres van J. Groenewoud (Rotterdam). Saakes a. w. Juli 1800.

5522. „*Monument voor den Gereformeerden Godsdienst.*”

In den open toog van dit monument staat de ware godsdienst als een vrouw door een nimbus omgeven en met den Bijbel in den rechterarm; zij vertreedt de afgoderij, die met wierookvat en gulden kalf ter aarde ligt; rechts van haar staat een altaar, met de afbeelding der „Synode van

Dordrecht" er in. Links David geknield de harp bespelend, om hem heen verscheiden personen. Op den geheelen achtergrond voorstellingen uit Jesus' leven. Midden boven in den toog het portret van J. Calvijn; in ieder der beide pilaren zes borstbeelden, genummerd van 1 tot 12. Aan beide zijden op den voorgrond sinnebeeldige personen. Gravure in-plano, naar C. Groeneveld, door N. van der Meer Jun., met adres van I. Hendriksen te Rotterdam. Blijkens de cijfers bij de portretten behoort bij deze plaat een verklaring.

5523. „Gedenkstuk voor de nederlandsche gereformeerde gemeentens.”

Onderschrift onder een monumentale voorstelling, waarop het borstbeeld staat van „J. Calvinus Geb: 1509.”, „Overl: 1564”. De steen, waarop dit portret is afgebeeld, is omgeven door wolken en een viertal engeltjes met sinnebeeldige attributen; links, in medaillon, „den Doop”, rechts „het Huwlyk”. In 't monument zelf wordt het middengeedeelte ingenomen door een afbeelding van de „Nationaale Synode te Dordrecht gehouden in den Jaare 1618 en 1619.”, terwijl boven in deze voorstelling, in medaillon, „het Nachtmal” is afgebeeld en in het fries, in sierlijke trekletters, nog eens „Sinode” staat. Links van deze hoofdvoorstelling twee kleinere boven elkaar; bovenaan: „Noord-Hollandsche Synode, so als het word gehouden te Amsterdam, in het Choor der Nieuwe Kerk.” er onder: „Nasiening der Handelingen van 't Nationaal Synode in de Treveskamer in 's Hage.”; rechts staan twee dergelijke, bovenaan: „Openbaare voorlezingen der Nieuwberynde Psalmen op het hnis van Prins Maurits in 's Gravenhaagen in den Jaare 1773.”, onderaan: „Maaltijd op den Burg te Leijden, aan de Gedeputeerden der Classicale Vergadering.” Op een doek links geheel onderaan: „Predikanten ruim 1800.”; rechts: „Kerken en Godshuisen ruim 2000.”; terwijl in 't midden een opgave staat van het aantal der „Akademien en hoogleeraaren” (in de godgeleerdheid). Gravure in-plano, naar W. Kok, door P. H. Jonxis, met adres van W. Houtgraaff (te Amsterdam) „Proefdruk” „N° 230.” en oorspronkelijk uitgegeven à f 5.— de proef en f 4.— de gewone druk. Zie Saakes a. w. September 1791.

Hierbij een *Beschryving van het prachtig gedenkstuk voor de nederlandsche gereformeerde gemeentens; benevens eene korte levensbeschryving van Johannes Calvins.* Te Amsterdam, By de Wed. W. Houtgraaff, In de Hartestraat, in de dubbelde Kelder.

„De prys der Proefdrukken met de Beschryving is f 4:—

Ordinairen, „ 3:—

Zonder Beschryving worden dezelve niet verkogt.”

Met den titel 14 blz. kl. in-8°.

Blijkens den datum van uitgifte niet vervaardigd op 't tweede eeuwge-tijde der Dordsche Synode en dus door Muller (No. 6129) te laat geplaatst.

5524. *Utrechtsch predikanten-beurtbriefje „N°. 31. Zondag den 29 November 1812”.*

Op dit briefje komt de Catharijne-kerk, nu aan de R. K. behoorende, nog als Hervormde kerk voor. 1 blad smal in-fol., in boekdruk, met adres van H. H. Kemink te Utrecht.

5525. „*Hendrika Maria Holst.*”

Inscript in een drievoudigen cirkel, in welks middelsten rand men leest „Belijdenis afgelegd, op den 20 Mei 1825 bij D^s R. A. van Deursen: en op den 28 Mei door voorn. Leerr. plegtig ingezegend.”, terwijl op een lint, door twee knaapjes vastgehouden, staat: „onderwezen door R. A. van Deursen.” Deze cirkel staat onder een draperie tuschen een viertal kolommen, terwijl er onder een dorp is afgebeeld, vermoedelijk Nieuwendam, alwaar R. A. van Deursen destijds predikant was. Teekening in O.-I. inkt en kleuren gr. in-4°, z. n.

5526. „*Monument voor de Remonstranten*”.

Onderschrift onder een zeer uitvoerige en goede plaat, waarop een tempel is afgebeeld, tegen welks voorzijde men een menigte portretten en voorstellingen van feiten uit de geschiedenis ziet. Het middenvak, dat bovenaan prijkt met het portret van Arminius in medaillon, is aan iedere zijde met vijf ovalen versierd, waarin borstbeelden van Remonstranten. Links: Episcopius, Niellius, Vossius, Taurinus, Batelier. Rechts: Uyttenbogaert, Poppius, Grevinkhoven, Geesteranus, Brand. Op het lijstwerk der zijstukken staan of zitten aan iedere zijde drie engeltjes. Links houdt het staande engeltje het portret van Oldenbarneveld, een der zittenden dat van P. Cupus vast. Rechts het staande: H. de Groot, een der zittenden: P. de Fijne. Onder Arminius vier voorstellingen boven elkaar. Bovenaan: „Conferentie in s' Gravenhaage 1611.” Daaronder: „De Remonstranten worden uit de sinode weg gezonden uit Dordrecht 1619.” Nog lager: „Eerste vergadering der Remonstranten te Antwerpen 1619.”

Onderaan is tegen een vooruitstekend gedeelte van het monument de „Bediening des H: Avondmaals.” afgebeeld. Bovenop een Bijbel, eenige boeken, waarop een brandende lamp staat de „Historie (der) Remonstranten”. Rechts zit de Historie op dit vooruitstekend deel. Links hiervan zitten Godsdienst, Vrede (met „Pax” in haar gordel) en „Tolteranz” met den hoed op haar schoot, waarin staat „Liebertas”; rechts: „Constanz” en „Virtus”. Links van deze hoofdafbeeldingen, onder het portret van Cupus, vier kleinere voorstellingen: 1. „Vergadering te Amsterdam verstoord. Sapma gevangen.” 2. „De Remonstranten worden uit het Land gevoerd.” 3. „Poppius en Niellius gevangen binnen Haarlem.” 4. „Bysternus te Rotterdam gevangen.” Nog meer links twee ovalen; in het bovenste: „Kamphuijzen predikt te Rotterdam.”; in het onderste: „Vergadering te Leyden verstoord”. Geheel links nog twee

voorstellingen: „Dwinglo in groot gevaar” bovenaan; „Plondering van een kerk te Amsterdam” daaronder. Rechts onder P. de Fijne: „Paschier de Fijne predikt op het ijs”. „Vlucht van H de Groot uit Loevesteijn.” „Vlucht van zeven Predikanten uit Loevestijn.” „Geestersanus trouwd op Loevesteijn.” Rechts daarvan twee ovalen: „Sapma ontvlugt in Vrouw kleding.” „Prince en Grevius uit het Tugthuis verlost.” Geheel rechts: „Poppius predikt te Gouda” en „R. Bisschops Huis geplondert”. Boven op den tempel drie kindertjes met de zinnebeelden van Geloof, Hoop en Liefde en twee cherubijntjes. Gravure in-plano, naar „J. Jelgerhius (*sic*) Rz.”, door G. Kitsen. (Muller No. 1414, Aanh. No. 1414, S. No. 4611 A en No. 5575).

Hierbij:

1°. „Verklaring van het Monument voor de Remonstranten” in drie kolommen, met bovenstaand opschrift, in fijn kalligrafisch schrift gegraveerd „door W. Roosing Schrift Snijder te Rotterdam”. 1 blad langw. in-fol.

2°. „Bladwyzer, Waar de Tafreelen, die in de Konstplaat, — Monument voor de Remonstranten geplaatst zyn, haare nadere Beschryving te vinden is, en by welke Schryveren.” 1 blad in-fol. boekdruk met flectrand. Onderaan de mededeeling „De Pourtraiten zyn naar de beste Oude Drukken gevolgt, en Cupus en P. de Fyne naar Schilderyen, te Rotterdam berustende by de Kerk.”

De prent verscheen in 1784 bij het 150-jarig gedenken van de stichting der Remonstrantsche Broederschap.

5527. „Blonk ooit de Godsdienst-leer
Meer schoon in ed'le daan,
Ten steun van Weeuw en Wees,
Dan bij den *Lutheraan?*
Neen' Luthers volgelingen,
Doen, door milddadigheid, naar
Christen lauw'ren dingen.

B.”

Inscript in een steen, links op den voorgrond van deze zinneprent op de luthersche milddadigheid. Bij den steen staat een oud vrouwtje, bij de hand geleid door een engel. Rechts op den voorgrond een zinnebeeldige figuur, met hoorn des overvloeds in den linkerarm, gaven uitdeelende aan drie rondom haar staande kinderen (weezen). Achter allen een monument, waarin, in het midden, Luther op den Rijksdag te Worms is afgebeeld; rechts daarvan de Koepelkerk te Amsterdam, links een andere luthersche inrichting. Boven den toog, waaronder dit alles is afgebeeld, staat het borstbeeld in medaillon van „J. Hus.” Op en tegen de pilasters aan weerszijden, een achttal voorstellingen in verband met de luthersche gemeente. Gravure gr. in-fol., naar C. van Waardt, door

C. Bogerts, met adres van Bause & Numan. „Proefdruk.” Muller (S. No. 5575 A) beschrijft *dit* exemplaar.

5528. „*Vrijmetselaars-wetboek.*”

Opschrift boven twee kolommen tekst, algemeene voorschriften voor de vrijmetselaars bevattende. Links een kolom „J”(achin), rechts een andere „B”(oas). Steendruk, langw. in-fol., uit de steendrukkerij van Horneer te Gorinchem. Uit: *Onmisbaar zakboekje voor vrijmetselaars*. Amst., W. de Grebber, z. j. kl. in-8°.

5529. „*Maçonnieke wetten.*”

Opschrift (in letters gevormd uit verschillende symbolen der vrijmetselarij), boven de wet der vrijmetselaars, uit zeven en twintig artikelen bestaande en in twee kolommen gedrukt; 't geheel omgeven door een gothische versiering, aan iedere zijde een nis vormende, waarin rechts het beeld der gerechtigheid, links dat van den godsdienst. Onderaan in 't midden een bijbel, opengeslagen bij Nehemia, doelende op hoofdstuk II: 20: „God van den Hemel die zal 't ons doen gelukken en wij zijne knechten zullen ons opmaken en bouwen.” Daarvóór een doodshoofd en twee gekruiste doodbeenderen, omgeven door passer, troffel, paslood, schootsvellen enz. en met twee ineengelegde handen er boven. Steendruk in-plano, „Zijdeman & v. d. Velden, ontw. & gegr.” „Steendr: v: J. W. van Leenhoff & Zoon, Rotterdam.”

5530. „I: H: Reijgers. inv et fecit
W: Grebner. Sculptcit”.

Zinneprent op de vrijmetselarij. In een tempel staan drie zuilen. Bij de middelste zit op een drie treden hooge verhevenheid een vrouw met allerlei attributen der vrijmetselarij; zij wordt belicht door de lamp, welke een jongeling vóór haar houdt, terwijl een tweede vrouw aan hare zijde naar boven wijst. Deze groep moet zeker de Schoonheid voorstellen. Boven haar hoofd in een gordijn een engeltje, wiens mond met een doek is gesloten, als ten teeken dat in dezen tempel stilzwijgendheid heerschen moet. Voor den linkerpilaar zit op den voorgrond Herkules op een gemuilbanden leeuw, die de voorpooten op een bundel liktorenstaven laat rusten, 't geheel als symbool der Kracht. Bij den rechterpilaar alle attributen van de Wijsheid, de derde der kolommen van den tempel. Zwartekunst zeer gr. in-fol., met de namen van ontwerper en graveur op de boven aangegeven wijze als eenig inschrift. (Muller No. 5570).

5531. „*A tous les Maçons réguliers répandus sur la surface de la Terre Salut, force, union.*”

Aanspraak boven het aannemingsformulier eener vrijmetselaarsloge, omgeven door symbolisch randwerk. Bovenin een engel met banderolle,

waarop „A. . . L. . . G. . . D. . . G. . . A. . . D. . . L. . . U”, (A la gloire du Grand Auteur de l'Univers); links een kolom met een wapenschild ertegen, waarin een „I” (Iachin); rechts evenzoo met de letter „B” (Boaz). Onderin Minerva met de fakkel der verlichting, zittend op een leeuw en omgeven door allerlei attributen. Gravure langw. gr. in-fol., „Leroy Fils del! et sculpt”. „Déposée à la Bibliothèque Impériale”.

Van deze plaat zijn hier twee staten:

a. Zonder het aannemingsformulier.

b. Als de boven beschrevene. Beide staten zijn op perkament gedrukt.

Hierbij een tweede plaat zonder eenigen tekst, doch zeker voor 't zelfde doel, daar de banderolle met dezelfde letters als op de vorige, ook hier bovenin staat. In de wolken bovenin: rechts 't Geloof, links de Hoop, in 't midden de Liefde, deze voorgesteld door een pelikaan hare jongen voedende met haar bloed, daarachter een kruis met rozen en op een label het inschrift: „I. N. R. I.”; alles door de zon bestraald. Links onderaan, eveneens op wolken, de Waarheid; rechts een geharnast man bij een gebroken kolom, biddend opziende naar het kruis; alle gereedschappen: passer, troffel, bamer, enz., liggen verbroken aan zijne voeten. Gravure van gelijke grootte als de voorgaande, z. n. v. gr.

Naar 't mij voorkomt doelt de laatste prent met al de verbroken gereedschappen op een tijdelijk verbod der loge.

5532. *Randwerk voor een vrijmetselaars diploma.*

In de beide zijden en den onderkant van een lijstwerk zijn drie ovalen angebracht, met de afbeeldingen van Minerva (rechts), Herkules (links) en Venus (onderin), alzoo de drie symbolen der V. M.: Wijsheid, Kracht en Schoonheid voorstellende. Achter elk ovaal symbolen van bouwkunst en vrijmetselarij. In den bovenrand, door twee takken omgeven, is in 't midden een vlammende ster afgebeeld. Gekleurde gravure langw. in-fol., z. n. v. gr.

5533. *„De muziek zweeg en zy begon te leezen.”*

Onderschrift onder een prentje, een voorstelling gevende van de bijeenkomsten der „Eleusinische Zusterschap”. Het plaatje behoort in een boekje dat tot titel heeft: *De Eleusinische zusterschap, of beknopt verslag der wetten, instellingen, plegtigheden, tekens en toonbeelden eener vrouwelijke geheimzinnige maatschappij, onlangs opgericht binnen Amsterdam, door mevrouwe v. H. geb. C. . . .* Te Amsterdam, bij J. B. Elwe. MDCCCV. VIII en 88 blz. kl. ia-8°. In dit boekje wordt de beschrijving van deze vrouwelijke vrijmetselarij gegeven en daardoor meteen de hier vermelde plaat verklaard. Altaar, spinrokken, ringsfeer, zilveren hart, gouden en zilveren bal, alle symbolische voorwerpen, met de orde in verband staande, zijn duidelijk op de plaat zichtbaar. Dat bij al het prentachtig deugdzame, door deze al-dan niet werkelijk geachtte

orde voorgestaan, de vereeniging nu niet meer bestaat, is, als men de statuten leest, geen wonder. Gepointilleerde gravure langw. kl. in-4°, door W. Kok. Op den titel zijn de symbolische voorwerpen in één houtsnede-vignet nog eens afgebeeld. Saakes, a. w. April 1806.

5534. „*Tempel der zeden voorstellende de plichten jegens God.*”

Een der vele zinneprenten, die in 't begin der negentiende eeuw gemaakt zijn en tevens een van de weinig-beteekenenden. Al de voorstellingen zijn bijbelsche. In een overwelfden gang staat een monument met twee voorstellingen onderin, die bovenstaand opschrift dragen; daar boven een derde, terwijl een vaas op geornamenteerd voetstuk den top vormt, waarvan twee slingers van bladeren afhangen. Tegen den muur, aan iedere zijde van den gang, drie kleinere boven elkaar. Voor het monument een altaar waarop de wetstafelen; rechts van het altaar twee, links zes zinnebeeldige figuren. Gravure in-fol., naar C. Groeneveld, door J. Bemme.

5535. „*Spaarzaamheid.*”

Inscript in cartouche midden bovenin het rijk gefigureerd randwerk der eerste van twaalf platen verschenen onder den titel: *Twaalf kunstplaten voorstellende de gevolgen en de belooning van ondeugd en deugd, door den schilder J. David; welke platen met den aanzienlijken ereprijs van fs 2000 zijn bekroond geworden. De prijs is negen gulden de 12 platen.* Uitgegeven bij Soetens & Fils te 's Gravenhage. Zooals uit dezen titel reeds blijkt zijn het kopiën naar de origineele platen van den franschen teekenaar David, die het in magistrale behandeling verre winnen van deze kopiën, zooals blijkt uit het 4-tal oorspronkelijke prenten, n.l. de eerste en laatste prent van Deugd en van Ondeugd, hier mede aanwezig.

Aan de achterzijde van den omelag waarop bovenstaande titel voorkomt, is een „Verkorte beschrijving der Voorstelling van elk der twaalf platen.” afgedrukt. Hieronder volgen de hollandsche inschriften der cartouches van de overige elf platen:

„Het vernuft.” — „De studie.” — „Het geluk.” — „De belooning.” — „Weldadigheid.”

„Plichtverzuim.” — „Losbandigheid.” — „Straatslijperij.” — „Armoede.” — „Misdad.” — „Dwargarbeid.”

Twaalf steendrukken langw. in-fol., waarvan de randwerken zijn „uitgevoerd en gedrukt door Desterbecq te Leiden.”; de voorstellingen zijn geteekend door C. C. A. Last en A. Girardot en gedrukt bij H. J. Backer.

Zija deze series van zes telkens uit het leven van den man genomen,

een dergelijke dubbele serie van zes prenten uit het deugdzaam en uit het alecht leven der vrouw is in het oorspronkelijke ook verschenen; of de daarvan toegesegde spoedige verschijning der kopiën ten uitvoer is gebracht weet ik niet. Van de origineelen zijn hier vier prenten aanwezig.

5536. *Kinderschool.*

Gezicht in een lokaal, waarin een onderwijzeres bezig is aan de kinderen, in zes schoolbanken gezeten, tellen te leeren, met punten daartoe op het bord geteekend, dat rechts, met een ander waarop muzieknoten staan, tegen den wand is aangebracht. Links op den achtergrond een breimatras, bezig vier kinderen in de vensterbank gezeten, in de kunst van breien te onderwijzen. Het schilderij dat boven de borden hangt, vertoonende het grafmonument van Engelbert van Nassau in de kerk te Breda, doet vermoeden dat de afbeelding een te Breda bestaan hebbende school voorstelt. Teekening in kleuren, langw. gr. in-fol., door R. C. van den Broek 1850.

5537. „Gehoorzaamheid en vlyt der Jeugd”. — „L’Obeissance et diligence de la Jeunesse”.

Onderschrift eener prent, waarop een stadsgezicht is afgebeeld, met een gracht op den tweeden grond, enz. Links op den voorgrond twee huizen, waarvan het eerste, door het inschrift in het bord (liggend ovaal), dat geplaatst is boven de geopende deur, waaruit een aantal jongens komen, aangeduid wordt als een „Dag en avondschool (*sic*)”. De op straat staande onderwijzer, met bril op en groote vederpen achter het oor, schijnt zijn scholieren aan te sporen een tweetal deftige heeren te groeten, die de straat inkomen. Rechts één huis, waar men naast de rechterdeurpost leest: „Hier leert me(n) linde, en wollena(ye(n))”. Achter de geopende onderdeur staat een vrouw in gesprek met een tweede, welke met een stoel onder den rechter- en een stoof onder den linkerarm op de stoep staat. Gekleurde gravure langw. gr. in-fol., door „I. Hoedt”, met adres: „Te Rotterdam: by S I Versnel. 1812.”

5538. *De dorpsschoolhouder.*

De onderwijzer zit schrijvend achter zijn lessenaar, terwijl een jongen en een meisje naast hem staan, tot het opzeggen hunner les; meer op den achtergrond de overige scholieren aan een tafel. Teekening in O-I. inkt en sepia, gr. in-4°. Aan de achterzijde staat in potlood: „Geoffreert aan de Kunstrijke Heere Den Heere C. Ploos van Amstel door Zijn UEds. onderdanige Dienaar Theodore Roode”, den maker deser teekening, waarin een stempel geslagen is met het omschrift: „Ex museo C. Ploos: v. Amstel: I. C: Amsterlæd:” om het wapen van dit geslacht.

5539. *De dorpsschoolmeester.*

De schoolmeester in zijn leunstoel gezeten, de voeten op de koperen stoof, bestraft den voor hem staanden leerling, die zijn les niet heeft gekend, terwijl een jongen en een meisje er met het boek in de hand bijstaan; op den achtergrond de overige leerlingen aan tafels zittende. Teekening in O.-I. inkt en sepia in-4°, door C. Kruseman.

5540. *Dorpsschool.*

Rechts, achter den lessenaar, waaraan plak en roede hangen, zit de meester, met de pet op 't hoofd; hij overhoort de les aan een knaap, die, met de pet in de hand, in 't midden der school staat; een gestrafte jongen, die de ezelsoreen op 't hoofd heeft, is vóór den lessenaar bezig den meester uit te teekenen. Links en op den achtergrond de overige scholieren. Steendruk langw. in-4°, z. n. v. gr.

5541. „*Regelen voor de jeugd ter kost-schoole.*”

Opschrift boven een 70-regelig vers in twee kolommen gedrukt en 't geheel door een flectrand omgeven, alles in boekdruk, waarin vermeld wordt, wat door den opsteller tot een goede opvoeding werd noodig geacht. 1 blad br. in-fol.

5542. „*Nieuw letter-spel voor kleine kinderen, bestaande in 25 Letters van het A, B, C, waarvan ieder letter van eene natuurlijke Afbeelding of Prentenverbeelding voorzien is; dienende om al spelende de letters te leeren kennen. tweede stel. Te Z. Boemel, bij J. Noman, 1814.*”

Op vierentwintig kaartjes in-12°. zijn de letters A—I en K—Z afgedrukt boven de afbeelding in houtsnede, langw. in-16°, van een voorwerp, dat, genoemd, de bijgeplaatste letter hooren doet. Bovenstaande titel is op een afzonderlijk kaartje geplakt, terwijl op de etiket van het kokertje, waarin oorspronkelijk al deze kaartjes bewaard werden, een gedeelte van dien titel staat, met de bijvoeging: „De prijs is gekleurd 6 Stuiv. Dito zwart 5 Stuiv.”

5543. „*Nieuw Letter-spel voor kleine Kinderen.*”

Opschrift boven een prent, waarop naar de volgorde van het A, B, C, vijf en twintig voorstellingen in houtsnede zijn afgedrukt. Gravures in-12°, met de groote en kleine letter van 't alfabet in de plaatjes en den naam van 't voorgestelde dier er onder.

't Is „N. 62.” uit de serie kinderprenten der Erven H. Rijnders te Amsterdam.

5544. „*Vermakelyk A. B. C. spel.*”

Opschrift boven de regels van dit spel, in twee kolommen, en een vers van drie 4-regelige koepletten door „J. Hazen, C. Zoon.” en daaronder 't

adres van de Wed. A. Bakker & Zoon te Amsterdam, alles in boekdruk midden in het spel, dat bestaat uit de letters van het alfabet, waarnaast telkens een figuur is gegraveerd, waarvan de naam met de letter begint, welke erbijstaat, b v. „A” arm, „B” boek, enz. Deze dubbele rij, links beginnende, loopt, met de letters L—O in één rij, onder de plaat door en gaat dan rechts van onder naar boven tot Z weder in dubbele rij voort. Boven iedere letter en figuur staat een cijfer, van 1 tot 26. Boven de onderste rij een draperie en bovenaan een dergelijke, doch grooter, waaraan een groot ovaal medaillon hangt met een bijenkorf erin. Houtgravure in-fol., door „J. O.”(ortman). De bij dit spel behorende kaartjes, waarop de letters, nummers en de namen der voorgestelde zaken voorkomen, zijn aanwezig. Het portret van J. Hazeu Cz. is hierbij gevoegd in borstbeeld, van voren, in ovaal lijstwerk. Gravure in-12°, naar J. van Meurs, door C. J. de Huijzer en met het adres van A. B. Saakes (te Amsterdam).

5545. „*Mechaniek kleuren-spel.*”

Dit spel werd met twee dobbelsteenen, 15 à 80 loten en 15 nummers gespeeld. Alleen 't spel is aanwezig. Het bestaat uit een cirkel in vijftien segmenten verdeeld, in elk stuk staat een medaillon met den naam eener kleur erin en lager, meer naar het middelpunt een letter van 't alfabet van A—P, waarbij tusschen H en K alleen de letter J. Houtgravure in-fol., met de uitlegging in boekdruk, in twee kolommen er onder. Uitgave van H. Moolenijzer te Amsterdam.

5546. „*Leerwijze om kinderen te leeren lezen. door P. J. Prinsen, . . . Derde druk. Te Amsterdam, bij Johannes van der Hey en Zoon, 1825.*”

Titel van een boekje, waarin de zoogenoemde letterkast is beschreven en afgebeeld. Deze letterkast bestond uit een tafel, waarop een kastje met twee openslaande deuren, waarin evenveel loketjes waren als er klinkers, twee- en drieklanken, medeklinkers en leestekens zijn, welke op houtjes geplakt en daarin geborgen, uit de loketjes geschoven werden tusschen de gleuven, welke aan het middelste deel der kast aangebracht waren. Op deze wijze werd den kinderen het lezen reeds op de bewaarscholen geleerd. Houtgravure in-8°, door A. Vallenduuk.

Hierbij de titel van *Een nieuw boek door C. H. Clemens*. Nijmegen 1841, in-8°, waarop een vignet, in steendruk, voorkomt: „De school-kompagnie.”, een kamer in een kazerne voorstellende, waarin een jong korporaal bezig is een veel ouder, gewoon soldaat met de letterkast lezen te leeren, terwijl verscheiden anderen er lachend omheen zitten. De „eerste leestafel” (zie volgend nummer) is echter, in plaats van losse letters, in 't midden afgebeeld.

5547. „*Eerste leestafel.*”

Opschift boven de eerste proeve van Prinsen, om door afbeeldingen

de kinderen tot het leeren der letters te brengen. Twee kolommen van negen afbeeldingen geven hier figuren te zien, waaruit de klank geleerd worden moet. 't Is het origineele spa, aa; slee, ee; drie, ie; enz., dat later aan menigeen niet juist of niet orthodox genoeg voorgekomen is, zoodat het door andere figuren verbeterd? is. De afbeeldingen zijn in houtsned, de letters in boekdruk. Alles samen op 66n vel br. in-fol.

5548. *Leestafel.*

Navolging van de eerste en tweede leestafel van Prinsen. In vijf kolommen zijn hier de klinkers, twee- en drieklanken, enkele en samengestelde medeklinkers aanschouwelijk voorgesteld. Waarom spa, aa, slee, ee, enz. door andere figuren moesten vervangen worden, is mij niet recht duidelijk, maar heeft zeker een goeden paedagogischen grond, tenzij om te voorkomen dat men wegens nadruk vervolgd zou kunnen worden. De figuren van dit gr. in-4°. blad zijn in houtsned, de letters in boekdruk.

5549. „*A is een aapje,
Dat eet uit zijn poot.*”
„*B is een bakker,
Die bakt voor ons brood.*”

Onderschriften onder de beide eerste afbeeldingen boven elkaar geplaatst op het eerste blaadje der oorspronkelijke uitgave van het in zijn tijd zeer populaire: *Nieuw ABÉ-boekje voor lieve kinderen. Met eens menigte prentjes en rijmpjes.* Te Amsterdam, bij Hendrik Frijlink, waarvan de titel in een gelithografeerd, aardig geteekend randwerk, alleen op den omslag voorkomt. Twaalf steendrukplaatjes in-8°, z. n.

Tersijde van de voorstelling staat de hoofd- en kleine letter van 't alfabet waarop de afbeelding doelt.

5550. „*Historie van het huis van Adriaan.*”

Titel van den omslag van een kinderboekje, dat in twaalf afbeeldingen, welke telkens een persoon of zaak toevoegen aan het voorafgaande, een illustratie zijn van de volgende zaken, aangegeven in het onderschrift der laatste voorstelling: „Dit is de stal (12) waar het paard (11) in stond, dat mooi is en vlug en zoo draaft langs den grond, en wegdroeg Filip (10) met den hoorn in zijn mond, die ving den vos, (9) die het kippenhok vond, en wegstal den haan, (8) die in d'ochtendstond kraait wakker de dochter van Hillegond, (7) die melkte de koe (6) van zeshonderd pond, die omhoog smeed den hond (5), die wegjoeg de kat, (4) die pakte de rat, (3) die at van het graan, (2) dat lag in het huis van Adriaan.” (1) Twaalf steendrukken gr. in-12°, z. n. Volgens het adres op den omslag uitgegeven bij H. Frijlink te Amsterdam.

5551. *Schrijffoorbeeld.*

In een velletje papier zijn, op de manier, waarop de gewone water.

merken worden aangebracht, nu in acht lijnen verschillende letters op zulk een wijze zichtbaar, dat ze met de pen zonder moeite na te trekken zijn.

5552. „Holland.” — „Zeeland.” — „Gelderland.” — „Utrecht.” — „Overijssel.” — „Friesland.” — „Groningen.”

Kalligrafische inschriften in versierd randwerk, op zeven breed folio platen. Ieder randwerk prijkt bovenin met het wapen van de provincie, wier naam in het midden staat; terwijl aan elke zijde, in een medaillon, een gezicht op of in een der voornaamste steden dier provincie gegraveerd is. Voor Holland zijn dit het Binnenhof te 's Gravenhage en het Y. Voor Zeeland: gezichten op Middelburg en Vlissingen. Voor Gelderland: Arnhem en Zutphen. Voor Utrecht: het stadhuis en de Domtoren te Utrecht. Voor Overijssel: twee gezichten te Deventer. Voor Friesland: het turfmaken en een gezicht op de haven te Harlingen. Voor Groningen: de Markt te Groningen en het stadje Appingadam. Bij iedere plaat is, in boekdruk, een „Verklaaring der zinnebeeldige teekening”. Uit het blad, dat bij de plaat der provincie Groningen behoort, blijkt dat deze het laatst is verschenen; het bevat tevens de klacht: „Hoe veele soorten van hindernissen kwamen 'er niet in den weg, waardoor deeze uitgave vertraagd wierd;”. In den rand van Friesland staat 1790, in dien van Utrecht 1791 als jaartal. Holland is naar A. Zurcher, door W. J. Strunck, Groningen door Zurcher gegraveerd. Zeeland en Overijssel zijn naar J. v. Meurs, door W. J. Strunck. Utrecht en Friesland naar J. G. Visser, door de Wit en Jonxis; Gelderland naar denzelfden, door W. J. Strunck. Saakes, a. w. Juni 1794 vermeldt de overgang der eerste zes platen van Ca. Focking aan J. C. Sepp, die ze bij intekening uitgaf à f 8.— per plaat.

5553. „Alles wat adem heeft, love den Heere.”

Kalligrafische zinspreuk in randwerk, toepasselijk op dit vers uit den 150^{en} psalm. Aan de beide bovenhoeken van het lijstwerk om de spreuk, twee bazuinende engelen, uit wier bazuin het woord „Halelu-Jah” komt. De prent is sierlijk uitgevoerd. In de „Verklaaring van het penkunstatuk,” enz., op een afzonderlijk blad in-folio, wordt er op gewezen, dat in één der slingers, die het onderste medaillon omgeven, „op eene niet ligt te ontdekken plaats, het wapen der *Provincie Holland*, en dat der *Stad Amsterdam* geteekend is.” Gravure in-plano, naar A. Zürcher, door B. de Bakker, met adres van C. Focking (te Amsterdam).

Dese prent verscheen, evenals het pendant, in het volgend nummer beschreven, in November 1790; iedere plaat kostte f 4.—. Zie Saakes, a. w.

5554. „Godt is ons eene Toevlucht ende Sterkte.”

Kalligrafisch inschrift uit psalm 46, in een geheel uit dergelijke figuren samengestelde plaat. In 't midden bovenaan twee engelen een schild vast-

houdende, waarin „Psalm. 68 . 5” is gegraveerd. Onderaan twee leeuwen als tenants van een dergelijk schild, waarin „Psalm 68 . 17”. Links aan de zijde een medaillon, waarin een vrouw met palmtak in de hand, voor een altaar gekniel; rechts een medaillon, waarin ’t geloof. Gravure in-plano, naar A. Zürcher, door C. van Baarsel en J. L. van Beek, met adres van C. Focking (te Amsterdam). „Proefdruk.”

5555. „*Eendragt maakt Magt.*”

Gegraveerde kalligrafie omgeven door de volgende voorstellingen. Bovenin zit een engel (sinnebeeld der Eendracht) op de wolken, die de linten samenbindt, waardoor de wapens der zeven provinciën en van Willem V, welke acht vrouwen vasthouden, worden samengesnoerd. Links in een medaillon, dat aan een bloemenguirlande afhangt, Godsdiens, Oprechtheid en Gerechtigheid bij een altaar, waarop twee brandende harten op een bijbel staan en waartegen de pijlbundel der Unie is afgebeeld; rechts een dergelijk medaillon, waarin het stadhuis te Amsterdam en schepen op den achtergrond, binnen een hek, tegen welks zeven piramide-vormige zuilen de wapens der provinciën staan, terwijl boven den ingang de Hollandsche leeuw staat met pijlbundel, zwaard, speer en vrijheidshoed; bovenin Gods naam in hebreuwsche karakters en twee engeltjes met hoornen des overvloeds, de eene gevuld met bloemen, de ander met kleinodiën. Onderaan de prent links riviergoden, rechts Mercurius. In de E van het inschrift staat gegraveerd: „concordia Res parvæ crescunt Discor=diadi=labuntur”. Gravure in-plano, naar en door A. Zürcher. „Proefdruk.”

5556. „*Liefde en eendragt.*”

Omgeven door een opengewerkte lijst, waardoor een bloemguirlande geslingerd is, leest men in sierlijk kalligrafisch schrift bovenstaande woorden, waarvan het laatste met zeer goed geteekende vogels versierd is. Aan weerszijden hangt van de lijst een medaillon af, waarin links een jeugdig paar is afgebeeld naar een altaar gaande, waarop twee brandende harten staan, met een pijl doorstoken en door hemelach licht bestraald. Rechts ziet men twee mannen een handberrie dragende, waarop een monumentalen steen met het inschrift: „een= dragt.” Gravure br. in-fol., naar A. Doesjan, door B. de Bakker, met adres van Corn^e. Focking (te Amsterdam).

Midden in het onderste gedeelte van het lijstwerk is, in den vorm van een eenigzins omgekruld vel papier, een ledige ruimte, misschien op andere exemplaren ingevuld met een inschrift.

5557. „*Hendrik Ogelwight junior.*”

In met zinnebeeldige figuren rijk versierde letters staat bovenstaande naam met een guirlande van bloemen erboven- en twee bouquets er onder en het jaartal 17 92.” In de ruimte, hier gelaten tusschen

de beide helften van het jaartal, zijn een paar engeltjes met lier en krans, pen en gedenkrol afgebeeld. Teekening in O.-I. inkt, in-plano, door „F: J: Pfeiffer zoon.” ter eere van den bekenden tooneeldichter.

5558. „*Aan den Weledle Heer, Jan Kelderman. Onderschout van Dordrecht, Beminnaar Van Nuttige Kunsten, En Wetenschappen, Beoeffenaar der Edle Schilderkunst Zy deze Pennekonst Opedragen, door Pieter Toornenburg, den 25 April 1786.*”

Kalligrafisch inschrift in een evenzeer met de pen bearbeid lijstwerk. In de vier ingebogen hoeken van dit lijstwerk en boven en onder de lijst zijn medaillons aangebracht. In de eerste vier is de geheele 100e psalm met de muziek geschreven, in de laatste twee evenzoo de 117e psalm.

5559. „*Le jeune monsieur H: A: Schadee. a remporté ce prix par une application assidue et une conduite irréprochable à l'institut de Rotterdam, ce 6 Août 1835* L. HAKBIJL.”

Getuigschrift uit een of ander boekwerk genomen, dat aan genoemden leerling als prijs werd uitgedeeld en waarboven een zinnebeeldig plaatje is afgedrukt, de Wetenschap voorstellend, die gezeten op een stoel en omgeven door attributen van vlijt en kennis, een jongse een bloemkrans op 't hoofd zet. Steendruk kl. in-folio; alleen de niet-cursieve woorden zijn met de pen ingevuld.

5560. „*Ecrprijs van den 1sten rang.... toegewezen aan R. K. Ermerins bij gelegenheid van het openlijk Examen der leerlingen Uit het Instituut van R. G. Rijkens binnen Groningen. Gehouden den 1st December 1838.*”

Omlijst inschrift in de breede ondermarge eener zinneprent, waarop in 't midden een groot steenen voetstuk is te zien, in welks voorzijde een 4-regelig versje is gegraveerd: „Zoo wordt de Groene lauwerkroon” enz. Op het voetstuk zitten twee leerende kinderen (een jongen en een meisje) tot wie een engeltje afdalt met lauwertak en blanco papier, waarin hier de naam „Robbert Karel Ermerins” is geschreven. Rechts van het voetstuk een bijenkorf, waarin „IJver”; links een globe, boeken, enz. Gravure gr. in-4°, z. n. v. gr.

5561. „*Deugden-boekje, ontworpen door wijlen den hoog geleerden heer, J: H: Swildens, en voor 't grootste gedeelte, uit deszelfs nagelatene papieren in deze orde gebragt, door een' liefhebber der schoone wetenschappen.*”

Titel van een werkje, te Amsterdam uitgekomen bij H. Gartman en J. J. Schmidt en met acht plaatjes versierd, even eigenaardig van voor-

stelling als hun ontwerper uitmiddelpuntig was. Ze afzonderlijk te beschrijven zou al te uitvoerig worden: daar alle echter een zelfde karakter hebben, geef ik van het eerste een meer gedetailleerde beschrijving. Op een monumentalen steen, waarbij drie kinderen staan, leest men bovenaan: „De drie hoofdwoorden.”; terwijl dan in den steen volgt: „Wet: zij gebiedt het goede. pligt: hij doet het goede. deugd: zij behoedt het goede.” Onder de afbeelding staat gegraveerd: „Al wie dit leest, en daarnaar doet, Die leeft altijd gelijk hij moet.” Alle gravures zijn gekleurd, kl. in-8°., z. n. v. gr.

5562. „*Literarum Studiosi qui disputandi exercitiis ducibus Viris Clarissimis Hofman Peerlkamp et Bake sive actores sive auditores interesse velent rogantur ut hic sua nomina profiteantur.*”

Opschrift boven een lijst, waarop de origineele handteekeningen voorkomen van hen, die aan dit dispuutkollege wenschten deel te nemen. Onder het elftal, dat werkzaam aandeel er aan wilde nemen, komen o. a. voor P. O. van der Chijs en J. J. L. van der Bruggen; onder de 61 „Auditores”: P. H. Onderdewijngaart Canzius, A. G. van der Kun, de Dompierre de Chaufepié, C. M. Wintgens, e. a.

5563. „*Lijst ter intekening voor een serenade op den 28 October de 82de verjaardag van Prof. [J.] W. te Water.*”

Origineele lijsten met de handteekeningen van 90 personen welke wil, den deelnemen aan deze hulde, welke men den grijsaard op zijn 82de verjaardag meende te brengen, doch die door zijn overlijden, op den 19 Oct. 1822, niet plaats had. Onder de deelnemers waren o. a. B. Donker Curtius, G. Groen van Prinsterer, J. E. Kist, C. H. van Herwerden, G. Ruitenschild, J. H. Gunning, J. J. W. van Staveren, Cost Jordens, van der Chijs, Ledebor, e. a.

5564. *Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden.*

Bewijs van lidmaatschap voor den heer J. Moll, onderteekend door M. Siegenbeek en J. T. Bodel Nijenhuis, afgegeven 21 Augustus 1843, en met opgeplakt papieren zegel der Maatschappij. Gravure br. in-fol., z. n. v. gr.

5565. „*Het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte, opgericht te Rotterdam, wenscht aan allen, die dezen zullen zien, leezen ofte hooren leezen, Heil!*”

Opschrift boven een lidmaatschapsbewijs van genoemd genootschap, op perkament gedrukt, afgegeven aan den heer P. Elias, den 17^{en} Juni 1867 en geteekend „Dr. K. M. Giltay Praes.”

5566. „*Het instituut tot onderwijs van blinden.*”

Gezicht in een lokaal, waarin rechts een paar jongens met mauden maken, één meisje met handwoven? en een ander met knopen bezig is; aan de tafel links in 't midden der kamer zijn verscheiden knapen aan 't lezen, schrijven, letterzetten enz. Op den achtergrond een heer en dame, voor de half geopende deur, die als bezoekers door de onderwijzers worden ontvangen. Aquatinta in-plano, z. n. v. gr., met bovenstaand onderschrift en de volgende mededeeling en opdracht: „Opgericht door de Broederen Vrijmetzelaaren, en aan hunne Orde met alle Eerbied Opgedragen door hun Edl^g Dienstillige Dienaaren J. Groenewoud & Zoon. Amsterdam.” „Proefdruk”.

5567. „*Contributions directes. Sommatie of laatste waarschuwing.*”

Waarschuwing ter belastingbetaling. 1 blaadje in-12°, in boekdruk, gedateerd „Utrecht den 15^e Julij 1812”.

5568. „*Vryheid, gelykheid. N°. 24704. quitantie.*”

Hoofd van een kwitantie, ter voldoening van den „Tweeden Termyn der Heffing by Voorbetaaling, tegen vier ten honderd van elks Bezittingen,” Amsterdam 18 Feb. 1799. 1 blad in-fol., boekdruk.

5569. *Brandblussching.*

Op drie platen zijn zoowel de gedeelten van kleedingstukken, als lantarens, schermen, enz. afgebeeld, die bij 't blusschen van brand voorbehoedmiddelen kunnen geacht worden; op de derde plaat is de aanwending van die middelen voorgesteld, terwijl op een vierde het redden van een mensch uit een brandend gebouw te zien is. Ofschoon er op dit „gaas” systeem (alle kleedingstukken zijn n.l. van gaas gemaakt) wel iets af te dingen schijnt te zijn geweest, is de vermelding nog wel gemotiveerd dezer vier steendrukplaten, langw. in-4°, van Houtman te Utrecht. Zij behooren in Aldini, *Kunst om sich tegen de werking der vlammen te beveiligen, ter behoeding van spuitgasten, en tot redding van menschen, die sich in den brand bevinden.* Naar het Fransch door C. Kram. Utr. 1838.

5570. *Maatschappij „tot Nut van het Algemeen”.*

Eigenhandige brief van M. J. Macqueliijn, secretaris van het departement Delft der bovengenoemde Maatschappij, aan den heer J. van der Chijs, zijn benoeming tot lid van de commissie van directie der Spaarbank meldende, gedateerd 22 April 1822. Deze brief is geschreven op een vel papier met een zinnebeeldig vignet op de werkzaamheid der M. t. N. v. 't A. In 't midden ziet men een altaar waartegen, in medaillon, het beeld van den „stichter” staat en dat omgeven is door boeken, een

brandende toorts, een palmtak enz. Links op den voorgrond zit een engeltje, dat op een steen den naam der maatschappij schildert. 't Geheel wordt door 't alziend oog bestraald. Gravure langw. in-12°, „C. Bock, del.“, „B. H. van Ketwich Exudit (sic)“.

5571. *Werken der Barmhartigheid.*

„I.“ Het spijsigen der hongerigen. „II.“ Het laven der dorstigen. Twee afbeeldingen naast elkaar, elk met een 4-regelig vers er onder. Samen één gravure br. in-fol., z. n. v. gr. (naar Luiken), met adres van G. de Broen te Amsterdam.

5572. *„Lulla op het Parade Bed.“*

Opschrift boven een 18-regelig vers, onder de afbeelding van een arme vrouw, doodliggende in een krib met stroo; aan 't voeteneind staat een bankje met een „Rape“ pot (rapé-snuif) en een flesch voor drank; naast haar bed een krukje, waarop, volgens 't vers, een „Toeter“ ligt, daar zij „Jaaren lang liep [te] slooven Met een Toeter in haar hand, Die van onderen tot boven Met veel linten was beplant“. Met een lamp, een gebroken stoel, een stoof en een plaat aan den muur, maakt het bovengenoemde alles uit, wat aan meubilaire voorkwam op den zolder, waar deze bedelares woonde. Haar woonplaats is niet opgegeven. Teekening in kleuren, langw. in-12°, z. n.

Op No. 168 der kinderprenten van Noman, bestaande uit 24 afbeeldingen van bedelaars, blijkbaar allen te Amsterdam bekend, is Lulla als No. 2 afgebeeld; er onder staat 't volgende versje:

„Ik, Lulla, toet,
Gelyk ik moet,
Zo 'k meen, om duiten.
Men noemt my gek;
Dit klein gebrek
Stelt grooter buiten.“

5573. *Een bedelaar.*

De man, gezeten op een stoep, beziet den inhoud van de vijgemat, die links van hem op den grond staat. Zwart-krijtteekening kl. in-4°, „J. E. Marcus. f.“, zooals er aan de keerzijde staat.

5574. *Arme vrouw met kind op den rug.*

Teekening in kleuren, in-8°, door P. E. H. Pretorius, van wien achter de teekening een kort levensbericht is geplaatst, overgedrukt uit de Amsterdamsche Courant van 1 Maart 1876, geteekend „J.º de Vries J.z.“.

5575. *„Het gemeente-bestuur der stad Breda, aan de burgerye derzelve stad.“*

Opschrift boven een circulaire tot uitdeeling aan behoeftigen van

„oconomische Spysen”, 4 bla. in-8°, in boekdruk. Hierbij is gevoegd een inschrijvingsbiljet voor hen, die wilden deelnemen aan de uitdeeling van spijzen, bereid naar het idee van B. Thompson, comte de Rumford, die uit bloed en beenderen een krachtige soep wist samen te stellen en een besparing van warmte uitvond voor de ovens, waarop deze soep bereid werd. O. a. werd ook te Rotterdam dit systeem toegepast en vereeuwigd door een paar uitnemende teekeningen in kleuren van D. Langendijk, nu in den historischen atlas in het archief der gemeente Rotterdam, welke het uit- en inwendige dezer spijskokerij vertoonen, die gevestigd was in het huis achter de St. Laurenskerk, waar later de reserve der brandweer haar zetel had en dat in 1903 afgebroken werd.

Afdrukken der reproducties van deze twee uitnemende waterverfteekeningen van D. Langendijk, vervaardigd voor- en 't eerst afgedrukt in het *Rotterdam's Zondagsblad* van 9 en 16 Mei 1903, zijn hier bijgevoegd.

Het inschrijvingsbiljet, een blaadje langw. in-4°, in boekdruk, is gedateerd Breda #27. October 1803.”; tegen betaling van 36 stuivers, kon men daarop vierentwintig porties eten bekomen.

5576. „*Bericht Wegens de uitgave van een Zestal tafelen, Behelzende: eene Algemeene Opgave der Middelen, ter Redding in schielijke Gevaaren, &c. door Dr. A. C. Struwe.*”

Opschrift boven de niteenzetting van hetgeen deze tafelen zouden bevatten, z66 b.v. de eerste raadgevingen bij den dollen honds beet, bij vergiftiging, enz. 1 bl. in-fol., in boekdruk, met adres van A. B. Saakes te Amsterdam.

5577. „*The Cow — Pock—or—the Wonderful Effects of the New Inoculation! — vide. — the Publication of ye Anti Vaccine Society.*”

Spotprent op de inenting der koepokken. Links op den voorgrond een dwerg in liverij met een rok aan, een tobbetje dragende, waarin „vaccine Pock hot from y cow”, achter hem een geneesheer (Dr. Jenner) bezig een jonge meid in te enten, die, in een leunstoel gezeten, met een zeer opzichtigen hoed op den schoot, hem haar rechterarm reikt; rechts van- en achter de meid een zestal mannen en vrouwen. bij wie uit oor, wang, neus, arm of mond een koe komt. Links achter den dokter een toonbank met laden, waarop klisterspuit, fleschjes, een doos en een tobbe waarin „Opening mixture”, dat door een man, geheel links, met een grooten lepel toegediend wordt aan eenige ingeënten, wier pokken nog niet rijp zijn. Tegen den muur op den achtergrond een schilderij, de aanbidding van 't gouden kalf voorstellende. Gekleurde gravure, langw. in-4°, z. n. v. gr., maar naar de origineele prent van J. Gillray.

Zie voor een nieuwen afdruk der oude koperplaat N°. 519 in *The works of James Gillray*. Ofschoon geen hollandsche prent, is deze afbeelding hier opgenomen om zijn toepasselijkheid ook op onze zeden.

5578. „N°. 1.” „Een van de Koninglijke Nederlandsche Trijn, — en Een Koopvrouw.” — „Un du train Roijsale des Pays-Bas. — & Une Marchande.”

Onderschrift onder de eerste van een twaalfal uniformprenten, waarop telkens bij den militair een vrouw afgebeeld is in het kostuum van haar stand. Op deze eerste vraagt de militair, die men op den rug ziet, blijkbaar den weg aan de vrouw, die met twee manden aan een juk links van hem staat. 't Zijn alle gekleurde gravures in-4°, naar J. A. Langendijk, door W. Nieuwhoff, met adres van W. Esser in den Haag. De anderen hebben, evenals deze, de volgende hollandsche onderschriften links onder de voorstelling en die in het fransch rechts.

„N°. 2.” „Een van de Koninglijke Nederlandsche Landmilitie en Een Koopvrouw, met Knolradijs.”

De vrouw zit rechts met de mand op haar linker knie, de militair heeft een bos radijs in de linkerhand en buigt zich tot haar over.

„N°. 3.” „Soldaat van de Infanterie van Linie, — en Een Zoetelaarster.”

Rechts de soldaat leunend op zijn geweer, in de rechterhand het glas, dat de vrouw links, op een knie liggend, hem ingeschonken heeft.

„N°. 4.” „Kapitain van de Infanterie der Staande Armee, — met Zijne Vrouw.”

Beide gearmd en van voren gezien.

„N°. 5.” „Lutenant van de Artillerie Train. — met Eene Dame.”

De lutenant links, de linkerhand op de borst, de rechter uitgestrekt, het gelaat naar de dame gekeerd en haar zijne liefde bekenkend?

„N°. 6.” „Lutenant Kolonel van de Nationale Militie, — met Een Galant Meisje.”

Links de militair, de wijsvinger der rechterhand gericht op het eere-teeken dat zijn borst versiert en verontwaardigd de jonge vrouw aanzieude, welke hem tracht over te halen tot haar wil.

„N°. 7.” „Nederlandsche Landmilitie Sappeur, met eene Koopvrouw in Bietwortelen.”

Links de vrouw, op den rug gezien, met twee manden aan een juk; rechts de militair van voren gezien en naar rechts wijzeude.

„N°. 8.” „Nederlandsche Dragonder. met eene citroen Verkoopster.”

De vrouw, met een mand citroenen aan den rechterarm, staat links, de militair rechts, op den rug gezien.

„N°. 9.” „Nederlandsche Huzaar. en eene Koopvrouw met Appelen.”

De militair, van voren gezien, links, rechts de vrouw met juk, waaraan twee manden met appelen.

„N° 10.” „Belgische Landmilitie Infanterist, met eene Koopvrouw in bokkings.”

De vrouw, met de mand met bokkingen aan den rechterarm, staat links; rechts, van terzijde gezien, de militair.

„N° 11.” „Nederlandsche Jager, met Een Visdraager.”

Rechts de militair op den rug gezien; links de vrouw met de mand met visch in de linkerhand.

„N° 12.” „Belgische Landmilitie Grenadier Corporaal en eene Marketenster.”

Rechts de militair met den sabel onder den linkerarm en met de rechterhand naar rechts wijzende; links de vrouw met hengelmand aan den linkerarm en koffie-ketel in de rechterhand.

Alle platen zijn rechts bovenaan genummerd. (Muller N°. 6076.)

5579. „Soldaat van de Nederlandsche Infanterie van Ligne, en Eene Kreeften-verkoopster.” — „Soldat de l'infanterie de ligne Roijale des Paijs-Bas, et une Marchande d'Ecrévisse.”

Onderschriften naast elkaar onder de afbeelding eener vrouw, rechts zittend met een mand op de linker knie. Zij strekt de hand uit naar het geldstuk dat de militair, die zich naar haar toebuigt, haar met de rechterhand aanbiedt, terwijl hij een krab in de linkerhand heeft. Gravure kl. in-fol., naar J. A. Langendijk, door J. Bemme Az. en met adres van F. J. Weygand in den Haag. Rechts bovenaan gemerkt: „N° 3.” De groepeerings is geheel gelijk aan die van plaat 2 der serie beschreven onder het vorig nummer.

Uit dezelfde serie zijn nog aanwezig:

No. 6. „Engelsch Soldaat en Eene (*sic*) Melkmeisje.”

Rechts zit de soldaat met het hoofd naar links gewend en een beker in de linkerhand, welke hij aan de vrouw toereikt, die met de melkkan tegen de rechter knie, de hand uitstrekt om dien beker aan te nemen. Van deze prent is hier een exemplaar vóór- en een met de letter.

„N° 11.” „Koninglijke Nederlandsche Jager van de Koloniale Troepen, en Een Neger.”

Rechts de zee waarop de jager den neger wijst. Met nummer en onderschrift.

Verder nog, ongenummerd en zonder onderschrift, de volgende, zeker tot deze serie behoorende, prenten:

No. 7: Koninklijke Nederlandsche guide en een eierverkoopster.

Beiden en-profl gezien, de militair links, met den wijsvinger der rechterhand wijzende op de mand met eieren der koopvrouw. Staat der gravure vóór alle letter.

(No. 10?) Soldaat van de Nederlandsche Koloniale troepen en een Scheveningsche Haringverkoopster.

De laatste zit links, met een tobбетje met haring op den schoot, de militair staat rechts tegenover haar.

Koninklijk Nederlandsch Sappeur en een Marketenster.

Links de marketenster met kruik in de rechter- en glaasje in de linkerhand; naast haar een mand met twee flesschen, broodjes, pijpen enz. er in; tegenover haar de sappeur met berenmuts op, de linkerhand rustende op de bijl.

Een soldaat der koloniale troepen en een reukverkoopster.

De soldaat links, naar rechts wijzende; de vrouw met een mand met reukfleschjes aan den rechterarm, met de linkerhand haar rokken omhoog houdend. (Muller No. 6077).

Saakes a. w. VI, blz. 444, vermeldt nog van deze serie van twaalf platen die uitkwam tusschen 1814 en 1818 en f 12.— kostte: „Een Officier der Nationale Militie der Nederlanden” „Russisch Keizerlijke Soldaat en een Appelenverkoopster”, welke beide platen hier niet aanwezig zijn, evenmin als de drie andere, waarvan noch dáár, noch bij Muller de onderschriften vermeld worden.

5580. „Nederlandsche troepen.” — „Troupes des Pays Bas.”

Algemeene aanduiding van een achttal afbeeldingen van militaire kostumes, die in de twee volgende regels van de naast elkaar geplaatste hollandsche en fransche onderschriften nader aangeduid worden. Aan de hier aanwezigen ontbreken de platen 1 en 2. De prenten schijnen bij vijftallen te zijn uitgegeven, naar de aanwijzing, midden onder de beide onderschriften, die hier loopt van „Cahier I. Pl. 3.” tot „Cahier 2. Pl. 10.” De tweede regels van de eerst hier aanwezige prent hebben: „Nationale Infanterie.” „Infanterie Nationale.”, alle andere „Zwitserische Infanterie.” „Infanterie Suisse.” Is van de „Nationale Infanterie” alleen een „Fuselier in Kleine tenue.” afgebeeld, zooals men op den derden regel in beide talen leest, van de Zwitserische infanterie zijn dit achtereenvolgens:

„Pl. 4.” „Hoofd Officier, Regt n° 29.”

„Pl. 5.” „Korporaal der flankeurs, Regt n° 29.”

„Pl. 6.” „Luitenant Regt n° 30.”

„Pl. 7.” „Flankeur Regt n° 30.”

„Pl. 8.” „Kapitein der flankeurs, Regt n° 31.”

„Pl. 9.” „Flankeur, Regt n° 31.”

„Pl. 10.” „Luitenant en Sergeant Majoor der flankeurs Reg. n° 32.”

't Zijn allen gekleurde lithografien in-4°, door B. J. van Hove, uit de steendrukkerij van D. Abrahams (te 's Gravenhage?) De eerste drie zijn gedateerd „Novemb. 1824”, de overigen „Decemb. 1824.” Muller beschrijft onder N°. 6214 de nummers 3 en 6-10 uit deze verzameling, maar zag blijkbaar N°. 4 en 5 niet.

5581. „Militaire || costumen || van het || koninkryk der Nederlanden || Opgedragen aan || zyne excellentie || Willem grave van Bylandt || Generaal Majoor, Provintiaal Commandant || van Zuid Brabant, Ridder van de Militaire || Willems Order, Groot Kruis van de || Order van Verdiensten van Beyeren || enz, enz, enz.”

Titel in de voorszijde van een monumentaal voetstuk, waarop een trofee van vaandels, wapens, kuras en helm enz. Achter het voetstuk de hollandsche kust; links op den tweeden grond een schildwacht op den rug gezien; lithografie naar G. Severijns. Deze titel is tevens „Pl. 1.” van een dries-en-vijftigtal militaire kostumprenten, allen gekleurde steendrukken in-fol., uit de drukkerij van I. Delfosse jeune, of van Schouten-Carpentier, te Brussel, waarvan de opgave der voorstelling hieronder volgt.

Er bestaat van dezen titel een tweede gravure, naar Courtois, hier ook aanwezig, waarvan de voorstelling dezelfde is, het inschrift is echter eenigzins anders verdeeld en luidt hier: „Militaire || costumen || van het || koninkryk der Nederlanden. || Opgedragen aan || zyne excellentie || Willem grave van Bylandt || Generaal Majoor, Provintiaal Commandant || van Zuid Brabant, Ridder van de Militaire Willems Order, Groot Kruis || van de Order van Verdiensten || van Beyeren, enz, enz, enz.”

In de *Biographie Nationale*. Tome Treizième. Bruxelles 1894—95, vindt men op blz. 29 e. v. een poging om het eigenaardig verschijnsel te verklaren, dat er van eenigen dezer prenten twee staten, nitgaven of geheel nieuwe platen bestaan, waarvan de hoofdvorstellungen steeds gelijk, de figuren op den achtergrond echter dikwijls onderling verschillend zijn.

Hier volge verkort en vertaald wat de *Biographie* vertelt:

„Begonnen door *Schouten-Carpentier*, onder medewerking van *Courtois* en van *L. Bažns*, werd deze belangrijke reeks vervolgd door *Madou*; eerst voor *Schouten-Carpentier*, later voor zijn opvolger *Delfosse*. Voor den laatste maakte *Madou* de reeds verschenen platen op nieuw, zonder de hoofdvorstellung zijner voorgangers te veranderen. Op deze wijze ontstonden zulke verwarde exemplaren van 't geheele werk, dat tot heden (1895) de bibliofilen niet begrijpen konden hoe zij bij elkaar gekomen waren.

Het werk bestaat uit 53 platen. De eerste twaalf door *Madou* overgeteekend voor *Delfosse*, verschenen onder diens adres, alleen plaat 10 werd behouden. De platen 13—26 behielden het adres van *Schouten-Carpentier* en de platen 27—53 bestaan alleen met het adres van *Delfosse*.

In alle opzichten verdient dit werk gerangschikt te worden onder de besten der verzamelingen van uniformen. De grootste nauwkeurighedi

paart zich aan een humoristische strekking als waarop tot dien tijd slechts de fransche teekenaars van militairen konden bogen. Zonder ooit zelf het geweer te hebben gedragen, bewonderde Madou den so'daat. Hij was er op gesteld in zija werk zijne vrienden, die onder de wapenen waren geweest, af te beelden: zoo vertoont plaat 26 de Marneffe; plaat 30 den kapitein Outier; plaat 34 Pletinx; plaat 35 den kapitein Rolaff, enz."

In hoeverre deze niteenzetting van de wording van het boek juist is, zal uit de opgaaft der verschillende platen kunnen blijken.

Plaat 1 is de hierboven reeds vermelde titel.

„Pl. 2." *a.* „Nederlandsche Infanterie Vaandel drager."

De vaandeldrager heeft hier één ridderkruis binnen den draagriem; rechts op den tweeden grond struiken, links op den achtergrond twee officieren in gesprek, de een met steek, de ander met chacot op. Z. n. met adres van J. Delfosse Junior.

„Pl. 2." *b.* „Nederlandsche infanterie. Vaandeldrager in groote tenue."

Hier heeft de vaandeldrager twee ridderkruizen buiten den draagriem; rechts achter hem een paar planken, links een linie infanterie in vuurgevecht. Naar „Courtois". Steendruk van Schouten Carpentier te Brussel.

„Pl. 3." *a.* „Nederlandsche Kavalerie Standaard drager, der Lanciers."

Paard en standaarddrager naar rechts gekeerd; rechts op een hoogte een paar lanciers te paard; links vooraan een officier van dit korps te paard, meer in 't verschiet eenige manschappen te paard op één gelid. Z. n. met adres van J. Delfosse Junior.

„Pl. 3." *b.* „Nederlandsche kavalerie. Standaard drager der lanciers, in groote tenue."

Hoofdfiguren als voren; rechts op den vlakken achtergrond een dra vend militair en een trompetter, over 't overige deel der plaat eenige lanciers naar rechts rijdende, onder bevel van een officier, van welken men echter slechts de bovengedeelten ziet. Naar Courtois, uit de steendrukkerij van Schouten Carpentier.

„Pl. 4." *a.* „Nederlandsche Armée Tamboer Majoor der Nationale Infanterie."

Tamboer-majoor naar rechts en van voren; in de rechterhand den stok bij den voet; links achter hem twee trommelalagers; over de geheele breedte van den achtergrond een afdeling infanterie. Z. n., met adres van J. Delfosse Junior.

„Pl. 4." *b.* „Nederlandsche infanterie. Tamboer majoor in groote tenue."

Hoofdfiguur als in *a.* Hij marcheert aan 't hoofd van de trommelende tamboers van zija afdeling, die onder bevel van een hoofdofficier te paard, op den achtergrond komen aanmarcheeren. Naar Courtois, met adres van Schouten Carpentier. Niet in dezen atlas.

[Pl.] 5. a. „Nederlandsche Infanterie Sapeur.”

De hoofdfiguur is afgebeeld naar links en van voren, staande op een brugje, het schootsvel voor, 't geweer aan den riem, van den rechter-schouder afhangende; de bijl over denzelfden schouder; rechts achter hem twee kollega's in gesprek. Naar Courtois, met adres van J. Delfosse Junior. Deze plaat heeft geen gegraveerd volgnummer, enkel het cijfer 5 in H. S.

„Pl. 5.” b. „Nederlandsche infanterie. Sapeur in groote tenue.”

De voorstelling geheel als de vorige, doch andere teekening. Naar Courtois, uit de steendrukkerij van Schouten Carpentier.

„Pl. 6.” „Nederlandsche Infanterie Korporaal, der Flankeurs.”

De hoofdfiguur naar rechts, aanleggende tot vuren. Links achter hem een soldaat de patroon afbijtende, rechts twee anderen op den nitkijk. Naar Madou, met adres van J. Delfosse Jr.

„Pl. 7.” a. „Nederlandsche Infanterie Soldaat, in marsch tenue.”

De soldaat staat naar links, geheel in profiel gezien, op een met sneeuw bedekten bodem, de linkerhand rust op 't geweer dat op den grond staat, in de rechterhand blaast hij voor de koude. De geheele achtergrond is met dorre boomen bezet; links een gedeelte van een vestingmuur, op den voorgrond een geveld boom. Naar Madou, met adres van J. Delfosse Jr.

„Pl. 7.” b. „Nederlandsche infanterie. Flankeur in Marsch tenue.”

De hoofdfiguur staat naar links, gezien en trois-quart, de beide handen steunende op het geweer; tegenover hem zit een luitenant, met de armen over elkaar geslagen, te slapen tegen een boom; achter dezen een mindere zijn pijp aanstekende, verder een te vuur hangende pot. Naar A. Courtois, met adres van Schouten Carpentier.

„Pl. 8.” a. „Nederlandsche Armée Tamboer der Nationale Infanterie.”

De tamboer staat naar links, het gelaat geheel en profiel. De achtergrond is heuvelachtig; rechts een marketenster, op den rug gezien, met drie man bij een muur; links een aantal verspreide militairen. Naar Madou, met adres van J. Delfosse Jr.

„Pl. 8.” b. „Nederlandsche infanterie tamboer in groote tenue.”

De man staat naar links. Op den achtergrond rechts een marketenster, van voren gezien, tussehen een viertal militairen, van welke er een zijn glas naar den mond brengt, een tweede door haar ingeschonken wordt, de derde haar in 't gelaat streelt en de vierde heen gaat; links in 't gelid staande militairen. Naar Courtois, met adres van Schouten Carpentier.

„Pl. 9.” „Nederlandsche Kavalerie Trompetter der Dragonders.”

De trompetter rijdt naar rechts en steekt de trompet naar links; rechts achter hem een te paard stijgend en een opgezeten dragonder, tussehen de beenen van het paard door ziet men er één gereed om op

te stijgen en links de onbestemde vorm van meerdere, in twee gelederen rijdend. Z. n., met adres van J. Delfosse Jr.

„Pl. 10". *a.* „Nederlandsche Kavalerie Standaard drager der Hussaren."

De standaarddrager staat met zijn paard naar links, de rechterhand aan den standaard. Links op den tweeden grond, op een verhevenheid, een officier te paard met den opgeheven sabel een viertal achter hem aankomende ruiters aanvurende. Over het overig terrein een aantal naar rechts dravende huzaren. Naar „A Courtois", met adres van J. Delfosse Jr.

„Pl. 10". *b.* „Nederlandsche kavalerie. Standaard drager der hussaren. in groote tenue."

Dezelfde voorstelling als *a.*, naar „A Courtois", doch eenigszints gewijzigde gravure, uit de steendrukkerij van Schouten Carpentier.

„Pl. 11." *a.* „Nederlandsche Armée, Musikant der Nationale Infanterie."

De hoofdfiguur, op den rug gezien en naar rechts, heeft in de linkerhand een dirigerestok of fluitje; hij is gekeerd naar twee groepjes, één van twee en een van drie muzikanten, die met hunne instrumenten bij zich, voor 't hek van het Park te Brussel(?) staan; links nog een drietal en één afzonderlijk. Z. n., met adres van J. Delfosse Jr.

„Pl. 11." *b.* „Nederlandsche infanterie muzikant in groote tenue."

Ook hier de hoofdfiguur op den rug gezien en naar rechts gekeerd, nu zonder iets in de hand. Het korps muzikanten als een geheel op den tweeden grond der plaat, een stuk uitveerende voor een gebouw rechts, waar de vlag nithangt en met het inschrift in spiegelschrift in de lijst: „Militaire sociëit". Naar „A. Courtois", met adres van Schouten Carpentier.

„Pl. 12." *a.* „Nederlandsche Armée, Soldaat der Nationale Infanterie."

Een schildwacht, van achteren gezien, gaat naar links langs een muur, die aan deze zelfde zijde eindigt in een beer, terwijl rechts achter hem een gedeelte van een schilderhuis zichtbaar is. Geheel op den achtergrond links drie militairen in gesprek. Naar Madou, met adres van Schouten Carpentier.

Van deze zelfde voorstelling bestaat nog een staat met het adres van J. Delfosse.

„Pl. 12." *b.* „Nederlandsche infanterie. Soldaat in garnizoens tenue."

De hoofdfiguur op den rug gezien, staat rechts op de plaat, met het geweer in den arm, voor het schilderhuisje, geplaatst bij een deur, in een muur die twee derde der plaat inneemt; links op den achtergrond een kerktoeren. Aan het einde van den muur een man, die aan een natuurlijke behoefte voldoet en door een soldaat gewaarschuwd wordt,

terwijl een hond hem aanblaft. Naar „A. Courtois”, met adres van Schouten Carpentier.

„Pl. 13.” a. „Nederlandsche Infanterie Soldaat in Kaserne tenue.”

De hoofdpersoon staat naar links, met de armen over elkaar, een stokje in de rechterhand en een neuswarmertje (zeer kort goudsch pijpje) in den mond, leunend tegen een hek. Links van hem zitten twee kameraden op het gras, kaartspelende. Naar A. Courtois, wiens naam gedeeltelijk weggeslepen is. Met adres van J. Delfosse.

„Pl. 13.” b. „Nederlandsche infanterie. Soldaat in kaserne tenue.”

Dezelfde plaat als 13a. De naam van den teekenaar is niet uitgekrabt. „Steendr. van Schouten Carpentier.”

„Pl. 14.” „Nederlandsche Armée, Generaal Majoor.”

De hoofdfiguur gezien van voren en naar links, een verrekijker in de rechterhand, met de linker stennend op de verhevenheid waartegen hij leunt. Links van hem ligt zijn steek op den grond met twee papieren erbij. Meer naar achter, bij een knotwilg, een sapeur die twee paarden vasthoudt. Op den achtergrond twee tenten, voor de rechtsche staat bij zijn paard een salueerend huzaar, die van den adjudant des generaaals een order ontvangt. Naar Madou, met adres van Schouten Carpentier.

„Pl. 15.” a. „Nederlandsche Infanterie West Indiën Sergeant der Jagers.”

De hoofdfiguur naar links, met geveld geweer; rechts achter hem een paar onbestemde figuren van naar links afvurende militairen; links een Indiaan tegen hen zijn boog afschietende. Naar Madou, met adres van J. Delfosse Jr.

„Pl. 15.” b. „Nederlandsche infanterie West-indiën Jagers. sergeant der flankeurs in groote tenue.”

Dezelfde plaat als 15a, met ander onderschrift en adres van Schouten Carpentier.

„Pl. 16.” „Nederlandsche Armée. 1ste Officier van Gezondheid.”

De hoofdfiguur staat naar links, en profiel gezien, met steek op. Achter hem links een woning, waarbij een gekwetste op een bank zit en twee anderen loopen; meer naar achter een muur, waarachter men een tweede, hooger huis ziet; rechts boomen. Naar Madou, met adres van Schouten Carpentier.

„Pl. 17.” „Nederlandsche Armée, Flankeur van het Regt. Zwitsers n° 82.”

De flankeur ziet men van voren, het hoofd naar rechts; 't geweer bij den voet, de rechterhand steunend op den tromp; achter hem een gedeelte van een muur. Z. n., met adres van J. Delfosse Jr.

„Pl. 18.” „Nederlandsche Armée, Kolonel, Plaatselijke Kommandant.”

De hoofdpersoon ziet men op den rug en en-profil; hij heeft de rechterhand, waarin hij een handschoen houdt, op den rug, terwijl hij de

linker afwijzend schijnt op te heffen naar de manschappen voor het wachthuisje links op den achtergrond, die in 't geweer schijnen te willen komen; door een poort rechts op den achtergrond komt een reiskoets binnen, enz. Naar Madou, met adres van Schouten Carpentier.

„Pl. 19.” „Nederlandsche Armée, Marinier.”

De marinier staat aan een zeehoofd naar links ziende, het geweer bij den voet, met de gekruiste handen op den tromp leunend; bij hem twee vaatjes kruut, kogels en kanonnen. Achter hem eenige militairen in een roeiboortje, op 't strand mannen en nog verder naar achter de wasige vorm van een tweemaster. Naar Madou, met adres van Schouten Carpentier.

„Pl. 20.” „Koloniale Guides, van Suriname.”

De hoofdfiguur, op den rug gezien, wijst de van links opkomende kameraden met de opgeheven rechterhand naar rechts. Naar Madou, met adres van Schouten-Carpentier.

„Pl. 21.” a. „Nederlandsche Armée. Kurassier.”

De kurassier te paard rijdt naar rechts; links achter hem ziet men wasig eenige anderen; rechts eenige infanteristen varend. Naar Madou, met adres van J. Delfosse jeune.

„Pl. 21.” b. „Nederlandsche Armée, Kurassier.”

Dezelfde plaat met eenigzins ander onderschrift. Met adres van Schouten-Carpentier.

„Pl. 22.” „Nederlandsche Armée Oost Indiën, Luitenant der Infanterie.”

De hoofdpersoon van terzijde naar links gezien. Met den degen in de hand strekt hij den rechterarm uit, om de links van hem aankomende manschappen tot den aanval aan te vuren. Naar Madou, met adres van Schouten-Carpentier.

„Pl. 23.” „Nederlandsche Armée, Tamboer Majoor van het Regt, Zwitsers n° 29.”

De hoofdfiguur is afgebeeld van voren, naar rechts ziende, de beide handen steunend op den knop van zijn tamboer-majoor-stok en half zittend tegen een stuk muur, waarop zijn beerenmuts staat; links op den tweeden grond twee tamboers, een marketenster en een hond; op den achtergrond troepen. Naar Madou, met adres van Schouten Carpentier.

„Pl. 24.” „Nederlandsche Armée, Koninglijke Maréchaussée te voet.”

De maréchaussée is afgebeeld naar rechts en van voren, met steek op en het geweer schuin in den arm; achter hem een balustrade, links twee treden van een bordes. Naar Madou, met adres van Schouten-Carpentier.

„Pl. 25.” „Nederlandsche Armée Trompetter der Lanciers.”

De trompetter zit op een aarden wal, waarop zijn chapaka ligt, naar

links gekeerd. Met de rechterhand brengt hij het hoofd van zijn paard bij zijn gezicht. Naar Madou, met adres van Schouten-Carpentier.

„Pl. 26.” „Nederlandsche Kavalerie, Majoer der Ligte Dragonders.”

De majoer (de Marneffe), rechts ziende, rijdt naar links; rechts achter hem een tweede officier, de standaarddrager en andere dragonders, alle te paard. Naar Madou, met adres van Schouten Carpentier.

Dit is de eenige plaat waarvan ook een ongekleurd exemplaar in dezen atlas is.

Plaat 27—58 hebben, in overeenstemming met de mededeeling in de boven aangehaalde *Biographie Nationale*, allen het adres J. Delfosse Jeune of J. Delfosse Junior, gelijk ze ook allen naar Madou zijn; dit wordt daarom bij de volgende niet meer afzonderlijk vermeld.

„Pl. 27.” „Nederlandsche Infanterie, Adjudant Onderofficier.”

De hoofdfiguur is afgebeeld van achteren en naar rechts gaande, het hoofd en-profil; met een stok over den schouder. Vooruit en links van hem gaat de troep, die men eveneens op den rug ziet.

„Pl. 28.” „Nederlandsche Infanterie Pijper”.

Afgebeeld ter zijde en naar rechts gaande, met den zakdoek de chakot uitvengende. Links op den voorgrond een boomtrouk; rechts op den achtergrond excerceerende troepen.

„Pl. 29.” „Nederlandsche Infanterie Artillerie Nat^l Milit^{re} Kanonnier.”

Afgebeeld van voren, naar rechts ziende. Achter hem een kanon op veld-affuit en de verschansing.

„Pl. 30.” „Nederlandsche Artillerie, 1° Luitenant der veld Artillerie.”

De luitenant (Outier) zit te paard, naar rechts, naar voren ziende. Onder 't paard door ziet men een gedeelte van een batterij.

„Pl. 31.” „Nederlandsche Infanterie West Indiën Officier der Jagers.”

Hoofdfiguur van ter zijde gezien, naar rechts, bij een boom, met den degen in de uitgestrekte rechterhand, de manschappen links van hem in een hollen weg, de richting aanwijzende, die zij te gaan hebben.

„Pl. 32.” „Nederlandsche Infanterie Oost-Indiën, Flankeur.”

De hoofdfiguur van voren gezien, in de rechterdij gewond, met de rechterknie gebogen op een verhevenheid langs den weg, waarop hij met de rechterhand steunt; het geweer in de linkerhand; op den achtergrond verschillende militairen op den rug gezien.

„Pl. 33.” „Nederlandsche Kavalerie. Oost Indiën Bengaalsche Lancier.”

De afgebeelde gaat naar links naast zijn paard, dat hij bij den tengel leidt. In de linkerhand heeft hij zijn lans waaraan een vaandeltje. Zonder figuren op den achtergrond.

„Pl. 34.” „Nederlandsche Kavalerie, Hussaren, Officier in kleine winter teneu.”

Hoofdfiguur (Plotincx, die den linkerarm mist) van voren en naar links. Op den achtergrond een terrein voor ruiteroefeningen met een huis rechts, waar vóór een zestal ruiters staan, terwijl er een aan 't rijden is

en een hooger geplaatste, iets meer naar voren, op den rug gezien wordt.

„Pl. 35.” „Nederlandsche Infanterie Officier in winter tenue.”

Hoofdfiguur (kapitein Rolaff) naar rechts; achter hem een wachtvuur, waarboven de hoofden van twee militairen uitkomen; links, op den achtergrond, op een verhevenheid, een schildwacht.

„Pl. 36.” „Nederlandsche Armée Korporaal der Rijdende Artillerie.”

De hoofdfiguur te paard, naar links rijdende; achter hem, in een hollen weg, een caisson, door vier paarden getrokken, naar dezelfde zijde zich bewegende.

„Pl. 37.” „Nederlandsche Armée Musikant Regiment Zwitsers N° 31.”

De hoofdfiguur naar links, de rechterarm rustend op een afsluitboom, de trompet in de linkerhand. Op den achtergrond een geinspecteerd wordende troep; het muziekkorps links.

„Pl. 38.” „Nederlandsche Armée Officier der Artillerie Nat^{le} Militie.”

De hoofdfiguur naar links en van voren; links van hem een kruivaatje. Op den tweeden grond drie militairen bij een mortier.

Van deze prent is 't volgnommer handschriftelijk veranderd.

„Pl. 39.” „Nederlandsche Armée Adjudant van het Regiment Zwitsers N° 29.”

De hoofdfiguur is op de linkerszijde der plaat afgebeeld, naar rechts ziende. Op den tweeden grond rechts het aflossen van een schildwacht bij een schildwachthuisje. Op den achtergrond troepen.

„Pl. 40.” „Nederlandsche Kavalerie, Hussaar.”

De hoofdfiguur, met chacot op, de dolman op den linkerschouder, staat met den rug naar zijn paard gekeerd en ziet naar links. Het paard, met het hoofd voorovergebogen in de struiken, naar rechts. Links op den achtergrond een trompetter, met kolbak, op den rug gezien.

„Pl. 41.” „Nederlandsche Armée Korporaal Lanciers.”

De hoofdfiguur rijdt naar links, aan 't hoofd der rechts achter hem volgende (vier) ruiters.

„Pl. 42.” „Nederlandsche Armée Generaal Kwartiermeester Staf Kolonel.”

De hoofdfiguur naar links; rechts ziende; op den achtergrond een vestingmuur en daarboven rechts een gebouw; bij den muur een ruiter en militair te voet in gesprek.

„Pl. 43.” „Nederlandsche Armée Officier der Bengaalsche Lanciers.”

De hoofdfiguur rijdt naar rechts, gereed met zijn paard de rivier in te gaan, links achter hem een tweede ruiter; palmboomen, enz.

„Pl. 44.” „Nederlandsche Armée Mineur.”

De hoofdfiguur naar rechts gaande, draagt het geweer met de linkerhand bij den voet; links achter hem komen twee militairen uit de struiken.

„Pl. 45.” „Nederlandsche Kavalerie, Trompetter der Hussaren.”

De hoofdfiguur, met kolbak op, te paard, staat naar links, achter hem

een muur; op den achtergrond links, ter zijde van den muur, een hussaar te paard.

„Pl. 46.” „Nederlandsche Infanterie Soldaat van de Garnizoens Compagnie.”

Alleen de figuur naar links en van voren, zonder eenig bijwerk dan een stuk muur op den achtergrond.

„Pl. 47.” „Nederlandsche Armée Oost Indiën Artillerie.”

De hoofdfiguur naar rechts; op den achtergrond rechts vijf man bij een kanon.

„Pl. 48.” „Nederlandsche Armée, Gepensioneerde Kapiteijn.”

De hoofdfiguur staat blootschoufde, van voren gezien, den steekhoed op den linkerarm, links van hem een boomtrunk, waaraan een kavaleriesabel hangt. Op den tweeden grond, achter hem, zijn paard, naar rechts staande en door een oppasser bij den toom gehouden.

„Pl. 49.” „Nederlandsche Kavalerie Hussaar der Oost Indië.”

De hussaar te paard galoppeert naar links; het pistool in de rechterhand, rechts achter hem boomen.

Het cijfer 9 van het volgnommer in H. S.

„Pl. 50.” „Nederlandsche Armée Agent van het departement van oorlog in gala Tenue.”

Dese officier ziet men en-profil, naar rechts; op den achtergrond aan die zijde een laag gebouw.

„Pl. 51.” „Nederlandsche Armée Wachtmeester der Marechaussee te Paard.”

De wachtmeester rijdt naar een te doorwaden plaats links; rechts achter hem boomen.

„Pl. 52.” „Nederlandsche Armée Kolonel van den Generalen staf.”

Paard en ruiter staan naar rechts, de kolonel draait zich ten halve om, rust met de rechte hand op 't paard en ziet naar links. Rechts op den tweeden grond twee officieren te paard; verder ziet men onder het paard door den troep.

„Pl. 53.” „Nederlandsche Armée Officier der Mariniers in groote tenue.”

De hoofdfiguur naar rechts, en-profil, bij een muur, waarbij een kanon, een anker en twee vaatjes. Links achter hem een zoeman op een baal zittende en in gesprek met een marinier, verder naar achteren een schip.

De drie en vijftig platen zijn te samen gebonden in één band. Van de nummers in twee exemplaren of staten aanwezig, is het onder a beschrevene het exemplaar uit het boek, terwijl de overige er los aan toegevoegd zijn.

Vergelijkt men nu de hierboven gegeven beschrijving met hetgeen in de *Biographie Nationale* wordt gezegd, dan krijgt men de volgende verschillen:

De *Biographie* zegt dat alleen plaat 10 van Courtois „fut respectée”,

dat is dus: „behouden bleef”. In het exemplaar hier aanwezig, komen echter ook plaat 5, 8, 12 en 13 naar de teekening van Courtois voor.

Plaat 18—26 hebben volgens de *Biographie* het adres van Schouten Carpentier behouden. Hier hebben plaat 18, 15, 17 en 21 het adres van J. Delfosse Jr. —

Van plaat 12, 20 en 25 zijn òf de origineele teekening òf een gekleurde proefdruk vóór alle letter in deze verzameling. (Muller No. 6078.)

5582. „Kleding en wapenrusting van de koninklijke nederlandsche troepen.”

Titel der titelgravure van een en vijftig militaire kostumen. Die titel staat boven een trofee van allerlei wapentuig, militaire ekwipementstukken, vaandels enz. De platen behooren in het werk van J. F. Teupken: *Beschrijving hoedanig de koninklijke nederlandsche troepen en alle in militaire betrekking staande personen gekleed, geëquipeerd en gewapend zijn; de bepalingen daaromtrent; de dimensien en verdere vereischten van de kleding-equipement- en harnachement-stukken in het algemeen;*

de hoeveelheid staffen en andere goederen waarop de aanmaak van de kleederen berekend wordt, en het geen te dezer sake al verder vastgesteld is; de wijze van aanschaffing en keuring, en de hoedanigheden der goederen; de wijze van verstrekking en van vernieuwing van de kleding en uitrusting; en eindelijk, onderscheidene tot de voornoemde onderwerpen betrekkelijke verordeningen. In 's Gravenhage en te Amsterdam, Bij de gebroeders van Cleef. Uitgegeven voor rekening van den Auteur. 1823.

Onder geen der platen staat een onderschrift. De lijst van hetgeen zij voorstellen volgt hier naar de „Aanwijzing der platen.”, aan het eind van den tekst:

- No. 1. „Generaal-Majoor, in gala tenue.”
- „ 2. „Adjutant van [den] Generaal, (Kapitein).
- „ 3. „Kolonel van den Generalen Staf, (te paard).
- „ 4. „Luitenant-Kolonel van den Generaal-Kwartiermeester Staf, in gala tenue.”
- „ 5. „Majoor van de Genie.”
- „ 6. „Plaatselijke Kommandant, (Kolonel).
- „ 7. „Agent van het Departement van Oorlog, in gala tenue.”
- „ 8. „Chirurgijn-Majoor of Officier van Gezondheid der 1.^e klasse.”
- „ 9. „Gepensioneerd Officier, (Kolonel).
- „ 10. „Galon der uniform van de H.H. Generaals, en geborduurde lissen der uniform van de Officiëren van den Generalen Staf.”
- „ 11. „Borduursels der uniform van de Officiëren der Militaire Administratie.”

- No. 12. „Borduursels der uniform van de Officiereu van den Geneeskundige dienst.”
- „ 13. „Kapitein der Flankeurs, en Luitenant, }
 - „ 14. „Flankeur en Fuselier, }
 - „ 15. „Sappeur, }
 - „ 16. „Muzikant, in groote tenue, }
 - „ 17. „Tamboer-Majoor, idem, }
 - „ 18. „Tamboer, Pijper en Hoornblazer, }
 - der Nationale
 - Infanterie.”
 - „ 19. „Flankeur en Fuselier van het Regiment Zwitsers n.º 29.”
 - „ 20. „ id. id. id. n.º 30.”
 - „ 21. „ id. id. id. n.º 31.”
 - „ 22. „ id. id. id. n.º 32.”
 - „ 23. „Korporaal en Fuselier van het Algemeen Depôt der Landmagt.”
 - „ 24. „Fuselier van het Garnizoen Bataillon.”
 - „ 25. „Eerste Luitenant der Artillerie te voet.”
 - „ 26. „Korporaal der Veld-Artillerie, en Kanonnier van de 1.º klasse der Nationale Militie.”
 - „ 27. „Kanonnier, te paard, in groote tenue, }
 - „ 28. „Kanonnier en Trompetter, te voet, }
 - Rijdende Artillerie.”
 - „ 29. „Wachtmeester, te paard, }
 - „ 30. „Soldaat en Trompetter, te voet, }
 - Artillerie-Trein.”
 - „ 31. „Mineur of Sappeur.”
 - „ 32. „Kurassier, te paard, in groote tenue.”
 - „ 33. „Kurassier en Trompetter, te voet.”
 - „ 34. „Dragonder, te paard, in groote tenue.”
 - „ 35. „Dragonder en Trompetter, te voet.”
 - „ 36. „Hussaar, te paard, in groote tenue.”
 - „ 37. „Hussaar en Trompetter, te voet.”
 - „ 38. „Lancier, te paard, in groote tenue.”
 - „ 39. „Lancier en Trompetter, te voet.”
 - „ 40. „Maréchaussée, te paard, in groote tenue.”
 - „ 41. „Maréchaussées, te voet, in groote en kleine uniform.”
 - „ 42. „Flankeur,
 - „ 43. „Kanonnier en Pionnier,
 - „ 44. „Hussaar, te paard,
 - „ 45. „Ritmeester van de Bengaalsche Lanciers, }
 - „ 46. „Bengaalsche Lancier, te paard, idem, }
 - Troepen in de
 - Oost-Indiën.”
 - „ 47. „Sergeant der Flankeurs en Jager van het korps Jager in de West-Indiën.”
 - „ 48. „Koloniale Guides van Suriname, in front en rugwaarts.”
 - „ 49. „Mariniers, in front en rugwaarts.”
 - „ 50. „Vaandrig der Nationale infanterie, met het Vaandel.”

N°. 51. „Cornet der Lanciers, in groote tenue, te paard, met de Standaard.”

„N°. 52”.

Dit nummer staat links boven de afbeelding van een kurassier te paard, in groot tenu, naar links rijdende en dus juist in omgekeerde richting van den hier boven onder hetzelfde volgnummer vermelde, waarvan deze hoogst waarschijnlijk het origineel zal zijn. Op de schabrak en den mantelsak staat op beide platen een „3”; wel heeft de man hier de sabel in de schede, terwijl hij die op de vorige plaat uitgetrokken in de rechterhand houdt, maar dit zal zijn omdat de rechterhand daar zichtbaar, hier niet zichtbaar is. Ook is hier de helm met een ter zijde aangebrachte pluim versierd, die op de vorige niet voorkomt. De gekleurde gravure in-fol. heeft geen in- of onderschrift, alleen staat nog midden onder de plaat: „Joh: Bemme A: Z: del. et sculp.”

Uit het volgnummer blijkt dat ook deze tot een groote, tot nu toe nergens in haar geheel vermelde serie behoort.

In 1826 verscheen er bij dezelfde uitgevers een *„Vervolg van de beschrijving”*, enz. Dit vervolg is versierd met achttien platen, evenals de vorige zonder onderschrift en voorafgegaan door dezelfde titelplaat van het hoofddeel.

Volgens de *„Aanwijzing der platen, welke behooren tot het Vervolg van de Beschrijving”* enz., stellen zij het volgende voor:

- N°. 52. „Twee Officieren (der Nationale Infanterie), in tenue met den over-rok, en Korporaal, in tenue met de kapot.”
- „ 53. „Officier der Kurassiers, in kleine tenue met den manteljas, en Kurassier, in tenue met den manteljas.”
- „ 54. „Tamboer-Majoor, en Muzikant, beide der Nationale Infanterie.”
- „ 55. „Officier (Kapitein) der Veld-Artillerie, met opgetuigd rijpaard.”
- „ 56. „ { Onder-Officier met paard. }
 { Kanonnier-Stukrijder, en } Veld-Artillerie.”
 { Kanonnier. }
- „ 57. „Kanonnier der Artillerie Nationale Militie.”
- „ 58. „Pontonniers.”
- „ 59. „Kanonnier, te paard, der Rijdende Artillerie.”
- „ 60. „Artillerie-Transporttrein.”
- „ 61. „Dragonder, te paard.”
- „ 62. „Invaliden.”
- „ 63. „Bedienden van 's Rijks Stosterijen.”
- „ 64. „ { Hoofd-Officier der Oost-Indische Infanterie.”
 { Officier der Jagers, en } in de West-Indien.”
 { Officier der Artillerie }
- „ 65. „ { Hussaar, te voet, van het Reg. n°. 7, en } Troepen in de’
 { Infanterist (Inlander) } Oost-Indiën.”

No. 66. „Surinaamsche Schutterij (van Paramaribo); Officieren, Onder-Officier en Schutters.”

• 67. „Curaçaosche Schutterij; Officier, Onder-Officier en Schutter.”

• 68. „Afbeelding van Epauletten, Dragons, Hoed-lis en Troetels, Sjerpen en Degen.”

• Wijders:

Afbeelding van het nieuw ingevoerd 66n-mans nachtleger voor de Troepen van de Landmagt.”

De hierboven genoemde 65 gekleurde gravures en 3 steendrukken in-folio, zijn naar en door de volgende personen:

Naar B. van Hove: Titelplaat en No. 1, 2, 5—7, 9, 13—26, 28, 30, 31, 33, 35, 37, 39, 41—43, 47—50, 52, 54—62, 64, 65 en 67.

Naar Bakhuijzen: No. 3, 51.

• N. Heidehoff: No. 4.

• I. Hari: No. 8.

• I. en V. H.(ove): No. 27, 29, 32, 34, 36, 38, 40 en 44—46.

Door K. Portman: Nb. 4, 26, 29, 31, 35 en 48.

• D. Snyter: Titelplaat en No. 2, 4—9, 13—18, 21, 23, 25, 28, 33, 37, 39, 42, 43, 47, 50, 52, 54, 56—58, 60, 62, 64 en 67.

• A. L. Zeelander: No. 3, 30, 32, 41 en 49.

• A. Zürcher: No. 19, 23 en 24.

• I. C. Zürcher: No. 30 en de laatste prent (66n-mans nachtleger).

• Joh. Bemme Az.: No. 27, 34, 36, 38, 40, 44—46, 51, 55, 59, 61 en 65.

De platen 53, 63, 66 en 68 zijn zonder naam van teekenaar en graveur; plaat 69 zonder naam van teekenaar.

No. 10—12 zijn lithografien van D. Abrahams, Koninkl. lithografie te 's Hage.

Van de platen 19, 26 en 65—67 is een ongekleurd exemplaar op groot papier in dese verzameling.

Plaat 44 is door Muller, onder No. 6084, naar een toenmaals los hier aanwezig exemplaar afzonderlijk vermeld.

De tekst van 't hoofddeel bestaat uit een voorschandseben titel, 110 (waarbij de titel), 22 (waarvan 66n in blanco) en II pagina's; die van 't *Fervolg* uit 4 (waarbij de titel), II, 54, 8 en II blz.

De prijs van het hoofdwerk: tekst en platen, was f 25.—.

De samensteller deelt achter den titel mede dat „Ten blijke van eêthheid de enkele platen, met een stempel voorzien [zullen] wesen.” Ik zag echter geen enkel geantempeld exemplaar. (Muller No. 6205.)

5583. „Généraal; Adjutant der (sic) Généraal.”

Onderschrift in H.S. onder de eerste van 68 uniformprenten, behoorende in: *Beschrijving der bloeding, equipement en wapening van de Nederlandsche Land-, Zeemagt en schutterijen, zoo binnen het koninkrijk*

als in dezelfde Overzeesche bezittingen. Versierd met 68 gekleurde Platen.
Amsterdam bij L. S. Leman 1845.

De verdere platen stellen het volgende voor:

2. „Officieren der Koninklijke Militaire Akademie.”

Op den achtergrond een groot gebouw.

3. „Kadetten der Koninklijke Militaire Akademie.”

Links op den rug, rechts van voren gezien.

4.* „Militaire intendanten.” (H. S.)

In een kamer met boekenkast op den achtergrond, zit een der intendanten links op een soort sofa, de tweede staat rechts, tegenover hem.

5.* „Kwartiermeesters.” (H. S.)

Bij den lessenaar links, waaronder eenige zakken geld, staat één der kwartiermeesters met den steek in de rechterhand, de ander staat tegenover hem met den steek op.

6.* „Officieren van gezondheid.” (H. S.)

Van voren, met steek op; de linkerhand uitgestrekt. Op den tweeden grond links een tweede op den rug gezien.

7. „Kweekelingen bij 's Rijks Hospitaal.”

Links en-profiel, rechts van voren gezien. Op den achtergrond een groot gebouw ('s Rijks hospitaal te Utrecht).

8.* „Geneeskundige Dienst apothekers.” (H. S.)

Op den voorgrond één van voren gezien, met den steek in de rechterhand; links, op den tweeden grond, de ander van achter gezien, een beeld op voetstuk en eenige boomen; rechts op een voetstuk een vaas, waarom sich de slang van Eskulaap kronkelt. In 't midden op den achtergrond een fontein.

9. „Paarden artsen.” (H. S.)

Op den voorgrond één van voren en naar rechts, met twee vingers van de rechterhand tusschen den jas, in de linker een zweep. Rechts op den achtergrond een tweede op den rug gezien bij een paard, dat door een soldaat bij den toom geleid wordt; nog meer naar achter een gebouw.

10. „Plaatselijke kommandant en Plaats-Major.” (H. S.)

De links geplaatste naar rechts in profiel gezien, de kommandant rechts staande, van voren en naar links.

11.* „Officieren der garnizoens-troepen.” (H. S.)

Links op den voorgrond, tegen een muurtje geleund en van voren, de een; rechts op den tweeden grond de ander, op den rug gezien. Op den achtergrond boomen.

12. „Officieren der infanterie.” (H. S.)

Midden op den voorgrond de een, van voren, den degen in de rechterhand in schuinsche richting naar rechts omlaag houdende. Links op den achtergrond, onder een kolonnade, de tweede op den rug gezien; rechts op den tweeden grond een schildwacht met geweer in den arm; achter dezen boomen.

13.* „Officieren der Grenadiers.” (H. S.)

Links één der bovengenoemden op den rug gezien en de hand reikende aan den van voren en naar links afgebeelden. Op den achtergrond een park met tempel.

Van deze voorstelling is nog een andere steendrak hierbij gevoegd, met het opschrift: „Nederlandsche troepen.”, terwijl er onder staat „Officieren der Grenadiers.” en waarvan de hoofdfiguren dezelfde zijn. Links op den tweeden grond ziet men hier echter twee anderen met elkaar in gesprek; rechts een schildwacht bij zijn huisje.

14.* „Officieren der Iagers.” (H.S.)

De links afgebeelde op den rug, de rechtsche van voren gezien; op den achtergrond bosch, enz.

15.* „Officieren der Zwars Dragonders.”

De hoofdfiguur, te paard zittend, rijdt naar rechts, den nitgetrokken sabel in de rechterhand, het cijfer 3 op de schabrak; op den tweeden grond een tweeden, op den rug gezien, op een steigerend paard.

16.* „Officieren der Ligte Dragonders.”

De hoofdfiguur naar links rijdend; het cijfer 3 op de schabrak, vóór hem, op den tweeden grond, een tweede officier te paard, op den rug gezien.

17. „Officieren der Lanciers.”

De hoofdfiguur, van voren gezien, op een galopperend paard naar rechts rijdend; op den tweeden grond links een tweede officier, van achteren gezien en naar achter rijdend.

18. „Officieren der Veld-artillerie.”

De hoofdfiguur te paard, van achteren gezien en naar rechts rijdend, de uitgetrokken degen in de rechterhand naar omlaag gehouden; op den tweeden grond, aan diezelfde zijde, een tweede officier te paard, stilstaande en van ter zijde gezien.

19. „Officieren der Vesting Artillerie.”

Twee officieren in gesprek, de linksche van achter, de rechtsche van voren gezien; op den tweeden grond een vestinggracht, op den achtergrond een gedeelte van een versterking.

20. „Officieren der Rijdende Artillerie.”

De hoofdfiguur van voren gezien, te paard, rijdende naar rechts. Op den tweeden grond een tweede te paard, stilstaande, en van achteren gezien.

21. „Officieren der (sic) Transport-Trein.”

De hoofdfiguur te paard, naar rechts en van voren, de rechterhand naar links nitgestrekt. Op den tweeden grond in 't midden een treinvoertuig, rechts een officier van den trein, te voet, op den rug gezien.

22. „Officieren der Pontonniers.”

De links afgebeelde van voren, de rechts staande van achteren gezien; op den tweeden grond een jukbrug over een rivier.

23. „Officieren der Genie“.

De hoofdfiguur van voren en naar rechts, een vestingplan in de rechterhand, de linkerarm uitgestrekt. Op den tweeden grond een ander op den rug gezien.

24. „Officieren der Mineurs en Sappeurs.“

Links een officier op den rug gezien; rechts een ander van voren. Op den achtergrond krouvelhout.

25*. „Officieren van het korps Koninklijke Marchaussée.“

De hoofdfiguur te paard rijdt naar rechts en wendt zich naar voren. Op den achtergrond rechts een tweede, ook te paard, van achteren gezien.

26. „Limburgsch-bondscontingent. Officieren der Infanterie.“ (Jagers te voet).

Links een officier op den rug gezien, rechts een tweede van voren. Heuvelachtig terrein met een enkele struik rechts.

27. „Limburgsch-bondscontingent. Officieren der Jagers.“ (te paard).

De hoofdfiguur te paard naar rechts; op den achtergrond een tweede officier te paard, op den rug gezien.

28. „Limburgsch bondscontingent. Officieren der Artillerie.“

Links een officier van voren-, rechts een tweede naar links gekeerd en op den rug gezien.

29.* „Gepensioneerde Officieren.“

Links een officier op den rug gezien, met het hoofd naar rechts, de tweede en-profil, naar links gekeerd. Links op den achtergrond een dorp, verder heesters.

30.* „Officieren der Landmagt en de Schutterrijen.“ (H. S.)

Twee officieren, van welke de linksche van voren-, de rechtsche op den rug gezien wordt. Op den achtergrond rechts een groot gebouw (kazerne?) en een molen; naar links boomen, enz. Met „Schaal van 100 Ned: duimen.“ onder de voorstelling.

31.* „Officieren van het algemeen dépôt der Landmagt.“

Links één der officieren op den rug gezien, rechts de tweede van ter zijde, naar links gekeerd. Zij staan bij een rivier, met dijk en woning op den achtergrond.

32. „Adelborsten op het Koninklijk Instituut voor de Marine.“

Links een adelborst op den rug gezien, bij hem ligt een anker; rechts een tweede van voren afgebeeld.

33. „Adelborsten der 1^e Klasse.“

De hoofdfiguur naar links, en-profil en op den rug gezien; een tweede officier is op den tweeden grond van voren afgebeeld; links een zeilschuitje op den achtergrond duinen.

34. „Kapitein en Kapitein Luitenant.“

De hoofdfiguur van voren gezien, het hoofd naar rechts, met steek op; rechts achter dezen, op den achtergrond, een ander officier op den rug gezien; links een zeilend oorlogschip.

35. „Vlag-Officieren.”

De links geplaatste (Vice-admiraal) op den rug-, de rechtsche (Schout-bij-nacht) van voren gezien, het gelaat van beiden en-profil; op den tweeden grond een roeiboot, op den achtergrond een oorlogschip nabij den wal liggend.

36. „Officieren der Mariniers.”

De links staande ziet men op den rug en naar rechts gekeerd, de andere van voren. Op den achtergrond links een hek en boom, rechts eenig geboomte.

37. „Officieren der Curaçaosche Schutterij. *West-indische troepen.*” (Het cursieve in H. S.)

De links staande van voren-, de rechtsche van achteren gezien. Op den tweeden en achtergrond heuvels; links twee palmboomen, rechts eenige huizen.

38. „Officieren der Surinaamsche Schutterij (van Paramaribo) *West indische troepen.*” (Het cursieve in H. S.)

Links een blanke officier van voren en naar rechts, de armen over elkaar geslagen, rechts een neger-officier van achteren en naar links; op den achtergrond aan dezelfde zijde eenige inlanders, huizen, enz.

39. „Officieren der West Indische Iagers. *West Indische troepen.*” (Het cursieve in H. S.)

De links geplaatste van voren-, de rechtsche van achteren afgebeeld, beide eenigzins en-profil. Op den achtergrond tusschen beiden en rechts eenige palmen.

40. „Surinaamsche Guides. *West indische troepen.*” (Het cursieve in H. S.)

De links afgebeelde en-profil, naar rechts, de rechtsche van achteren en 't gelaat naar links en-profil. Tusschen beiden, op den achtergrond, een paar palmboomen.

41. „Officieren der West-Indische Artillerie. *West-Indische troepen.*” (Het cursieve in H. S.)

De officier links is en-profil afgebeeld, die rechts van voren gezien.

42. „Officieren der Bengaalsche Lanciers *Oost Indische troepen.*” (Het cursieve in H. S.)

De officier zit te paard en is van voren gezien, het paard staat naar rechts. Op de schabrak een gekroonde W.

43. „Oost Indische Huzaren. *Oost indische troepen.*” (Het cursieve in H. S.)

De hoofdfiguur rijdt naar rechts en is eenigzins naar voren gekoerd. Op de schabrak een gekroonde W. Op den achtergrond, paard en ruiter te halver lijve, een officier van achteren gezien.

44. „Officieren der Oost-Indische Infanterie *Oost indische troepen.*”

Links ziet men den officier van voren, rechts een tweeden en-profil en op den rug. Rechts op den tweeden grond een drietal palmboomen.

45. „Officiëren der Oost Indische Artillerie. *Oost Indische troepen.*” (Het cursieve in H. S.)

De officier links ziet men van voren, den andere op den rug.

46. „Officiëren der (*sic*) Oost-Indische Artillerie Trein. *Oost indische troepen.*” (Het cursieve in H. S.)

De officier rijdt naar links en heeft het gelaat naar voren gewend. Op de schabrak een gekroonde W.

47. „Generaals sjerp.”

Opschrift boven de afbeelding van de kwast links en een gedeelte van den sjerp met gesp. Er onder staat: „Op de helft der natuurlijke grootte.”

48. „De Ringkraag en Nestels van de Ordonnance-Officiëren of Adjudanten van Z: M:”.

Opschrift boven de afbeelding dezer beide voorwerpen boven elkaar. Onder het eerste staat: „in natuurlijke grootte.”, onder het tweede: „op $\frac{1}{4}$ der natuurlijke grootte.”

49. „Borduursel der Kraag van de Intendanten.”

Opschrift boven de afbeelding van dit versiersel en daaronder die van twee knopen.

50. „Ecussons van de Apothekers 1° klasse.” — „Borduursel der opslagen van de Apothekers 1° klasse.” — „Borduursel der kraag van de Apothekers 1° en 2° klasse.”

Opschriften boven de afbeeldsels dezer versieringen; de eerste bovenaan, de beide andere naast elkander eronder.

51. „Borduursel der kraag en opslagen van de Apothekers 3° klasse.”

Onderschrift onder de afbeelding dezer versiersels. Aan weerszijden van de laatste de afbeelding van een knoop.

52. „Borduursel der Kraag en Opslagen van de Officiëren der Genie.”

Opschrift boven de afbeelding dezer versierselen.

53. „Onderscheidingsteekenen van de Landmagt”. (H.S.)

Onderschrift onder zes afbeeldingen, drie aan drie boven elkaar en gemerkt *a—d*, waarvan de verklaring geplaatst is tusschen de figuren der onderste rij. Onder de afbeeldingen een „Schaal voor fig: a & b.” van „17 Ned: duimen.” en een „Schaal voor fig: c & d.” van „30 idem”. *a* zijn hoed-troetels, *b* is een hoed-lie, *c* sjerp en wijze hoe die omgedaan en geknoopt wordt, *d*. eind der franje van de sjerpen.

54. „onderscheidingsteeken[s] van de Landmagt”.

Onderschrift in H. S. onder de afbeelding *a* van een „Hoofd-Officiërs épaulet”, *b* van een „2° Luitenants épaulet”, *c* van „Degen dragons.”, *d* van „Sabel dragons.”, *e* „Degen met Koppel en wijze van het dragen der dragon.” Acht afbeeldingen in drie rijen boven elkaar; in de onderste rij is tusschen de afbeelding van het gevest van den degen en de punt der schede, de verklaring geplaatst der letters *a—e*, hier boven

vermeld en daaronder een „Schaal voor fig: a. b. c. en d.” van „17 Ned: duimen.”, en een „Schaal voor fig: e.” van „30 idem.”

55. „*Marine*. De degen Voor de Zee-Officiëren en Adelborsten.” (Het cursieve in H. S.)

Opschrift in den linkerbovenhoek der plaat, waarop vier gedeelten van dien degen zijn afgebeeld.

56. „Ponjaardkoppel voor de Adelborsten op het Koninklijk Instituut voor de Marine.”

Opschrift boven drie afbeeldingen boven elkaar, aangegeven als „Fig: 1.”, „Fig: 2.” en „Fig: 3.”, doch zonder verklaring.

57. „Ponjaard voor de Adelborsten op het Koninklijke Instituut voor de Marine.”

Opschrift boven de kruislings over elkander afgebeelde vergulde ponjaard en geornamenteerde schede.

58. „Opelag voor de Kapiteins en Kapitein Luitenants.”

Opschrift boven de afbeelding van dit versiersel.

59. „Zakklep voor de Vlag-Officiëren.” — „Opelag voor de Vlag Officiëren.”

Opschriften boven de afbeelding dezer versierselen.

60. „Kraag voor de Vlag-Officiëren”. — „Ecuason op den rag voor de Vlag-Officiëren.”

Opschriften telkens geplaatst boven de afgebeelde versiering. Onderaan de plaat: „*Marine*.” in H. S.

61. „Kraag voor de Adelborsten 1° Klasse.”

Opschrift boven de afbeelding van dit versiersel.

Nog is los en ongekleurd aanwezig: *Marechaussée* te voet.

De hoofdfiguur ziet men van voren, op den achtergrond een tweeden van achteren.

Eén prent: „Gepensioneerde officieren van gezondheid, apothekers en paarden-artsen.” ontbreekt.

De platen 1—16, 25, 29—31, 43—51, 53 en 54 zijn van W. C. Magnenat; 17—24, 26—28, 32—46, 52 en 55—61 van L. S. Leman; No. 47 is zonder naam. Het zijn alle gekleurde steendrukken in-4°; van de met een sterretje geteekende nummers is ook een ongekleurd exemplaar aanwezig.

Daar de platen op de keerzijde in H. S. genummerd zijn, is het zeer wel mogelijk dat de volgorde niet juist is. De titel van het werk ontbreekt.

Bij iedere prent is een blaadje beschrijving in-4°, dat alleen van plaat 45 ontbreekt.

5584. *Militairen*.

Een tamboer en gewoon militair maken een praatje voor de deur van een huis (herberg) waar een bord uithangt met „genever” en de afbeelding van een kan, een jenever- en een bierglas. Aan de overzijde der

gracht is een afdeeling soldaten aangetreden en staat in 't gelid. Teekening in kleuren, in-fol., s. n. Hierbij de schets in O.-I. inkt voor deze teekening, die blijkens de uniformen in een vroegere periode behoort.

5585. „*Dutch Marechal.*” — „*Dutch Off: of Light Dragoons, 2^e Regt.*”.

Afbeeldingen van twee officieren uit het hollandsche leger tijdens Lodewijk Napoleon. Het 2° regiment lichte dragonders was vóór de revolutie het regiment Hessen-Philipsthal. De gekleurde gravures in-8°, s. n. v. gr., maar met adres van T. Goddard en I. Booth, behooren in een engelsch werk, waarvan het blad tekst, dat tegenover elke plaat staat, hier bijgevoegd is.

5586. „*Pupille. J: Hollandais, 1811.*”

Onderschrift onder de afbeelding van een pupil; naam gegeven aan de jongens, die, in Napoleons tijd, beneden den voorschreven leeftijd voor de militairen, indienst getreden waren. In nette uniform met roode borst in den jas, den ransel op den rug, met hooge laarzen, 't geweer aan zijn rechterzijde naast zich, de chakot op den grond bij zijn voeten. Lachend leunt hij tegen een met struiken begroeiden aardhoop. Gekleurde steendruk in-fol., door Charlet, gedrukt bij Auguste Bry te Parijs.

5587. „*Holländer. Pupille. (1812)*”. — „*Besoldete Garde von Amsterdam. Infanterie und Cavalerie. (1812)*”. — „*Holländer. Rother Lancier vom 2. Regt. der kaiserl. Garde. - Grenadier-Regiment der kaiserl. Garde. (1811)*”.

Onderschriften onder drie uniformprenten, met vijf en twintig anderen behorende in: E. Fieffé, *Geschichte der Fremd-Troppen im Dienste Frankreichs von ihrer Entstehung bis auf unsere Tage*, etc. München 1860. 2 dln. in-8°. Alle platen zijn gekleurde houtsneden, naar Sorieul door L. Deghouy. Daar de overige prenten alle uniformen van andere natiën voorstellen, worden ze hier niet afzonderlijk genoemd.

5588. *Bijlhouwer.*

Afbeelding van één deser toen tot de infanterie-regimenten behorende sappeurs, een indeeling die thans niet meer bestaat. Hij is staande voorgesteld in volle uitrusting. Teekening in zwart krijt, in-fol., s. n., gedateerd 1810. Hierbij dezelfde persoon, zittend afgeteekend.

5589. *Officiers-uniformen.*

Links een officier der infanterie met een dame aan den arm. Van rechts komt hun een officier der kurassiers tegen, die de sabel onder den linkerarm draagt. Teekening in kleuren kl. in-4°, „Joh. Bemme Az. fec: 1818”.

5590. „Koninglijke Nederlandsche Infanterie van ligne.” — „Infanterie de ligne Roijale des Pajjs-Bas.”

Onderschriften naast elkander onder de afbeelding van twee militairen, van welke de fuselier in de linkerhelft der plaat staat, naar rechts gekeerd, met den ransel op den rug en leunend op zijn geweer. Daarachter zit de flankeur meer naar rechts, den ransel naast zich.

Dit is de eerste van een zevental uniformprenten, voorkomend bij Saakes a. w. (1814—1818), VI. blz. 444, waar de prijs van uitgaaf vermeld wordt als f 7.10.—, en waarvan hier nog aanwezig zijn de Nos. 2 en 3. Deze stellen voor:

2. „Koninglijke Nederlandsche Jagers.” — „Chasseurs Roijale (*sic*) des Pajjs-Bas.”

Links zit een fuselier der jagers op den grond, met den rechterarm uitgestrekt, men ziet dezen op den rug en in profiel, de tweede, een flankeur, staat rechts, van voren gezien, leunend op zijn geweer.

3. „Koninglijke Nederlandsche Kanonnier.” — „Caononnier Roijale (*sic*) des Pajjs-Bas.”

Men ziet genoemden militair staande, naar rechts en van voren, de sabel in de rechterhand, de linker rustende op de tromp van het aan die zijde naast hem staande veldstuk.

Drie aquatinta's kl. in-fol., naar J. Hari, door L. Schweickhardt en met adres van F. J. Weygand in den Haag. Zij zijn rechts bovenaan gemerkt „N° 1.”, „N° 2” en „N° 3”.

Van de eerste en derde gravure is hier een zwart en een gekleurd exemplaar aanwezig, van de tweede alleen een gekleurd.

Saakes vermeldt nog, als tot dit zevental behoorend, een „Hussaar van het 6de Regim., en dito in Bivouac,” de beide andere noemt hij niet. (Muller No. 6080.)

5591. „Hussards royaux des Pays-Bas du 6^m. Reg^t.” — „Koninglyke nederlandsche Husaren van het Reg^t N° 6.”

Links een viertal manschappen van het regiment om een wachtvuur zittend of staande; rechts een te paard en een onderofficier naast zijn ros. Aquatint langw. gr. in-4°., door A. Vinkeles Rz. en met diens adres te Amsterdam en dat van F. J. Weygand te 's Gravenhage. Rechts bovenaan gemerkt: „Pl. 2.” (Muller No. 6081.)

5592. „Wachtmeester van het regiment Husaren No. 6.”

Afbeelding van bovesgenoemden militair te paard, naar links rijdende, 't gelaat naar rechts, de nitgetrokken sabel in de rechterhand. Links op den achtergrond een molen en kerktoeren. Gravure in-fol., naar Hari, door J. Bemme Az. Staat vóór alle letter.

Muller vermeldt onder S. No. 6081 A nog twee dergelijke militaire uniformen, tot ditzelfde stal behoorende.

5593. „Onder-officier der jagers in groote tenue.”

Afbeelding van dezen militair, naar rechts, het geweer aan den riem over den linkerschouder hangend. Gekleurde lithografie in-8°, z. n. v. gr., van de „Lith. de la Cour”, „Rue des Paroissiens, à Brux?”

Behalve deze, ook door Muller (No. 6083) vermelde, zijn hier uit dezelfde serie nog aanwezig:

„Onder-officier der grenadiers. (Flank Bon) Groote tenue.”

Afgebeeld naar links. Het geweer met de tromp naar voren onder den linkerarm. Zwart en gekleurd exemplaar.

„Onder-officier der grenadiers in March (*sic*) tenue.”

Van voren. Het geweer bij den voet. Zwart en gekleurd exemplaar.

„Officier der flank-grenadiers.” Naar links. Gekleurd exemplaar.

5594. *Luitenant der infanterie 1815.*

Kniestuk van voren, de rechterhand op de heup, blootshoofds, de chakot op een tafeltje rechts. Pasteltekening in-fol., door W. Horstink.

5595. Friesche vrijwillige jagers.

Afbeelding in kniестuk van een korporaal in marschtenue der compagnie vrijwillige friesche jagers, opgericht bij K. B. van 1 Mei 1815. In de hand houdt hij het getuigschrift door de commissie ter aanmoediging van 's lands militairen dienst, bij de terugkomst der compagnie aan ieder vrijwilliger uitgereikt, en de medaille die hen later vergund werd te dragen. Liëks op den tweeden grond de fourier; op sijn geweer de compagnieavlag (guidon), met inschrift: „Comp vry-willige jagers”. Lithogr. in-8°. uit de steendrukkerij van S. Lankhout te 's Gravenhage; „A. Canelle del.”, naar de schildertij van W. B. van der Kooij, 1815. Het prentje behoort in *Herinneringen uit 1815 door een frieschen vrijwilligen jager* (R. Baron v. Breugel Douglas). Leeuw. 1866. in-8°. De uniform der jagers wordt hierin beschreven op bladz. 19, de guidon op blz. 21. (Muller No. 6087.)

5596. *Hoornblazer van de vijfde afdeeling infanterie.*

De man staat met den signaalhoorn onder den arm naar links, leunende op een hek. Teekening in zwart en gekleurd krijt, in-fol., z: n.

5597. *Een infanterist in gesprek met een koopvrouw.*

Liëks de infanterist op een bank sittend. Uniform uit 1817 of daaromtrent. Teekening in-fol., in O.-I. inkt, z. n.

Hierbij nog een drietal afbeeldingen van militairen uit 1818—24: korporaal van het garnizoen-bataillon (N° 34), kanonnier der artillerie te voet en fuselier, teekeningen in-fol., in O.-I. inkt.

5598. „Officier der grenadiers”.

Onderschrift onder de afbeelding van een officier van 1825, van voren en naar rechts, met berenmuts op. Gekleurde lith. in-4°, naar Madou, door Burggraaf.

5599. „De vaan- -drig” — „De garde huzaar”. — „Het jacht”. — „De jaagschuit”.

Inschriften in een prent, waarop acht verschillende voorstellingen zijn afgebeeld, die zeker dienen moesten ter illustratie van een kinderboek. Drie der vier voorstellingen zonder inschrift betreffen de kozakken, de vierde stelt een marine-soldaat voor. Gekleurde prent in-fol., z. n. v. gr.

5600. *De lange tamboer-majoor.*

Afbeelding van een tamboer-majoor in uniform, met steekhoed op, de stok in de uitgestrekte rechterhand, de slagband met twee trommelstokken over de borst; achter hem een bosch. Uniform van vóór October 1817, toen de hoed werd afgeschaft. Teekening in kleuren, in-fol., naar 't origineel berustende in 't museum te Haarlem.

5601. *Militaire kostumen en kleedingstukken.*

Verschillende afbeeldingen van militairen en militaire kleedingstukken, gekleurd en ongekleurd, in teekening en gravure. 81 stuks in allerlei formaat, op drie bladen.

5602. *Militairen.*

Eenige dragonders te paard, in een heuvelachtige streek. Rechts op den voorgrond een drinkend paard, met zijn berijder, in het water staande. Teekening in O.-I. inkt en sepia, zeer klein in-4°, door D. Langendijk, 1800.

5603. *Een verkenning.*

Links kavalleristen, rechts een viertal officieren in gesprek. Zincografie naar een schilderij van Ch. Rochussen van 1877, verkocht in auktie Lantsheer 22 April 1884, door Fred. Muller & Co. Zie: Franken et Obreen, *L'oeuvre de Charles Rochussen*. N°. 887.

5604. *Transport.*

Een wagen met stroo, door vier paarden getrokken en door een viertal infanteristen geëscorteerd.

Teekening in kleuren, langw. in-4°, z. n. Kopie van de gravure door A. Bemme, naar D. Langendijk, doch de uniformen gewijzigd in die van lateren tijd. Zie: No. 5446 en 5445 No. 2 hier voren.

5605. *Militair tafereel.*

Een wagen door vier paarden getrokken en begeleid door militairen te

voet en te paard, trekt door een overstroomd terrein. Op den achtergrond rechts een kolonne militairen en een paar wagens, links duinen. Teekening langw. in-4°, in O.-I. inkt en sepia, door D. Langendijk. 1802.

5606. *Veldbakkerij.*

Links de veldoven op rollen, een bakker rakelt het vuur in den oven op. Rechts de werkbank, waarbij één man bezig is het brood af te wegen; een ander met het opmaken der brooden. Achter de bank een onderofficier. Gravure in omtrek, langw. in-fol., naar D. Langendijk, door J. Bemme Az, wier namen in de plaat geschreven zijn.

5607. *Gevecht tusschen infanterie en ruitery.*

Uitvoerige en geestige teekening in O.-I. inkt en sepia, langw. gr. in-fol., „Dirk Langendijk inv. et Fecit 1798”.

5608. *Een gewapend militair brengt een ongewapende op.*

Van deze voorstelling zijn hier drie verschillende staten aanwezig, alle onafgemaakte etsdrukken, kl. in-4°, naar J. A. Langendijk; de tweede en derde staat links in den ondersteen plastrand gemerkt „I A L”, rechts „N° 2”; in deze afdruk van den derden staat zijn de letters I A L weggekrabt.

5609. *Oorlogscène.*

De linker- en grootste helft dezer plaat is ingenomen door de voorstelling van 't ontploffen van een granaat en de verwoesting die dit onder menschen en beesten aanricht; rechts troepen van de drie wapens op de vlucht. Teekening in O.-I. inkt en sepia, in-plano, door D. Langendijk 1789.

5610. *„Halte de troupes. République Batave.”*

Onder dezen titel is in het werk van D. Franken en Fr. D. O. Obreen, *L'oeuvre de Charles Rochussen*, als No. 791 de schilderij beschreven, waarnaar de hier aanwezige fotografie is gemaakt, die een moerasigen grond voorstelt, waarop links een kanon staat; rechts de bespanning en in 't midden op den tweeden grond vier in gesprek zijnde ruiters. De schilderij was het eigendom van den heer A. van Stolk Cz. en is nu in 't bezit van den tegenwoordigen eigenaar van dezen atlas. Fotografie langw. in-fol., door M. Verveer te 's Gravenhage.

5611. *Groep van twee grenadiers en twee infanteristen.*

Epiode uit een gevecht. De beide grenadiers zijn gereed handgranaaten te werpen over de hoofden der beide anderen die, door riet gedekt, hun geweren afvuren. Lithografie gr. in-fol., naar D. Langendijk, door Joh. Bemme Az.

5612. *Aanval op- en verdediging van een transport levensmiddelen.*

Een der vele fijnnitgevoerde en levendige teekeningen, door D. Langendijk gedurende een twintigtal jaren gemaakt en bijna zonder onderscheid beschouwd als in verband staande met den engelsch-russischen inval in Noordholland, hoewel het meerendeels zuivere fantasiën zijn. Links trekken eenige wagens tegen eene hoogte op, door infanterie verdedigd tegen kavallerie, die van rechts aankomt. Teekening zeer groot langw. in-fol., in O.-I. inkt en sepia, „Dirk Langendijk inv. et Fecit 1798.”

5613. *Militairen vee wegdrijvende.*

Links hooge duinen, waarover eenige militairen het gerequireerde vee vervoeren. Rechts op den voorgrond eenige mannen bezig hout te laden op een viertal paarden; meer naar achteren een boerenwoning, waarbij eenige ruiters. Teekening in kleuren, in-plano, door Dirk Langendijk 1800.

Hierbij een schets in omtrek voor een gedeelte van deze teekening.

5614. *Huzaren met een kurassier in gevecht.*

In een boomrijk landschap zijn op den voorgrond links twee huzaren met een kurassier in gevecht; op den grond ligt een paard en zijn berijder. Teekening in kleuren, br. gr. in-fol., door H. Carpentus 1818.

5615. „Schoon 't dond'rend moordmetaal mijn leden
(mogt doorkerven,
Geen nood! een dankbaar Volk bied mij zijn onderstand!
Nu zal geen Weeuw haar man, geen Wees zijn Vader
derven
't Roept alles dankend uit: lang Leev' mijn Vaderland!”

Vierregelig vers onder de afbeelding van een matroos met één houten been, een kruk onder den rechter-arm en een pijp en glas in de linkerhand. Op een kastje rechts van hem een flesch. De matroos heeft een hoogen hoed op met gelegenheds? lint. Gravure in-4°, z. n. v. gr. Onder 't vers: „Wm Roosing scipsait te Rott^m E. 523.”, gedicht door „I. A. Hemminga”.

5616.

„Wyk 55. N°. 521.
Heereg^t. by de Lyds St^r.”

De Municipaliteit der Stad Amsterdam, Inkwartiert by de Burgeres Wed. Van Eynthoven voor Twee Man Amsterdam 1799.”

Vorm van een inkwartieringsbiljet uit dien tijd, niet onderteekend, maar afgestempeld met het wapen van Amsterdam, omgeven door het randschrift: „Comptoir van inq. & expeditie”. 1 bl. kl. langw. in-8°, in boekdruk, met het cursieve in H. S. Hierbij een dergelyk biljet, geheel in H. S., van „Janv. 1795” waarbij „Lefebvre Caporal” en „Ducroq Soldat” van de „38. † Brigade” aangewezen worden ter inkwartiering.

5617. *Paspoort.*

Paspoort afgegeven op den 1^{en} Juni 1801, aan C. Lucas, van Groningen geboortig, door den kapitein J. H. Steinmetz van de vijfde compagnie van het vierde bataillon artilleristen, onder kommando van den „lieutenant colonel” „Leonardus Stephanus Riedel”. 1 blad gr. langw. in-fol., in boekdruk, met opgedrukt zegel in rood lak (naamcijfer), van den luit.-kolonel.

5618. *Reispa.*

„Gelykheid, vryheid, broederschap.

Het committé van binnenlandsche correspondentie der Stad Amsterdam, permitteerd aan den Burgeresse . . . *Eyndhoven Met Rytuig met Twee Paerden* om zich uit deze Stad naar *ſ* door het Geheele Departement van den *Amstel* te begeeven; verzoekende aan alle Militaire Officieren, dezelve Burger te laten passeeren. *ſ* repasseeren

Amsterdam, den 27 Sept^r, 1799.

Het vyfde Jaar der Bataafsche Vryheid.

Goed voor Een Maand

O^c LUBLINK.”

Vorm van een binnenlandsch paspoort, kl. in-4°., in boekdruk, waarvan het cursieve handschriftelijk is ingevuld.

5619. „*Veiligheidskaart.*”

Veiligheidskaart voor drie maanden, uitgereikt door den „Bailluw van de lande van Schieland”, H. H. van Hees, aan Cornelis de Hoog, „ten einde daar mede vrijelijk Binnen dit Rijk te mogen rondreizen;”. Afgegeven te Rotterdam den 17^{en} Juli 1810, terwijl het zegel van den Hoog Bailluw in rood lak afgedrukt is op dit document op 1 blad in-fol., in boekdruk.

Hieraan is toegevoegd het „Binnenlandsch Reis Paspoort” afgegeven door het „Gemeente Bestuur van de Ambachten van Beukelsdijk, Oost- en West Blommersdijk, gensamd Cool,” ondertekend door J. v. d. Water als „Loc: Secr:”, terwijl het daarnaast geplaatst signalement ondertekend is door den houder „Corn^l. de Hoog.”

5620. „*N°. 2. Sauvegarde.*”

Laat Passeeren met de Middag Postwagen, van Amsterdam naar *Rott^m een Persoon den 19 Augs 1823* Met de Middag Wagen, rijdende ten half 5 ure precies, van de Heeren-Markt, bezijden het Heeren-Logement. Heeft betaald met postillions-Geld de Somma van *f 6 : 8*

H. HOLST
Commissaris.

NB. Men verzoekt de bagagie der Passagiers wat vroeger, om het te kunnen pakken.”

Bovenstaande is de geheele inhoud van een plaatsbiljet op de diligence van Amsterdam naar Rotterdam. 1 blaadje in-12°., in boekdruk.

5621. „*Het departementaal bestuur van de Delf.*”

Randschrift in de afbeelding van het zegel van genoemd bestuur, de Hollandsche maagd voorstellende, met vrijheidspeer en hoed bij het altaar staande; rechts daarvan de Hollandsche leeuw met de driekleur in den rechterklauw. Deze afbeelding staat aan het hoofd van een oningevuld gelebiljet voor een schip, naar Amsterdam varende, met levensmiddelen geladen. Het is gedateerd 1799. Houtgravure in-12°, met den boekdruktekst op 1 blaadje in-4°. afgedrukt.

5622. „*Geschiedenis van de Schutterij der kolveniers of Lieve-Vrouwegilde te Helmond, . . . 18 82.*”

Titel van een werkje in 150 exemplaren gedrukt en niet in den handel, waarin een viertal platen, met afbeelding van twee en twintig schilden, voor dit gilde vervaardigd. Op de eerste plaat ziet men er zes, waaronder „De Halsband Van de Kolveniers Schutterij. Helmond.” Op elk der schilden is aangegeven de naam van den Koning indertijd; de laatst vermelde is P. Verbiest 1804. Op blz. 20 van den tekst zijn de beide zegels afgebeeld, welke aan de kaart van dit gilde hingen. Tekst en teekeningen zijn van Aug. Sassen, archivaris van Helmond.

5623. *Oorlogschepen.*

Gesicht op eenige oorlogschepen, in het water vóór een stad. Gravure langw. in-fol., „Engel Hoogerheyden del 1785.”, „M: d'Sallioth Sculp: a Rotterdam 1785”. Midden in den breedten benedensten plaatrand, tusschen een trofee van vaandels, enz., een wapenschild met een lans met vaandeltje erin. Het onderschrift en de opdracht, die zeker bij dit wapen behoorden, ontbreken.

5624. „*Retrait-Ordre.*”

Gesicht van een oorlogsvloot in order van retraits. Teekening in kleuren, langw. in-fol., „door Hendrik Cornelis Teijssen. inv: 1803 del:”.

5625. *'t Hoofd te Vlissingen?*

Een oorlogschip in storm. Teekening in kleuren, in-plano, „L G Haecou f 1822.”

5626. „*Hollandsche zee-schepen.*”

Titel voor een serie van zes prentjes, de volgende schepen voorstellende: 1. „*Kotter*, zeilende bij den wind.” — 2. „*Fregat*, met een' sterken wind.” — 3. „*Jagt*, met eene sloep.” — 4. „*Smak*, zeilende bij den wind.” — 5. „*Fregat*, zeilende voor den wind.” — 6. „*Kotter*, ten anker liggende.” „Te Amsterdam, bij E. Maaskamp.” (s. j.)

Tegenover den titel een zevende plaatje, de „*Takelladje van een Driemaast Koopvaardij Schip.*” aangevende, met de cijfers 1—87 en de letters A, B en a—b, die in den begalodenden tekst verklaard worden. Zes aquatinta's en een gravure, alle in-8°, s. n. v. gr.

5627. *Schepen.*

Twee series, elk van zes schepen, bovenaan in 't midden gemerkt A—F (E ontbreekt) en G—M. Zij stellen voor: „A” „Een Gaffel.” — „B” „Een Zeijl Sloep.” — „C” „Een Poon.” — „D” „Een Kannonneer Boot.” — [„E” „De Castor?”] — „F” „De Polux”. — „G” „Een Kotter Ten Anker omtrent de Nolle.” — „H” „Een Bombardeerbrik in het gezigt van Vlissingen.” — „I” „Een Jagt in 't gezicht van Terveer”. — „K” „Een Gaffel op de Schelde voor Zirkzee.” — „L” „Een Boeijer ten Anker op het Zijpe.” — „M” „Een Hulk. Voor de hoek van Oost-duiveland”. De eerste serie, aquatinta in hoog of langw. 4°, naar en door D. Kleyne, de tweede naar dezen door Troll, te Middelburg. Volgens Saakes a. w., December 1795, verscheen de eerste serie, zoowel swart als gekleurd, te Bergen op Zoom bij van Riemsdijk en van Broekhorst.

5628. „*De Brik Galjoot Vrede en Vriendschap*”.

Teekening in kleuren, langw. in-4°, door J. A. Langendijk 1796, twee schepen en een zeilbootje voorstellende, met bovenstaanden titel in handschrift aan de achterzijde van het blad.

5629. *Schipbreuk.*

Gezicht van een op de hollandsche kust gestrand schip, waarop en omheen verscheiden lieden bezig zijn met het bergen der lading op boerenwagens. Links de duinen met een seinpaal en een vuurtoren. Op den achtergrond eenige schepen in zee. Teekening in O.-I. inkt en aepia, langw. in-fol., door D. Langendijk, 1805.

Hierbij een tweede, ongeveer even groote, teekening van denzelfden, hetzelfde feit voorstellende. 't Schip is nu echter nog meer op zijde gevallen en links op de duinen staat geen vuurtoren; sterker branding dan op de eerstvermelde teekening.

5630. „*Kaart, van verschillende vlaggen, zoo als dezelve door de voornaamste handel en scheepvaartdrijvende natiën, thans ter zee gevoerd worden.*”

Opschrift gegraveerd bovenin een kleine vlaggekaart, waarop de bovenbedoelde vlaggen zijn afgebeeld. In de breede ruimte onder de vlaggen zijn de noodige „opheldering” en gegraveerd en het adres: „Te Rotterdam, bij Arbon en Krap. 1821.” Gekleurde gravure, langw. in-fol., z. n. v. gr.

5631. „*Dag-Signalen.*” — „*Nacht-Signalen.*”

De steendrukken met bovenstaande opschriften, die rechts bovenaan gemerkt zijn „Tab. I.” en „Tab. II.”, behooren in:

Algemeen signaalboek behelzende een versameling van signalen ten gebruike der koopvaardij schepen van alle natiën; benevens een volle-

dige verklaring van derselver gebruik en aanwending. In het Deensch, Engelsch, Duitsch en Fransch uitgegeven door H. A. Martensen, en in het Nederduitsch vertaald door J. M. Jetter, Lid der Maatschappij: Tot nut der zeevaart. Te Rotterdam. Te Rotterdam, bij A. Majij van Vollenhovea.

De eerste geeft signalen met vlaggen, de laatste met lantaren te zien; zij worden verklaard in bovengenoemd werkje van 24 blz. in-8°.

5632. „*Aan den landman.*”

Inscriptie in den bovenrand van een monumentalen steen, midden in een zeer landelijke voorstelling, waarop gereedschappen, vee, pluimge-dierte en alles, wat met den boerenstand in verband staat, is afgebeeld, terwijl eenige personen, in verschillend kostuum, te midden van dit alles gezien worden. In den steen is een sluis en waterkeuring afgebeeld, terwijl op den steen kazen en korenschoven liggen. Geleurde gravure, langw. in-fol., naar C. Bok. „Proefdrak.” Onder de plaat is, in twee rijen, een 4-regelig versje gegraveerd, aan weerszijden van een omlauwerde spade, mestvork, dorschvelgel en zeis. Het versje vangt aan: „Wie in den nutten Boerenstand,” enz.

5633. „*Monument op koophandel en godsdienst.*”

Onderschrift onder een zinneprent, waarbij een afzonderlijke verklaring, gegraveerd in een doek, dat van twee consoles afhangt.

De hoofdgroep op den tweeden grond vertoont de Nederlandsche maagd, op een vijf treden hooge verhevenheid op een stoel gezeten, met de Gerechtigheid achter-, de Godsdienst rechts-, de Overvloed links van haar. Voor haar knielen of staan vertegenwoordigers der verschillende werelddeelen, achter deze een Javaan met een kist thee. Links Mercurius en eenige kooplieden; achter hen schepen; meer naar 't midden de Beursgebouwen van Rotterdam en Amsterdam. Rechts op den voorgrand Neptunus; links een Triton. Zeer slecht geteekende gravure in-plano, z. n. v. gr. De verklaring is gegraveerd en afgedrukt op een blaadje langw. in-4°.

5634. „*De groote Beurs te Amsterdam.*” — „*La grande Bourse à Amsterdam.*”

Onderschrift onder de afbeelding van de Beurs van binnen, waarin zich een groote menigte handelaars in allerlei kostuum bevindt. Links op den voorgrand twee Armeniers. Sommige personen hebben driekaats, de meesten hooge hooften op. Geleurde aquatinta, langw. in-fol., z. n. v. gr., met adres van L. Portman, Warmoesstraat te Amsterdam.

5635. „*Poste Comptoir.*” — „*Post kantoor.*”

Ontwerp van een schild, bestemd om in den franschen tijd uitgehangen te worden aan de postkantoren. Het vertoont 't wapen van het keizerrijk, met helm en kroon gedekt. Half afgewerkte teekening in kleuren in-4°, z. n., met bovenstaande opschriften en onderaan: „Postes aux lettres”.

5636. „*Felix Meritis Departement Koophandel, enz. Bijlet ter dispositie van . . . Amsterdam . . . 5 Jaar der Bataafse Vryheid.*”

Entreebiljet met sinnenbeelden van koophandel (Merkuriusaf en hoed met vleugels), landbouw (schop en korenaren), zeevaart (kompas) enz. Gravure in-12°, naar Joh. Elffers, door N. v. d. Meer.

Hierbij tevens een „Getvigschrift” van Felix Meritis, in gelfiguroorden rand, links met de woorden: „Ars longa”, rechts met „Vita brevis”. Photolith. naar het procédé Mr. E. J. Asser, door A. Kroon, naar de teekening van A. W. Weismann.

5637. „*Bericht aan kooplieden, cargadoors, schippers, enz.*”

Opschrift boven een aanplakbiljet van E. Maaskamp, hoek Kalverstraat en Dam te Amsterdam, ter aankondiging van verschillende handelsformulieren, het nieuw tarif, Van Mei 1811, der inkomende en uitgaande regten, van de douanes en Scheepvaart,” enz. 1 blad in boekdruk, in-fol.

5638. Zegelpapier.

Afslag van het „klein zegel” van „18 St”, met het wapen van het koninkrijk Holland, papier van 1810, op een vel met een dubbel watermerk; n.l. in de eene helft het gekroonde naamcijfer („GR”) des konings van Engeland; in de andere de generaliteitsleeuw met onderschrift „Vryheid”, in een gekroond medallion met randschrift „Pro patria et libertate.” (Muller No. 6076.)

5639. „*Veertiende verkooping by uitloting.*”

Opschrift boven een bewijs, in het formaat van de toenmalige loten in de staatsloterij, op een blaadje langw. in-8°, in boekdruk, met filsetrand omgeven, waarin midden bovenin het jaartal „1816” staat. Het bewijs is van den volgenden inhoud:

„Wy ondergeteekenden bekennen Verkocht te hebben aan 'tvoonder deesen een aandeel voor Alle Klassen doorgesourneert in de *Veertiende Amstels Porcelain-Verkooping* by wyse van Verloting, volgens onderstaande Nummer. De Prijs welke op hetzelfde getrokken wordt zal tegens overgifte van dit *Billet* en volgens *Condities*, by de *Catalogus* vermeld, aan den Houder worden afgegeven ter plaatse daar hetzelfde is ingelegt.

Zijnde N.º 418=

S' Bosch

G. DOMMER & C.º.

5640. „*Hoets & Korsten Kooplieden aan Cabo de Goede Hoop.*”

Inscript gegraveerd bovenin een afbeelding, in liggend ovaal, van Kaap de Goede Hoop, met engelsche vlaggen op de wallen op den achtergrond

en met de zee en schepen op den voorgrond. Gravure langw. in-12°, door V. Woodthorpe, 29 Fetter Lane te Londen. Door bovenstaand inschrift is dit gewone topografische plaatje tot adreksaart van genoemde firma vervormd. Hierbij een gekleurd exemplaar van het zelfde plaatje zonder ingegraveerd adres.

5641. *Visschersschuiten.*

Teekening in kleuren in-plano, door L. G. Haecon, 1822, eenige visschersschuiten voorstellende, waaronder één met name „De I(o)n(ge) Saanaana”. Pendant van No. 5635 hier voren.

5642. *Buisjesdag. Uitzeilen der haringbuizen te Vlaardingen?*

Op den voorgrond en links de oever, waarop menschen uit allerlei stand het zeilree maken en uitzeilen der haringschepen aanzien. Waterverfteekening, gr. langw. in-fol., z. n.

5643. *„Het in zee brengen van een visscherspink te Scheveningen.”*

Gesicht op 't strand; op den voorgrond is men bezig de pink, door paarden getrokken, in zee te brengen; verder eenige heeren en dames als toeschouwers, visschers enz. Gravure langw. in-4°, naar P. C. Ia Fargue, door I. de Wit Iz. 1799. Afdruk in bister.

5644. *Een pink van de visscherij terug.*

Strand te Scheveningen. Links de schuit. Visschers brengen in maanden de vangst aan wal. Op den tweeden grond een gestrand schip, waarbij een paar vletten hulp verleenen. Teekening langw. gr. in-4°, in O.-I. iakt en sepia, door H. Dircksen?

5645. *Tehuiskomst van een scheveninger vischschuit.*

Rechts op den achtergrond de kerktoren van Scheveningen, op den voorgrond zetten drie mannen de ankers uit van de links afgebeelde pink. Waterverfteekening zeer breed in-fol., „N: Baur ad Nat: 1807.”

5646. *Lossen van visch.*

Links, over twee derde der plaat, het strand met de wachtende vischvrouwen, enz. Geheel links, op den voorgrond, de afslag. Rechts het schip, gemerkt: „58”. Pendant der vorige waterverfteekening, even als die zeer br. in-fol. „N: Baur ad Natur 1807.”

5647. *„Het Visschers Klappertje.”*

Lijstje van achtentwintig vischsoorten, met twaalf kolommen voor de maanden er achter, waarin door nullen aangegeven is wanneer „elke visch in zijn best getij, zoo om te vangen als om te eten is.” Eén blaadje in-8°. in boekdruk, met flostrand om den tekst.

5648. „*Het aankomen van den nieuwen haring te Amsterdam.*”

Underschrift onder de afbeelding van een gezicht buiten Amsterdam, waar rechts op den achtergrond, door vlagdragers begeleid, een paar wagens, met het hollandsch zeebanket beladen, de stad intrekken. Steendruk, langw. in-12°, naar H. G. ten Cate, door H. J. Backer. Het plaatje behoort in den *Volksalmanak* van 1837, waar op blz. 66—67 een gedicht van G. van East Koning op deze gebeurtenis voorkomt.

5649. „*The Herring Tower, Amsterdam.*” — „*The Palace, Amsterdam.*”

Underschriften onder twee der zes prenten behoorende in het werk: *Scenery of the Rhine, Belgium and Holland, from Drawings by Capt. Batty, of the Grenadier Guards F. R. S. Member of the Imperia. Russian Order of St. Anne.* London, R. Jennings, 1826, zooals de op staal gegraveerde titel luidt.

Op de eerstvermelde prent is de Haringpakkerstoren afgebeeld en een deel van den daarachter gelegen Buitenkant. Eenige personen wachten op den steiger de aankomst van een naderenden haringjager af.

Op de tweede plaat is een optocht van vischhandelaars afgebeeld, gaande midden over den Dam. In de groep verscheiden vaandels, met het wapen van Amsterdam, het inschrift: „Nieuwe Hareng” enz. er in. Op den achtergrond het paleis, rechts op den voorgrond vischbanken.

De overige platen stellen voor: „St. Gndula, Brussels.” — „Great Square at Bruges.” — „The Eyer Merkt, Antwerp.” — „Belgian Passage Boat at the Gate of St. Catharine, Bruges.” Op den titel als vignet „Place Royale, Brussels.” Met den titel zeven staalgravures gr. in-8°, allen naar Batty, door E. Goodall, W. R. Smith en andere graveurs.

5650. *De Boerenvischmarkt te Rotterdam.*

Op den voorgrond de Vischmarkt met handelaars en koopers uit allerlei stand en daarom voor de kleederdracht van dien tijd zeer belangrijk; rechts op den achtergrond de Binnenrotte met de Lombardsche brug, Blaauwe molen, enz.; links op den tweeden grond een gedeelte der St. Laurenkerk. Uitmennende aquarel, langw. in-fol., door J. A. Langendijk 1815.

5651. *Palingboer en boerin.*

Links op den voorgrond ligt de koopman op eene knie, bij een ben met paling, terwijl de koopvrouw aan twee burgerjuffrouwen een dikke paling te koop aanbiedt. Het viertal staat bij de balie aan de vroegere Hofpoort nabij 't eind van den Oppert te Rotterdam. Teekening in kleuren, gr. in-4°, door Joh. Bemme Az. 1813. Belangrijk voor 't kostuum.

5652. *De palingvrouw. — De vischboer.*

Twee plaatjes, zoowel interessant voor 't kostuum als voor het bedrijf

daarop voorgesteld. Op het eerste is een burgervrouw in tamelijk modieuse kleeding, met een vischemmer aan den arm, bezig over den koop te onderhandelen; op het tweede is de koopster een eenvoudige vrouw met een steenen teil onder den arm. Twee steendrukken in-4°, naar J. A. Langendijk, door J. Bemme.

Van de eerste plaat is een teekening in kleuren hier bijgevoegd.

5653. *De vischboer.*

Een vischboer, die zijn mand, welke hij met riemen op den rug droeg, heeft neergeset, biedt zijn schol te koop aan de groentevrouw, voor wier huis zijn mand staat. Teekening langw. in-4°, in O.-I. inkt en sepia, z. n. (door P. de Goeje). Zeer interessant, zoo voor de kleeding als voor het bedrijf.

5654. „*Koeyen*”. — „*Verkoopin*”(g).

Gezicht in een boerenherberg. Rechts de schouw, waaronder een ketel te vuur hangt; een man zit erbij en steekt aan een kooltje zijn pijp aan. In 't midden van 't vertrek een tafel met koffie-service, een glaasje en een kool; naast de tafel zit een vrouw. Links op den voorgrond een koffer, sluitmand, kruik, stok enz. Aan dezelfde zijde, meer naar achter, bij een tafel, een heer, die aan een beschonken jager een geldstuk toont, voor den haas welken hij in de handen heeft. Uit den kelder komt een vrouw met een kaas bier. Aan den muur op den achtergrond bierkannen en een verkoopings-biljet en naast de schouw een tweede, met bovenstaande opschriften. In het vertrek nog andere personen. Aan den zolder hammen, spek en worsten. 't Geheel is belangrijk voor het kostuum en het meubilair. Teekening in O.-I. inkt, in plano, (door J. P. van Horstok).

5655. *Groentenmarkt.*

Op een plein bij een kerk zijn verscheiden groenteverkoopsters met hare wagens, heeren, dames en lieden uit het volk afgebeeld. Zeer uitvoerige aquarel, langw. in-fol., door J. A. Langendijk, 1807. Evenals 't meerendeel der teekeningen van dezen minutieusen waterverfteekenaar, is ook deze hoogst belangrijk voor 't kostuum. Vermoedelijk een gezicht in den Haag of Haarlem.

5656. *Groentenmarkt.*

Gezicht op een plein bij een kerk, waar verscheiden vrouwen hare groenten hebben uitgesteld en druk handeldrijven. Zeer interessant voor 't kostuum. Gezicht in Deventer? Goed geteekende aquarel in-4°, (door J. H. Prins, 1795.)

5657. *De koopman in eendvogels.*

De koopman, met den elbowg op de knie leunend, zit op een bank; zijn koopwaar ligt naast hem. Teekening in O.-I. inkt in-4°, „naar het

orgeneele schilderij van A: van Strij Berustende in de versameling, van den Heere H: T: De Court, door Jacob van Strij”.

5658. *Poelierster.*

Een vrouw bezig een haan te plukken. Teekening in-4°, van J. Perkois.

Hierbij nog twee andere kostuumteekeningen van denselven, n.l. een vrouw met een mand op den rug en een scharenslijper, op dezelfde wijze zija machine dragende. De beide laatsten zijn in-fol.

5659. *Straatventers en ventsters.*

Op vier geestige teekeningen in kleuren, van Christl. Meijer, 1804—6, zija de volgende neringdoenden afgebeeld: Een koopvrouw met een kruiwagen vol groenten; — een vrouw, die een wagen met risten uien voortkruit; een man, die de koopwaar uitroept, gaat er met een rist in de hand naast; — een vrouw met een ben gerookte of gebakken visch, van welke een jood bezig is er een te eten; — een groentevrouw bij twee manden groenten, druk haar waren aanprijzende aan een tamelijk modieus gekleed heer, terwijl een koopman met juk op de schouders, op een bank erbij zit.

5660. „*De reizende Hongaar*”. — „*De rustende koopman*.” — „*De werkende ketellapper*”. — „*De reizende ambachtsman*”.

Serie van vier prenten, waarvan elk der in het onderschrift aangegeven hoofdpersonen in gesprek is of samengaat met een vrouw. De Hongaar houdt een praatje met de waardin uit de herberg: De rustende jager, zooals het uithangbord afbeeldt. — De koopman met den pottenmars zit rechts tegenover een vrouw met een mand eieren aan den arm Zij schijnt hem den weg te wijzen. — De ketellapper zit links naar 't midden, bezig een ketel te boeten; een vrouw uit een huis rechts komende, brengt hem een lamp ter reparatie. — De ambachtsman heeft een bos biezen aan een touw over den linkerschouder en schijnt een stoelenmatter te moeten voorstellen; naast hem gaat een vrouw. Vier gravures in-plano, s. n. v. gr. De eerste gekleurd.

5661. *Pottenkoopman.* — *Pottenkoopvrouw.* — *Zuurverkooper.* — *Timmerman.* — *Knikkerende jongens.*

Vijf teekeningen in kleuren, kl. in-4°, s. n., eigenaardig om 't kostuum.

5662. *De pottenkoopvrouw.*

Een hollandsch infanterist met vrouw en kind bij een pottenkoopvrouw, wier mand op den grond staat en die de soldatenvrouw een koekepot te koop aanbiedt. Teekening in kleuren, langw. kl. in-4°, van J: A: Langendijk Dz Anno 1807”.

5663. *De brillenkoopman.*

De man, naar rechts gekeerd, heeft den linkervoet op een steen geplaatst en op zijn knie rust een geopend kistje, waarin een paar brillen liggen; in zijn linkerhand heeft hij nog een bril. Teekening in-fol., in zwart en rood krijt, z. n.

5664. *„Deze buitenplaats is te koop”.*

De eerste van vijfendertig verschillende aankondigingen, alle langw. in-4°., in boekdruk, bestemd voor het te huur of te koop stellen van huizen of gronden.

5665. *„Brood-bakkerij”.*

Inscript in den bovendorpel eener broodbakkerij. Op de tweede teekening is het inwendige van zulk een zaak (beiden in Middelburg?) te zien. Eigenaardig voor de kennis der zeden en het kostuum. Twee teekeningen in O.-I. inkt, langw. in-fol., z. n.

5666. *„Jodin.” — „Koekenbakster.” — „Liedjeszangerster.” — „Mosselvrouw.” — „Naaldenkoop.” — „Oblievrouw.” — „Palingvrouw.” — „Reukverkoopster.”*

Onderschriften onder acht boekprentjes, te samen op één vel gedrukt, in twee rijen van vier boven elkaar. Zoowel om het kostuum als om een paar nu weinig meer voorkomende bedrijven (de naaldenkoop en oblievrouw), is dit stel voor zeden en gewoonten van belang. De acht plaatjes in-8°. vormen één steendrukplaat, br. in-fol., „Steenplaatdruk bij Mensing & van Westreenen te Rotterdam.”

5667. *De oliekoekbakster.*

In een kraampje, door een dubbele keukenlamp verlicht, is rechts een vrouw bezig het beslag uit den kokepot in het te vuur staand ijseren potje te scheppen. Links ontvangt een jongere vrouw 't geld van een jongetje en meisje, die van de vettigheden gekocht hebben. Goede teekening in O.-I. inkt, in-fol., z. n.

5668. *De stoelmatter.*

Links zit, voor een open deur, een man een stoel te matten. Bij hem een jongetje en een tweede man, die op de onderdeur leunt. Op den achtergrond een vrouw, die naait. Teekening in-4°., in O.-I. inkt en sepia, z. n. (door P. de Goeje), zoowel belangrijk voor het kostuum als voor 't vak.

5669. *„Rotterdamsche vlashekelster.”*

Afbeelding eener vrouw met trekmutz op en een bos vlas onder den rechterarm. Links op den achtergrond de toren der Groote of St. Laurenskerk. Teekening in kleuren, in-4°., z. n.

5670. *De garenspinster.*

Op een houten voetbank, in een vertrek met steenen vloer, zit een oude vrouw aan 't spinnewiel, bezig om de ledige kloossen te vullen, welke in een mand naast haar staan en behooren bij de garenspinmachine, die door de deuropening rechts op den achtergrond gesien wordt. Tegen den muur, boven het spinnewiel, een *étagère* met porcelein. Teekening in kleuren in plano, z. n., met jaartal 1800.

5671. „*t Aanspreekers Waapen.*” — „*t Kleermaakers Waapen.*” — „*t Kwakzalvers Waapen.*” — „*t Schoolmeesters Waapen.*”

Inscripfen in de voetstukken van vier wapens, spottend door de daarin afgebeelde figuren toegepast op de aangegeven betrekkingen. 't Zijn zooals te begrijpen is, sprekende wapens, omgeven door vier kwartieren, terwijl boven ieder wapen, in plaats van helmen, enkele voorwerpen zijn geplaatst met de betrekking in verband, en ook de tenanten niet vergeten zijn. Alle hoofdwapens zijn dooranseden.

In de bovenste helft van het eerste wapen, dat twee skeletten als tenanten heeft, is een aanspreker met een loeslijst in de hand afgebeeld; in de onderste de gevel van een koffiehuis: „*vry w(y)n*”. In plaats van den helm twee glazen, en een flesch; uit de lastate steekt een „*Leescedul*, ter begraving van Joris overleeden, den 31”. De twee kwartierwapens, welke heraldisch rechts van 't hoofdwapen staan, vertoonen een grafsteen, met bovenschriфт: „*Dooden Burg*” en twee schragen, met opschrift: „*Schraagenburg*”. Heraldisch links, bovenaan: een aanspreker sich een glas volscheenkend, met bovenschriфт: „*Ued: Dienaar*”, onderaan een kurkentrekker, met opschrift: „*Trekkenburg*”.

Het 24-regelig vers vangt aan:

„Dit Waapenschild vertoont d'Achilles (spotnaam voor aanspreker) in zijn kleeren” enz.

In de bovenste helft van het tweede wapen, dat bokken als tenanten heeft, is een kleermaker op zijn tafel afgebeeld. Tegen de achterzijde der tafel heeft een spin zijn web geweven; in de onderste helft is een lap blauw laken door 't oog der schaar gehaald. In plaats van den helm twee vingerhoeden en een naairing, waaruit, aan een el, een uit (gestolen) lappen samengestelde vlag steekt, waarin een jeneverflesch. De vier kwartierwapens vertoonen, in dezelfde orde bij de vorige gevolgd: een lap met ongedierte, opschrift: „*Luy's Heym*”; een klos zijde, met „*Zy Klos*”; twee gekruiste beenderen, met „*Schinkelburg*”; en een kussen met naalden, waarboven „*Naalde spits*”.

Het 16-regelig vers begint:

„Men Snijder door een spin op tavel vast geweven” enz.

De bovenste helft van 't derde wapen, met twee apen als tenanten, vertoont een kwakzalver met zijn hansworst op een straattooneel, achter

wie men leest „luwes (*sic*) venerim” en „morbum Galicum”; de onderste helft drie personen: dokter, chirurgijn en apotheker; in plaats van den helm een flesch „Balsam copia (*sic*)”, een doos met „Mere: dulo:” en een vijsel, aan welks stamper een bejse met inschrift: „geadmiteerd kies en tand meester”. In de kwartierwapens een urinaal met „Urinalibus”; een worm op liquor in een flesch „wurme kruyt”; een doktersbal met „Privilegio” en een kist met medicijnflesschen met „Pour tout”.

Het 16-regelig vers vangt aan:

„De Kwakzalver uitgedoost verbeelt men op 't theater” enz.

Het vierde wapen, dat twee ezels als tenants heeft, waarvan de een een stok tusschen de pooten houdt met een vaandeltje er aan, waarop „de Vlugghe Pen”; de andere een liniaal met vlagje waarop: „Pension & demi Pension chez B: Stijloor”, vertoont bovenin een school; onderin een plak en rof; in plaats van den helm twee inktpotten, waartusschen een inktkruik. Kwartierwapens: een ABbord, waarboven „Letterkonst”; een pennemes, met „Snykonst”; een paar gekruiste veeren penne met „Pennekonst”; een lei en griffel met „Cyfferkonst”.

Het 16-regelig vers begint:

„De Meeester die U hier vertoont werd na 't Leven

Kan voor de helft van 't Schild bekwaame Lessen geeven”, enz.

Vier teekeningen in kleuren, z. n., elk met bijbehorend vers eronder, op een vel in-4°.

5672. „S: Lucas Guild.”

Opschrift van een bewijs van lidmaatschap van 't gild, hier ingevuld met den naam van „Lourens Outkoop”, die „Zijn Beeldhouders Proef heef gedaan”, syn Burger-zedul vertoont gedateert den 4 Maart 1803 en 't Recht van het Gild voldaan.” Deze gildebrieff is onderteekend door H. Bruning en J. Andriessen en gedateerd sactum Amsterdam den 5 Maart des Jaars 1803”. Onder in de plaat, waarin het formulier van dezen brief gegraveerd is, ziet men de koe van St. Lucas, omgeven door allerlei attributen van schilder- en beeldhouwkunst, eveneens gegraveerd. Gravure laagw. in-4°, naar J. Lutma, door J. de Broen. Late afdruk dezer 17^e-eeuwsche plaat. Het cursief gezette in handschrift.

5673. „Schilderijen van nederlandsche meesters, uit de verzameling van Wijlen den Wel-Ed. Geb. Heer J. A. van Dam Te Dordrecht, Bij Steuerwald & Comp. 1829.”

Titel van een omslag, waarin een zestal reproducties geborgen zijn van de volgende schilderijen:

G. Metz, Het keukenmeisje. — J. en A. Both, Waterval bij Tivoli. — A. Brouwer, De wondheeler. — Rembrandt, De besnijdenis. — W. van de Velde, De Schelde. — G. Schaleken, De speler. Alle zijn lithogra-

fën, gr. in-fol., op ehineesch papier. Op den titel staat nog: „opgedragen aan Den Wel-Edelen Heer J. H. Armstrong, door de uitgevers.”

5674. „*Archief van oorlog.*”

Inscript in het bovenste eener banderolle, gedeeltelijk ontroid, welke door een leeuw omhooggehouden wordt. Met betrekkelijk oude hand staat hieronder geschreven: „met de pen op geprepareerd Papier geschreven, en op de steen direct overgebracht”. De vermelding van deze bijzonderheid doet mij vermoeden dat dit een der vroegste proeven van autografe is. Plaatje langw. kl. in-4°, z. n.

5675. „*Steendrukkery van Desterbecq, Apothekersdyk wyk 6, N° 14. te Leiden.*”

Inscript in het bovenopliggend blad van een schijnbedrieger, als verasing dienende van een geheel gesteendrukte prijskoerant der lithografische werken, welke door bovengenoemden Desterbecq geleverd werden. Steendruk in-8°, „Desterbecq fecit.”, tusschen 1830 en 1839 gemaakt, zooals blijkt uit de drie cijfers 188 op een nota, die op dezen schijnbedrieger voorkomt.

5676. „*Steendrukkerij van P. W. van de Weijer Utrecht. St. Jansdam, N° 321.*”

Reklamebiljet voor bovengenoemde firma in den vorm van een boerenbedrieger, waarop allerlei door haar vervaardigde prenten, nota's, muziek, etiketten, enz. over en door elkaar zijn afgebeeld. Zoo o. a. de geval van Sinkel's zaak, enz. Steendruk, langw. in-4°, z. n., van omstreeks 1840.

5677. [De] „*Mensch leve vroom en goed*”.

Bovenstaande spreuk is samengesteld uit letters door menschen in verschillende houdingen gevormd. 1 blad in-4°, in steendruk, „januarj 1837”.

Hierbij een dergelijk blad met inschrift in gelijksoortige gefigureerde letters: „Wees bly trouw vry kiest my”; waar onder het borstbeeld van een meisje, met omschrift in gewone letters: „Wie Trouwen wil op goede grond moet sterk van in houd zijn;”. Aan weerszijden van dit borstbeeld: „Waar niet mijn naam op staat zijn nagmaakt ter=”, „steendrukkerij van J. E. Houtmann te Rotterdam”. 1 blad gr. in-4°. Daar deze knutselvorm op 't gebied der lithografie bijna geheel in onbruik raakte, worde een enkele proeve ervan hier bewaard.

5678. „*Proeve van glypographie uit het etablissement van M. H. Binger te Amsterdam.*”

Onderschrift onder de afbeelding van een monumentaal gebouw. Enkel

als proeve dezer wijze van reproducereu opgenomen. De afbeelding, langw. in-8°, is geteekend door „F. Moolenaar”, en „Gedrukt bij de Gebroeders van Cleef.”

5679. „*Caricaturana aux armes de Minerve ou choix d'estampes fantastiques, ingénieuses, pittoresques, facétieuses et imaginatives de France.*”

Uitgave van een serie van karikaturen, waarvan hier No. 1—15 aanwezig zijn, met de omslagen der 1e—4e aflevering, die het dubbel adres hebben: „Paris. A. Pontin et comp.” en „Amsterdam. J. M. L. Eigeman.” „1837.” Elke aflevering bevat vier platen. No. 16, dat aan de laatste aflevering ontbreekt, zou volgens een aan den omslag gehecht strookje, bij de volgende aflevering gevoegd worden. Deze vijfde aflevering is echter nooit verschenen. De laatste plaat: „Les plaisirs de l'hiver.”, waarop als hoofdfiguren twee schaatsenrijders voorkomen, de een druipnat, de ander met gewond gelaat en arm, is de eenige, die op hollandsche toestanden doelt. Het dubbel adres en de „Voorwaarden van intekening voor de Nederlanden.” op de achterzijde van den omslag van aflevering 1 en 2, waardoor deze karikaturen ook een hollandsch karakter dragen, deed ze hier opnemen. Op de geheele achterzijde van den omslag van af. 3 en 4 is de prospectus afgedrukt van: Voorbeelden van regtlijnig teekenen, en De Helicon, een tijdschrift waarvan 1 Januari 1838 de eerste aflevering zou uitkomen; beide uitgaven van J. M. L. Eigeman.

5680. „*Al wat wenschelyk is!*”

Satire op de drukte van het nieuwjaarswenschen. Allerlei soort van lieden op weg of bezig elkaar geluk te wenschen. Links o. a. een dienstmeid met neepjesmuts op, gereed om een gift in de bus van den aschkarman te werpen terwijl een lantaarnopsteker haar van den anderen kant naderd. Omtrekgravure, langw. in-8°, naar Smies, door Marcus, 1807. Uit: A. Fokke Sz.

5681. Nieuwjaarsbrieven met adres: „te Rotterdam, by I Hendriksen”.

„N° 8”.

Onderaan de ridder St. Joris, naar links rijdende, die den draak verslaat. Aan weerszijden een zuil en boomen, die de zijden van den brief versieren. Bovenaan een draperie, met een leuvenkop als maaker in 't midde. Gravure „L. Schweickhardt sculpt”. Nieuwjaarswensch in H. S., van J. Oudijk van Putten, Hellevoetsluis, 1819.

5682. Nieuwjaarsbrieven met adres: „Mindermann & Comp. à Amsterdam.”

α. „N° 2.”

Een eigenaardige cerepoort, met een nurwerk in harpvorm middenop.

Tegen iedere pilaar zijn twee schilderijen opgehangen, met voorstellingen van „ochtend.” en „avond.” links; van „middag.” en „nacht.” rechts. Onderaan de diligence van „s gravenhage en amsterdam. vise versa”. Nieuwjaarswensch in H. S., van C. M. en H. C. Kluit, Brielle, 1840.

b. Zonder nummer.

Een vliegende arend met eiken- en rozentak in den bek, welke boven zijn kop een krass vormen.

Aanwezig in een zwart en een gekleurd exemplaar.

5683. Nieuwjaarsbrieven met adres: „te Amsterdam, bij H. Moolenijzer.”

a. „N° 7.”

Aan iedere zijde een pilaar met een urn erop, die samen door een guirlande verbonden zijn. In de pilaar links zijn in liggende ovalen zinnebeeldige voorstellingen der zes eerste maanden des jaars, in die aan de rechterszijde van de zes laatste gegraveerd. Onderaan, tusschen beide pilaren, een dorpsgezicht. Nieuwjaarswensch in H. S., van K. M. en H. K. Kluit, Brielle, 1838.

b. „N° 24.”

In een lijst, met draperiën aan weerszijden bovenaan en een bloemkrans daartusschen, een medaillon. Aan weerszijden daarvan een klein medaillon met een vlaggentrofee erboven en het borstbeeld van „Hendrik van Brede rode. Vryheer tot Vieane, Burg Grave van Utrecht 1568.” in het linkermedaillon en dat van „Kenan Siemon Hasselaer. Bevelh: over eene bende Vrouwen, in 't beleg van Haarlem 1578.” in het rechter. Onderaan het pavillioen in den Hout nabij Haarlem. Nieuwjaarswensch in H. S., van B. M. Bronsing, 1839.

5684. Nieuwjaarsbrieven zonder adres van uitgever.

a. „N° 4.”

Een ovaal door lauwertakken omgeven, in lijstwerk met draperie bovenaan, waartegen een liggend kleiner ovaal is aangebracht met de afbeelding van ijsvermaak erin. Aan weerszijden van het groote ovaal een kleiner, eveneens tegen draperie, met landelijke voorstellingen; onderaan een riviergezicht, met trekschuit en zeilende schuiten. Nieuwjaarswensch in H. S., van S. M. en J. W. Hoogwerf, Amsterdam, 1836.

b. „N° 7.”

Onderaan een bouwland waarop links een zaaiër, rechts een meisje, dat graankorrels uit de eene hand in de andere laat vallen, zittend tusschen zakken met graan, waarvan een geopend is, achter haar een man, die ploegt, op den achtergrond een dorp. Aan iedere zijde staat op 't land een suil met kapiteel, door ornamentwerk verbonden, waarvan een

bloemkrans afhangt. Op een der zakken graan: „I 8” of „18”. Nieuwjaarswensch in H. S., van J. L. Kluit, Brielle, 1838.

c. „N° 10.”

Rondedans voor een dorpsherberg. Aan iedere zijde der voorstelling een boom, waarvan de kronen zich bovenaan vereenigen en waarvan een bloemkrans afhangt.

d. „N° 16.”

Lijstwerk met draperie om een krans van lauwerbladen met een kleiner liggend ovaal erboven. Aan iedere zijde hangen van de draperie drie medaillons af met afbeelding van jagen, visschen, schaatsenrijden enz. Onderaan een ijsvermaak.

e. Zonder nummer.

Randwerk in Louis XVI-stijl. Onderin de aanbidding der herders, links bovenin Kains moord, rechts Abrahams offerande. In iedere zijde nog een kleinere voorstelling, rechts de Verloren zoon verbeeldende; midden bovenin een vredes-engel. Nieuwjaarswensch in H. S., van L^a. L^a. Rietdijk, Hellevoetluis, 1816.

f. Zonder nummer.

Het randwerk van dezen nieuwjaarsbrief wordt van onderen gevormd uit een veld, waarop het vlieger-oplaten, wippen, steltenloopen enz. zijn afgebeeld, en met opgaand geboomte aan weerszijden. Bovenaan en gedeeltelijk ter zijde bestaat het uit een slinger convolvulus. De nieuwjaarswensch, daarin geschreven, is onderteakend A. Rijnveld, Benschop 1848.

No. 5681—5683, 5684 a, c—e zijn gravures, 5684 b en f gekleurde steendrukken.

5685. Nieuwjaarsprenten.

ALKMAAR. *Nachtwachts.* 1857, 1872, 1877.

Twee nachtwachts; de een met klep, de ander met een pot met oorkleppen op 't hoofd en een hond bij zich. Houtgravure langw. in-4°, door H. Numan Druk van H. Coster & Zoon, Alkmaar.

AMERSFOORT. „*Stads-torenwachter.*” 1875, 1877, 1878.

Afbeelding eener kerk. Houtgravure in-4°. Druk van A. H. van Cleeff te Amersfoort.

„*Gas-lantaarnopstekers.*” 1873, 1875, 1877.

Afbeelding der „*gaz-fabriek*”. Houtgravure langw. kl. in-fol. „*Stoomdruk van P. W. van de Weijer, Utrecht.*”

Orgelspelster. (*Orgeldraaister*). (Wed. Scheepmaker) 1877, 1878.

Boven den eersten wensch een fantasieplaatje; boven den tweeden een afbeelding van het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam. Zincografien langw. in-8°, z. n. Druk van F. W. Vislaake, Amsterdam, beide op gekleurd papier.

AMSTERDAM. *„Torenwachters (van den) Zuider Kerkstoren.”* (1878).

De Zuiderkerktoren op den achtergrond, daarvóór water. Aan weerszijden op den voorgrond een huis. Bij het rechtsche de torenwachters een gave van de vrouw des huizes ontvangende. Boven de voorstelling een trompet in krans. Houtgravure in-4°, z. n. v. gr. Druk van G. van der Linden, Amsterdam.

„Vuider en aanstecker der lamptaarnen.” „Nommer 36”. 1837.

Afbeelding van een tweetal mannen, met hooge hoeden op, bezig de neergelaten lantarens schoon te maken. Rechts een huis, waartegen het kastje aangebracht is om 't gedeelte van 't touw te bergen, dat na het optrekken vrij kwam. Houtgravure in-4°, door I. Coldewijs. Bovenin het naamcijfer: „I: W: & Zoon” (voor J. Wendel en Zoon) die zich onderaan het vers noemen: „Boek- en Tabaks-Plaat-Drukkers”, te Amsterdam.

„De gas-opstecker der stads-lantaarnen.” (W. Wolff.) 1878.

Afbeelding van de Beurs en enkele huizen van 't Damrak bovenaan en onderaan een gedeelte der gasfabriek, met een voorstelling van gasfitters aan weerszijden. Twee houtgravures, langw. kl. in-8°, z. n. v. gr.

Nachtwachts (J. Sakke, A. Beekmeijer, J. C. Escherich en J. Swen „in Kwartier N°. 28. van de Amstel Corps de Garde”). 1838.

Gezicht op de Binnen-Amstel? Op den voorgrond links een nachtwacht met ratel, sabel en hond; rechts een man met dreg. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Druk van de Wed. C. Kok—van Kolm, te Amsterdam.

————— (M. Salwegter, A. Mooij, A. Flik, C. F. Meurer, „in Kwartier N°. 1 van de Beurs Corps de Garde”). 1838.

Gezicht uit de Reguliersbreestraat op de Munt. Op den voorgrond links twee nachtwachts met hooge hoeden, rechts twee nieuwjaar-wenshende aan de huizen. Houtgravure langw. in-4°, door Tollenaar. Druk van de Wed. C. Kok—van Kolm, te Amsterdam.

Nachtwacht. 1867.

Bovenaan afbeelding van het Amstelhôtel, onderaan ornamenten van bloemwerk. Zincografie kl. in-fol.

————— 1872.

Bovenaan gezicht in de „Sarphati-straat”, welke naam onderin is aangebracht. Zincografie kl. in-fol.

————— 1875.

Bovenaan het hulpstation van den „Ooster spoor” weg. Terzijde en onder het vers de wapens van Amsterdam, Weesp en Hilversum (links), van Utrecht, Baarn en Amersfoort (rechts). Zincografie kl. in-fol.

————— 1877

Bovenaan de viaduct bij 't Centraal-station; onderaan een gezicht in vogelvlucht van „het noordzee kanaal” „geopend 1 Novembe:r) 1876”, zooals in twee linten aan weerszijden van het vers staat. Zincografie kl. in-fol. (Drie exemplaren: op rood, op wit en op blauw papier gedrukt).

AMSTERDAM. *Nachtwacht*. 1878.

Bovenaan het Rijksmuseum; onderaan het wapen van Amsterdam; aan weerszijden attributen van schilder- en beeldhouwkunst. Zineografie kl. in-fol.

„*Asch karman's nieuwjaarswensch*”. („Jan Ooms, Asch-Karman in de Wyk van No. 18.”) 1820.

Aschkar met paard, gestuurd door den aschman die er naast loopt; vooruit gaat een man met ratel; op den achtergrond de aschvaalt. Links een heilwenschend man een gift ontvangende van een over de onderdeur ziende vrouw. Boven de voorstelling het wapen der stad, omgeven door attributen van handel en scheepvaart en het naamcijfer J. W. (J. Wendel) eronder.

„*Asch-karman*”. (W. Arbous, wijk 8). 1837.

Aan den ingang eener straat ziet men links de uitstalling van een kruidenierswinkel en rechts een huis, waar de vrouw over de onderdeur liggend een nieuwjaarsprent aanneemt van een als heer gekleed aschkarman; een ander giet een aachton leeg in de van achteren geziene kar. Een jongen met ratel staat er naast. Lijstwerk om de voorstelling. Houtgravure in-4°, z. n. v. gr. Druk van J. Wendel en Zoon, te Amsterdam

————— (J. D. Farjon, wijk 19). 1846.

Afbeelding van de in 1845 gebouwde Beurs, die men met het kommandantshuis op den achtergrond ziet. Verder de Dam met omnibus, enz. en de aschkarman met kar en paard en met den ratel in de hand midden op den voorgrond. Houtgravure in-4°, door Tollenaar. Druk van J. H. Wendel, te Amsterdam.

————— (J. Dalgreen, wijk 17). 1867.

Voorstelling als 1846.

————— (F. Daanse, wijk 27). 1872.

Voorstelling als 1846.

————— (J. Wardenaar, wijk 30). 1876, (D. Sluifers, wijk 14).

1877.

In cartouche met het wapen van Amsterdam bovenin en attributen van land- en tuinbouw onderaan, ziet men rechts de schouwborg op 't Leidsche pleis, verder eenige huizen en een paar aschkarren op 't pleis. Houtgravure in-4°, z. n. v. gr. Druk van W. Kok, firma Wed. C. Kok—van Kolm. Dezelfde voorstelling voor 1877.

„*Vuilnis-karman*”. (Jan Klijn, wijk 8) 1838.

In een straat staan kar en paard naar links. Rechts op den voorgrond een man met een griep het vuil van de straat opnemend; links een karman met ratel en een vrouw tusschen twee nieuwjaar-wenschers. Houtgravure in-4°, z. n. v. gr. Druk van J. Wendel en Zoon te Amsterdam.

„*De vuilnis-karman*”. (J. de Ruijter, wijk 30). 1849.

Alleen een vers in filetrand.

AMSTERDAM. „*De vuilnis-karreman*”. (H. de Groot, Wijk 17). 1867.

De voors'elling als bij den aschkarman van 1846. (Zie boven). Houtgravure in-4°, door Tollenaar.

————— (W. Lanzaat, wijk 30). 1877.

Voorstelling als bij de aschkarlieden van 1876. (Zie boven). Houtgravure in-4°, z. n. v. gr. Druk van W. Kok, firma Wed. C. Kok, geb. van Kolm.

„*De roepende asch en vuilnismans. van de Amsterdamsche Landbouw- en Mest-Compagnie*”. (J. de Meijer). 1877.

Boerenwoning met hooiberg links een kar, paard, melkemmers en juk; rechts twee koeien en twee boeren. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Adres als de vorige.

„*Maatschappij van den werkenden stand. Afdeling Straatreiniging*.” 1867.

Alleen de afbeelding van het stempel der maatschappij boven het door fleteen omgeven vers.

Porders. W. Buntten. — H. Schmidt. 1877. 2 stuks.

De eerste geeft een almanak met een vers in 't midden, zonder afbeelding; boven de laatste is een houtsnede afgedrukt, zonder eenig verband met het nieuwjaar. Drukker van de eerste G. van der Linden, van de tweede F. W. Vislaake, beiden te Amsterdam.

„*Courant-ombrengers*”. 1827.

Midden bovenaan, in liggend ovaal, de Munttoren en omgeving. Om 't ovaal vaandels en attributen van handel en scheepvaart. Links, in ovaal met strik, een gezicht op 't IJ; rechts, op dezelfde wijze, een ijsgezicht. Houtgravures, de middelste, langw. in-4°, van F. May (?), de anderen, in-12°, z. n. v. gr. Druk van B. Barteling te Amsterdam, wiens naamcijfer midden bovenin de middelste houtsnede staat.

————— (D. S. Klij). 1838, 1841, 1843.

Hier is in de middelste gravure de Dam afgebeeld met het paleis op den achtergrond, in 't ovaal links de Muiderpoort?, rechts de toren „Swycht Wtrecht”. Houtgravures, de middelste, langw. in-4°, van „J. Coldewyn”, de beide andere, in-12°, z. n. v. gr. De prent van 1838 is met adres van Wed. B. Barteling, die van 1843 met dat van J. Blankhart en met diens naamcijfer. De wensch van 1841, met hetzelfde naamcijfer als die van 1843, mist onderaan het gedeelte met het adres.

Rondbrengers van het predikbeurtenbriefje. 1877, 1878.

Twee nieuwjaarswenschen, zonder afbeelding.

Hierbij een „Nieuwjaars-groet.” van een Salon-de-Variété of Café-chantant, met een houtgravure, twee potsenmakers voor een spiegel voorstellende, door allerlei lofwerk omgeven.

BARENDRECHT. *Nachtwaker.* (C. de Groot). 1891.

Alleen een vers in flectrand. Druk van W. Hoogwerf Az., Oud-Beerland.

BEVERWIJK. „*Buyten nachtwagts*”. (G. van Egmond Hs. en D. van Bugnum). 1818.

Gezicht op 't dorp van de rivierzijde; op den voorgrond twee nachtwachts met een hond. Houtgravure in-4°, door „J. Donker”; bovenin de plaat het naamijfer van den drukker J. Wendel te Amsterdam en een guirlande, onderaan diens adres.

BILDT, DE. *Nachtwachts*. (J. Weijenberg en J. van Laar). 1865.

Twee klepperlieden tegenover elkaar, links met hoed, rechts met muts op. Houtgravure in-12°, door B. J. B., in filestrand.

BREDA. „*Ombrengers der Nieuwe Bredasche & Oosterhoutsche Courant*”. 1879.

Alleen vers in filestrand. Druk van K. G. Onkoop, Breda.

BRUMMEN. „*Lantaarn-aansteker*”. (G. Hesselink). 1881.

Gezicht op een plein met raadhuis; rechts op den voorgrond de lantaarnopsteker het licht ontstekende, links zijn knecht met oliekan en ladder. Houtgravure in-4°, z. n. v. gr., met wapen en adres als bij de volgende prent.

„*Klepperman*”. (G. J. Schutter). 1881.

Links het Wijnhuis met toren [te Zutfen] en een paar huizen, rechts enkel een paar huizen, in 't midden de klepperman met zijn hond. Houtgravure in-4°, z. n. v. gr., met het wapen van Zutfen midden bovenin de plaat. Druk van W. C. Wansleven te Zutfen.

DELFT. „*Trompetter*”. (Torenwachter). (P. C. Ferber). 1895.

Vijf-en-twintigste heilgroet. Boven het door fleepsten omgeven vers staat, eveneens in filestrand en met de jaartallen „1810.” „1855.” aan weerszijden, de afbeelding van een man met trompet aan den mond, in rood afgedrukt. Houtsnede in-12°, z. n. v. gr.

Torenwachter. (J. H. van der Velden). 1875, 1877—1879. Eerste en 3^e—5^e „heilgroet”.

Bovenaan, in filestrand, afbeelding van een man met pet op en trompet aan den mond. Druk van J. H. Molenbroek (te Delft).

„*Lantaarnaanstekers*”. 1875—1881.

Afbeelding der Polytechnische school. Houtsnede kl. in-4°, z. n. v. gr. Druk van W. Bal Jr. (te Delft).

„*Aschvaarders*” (sedert 1877 *Asch- en vuilnislieden*). 1875—77 en 1879—81.

Afbeelding eener in de gracht liggende vuilnisschuit waarop een man staat, die een haak in den wal geslagen heeft, een tweede man met kruitwagen aanrijdend op de schuit. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Druk van W. Bal Jr. (te Delft).

Vuilnislieden (in 1877 *Vuilnis- en aschlieden*). 1876—1880.

Aschkar met paard, waarbij twee man, naar rechts. Houtgravure langw. kl. in-8°, z. n. v. gr. Druk van W. Bal Jr. (te Delft).

DELFT. *Baggerlieden.* 1875 - 77, 1879 - 1881.

Een baggerman op zijn schuit aan den arbeid. Houtgravure langw. kl. in-8°, z. n. v. gr. Druk van J. A. Mulder te Delft.

Werklieden der stads reiniging. 1878, 1879 en 1881.

Op den voorgrond twee mannen, links met een faacaliënton op den schouder en een in de hand, de rechtsche een ton van een kar tillende. Achter beiden een schuit in de gracht tot vervoer der tonnen. Houtgravure langw. kl. in-4°, z. n. v. gr. Druk van J. A. Mulder te Delft.

DELFTSHAVEN. *Aschman* (Arie Verboon). 1857.

In een cartouche van boven weggesneden om plaats te maken voor het wapen van Delfshaven, dat niet in schildvorm, maar in medaillon is afgebeeld, een naar links staande aschkar en paard. Een der bijbehoorende mannen gaat met een ratel vooruit, een tweede stort een aschpot leeg in de kar. Links op den voorgrond een vrouw die een aschpot buitenbrengt. Houtgravure langw. in-fol., met onleesbare initialen, vermoedelijk door H. Numan. Druk van de Erve Mulders, Rotterdam.

DEVENTER. *„Nachtwerkers met de vuilniskar.”* 1844.

Zeer primitieve kar met voerman en paard, naar links gaande. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Druk van J. de Lange, te Deventer.

DORDRECHT. *Tamboers der schutterij.* 1880, 1838, 1844.

Het wapen van Dordrecht met zijn tenanten op een voetstuk, waarvoor drie trommen liggen en daar overheen twee gekruiste vaandels. Links op den voorgrond een pijper, rechts een tamboer. Houtgravure langw. gr. in-4°, z. n. v. gr. Druk van J. van der Wall en Comp., te Dordrecht (1880), G. van der Wall (1838); 1844 zonder adres van drukker.

1849.

De voorstelling is ongeveer dezelfde. Nu staan de trommen twee en één op elkaar, de vaandels zijn meer ontplooid; een viertal geweren staat in een rot erachter; in plaats van den pijper, afgeschafte bij alle wapens, behalve bij de mariniers, nu ook een tamboer; de uniform en de ehacots zijn versierd. Houtgravure langw. in-4°, z. n. v. gr. Zonder adres van drukker. (Geschenk van Mr. S. van Gijn).

„Trompetters.” (Torenwachters). (J. Taktor en H. van der Vliet). 1815.

Afbeelding van het vroegere stadhuis, aan de voor- en waterzijde. Houtgravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met filetrand omgeven. Zonder adres van drukker.

„Lantaaren aanstekers.” (1881) en?

Rechts een lantaarn op een paal; de aansteker gereed met zijn slons de leer op te gaan; links wandelt er een met de ladder op den schouder en den slons onder den arm. Zeer primitieve houtsnede, langw. in-8°, z. n. v. gr. Twee bladen van verschillende jaren, doch zonder jaartal; uit den inhoud van het eene is op te maken dat het Nieuwjaar 1881 is uitgegeven. Druk van J. v. d. Wall, Dordrecht.

DRIEBERGEN. *Nachtwacht*. (C. Steenhof). 1867.

Klepperman met zijn hond, gaande naar links, op den achtergrond eenige huizen en een kerktoeren; de maan in eerste kwartier. Houtgravure langw. kl. in-8°., z. n. v. gr. Zonder adres van drukker.

's GRAVENHAGE. *'Vulders en aanstokers der lantaarnen*". 1810.

In cartouche-randwerk is links een lantaarnaansteker afgebeeld, gereed met zijn slons in de hand de ladder te beklimmen, die tegen een lantaarnpaal staat; in 't midden een tweede, die de ladder beklimt om de lamp in de lantaarn te plaatsen; rechts een derde, met ladder op den schouder en slons in de rechterhand, naar een lantaarn toe gaande. Houtgravure langw. in-4°., z. n. v. gr. Druk van H. C. Susaan en Zoon, ('s Gravenhage).

Asch- en vuilnis-lieden. (J. Jansen en P. Jongeleen). 1850.

Gezicht op 't Buitenhof. Houtgravure langw. gr. in-8°., door L(e) B.(laansch). Druk van J. A. de la Vieter, (den Haag).

————— (A. van der Gaag en A. den Houter) 1878.

Hetzelfde plein, andere gravure en nu met het standbeeld van koning Willem II er op. Houtgravure langw. gr. in-8°., door Le Blansch. Druk als 1850.

„Aan de leden van het Haagsche departement der Maatschappij tot Nut van 't algemeen". (door H. D. Stobberingh). 1816.

Alleen een vers in filetrand. Zonder adres van drukker.

's GRAVENZANDE EN ZAND-AMBACHT. *„Nachtwaaker*" (Thomas van der Ende). 1801, 1802, '4, '6, '7—'11, '18—'17, '20, '22 en '28. (Van 1804 af: *„Klopwaaker*").

Klepperman met zijn hond naar rechts gaande; rechts op den achtergrond een paar huizen. Houtgravure in-12°., z. n. v. gr. Voor 1801 en 1802 druk van M. van Graauwenhaan, Wynstraat te Delft, 1804—1811 van C. en S. van Graauwenhaan in de Hypolitus-buurt, 1813—1815 C. van Graauwenhaan.

De prent voor 1816 werd bij P. de Groot, te Delft, gedrukt en een andere houtsnede gebruikt, die langw. kl. in-8°. is en waarop de klepperman naar links gaat; links eenige huizen, op den achtergrond een kerk. De wenschen voor 1822 en 1823 zonder adres van drukker. Bij den wensch voor 1808 en 1809 luidt de naam onderaan het vers: Thomas van der Enden, van 1810—1815 Thomas [1813 Toomas, 1814 Tomas] van den Enden, 1816 Tomas van den Ende, 1817—1822 Thomas van den Ende. Onder elken wensch een Nieuwejaars zang of lied.

GRONINGEN. *Groene weesen*. 1877. — *Post- en spoorrijst-Jongen*. 1874 — *Stovensetters in de Martini-kerk*. 1877. — *Stovensetters der Nieuwe kerk*. 1877.

Alle alleen verzen, de eerste in-folio, druk van T. Uchtman, te Groningen, de andere kl. in-8°., zonder adres.

GROOTE LINDT. „*Aschophaler, Klokopwinder. Doodgraser en Kerke-
knecht*“ (A. van der Graaf). 1874, 1877.

Rechts een handwagen voor de asch; de ophaler, die bij den wagen staat, neemt de aschemmer aan van een vrouw met kap op Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Zonder adres van drukker.

HAARLEM. „*Stads-trompetters*“ (Torenwachters). 1842 (zonder namen), 1853 (J. C. Dröse en A. Wijnaands), 1870 (A. Wijnaands en H. Hessels). *Stadstrompetter*. 1879. (H. Hessels).

Afbeelding van de markt met de St. Bavo-kerk. Houtgravure langw. in-4°, z. n. v. gr. 1879 druk van J. P. Nobels, Haarlem, de andere zonder adres.

„*Brandblusschers en Brandstof-Besorgers*“. 1853, 1854.

Rechts op den tweeden grond drie huizen, waarvan twee in brand. Op den voorgrond komt van links een brandpuits op twee wielen, door drie man getrokken, terwijl één man haar bij wijze van kruiwagen bestuurt. Achter den laatste een jongen met brandemmers, terwijl van rechts een man met brandende fakkel aankomt. Op den achtergrond een gracht, huizen, schutters, enz. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Zonder adres.

Brandblusschers en turfdragers. 1854.

De voorstelling is ongeveer gelijk aan die der vorige prent, alleen staat hier rechts op den voorgrond nog een mand met turf. Zonder adres.

Lantaarnvulders. 1842.

Rechts de „boekwinkel en drukkerij“ van de firma Eschedé en de daaraan grenzende huizen met luifels. Aan den boekwinkel is een lantaarn, waartegen de ladder van den lampenist geplaatst is, die erbij staat en de lamp vult. Links een boom op den voorgrond. Houtgravure langw. in-8., door „CVN(oorde) 1761“, zooals in den boom is gesneden. Zonder adres.

„*Aanstekers der gas-lantaarnen*“. 1842.

Op den voorgrond een man met lantaarn en ladder, daarachter een helstralende gaslantaarn; op den achtergrond links de St. Bavo. Houtgravure gr. in-12°, z. n. v. gr. Zonder adres van drukker.

In 't tweede koeplet van 't gedicht onder de prent leest men:

„Weleer verdeeld, thans broederlijk verbonden,

Doen we gezamenlijk de ronde,

En d'oude veet' is lang gestild,

Bij 't Gaz en Lamp Lantaren-Gild;”.

HARDERWIJK. *Nachtwachts*. 1863. — *Brievenbestellers* (R. H. Bone en J. N. Krielen). 1877. — *Fitter & gas-lantaarnopstekers*. 1877.

Zonder prenten. Druk van J. Wedding, Harderwijk.

HARMELEN. *Nachtwacht*. (G. Overkamp). 1859.

Klepperman met hond, naar links gaande. Op den achtergrond huizen en een kerk. Houtgravure langw. kl. in-8°, z. n. v. gr. Dezelfde gravure als bij Driebergen. Zonder adres van drukker.

HARMELEN. *Nachtwachts.* (H. Hennes en T. Spierenburg). 1870, 1876.
Bij 1876 is de eerste genoemd: H. Heines.

Twee klepperlieden tegenover elkaar, links met hoed, rechts met muts op. Houtgravure in-12°, door A. J. B., de eerste in filestrand, langw. kl. in-fol. Dezelfde gravure als bij de Bildt. Zonder adres.

HILLEGERSBERG. *Lantaarn-aansteker.* (H. J. Velders). 1878.

Midden bovenaan het koninklijk wapen, geflankeerd door „18” en „78” in filetwerk. Druk van D. van Sijn, te Rotterdam.

„*Nachtwaker.*” (Krijn den Hals). 1815.

Midden bovenaan een klepperman en hond naar rechts gaande; huizen op den achtergrond. Links een riviergezicht; rechts een huis dat het gemeentehuis moet voorstellen. Drie houtgravures, de eerste in-12°, de beide anderen in-16°, z. n. v. gr. Druk van N. Cornel te Rotterdam.

„*Nachtwaker.*” (Krijn den Hals). 1817.

Klepperman met hond, naar rechts gaande; achter hem huizen. De voorstelling is nu in cartouche. Houtgravure langw. kl. in-8°, door „Lubeek”. Druk van N. Cornel te Rotterdam.

„*Klapwaker.*”. (C. van der Klau). 1818. 1819.

Vijf houtgravures naast elkaar. De middelste stelt een nachtwacht met hond voor, naar links gaande; vóór hem huizen, achter hem een kerk; langw. kl. in-8°, aan weerszijden van deze een blokje in-12°, huizen voorstellende en daarnaast een tak als ornament. Druk van J. Scheffers te Rotterdam.

„*Nachtwaker.*”. (M. Verbrugge). 1874—’78, ’80, ’81 en ’84.

Dorpsgezicht met de kerk op den achtergrond rechts; op den voorgrond de man met zijn hond. Houtgravure langw. in-4°, in 8-hoekig lijstwerk, z. n. v. gr. Druk van D. van Sijn, te Rotterdam, van 1876 af D. van Sijn & Zoon.

HILLEGERSBERG en BERGSCHENHOEK. *Aschman.* (Leendert Stolwyk). 1814.

Evenals de klapwakersprenten van 1818 en 19, bovenaan vijf houtneden, waarvan de middelste alleen anders is dan de overige. Deze stelt een aschkarman voor met wagen en paard, naar links gaande. Houtgravure, langw. kl. in-8°, z. n. v. gr. De beide blokjes, waarop huizen afgebeeld zijn, hier juist andersom geplaatst. Druk van J. Scheffers, te Rotterdam.

HILLEGERSBERG. *Aschman.* (L. Stolwyk) 1817.

Ofschoon van denzelfden persoon, is in 't hoofd van deze prent de gemeente Bergschenhoek niet genoemd.

Bovenaan een houtgravure, langw. in-8°, z. n. v. gr., een aschkarman voorstellende, die naar links gaat en zijn paard, voor den wagen gespannen, bij den toom leidt. Druk van N. Cornel te Rotterdam.

HILLEGERSBERG en BERGSCHENHOEK. *Aschman.* (L. Stolwyk) 1819.

Behalve bovengenoemde houtgravure, links daarvan een kleinere, een

huis voorstellende, met een vrouw in de open deur. Houtgravure in-12°, z. n. v. gr. Druk van N. Cornel te Rotterdam.

HILLEGERSBERG. *Aschophaalder*. (C. Uitenbroek). 1874—78 en '82.

Gedeelte van een dorp, links een kerk, rechts een molen op den achtergrond; op den voorgrond de aschophaalder zelf zija kar trekkende. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Druk van D. van Sijn, te Rotterdam, van 1876 af D. van Sijn & Zoon.

«*Kantonnier op de (den) Straatsweg*». (P. van Rhoon) 1876—'79, '81, '83 en 1884.

Bovenaan alleen het koninklijk wapen en het jaartal, in tweeën gedeeld, aan weerszijden, in cartouche. Druk van D. van Sijn & Zoon te Rotterdam.

Kantonnier is de man, die den rijksweg onderhoudt.

HILLEGOM. *Klapwakers*. J. Duivenvoort en Coert Roodenburg). 1844.

In flectrand een klepperman met pick en klep, met zijn hond naar links gaande. Houtgravure in-12°, z. n. v. gr., met flectrand omgeven. Druk van H. R. de Breuk te Leiden.

KAMPEN. *Lantaarnopstokers*. 1877.

Gezicht op een gedeelte der stad, aan de rivierzijde, links kerk en stadhuis; op één gebouw staat: «harmonie». «*Glyphographie v Binger*», langw. in-8°. Druk van K. van Hulst (te Kampen).

«*Waterman*». (J. Eenschoten) 1877.

Alleen het jaartal met het wapen der stad aan iedere zijde. Druk van K. van Hulst te Kampen.

KATWIJK AAN ZEE. *Klapwakers*. (G. Ketting en W. van der Plaas 1845 en 1847.

Dezelfde voorstelling als op de nachtwakersprent van Harmelen, doch andere hontsnede. Druk van D. du Mortier en Zoon te Leiden.

KOUDEKERK. *Klapwakers*. (Huibert van Heyningen en Willem Buß). 1841, 1842.

Dezelfde hontsnede als voor Katwijk aan Zee. Druk van D. du Mortier en Zoon te Leiden.

— 1845.

De hontsnede langw. in-8°, vertoont twee klepperlieden, elkaar aanzien en elk met een beest bij zich, dat eer op een tijger dan op een hond gelijkt. Blijkbaar is in 't midden een stuk uit het houtblok weggehakt, daar men onderin de teenen nog ziet van twee adelaars-pooten, misschien behoord hebbend aan den tenant van een wapen (Rijnland?) In de ontstane opening leest men «Koudekerk.», dat boogsgewijze geset is en waartusschen het jaartal 1845 staat. Boven het jaarsijfer is een klein vignet afgedrukt. Links onderin de houtgravure staat: «J. P. f.» Druk van D. du Mortier en Zoon te Leiden.

— 1846.

Geheel als voren. Alleen is nu de naam van het dorp, midden in de

houtgravure, vervangen door twee gekruiste takken, waartusschen een schild met het jaartal 1846 erin.

LEEWARDEN. *Torenwachter*. 1838, 1848.

Afbeelding van een toren, waarop de torenwachter blazende. Houtgravure kl. in-8°, z. n. v. gr. Druk van I. Schierbeek te Leeuwarden.

„*Lantaarn-Vullers en Opstokers*”. 1848.

Slechte afbeelding van een tussehen twee huizen aan een koord hangende lantaarn met twee man erbij, één om de lamp er in te zetten, de tweede om haar omhoog te halen, enz. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Druk van J. Backers te Leeuwarden.

„*Ratelaars*”. 1838, 1848.

Houtsnede langw. gr. in-8°, door „W: van Gein”, door filetraud omgeven, waarop twee voorstellingen naast elkaar. Links twee klepperlieden, die aan een juffrouw, welke over haar onderdeur ligt, een nieuwjaarsprent aanbieden met den wensch, links bovenaan in boekdruk geplaatst: „Veel Heil en Zegen in dit Jaar, Wenscht Uz. de Ratelschaar.” Rechts een klepper die een heer bij den kraag pakt. Zonder adres.

„*Stads-Besteller*.” (S. Vellinga). 1848.

Afbeelding van een driemaster. Houtsnede in-12°, z. n. v. gr. S. V. was besteller van de goederen die het Veerschip aanbracht. Druk van J. Backers, (Leeuwarden).

LEIDEN. „*Stads-Trompetter*.” (M. van der Ark). 1844.

Afbeelding van het leidsch stadhuis. Op den toren de wachter, die het „Wilhelmus van Nassauw.” blaast. Zeer goede houtgravure, nit drie blokken bestaande, langw. in-fol., z. n. v. gr. Tusschen de twee rijen verzen een fileetfiguur. Druk van H. R. de Breuk te Leiden.

Torenwachter. (C. J. van Pijpen.) 1871.

Gezicht op de Breedstraat, rechts de hoofdwachter en het stadhuis met zijn toren, het verblijf van den wachter. Zeer goede houtgravure langw. in-8°, door F. Weissenbruch. 't Geheel met een fileetraud omgeven. Druk van A. W. Sijthoff te Leiden.

„*Stads Lantarenlieden*”. 1841.

Tusschen het koninklijk wapen links en dat van Leiden rechts, een houtgravure kl. in-4°, z. n. v. gr., waarop van de huizen aan weerszijden twee lantarens aan koorden afhangen, de voorste is door den man links op den voorgrond neergelaten, terwijl een tweede die aansteekt. Druk van H. van Leeuwen te Leiden.

„*Stads-lantaarnlieden*”. 1869 en 1884.

Rechts een hoekhuis met lantaarnarm; op den voorgrond een lantaarnopsteker met de ladder over den schouder; op den achtergrond een lantaarn aan den ingang van een steeg tussehen twee huizen; een man is bezig de lantaarn te ontsteken. Boven de voorstelling een guirlande waarin het gekroonde wapen van Leiden. 't Geheel is bij beiden door

een fleeptrand omgeven. De laatste: druk van J. van Zwielen (te Leiden), de eerste zonder adres.

LEIDEN. *Klapwakers*. 1843, 1847.

Gezicht op een brug, links twee huizen. Op den voorgrond een klepperman, op den tweeden grond twee nachtwachts. Houtgravure langw. gr. in-8°, z. n. v. gr. Boven de voorstelling het gekroonde wapen der stad met afhingende guirlandes. De eerste is gedrukt bij L. Herdingh en Zoon, de tweede bij P. Wynsouw, beide te Leiden.

Nacht- en Klapwakers. 1868.

Links de hoek van een huis, waaraan een brandende lantaarn, rechts op den tweeden grond een bruglenning; op den achtergrond huizen en een kerk (de St. Pieterskerk?) Midden op den voorgrond de klepperman met klep in de rechterhand. Houtgravure langw. in-4°, z. n. v. gr. 't Geheel omgeven met een fleeptrand. Druk van De Breuk & Smits te Leiden.

Asch-Haalders of Karrelieden. 1842, 1845.

Een aschkarman gaat ratelend voor kar en paard uit. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Links van deze houtgravure het koninklijk-, rechts het stadswapen. 't Geheel is door een fleeptrand omgeven. Zonder adres.

Aschlieden, 1884, 1885. *Aschhaalders*. 1886 en 1889.

De aschkarman, met den ratel in de rechterhand, voor kar en paard uitgaande naar links. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Links hiervan het koninklijk-, rechts het leidse wapen. (Op de prent van 1889 staan ze andersom.). De verzen zijn onderteekend door K. de Rooi (1884), M. Timp (1884), H. Timp (1885 en 1886) en H. Brugman (1889). Die voor 1889 druk van T. M. H. Leonards te Leiden, de andere zonder adres.

Vuilnislieden. (B. Bekkering en W. Meijera). 1884, 1886 en 1889.

Een man loopt tusschen de boomen van de vuilnisgar, naar rechts. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr., links het koninklijke-, rechts het leidse wapen, in-32°. 't Geheel van elk is met een fleeptrand omgeven.

Bij 1889 staat 't leidse wapen links, het andere rechts; druk van T. M. H. Leonards te Leiden, 1884 en 1886 zonder adres.

Moss, de stokkekoopman. 1837—1840.

Verzen zonder afbeeldingen, blijk dragende dat ze door den stokkekoopman zelf gedicht zijn. Alle zonder adres van drukker.

LISSE. *Lantaarn-opsteekster*. (Wed. P. Kok). 1843.

Aan iedere zijde van het prentje een lantaarn op een paal; links een man gereed de ladder te beklimmen, die hij er tegen geplaatst heeft, rechts een tweede, die met ladder en slons naar de andere lantaarn gaat. Houtgravure langw. in-12°, z. n. v. gr. Druk van D. du Mortier en Zoon te Leiden.

LOCHEM. *Doodgraver*. (G. W. Lenderink). 1843.

Afbeelding van den kerkhofweg; op den achtergrond het kerkhofhek.

Dit is zeker een van de eigenaardigste nieuwwjaarswenschen, die er ooit verschenen. Boven het zeer goed gerijmde 24-regelig vers is afgedrukt de gedetailleerde „Lijst van geboorte en sterfgevallen, alsmede Huwelijken, binnen . . . Lochem, in . . . 1843.” Druk van W. C. Wansleven te Zutfen.

— (J. H. Lenderink). 1889.

Tusschen de afbeelding, die den weg voorstelt naar het kerkhof, waarvan men het openstaande hek op den achtergrond ziet, en het vers in twee kolommen onderaan, is ook hier de lijst der geboren en overledenen van het vorig jaar geplaatst. 't Geheel is gesteendrukt. Zonder adres.

„*Stads omroeper*.” (E. Henseler). 1889.

Kopie van de houtgravure boven den wensch van den avond-poortkloklouder te Zutfen, nu, evenals het vers en het daarboven geplaatste opschrift, in steendruk. Zonder adres.

LOBNEN. *Nachtwachts*. (H. Tuninga en F. Bloeme). 1849.

Houtgravure in-4°, waarop in liggeend ovaal een dorp is afgebeeld; op den voorground gaan naar rechts de beide „ratelwachts” met hun hond. De vier hoeken zijn met ornamentwerk aangevuld. Druk van de Wed. C. Kok—van Kolm te Amsterdam.

MAASLAND. *Bode*. (Arij Wilschut). 1854.

Het jaartal 1854 staat in boekdruk binnen een tot ring gevormde slang, die gedeeltelijk boven wolken nitsteekt. Boven de slang het alziend oog. Houtgravure in-8°, z. n. v. gr.

In zevenentwintig regels proza, over de geheele breedte van dit vel in-plano, gevoelde deze bode, die „voor de eerstemaal in de 34 jaar, aan onze betrekking tot elkander” dacht, „grootelijks begeerte, om U eenige Zegonwenschen toe te zenden.” Onderaan negen 8-regelige koepletten. Druk van Poortman te Maassluis.

Dit blad is aanwezig in twee exemplaren, n.l. op wit en op rood papier gedrukt.

— (Dezelfde). 1855.

Bovenaan drie houtgravures. Links de plastische afbeelding van den invloed der planeten op de genezing der ziekten van de verschillende deelen van het menschelijk lichaam, zooals die in de oude almanakken gevonden wordt. In 't midden een ornament, rechts een zinnebeeldig vignet op handel en wetenschap, waarin het woord „maasland” in losse typen. Hier is de preek tot 12 plano-regels in proza gekrompen, maar 't vers tot 140 regels uitgedijd. Druk van Poortman te Maassluis. Ex. op wit en op blauw papier.

Klapwaker. (L. van der Henl). 1850.

Dorpweg met kerk rechts. Op den voorground klepperman met hond

naar links gaande. Houtgravure langw. kl. in-8°, door Bal. Om de gravure een fleestrand. Zonder adres van drukker.

MAASSLUIJ. *Lantaarnaanstekers*. (A. van Buren en J. Waltman) 1847, (J. Neelemaat en A. van Buren) 1848 en 1849.

Rechts een lantaarnopsteker bezig met zijn slons 't licht te ontsteken van een lantaarn bij een huis staande. Houtgravure in-8°, z. n. v. gr. Uitgave van de Wed. G. van der Weijden te Maassluis.

————— (A. van Buren). 1850.

Soortgelijke, veel slechtere voorstelling. De lantaarn is nu aan het huis bevestigd; alles is echter misteekend. Houtgravure in-12°, z. n. v. gr. Druk van J. van der Endt te Maassluis.

————— (A. van Buren en J. Zevenhuizen). 1852—1856 en '58.

Links op den voorgrond een huis met helschijnende lantaarn en de lantaarnaansteker met ladder en slons, rechts een hond; op den achtergrond huizen. Houtgravure langw. kl. in-8°, z. n. v. gr. Druk als de vorige.

Aschophalers. (C. Letterman en C. Boutkan). 1892.

Aschkarman met ratel in de hand, paard en kar achter hem, alle naar links gaande. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr., in fleestrand. Druk van J. van der Endt & Zoon, Maassluis.

„*Ued. Dw. Dienaar*,” „Maassluis, 1 Januari 1872.”

De voorstelling links bovenaan den nieuwjaarswensc voor 1855 van den bode van Maasland geplaatet, is hier op een oktavo-velletje afgedrukt, met een zeer beknopten nieuwjaarswensc in zes regels proza, die door de algemeenheid der bovenstaande onderteekening voor ieder te gebruiken is. (Druk van Poortman, Maassluis).

NIEUWE TONGE. *Nachtwaker*. (Pieter Verhage). 1874.

Dezelfde voorstelling als op Hillegersberg voor 1874 en Overschie voor 1881. Druk van D. van Sijn, Rotterdam.

NIGTEVECHT. „*Rondbrengers en rondbrengsters van den Reisenden Nieuws-Bode*.” 1849.

In 't midden, in liggend ovaal, afbeelding van den Munsttoren, enz. Om 't ovaal een trofee van attributen van handel, scheepvaart, vlaggen, enz. Links in medaillon, met strook bovenaan, de Muider? poort; rechts, op dezelfde wijze, het station van den Hollandachen spoor aan de Haarlemmerpoort. De eerste houtgravure langw. in-4°, de beide andere kl. in-8°, allen z. n. v. gr.

Aan den „Nieuwjaars-wensc” op rijm, gaat een zeer goed en zakelijk geschreven „Beknopt overzicht” vooraf „van de Merkwaaardigste Gebeurtenissen in het Jaar 1848.” Druk van de Wed. C. Kok—van Kolm, Amsterdam.

NOORDWIJK-BINNEN. „*Klapperwacht*”. (J. den Hollander). 1848.

Een naar links gaande klepperman met zijn hond. Houtgravure in-12°, z. n. v. gr., in fleestrand. Druk van D. du Mortier en Zoon, Leiden.

NIJCKER. *Nachtwacht.* (G. M. Kap). 1839.

Een straat met nachtwacht en hond in 't midden op den voorgrond. Slechte houtgravure langw. kl. in-8°, z. n. v. gr. Druk van I. J. Malga te Nijkerk.

NIJMEGEN. *Omrooper.* (H. J. Vermeulen). 1877.

Alleen het wapen der stad bovenaan. Houtgravure in-12°, z. n. v. gr. Druk van D. H. Vink, Nijmegen.

„*Tuisman van het hof.*” (B. van Elferen). 1877.

Gezicht van de kapel in het Valkhof. Houtgravure langw. kl. in-8°, z. n. v. gr., rechts onderin „C”. Druk van D. M. Vink, Nijmegen.

OVERSCHIE. *Nacht-Politie.* 1881, 1888.

Dezelfde houtgravure, en voor 1881 hetzelfde gedicht, als voor Hillegersberg's nachtwaker; daar de prenten voor beiden van dezelfde drukkerij zijn, zal men ook in 1888 wel voor beiden hetzelfde vers gebruikt hebben. Druk van D. van Sijn & Zoon, Rotterdam.

Asch- en Vuilnisman. 1888.

Straatgezicht. Op den voorgrond aschkar en paard naar links. Van de rechterzijde komt een vrouw met aschpot, van links de aschkarman. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Het gedicht is vermoedelijk hetzelfde als voor Hillegersbergs aschman van dat jaar; zie vorige noot. Druk van D. van Sijn & Zoon, Rotterdam.

ROELOFARENDSVEEN. *Aschhaalter.* (H. Warmerdam). 1878.

Een man tusschen de boomen van de aschkar, naar links gaande. Zineografie langw. kl. in-8°, naar „F. O”. Druk van T. & A. Hooiberg te Leiden.

ROTTERDAM. „*Helbaardiers.*” 1801.

Het wapen van Rotterdam in medaillon, tegen een trofee van twee hellebaarden, sabels, goweren en patroontassen en enkele takken; midden achter het wapen staat een speer met vrijheidshoed erop. Houtgravure langw. in-fol., „GM.(anbeerjinv”, boven een „Heil en zegen-groet, Aan de municipaliteit, baljuw en schepenen, den Manhaften krygsraad en verdere Leden der Gewapende burgermacht, Kooplieden, en voords aan alle andere burgeren der Stad Rotterdam,”. 1 blad in-plano, gedrukt bij G. Manheer en met adres van J. Thompson, beiden te Rotterdam.

„*Lantaarn-Aanstekeren.*” 1843.

In 't midden een aan een koord afhangende lantaarn, rechts daarvan de lantaarnaansteker, nu niet met de gewone slons, maar met een spiritus-sponsje in de rechterhand en een lantaarntje in de linker; links de man die de lantsara optrekt. Boven de voorstelling, tusschen guirlandes en lauwerbladen, het gekroonde stadwapen. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Druk van M. C. Mulders, Rotterdam.

„*Klapwakeren.*” 1844.

In cartouche, met het wapen van de stad midden bovenin, rija op den

voorground, naar rechts langs een kade gaande, twee nachtwakers met hun hoofd afgebeeld. Aan de overzijde van het water achtervolgen twee kollega's een inbreker, die van een pothuis springt. Houtgravure in-4°, links onderaan de letters GMH geëntrelaceerd, (G. Maasheer als ontwerper van de afbeelding aanwijzende); rechts HN, eveneens aan elkander, voor H. Numan als graveur. Druk van M. C. Mulders, Hoogstraat G 104, te Rotterdam.

ROTTERDAM. „*Asch-karrelieden*”. 1843.

In een cartouche, met het wapen van Rotterdam en de twee leeuwen als tenants, midden bovenin, is op den voorground aschkar en paard afgebeeld, naar links gaande. Een der bijbehorende personen werpt een aschpot leeg in de kar; een tweede staat, met den ratel in de hand, voor de deur van een huis, waar een vrouw de aschpot buiten brengt. Op den tweeden- en achtergrond huizen. Houtgravure langw. in-fol., door H. N. (umas). Druk van M. C. Mulders, Rotterdam.

„*Fuulnis-karrelieden*”. 1843.

Paard en kar naar rechts, er achter de man een emmer loegstortende in de kar. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Druk van M. C. Mulders, Rotterdam.

RIJNSBURG. *Klapwakers*. 1837, 1838.

Boven den wensch voor 1837 dezelfde voorstelling als bij den klapwakers-wensch van Katwijk aan Zee 1845; boven dien voor 1838 staat dezelfde afbeelding als boven den nieuwjaarswensch voor Koudekerk (zie boven) van 1845; hier is echter in 't midden het wapen van Rijnsburg, door een filetrand omgeven.

RIJZENBURG. *Nachtwacht en lantaarnopsteker*. (W. Swanink). 1876.

Twee voorstellingen. Links twee klepperlieden, elkaar tegenkomende; rechts een lantaarnopsteker met slaapmuts op, ladder en slons dragende. Twee houtgravures in-12°, de eerste door B. J. B., dezelfde gravure als bij de Bildt, de tweede z. n. v. gr.

SCHIEDAM. „*Tamboers' der schutterij*”. 1831.

De tamboer-majoor tusschen twee trommelende tamboers, allen van voren gezien, in achttiend'eeuwsche uniform met steekhoeden op. In den linkerbovenhoek het borstbeeld van „Willem. den. 1°”; rechts het wapen van Schiedam, beide in medaillon, door een guirlande verbonden. Oude houtgravure (laatste helft der 18e eeuw), gr. langw. in-4°, door H. Numan. Het portret van koning Willem I is er later ingebracht.

„*Torenwagter*”. (J. H. Broekman). 1819.

Kerk en toren te Schiedam. Links op den voorground een naar rechts gekeerd blazend trompetter, in achttiend'eeuwsch kostuum. Van de trompet hangt een doek af met het wapen van de stad erin. Houtgravure in-4°, in cartouche-vorm, z. n. v. gr.

Klapwakers. 1813, 1816.

Drie voorstellingen. Links een kerk; rechts een Beurs; in 't midden

op den voorgrond twee nachtwakers met hun hond naar rechts gaande, op den achtergrond huizen en boomen. Oude, reeds vermolmende, houtgravures, z. n. v. gr. Uitgave van J. H. Swoben te Schiedam; onder die voor 1818: „Gedruckt te Rotterdam, by J. Scheffers, . . .”

SCHIEDAM. „*Kools-karreiëden*”. 1819.

In 't midden de aschkar met paard, naar links rijdende; rechts een aschkarman, die een nieuwjaarsprent aanbiedt aan een juffrouw, welke zeer in de hoogte, in een deuropening staat. Links een geheel misteekende persoon met ratel in de hand, bij een huis waaruit, erg in de laagte, een man over de onderdeur kijkt. Oude houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr.

SLIEDRECHT. *Nachtwaker*. (T. van der Aa). 1815.

Dezelfde voorstelling, doch omgekeerd, der klapwakers-prent van Rotterdam 1844. Aan den overkant der gracht echter slechts één klepperman, die den dief vervolgt. Houtgravure in-4°, z. n. v. gr., met ornament in plaats van het wapen der gemeente boven in de cartouche. Druk van A. Blussé & Zoon, te Dordrecht.

THAMEN en UITHOORN. *Ratelwacht* (D. Sessu). 1820.

Alleen een vers in flectrand. Deze klepperman schijnt een bijzonder dichter en zanger te zijn geweest. Hij zegt ten minste van zich zelf:

„Gy kent my aan myn Zang die alles overtreft,

Die door het Luchtruim tot de Wolken zich verheft,
Die Donderd als de Orkaan, en Suist als 't zuide windje,
Sint Nicolaas gelyk, of 't pas geboren kindje.

Maar waarom dit gezegt? dit niets beduidend schoon,

Prykt niet myn achtbaar hoofd, met de onverderfbre Kroon;
Geweide Priester van Apollo's schoonen Tempel,
Daar is myn naam gegrift, vereeuwigd in haar Drempel.” enz.

UTRECHT. *Kerk- en brandklokkluiders*. 1829.

Misteekende afbeelding der Baur- en Domkerk en toren. In de eerste hing de brandklok. Houtgravure in-8°, z. n. v. gr.

„*Fullers en aanstekers der lantaarnen*.” 1838.

Links een plein, met een kerk op den achtergrond; op den voorgrond twee mannen den lampenbak dragende. In 't midden een paal, waaraan het eene eind van het koord bevestigd is, aan de andere zijde vastgemaakt aan het anker van een huis rechts en waaraan een lantaarn hangt, welke door een derden persoon nedergelaten wordt. Over de onderdeur van 't huis neemt een vrouw een nieuwjaarsprent aan van den nieuwjaarswenscher voor de deur, terwijl zij in zijn bus iets offert. Houtgravure langw. in-fol., z. n. v. gr.

Aschkarlieden. 1845, 1852, 1855.

In een cartouche is een aschkarman met ratel vóór zijn paard en kar afgebeeld, allen naar links gekeerd; rechts neemt zijn knecht van een vrouw de aschpot aan. Tegen den wagen een bordje met de wijkletter „L^T. E”

en 't nommer „N°. 5” van den wagen. Houtgravure langw. in-4°. z. n. v. gr.

UTRECHT. *Aschkarlieden*. 1856.

Midden tusschen het opschrift en het vers een gezicht op de Maliebrug. Houtgravure langw. in-8°. z. n. v. gr. Druk van P. W. van de Weijer, Utrecht.

— 1865.

Straatgezicht met aschkar en paard naar links gekeerd. De aschkarman is bezig eenige voden, mit de asch gehaald, te bergen in den zak, die daartoe tegen de voorszijde van den wagen hing. Op het wijkbordje: „L A N 1”. De kaecht sjuwt rechts een aschbak aan. Houtgravure langw. gr. in-8°. z. n. v. gr. Druk als 1866.

— 1873 en '74—'76.

Deselfde hoofdgroep. Op den achtergrond de Domtoren. Nu op 't bordje: „L A N° 1”. Houtgravure langw. in-8°. z. n. v. gr. Druk als voren.

Risootuithaalders. 1875, 1876.

Links de modderwagen; rechts de uithaalter bezig met zijn werk. Op den achtergrond de Domtoren. Houtgravure langw. in-8°. z. n. v. gr. Druk als voren.

VOORSCHOTEN. „*Ambtenaar*.” (J. Kraenburg). 1844.

In een rechthoek van filesten ziet men drie liggende C's, met het opene naar boven, de drie wassenaars uit Voorschoten's wapen beduidende. Druk van H. R. de Breuk te Leiden.

WAARDER, BARWOUDESWAARDER, RIETVELD EN DE BREE, LANGERUIGEWEIDEN. *Bedienaar der begraafplaats*. (A. B. Bergshoeff). 1877.

Alleen een vers. Druk van D. van Sijn & Zoon te Rotterdam.

WOERDEN. „*Gas-lantaarnopstokers*”. (D. Zuyderduyn en W. Broekhuizen). 1859.

Gedicht van acht 6-regelige koepletten, in boekdruk, in flectstrand. 1 blad gr. in-fol.

Nachtwachts. (D. de Haas, P. Radix, T. van der Renst en H. Hoogendoorn). 1858.

Twee nachtwachts, de voorste met klep in de hand, gaan naar links. Houtgravure langw. gr. in-4°. door H. Numan.

„*Asch-ophaalter*”. (C. Flier). 1866

Aschkar en paard naar rechts, het laatste met de rechterhand bij den toom geleid door een aschkarman, die een aschpot in de linkerhand heeft. Een tweede man wenscht nieuwjaar aan een juffrouw, welke rechts over de onderdeur kijkt. Op den achtergrond en rechts huizen. Gravure langw. in-4°. z. n. v. gr. Met het vers 1 blad in-folio.

ZUTTEN. „*Avond-peortklokklinder*.” (H. Derksen) 1844.

Op den tweeden grond een gebouw met breeden trap van vier treden, in 't midden er vóór een gaanderij met zes zuilen, een uurwerk in de friesen,

enz., links een vaart en op den voorgrond een gedeelte van het bovenraam van een ophaalbrug. Rechts op den voorgrond, op een los blok gegraveerd, een man met een sjerp om en steekhoed op, bij een dergelijke ook slechts gedeeltelijk zichtbare brug; achter hem een huis. Te samen één voorstelling in houtsnede langw. in-4°, door „Lab”(eck). Druk van W. C. Wansleben, Zutphen.

ZUTPHEN. *Klepperlieden en torenwachter*. 1848.

In cartouche, met het wapen der stad midden bovenin, is een kerk afgebeeld, die veel gelijk op die van de torenwachtersprent van Schiedam 1819. Links van de kerk staat hier geen trompetter, maar een klapperman met kaplaarzen en bontemuts, die zijn klap op ongewone wijze omhoog houdt. Zeker is de eene plaat naar de andere gekopieerd. 't Schijnt dat hier op de plek van den klepper eerst een andere figuur bestaan heeft. Houtgravure in-4°, z. n. v. gr. Druk als voren.

Doodgraver. (A. Sleijster). 1844.

Gezicht van een landweg met boomenrij aan iedere zijde; links een baitenplaats. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Ook hier, als bij Lochem, een lijst van geboorten en sterfgevallen boven het nieuwjaarsvers. Druk als voren.

ZWOLLE. „*Klaapperman*”. 1841.

Een engel met schild en zwaard vertreedt den draak; links van deze hoofdfiguur een persoon met den hoed in de hand, die een nachtwacht, rechts een dergelijke met klep, die een klepperman voorstelt. Houtgravure langw. in-8°, door „H. N”(aman). Het vers, bestaande uit zestien 6-regelige coupletten, is in 't Zwolsch dialect gedicht en eindigt:

„Dat Zwolle rieke en groot mag worden.

Bevryd van onheil en gevadr,

Dat Zwolle welig voort mag bleujen,

Dat Zwolle vinnig an mag greujen,

Zy onze wens nog m'annig jaôr.”

Het vers deser prent is overgenomen in *Nederlanders door Nederlanders geschetst*. — Behalve bovengenoemde nieuwjaarsprenten zijn hier nog de volgende vijf meer algemeene aanwezig:

„*Heil en zegenwensch, aan mijne edelmoedige begunstigers. Bij den aanvang van het jaar 1836.*”

Vers in boekdruk, in een poort geheel uit fileeten gezet. Onderaan: „Uit dankbare Erkenntenis, UEd. Dienstwillige Dienaarsesse.” Zonder adres.

Hierbij een dergelijke voor 1864, met een almanak om het vers, dat alleen onderteekend is „UEd. D.” Druk van de Wed. C. Kok—van Kolm, te Amsterdam.

„*Heil- en zegenwensch aan mijne Geachte Begunstigers, bij den aanvang van het Jaar 1868.*”

Boven het opschrift van desen wensch, die door ieder gebruikt worden kon, twee engeltjes, samen een draperie omhoog houdende, welke met

de takken in hun andere hand een liggend ovaal vormt, waarin bij een tweede exemplaar, nog algemeener, omdat er zelfs geen jaartal bij aangegeven is, het woord „Heilwensch” is gedrukt. De eerste heeft het adres van de wed. J. B. Ulrich te Rotterdam, de tweede dat van G. Schollaardt, Botersloot 145, aldaar.

Aschkariëden.

Gezicht van het gebouw Arti et Amicitiae te Amsterdam? waarvóór een asch- en een vuilniskar staat. Steendruk langw. in-fol., z. n. v. gr. Waarschijnlijk het hoofd eener nieuwjaarsprent.

„Eendragt, maakt magt.”

Opschrift boven een trofee van drie trommen, twee vaandels, twee geweren, kanonnen, sabels, een wisscher, vaatje kruit, enz. Gekleurde houtgravure langw. in-4°, z. n. v. gr. Waarschijnlijk hoofd eener nieuwjaarsprent.

5686. „*De Lente. Het plante van de May-boom.*” — „*Le Printemps. On plante le May.*”

Onderschriften eener zedeprent, vermoedelijk behoorende tot een stel van vier platen, de jaargetijden voorstellende. Op deze is het oprichten van een meiboom afgebeeld, getooid met bloemen, linten, hammen, enz. Linke van het onderschrift een 4-regelig hollandsch versje, rechts een even groot fransch. Gravure br. in-fol., z. n. v. gr., met adres van G. de Broen te Amsterdam.

5687. „*Kermis-groet Aan alle Heeren Leden van het hoogduitsche joodsche schouw-toneel Onder de Zinspreuk industrie & recreation Voor den Jaare 1804.*”

Opschrift boven een 52-regelige berijmde kermiswensch, in twee kolommen, onderteekend door „Alexander J. Salomons. en Marcus Judels.” „Booden” van bovengenoemd gezelschap. 1 blad in-fol. in boekdruk.

5688. Kermisprenten.

AMSTERDAM. *Nachtwacht.* 1856.

Tusschen de afbeelding van het nieuwe postkantoor bovenaan en het oude onderaan, met een ornament van onderen en aan weerszijden, is in tien versregels de „Toepasselijke opmerking van den nachtwacht, bij 't bekijken van 't Oude en Nieuwe Postkantoor, op Kermis-Maandag, 8 September 1856.” afgedrukt. Houtgravure in-fol., door Prins.

1857.

Het „Stichtelijk woordtjen van den nachtwacht bij den aanvang der amsterdamsche kermis 1857.” (21 versregels), geldt het in 1856 geopende zeemanshuis, dat onder 't vers is afgebeeld. Linke ervan een vrolijk zeeman met volle beurs, rechts een ander, die treurig naar zijn ledige broekzakken ziet; bovenaan, tusschen attributen van handel en zeevaart, een schip. Vier kleine houtgravures door Prins.

AMSTERDAM. *Vuilnis-karman-kermis-wensch.* („Jan Klyn, Vuilnis-Karman in de Wyk van No. 8.") 1887.

Aan iedere zijde op den voorgrond een huis; in het midden, naar rechts, de vuilniskar met paard, waarbij een jongen met ratel. Op den achtergrond een kerk met toren. Houtgravure in-4°, z. n. v. gr. Druk van J. Wendel en Zoon, Amsterdam.

Puinhaalders. („*Schuitman*"). H. de Vries en J. Wardenaar, „Schuitmannen van N°. 2." 8 September 1860 en '61.

Gesicht op een gracht: op den voorgrond in 't water een schuit, waarin een man een kruiwagen met puin leegstort, een tweede vult een anderen kruiwagen; links een man een kermiswensch aanbiedende aan een juffrouw, die over de onderdeur van haar huis kijkt. Boven de voorstelling de wapens van Holland en Amsterdam, daartusschen Mercurius met staf en geldzak. Houtgravure in-4°, z. n. v. gr. Adres van F. G. L. Holst te Amsterdam.

„*Puinhaalders uit de Jordaan.*." 1851.

Als de vorige. Adres als voren.

Waldieters. (A. Mooij). 1851.

Op den voorgrond de baggerlieden in hun schuit; links op den tweeden grond een toren en huizen, rechts een man die een kermiswensch aanbiedt aan een juffrouw, welke over de onderdeur kijkt. Verder een straat met straatvegers. Houtgravure in-4°, z. n. v. gr. Adres als de voorgaande.

Courant-ombrengers. (H. Sommerkamp). 1864.

Met drie houtsneden bovenaan; in 't midden: „De schoolmeester Jobs zijne leerlingen onderwijzende, naar de schilderij van J. P. Hasenclever."; links: „Een Catalonier, die op de mandelija (*sic*) speelt."; rechts: „Een chilische mijnwerker, te Valparaiso." Drie houtgravures, de eerste door „van Groningen.", de laatste gemerkt „W. B.(al)".

————— (Courant-ombrengster Wed. A. van der Wal.) 1831, zonder naam 1837, (Wed. Loogen.) 1841.

In 't midden een kermisafroel op de Botermarkt? met een spel, waarvoor een leeuw is afgebeeld met onderschrift: „Levendige beesten te zij"(en) en links daarvan een driel-kronenspel, met een theater er voor, waarop eenige kunstmakers; in 't ovaal links de Nieuwmarkt met Waag en een paar kramen. rechts een veldgesicht. Drie houtgravures in-8°. de middelste door „F. May." Druk van B. Barteling en Wed. B. Barteling, Amsterdam.

Bij de laatste dezer drie prenten is het naameijfer van B. Barteling in de houtgravure weggesneden en het adres vervangen door dat van den opvolger J. Blankhart.

HAARLEM. *Brandblusschers en turfdragere.*

De voorstelling is ongeveer gelijk aan die der nieuwjaarsprent van de brandblusschers en brandstofbesorgers, doch verkleind en met meer volk,

terwijl er rechts op den voorgrond een mand turf staat. Houtgravure langw. kl. in-8°, door (H.) „Numan”.

Hierbij: „Haarlemsche kermis. De kermis bode.” „Eerste Jaargang. Vrijdag 10 Augustus 1888.” „No. 5.” 1 blad gr. in-fol. in boekdruk. Gelegenheids-courant.

LEIDEN. *Aschhaalders.* (W. Sjardein). 1884.

Zonder gravure. Dertien 6-regelige koepletten in twee kolommen, in boekdruk, en door een fleetraand omgeven.

Vuilnishaalders. (N. Crama). 1883.

Zonder afbeelding. Acht 8-regelige koepletten in boekdruk, in twee kolommen en door een fleetraand omgeven. Met adres van Hooiberg te Leiden.

5689. „De Iaarmarkt.”

Gezicht op de Nieuwmarkt te Amsterdam. Op den achtergrond, in 't midden, de Waag. Rechts op den voorgrond een spel, waar een menigte menschen binnegaan. Het uithangend zeil vertoont „Hans Noort.” Verder op den voorgrond een kunstemaker, een dansende beer, toeschouwers, enz. Een weinig meer naar achteren: links een poppenkast, waarbij een vrouw met tamhoerijn, enz.; rechts daarvan twee dames en een heer met Henri-Quatre hoed of kapsel, een schaarslijper, enz. Teekening in kleuren, langw. in-fol., door H. C. Teijssen, 1798.

5690. „De Grootte trouw Paardryders en Voltigeerders.”

Levendige afbeelding van een kermisplein met veel toeschouwers. Voor het grootte spel rechts bovenstaand opschrift, vooraan, terzelfder zijde, de poffertjeskraam van „Styntje Kom maar binne”. Links vooraan een vischvrouw scharren verkoopende. Vooral voor het kostuum hoogst belangrijke aquarel, langw. in-fol., van J. A. Langendijk, 1803.

5691. „Kermis op de Nieuwe markt te Rotterdam in 1804.”

Links zijn eenige spellen afgebeeld. Op den achtergrond de rij huizen aan de noordzijde van de Nieuwe markt. Autotypie, langw. in-4°, naar een teekening van J. A. Langendijk, in de verzameling der gemeente Rotterdam.

Van deze plaat, behoorende in 't *Rotterdamsch jaarboekje*, Vierde jaargang. Rotterd. 1894, zijn hier aanwezig een afzonderlijke afdruk op satijn (uniek) en 66a op hollandsch papier.

5692. „Non plus ultra”.

Inscriptie in de vlag op een paardenspel, met zeer hoog tooneel er voor, waarop de kunstenaars de omstanders tot bezoek aansporen. Levendig kermisafereel te Amsterdam? Rechts van het paardenspel een wafel-

kraam en een gedeelte van een beestenspel. Op den voorgrond een joodsch straatventer met haring en zuur, een man die straatliedjes verkoopt, enz. Teekening in waterverf in-plano, in den bovendorpel van het hoekvenster, in het huis links op den voorgrond, geteekend: „I. H. Prina.“

5693. *Kermis.*

Gezicht bij avond op een kermisterrein, vermoedelijk te Utrecht op het Vreoburg. Links op den voorgrond een koekhaker, rechts een jood bij een kruiwagen; verder lieden van allerlei slag; op den achtergrond een paar spellen, enz. Teekening in kleuren, langw. in-8°, door A. W. Nieuwenhuysen. Plaatje uit het vrienden-album van „Majafvrouw G. Craeyvanger.“, zooals er achterop geschreven is.

5694. *Kermistooneel.*

Links wordt in een kwakzalversteent, ten aanzien van een menigte toeschouwers, een dame adergelaten. Verder staan, van links naar rechts, een koek- en een kleingoedkraam, een kraam met lederwaren, een spiegel- en een poffertjeskraam, op de deur van de laatste eene afbeelding der Fortuin, met onderschrift: „De vliegende faam. Anna Pokop.“ Op den voorgrond, in 't midden, een vrouw achter een tafeltje, waarop een ketel melk te vuur staat en daarnaast een werpbak, waarbij twee mannen met dobbelsteenen werpen om uit te maken wie den begoerden drank gratis verkrijgen zal; daarnaast, naar rechts, een oliekoekenbakster en een leververkoopster bij hare kruiwagens; achter dese laatste een man met tooverlantaarna op den rug, trommelaande om de aandacht te trekken. Zeer middelmatige teekening in kleuren, langw. gr. in-fol., door H. C. Teijssen, 1798.

5695. *Kermistafereel.*

Gezicht op een koekkraam, koorddansersspel, koekhakkblok enz. Teekening in O.-I. iakt, in-13°, door R. Vinkeles, bestemd als vignet op den titel van: *De wonder-bril, door den schrijver van den ring van Gyges wedergevonden.* [W. Kist.] *Met Platen. Eerste deel.* Te Haarlem bij François Bohn. MDCCXXI. De geheel gegraveerde titel, (waarvan het vignet den naam van R. Vinkeles, als teekenaar en graveur heeft,) is hier bijgevoegd.

5696. *Dorpskermis.*

Op den achtergrond van een dorpsplein ziet men de kerk en de herberg „t Zwyns“(hoofd). Daarvóór een vioolspeler op een verhevenheid; nabij hem, in een kring, eenige dansende jongens en meisjes. In 't midden der afbeelding een koorddanseres. Op den voorgrond een dronken man op een wagen, die door een vrouw gekruid en door een paar jongens getrokken wordt. Links een koekhaker met een sabel, een ander

met een bijl, daarachter een speelgoedkraam. Teekening in O.-I. inkt en sepia langw. in-fol., door G. Jasink van de Poll. 1884.

5697. *Beestenmarkt.*

Teekening in O.-I. inkt en sepia. smal langw. in-4°, z. n., een aardige voorstelling gevende van een dorpsveemarkt, tevens een soort jaarmarkt of kermis.

5698. „*Zie op deze prent o lieve jeugd
Een kleine schets van kermis vreugd*”.

Opschrift links boven een kinderprent, rechts in 't fransch herhaald. Van deze prent is hier slechts de bovenste helft aanwezig met acht voorstellingen, in twee rijen van vier, elk een kermiskraam of zoo iets voorstellende en met een 2-regelig hollandsch en fransch versje. boven elkaar, onder iedere afbeelding. 8 houtgravures langw. in-16°, z. n. v. gr.

De prent is bovenin gemerkt „N 10” en behoort waarschijnlijk tot de serie Glenisson en van Genuchten. Zie bij de Kinderprenten hierna.

5699. „*Paarlen en kostbare Steenen. p. 9.*”

Onderschrift onder het eerste van een serie prentjes, behoorende in een kinderboekje van Mevr. A. B. van Meerden, geb. Schilperoot, dat tot titel heeft: *De kermis-wandeling; of onderrigt omtrent den oorsprong van dit feest, alsmede het nut en gebruik van de voornaamste koopwaren.* Amst. 1836, gr. in-12°. De onderschriften der plaatjes geven een aardig overzicht der artikelen toentertijd op de kermissen verkrijgbaar. Het pagina-cijfer, dat achter het onderschrift staat op de bovenaangegeven wijze, is hieronder vooraan geplaatst.

„p. 17.” „Lijwaten.” (manufacturen). — „p. 23.” „Speelgoed.” — „p. 27.” „Muzijk-Instrumenten.” — „p. 29.” „Muzijk-verkoopster.” — „p. 30.” „Kant-werken.” — „p. 31.” „Mandjes-kraam.” — „p. 33.” „Spa verlaktwerk.” — „p. 36.” „Kunstbloemen.” — „p. 39.” „Vogelen.” — „p. 43.” „Porselinen.” — „p. 45.” „Schoenen-kraam.” — „p. 46.” „Wapentuig.” — „p. 49.” „Het Kweken van Bloemen.” — „p. 51.” „Bontwerk.” — „p. 53.” „Mode-maakster.” — „p. 56.” „Prenten-kraam.” — „p. 57.” „Horlogie-maker.” — „p. 61.” „Vrugten-verkoopster.” — „p. 63.” „Beeldhouwer.”

Twintig gepointilleerde lithografien in-12°, z. n. v. gr.

5700. „... *de stad Amsterdam, haven, IJ-stroom en derzelver environs; voorgesteld in het panorama; enz.*”

Inscript in boekdruk, omlijst en in een cirkel, waaromheen, eveneens in oirkelvorm, een panorama van Amsterdam is gegraveerd met de verklaring der cijfers, in vier afdelingen, in het rond er onder. Het ver-

volg van bovenstaand inschrift luidt: „Ontworpen en Zamengesteld door E. Maaskamp, en door den vermaarden C. de Krayf en W. Schaap, Stads- en Scheeps-Schilders, bewerkt; waar alles naar de Natuur en Waarheid wordt voorgesteld. Leidsche-Plein, over den Hollandseben Schouwburg.” Gravure in omtrek, in-fol., z. n. v. gr. Muller vermeldt onder No. 6965 een tekening van dit Panorama.

5701. „*Beschryvende beschouwing van het Panorama of tafereel van Parys. Te Amsteldam, by Pieter Johannes Uylenbroeck, in de Nes. 1805. De prys is 5¼ stuivers.*”

Titel van de verklaring eener prent, waarop, in cirkelvorm, dat gedeelte van Parijs is afgebeeld, dat men „du Haut du Pavillon Central des Thuileries” zien kon. De fransche verklaring der cijfers 1—45 is binnen den cirkel gegraveerd. Het boekje heeft de volgende opdracht: „Aan de WelEd. Achtb. Heeren Wethouderen, der stad Rotterdam, werd deze beschryvende beschouwing van het Panorama of Tafereel van Parys, uithoofde hunner eenparige aanmoediging, voorstanding, en bescherming der schoone kunsten en wetenschappen, eerbiediglyk opgedragen, door hunnen waren hoogachter, James.”

In den titel bij Saakes, a. w. September 1805, blz. 168, volgt na het woord Parijs: „zo als het te Rotterdam, op het Plein bij de Oostpoort, te zien is;”.

5702. „*Men maakt aan alle Liefhebbers bekend, dat alhier is aangekomen Hendrik Sampiemon, Burger . . . der Stad Leyden, welke gedurende deze Kermis zal vertoonen: den ramp van Leyden,*” enz.

Strooibiljet van een kijkspel, waarin o. m. bovenstaande ramp vertoond werd. „De Vertoonplaats is in de Groene Tent met de Schuifraamen, daar de Vergenoegde Landman in de Gevel zit.” 1 blad boekdruk in-fol.

5703. „*Wordt aan het gantsche Publiek geadverteerd, dat alhier is gearriveerd een groote fransche trouw koordanssers, springers, voltigeerders en paarden-ryders, onder directie van den Burger Leon Kinsbergen.*”

Begin van een kermis-strooibiljet in boekdruk, in-folio, bovenaan met twee hontsneden, links een man vertoonend, welke over zes personen te paard springt, rechts twee kunstrijders op één paard. Volgens verder inschrift zou men den 18^{en} Juli 1798 het spel openen. Den datum in aanmerking genomen, heeft dit biljet voor de haarlemsche of utrechtische kermis godiend.

Hierbij in twee edities (de tekst van de een in cursief, van de andere in romain, beiden met adres van F. G. L. Holst te Amsterdam):

„Arlequin op de kermis, of spiegel voor vrouw en man, die de schoen past trekt hem aan. De Prijs is Drie Centen.”

Boven de voorzijde van dit aan beide zijden bedrukt blaadje in-4°. is in het midden een paar afgebeeld, dat een menuet daast. Links hiervan een juffrouw, rechts een heer met parapluie. 3 gravures in-16°, de middelste van H. N(aman).

5704. „*Mr Ducrow the Celebrated Equestrian at Astley's amphitheatre Performing his roman defence in the different attitudes of the gladiators: taken from Drawings made for Napoleon Buonaparte.*”

Afbeelding van vier standen te paard van dezen kunstrijder; tweemaal twee boven elkaar. In 't midden een trofee van muzikinstrumenten, enz. Gekleurde engelsehe gravure br. in-fol., „WB” (geëntroleerd) „ff”, met adres van W. West te Londen, 1817.

5705. *Voltigeurs, koorddansers en danseressen.*

Afbeeldingen van een tiental gymnastische kunststukken van kermisvirtuosen. Teekeningen in potlood op een vel br. in-fol., z. n.

5706. „*Mit obrigkeitlicher Bewilligung. Bekanntmachung.*”

Opschrift van een strooibiljet van „Herrmann van Aken, Directeur der Königl. Niederl. Menagerie.” Boven den tekst in boekdruk is de afbeelding van een koningstijger, in houtsnede afgedrukt. 1 bl. in-fol.

Twee bekendmakingen; één berichtende dat het spel tot den 2den en een ander dat het tot 7 Februari open zijn zou.

5707. „*Mr Martin & son tigre Atir.*”

De heer Martin, later directeur der Diorgaarde te Rotterdam, vroeger kunstrijder in een paardenspel, maar door zijn inclinatie voor de zuster van den heer van Aken (zoon van den in het vorig somer genoemden), in dieren temmer herschepen, is hier afgebeeld te midden van een rotsachtige streek, met een koningstijger, die vleidend den kop tegen zijn hoofd leunt. Steendruk in-fol. van de drukkerij van „Engelmann père”.

Hierbij een twaalfstal voorstellingen van denzelfden persoon als dieren temmer, zeker niet alle aan de werkelijkheid ontleend, waarvan ik hier alleen de onderschriften laat volgen:

„Combat du Lion. — Mr Martin vainqueur du Lion. — Repos sur le Lion. — Repos sur la Lionne. — Mr Martin défendu par ses Lion contre les attaques des Indiens. — L'Hyène mouohetée. — Mr Martin

et le tigre Atir. — M: Martin, le lion Néron et le tigre Atir (Dit is een verkleinde voorstelling der hierboven beschrevene prent, alleen is er hier nog een leeuw bijgevoegd). — M: Martin reprenant la pature du Lion d'entre ses griffes. — Exercices du Lion Cobourg. — Le Gladiateur et le Boa Constrictor. — Délivrance de ses enfans des Boas Constrictors." — Steendrukken naar Geraller, ter lithografie van Simon fils te Straatsburg.

5708. „(Nürnberg.) Mit hoher Erlaubnisz wird heute Freitag den 7. September und Samstag den 8. September zum Letztenmal Herr Charles, erster Bauchredner in Frankreich und Holland die Ehre haben, sich im Saale zum goldenen Reichsadler einem schätzbaren Publikum hören zu lassen."

Strooibiljet als 't vorige, in boekdruk, 1 bl. in-8°.

5709. „Herr J. Bennie aus Amsterdam wird die Ehre haben, ein junges schenswürdiges Frauenzimmer, welche verdient, die Einzige auf der ganzen Welt genannt zu werden, als junge Minerva in äusserst merkwürdigen noch niemals hier gesehenen Wissenschaften zu produzieren."

Opeschrift boven het strooibiljet van een gedachtenleester uit Amsterdam, welke „im Saale zum goldenen Adler" (te Neurenberg), hare kunsten vertoonde. De entree bedroeg: „Von Staadspersonen nach Belieben. Erster Platz 24 kr. Zweiter Platz 18 kr. der dritte Platz 6 kr." 1 bl. in-fol., in boekdruk.

5710. „Met permissie." enz. — „Avec permission. avis Aux savans Connaisseurs & Amateurs des Belles Sciences. J. Demmenie, Chimiste le plus expérimenté (sic) dans l'art de la verrerie," enz.

Kermisbiljet in 't hollandsch en fransch, van een kunstglasblaser op een der hollandsche kermissen; aan 't eind van zijns aanbeveling: „Hy bezit het geheim van de oude Glasschilder en Bakkonst, enz." In dezelfde tent vertoonde men ook „den zoogenaamde vermaakelyke filosoof," n.l. gedresserde kanarievogels. 1 bl. in-4°, in boekdruk.

5711. *De kwakzalver.*

Tusschen kramen en dicht bij 't opengeschoven raam eener herberg ziet men een kwakzalver te paard. De inhoud van een fleschje, dat hij in de linkerhand heeft en omhoog houdt, schijnt aan de omstanders te worden aanbevolen door Harlekijn, die naast den te paard zittende staat. Op den voorgrand links twee jongetjes met trem en vaandel en

een meisje met een pop. Geestige teekening in-18°, naar en door J. Balthuis, met het gravuretje naar deze teekening gemaakt.

Behoort in *Geschenk voor de jeugd?* III. pag. 89.

Hierbij nog een drietal dergelijke teekeningjes door denzelfden voor hetzelfde werkje.

5712. „*De vermakelijke polka-prijscourant van kermis-vreijers.*”

Opschrift boven een laffe lijst van verkrijgbare vrijers, in drie kolommen, door zwarte lijnen van elkander gescheiden en door zes horizontale lijnen in achtien vakjes verdeeld. Boven dezen tekst is een kwakzalver afgebeeld met een koorddansers-stellaadje achter zich, waarvan links, bij wijze van een zak, een laken afhangt, gevuld met dames; rechts een dergelijk met heeren. Houtgravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Te samen 1 bl. in-fol., met adres van de Wed. C. Kok—van Kolm, Amsterdam.

5713. *Dorpsmuzikanten.*

Aardige groep van drie mannen, een jongen en een vrouw, in den avond op den openbaren weg muziek makend en zingend. Links blaast één der mannen klarinet, rechts speelt een oudere viool. In 't midden, met den rug naar den beschouwer, slaat een jongake den triangel, terwijl een zingend man een lantaarn omhoog houdt, om de vrouw bij te lichten, die een liedje in de hand heeft en ook zingt. Teekening in sepia, in-4°, z. n.

5714. „*admiraalschap zeilen aan den amstel . . .*”

Op den voorgrond eenige toeschouwers op de Hooge sluis (le pont des amoureux) te Amsterdam, ziende naar het admiraalzeilen, alleen aangegeven door de vlaggen, wapperend van het schuitenhuisje, en door een paar masten van zeilscheepjes; gedateerd „10 aug”. Links van deze voorstelling een tweede, waar de schilder, onder 't zeggen van „dit staat mij niet aan dat . . .”, een gedeelte van een behangelschildering wegvoegt; deze voorstelling is gedateerd „9 aug”. Samen één teekening in O.-I. inkt, langw kl. in-fol., door J. Andriessen.

De hier beschreven teekening maakte met eenige anderen, later te vermelden (zie o. a.: N°. 5723 hierna, en op 1807, Lodewijk Napoleon te Amsterdam verwacht), deel uit van een verzameling, die de schilder Jurriaan Andriessen naliet en het best beschouwd kan worden als een dagboek in beeld, zooals anderen dit in schrift nagelaten hebben. Voorvallen uit zijn huiselijk en maatschappelijk leven, zoowel als personen, die hij op zijn weg ontmoette, het leven in Amsterdam en algemeene gebeurtenissen gaven hem aanleiding tot een vluchtige schets of meer uitgewerkte teekening, die langen tijd voor een

groot deel in de familie bijeenbleven, maar op 16 en 17 Februari 1908 door den boekhandelaar R. W. P. de Vries, te Amsterdam, in veiling werden gebracht en daardoor in verschillende verzamelingen zijn verstrooid geraakt. Dat er geen Amsterdamer gevonden werd, die zich tegen deze veiling en détail verzette en door een goed bod zulk een ééuig stuk amsterdamsche geschiedenis bijeen hield, pleit niet voor den historischen kunstzin van het begin der twintigste eeuw.

5715. „Het spinmaal.”

Onderschrift eener afbeelding van dit oude drechtsche feest, dat in de wintermaanden door de familiën gegeven werd tot bevordering van het onderling verkeer der niet verloofde jongelieden. Steendruk langw. in-8°, naar Laet, door F. Böger. Hierbij 20 blz. tekst: *Een boeren spinmaal. door C. van Schaick, de beschrijving van zulk een feest gevende, overgedrukt uit zijn: Tafereelen uit het Drentsche Dorpsleven en opgenomen in het tijdschrift: Europa?*

5716. „La Meuse à Rotterdam.” — „Pêcheurs hollandais.” — „Famille Nordhollandaise à Sardam.”

Onderschriften onder drie prenten uit de Cloet, *Voyage pittoresque dans le royaume des Pays-Bas*, waarvan de eerste een ijsvermaak op de Maas vertoont, met een gezicht van de Boompjes tot aan het Admiraliteitshof op den achtergrond. — Op de tweede ziet men links de kerk van Scheveningen; midden op den voorgrond een vischboer met mand op den rug en een vischvrouw met een ben voor sich, in gesprek met een jongere vischvrouw, die twee manden op elkaar op 't hoofd draagt; achter hen de zee. — De derde geeft een aardig kijkje in een zaandamsche kamer. Op de schoorsteenlijst staan borden en vazen. Vóór den schoorsteen zit de vrouw des huises, links van haar de dochter, beiden bezig met naaien. Op de tafel, voor de huisvrouw, staan een koffiekann en kopjes. Rechts zit de man met steek op en de „Ha(ri)em”(mer) courant in de linkerhand, terwijl hij met de rechter, die op de tafel steunt, de lange goudsche pijp vasthoudt. Geheel rechts een venster, met een ondergordijn, het bovenste gedeelte is onbedekt. Drie steendrakken, langw. in-4°, van welke de tweede zonder naam is, onder de eerste en derde staat links: „Le G^l de Howen del.”; onder het onderschrift bij de eerste en rechts onder de derde: „Madou”, terwijl onder de eerste rechts staat: „Lith. de Jobard”.

5717. „Winter-vermaaken. No. 1. Sledje ryden.”

Op den achtergrond huizen. Het eerste huis links is een boekhandel en drukkerij. Voor de geopende deur liggen op straat enige boeken, waaronder één met den titel „Lot ge vallen” in spiegelchrift. Een man ijlt met uitgebreide armen den winkel uit, blijkbaar met het doel een tweeden persoon te achterhalen, die een slede voortduwt, waarin een

juffrouw zit. Een heer met steek op, staat met gebalde vuist in 't midden op den voorgrond, en kijkt door een vergrootglas naar den persoon, die sleedt; bij hem staan twee jongens die sneeuwballen werpen, waarvan er een den sledende op den rug heeft geraakt. In den linkerhoek op den voorgrond ziet men den kop en een voorpoot van een bok, die met een ketting aan een paaltje vastgelegd is. Gravure in omtrek, langw. in-4°, z. n. v. gr., met het bovenstaande in boekdruk er boven en het volgende 6-regelig versje er onder:

„Den eenen is vermaak, 't en kan niet anders syn,
't Geen echter evenwel een ander strekt tot pyn. —

In 't barre jaarsaizoen is 't al ontbloot van leven,
Maar des al niettemin, wat dient 'er meer gezeld,

Natuur, gelyk dees' Plaat aan elk voor oogen leidt,
Heeft, ik en weet niet hoe, aan veelen vreugd gegeven.”

Ondanks het opschrift, dat slechts een eenvoudige wintervermaak aangeeft, is deze prent bepaald een spotprent op 't huwelijkaleven van een of anderen gehoornden boekverkooper (te Amsterdam?)

5718. *Afbeeldingen van ijsvermaak.*

a. Op een ijsvlakte bij een dorp zija verscheiden schaatsenrijders, een arreslede, een vrouwtje goed spoelende aan een bijt, enz. Zoowel om de keurige details als om het kostuum verdient dit waterverfteekeningje, langw. in-4°, van A. Teerlink, 1802, hier een plaats.

Hierbij nog drie dergelijke door denzelfden, waarvan de voorstellingen echter voor dezen atlas geen betekenis hebben, al zija ze, evenaals de beschrevene, nitnemend van uitvoering.

b. Bij een tent op 't ijs drie mannen, twee van hen staan achter eene slede, waarin een vrouw zit, gereed om te klinken met een mas, die, met den hoed in de hand, voor een tafeltje staat, waarachter de soetelaarster zit. Teekening in swart en rood krijt, langw. in-fol., z. n.

c. Gezicht op een soetelaarstent, waarbij veel schaatsenrijders. Op den achtergrond de wal, poort, huizen en torens van een stad. Teekening in O.-I. inkt, in geornamenteerd ovaal, langw. in-4°, z. n.

d. Links een soetelaarstent, rechts een drietal mannen die bijten haken of visschen; verder schaatsenrijders, lieden met een vracht op een slede enz. Teekening in O.-I. inkt, langw. in-fol., z. n. (door H. Meijer?).

e. Ijsvlakte in de buurt van Amsterdam? met arresleden, handsleden, schaatsenrijdende en wandelende lieden, een soetelaarstent, enz. Waterverfteekening, langw. gr. in-fol., door I. van Leeuwen.

f. Gezicht op de rivier vóór een stad ('t Spaarne?), waarop allerlei sleden, voortbewogen door mensch of dier. Rechts op den voorgrond een soetelaarstent. Teekening in O.-I. inkt en potlood, langw. kl. in-4°, z. n.

g. Een tooneeltje, hier opgenomen om het kostuum van den schaatsrijder rechts op den voorgrond, om den als slede gebruikten stoel, waarop in 't midden der afbeelding, een tweede zijn dame sleedt, enz. Teekening in O.-I. inkt, langw. in-4°, door H. E. Müller, 11 Febr. 1881.

Hierbij nog een dergelijke, langw. gr. in-4°, z. n.

5719. *IJsschuitje.*

Afbeelding van een ijsschuitje, waarin een dame en twee heeren, terwijl een tweede dame instapt. Steendruk in-fol., als crayon-teekening, naar en door A. Kobell.

Hierbij als pendant, van deszelfden maker, een vischverkooper en dienstmaagd.

5720. *Drinkgewoonten.*

Twaalfregelige toast in dichtmaat, van A. Loosjes Pr., uitgesproken zooals het opschrift luidt, „bij den maaltijd van heeren directeuren en gedeputeerden der departementen van de Hollandsche huishoudelijke maatschappij.” 1 bl. in-4°, in boekdruk, links onderaan gedateerd: „Den 18den van Zomermaand 1810.”

5721. Abraham Arbou, 50 jaar knecht in de Studentensocieteit te Leiden.

Arbou is afgebeeld ten voeten uit, van voren en naar rechts, blootshoofds, met korte broek en lange jas, met een spel kaarten in de rechter- en een presenteerblad met een glas limonade er op, in de linkerhand. Hij staat in een kamer, boven welker geopende deur links men „societeit” leest; rechts ziet men een tafel, waarop glas, flesch, mes en doorgeene- den citroen. Tegen den achterwand staat een parapluie en hangt een papier, waarop o. a. de naam van den vervaardiger deser aquatinta in-fol., „E. Davidson f: 1818”. Arbou was geboren 1° Februari 1785 en is hier dus voorgesteld als 80-jarig man. (Muller No. 6073.)

5722. „*Het koffiehuis.*”

Opschrift boven de afbeelding in ovaal van het inwendige van een koffiehuis uit het laatst der 18° of begin der 19° eeuw. In 't midden op den achtergrond een haardvuur, waarbij een heer zit te lezen, terwijl een ander zijn lange pijp aan het komfoorvuur aansteekt, enz. Gravure kl. in-4°, door I. E. Grave, met adres van D. M. Langeveld, (Amsterdam).

Uit Saakes Boekenlijst, Oktober 1793, blijkt, dat er van deze prent nog een pendant is: „De Redoute”, die samen behooren in een werkje: *Nederlandsche Volkspelen en Vermaakten welke in ons Land plaats vinden, doorweven met Geschiedenissen, allen het Spel betreffende. I^{ste} stukje.*

5723. „*gesprek in de paradijs vogel tusschen de Vries en Strik.*”

Drie personen, van welke er twee zitten aan een gewone tafel van

den buitentuin de Paradijsvogel te Amsterdam, terwijl de derde staat, hebben samen het volgende gesprek, dat rechts onderin de teekening geschreven is: „ik heb het Pourtrait van Schimmelpenninck gezien, 't is knap gedaan. ó en wat zit er een fraaye lijst om. Kijk so staat hij... ja zo, ra eens hoe veel hij daar voor gekregen heeft.... (wel ik weet [niet?] misschien wel f 1000.) neen vijfthn hndfrd [vijftien honderd] guldens". Teekening in O.-I. inkt, langw. gr. in-4°, door J. Andriessen, gedateerd „6 Oct". Zie de noot van No. 5714 hier voren.

5724. „*Tooneel-gordijn des amsteldamschen schouburgs MDCCCI.*”

Gegraveerd onderschrift in cartouche onder de afbeelding van dat gordijn, den Olymp voorstellende, met Apollo op de wolken gezeten, gereed de Kunst te kronen, welke reukwerk giet op 't altaar, dat midden op den voorgrond gezien wordt en waartegen links het wapen van Amsterdam, rechts een hoorn des overvloeds staat. Boven de Kunst een drietal engeltjes met bloemtakken, rechts een viertal muzen. Onder het altaar het tweelingrijm:

„Der kunsten God aan 't Y, met geestdrift aangebeên,
Kroont hier in 't heilig koor verdienste- en deugd-alleen.”

Gravure in-4°, z. n. v. gr. Uit?

5725. „*Vue de l'intérieur du théâtre hollandais, à la représentation de la tragédie de Gysbert d'Amstel, Sujet national.*”

Gezicht naar het tooneel, waarop de kerk met de Clarissen is afgebeeld. Rechts een eigenaardig kijkje op de goed bezette loges. Aquatint langw. in-4°, z. n. v. gr., met adres van E. Maaskamp te Amsterdam. (Muller, No. 6216).

5726. „*Jeanne d'Arc, of de maagd van Orléans. (5de Bedrijf.)*” — „*De middeleeuwsche rechtzaal.*”

Onderschrift onder de eerste van een achttal platen, decoratief van den „Stads schouburg te Amsterdam.” voorstellende, verschenen onder den titel: *Tooneel decoratief, voorgesteld in op steen gestekende platen door F. J. Pfeifer Jr., in leven Tooneelschilder en Decorateur van den Amsterdamschen Schouburg; benevens zijn portret. Mitsgaders toepasselijke dichterlijke bijgeschriften van Mr. J. van Lennep.... en eene levensschets, vervaardigd door G. van Eenst Koning, .. Amsterdam, bij C. Weddepohl. 1845.*

De overige seven prenten stellen het volgende voor:

2. „Lambert Melius, of de onderlievende jongeling van Westzanen (3de Bedrijf.)” — „Het winterbosch.”
8. „SaNo. (1te Bedrijf.)” — „Het boomrijk landschap.”

4. „Saffo. (2de Bedrijf.)” — „De voorhof des tempels van Apollo.”
5. „Het vrijshot of de zwarte jager. (2de Bedrijf.)” — „De jacht-kamer.”
6. „Haarlems verlossing. (1te Bedrijf.)” — „Het slotplein.”
7. „Sémiramis. (4de Bedrijf.)” — „De Persische grafkelder.”
8. „Preciosa of het spaansch heidinnetje. (2de Bedrijf.)”. — „De vervallen abdij.”

Het zijn allen steendrukken, langw. in-4°, door Pfeiffer op steen ge- teekend, uit de drukkerij van Desguerrois en Co.

Van deze prenten is hier een zwart stel aanwezig op chineesch-, en een gekleurd stel op gewoon papier.

Het portret van Pfeiffer, aan het hoofd van 't werk geplaatst, vertoont hem te halverlijve, naar rechts, met bril op; de linkerarm over de stoel- leuning. Steendruk kl. in-4°, naar „J. H. (ilverdink Jr. ?)”, ook bij Desguerrois & Co. uitgevoerd en kopie van het gegraveerde portret door J. E. Marcus, naar H. W. Caspari, voorkomende in: Marcus, *Studioprentwerk*.

Voorschandache titel, titel, voorbericht en levensschets vormen samen 16 blz. tekst in-fol.

De gedichten van J. van Lennep zijn in boekdruk, alle op afzonderlijke vellen en met randwerk omgeven.

5727. „Fedra vervuld door Mev. Ziesenis geb. Wattier.”

Onderschrift van een omtrekgravure, genoemde actrice voorstellende in de bovenvermelde rol. Eerste van een vijftal omtrekgravures in-4°, z. n. v. gr., waarvan de volgende voorstellen:

„Tamin, in de Toverfluit, ... de Heer Neits.”

„Halda, in het Vrouwtje van den Donau, ... Mej. de Bruin geb. Hilverdink.”

„Minnewaart in 't Vrouwtje van den Donau, ... de Heer Sardet.”

„De Stadschrijver, in den Burgemeester, ... de Heer T. C. Beijnk.”

5728. „Diploma voor de leden van het zoontje van Democrift.”

Opschrift boven een op rijm gesteld diploma in boekdruk, ingevuld met den naam van „Wm Boesdorp” en ondertekend door A. van Mansum Jr. „De President van deze kring” „En” I. Schouten „Schriba der vergadering”. Links onderaan een zegelafdruk in lak, doch waarvan de figuren verdwenen zijn, en waaronder in boekdruk „In alle oprechtheid Gezegeld tot echtheid/ In Harelem gesteld Op den dag hier onder ver- meld.” en in H. S. „den 9^{en} Maart 1815.” Bovenaan is een sinnbeeldig prentje afgedrukt, het borstbeeld van Democrift vertoonende, naar rechts, in ovaal, omgeven door muziekinstrumenten, zotskolf, lauwerkransen enz. en vastgehouden door een naakt kindje, dat er een lint bovenhoudt met inschrift: „Ridendo Coluntar ars Poëtica.”; alles met een achtergrond

van stralenbundels. In den witten steen, onder deze voorstelling, is in H. S. ingevuld: „Jan Goeree. Tot nut en uitspanning.” Deze naam is zeker de bentnaam, die in navolging van het vroegere haarlemsche gezelschap „Democriet” (zie No. 5309 hier voren), aan Wm Roosdorp werd gegeven. Houtgravure in-12°, z. n. v. gr. Het geheel is een vel gr. in-fol.

5729. „*De Kamer wenscht/ 't is oude stijl/
Den trouwen Vriend of Lezer heil!*” enz.

Begin van het bewijs van eerlidmaatschap der Kamer „L.”(iefde) „B.”(oven) „A.”(l) te Leiden, ten name van J. M. A. Roelants afgegeven te Leiden 1 Juli 1826 en onderteekend door den Factor L. C. de Reval, den Prins G. van der Mieden en den Keizer L. J. Sundorff. Het stuk, geheel op rijm, is in rood en zwart, met deutsche letter gedrukt en heeft bovenaan, in lijstwerk, een afbeelding van muziekinstrumenten, een tooneelmom, enz. Houtgravure langw. in-12°, door H. Numan. Links een afdruk van het zegel der kamer in rood lak, waarin o. a. het jaartal 1876.

5730. „*Felix Meritis*”.

Inscript in de fries van den voorgevel van het gebouw van genoemde maatschappij, afgebeeld op het bovengedeelte van een plaatje, terwijl daaronder een gezicht in één der gehoorzalen gegraveerd is. Steendruk in-8°, door J. H. (ilverdink Jr.)?

Hierbij zijn gevoegd: a. Een convocatie-biljet voor de leden van F. M. tot de lezing van G. A. van der Voert over de Komeet van 1882.

b. Verschillende communicatie van de werkende en titulaire leden en eenige lijstjes van „Werkzaamheden in de maatschappij: Felix Meritis. Afdeling teekenkunde.” over de jaren 1840—1846.

c. Eenige convocatie-biljetten en „Roosters der stelbeurten” van het teekengenootschap: „Debutade Sacra.” over dezelfde jaren.

5731. „*Muzyk zaal in het gebouw der maatschappijē
Felix Meritis binnen Amsterdam.*” — „*Salle de concert*”
etc.

Eerste van een viertal platen, ook zeer belangrijk voor het kostuum, met onderschriften in 't hollandsch en in 't fransch. De andere stellen voor: „II. Gehoor zaal...”, „III. Teken zaal...”, „IV. Zaal der natuurkunde...”. Alle gravures zijn breed in-fol., de eerste is naar P. Barbiers en J. Kuyper, door N. v. d. Meer en R. Vinkeles. De tweede naar en door dezelfde. De derde naar P. Barbiers en J. Kuyper, door D. Vrijdag en R. Vinkeles. De vierde naar dezelfde, door R. Vinkeles. Allen hebben, midden onder de plaat, het adres van C. S. Roos en een zianebeeldig vignet in verband met de bestemming der afgebeelde zaal. Zij zijn echter op verschillende tijden gemaakt. N°. 1 werd vervaardigd

in 1791, N°. 2 in 1794, N°. 3 en 4 in 1801, zooals onder de prenten gegraveerd is. De plaatsing bij Muller (No. 5124) op 1789, is dus niet gerechtvaardigd.

5732. „Vue de l'intérieur de la Salle des concerts à Félix Meritis.”

Gezicht in de concertzaal, waarin verschillende personen, in groepjes met elkaar in gesprek zijnde, terwijl op den achtergrond het orkest zich gereed maakt voor het concert. Nvolging, doch met veranderd kostuum, van de eerste plaat in het stel onder het vorig nummer vermeld. Gekeurde gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met adres van E. Maaskamp, te Amsterdam. (Muller No. 6216).

5733. *Vauxhall, buiten de Muiderpoort te Amsterdam.*

Afbeelding van den zeer breeden voorgevel van een uitspanninggebouw, door den architect B. W. H. Ziesenis ontworpen ten behoeve van P. J. Annokké, die in een uitvoerig prospectus, in boekdruk onder de voorstelling geplaatst, een opsomming geeft van wat er aan dezen buitentuin verbonden zou zijn, als: een kolfbaan, een kegelbaan, een biljarkamer, enz. Onder dit prospectus zijn in dertien artikelen de voorwaarden van 't lidmaatschap aangegeven. Alles te zamen op één blad in-plano; de gravure langw. smal in-fol., z. n. v. gr.; de tekst, in twee kolommen, is gedateerd: „Amsterdam 18 February 1808.”

In het prospectus vermeldt de ondernemer dat hij reeds in 1797 te Rotterdam een dergelijk vauxhall had gebouwd, naar 't model dat hij te Londen had gezien.

5734. „De Ooijevaar.” — „De Munnik.”

Opschriften van twee plaatjes in omtrekteekening, waarop twee, vroeger zeer bekende en gezochte uitspannings- en dansgelegenheden te Amsterdam zijn afgebeeld. Beide gravures langw. in-8°, naar J. Smies, door D. Veelwaard, behooren in A. Fokke Simonsz., *Amsterdamsche burgers-winter avond-uitspanningen*. Amsterdam, C. Timmer, 1808. in-8°. Onder het eerste plaatje staat de stereotype vraag van den bediende: „Wat zal het wezen?” onder het tweede de gewone eisch van de bezoekers: „Een knengels!” = Een kan Engelsch (bier).

5735. „Vue de l'intérieur du Musico nommé le Pijl dans le Pijlsteeg à Amsterdam.”

Gezicht in het algemeen bekende en in het midden der negentiende eeuw steeds door gezelschappen van heeren en dames als curiosum bezochte danshuis, dat er trouwens, naar de prent te oordeelen, tamelijk gedistingeerd uitzag en waar het erg fatsoenlijk (!) toeging. Een viertal der dames van de inrichting zijn hier, met elkaar dansende, midden in de zaal afgebeeld. Links op den voorgrond het orkest bestaande uit twee

musikanten. Aquatinta langw. in-4°, z. n. v. gr., met adres van E. Maaskamp. (Muller No. 6216).

Zie voor deze en andere plaatsen van uitspanning te Amsterdam : A. Fokke Sz., *De Amsterdamsche Kermis*.

5736. „*Het vermaarde nachthuis van Toontje, te Amsteldam.*”

Onderschrift onder de afbeelding van dit gedurende vele jaren befaamde huis in de Nes, waar, de traditie volgende, verscheiden geslachten met amsterdamsche kermis „en-famille” een bezoek brachten, ofschoon de daar bedienende dames niet tot de eersaamsten behoorden. De ook voor 't kostuum zeer aardige gravure is langw. in-4°, z. n. v. gr., en behoort in A. von Kotzebue, *Nuttig en aangenaam mengselwerk, van verschillende onderwerpen* enz. II. deel. Amsteldam, H. van Kesteren, MDCCCV. Een vignet op den titel van dit deel vertoont de Waag op de Nieuwmarkt, op wier bovenverdieping het Anatomisch museum was en waar men dan ook allerlei geraamten voor de vensters ziet. Het vignet heeft tot onderschrift: „Anatomische komedie, onder direktie van vriend Hein. Blz. 178.” Dit cijfer verwijst naar den tekst, waarin op blz. 170 tot 178 een „Beschouwing van de Amsteldamsche kermis.” gegeven wordt en omtrent deze geraamten gezegd wordt dat ze van befaamde misdadigers waren en met de Kermis potsierlijk aangekleed werden.

5737. „*Almanach, Op 't Jaar ons Heeren Jesus Christus, 1806... Te Amsterdam, by de Erfgen. van de Wed. Corn. Stichter.*”

Het „Nieuw geopend prent-cabinet”, waarmede deze almanak versierd is, bestaat uit zeven houtgravures in-24°, z. n. v. gr., waarvan de eerste het inwendige van een danshuis te zien geeft en ook de andere in zekere mate met de zeden van dien tijd in betrekking staan.

5738. „*Frascati ter gelegenheid van het Purimfeest Zaterdag den 9 Maart 1844 BAL masqué en paré. Entrée per persoon f 2. Aanvang ten 11 Ure.*”

Reklame- en aanplakbiljet voor dit Purimbal, in gees'ige omlijsting van allerlei typische mansfiguren, wijzende naar den inhoud van het biljet, of er overheensieude. Steendruk in-plano, door J. W. A. Hilverdink, met adres: „Steendrukkerij J. H. Schuhkraft Warmoesstraat N° 196 Amsterdam.”

Het woord BAL, midden in het biljet, is ook uit menschen in verschillende standen saamgesteld.

5739. „*Ordre de la Danse*”.

Opschrift, evenals de daar onder vermelde twaalf dansen, in handschrift ingevuld binnen een pseudo-gothisch randwerk, waarin onderaan een ge-

maskerd bal is afgebeeld, terwijl bovenaan een geheele rij maskers over een lambriseering kijken. Steendruk in-plano, door J. Hilverdink Jr., vermoedelijk gediend hebbende bij een Purimfeest.

5740. „*Ils sont passés ces jours de fêtes.*”

Onderschrift onder de afbeelding van een gedeelte van den stadswal te Utrecht, tegenover het St. Lucasbolwerk (Suikerhuis), welk gedeelte in 1831 werd gesloopt en waarop het beruchte huis van Gerretje Tintelton stond, die met hare publieke vrouwen daardoor vertrekken moest. Op dese prent is het huis met den tuin afgebeeld. Aan den waterkant staan vijf vrouwen, ziende naar het afvaren van de schuit, waarin het meubilair geladen is. Op den voorgrond (de Singelszijde), staan een achttal mannen, waaronder een officier der lanciers, een der infanterie, een predikant met priuk en steek op, en een gebocheld heer met hoogen hoed, als belangstellende habitués. Steendruk gr. in-4°, s. n. v. gr. Onder het onderschrift: „En ce lieu (*sic*) jadis a loisir On sacrifiait au plaisir; qui (*sic*) faisait on? mais l'amour. Bien qu'il ne fit que voltiger autour.”

In: *De arke Noach's Vierde jaargang*. Z. pl. o. j. (Amsterdam, A. Cramer 1830), wordt op blz. 52—55: „Gerretje aan den wal, of het huis te Utrecht.”, naar aanleiding deser prent een en ander medegedeeld over Utrecht en zijn gewoonten. Zie ook blz. 247 van dezelfden jaargang.

5741. „*Finis coronat opus. (Het einde kroont 't Werk)*”.

Opschrift boven een 8-regelig vers van „A v Z.”:

„Bloot konde Zielen bloot! Uw leven zonder vuur

Deed U gevoelloos zijn voor 't schoone der Natuur!”

enz.; alles onder een prent, het verhuizen voorstellende van Gerretje Tintelton, in 't vorig nummer vermeld. Hier is 't echter van de stadzijde afgebeeld en worden de meubalen door een aantal der habitués van dit publiek huis laags een trap in den wal naar een slooperswagen gedragen, welke voor de trap staat. Aan de waardin „N° 1”, rechts op den voorgrond, worden de woorden van het vers in den mond gelegd. Gekleurde steendruk, zeer gr. in-4°, s. n. v. gr.

5742. „*A dutch abbess and her nymphs Sketched at Amsterdam.*”

Bij een huis met het inschrift boven de deur: „D F Wym(an) coëffeur de dames”, en een ander op den muur: „Tar we en rogge mel te koop”, staat een hoerwaardin met een jonge vrouw, beide met korte rokken; een tweede meisje evenzoo gekleed, op den rug gezien, gaat de straat in. Gekleurde gravure in-fol., door T. Rowlandsen. Onder de plaat het adres: „Pub^d April 4th 1796 by S. W Fores N° 50 Piccadilly corner of Sackville St.--”, met de volgende curieuse bijvoeging: „Folios of Caractares (*sic*) lent out for the Evening”.

5743. „Voor uit maar kinderen, met er tijd word je nog wel Comptoir Juffrouwen.”

De plaat, met dit gegraveerd onderschrift, is dikwijls beschouwd als de afbeelding van Keet Zwenke (de vriendin van Kaat Mossel) en hare dochters. Dit is echter of onjuist of zeer verkeerd voorgesteld. Op de prent zijn drie vrouwen afgebeeld, naast elkaar gaande. De middelste der drie heeft een zeer modieusen hoed op, een zijden mantille om en is zeer laag gekleed. Rechts van haar gaat een burgermeisje, in hoogst eenvoudig kostuum, links een vrouw of meisje uit den lageren stand, met gestreepsten korten rok aan, schoudermantel met bloemen om en, evenals de burgerjuffrouw, een muts op. Ofschoon 't soomin een spotprent op de mode als een plaat op Keet Zwenke is, verdient ze als kostuumplaat hier opgenomen. Gepointilleerde gravure in-4°. (naar C. Meijer), s. n. v. gr. De door Muller als pendant vermelde is hier niet aanwezig. (Muller No. 5588 en S. No. 5588).

5744. „Neen Jongetje met Jou niet.”

Een man met groote ringen in de ooren en vreeselijk lang haar, schijnt nederig grootende, een zeer modieus gekleede jonge dame tot een wandeling uit te noodigen. De oude dame, die haar vergezelt, antwoordt hem echter 't bovenstaande. Gepointilleerde gravure in liggend ovaal, langw. in-fol., naar D. Laagendijk en C. Meijer, door J. Bemme.

5745. „Gezigt van het agtkantig weener renbaan-paviljoen; bevattende een amusant wedrennen of ridderspel, staande en gelegen in den Tweeden of Achter-Tuin van Moskou, buiten de Muiderpoort, te Amsterdam.”

Gegraveerd onderschrift onder de afbeelding van bovengenoemd gebouw, waarop als windwijzer een rennend paard gesien wordt. Gravure in-4°. „N. de Vries, sculp.”

5746. „Prys der huurloten, In deeze thans Trekkende Zesde of Laatste Classe van de generaliteits 83=“ loterye, Ingaande met de Eerste lyst, op heeden den 25 November 1798 en eindigende met de 24 lyst.”

1 blad in-fol., in boekdruk, „Te Rotterdam, Gedrukt by Johannes Scheffers,” onderaan getoekend: „J^o A^o Preezman Buijs”, „Gonda den 25 November 1798”. De niet kursief gezette woorden in H. S.

5747. „20 • koninklijke nederlandsche loterij”.

Aanplakbiljet met het plan der trekking van „De tweede klasse,” deser loterij, welke in 1848 plaats had. 1 bl. in-fol. in boekdruk.

5748. „Half lot.”

Exemplaar van een half lot in de „Lotery/ volgens Publicatie van het Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek/ van den 30sten February 1801, het zevende Jaar der Bataafsche Vryheid.” „N°. 18884.” „Gogel Agent van Finantien.” 1 bl. smal langw. in-8°., in flestrand. Het kursief gezette in handschrift of facsimile.

5749. „Heel huur-lot voor de vijfde en laatste klasse der Koninklijke Nederlandsche 161ste loterij. Gearresteerd den 25 November 1833.”

Opschrift van een exemplaar deser huurloten uit de kollekte van Jacobus de Ligt, Westnieuwland 88, Rotterdam.

Hierbij een half huurlot voor dezelfde loterij, van C. G. Boonenkamp „op de Hoogstraat, het tweede huis van de Weste Wagenstraat, lett. B, No. 367, genaamd *Batavia*,”; een dergelijk van J. de Jongh in de Korte Hoofdsteege sletter I. n°. 397.” en een geheel huurlot van Jacob Nathans en Comp. „op de Zeevischmarkt in de Zwaan,” alle te Rotterdam. Een eigenaardigheid van al dese loten is, dat ze, naar de gewoonte der zeventiend'eeuwse, een spreuk onderaan hebben. Die sijn achtereen-volgens:

„De Ligt op het Westnieuwland,
Heeft hooge prijzen aan de hand.”

„Gehoopt en verkregen.”

„Om wel te doen en wel te leven.”

„In de Zwaan,
Moet men om prijsn (*sic*) gaan.”

Andere spreuken van Boonenkamp waren o. a.:

„De prijzen worden voor en na,
Getrokken in Batavia.”

„Hoop doet leven.”

„Die de prijzen wil winnen
Treedt Batavia binnen.”

Die van de Zwaan is in gebruik gebleven tot de loten, die de col-lecteurs selve uitgaven, sijn afgeschafft. Zulk een huurlot was voor slechts 66n trekkingaweek geldig.

Vier blaadjes smal langw. in-8°., allen in rood gedrukt.

5750. „Hollandsch schaakgenootschap.”

Inschrift in de bovenlijst van een monumentalen steen, waarop een sfinx, met schaakbord tusschen de voorpooten. In den steen leest men: „Diploma voor het *Ordinair* Lid *de Heer Van Ingen* gerangschikt in de *seede* Klasse *Utrecht* den 1 Mei 1808 J: F: Boogaard Assessor Com-

missarissen." Midden onder den steen: *„Utrechtsch Departement.“*, daarnaast de handteekening: *„J: G: Starck.“* Gravure kl. in-4°, door D. Voelwaard. Al het kursief gezette is in handschrift.

5751. „Ik heb Dam!”

In de koffiekamer van Felix Meritis, te Amsterdam, zitten vier personen aan een tafeltje, waarop een dambord, twee kaarsen in kandelaars, een glaasje, enz. Volgens Muller is de persoon links vooraan, met hoed op, de joodsche makelaar E. van Embden, schrijver van een handboek voor het damspel, een tweede rechts de waterbouwkundige C. Zillezen; één der beide anderen J. A. Jourdan. Op den achtergrond nog twee personen. Zwartekunst gr. in-4°, z. n. v. gr., met bovenstaand onderschrift. (Muller No. 5593).

5752. *’t Billard en Schaakspel zij geprezen
Maar ’t Kaartspel moet het eerste wezen
Om dat men door Verscheidenheid
Steeds met vermaak zijn uren Slijt.”*

Onderschrift onder de titelgravure, z. n. v. gr., van een *Nieuwe beschrijving der meest gebruikelijke kaartspelen, soo als die hier te lande gespeeld worden. Tweede deeltje.* Amsterdam, H. Moolenijzer. 1828 kl. in-8°.

Behalve deze titelprent, met twee schaakspelers op den voorgrond, op den tweeden grond rechts een kaartspelend gezelschap en op den achtergrond twee mannen, die biljarten, komen er nog vijf platen in dit boekje voor, waarop de volgorde der kaarten in het Quadrille- en Hombrespel en eenige goede vraagspellen, door miniatuurkaartjes zijn afgebeeld. Gekleurde gravures in verschillend formaat, z. n. v. gr., met *„Verklaring van de . . . platen.“*, in boekdruk.

5753. *„Biljart-reglement.“*

Opschrift bovenaan een plano-vel in boekdruk, waarop in drie kolommen het reglement is afgedrukt van *„partie blanche.“*, *„quarantaine.“*, *„caroline.“*, *„à la route.“*, *„à la guerre.“*, *„potspel.“*, *„biljart-kegelspel.“* Daaronder *„Algemeene regels voor alle spel.“* Met adres van J. Hendriksen te Rotterdam.

Hierbij: *„Neueste Wiener Billard-Regeln.“*, die in drie kolommen, in boekdruk, binnen een sierlijke omlijsting zijn afgedrukt. Boven in dit lijstwerk zijn billardspelenden afgebeeld, links krantenlezers, rechts kaartspelers, onderin een tafel waarop allerlei spelen liggen. Steendruk in plano, in zwart en goudbrons. Met adres van H. Engel te Weenen.

5754. *Flikjes, floskaartjes of pentertjes.*

Van dit spel, o. a. uitvoerig behandeld door J. C. Schultz Jacobi in

zijn opstel: *De nederlandsche dooddenks...* Utrecht 1849, zijn in dezen Atlas een viertal verschillende uitgaven.

Van het oudst aanwezige, een 18e-eeuwsch, zonder adres en op losse kaartjes, zijn slechts 20 van de 36 figuren voorhanden. Daar in het vaandel van den vaandrig de kruisen van het amsterdamsche wapen staan, mag dit als een amsterdamsche uitgave worden beschouwd.

Het daarop volgende, waarvan de kaartjes op één blad zijn gedrukt en waarvan de uitgave niet vermeld is door Schultz Jacobi, onder de veertien verschillende, die hij zag, heeft 't adres van W. Thompson te Rotterdam. Het is „No. 11” der kinderprenten van dezen uitgever en heeft een 4-regelig versje in twee rijen, midden boven de plaat. De karakteristieke figuurtjes, meerendeels in 18^e-eeuwsch kostuum, zijn goed van teekening maar slecht gegraveerd, alle zijn in ovaal. De bisschopsvrouw is hier door de „abdisse” vervangen; de uitgever was roomsch-katholiek. Houtgravure gr. in-fol., door „D. H. V(aa) Lu-beek”.

Aan het derde exemplaar, weder uit losse kaartjes bestaande, ontbreekt No. 16. In het vaandel van den vaandrig staat de hollandsche leeuw verkeerd, n.l. heraldisch naar links.

„No. 28.” eener serie kinderprenten, uitgegeven ter „Drukkerij Landbouwkundig Gesticht te Montfoort.”, waarop de 36 figuren zijn afgedrukt, onderaan rechts beginnend met den „Doot” (1) en bovenaan links eindigende met den „Key ser” (36), heeft dezelfde fout. Boven deze houtsneden z. n. v. gr., te samen op één blad in-fol., staat in 't midden een 4-regelig versje: „Zie kindren hier vorsten, van allerlei staten,” enz. Een afdruk van deze zelfde houtsneden op twee bladen, is opgenomen in het bovengenoemde werkje van Schultz Jacobi, hier mede aanwezig.

Zoals blijkt uit een hieraan nog toegevoegde kinderprent uit het laatst der negentiende eeuw, alleen bovenaan gemerkt „N. 60.”, werd de serie figuren, langen tijd nadat het spel reeds in onbruik geraakt was, nog uitgegeven.

5755. „N.° 26.”

Afbeeldingen van twee en dertig verschillende kwaliteiten van menschen, in vier rijen van 8 plaatjes boven elkaar, allen door een 4-regelig versje naast het prentje verklaard. De voorgestelde personen worden door het opschrift boven de versjes op de volgende wijze, van boven naar onder en van links naar rechts, genoemd: „Koning, Zot, Schenker, Vuerstoker, Zanger, Venus-Koppelaar, Blaeskaek, Raesbol, Hoörn-draeger, Hinnen-taster, Allemael-op, Haane-kont, Muysen-vaager, Lang-tong, Moey-al, Gortentelder, Talloor-lekker, Voor-snyder, Niemands-vriend, Allemaas-vriend, Rent-meester, Schouw-vaeger, Boeren-atraever, Layze-vaager, Altyd-zat, Zelden-zat, Pot-à-fer, Steven klop Steysel, Hannen in de Keef (kooi), Mostaert-man, Slyper, Liere-man.” Twee en dertig

houtsneedjes in-32°, z. n. v. gr. 't Is No. 26 der kinderprenten van P. J. Brepols te Turnhout.

Ofschoon geen flooskaartjesspel is deze prent hier opgenomen, omdat zij als 't ware een spotprent op genoemd spel is.

5756. „*Het nieuw en vermaeckelyck ghansespel*”.

Ganzenspel met het adres van R. & I. Ottens (te Amsterdam), onder de „verklaringhe, hoemen speelt.”, met de nummers 1—12 midden in het spel, terwijl in de bovenhoeken, in medaillon, het borstbeeld van een man en dat eener vrouw is gegraveerd; onderaan links een nar en rechts een luitspeler met vrouw en hond. Achter de poort van No. 68 zitten twee mannen op een vat, met kroes en wijnkrui. Late afdruk van een zeventiend'eeuwache gravure in-plano, z. n. v. gr.

5757. „*Het nieuwen vermaakelyke gansen spel*”.

Ganzenbord met het adres van Scholten & Gortmans, „op de hoek van Gingel en Oude Lelijstraat” te Amsterdam, onder de „verklaring van het nieuw vermakelijk gansen-spel” In de bovenhoeken in ovale medaillons de borstbeelden van een heer en dame in achtiend'eeuwach kostuum, onderaan links een dame met parasol; rechts een grootend heer. Achter No. 68 een gezelschap op het ganzenbord spelend. Houtgravure in-plano, z. n. v. gr.

5758. „*Nederlandsch ganze spel. bij Mindermann & Comp. te Amsterdam*.”

Opschrift, met het spel en de „Verklaring.” er onder, gegraveerd op één koperplaat. Gewijsigd ganzenbord, waarbij men bij de ganzen, die met de nummers medelooopen, dubbel vooruit telt en bij die, welke tegen het spel ingaan, terug gaat. Brug, herberg, enz. zijn verdwenen; een haas, een visch, een slak zijn er voor in de plaats gekomen. No. 68 vertoont in 't midden in een onvolkomen, liggend ovaal, een troep ganzen met een ganzenhoeder. Aan de vier hoeken ziet men, van links naar rechts en van boven naar onder, een man en vrouw met harken, een fluitspelende jongen, een zittend marskramer in gesprek met een heer die op zijn stok leunt, en een jager met zijn hond. Gravure gr. in-fol., z. n. v. gr., aanwezig in een swart en in een gekleurd exemplaar.

5759. „*Het vermaaklijk Ganzen-spel*”.

Geheel uit fileten en boekdruk samengesteld ganzenbord, waartusschen de ganzen en andere figuren in zeer gebrekkige houtsnedden geplaatst zijn, terwijl in de vier hoeken grootere houtfiguren zijn afgedrukt; onderaan links o. a. een dwerg. 1 blad in-fol., z. n. v. gr. en zonder adres.

5760. *Ganzen spel.*

Exemplaar van dit spel in rood en zwart gedrukt. Ofschoon de loop der sommers overhoogs aanvaagt is de verklaring overbreeds geplaatst. Lithografie langw. gr. in-fol., z. n. v. gr.

5761. *Ganzen spel.*

In het midden van dit spel, in boekdruk, de „Verklaring van het nieuwe vermakelyk^e Ganzen-Spel”. De bovenhoeken zijn gevuld met bloemtakken; links onderin een harlekijn op een trompet blazende, rechts een vrouw met ganzenbord in de hand en een gans bij zich. Houtgravure gr. in-fol., z. n. v. gr., de namen der figuren: „Tolbrug.” enz., in loose typen gezet.

Hierbij nog een zestal meer of minder goed uitgevoerde ganzenbordprenten, die nog steeds worden vervaardigd (drie daarvan, met verklaring in 't nederlandsch, verschenen te Metz of te Weissemburg i/d. Elzas, een met verklaring in duitsch, fransch, italiaansch en nederlandsch, te Mainz bij Joe. Scholz) en waarvan de eenigzins volledige beschrijving ondoenlijk is.

5762. „*Het nieuw vermakelyk hanespel*”.

Opschrift boven de verklaring in 't midden van deze geestelooze navolging van het ganzenspel, in 58 sommers, waarbij men van rechts naar links telt. Steendruk br. in-fol., z. n.

5763. *Uilenbord.*

Gezelschapspel dat met drie dobbelsteenen gespeeld worden moet en uit twee cirkels bestaat waarvan de buitenste zes en dertig — de binnenste twintig afdeelingen heeft, elk met een prentje, met vermelding van de som, die betaald („B” = betalen) of getrokken („T” = trekken), worden moet en met de afbeelding van één der worpen, welke met de drie dobbelsteenen te verkrijgen zijn. Nu om de zes, dan om de zeven figuren vindt men in den buitensten eirkel een nil, evenals er middenin een groote, met een spiegel bij zich, is afgebeeld. Onder elk der nilen in 't spel staat „half”, alleen onder den gekroonden nil, midden boven in 't spel, staat „al”, wie de drie daaronder afgebeelde zessen werpt, heeft n. l. den geheelén pot. De vier hoeken om den eirkel zijn aangevuld met bloemtakken. Houtgravure br. in-fol., z. n. v. gr. Onder de plaat staat in twee kolommen, in boekdruk, „Een korte Verklaringe van de Ordre die in dit Spel gehouden wrod (*sic*)”. Nog lager 't adres van de Erve Hendrik van der Patte te Amsterdam.

5764. *Uilenbord.*

Andere uitgave en plaat van hetzelfde spel, met adres van Barent Koene te Amsterdam.

5765. „*Stryk-weg en geef-wat.*”

Dit spel, dat met twee dobbelsteenen gespeeld wordt, bestaat uit twee concentrische cirkels van 15 en 6 vakken, die bovenin de aanwijzing hebben van 't geen betaald of getrokken wordt, middenin de afbeelding van een beest en onderin een der verschillende worpen, welke met twee dobbelsteenen verkregen kunnen worden. In 't midden een vertrek, waarin aan twee tafeltjes gespeeld wordt. In de hoeken om den cirkel achtënd'eenwache cartouches met verschillende figuren erin. Houtgravure br. in-fol., door „W H”(outgraaf?).

Onder de plaat, in vier kolommen, in boekdruk, de „Onderrigting in het spel genaamd: Stryk-weg en geef-wat.” en het adres: „Te Rotterdam, by P. J. Masier, Boekdrukker in de Prinsenstraat by de Penningbrug”

Eigenaardig is in de regels van het spel de bepaling, dat „Die Vloekt of onder het spelen 's Heeren Naam gebräikt,” van het spel verstoken zou zijn.

5766. „*Stryk weg en geef wat.*”

Andere houtgravure geheel als de vorige, maar veel grover en toch met de letters „W H” onder de middelste voorstelling. Onderaan de „Onderrigting, omtrent het Nieuwe spel, genaamd stryk weg en geef wat.”, in vier kolommen, waarvan drie in duitache letter en met 't adres van S. en W. Koese te Amsterdam, alles in boekdruk.

5767. *Strijk weg en geef wat.*

Spel zonder eenig inschrift, waarbij een hier ontbrekende verklaring behoort; latere, gewijzigde uitgave van het „Stryk-weg en geef-wat” spel, in de beide vorige nummers vermeld. Het wordt gevormd door drie in elkander liggende cirkels. De ruimte tusschen den buitensten en den tweeden cirkel is in vijftien-, tusschen den tweeden en den binnensten cirkel in zes vakken verdeeld. Boven elk vak de cijfers van twee dobbelsteenen; in elk vak de afbeelding van een viervoetig dier. In 't midden een boerenhoeve met vee. De vier hoeken om den buitensten cirkel zijn met ornamenteen gevuld. Gekleurde gravure in plano, z. n. v. gr.

5768. „*Het nieuw vermaakelyk slange spel, of anders genaamd koninglyke tydskorting van Cupido.*”

Evenals het ganzenbord bestaat dit spel uit 68 nummers, in medaillons aangebracht in het lichaam eener gekroonde slang, terwijl het laatste nummer middenin in een liggend ovaal staat, waarin een man vrouw zijn afgebeeld, die dansen op de muziek, welke Cupido maakt door met een tang over een treest te strijken. De ganzen zijn door Cupido's vervangen, welke niet om de negen maar om de zeven nummers geplaatst zijn. Houtgravure br. in-fol., van A. Bouwens, met bovenstaand opschrift boven- en het „Onderwys.” van het spel, in twee kolommen, in

boekdruk, onder de plaat. Het adres van J. Wendel en Zoons, te Amsterdam onderaan.

5769. „*H(et nieuwe Arle)quin-Spel.*” — „*Le nouveau Jeu d'Arlequin.*”

Opschriften in boekdruk boven het zoogenoemde zevenzak-spel, bestaande uit een boog, waaraan in medaillons de cijfers 2—6 en 9—12 zijn aangebracht, terwijl men de zeven vindt in den zak, vastgehouden door een haansworst, welke midden onder den boog staat. Gekleurde houtgravure in-fol., z. n. v. gr., met de regels van het spel, in het hollandsch en fransch, in twee kolommen er onder en met het adres der Erven Rijnders te Amsterdam onderaan; alles in boekdruk.

Hierbij drie andere uitgaven van hetzelfde spel uit lateren tijd; twee daarvan bovenin gemerkt No. 84.

5770. „*Het nieuw vermakelyk spel,*” „*Gevolgd naar het Fransch, genaamd de Jood.*”

Op- en onderschrift, in boekdruk, van een gewijzigd s.g. zevenzak-spel. De nummers II tot VI en VIII tot XI staan, binnen een vierkant, in medaillons, ter weerszijden en onder een kleiner vierkant, waarin een groot medaillon is geplaatst met de afbeelding van een jood, gezeten achter een tafel, waarop twee dobbelsteenen liggen, die te zamen het cijfer 7 (5 en 2, en 4 en 3) aanwijzen. Het cijfer XII staat boven deze voorstelling in een vaas. Houtgravure br. in-fol., door J. Oortman, met het adres van S. en W. Koene te Amsterdam onder de „Onderrigting hoe men dit spel moet speelen.”, adres en spelregels in boekdruk.

5771. *Schimmelspel.*

Zooals bekend is bestaat dit spel uit vijf kaarten: schimmel, klok, hamer, klok en hamer, huis. Het wordt met acht dobbelsteenen gespeeld, die ieder slechts één cijfer, van één tot zes, hebben, terwijl op de twee anderen een hamer en een klok zijn afgebeeld. Vijf gravures kl. in-8°, z. n. v. gr. Hierbij op één blaadje boekdruk kl. in-8°, de „Verklaring van het schimmelspel.”

5772. „*Nieuw schimmel-spel.*”

De figuren der kaarten van 't gewone schimmelspel zijn hier op één blad binnen een grooten cirkel, elk in een kleiner medaillon gegraveerd, die onderling als door de spaken van een wiel gescheiden zijn. In 't midden is een zede medaillon, waarin in vijf afdelingen telkens twee dobbelsteenen het dubbel cijfer 1 tot 5 vertoonen; geheel in 't midden een man te halver lijve en zittende op een stoel. De vier hoeken zijn gevuld met bloemen. Gekleurde steendruk in-fol., „D W Stoopendaal fec:” en met gegraveerd adres van „M Gastman op de Haarlemmerdyk by de Embooralsuis N° 82.” te Amsterdam.

De verklaring van dit spel ontbreekt.

5773. *Graven en gravinnen-spel.*

Van dit spel zijn hier twaalf kaarten, ieder in twee rijen bedrukt met 8 cijfers. Op ieder cijfer is een deel van de in vieren gesneden beeltenis geplakt van vier en twintig graven en gravinnen uit het Hollandsche huis. Deze strookjes hebben links het nummer korrespondeerende met het op de kaart voorkomende; rechts datzelfde getal ontbonden in factoren, bv. links 49; rechts 7×7 . Op welke wijze met deze kaarten gespeeld werd is even moeilijk te zeggen als uit hoeveel kaarten het geheele spel bestaat. Dat het echter een variant is van het gewone kien- of lotto-spel is wel zeker. De teekening der kostuums is zeer goed. 't Zijja gravures in-12°., z. n. v. gr.

5774. „*Lottery van kleyne beeldekens.*” — „*Loterie aux petites images.*”

Negentig zeer kleine houtgravuretjes zijn, in negen rijen van tien, boven elkaar afgedrukt; daaronder, in drie rijen boven elkaar, de cijfers 1—90, die uitgeknipt, in een zak gedaan en daarna door de medespelenden getrokken werden, welke dan het prentje kregen, dat hetzelfde nummer droeg. Daar deze belgische prent hoogstens één cent zal gekost hebben, behoefde de zucht naar winst niet tot dit spel te prikkelen.

5775. „*Nouveau lotto amusant, en forme de loterie hollandaise.*”

Dit spel bestaat uit 60 genummerde kaarten, van welke er 40 een prijs en 20 een „niet” moesten trekken. De prijzen en nieten zijn op 60 kleinere kaartjes aangegeven. Uit 60 genummerde dopjes, als bij het kien-spel, wordt eerst het nummer getrokken, daarna uit de prijskaartjes een prijs of niet. De Baillaw, die in dit spel moet benoemd worden, leest een der zestig met een P geteekende kaartjes op; die P beteekent „présentation”. De rechter geeft daarop zijn „jugement” van één der 60 kaartjes met een J geteekend. Alle tekst is in boekdruk, evenals het plan van het spel, met bovenstaand opschrift op twee blz. in-fol., dat hierbij behoort en het adres heeft van de Gebr. Giunta d'Albani in den Haag, 1810. Zie voor een hollandsche uitgave van dit spel in 1817; Saakes a. w. VI. blz. 312.

5776. *Loterijspel.*

Dit spel bestaat uit 60 kaartjes met weinig beteekenende afbeeldingen en zonder de nummer- en rijmkaartjes, die hierbij behooren. Zie voor dergelijke spelen ook No. 3967—3978 hier voren.

De gekleurde houtgravures in-16°. zijn allen zonder naam van graveur.

5777. „*De loterij van Don Quichot en Sanche Pance.*”

Dit spel bestaat uit een-en-zestig kaartjes, waaronder er een en dertig zijn met voor het kostuum soms niet onaardige man- en vrouwenfiguren. Van dezen zijn er vijftien waarop is aangegeven wat men wint; op de niet winnenden zijn karikaturen of dwergfiguren afgebeeld. Het zijn gekleurde steendrukken in-16°, z. n. v. gr. De overige dertig hebben elk een nummer, de eerste woorden van een bekend volksliedje en een 2-, 3- of 4-regelig versje, evenals de prentjes in steendruk. Alle behooren in een kokortje, met bovenstaanden titel en de afbeelding van Don Quichot op de voorszijde en die van „Sanche Pance.” op de achterszijde. De aanwijzing hoe dit spel moet gespeeld worden ontbreekt.

5778. „*Bericht van het orakel of voorzeggingspel.*”

Inscriptie in boekdruk, in liggend ovaal, geplakt tegen de keerszijde van de „Explicatie” van dit spel, „te bekomen bij Mindermann & Comp., Cingel, bij de Bergstraat, te Amsterdam.”, 1 blad in-fol., in boekdruk. Onderaan: „De Prijs per Carton doosje, met 32 staks extra sijn gegraveerde en gekleurde kaarten is 45 stuivers.” Deze kaarten zijn hier niet aanwezig.

5779. Raadselspel.

In het „Berigt, wegens het gebruyk van het raadsel spel van Neegen Blaaden.”, met het adres van W. Broebaart te Hoorn onderaan, in boekdruk op 1 blaadje in-4°, vindt men de verklaring van deze gedachtenlezerij, die met twee maal 9 kaarten uitgevoerd wordt. De kaarten zijn hier nog ondoorgeeaten op één vel in-fol., in boekdruk. (Muller No. 6888 w).

5780. „*Logogryph klokkenspel.*”

De beteekenis van dit spel en de wijze waarop 't gespeeld moet worden, zijn zonder verklaring niet te raden en daar dese ontbreekt, volgt hier alleen een uitvoerige opgave hoe het spel er uitziet. Bovenstaand inschrift staat in de fries van den voorgevel van een gebouw, waarnaar men met twee treden opgaat. Aan weerszijden van de fries ziet men een dwerg met een klok in iedere hand; onder de fries hangen zes klokken, elk met een letter er in, die samen 't woord „Gebrom” vormen en daaronder, als opschrift boven een portebrijsés: „More”. Ook tegen de pilaren en deuren hangen klokken met onderschriften en met de cijfers 7, 8, 10, 12 of 14 er in; tegen de pilaren bestaan die allen uit woorden van drie-, tegen de deuren van vier en onder de zes klokken, onder de fries, van vijf letters, die allen te maken zijn uit het woord „gebrom”. Ook de veertien maal twee letters met het cijfer 1, 2, of 3 erachter, in de treden, zijn uit hetzelfde woord genomen. Gekleurde steendruk in-fol., z. n. v. gr., met adres van M. Gastman te Amsterdam.

5781. „*Spel van Vernuft en Smaak*”.

Inscript in liggend ovaal, van boven bedekt met een guirlande, midden bovenin een spel. Dááronder een jongen en meisje bij een tafel, waarop twee dobbelsteenen liggen. De jongen trekt uit een zak een letter (volgens 't reglement). Onder dit prentje één- en aan iedere zijde vijf aan guirlandes opgehangen langwerpige vierkanten, elk met een cijfer er boven en een onvoltooiden zin er in, welke door de spelers moest worden aangevuld. In de bovenste vierkanten, aan weerszijden van bovenstaand inschrift, zijn twee dobbelsteenen afgebeeld en daaronder de spelregels afgedrukt, die golden wanneer het spel daarmede werd gespeeld. Het geheel, op één blad in-plano, is omgeven met een flostrand; wat houtgravure is werd door J. O.(ortman) vervaardigd; de tekst in de vierkanten is in boekdruk. Onderaan het adres van H. Moolenijzer te Amsterdam, 1817.

Bij dit brave Hendrikkenspel behoort en is hier gevoegd het *Reglement voor het spel voor vernuft en smaak*. Amsterdam, H. Moolenijzer, z. j., dat in 10 blz. kl. in-8°. verschillende erg nuttige, maar daardoor alle even vervelende manieren aangeeft, waarop men dit spel kan spelen. Spel en Reglement vermeld door Saakes, a. w. 1816, No. 1, blz. 184.

5782. „*Spel van eer*”.

Inscript midden in een afgeplat, liggend ovaal, in twaalf gelijke deelen verdeeld. Elk heeft in het breedste gedeelte een voorstelling in verband met het kinderleven. Onder ieder plaatje is een 2-regelig vers gegraveerd, met een opschrift, dat aangeeft wat iedere afbeelding voorstelt. Boven ieder prentje de naam van een maand en dáár weder boven de onderlinge verhouding van één of meer stuivers, dubbeltjes, zeshalven, schellingen en guldens. Bij Januari beginnende, zijn de opschriften der disticha: „De kinderliefde.”, „Het medelyden.”, „De maatigheid.”, „De gehoorzaamheid.”, „Het spelen.”, „De nederigheid.”, „Het geduld.”, „De nuttigste kunsten.”, „De naarstigheid.”, „Dengd en ondeugd.”, „Het volwasen kind.”, „De voornaamste van alle pligten.” Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. Zie: Saakes a. w. April 1798, die J. de Jongh te Amsterdam als uitgever noemt.

5783. „*Spel der deugd*”.

Inscript in een liggend ovaal in de fries van een tempel, gedragen door vier kolommen, waartegen in tien ovalen de sinnebeeldige voorstellingen zijn aangebracht van „Opreetheid”, „Dankbaarheid”, „Getrouwheid”, „Liefde”, „Milddadigheid”, „Vriendsc hap”, „Gehoorzaamheid”, „Gerechtigheid”, „Naarstigheid” en „Nedrigheid”, terwijl de „Waarheid” is afgebeeld in een elfde ovaal, hangende boven het hoofd der „Dengd”, die, midden tusschen de tweede en derde kolom, met speer en hoorn des overvloeds

als engel zit op een stoel, geplaatst op een voetstuk, waartegen de „On deugd” is afgebeeld. Tusschen de beide pilaren links staat „Voor-spoel” en tusschen die aan de rechterzijde „Armoede”. In de basementen ziet men de volgende ondeugden: „Gierigheid”, „Hoovaardy”, „Luiheid”, „Bedrog”, „Ongehoorzaamheid”, „Ondankbaarheid”.

In de afsnede van ieder ovaal zijn twee dobbelsteenen afgebeeld met de oogen, die geworpen moeten worden om uit den pot zooveel te trekken als door de letter T en het bijgeplaatste cijfer aangewezen wordt. Onderin de basementen wordt, door een B (bijzetten) en het bijgevoegde cijfer, aangegeven wat men in den pot zetten moet, als men de oogen werpt, welke dáár op de dobbelsteenen staan.

Gravure in-plano naar J. Voorman, door J. G. Visser, met adres van J. Verlem. Onder de voorstelling het „Reglement”, in vier kolommen, in boekdruk. De deviezen ontbreken, welke hier volgens Saakes a. w. Juni 1798 bijbehooren.

5784. „Den Tempel van het Geluk.”

Het spel zelf is hier niet aanwezig, wel het „Reglement of order van het werp-spel, geïntituleert: Den Tempel van het Geluk. geïnvanteerd door D. W. Stoopendaal, en in plaat gebragt door J. Oortman.” 1 blad in boekdruk, in-fol. Vermeld door Saakes, a. w. 1816, No. 1, blz. 184.

5785. „Bloemenhof, of Vermakelijke Roze Tempel.”

Gezelschapsspel om met twee dobbelsteenen te spelen. In 't midden de „Roze Tempel”, waaruit naar alle zijden stralenbundels voortkomen. Tusschen elk paar bundels is een bloem afgebeeld en daaronder twee dobbelsteenen in verschillende worpen. Zes en vier, en zes en vijf staan onder twee rozentakken in den tempel; tusschen deze beide staat de worp tweemaal zes boven een vaas, waarin een derde rozentak steekt. Steendruk gr. in-fol., z. n., met adres van H. Moolenijzer te Amsterdam onderaan. De speelregels ontbreken.

5786. *Koningsspel.*

Reeds in de zeventiende eeuw was dit spel bekend, dat, links beginnende, van boven naar onder, en in twee rijen, op zestien plaatjes den koning en de koningin vertoont met 14 leden van hun hof, nl. raadsman, rentmeester, sekretaris, kamerling, hofmeester, voorsnijder, proever, schenker, zanger, speelman, portier, zot, kok en zottin. Naast ieder prentje staat een 4-regelig versje. De houtgravures zijn zonder naam.

Van dit spel zijn hier vier verschillende uitgaven:

a. met adres van de Erve H. Ryaders te Amsterdam.

b. „ „ van de Wed. C. Kok geb. van Kelm te Amsterdam.

c. zonder adres.

d. met adres van E. P. A. van de Geer Jr., firma G. van der Linden te Amsterdam.

Onder No. 2720 hier voren wordt een koningspel-courant beschreven, die dit gezelschapspel op politiek terrein overbrengt.

5787. „*Historical Pastime. A New Game of the History of England.*”

Opschrift boven een spel waarop in spiraalvorm, in 132 medaillons, feiten of personen uit de geschiedenis van Engeland zijn aangegeven of afgebeeld, aanvangende met den slag bij Hastings en in 't midden eindigend met een groot borstbeeld, van voren, van George IV. Om eenige met Nederland in verband staande personen en gebeurtenissen is dit spel hier opgenomen. Zoo komen er op voor: 90 „Armada.”; 101 „C(charles) II.”; 110 „M.(aria) II.”; 111 „W.(illiam) III.”; 119 „South Sea” „Bubble”; 128 „N.(apoleon) B.(nonaparte)”. Gekleurde gravure in-plano, z. n. v. gr., met adres van E. Wallis en J. Harris & Son te Londen.

5788. „*Jeu des cosaques.*” — „*Kozakken-spel.*”

Zie: Na Muller No. 5850 hierna.

5789. „*Historiesch spel van Waterloo.*”

Zie: Muller No. 6069 hierna, op het jaar 1816.

5790. „*Het strategisch spel, bij de weduwe J. Allart en Comp. in 's Gravenhage.*” — „*Le jeu stratégique,*” enz.

Onderschrift onder een spel (gekleurde gravure in-plano, naar J. A. Messmer, geteekend door B. Jooss, gegraveerd door C. van Baarsel en Zoon), dat taktische oefeningen op de kaart bedoelt voor militairen, zooals ook aangegeven wordt door den titel van den bijbehorenden tekst (een boekje kl. in-8°), welke luidt: *Le jeu stratégique, ou délassemens militaires, utiles et agréables par I. A. Messmer; lieutenant-colonel de génie... Traduit de l'allemand Sur la seconde édition, revue, corrigée et augmentée.* à la Haye, chez La veuve J. Allart et comp^e. MDCCCXIX. In dit boekje vindt men een gekleurde gravure langw. kl. in-4°, die een gedeelte van de kaart verkleind vertoont en verder de verklaring geeft van de figuren, welke in het spel voorkomen en de blokjes die daarbij bezigd worden. Het spel ware beter geplaatst geweest na No. 5621; daar dat gedeelte echter reeds afgedrukt was, vinde het hier aan het eind der historische spelen een plaats.

5791. „*Nieuw Nederlandsch schutters spel.*”

Opschrift van een spel dat met dobbelsteenen gespeeld moet worden en in 21 afdeelingen verdeeld is. De hoofdvoorstelling, in liggend ovaal, omgeven door een gekroonden lauwerkrans en geplaatst tegen een trofee van vaandels en krijgstuig, is de „Groot majoor” te paard, voor het in linie opgestelde bataillon. Daarboven is het „Bureau

der Schuttery” op de Prinsengracht te Amsterdam; er onder „De hoofdwacht” te zien. Rechts ervan is „De provoost” afgebeeld; links op den achtergrond een uitlaande brand en op den voorground een klepperman, die blijkens het onderschrift, een schutter, welke „Brand piket” heeft, opbelt. Verder zijn er acht gewone schutters in verschillende positiën op te zien, benevens een „Tambour”, „Korporaal”, „Schildwacht”, „Fourier”, „Sergeant”, „Sergeant Majoor”, „Luitenant” en „Kapitein”. Gekleurde gravure gr. in-fol., s. n. v. gr., met adres te Amsterdam, bij H. Moolenijzer.” ooderaan.

Hierbij in boekdruk: *Spel-regelen op het Nieuw Nederlandsch Schutters-Spel*. in twee uitgaven, n.l. op 1 bl. in-fol. en op 4 blz. in-8°. Muller No. 6383*s* noemt alleen een verklaring van dit spel met adres van Moolenijzer. Jochems, *Prenten van de histor. verzameling d. schutterij te Amsterdam*. blz. 67, No. 468.

5792. „De nieuwe schuttery, een gezelschaps spel.”

Navolging van het spel in het vorig nommer beschreven, nu in driemaal vijf voorstellingen boven elkaar. De middelste en breedste vertoonen, van boven naar onder: het „Bureau”, de „Hoofdwacht.”; en de „Groot majoor” te paard. Rechts naast het bureau is het „Brandpiket.”, voorgesteld door een klepperman, die hij een huis staat, uit welks bovenverdieping de vlammen slaan. In de overige vakken zijn gemeene schutters, een korporaal, sergeant, luitenant, kapitein en tambour afgebeeld, terwijl in de middelste rij, de eerste afbeelding rechts, de „provoost.” te zien is. Houtgravure br. in-fol., s. n. v. gr., met de uitlegging in 10 regels boekdruk onder de plaat. „No. 7”; volgsommer eener serie kinderprenten. (Muller No. 6383*s*, Jochems a. w. blz. 67, No. 469.)

5793. „Het nieuw uitgevondene divertable ducatonne spel.”

Opechrift in boekdruk boven een spel, waarop in acht rijen boven elkaar 58 munten zijn afgebeeld, terwijl links drie- en rechts vier kleinere munten te halver hoogte der verschillende rijen zijn aangebracht. Gravure in-plano, s. n. v. gr. Onder de plaat, in twee rijen, de „onder-richting omtrent dit spel.” en dááronder het adres van S. en W. Keene te Amsterdam, alles in boekdruk.

Zooals terecht door Mejuffrouw M. de Man te Middelburg is opgemerkt in haar opstel: „Kinderprenten met afbeeldingen van munten”, zie *Tijdschrift voor penningkunde*, Jg. XI, ad 4, is er op dit „ducatonne spel” geen enkele dukaton te vinden. Krentenbrood zonder krenten dus!

5794. „Het kansbiljettenspel of de twee speculanten.”

Dit spel bestaat uit tien kaarten, n.l. vijf met drie ringen, elk tus-

schen twee dobbelsteenen, dit zijn de kansbiljetten; twee met de oneven of even dubbele oogen der dobbelsteenen, dit zijn de koepons; twee met een man er op, de een met een zwarten, de ander met een rooden zak, dit zijn de speculanten, en één kaart, waarop „de Beurs” is afgebeeld. 10 gekleurde steendrukken in-12°, z. n.

Op een blaadje in-4°, in boekdruk, zijn de „Regelen van het kansbiljetten-spel.” te vinden, waaruit o. a. blijkt dat het spel werd gespeeld met drie dobbelsteenen, twee gewone en een derden die één rood en één zwart vlak heeft. Onderaan het adres van Gebr. van Arum, te Amsterdam, welk adres ook voorkomt op de voorsijde van het kokertje, waarin deze kaarten verkocht werden en waarop de boven aangegeven gesteedrukte titel staat.

5795. „Patent-spel.”

Rondom dit inschrift, geplaatst boven een drietal jongens, die bij een tafel staan, waarop een spel ligt, zijn in twee cirkels 21 kleine medallions aangebracht, talkens met de oogen van twee dobbelsteenen er in. Boven in den buitensten cirkel is in zes regels de manier van spelen aangegeven. Steendruk br. in-fol., z. n., die echter wellicht onder in den hier weggeknipten rand der plaat gestaan heeft.

5796. „Vaderlandsch reisspel, voor de nederlandsche jeugd.”

Opschrift in boekdruk, in filestrand, boven een gekleurde „Kart van het koninkrijk der Nederlanden.” Gravure in-fol., z. n. v. gr. De „Verklaring en wetten van dit spel.” zijn, eveneens in boekdruk, ter zijde en onder de kaart geplaatst. Rondom al het bovengenoemde is een rand van 86 genommerde vakjes, waarin de namen van steden en dorpen uit de Nederlanden zijn geplaatst, soms met vermelding van bijzonderheden de plaats of de regels van het spel betreffende. Alles in gewoon boekdruckers zetwerk. In het spel onderaan het adres van Mortier, Covens en Zoon, te Amsterdam, 1819. Bij dit spel behoort een boekje dat hier ontbreekt.

5797. Vervoermiddelen-spel.

Op een achttal kaarten, waarop de nummers 4—18 in niet geregelde volgorde voorkomen, terwijl de eerste kaart in 't geheel geen nummers heeft, maar waarschijnlijk 2 en 3 vertegenwoordigt, zijn verschillende vervoermiddelen afgebeeld. Op de eerste kaart zijn dit twee omnibussen, links met het woord „Omnibus”, rechts als de „Batavier” aangeduid; de laatste heeft een impériale. De overigen vertoonen een „Barge”, „Zeilschepen”, „Stoomboot”, „Deligence”, een spoortrein, „Voetgangers” en een „Jaag schuit”. Acht gekleurde gravures langw. in-8°, z. n. v. gr. Uit de cijfers boven de plaatjes en de omstandigheid dat No. 1 ontbreekt,

mag opgemaakt worden, dat ook dit een spel is dat met dobbelsteenen gespeeld werd.

5798. „*Nieuwe post of reizigers-spel.*”

Inscriptie boven een diligence met vier paarden bespannen, die van den bok gereden worden en naar links gaan, afgebeeld midden in een spel, dat uit 54 nummers bestaat en met dobbelsteenen gespeeld wordt. Boven en onderaan zijn telkens twee rijen van tien vakjes elk, waarin de nummers in medaillons of achthoeken zijn gegraveerd, waaraan in 14 der ruiten nog figuren zijn toegevoegd; aan iedere zijde der diligences zes vakjes, waarvan twee met een figuur. Gekleurde houtgravure langw. in-fol., z. n. v. gr., met de „Verklaring van het nieuwe vermakelijke Diligencespel.” in twee rijen en het adres van W. C. Wansleben te Zutphen in boekdruk onderaan.

5799. „*Diligence spel.*”

In vijf rijen boven elkaar is de weg, langs welke de diligences gaan moet, afgebeeld. Op de bovenste, die de dubbele hoogte der andere rijen heeft, ziet men links het „Post huis”, terwijl de verdere ruimte geheel wordt ingenomen door het voertuig, bespannen met vier à la Daumont gereden paarden, die naar rechts gaan. Lange den geheelen weg staan paaltjes met borden, waarop de cijfers 2—66 zijn aangebracht, voor zoover ze niet voorkomen in gebouwen, enz., welke men op dien weg aantreft. Bij No. 10 is een „scheipaal” (grenspaal) afgebeeld met het wapen van Amsterdam; de tocht begint dus van die stad uit. Houtgravure langw. in-fol., door A. H. Binger.

Onder de plaat, in boekdruk, het „Reglement voor het diligence spel.” en het adres van H. Moolenijzer te Amsterdam.

Hierbij een latere druk van hetzelfde spel, nu met adres van P. A. de Jong te Arnhem.

5800. „*Het stoomboots spel.*”

Dit spel, dat met twee dobbelsteenen gespeeld wordt, vertoont bovenin de stoomboot „Rotterdam en Dordt.”, zooals er in de raderkast staat. Daaronder vindt men, in vier rijen, de nummers 2 tot 60 met of zonder afbeeldingen erbij. In 't midden der onderste rij staat als No. 60 „de oude hoofd poort” te Rotterdam; daar deze afbeelding, met het hierboven vermelde onderschrift hooger is dan de overige voorstellingen, zijn de benedenhoeken met ornamenten gevuld. Van links naar rechts en van boven naar onder vindt men verder in dit spel nog afbeeldingen van het „pesthuis”, „eerste kajuit”, „tweede kajuit”, „de bel”, „derde kajuit”, „schoone pyp”, „een glas jenever”, „Ysel monde”, „pas op t is heet”, „de bel”, „kop koffy”, „Dordt”, „een rytuig”, „kruijer” en „her—berg”. Gekleurde houtgravure in-plano, z. n. v. gr.

Hierbij het „Reglement voor het stoomboots-spel.” op 66n blaadje in-4°, in boekdruk, en, evenals het spel, met het adres van A. Daane Az. aan de Velkebrug te Rotterdam.

Bij dit spel behooren 12 kaartjes met de nummers 1 tot 12. Deze zijn ondoorgesneden, op 66n vel kl. in-4°, in boekdruk, hierbij gevoegd.

5801. „Het stoomboots spel”.

In hoofdzak op dezelfde wijze ingericht als 't vorig nummer. De boot heet hier „Mercurius”, terwijl op de raderkast staat: „Amsterdam en Zaandam”. In plaats van het pethuis, hier „de boom” en van „de bel” een „xyl” (zeil), voor „Ysel monde” hier de „Willemaluis”, voor de tweede „bel” weer een „xyl”, voor „Dordrecht” hier „Zaandam” en voor „de oude hoofd poort”, „t huisje van Czaar Peter den grooten te Zaandam”. Onder het geheele spel-bovenstaand onderschrift. De open hoeken aan weerszijden onderaan zijn met ornamenten gevuld. Gekleurde houtsnede in-plaau, door A. H. Binger. Onderaan, in boekdruk, het adres van P. A. de Jong te Arnhem.

5802. „Nieuw stoombootspel.”

Kopie van het spel ouder No. 5800 beschreven, met eenige wijzigingen. Voor het pethuis is hier „s lands werf.” en voor Dordt is „Nymegen.” in de plaats gekomen. Het bovenstaand inschrift staat in een boog boven de stoomboot, en in de raderkast: „Rotterdam en Nymegen.” Grove houtsnede in-fol., s. n. v. gr., met adres van T. J. Wijshoven Hendriksen te Rotterdam in boekdruk er onder.

Hierbij het reglement, met de nummers 1—12 voor de kaartjes, in boekdruk, op 66n blaadje in-4°. (Muller No. 6888 o).

5803. „Nieuw stoomboot-spel.”

In 't midden deser prent de stoomboot („N° 7”), daaronder: links een „logement.” (8), rechts het dorp IJselmonde (10); aan weerszijden bovenaan in de ruimte, waarin de stoomboot is afgebeeld, de bel (4) en de kruier (6). Links van deze voorstellingen de cijfers II—V, onderaan VI, rechts VIII—XI, tusschen de letters van het alfabet en een daarnaast geplaatst voorwerp, waarvan de naam met die letter aanvangt. De letters beginnen links van boven en loopen onder de groote voorstellingen door naar rechts boven. Het cijfer XII staat in een vaas midden boven de hoofdvoorstelling. Gekleurde houtgravure br. in-fol., door D. V. Luboek, met bovenstaand opschrift; het „Reglement voor het nieuwe stoomboot-spel”, de verklaring der voorwerpen bij 't alfabet in vier rijen en 't adres van J. B. Ulrich te Rotterdam, alles in boekdruk eronder. De rand waarin de cijfers II—XI staan, is een navolging van het „Spel . . . genaamd de Jood.” (zie No. 5770 hiervoren), hier echter vermeerderd met de letters van 't alfabet en de aangeduide figuren; in plaats van den Jood

met „VII”, de stoomboot „N° 7” en de figuren 4, 6, 8, 10. De speelregels, die bij de overige stoombootspelen geheel anders, eenigzins in den traat van 't ganzenspel zija, komen hier in hoofdzaak overeen met die van No. 5770 hier voren.

5804. „De Engelsche Paarden wedloop”.

De cirkelvormige renbaan, die zich bij vak 44 ombuigt naar de ruimte daar binnen gelegen, is verdeeld in 47 vakken, terwijl aan het eind de overwinnaar (48) is afgebeeld, te paard en met een vaandel bij zich („Eerste Prijs”). Aan elke zijde van desen staat een dergelijk ruiter („Tweede” en „Derde prijs.”) en onder dezen nog twee („Vierde” en „Vijfde prijs.”). In de grootere vakken 4, 16, 26, 37 en 46 ziet men het renpaard in zijn loop; in 't bovendeel van de ruimte binnen den cirkel een tent met toeschouwers en in de vier hoeken er buiten één of meer personen te paard. Bovenstaand onderschrift staat met de verklaring in zeven regels onder het spel. Steendruk in-fol., s. n., uit de drukkerij van D. K. Muller & Comp. te Arnhem. (Muller, No. 6388 f.).

't Is waarschijnlijk een kopie van een volkomen gelijke gravure in-fol.: „Das englische Pferderennen,” met adres van „G. N. Reeners Kunsthandlung” te Neurenberg, links onderaan gemerkt „N° 220.”, hier mede aanwezig.

5805. „Het gaz-lichtspel”.

Omschrift der afbeelding van den „Hoogduidsche—schouburg”, die in 't midden ver uitsteekt boven de overige voorstellingen der bovenste van drie rijen afbeeldingen, allen van gelijke grootte, welke van links naar rechts en van boven naar onder het volgende te zien geven: „oudelamptaren steker.”, „vervoerbaar gas wagen”, (het draagbaar gas, dat in sommige steden vóór het leidinggas gefabriceerd werd, bracht men in een wagen voor de huizen der verbruikers, waar het in een daartoe geplaatst reservoir werd overgepompt); „ouderwetsche lamptaarn”, „oly straat lamp”, „oly tafel licht”, „kaars tafel licht”, „gaz winkel lamp”, „oly winkel lamp”, „kaars nacht licht”, „gaz nacht licht”, „kaars winkel”, „oly muur lamp”, „snuiter”, „gaz muur lamp”, „oli winkel”. In dit spel komen de cijfers 4—24 voor, alleen 7 niet, waarvoor de duitsche schonwburg geldt. Op welke wijze gespeeld werd, wordt aangewezen in het „Reglement voor het gazlicht-spiel.” in twee kolommen, in boekdruk, geplaatst onder deze houtgravure br. in-fol., s. n. v. gr.

5806. „Nieuw Colombine-spiel of Pantalon vervolger. — Le Nouveau Jeu de Colombine.”

Daar aan dit spel de verklaring ontbreekt, is de manier waarop het gespeeld wordt, moeilijk nit te maken. In de prent staan op

verschillende plaatsen cijfers, die met groote gapingen van 5 tot 78 loopen. In vier rijen boven elkaar zijn verschillende episodes afgebeeld uit de geschiedenis van een schaking, die met een huwelijk eindigt, dat voltrokken wordt door een smid en waarbij bruid en bruijom aan weerszijden van een aanbeeld geknield liggen. Gekleurde gravure laagw. in-fol., naar en door I Plugger, met adres: te Amsterdam, bij gebroeders van Arum, Boekverkoopers, bezijden het Paleis N° 2."

5807. *Harlekijn en Kolombine-spel?*

Dit spel, dat uit twaalf kaarten bestaat, moet blijkens de oogen der dobbelsteenen, die van 6—6 tot 1—1 in deze kaarten voorkomen, op dezelfde wijze als het schimmelspel enz. worden gespeeld. Daar Harlekijn en Kolombine de eenige kaarten zijn, die bovenin geen afbeelding van de dobbelsteenen hebben en onderaan bij deze al de dubbele worpen van 6—6 tot 1—1 voorkomen, heb ik het spel, waaraan alle verklaring ontbreekt, bovenstaanden naam gegeven. De gekleurde gravures zijn alle gr. in-12°., z. n. v. gr.

5808. „*Het Nieuwe Janklasen Spel.*”

Spel in den vorm van een ster met twaalf punten. Telkens staan tusschen twee punten één of meer mans- of vrouwenfiguren, geestig geteekend in kostuum van het begin der negentiende eeuw. Boven iedere voorstelling een volgnommer van 1—12 en de oogen van twee dobbelsteenen. In 't midden van de ster een medaillon met de afbeelding van een dansenden boer. Gravure br. in-fol., z. n. v. gr., met adres van A. H. Binger te Amsterdam.

Van dit spel is een ongekleurd en een gekleurd exemplaar in dezen atlas.

5809. „*Het nieuwe Krispyn Spel.*”

Opschrift boven een spel met „Krispyn.” in 't midden staande in een poort met ruiten aas in de fries. Hij heeft een zak, waarop „100.” is gegraveerd, in de hand, en ruiten vijf boven zich. Het geheel is omgeven door twee ovalen van verschillende grootte. In de ruimte tusschen deze beiden zijn acht speelkaarten afgebeeld, en wél, van onderen beginnende en van links naar rechts omgaande: ruiten zeven, een heer met schoppen aas in de hand; schoppen acht; een dame met harten aas; harten negen; een heer met ruiten aas; klaveren tien, en een dame die klaveren aas omhoog houdt. Gekleurde gravure in-fol., z. n. v. gr., met adres van M. Gastman te Amsterdam onderaan.

5810. „*Ruiten zeven. vermakelijk pot spel.*”

Opschrift boven de afbeelding van ruiten zeven, midden tusschen die van hartenboer, schoppenvrouw, ruiten tien en klaverenboer. Om het geheel een lijstwerk en boven en onder ruiten zeven een guirlande.

Gravure in-fol., z. n. v. gr., met adres: *ste* Amsterdam bij H: Molenijzer Sen:”.

Daar de verklaring van het spel ontbreekt, kan ik omtrent de wijze waarop het gespeeld werd, niets mededeelen.

5811. „Slaapmutsen spel.”

Inscript in een liggend klein ovaal onder een omgekeerd wapenschild, dat op bruinen grond een gele slaapmuts vertoont, met de „O” van het woord *spot* en in het boord de 6—6 der dobbelsteenen. Wapen en inschrift zijn omgeven door acht kleine ovals, waarin van boven af, van rechts naar links rondgaande, zijn afgebeeld: een *slager.*”, *bakker.*”, *woekeraar.*”, *sturf drager.*”, *sdichter.*”, *skraamhoer.*”, *skastalein.*” en *kok.*”, allen gekleurd en met een genummerde slaapmuts op. In de vier hoeken, in gekleurd medaillon, telkens een slaapmuts met de cijfers 2—5 er-in en in het boord de dubbelworpen 1, 2, 4 en 5 der dobbelsteenen. Gravure in-fol., z. n. v. gr. Volgens de „Orde van het vrolijk gezelschaps-spel de slaapmuts.” is zij echter „In het Koper gegraveerd door W. S.” Deze spelregels op 4 blz. in-8°, in boekdruk, hebben het adres van H. Moolenijzer te Amsterdam, bij wien ook het spel met de (drie) dobbelsteenen (waaronder 66n gekleurde) te bekomen was à 30 cts. en opgeplakt à 45 cts.

5812. „De pierewaaier, een gezelschaps-spel.”

Opschrift boven een eigenaardig spel, dat de gangen van een kermishouder gedurende 66nen avond teekent en in elf voorstellingen verschillende meer of minder gunstig bekende inrichtingen van verpoosing te Amsterdam in beeld brengt. Boven en onder de afbeelding in 't midden, die een *slaapkamer.*” voorstelt, zijn drie, aan iedere zijde twee uitspanningsplaatsen afgebeeld, elk met een 3-regelig versje eronder. Daar 't spel met twee dobbelsteenen gespeeld werd, vangen de cijfers met 2 aan en loopen tot 12. De middelste voorstelling heeft 't nummer 8, dat, geworpen, het spel deed eindigen; het 4-regelig versje onder deze afbeelding:

„Na al dat Zwieren en vrolijk leven
Mag men zich nu wel ter rust begeven.
Dus, bij deze worp van acht,
Wensch ik U all' een' goeden nacht.”

geeft ten minste aanleiding tot deze veronderstelling. In de volgorde der cijfers (8 uitgezonderd) bezoekt de pierewaaier den *schouwburg.*”, het *Nacht-huis.*”, *„Frascati.*”, een *spoffertjes kraam.*”, *scarousel.*”, de *Duizend-kolommen.*”, een *dsans-zaal.*”, een *sgurkies kraam.*”, *de Ooijevaar.*”, om daarna de *Poort.*” nog uit te wandelen. Zoowel voor kostuum als inrichting der verschillende gelegenheden te Amsterdam is deze prent bepaald belangrijk. Gekleurde gravure langw. gr. in-fol., z. n. v. gr.,

doch vermoedelijk door A. H. Biager, wiens naam in den ondersten plaatrand gedrukt is.

5813. „*De Huwelijks beunhazen. — Les Courtiers de Mariage.*”

Onderschrift onder de afbeelding van een dame met kroon op 't hoofd, omringd door een zestal aanbidders. Gekleurde steendruk, als vignet geplakt op het kokertje, waarin de zestien tot dit spel behoorende kaarten geborgen werden; zes van deze zijn met I—VI genummerd, de andere ongenummerd. Op de genummerden is achtereenvolgens de „Bruid”, „Mama”, „Papa”, het „Kamermeisje”, een paar ganzen en een esel afgebeeld. De ongenummerden vertoonen allerlei huwelijkspretendenten, waaronder een sultan, een Moor, Don Quichot, enz. Onder elk plaatje een hollandsch en fransch onderschrift, naast elkaar. Op een blaadje in boekdruk in-4°. wordt de verklaring gegeven van dit . . . vrolijk gezelschaps-spel, met 16 Gekleurde Karicatuur-Kaarten.” Steendrukken in-12°, z. n.

5814. „*De Fryschutter. Een geheel nieuw Gezelschapspel.*”

Opschrift boven de verklaring in slecht hollandsch, in 't duitseh en in 't fransch, op 13 blz. kl. in-8°, in boekdruk, gevoegd bij dit spel, waarop in 't midden een groote voorstelling van het gieten der kogels gegraveerd is, met de afbeelding van „Kaspar de Vrijschutter.” rechts en van „Samiel.” links, terwijl bovenaan in zes afdelingen, genummerd: „1.” „Max.” „3.” „Agathe.” „5. De Kluisenaar.” „6. De Graaf Ottokar.” „4. De Anna.” en „2. Cuno.” zijn voorgesteld en onderaan, genummerd van links naar rechts: „7.” „Kilian.” „9. Een Schutter.” „11. Een Boer.” „12. Een Schutter.” „10. Een Boer.” en „8. Een Bruidmeisje.” De figuren Kaspar, 4—6 en 8—12 hebben onderaan hun benaming ook in 't fransch en duitseh. De gekleurde gravure langw. in-fol., „Wunder inv: & fe:”, is vooral merkwaardig, omdat, zooals de verklaring zegt: „Het Costume van de Figuren” „naauwkerig (*sic*) zoo afgebeeld” is, „in welke de personen in het stuk van den Fryschutter,” (der Freischüts), „welke 12 keren achter elkander in Neurenberg is op gevoerd geworden, opgetreden zyn.”

Hierbij het etiket van het kokertje waarin het spel geborgen werd.

Kinderprenten.

J. A. ALDAG, AMSTERDAM.

5815. „n. 18.” „Klaas Kapoen.” — „Colas le capon.”

Opschriften boven twintig voorstellingen uit het leven van Klaas Kapoen, op even zooveel houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr. en met een hollandsch en een fransch tweelingrijm onder ieder prentje.

Wed. ALDAG, AMSTERDAM.

5816. „N°. 41.” „Kinders hebt ge lust nog wat te zien en
(wat te lezen.)

Laat lieve dan dees' prent weer wat nieuws voor u wesen.

Negen voorstellingen uit het kinderleven, op even zooveel houtsneden kl. in-8°, s. n. v. gr., in drie rijen boven elkaar, met een 4-regelig verze onder ieder prentje en bovenstaand 2-regelig verze bovenaan.

W. VAN BERGEN, BREDA.

5817. a. „No. 11”. „De Slagttijd”.

In twaalf afbeeldingen, drie naast- en vier boven elkaar, is de koop, het slachten en het aan kant maken van koe en varken afgebeeld. Onder elk der twaalf houtsneden langw. in-12°, van „Waleson”, zooals er in de elfde afbeelding staat, een 4-regelig verze in boekdruk. Na het adres het jaartal 1809.

b. „No. 52”. „Gij, Jeugd! die 't speelen steeds bemint,
't Is Kinderspel wat gij hier vind.” enz.

16 houtgravures in-12°, s. n. v. gr., kinderspelen voorstellende; onder elk prentje een 6-regelig verze in boekdruk. Met het jaartal 1810.

MEYER BRUGER, AMSTERDAM.

5818. „No. 14.” „Dees' Prent toond u 't begin van s'Men-
(eehen stand op aard,
Wanneer de Kindsheid reeds, al duizend' jamm'ren baard.”
(enz.)

Vierregelig opschrift in twee rijen boven acht houtgravures langw. kl. in-8°, s. n. v. gr., twee aan twee boven elkaar en met een tweelingrijm onder ieder prentje. 't Zijn gewijzigde kopiën van de prentjes, voorkomende op de blz. 19, 21, 23, 25, 27, 29, 31 en 33 in Luiken, 's *Menschen Begin, Midden en Einde* (No. 1939 hier voren); dese prent is ook No. 14 in de serie kinderprenten van J. Wendel te Amsterdam, zie hierna; zeer waarschijnlijk is het dat een drucker van dit artikel oplagen maakte met verschillende firma-adressen. De houtgravures zijn later ook nog uitgegeven door de wed. C. Kok—van Kolm, eveneens als No. 14 harer serie kinderprenten, zie No. 5823 e hierna.

J. J. BOLLEMIJ, AMSTERDAM.

5819. „N. 92.” Verschillende standen.

Op zestien houtgravures in-12°, s. n. v. gr., zijn even zooveel personen uit verschillende standen afgebeeld. Een 4-regelig verze onder iedere voorstelling geeft er de verklaring van. Uit die van het tweede prentje, dat een „*Krijgsman*,” (kruisier) voorstelt, blijkt dat de prent na 1830 verscheen; de derde regel van dat verze luidt nl.: „Ook hij deed eens de belgen vlien;”.

D. BROEDELLET & COMP., PURMERENDE.

5820. „No. 2.” 1841. Prenten-magazijn voor de jeugd. Aardrijkskunde. De provincie Noord-Holland. 424,000 inwoners.

Opschrift boven vier houtsneden in-8°, door W. Bal, (twee aan twee boven elkaar. 't Is een kaartje van Noord-Holland; 't Paleis te Amsterdam; de Groote markt te Haarlem; Czaar Petershuisje te Zaandam, allen met een verklaring in proza, in boekdruk er onder. Links onderaan staat op deze prent: „(Tweede Druk.)”

Zie ook de prenten van J. Schuitemaker te Purmerend, hierna.

Erven de Weduwe JACOBUS VAN EGMOND, AMSTERDAM.

5821. a. „No. . . .” „Vande twee aanbidders.”

Inscript in witte letters op swarten grond, bovenin een zeer oude (17^e-eeuwache) houtsnede langw. gr. in-fol., z. n. v. gr. De beide helften der prent vertoonen dezelfde figuren in tegenovergestelde richting. Op den voorgrond in 't midden liggen twee edellieden biddend geknield. Door lijnen, voortkomende uit den mond van beiden, blijkt dat het gebed van den links knielende tot God opstijgt, wiens naam in hebreeuwache karakters midden bovenin de plaat staat; terwijl dat van den rechts afgebeelde terugkeert tot zijn geld, wijs, huis, vrouw, vee, wijngaard, schepen, enz. Hiermede is tevens de afbeelding zoo goed als in haar geheel beschreven.

Links staat onder de plaat: „De waerachtige Aanbidders svilen den Vader aanbidden inden goet ende waarhey. Johan. c. 4. v. 23.”; rechts: „Dit volok naket tot my met den monde doch het herte is verre van my. Iesai. c. 29. v. 13”.

Boven het linker gedeelte der prent staat in boekdruk: „Afbeelding van de Waare aanbidders”, boven het rechter gedeelte: „Afbeelding van de Aards-Gesinde bidders.” Er onder een 8-regelig versje in twee rijen.

Van den rechterbenedenhoek is een gedeelte afgescheurd, waardoor het nummer is verdwenen.

b. „No. 55.” „Het Leven en Bedryf van Carthouche.”

Opschrift boven zestien voorstellingen uit het leven van dien beruchten dief, in vier rijen van vier boven elkaar, op even zooveel houtsneden langw. in-12°, z. n. v. gr. en met een 2-regelig versje onder ieder prentje.

c. „No. 83.” „Het Lyden van onsen Heere en Heyland Jesu Christi.”

Opschrift boven acht tafereelen uit 's Heeren lijden op evenveel houtsneden langw. kl. in-8°, z. n. v. gr., twee aan twee boven elkaar en met een bijbeltekst onder iedere voorstelling.

d. „No. 97.” „Hoe vroelyk is de soete Jeugd:” enz. — „De Teeken-Konst, zoo groot van Nut/” enz.

Aanvangregels van twee 6-regelige versjes; het eerste onder de afbeelding van een blindemaanspel, het laatste onder de afbeelding van een vertrek, waarin verschillende personen bezig zijn teekeningen te bezichtigen. Twee houtgravures in-folio, door H. Numan, naast elkander op één vel gedrukt. (Muller No. 3978).

e. „No. 111.” „Gezigt van het Dorp Slooten.” — „Gezigt van de Sparwouder Poort, te Haarlem.”

Onderschriften, het eerste met drie regels tekst, onder twee boven elkaar geplaatste houtgravures langw. kl. in-fol., z. n. v. gr.

f. „No. 130.” „Eenige Afbeeldingen uit het Onde en Nieuwe Testament.”

Opschrift boven vijftien afbeeldingen, in vijf rijen van drie boven elkaar, op even zooveel houtsneden, n.l. drie in-12°, waarvan de tweede gemerkt I. C. I., en twaalf langw. in-12°, z. n. v. gr., met één-regelig onderschrift onder ieder prentje.

g. No. ... „Afbeelding van de Haarlemmer-Poort.” — „Afbeelding van de Zaag-Moolens Poort: Met de Klok-Gieterij, in het verschiep.”

Onderschriften met vijf- en vier regels tekst, onder twee boven elkaar geplaatste houtgravures langw. kl. in-fol., z. n. v. gr. De linkerbovenhoek, waarin het nummer stond, is afgescheurd.

Zie ook No. 1686, 3796, 4213 en 4891 hier voren, de eerste zonder volgnummer, de anderen met de Nos. 51, 127 en 86 van deze serie.

G. L. FUNK, AMSTERDAM.

5822. a. „Nieuwe Nederlandsche Kinderprenten.” — „N°. 2.” „Kamer-Gymnastiek.”

Opschriften boven de afbeelding van achttien jongens in verschillende gymnastische standen. Steendruk langw. gr. in-fol., van Emrik en Binger te Amsterdam.

b. ————— „N°. 9.” „Het leven van de Ruiter.”

Opschrift boven 't omkransde borstbeeld en acht tafereelen uit 't leven van de Ruyter. Steendruk langw. gr. in-fol., van Emrik en Binger.

„Op Vlissingens toren.” — „De Ruiters woning bedreigd.” — „Ontmoeting met den kaperkapitein.” — „Togt naar Chattam.” — „De Ruiter in zijn gezin.” — „De Ruiter en Jan Company.” — „De Ruiter te Fernambak.” — „Dood van de Ruiter.”

VAN GULICK & HERMANS, BREDA.

5823. „N. 106 B.” „Troepen der vier groote Mogendheden van Europa.”

Eenregelig opschrift onder een dergelyk in 't franesch boven twaalf

afbeeldingen van militairen in even zooveel houtsneden gr. in-12°, s. n. v. gr., met fransch en hollandsch onderschrift onder ieder prentje. Van elke mogendheid wordt afgebeeld een generaal, een officier van lagere rang, een kanonnier.

J. HENDRIKSEN, ROTTERDAM.

5894. a. „No. 69.” „Zie Kinderen weer wat nieuws,” enz.

Vierregelig opschrift in twee rijen boven acht houtsneden gr. in-12°, s. n. v. gr., vier aan vier boven elkaar, verschillende ambachten, enz. voorstellende, met een afzonderlijk opschrift boven ieder prentje en een 4-regelig versje er onder.

b. „No. 70.” „Daar kinderen hebt ge een priet,
 Waar ge uw vermaak in vindt.”

Opschrift in twee regels naast elkaar boven acht houtgravures gr. in-12°, s. n. v. gr., in twee rijen van vier boven elkaar, waarop kinderspelen zijn afgebeeld. Boven ieder prentje de kindernaam, er onder een 4-regelig versje.

T. J. WIJNHOVEN HENDRIKSEN, ROTTERDAM.

5895. „No. 89.” „Aan uwen blijden vliegertijd, Is, lieve jeugd deex' prent gewijd.”

Opschrift in twee regels naast elkaar, van een prent waarop zon, maan, sterren, een oog, enz. zijn afgebeeld in houtsneden van verschillende grootte, s. n. v. gr., bestemd, volgens het opschrift, om ter versiering van vliegers te dienen.

G. HESSELINK, ZUTPHEN.

5826. „10”. Beesten.

Veertien voorstellingen in drie rijen, met een tweelingrijm onder ieder beest. Houtgravures van verschillende grootte, s. n. v. gr.

T. C. HOFFERS, ROTTERDAM.

5897. a. „N° 12.” „Let wel, Kinderen! en bemerk,
 Hoe Vlas en Lijnwaad wordt bewerkt.”

Opschrift, in twee regels naast elkaar, boven zestien houtgravures in-12°, door Schuyling, in vier rijen van vier, waarop de geheele bereiding van 't vlas tot linnen is afgebeeld; met een tweelingrijm onder ieder prentje.

b. „N° 15.” „Eenige bijzonderheden uit het leven van Richard Whittington, wiens geboortejaar niet juist bekend is, doch die te *Londen*, de hoofdstad van *Engeland*, in den ouderdom van bijna 90 jaren is overleden. Zijne geschiedenis staat in Arrenberg, *Historien en sonderlinge gevallen, vierde deel blads. 396 tot 317.*”

Opschrift boven acht houtgravures langw. kl. in-8°, door Schuyling, twee aan twee boven elkaar, de lotgevallen voorstellende van Whittington en zijn kat, in proza onder de prentjes verteld.

c. „N°. 21.“ „De Geschiedenis van den Zwitsser Willem Tell. Beschreven door Arrenberg: *Historiën en sonderlinge gevallen*, Deel 3, bl. 25—29, en door F. L. Graaf van Stolberg: *Reis door Duitschland, Zwitserland*, enz., Deel 1, bl. 168—170; alsmede door Schröck: *Kort begrip der Algemeene Geschiedenis*, Deel 3, bl. 521 en 522.”

Opschrift boven acht houtgravures kl. in-8°., door Schuyling, in twee rijen boven elkaar, die tafereelen uit Tell's leven vertoonen, welke in proza onder ieder prentje worden beschreven.

d. „No. 33.“ „Leert, kinderen uit deer' prent van Genoveva's leven,

(vefa's leven,

Dat, als er onspeod treft, de deugd geduld kan geven.”

Op twaalf houtgravures in-12°., z. n. v. gr., met bovenstaand opschrift in twee regels naast elkaar, zijn tafereelen uit Genoveva's leven afgebeeld. Onder iedere voorstelling een 4-regelig versje.

F. HOLTAMP, SNEEK.

5828. „No. 63.“ „Huisselijke Bedrijven. Ouvrages Domestiques.”

Opschriften boven zes houtneden langw. in-8°., z. n. v. gr., in driemaal twee boven elkaar; op elk plaatje zijn twee of meer vrouwelijke bezigheden afgebeeld. Het volgnommer der prent onderaan.

J. KANNEWET, AMSTERDAM.

5829. „1“. „Georgie * de I koning * van Engeland”.

Opschrift boven de afbeelding van een gekroond man te paard, naar links rijdende, omgeven door een randwerk van vogels en bloemen, waartussen onderin een hertenjacht is afgebeeld, terwijl bovenin twee basinende Famen een kroon vasthouden. Houtgravure in-fol., z. n. v. gr. Onderaan het adres: „t' Amsterdam/ by J. Kannewet, Boekverkooper in de Nes/ in de Gekroonde Jugte Bybel.”

GEBROEDERS VAN KAPEL, RIJSWIJK.

5830. a. „No. 1.“ „Ziet kinderen op dese nummer prent,
Wordt u wat nieuwa weer voorgesteld.”

Opschrift boven zeer slechte kopiën in houtsnede in-16°., z. n. v. gr., der eerste vierentwintig kaartjes van het loterijspel, beschreven onder No. 3971 hier voren. Onder ieder prentje een zeer onbeduidend 2-regelig versje.

b. „no. 9.“ „Beziet deer' prent na lieve Jeugd,
En trekt er Leering nit en Vreugd.”

Opschrift boven achtentwintig prentjes in houtsnede in-16°., z. n. v. gr., evenals de vorige uit kopiën of navolgingen van loterijkaartjes, zonder nummers in de open ruimte onder iedere voorstelling en met een slecht 6-regelig rijmpje onder ieder prentje. De afbeeldingen 1, 4, 8,

12, 16, 37 en 38 zijn genomen naar No. 50, 51, 11, 7, 38, 8 en 17 van No. 3968 hier voren; de overige naar No. 51, 52, 54, 42, 24, 2—4, 7, 8, 37, 39—41, 11, 12, 19—23 van No. 3970 hier voren.

Hier volgt achter 't bovengenoemd adres nog „by Delft kooplieden in papier.”

c. „Musique militaire”.

Opschrift boven drie houtgravures langw. kl. in-fol., s. n. v. gr., boven elkaar. De onderste voorstelling geeft geen muzikanten te zien, doch een kurassier, een kozak en een dragonder, allen te paard. Onder de prent: „N. 9.” Daar de vorige prent hetzelfde nummer heeft en de prenten met het adres van van Kapel gedeeltelijk enkel hollandsche, voor een ander deel hollandsche en fransche onderschriften hebben, is er grond voor het vermoeden, dat de Gebr. v. Kapel zoowel bij belgische als hollandsche firma's kinderprenten lieten drukken met hun adres.

d. „N°. 15.” „De Levensgeschiedenis van Richard Whittington”.

Voor deze prent zijn dezelfde houtgravures gebruikt, welke dienden bij No. 15 van T. C. Hoffers te Rotterdam; ook de onderschriften zijn dezelfde; er is alleen verschil in het opschrift. Vermoedelijk is deze ook bij Hoffers gedrukt. Zie: No. 5827 b hier voren.

Onder deze en de beide volgende prenten (e, f) staat als adres: „Bij Gebr. van Kapel, Papierfabriekanten bij Delft.”

e. „No. 30.” „Aanschouw o jeugd in deze prent

Waarvan men Neerlande magt erkent,

En hoe de bloem van Hollands knapen,

Schijnt voor de krijgadienst als geschapen.”

Opschrift in twee rijen boven zestien afbeeldingen van militairen, in even zooveel houtneden in-12°, s. n. v. gr., in vier rijen boven elkaar en met een 2-regelig versje onder ieder prentje.

f. „No. 38.” „Roodkapje.”

Opschrift, daaronder een versje in twee regels naast elkaar, boven twaalf voorstellingen uit deze geschiedenis, in houtneden langw. in-12°, s. n. v. gr. en met een 2-regelig verklarend rijmpje onder ieder prentje.

g. „N°. 115.” „Verscheyde Vogels.” — „Différens Oiseaux.”

Opschriften boven tweenseventig afbeeldingen van vogels, in zeer kleine houtneden, s. n. v. gr., in negen rijen van acht, boven elkaar en met den naam van den vogel in 't hollandsch en fransch onder ieder prentje.

h. „N°. 184.” „Kermisprent.”

Opschrift boven een houtgravure gr. in-fol., door H. Numan, waarop een man met een draaiorgel voor 't lijf en een tooverlantaarn op den

rug en een jongen (Savoiaard) met een marmot in kistje zijn afgebeeld. Onder de prent, in twee rijen, een 16-regelig vers in boekdrak, aanvangende:

„Wel kisine (*sic*) knaap! wel aardig gasje,
Dat in 't meedogend Rotterdam
Slechts met een Mormeldier in 't kasje
Uit 't schraal Savoisch Gebergte kwam,” enz.

i. „n. 195.” „Hier is thans veel vreugd te vinden, als
(gij ziet aan dese vrienden,
In 't onbekend luilekkerland, een ieder heeft het
(abondant.”

Opschrift boven acht houtsneden langw. kl. in-8°, z. n. v. gr., twee aan twee boven elkaar en met een 2-regelig verze onder ieder prentje.

k. „N° 204.” „Zoo ge aardigheden wilt beminnen,
Zet op deez' Prentjes dan uw zinnen,” enz.

Vierregelig verze in twee rijen boven vierentwintig houtsneden in-16°, z. n. v. gr., verschillende bedrijven voorstellende en met een 6-regelig verze onder ieder prentje.

S. en W. KOENE, AMSTERDAM.

5881. „Kinders wie heeft dit oyt meer verzonnen/
Dat Ratten den Krijg met Katten begonnen.”

Opschrift boven een curieuse kinderprent. Links een „Katten-toorn.” en „Katte-kasteel,” waaria „Krijgs-raat.” gehouden en dat tegen de van alle zijden aanstormende ratten door de katten verdedigd wordt. Rechts onderaan „t Ratten-Schip,”. Oude houtgravure uit de 16e eeuw, in-fol., z. n. v. gr., met adres van S. en W. Koene, „op de Lindegragt” te Amsterdam. De vier inschriften: „Katten-toorn.” enz., in losse typen.

Onder No. 3978 [moet zijn 3979] vermeldt Muller dezelfde voorstelling met het adres van J. Kannewet.

Wed. C. KOK, geb. VAN KOLM, AMSTERDAM.

5883. a. „No. 2.” „Bedelaar.” — „Krygsman.” — „Beer.” — „Edelman.”

Opschriften boven vier houtgravures, twee aan twee boven elkaar. Boven elke afbeelding is een lint gegraveerd met de bekende inschriften: „Aes en Aes en heeft niet.” „Deux Aes en geeft niet.” „Quater trois moet goeven.” „Daer Sinque Six van moet leven.” Vier houtgravures in-8°, z. n. v. gr., met een 4-regelig vers onder ieder prentje. Zie voor een nadere beschrijving van een vroegeren drak deser prent, doch met adres van de Erve H. Rynders, No. 3124 hier veran.

b. „No. 4°.” „Urbanus en Isabel”.

Algemeen opschrift van vierentwintig voorstellingen uit dit volksverhaal, in zes rijen van vier, boven elkaar, op even zooveel houtsneden

langw. in-16°, z. n. v. gr., met een 2-regelig versje onder ieder prentje. Alle personen zijn echter in kleeding van omtrent 1880.

Van deze prent is een tweede exemplaar aanwezig, andere en latere druk, met de H. S. aantekening „Amsterdam Nog in gebruik in 1854. — S. A.” Deze noot is van den heer S. Alofsen uit Amerika, die deze prent en andere, in genoemd jaar te Amsterdam gekocht heeft, terwijl ze bij de veiling van zijn boeken, door J. L. Beijers te Utrecht in 1876 gehouden, verkocht zijn, hoewel deze veiling overigens, door de eigenaardige opvatting van den heer Alofsen, volkomen mislukte. Voor zover er uit die verzameling prenten voorkomen in deze serie, zullen ze met de enkele letters „S. A.” aangegeven worden.

c. „N. 5”. „Het Lijden en Sterven van onsen Heere Jesus Christus.”

Dezelfde houtgravures, doch ten deele in andere volgorde, van No. 83 der prenten van de Wed. Jacobus van Egmont, en nu met één-regelig onderschrift onder ieder prentje. Zie No. 5821 c hier voren.

d. „N°. 9”. „Voorziet u dezen tyd, op dat de Winter-
(dagen,
Uw by een warme Haard, niet al te veef (sic) doen kla-
(gen,” enz.

Vierregelig algemeen opschrift boven vierentwintig afbeeldingen van het slachten van koe en varken, in even zooveel houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr., met een 2-regelig versje onder ieder prentje. „S. A.”

e. „N°. 10”. „Kinderen volg uw Ouders raad, toont
(gehoorzaamheid,
Vlied 't beginsel van het kwaad, leer altoos met vlyt,” enz.

Vierregelig opschrift in twee rijen, boven acht voorstellingen uit het kinderleven, in vier rijen van twee boven elkaar, in houtgravures langw. kl. in-8°, z. n. v. gr.

De voorstellingen zijn navolgingen van de prentjes van J. Luiken, voorkomende in 's *Menschen Begin, midden en einde* (zie No. 1989 hier voren) op de oneven blz. 35—49.

Op „No. 14” („S. A.”), „No. 15.” en „No. 16.”, hier mede aanwezig, zijn gereproduceerd de plaatjes der oneven blz. 19—33, 67—81 en 81—85 uit genoemd werkje. Zie voor No. 14 van dit stel, No. 5818 hier voren.

f. „No. 18”. „Jonkheid wild gy speelen leeren/
Komt met Cupido verkeeren/” enz.

Eerste regels van een 4-regelig versje in twee rijen, boven vierentwintig afbeeldingen, in zes rijen van vier, boven elkaar en met een tweelingrijm onder ieder prentje, waarop allerlei kinderspelen enz. zijn

afgebeeld als door Cupido uitgevoerd. Vierentwintig houtgravures langw. in-16°, z. n. v. gr. „S. A.”

Zeventien van deze afbeeldingen zijn navolgingen van een gelijk getal bontgravuretjes van de kinderprent in 1690 uitgegeven onder den titel: „Speelen van Cupido.”, zie No. 2113 hier voren. De meeste der 2-regelige versjes zijn eveneens, doch in nieuwe spelling, overgenomen.

g. „N°. 17.” „Dees' Bybelprent kan u, o Jeugd! al spelend toonen,” enz.

Vierregelig opschrift boven vierentwintig houtgravures langw. in-16°, z. n. v. gr., met bijbelsche voorstellingen, meereendeels uit Davids leven, in zes rijen van vier, boven elkaar en met een 2-regelig versje onder ieder prentje. „S. A.”

A. „No. 19.” „Komt hier, gy jonge Jeugd! siet dit ver- (liefde paar, Jan Steen met Ka verheugd, word 't zoetst geluk gewaar.”

Opschrift in twee regels naast elkaar, boven zestien houtsneden langw. in-12°, door „Koldewyn”. in vier rijen van vier, boven elkaar, met onbeduidende voorstellingen en even onbeduidende 2-regelige versjes er onder. „S. A.”

i. „No. 20.” „Dees' Bybelprent toond u 't Aardava- (derlyk geslagt. En hoe Gods Oude Volk Egypt' werd uitgebragt.”

Tweeregelig opschrift boven zestien bijbelsche voorstellingen, in even zooveel houtsneden langw. in-12°, z. n. v. gr. en met een 2-regelig versje onder ieder prentje. „S. A.”

k. „No. 21.” „Elk Jaargety, ó lieve jeugd. Schenkt zomtyds ons Vermaak en Vreugd.”

Tweeregelig opschrift in één rij boven achtentwintig voorstellingen, in zeven rijen van vier, boven elkaar, in even zooveel houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr., met één-regelige onderschriften, die paarsgewijze rijmen.

l. „No. 22.” „... van 't Doopen af tot 't Trouwen.”

Slot van een 2-regelig versje, in één doorlopenden regel gezet, boven tweesendertig voorstellingen in even zooveel houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr., in acht rijen van vier boven elkaar, tafereelen uit het menschelijk leven van den doop tot het huwelijk vertoonende, met één-regelig onderschrift onder ieder prentje.

m. „N°. 23.” „De Amsterdamsche Kermis-Vreugd.”

Algemeen opschrift van vierentwintig voorstellingen, in zes rijen van vier boven elkaar, op even zooveel houtsneden, kunstmakers, seringen, enz. vertoonende met de kermis in verband. Zij zijn gelijk aan die van No. 81 van Glenisson en van Genechten, waar ze echter in andere volgorde zijn geplaatst. „S. A.”

n. „No. 24.“ „Hoe gy het spelen mint, vergeet het
(leeren niet,
Waar van ge in d'Onderdom, de schoonste vruchten ziet.”

Opschrift in één regel boven vierentwintig voorstellingen van kinderspelen enz., in even zoo veel houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr., met een 2-regelig versje onder ieder prentje.

o. „No. 26.“ „Zie hier, ó jonge jeugd! des Waerelds
(eerste stand,
Waarin de boosheid reeds vertoond de overhand.”

Dit versje staat op één regel boven zestien bijbelsche afbeeldingen, in vier rijen van vier, boven elkaar, met een 2-regelig versje en een tekst uit Genesis onder ieder prentje. Zestien houtgravures langw. in-16°, z. n. v. gr. „S. A.”

p. „No. 27.“ „Hier word u, ó Jeugd! gegeven,
Tetjeroen syn kluchtig leeven.”

Opschrift in één regel boven vierentwintig voorstellingen uit het leven van Tetjeroen, geheel gelijk aan No. 27 uit de serie van de Erven H. Rynders, afzonderlijk beschreven onder No. 8048 hier voren. Twee exemplaren in verschillende druk, kenbaar aan afwijkende spelling; de oudste druk is uit de verzameling „S. A.”

q. „N°. 28.“ „Door Kunst, door zorg en vlyt, bestaat
(elk Maatschappy,
Bestaat ons Vaderland, leerd dit ó jeugd! van my.”

Eenregelig opschrift boven vierentwintig houtgravures langw. in-16°, z. n. v. gr., in zes rijen van vier, boven elkaar, met navolgingen der prentjes, voorkomende in J. Luikens *Spiegel van 's Menschelyk Bedryf* (zie No. 8017 hier voren) op de blz. 98, 118, 107, 85, 5, 171, 155, 117, 111, 59, 147, 21, 45, 88, 115, 67, 139, 7, 149, 31, 177, 109, 79. Deze cijfers zijn gegeven van links boven naar rechts beneden. Alleen N°. 16 („de Kwastemaker.”), de laatste der vierde rij, komt in genoemd boekje niet voor.

Aanwesig in twee verschillende drukken, met eenige afwijking in spelling in den jongsten o. a. „de Maatschappy,” in 't opschrift; de oudste druk is uit de verzameling „S. A.”

r. „No. 26.“ [fontief voor 29] „Majstvrouw *Carolien*, wat
(trotsch en spytig in haar mart,
Ziet sich met Schoorsteenveger *Jam*, op 't einde hier ge-
(paard.”

Eenregelig opschrift boven vierentwintig voorstellingen in houtsnede langw. in-16°, z. n. v. gr., in zes rijen van vier boven elkaar, met een 2-regelig versje onder iedere voorstelling.

s. „No. 30.“ „Deer' Prent vertoond Gods soen, in Smart
en Heerlykheid,” enz.

Tweeregelig opschrift boven zestien voorstellingen uit het leven van

Jesus en in beeld gebrachte gelijkenissen, in houtgravures langw. in-12°, z. n. v. gr., in vier rijen van vier boven elkaar en met een 2-regelig versje en een bijbeltekst onder ieder prentje. „S. A.”

i. „N°. 31”. „Hier vind gy, jonge jeugd! het Leeven
(en de Dood,

Van Steeven van der Klok, in al syn daaden groot.”

Tweeregelig opschrift boven vierentwintig tafereelen uit het leven van bovengenoemden, op even zooveel houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr., in zes rijen van vier boven elkaar en met een 2-regelig versje onder ieder prentje. Aanwezig in twee drukken, met enig verschil in spelling; de oudste druk uit de verzameling „S. A.”

ii. „N. 32”. „Zie hier nit 't Nieuw Verbond, hoe Gods
(Apostelschaaren,

De Leer van Jesus Dood, aan Jood en Griek verklaaren”.

Tweeregelig opschrift boven vierentwintig voorstellingen uit de levens van Paulus en Petrus, in houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr., in vier rijen van zes boven elkaar en met een 2-regelig versje onder ieder prentje. Aanwezig in twee verschillende drukken, de oudste uit de verzameling „S. A.”

iii. „N°. 34”. „Hier ziet ge, ó jeugd het Boeren Leeven,
Ook Beesten die ons voordeel geeven,” enz.

Vierregelig versje, in twee rijen, boven drieentwintig houtsneden in-16°. en langw. in-16°, z. n. v. gr., in drie rijen van vijf- en twee rijen van vier, boven elkaar, en met een 4-regelig versje onder ieder plaatje. „S. A.”

iv. „No. 35”. „De Vernieuwde Jan de Wasscher.”

Opschrift boven vierentwintig voorstellingen, in zes rijen van vier boven elkaar, tafereelen voorstellende uit de bij het volk vroeger welbekende geschiedenis van Jan de Wasscher en zijn Griet. Onder elk der houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr., een 2-regelig versje. Deze onderschriften wijken echter af van de oorspronkelijke, die meer bekend en soms ook geestiger zijn. „S. A.”

v. „No. 36.” „De Boere Kermis-Vreugd.”

Opschrift boven vierentwintig voorstellingen van kermisvermaak, enz., op even zooveel houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr., in zes rijen van vier, boven elkaar en met een 2-regelig versje onder ieder prentje. De laatste voorstelling is een doodendans. Twee drukken, de oudste met „S. A.”

vi. „No. 38.” „De Onſchte Zoen, een Stuk zo leerzaam
als tot vreugd,” enz.

Vierregelig vers in twee rijen boven zestien tafereelen uit het too.

neelstuk „De Onſchte Zoon”, in vier maal vier houtsneden in-12°, z. n. v. gr., boven elkaar en met een 4-regelig verſeje onder ieder plaatje. „S. A.”

s. „No. 89”. „O lieve Jeugd! de wintertijd,
Maakt menig een net (*sic*) hart verblijd”.

Eenregelig opschrift boven een lateren afdruk der voorſtellingen beſchreven onder „N°. 18.” der platen van H. Numan (*sic* hierna), nu met een 4-regelig verſeje in twee rijen onder ieder prentje; de gravures zijn ſeer afgealeten.

aa. „No. 41”. „Zie/ Jeugd! tot uw vermaak/ de Kinder
(-Kar en Wagen/
Blyf dankbaar dat voor uw meer zorgen word gedragen.”

Tweeregelig opschrift boven een lateren afdruk der voorſtellingen beſchreven onder „N°. 12.” der prenten van H. Numan (*sic* hierna), nu met een 4-regelig verſeje in twee rijen onder iedere prent.

bb. „N. 45.” „Uilenspiegel was een guit,” enz.

Vierregelig opschrift in twee rijen boven vierentwintig voorvallen uit het leven van Tyl Uilenspiegel, in houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr. en met een 2-regelig verſeje onder ieder prentje.

cc. „No. 46.” „Elk Handwerk geeft een ſpoor tot nieuwe
Vlijt en Deugd,” enz.

Eerste regel van een 2-regelig opschrift boven acht afbeeldingen van handenarbeid, in twee rijen boven elkaar. Acht houtgravures kl. in-8°, z. n. v. gr., met een 4-regelig verſeje onder ieder prentje.

dd. „No 49.” „Zie hier een Twaalfal van werkzame
Vrouwen,” enz.

Eerste regel van een 2-regelig opschrift boven de afbeelding van twaalf vrouwelijke bezigheden, op even zooveel houtgravures kl. in-8°, z. n. v. gr., in drie rijen van vier boven elkaar en met een 2-regelig verſeje onder ieder prentje.

ee. „N 50”. „Leert Kindren door dees' Prent in uwe
(Prille Jeugd,
Dat niets uw Pryslyk maakt als 't Onderhoud der Deugd”.

Opschrift boven acht houtgravures langw. kl. in-8°, z. n. v. gr., met even zooveel voorſtellingen uit het leven van Harlekija, in vier rijen van twee boven elkaar en met een 2-regelig verſeje onder ieder prentje.

Zie ook: Deel IV blz. 458, Bijprent 23 hier voren.

Muller (No. 6363) vermeldt van deze firma de kinderprenten No. 1—52.

C. J. KOSTER, AMSTERDAM.

5888. a. „Natuur, hoe godlijk ſchoon,
Spreidt gij uw glans ten toon” enz.

Begin van een 12-regelig vers, dat in tweemaal drie regels boven- en op dezelfde wijze is gedrukt onder een zestal houtgravures langw kl.

in-8°, z. n. v. gr., die in drie rijen van twee boven elkaar zijn geplaatst, met een één-regelig opschrift boven en met vijf regels proza onder elk prentje en verbeelden: „De Maas”, „De Regenboog”, „De Vuurspuwende Berg”, „De Staartster”, „Het Onweder”, „Opgaan der Zon.”

b. „Als deez' prenten u behagen,
Moogt gij vrij om meerdere vragen.” ens.

Vierregelig opschrift in twee rijen boven negen houtgravures gr. in-12°, z. n. v. gr., in drie rijen van drie, boven elkaar en met een 4-regelig versje onder ieder prentje.

J. H. DE LANGE, DEVENTER.

5884. „N. 62”. „Bybelsche Figuren van het Nieuwe Testament.”

Opschrift boven zestien onde houtgravures langw. in-12°, z. n. v. gr., met een 2-regelig versje onder iedere bijbelsche afbeelding.

J. DE LANGE, DEVENTER.

5835. a. „N. 20”. „Zie, lieve Jengd, u hier weêr dingen
(afgebeeld,
Wier onderscheiden aard uw aandacht zeker streelt.”

Opschrift in één regel boven twaalf voorstellingen, in vier rijen van drie boven elkaar, op even zooveel houtgravures langw. in-12°, z. n. v. gr. en met een 4-regelig versje onder ieder prentje.

b. „N. 34”. Verschillende voorstellingen.

Twaalf plaatjes in drie rijen van vier, boven elkaar, met een 4-regelig versje onder ieder prentje. Van de voorstellingen verdienen vermelding 't „Westfaalsche kattenorgel”, een soort kooi met twaalf katten, elk in een afzonderlijk hokje. Door te knijpen in de staarten, die er aan de achterkant uitstaken, kreeg men natuurlijk een helsch concert. Verder een onderwetsche mallemlolen; een kindertooneel; gezicht op de tentoonstelling van nationale nijverheid te Haarlem in Juli 1825 (zie Muller No. 6246) en een St. Nikolaas-stalage. Twaalf houtgravures in-12°, z. n. v. gr.

c. „N 58”. Vrouwelijke bezigheden.

Negen voorstellingen in drie rijen van drie boven elkaar, houtgravures gr. in-12°, het tweede prentje gemerkt „II D”.

d. „N. 63”. „Globe.” — „Dood.”

Onderschriften onder de eerste en laatste van zestien, meest allegorische, voorstellingen, in vier rijen van vier, boven elkaar. Houtgravures in-12°, z. n. v. gr., met onderschrift onder elke voorstelling.

DAVID LE JOLLE, AMSTEDAM.

De hier aanwezige prenten van deze firma, hebben allen een afbeelding van de

medaille der Maatschappij tot Nut van 't algemeen, met wier goedkeuring zij uitgegeven werden. Het zijn:

5836. a. „C“. „Neemt gij, ô Lezer! naam en kracht
Van ieder Werktuig wel in acht,” enz.

Zee-regelig versje, in drie rijen, boven twaalf afbeeldingen op even zooveel houtsneden langw. in-12°, z. n. v. gr., in vier rijen van drie, boven elkaar, en met een 2-regelig versje onder ieder prentje, waarop afgebeeld zijn een koren-, water-, houtzaag- en gruttermolen, karnton, oliemolen, kraan, windas, winderbok, koperslagers-schaar, dommekracht en vijzel. Deze voorstellingen komen allen ook voor in het boekje onder No. 5840 * hierna beschreven.

b. „Q“. „Kinder-deugden en Gebreken

Ziet ge in deze Printjes spreken.” enz.

Vierregelig versje, in twee rijen, boven twaalf afbeeldingen in vier rijen van drie, boven elkaar, op even zooveel houtsneden langw. in-12°, door Oortman, de meesten aardig voor het meubilair en kostuum, met een 2-regelig versje onder ieder prentje.

c. „R“. „Besef, ô Hollands Jeugd! als gij deer' Prent be-
schouwt,

t Ontzettend onderscheid, dat tusschen 't dobb'rend hout,
't Zij dan van boom of vlot, dat eerst tot vaartuig strekte,
En tusschen 't Zeekasteel, het Linieschip, bestaat.” enz.

Twaalfregelig vers, in twee kolommen, boven twaalf afbeeldingen van allerlei vaartuigen, in houtsneden langw. in-12°, z. n. v. gr., in vier rijen van drie boven elkaar en met een onderschrift onder ieder prentje.

d. „S“. „Kinder-deugden en Gebreken

Ziet ge in deze Printjes spreken;” enz.

Vierregelig versje in twee rijen boven zestien houtgravures in-12°, „G. O:(ortman) fecit.”, in vier rijen van vier boven elkaar, met geheel andere voorstellingen dan de onder Q deser zelfde serie vermelde.

e. „T“. „Dat Gij, ô Jeugd! in deze print,

Alhier u zelve spelend vindt!”

Opschrift in één regel boven twaalf houtgravures langw. in-12°, door G. Oortman, in vier rijen van drie boven elkaar, en met een 2-regelig versje onder ieder prentje, waarop de volgende kinderspelen zijn afgebeeld: Stok- en hobbelpaard; strolen en bikkelpel; stuiteren; meisjes-visite met pop-aankleeden; boogschieten; blindeman; kastiespel; kegelen; raketten; haasje over; klappus; scheepzeilen.

f. „Z“. „Voorbeelden van Edelmoedige, Mensch- lie-
vende en Grootmoedige Bedrijven.”

Opschrift in één regel boven negen voorstellingen uit de vaderlandsche geschiedenis, in ovaal, liggend ovaal, ruit- en vierkant-vorm, waarvan

de met een sterretje geteekenden ook voorkomen in het boekje onder No. 5840 * hierna beschreven.

„Vaandrig Hasselaar meldt zich als den gezocht en 1578.” — „Dirk Willemsen, om het geloof vervolgd, redt den geregtadienaar, dien hij ontvlugt was, uit het ijs. 1569.” — „Burgemeester van der Werf biedt zijn lighaam aan tot spijs. 1575.” — „A. Bejling, ... wordt levendig begraven 1494.” — „Elsje van Houwenig (*sic*) geleidt H. de Groot, ... naar Gorkum. 1619 (*sic*).” — „A. Hambroek keert ... terug tot den vijand en wordt vermoord 1661.” — „Gebroeders Narebout ... 1779.” — „Woltemade ... 1778.” — „D. de Bekker en Broeders, reddden ongelukkigen te Maas-Bommel. 1799.” De houtgravures in-12°. zijn naar H. N.(uman), door J. en G. Oortman.

g. „CC^o. „Belangrijke Gebeurtenissen, voorgevallen onder de op- volgende Vorsten van den huize Oranje Nassau.”

Algemeen opschrift aan weerszijden der Nuts-medaille, boven negen voorstellingen uit onze geschiedenis, in drie rijen boven elkaar, elke voorstelling met één- of tweeregelig opschrift en 4-regelig versje er onder. Negen houtgravures in verschillende vorm, allen in-12°. of langw. in-12°. „1818 Isaac Plugger Seul.”, zooals onder 't middelste prentje staat. De afgebeelde gebeurtenissen zijn:

De leidsche akademie ingewijd 1575. — Slag bij Nieuwpoort 1600. — 's Hertogenbosch belegerd 1629. — Gevecht bij Bergen-op-Zoom 1648. — Willem III vertrekt naar Engeland 1688. — Willem IV wordt stadhouder 1747. — Willem V hangt Zoutman de eere-medaille om 1781. — Willem Frederik landt te Scheveningen 1818. — De kroonprins (Willem II) gekwetst bij Waterloo 1815.

D. LYSEN, AMSTERDAM.

5887. a. „No. 5.” „Hier vindt ge een negental van dieren, groot en klein Die, uitgesondert één, voor 't menschedom nuttig syn.”

Opschrift boven een tiental houtzeden van verschillende grootte en z. n. v. gr., meerendeels visschen voorstellende en met een 2-regelig versje onder ieder prentje. Een der prentjes geeft de afbeelding van een wild zwijn, met het onderschrift: „De renoceros.”!

b. „no. 7.” „Kinderen wilt u nu verblijven, Met twee en dertig snakerijen.”

Opschrift in twee regels naast elkaar, boven tweecendertig houtzeden in-16°., z. n. v. gr., in vier rijen van acht boven elkaar. Evenals prent No. 9 der serie van Gebr. van Kapel (No. 5880 b hier voren), kopiën of navolgingen van loterijkaartjes. De afbeeldingen 2, 4, 12—17, 19 en 32 zijn genomen naar No. 33, 34, 57, 45, 47, 24, 16, 29, 30 en 48 van No. 3968 hier voren; de overige naar No. 31, 38, 35, 36, 17, 18, 55—57, 14, 26—30, 5, 49 en 43—47 van No. 3970 hier voren.

e. „8.“ „Zoo wel de stad als 't buiten leven.
Kan ons vermaak en vreugde geven.“

Opschrift boven zes houtgravures langw. in-8°, z. n. v. gr., in drie rijen boven elkaar. Elke gravure stelt twee vrouwelijke bezigheden voor, die allen door een 2-regelig veraje worden verklaard.

d. „No. 11.“ „Ziet lieve jeugd acht snaaksche heeren
In hunne beste zondagskleeren“.

Opschrift boven vier houtgravures in-4°, z. n. v. gr., twee aan twee boven elkaar geplaatst en elk door een 4-regelig veraje verklaard.

e. „No. 14.“ „Trijn Altijddorst, Geb: Koffijlief.
Hoofdvrouw van het koffijzusters gezelschap.“
„Hans Altyddorst.

Hoofdman van het bierdrinkers gezelschap.“

Opschriften boven twee houtgravures in-fol., z. n. v. gr., naast elkaar, genoemde personen voorstellende; rechts onder in elke gravure een „B“. Onder iedere prent een 4-regelig veraje in twee rijen.

f. „No. 18.“ „Als gy o lieve jeugd uw lessen hebt geleerd,
Dan zy deez' prent het loon, waarmee gy wordt vereerd.“

Opschrift boven twintig houtsneden langw. in-12°, z. n. v. gr.; onder de prentjes één-regelige onderschriften, die paarsgewijze rijmen.

g. „25.“ „Geen dieren staan op deze prent,
Die u geheel syn onbekend.“

Opschrift boven vierentwintig houtgravures langw. in-12°, z. n. v. gr., in zes rijen van vier, boven elkaar, met één-regelig onderschrift onder iedere voorstelling.

A. „26.“ „Wilt gy van myn wat huisraad koopen.
Zoo behoeft ge by geen buur te loopen.“

Achtenveertig huishoudelijke artikelen, op even zooveel houtsneden in-16°, z. n. v. gr., in acht rijen van zes, boven elkaar, ziet men op de prent met bovenstaand opschrift. Onder ieder voorwerp de naam.

i. „no. 29.“ „Wel kinderen! wat zoudt gij nu meer wen-
schen?“

Deez' Beesten lijkenen hier wel menschen.“

Opschrift boven een zestiental karikaturen (dieren met menschenhoofden), in vier rijen van vier, boven elkaar, op even zooveel houtsneden in-12°, z. n. v. gr. en met één-regelige onderschriften, die paarsgewijze rijmen.

MINDERMANN EN COMP., AMSTERDAM.

5838. a. „No. 4.“ „Verschillend huislijk werk, en nutte
bezigheden,

Ziet gij hier lieve Jeugd, voor u in prent gesneden.“

Opschrift boven twaalf afbeeldingen, in drie rijen van vier boven elkaar, met een tweelingrijm onder ieder prentje. Twaalf houtgravures in-12°, z. n. v. gr.

b. „N°. 9.” „Deer' prent vertoont u, lieve Jeugd.
Het vol genot van kindervreugd.
Wanneer het meisjes toont haar vlijt,
Heeft het tot spelen ook een tijd.”

Opschrift in twee rijen boven twaalf voorstellingen van meisjesspelen, in vier rijen van drie boven elkaar. Onder elk prentje een 2-regelig versje. Twaalf houtgravures langw. kl. in-12°, door Schuijling.

c. „N. 11”. Verschillende standen der maatschappij.

Twistig voorstellingen, in vier rijen van vijf boven elkaar, een 4-regelig versje onder iedere figuur. Veertien houtgravures in-12°. en langw. in-12°, z. n. v. gr.

d. „N. 24”. Verschillende voertuigen.

Acht afbeeldingen in vier rijen boven elkaar, met een 4-regelig versje onder ieder prentje, die van links naar rechts en van boven naar onderen voorstellen: een „Reiskoets”, een „Chais”, een „Koets-coupe”, een „Wagen voor een Viergespan”, een „Fourgon,” een „Barouche”(tte), een „Boerenwagen” en een „Hoevekar” (huifkar). Acht houtgravures kl. in-8°, z. n. v. gr.

e. „N. 25”. „Hier ziet gij Steven van der Klok,
En al zijn hooggeroemde daden,
Waar[moe] hij zoo veel opzien trok,
En zich met eer zag overladen.”

Opschrift in twee rijen boven vierentwintig voorstellingen, gebeurtenissen uit het leven van dezen duizendkunstenaar, in zes rijen van vier, boven elkaar en met een tweeregelig versje onder ieder prentje. Vierentwintig houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr.

f. „N. 34”. Verschillende voorstellingen.

Deze prent is gelijk aan No. 5835 b hier voren, doch van ouder drak.

g. „N. 35”. „Leer eerst uw opgelegde taak,
En kort den tijd dan met vermaak.”

Algemeen opschrift van vierentwintig voorstellingen van dieren, in zes rijen van vier, boven elkaar, in even zoveel houtgravures langw. in-16°, z. n. v. gr. en met een tweelingrijm onder ieder prentje.

h. „N. 38”. „Het nieuwe vermakelijke Luilekkerland.”

Opschrift met 4-regelig versje op één regel er onder, boven vierentwintig voorstellingen uit Luilekkerland, in zes rijen van vier, boven elkaar, op evenveel houtgravures langw. in-16°, z. n. v. gr. en met tweeregelig versje onder ieder prentje.

i. „N. 39”. IJsvormen.

Achtentwintig voorstellingen, in zeven rijen van vier boven elkaar, met tweeregelig versje onder iedere houtgravure langw. in-16°, z. n. v. gr.

k. „N. 46.“ „Hier ziet ge een aantal bezigheden,
O Jeugd! op deze Prent bijeen“ enz.

Vierregelig veraje in twee rijen, boven de afbeelding van vierentwintig ambachten of bedrijven, op even zooveel houtsneden in-16°, z. n. v. gr., met een tweelingrijm onder ieder prentje.

Zie ook Nos. 8448 en 8979 hier voren.

M. C. MULDEERS, ROTTERDAM.

5839. „No. 61.“ „Aangename vertooningen.“

Opschrift boven zestien afbeeldingen van dansen, kostumen, uniformen, enz., elk met éénregelig onderschrift, op even zooveel houtgravures in-16°, z. n. v. gr.

HENDRIK VAN MUNSTER EN ZOOM EN DE ERVEN VAN
MUNSTER EN ZOOM, AMSTERDAM.

Al de hier volgende prenten dezer firmaa hebben bovenaan de reeds vroeger (zie No. 5836) vermelde afbeelding der eere-medaille van de M. t. N. v. 't A.

5840. a. „Litt. B.“ „Nederlandsche Spreekwoorden/ in voorstellingen.“

Tweeregelig algemeen opschrift boven twintig spreekwoorden, in beeld gebracht in even zooveel houtsneden in-16°, z. n. v. gr., in vier rijen van vijf boven elkaar en met het spreekwoord in boekdruk eronder. Twee drukken aanwezig, de latere met het adres Erven van Munster en Zoon.

b. „L. C.“ „Vaderlandsche mannen en vrouwen.“

Eénregelig algemeen opschrift van twaalf voorstellingen in vier rijen boven elkaar, verschillend van de door Muller opgegevene, daar hij voor „C“ werktuigen vermeldt. Boven elk prentje een één- of tweeregelig opschrift en een 6-regelig gedicht er onder. Twaalf houtgravures langw. in-18°, z. n. v. gr.

De voorstellingen staan in verband met de volgende personen: Jan Steen, Erasmus, Kenau Simonsd. Hasselaar, A. M. à Schurmas, M. A. de Buyter, P. P. Rubens, J. Cats, H. Boerhaave, Piet Hein, Jacoba van Beieren, Paus Adriaan, H. C. Poot.

c. „L. D.“ Ambachten.

Twaalf voorstellingen in vier rijen boven elkaar, onder elke afbeelding een 4-regelig veraje, in boekdruk. Twaalf houtgravures langw. in-18°, z. n. v. gr. De voorgestelde vakken zijn: houthakker, kraansager, timmerman, steenvormer, kalkbrander, steenhouwer, leidkker, smid, huis-schilder, bouwmeester, de spar op het dak, het nieuwe huis betrokken.

d. „L. K.“ „Daar Jongens, Meisjens, hebt ge een Print,
Waar op gij keur van Voglen vindt.“

Opschrift in twee regels naast elkaar, van twaalf afbeeldingen van vogels op even zoovele houtsneden langw. in-18°, z. n. v. gr. en met

een 2-regelig versje onder ieder prentje. In tegenstelling van vele andere kinderprenten zijn de voorstellingen uitsluitend van toekening.

e. „L^a. V^o”. „Hier knut gij Voor- en Tegenspoed,
Van twee opregte, brave Liën,
Van Hendrik en van Anna, zien
Deer' prent leert wat hun is ontmoet.
En wist gij ligt nog meer 'er van?
Wel nu, lees Hartmans boekje dan.”

Opschrift in twee rijen boven twaalf prentjes in vier rijen boven elkaar, waarop tafereelen uit 't leven van genoemden zijn afgebeeld, elk toegelicht met een tweelingrijm. Twaalf gekleurde houtsneden langw. in-12°, z. n. v. gr. Het boekje van Hartman, in 't versje genoemd, werd ook uitgegeven door de M. t. N. v. 't A. Het eerste stukje verscheen, volgens Saakes a. w., September 1792, het tweede in November 1793.

f. „L^a. W^o”. „Ziet Kinderen! in deer' print verbeeld,
Wat rampen jeugd en losheid teelt,” enz.

Vierregelig versje in twee rijen boven twaalf afbeeldingen uit de gelijkens van den verloren zoon, in vier rijen van drie boven elkaar, met een 4-regelig versje, in boekdruk, onder ieder prentje. Twaalf houtgravures langw. in-12°, z. n. v. gr.

g. „L^a. Y^o”. „Verheugt u, Kinderen! uit Boer of Burger-
stand,
Deer' print wijst u in 't Rand de goudmijn van het land.”

Eenregelig algemeen opschrift van twaalf afbeeldingen, in vier rijen van drie boven elkaar, met een 2-regelig versje, in boekdruk, onder ieder prentje. Twaalf houtgravures langw. in-12°, z. n. v. gr. Een swart en een gekleurd exemplaar is aanwezig.

h. „L^a. AA^o”. „Schep hier vermaak, ó lieve Jeugd!
In de Amsterdamsche Kermis-vreugd.”

Eenregelig algemeen opschrift van twaalf afbeeldingen in vier rijen van drie boven elkaar, elk een kermistafereel vertoonende en met een 4-regelig versje in boekdruk eronder. Twaalf houtgravures; in de bovenste rij één kl. langw. in-8°. in 't midden met één in-12°. aan iedere zijde; de overige langw. in-12°, en alle z. n. v. gr.

i. „L^a. BB^o”. „ó Jeugd! zie in deer' prent
Dat de onschuld somtijds lijdt/
hoe 't lot van Josef toont/
maar God haar redt en loont.”

Vierregelig versje, in twee rijen, boven acht tafereelen uit het leven van Josef, in twee rijen van vier boven elkaar, elk met één-regelig opschrift en een 4-regelig versje eronder. Acht houtgravures kl. in-8°, door G. Oortman.

k. „L^a. CC“. Deze prent is geheel gelijk aan- en heeft dezelfde houtgravures van plaat CC uit de serie van David Le Jolle, zie No. 5886 g hier voren.

l. „L^a. DD“. „De nieuwe Jan de Waascher.“

Opschrift, met 4-regelig vers, in boekdruk, boven zestien voorstellingen, in vier rijen van vier boven elkaar, met een 2-regelig verze onder ieder prentje. Zestien houtgravures in-12°, s. n. v. gr.

Ofschoon de plaatjes aardig van teekening zijn, is 't toch niet onze oude Jan de Waascher-prent.

m. „L^a. EE“. „o Kinderen! in dees' Bijbelprent,
Wordt u het lang en werkzaam leven,
Van Koning David voorgesteld,
In Samuëls verhaal beschreven.“

Opschrift in twee rijen, in boekdruk, boven twaalf voorstellingen uit Davids leven, in vier rijen van drie boven elkaar en met een 4-regelig verze onder ieder prentje. Twaalf houtgravures langw. in-12°, door I. Plugger.

Van deze prent is een zwart en een gekleurd exemplaar in deze verzameling.

n. „Prentenboek tot Vermaak en Onderwijs voor kinderen. Eerste, tweede en derde stukje. Amsterdam, de erven H. van Munster en Zoon.“

Ofschoon op bovenstaanden titel het eerste tot derde stukje wordt genoemd, vindt men het tweede tot vierde stukje in dezen omalag. Om de ontdekking te voorkomen heeft men de blz. 1 en 2 weggeseeden, daar onderaan blz. 1. „II St.“ stond.

De voorstellingen in dit boekje zijn afzonderlijke afdrucken of kopiën van de plaatjes op de kinderprenten der erven van Munster afgedrukt. Van de hier voren beschrevene komen er in voor: „L^a. D.“: ambachten, (andere gravures door „Oortman“); „L^a. V“: geschiedenis van Hendrik en Anna; „L^a. Y.“: het Rund; „L^a. BB“: geschiedenis van Jozef; Van „L^a. C“ zijn er alleen in opgenomen: Erasmus, Graftombe van de Ruyter, Kenau Simons Hasselaar, Piet Hein; van „L^a. CC“ de beide laatste voorstellingen; „L^a. EE“: geschiedenis van David.

Van de hier beschreven prenten door deze firmas uitgegeven, vermeldt Muller (No. 6867 en S. 6867) de letters B, C (zie echter *b* hier boven), K en BB—EE.

J. C. NEISEN, ROTTERDAM.

5841. a. „n. 35“. „Den vaderons in seven uitleggingen.“

Opschrift boven negen voorstellingen, in drie rijen van drie, boven elkaar. De zes buitenste zijn houtgravures in liggend ovaal, kl. langw. in-12°; de middelste bestaat slechts uit een rand van boekdruksterretjes,

de beide andere zijn iets grootere houtgravures, alle z. n. v. gr., met een bede van het Onze Vader er boven en één één-regelig onderschrift. Deze prent is, blijkens de spelling, stellig in België gedrukt.

h. „N. 191.“ „De hobbelaars.“ — „De wipbrug.“

Opschriften boven de eerste en laatste van twaalf voorstellingen, in drie rijen van vier boven elkaar, op even zooveel houtsneden kl. in-8°, z. n. v. gr., met een 2-regelig verjae onder ieder prentje.

J. NOMAN, ZALTBOMMEL.

5849. a. „No 2.“ „Parijsche masquerades.“

Opschrift boven twaalf voorstellingen van verkleede personen, in drie rijen van vier, boven elkaar, op even zooveel houtsneden in-12°, z. n. v. gr.

b. „N°. 114.“ „Zie hier, kindren weêr iets nieuws, zoe 't
(u kan vergeneogen

Zult ge'er nog een ander nieuws spoedig by sien voegen.“

Tweoregelig algemeen opschrift boven vierentwintig afbeeldingen, gedeeltelijk spotprenten op de hooge kapsels van het laatst der achttiende eeuw en de hoeden van dien tijd, enz., op even zooveel houtsneden in-16°, door Robijn, H. Numan en J. O.(ortman) en met een 8-regelig verjae onder elk prentje.

c. „N°. 142.“ „Ziet, lieve kinderen! als g'u verpoost van
(t leeren,

Voorseker zult gy meer van dese soort begeeren;“ enz.

Aanvang van een 4-regelig verjae in twee rijen, boven zestien voorstellingen van ambachten en bezigheden, in vier rijen van vier boven elkaar, op even zooveel houtgravures in-12°, van J. Oortman, met een 4-regelig verjae onder iedere voorstelling. Merkwaardig is de afbeelding van den katoendrukker op dese prent, waarbij het volgend verjae staat:

„Het wit katoen, wêl voorbereid,

Wordt, door den hameralag, bespreid

Met bloemen, raiten of met banden,

Waarnaar de meisjes watertanden.“

Van links naar rechts en van boven naar onder zijn erop afgebeeld: de brievenbesteller, zegenvijler, turfhandelaar, leidcker, mattenmaker, katoendrukker, glanser, schaarslijper, kaatsballenwinkel, aekharman, steenkolendragers, trekschuit, kompasmaker, matroos, straatmaker, parapluismaker.

d. „No. 165.“ „Op het Gebouw van Barmhartigheid, staande op de Nieuwe Keisersgragt.“

Beoregelig opschrift boven een rand van boekdrukfileeten om de afbeelding van het genoemde gebouw, te Amsterdam, in houtgravure langw. gr. in-4°, z. n. v. gr., met acht verregels in twee rijen er boven en een 6-regelig verjae, eveneens in twee rijen, er onder.

e. „N°. 172.“ „Ziet hier twee fraaije Printtafreenen,
 δ Jeugd! om uw gezigt te streelen,
 Verbeeldende den Zomertyd;“ enz.

Achtregelig vers in twee rijen, boven twee houtgravures langw. kl. in-fol., door of naar H. N(uman), boven elkaar, twee gezichten op een buitenplaats vertoonende. Op de bovenste loopen-, op de onderste zitten een heer en dame, bij de laatste staat een kind en biedt een liveirebediende hen een glas wijn aan. Onder iedere voorstelling een 6-regelig vers in twee rijen.

f. „N°. 182.“ „Al de vier Getyden prelen
 In deez' Tafereelenpragt,“ enz.

Achtregelig vers in twee rijen, boven twee maal twee medaillons boven elkaar, met de inschriften: „d'lente.“, „d'zomer.“, „d'herfst.“, „d'winter“, in draperien er onder en voorstellingen der vier jaargetijden er in. Midden tussehen deze medaillons is een versiering aangebracht, waarin de lente door bloemen, de zomer door korenaren, de herfst door vruchten en de winter door schaatsen wordt aangewezen. Onder de prent een gedicht van vier 12-regelige koepletten. Houtgravure in-fol., „Robyn. fec.“

g. „N°. 217.“ „Wilt hier, δ Jeugd! met lust begluuren,
 Een reeks van fraaije Dwerg-Postuuren,“ enz.

Begin van een 4-regelig versje op twee doorlopende regels gedrukt boven vierentwintig afbeeldingen van dwergen, in vier rijen van zes boven elkaar, op evenveel houtzaden in-16°, door H. Numan, met een 6-regelig versje onder ieder prentje. De eerste veertien sijn latere afdrucken van de prentjes, voorkomend in „t gemeene best der Fraaije dwergen“, zie Dl. IV, blz. 496 No. VII hier voren.

h. „F.“ „Beschouw, o vaderlandsche Jeugd!
 Der vaders Trouw en Moed en Deugd.“ enz.

en

„G.“ „Beschouw met aandacht deez' tafreenen,
 En laten sijn uw harte streelen,“ enz.

Vierregelige versjes in twee rijen, boven twee prenten, elk met zestien voorstellingen uit de vaderlandsche geschiedenis, in even sooveel houtgravures van J. Oorthuis, te samen een serie, reeds vroeger in boekvorm verschenen (zie Eerste Deel, No. 16 hier voren), waarvan op deze beide prenten voorkomen de tafereelen: 3, 4, 11, 8, 10, 12, 17, 5; Smeekschrift der edelen; 6, 7, 9, 14, 15, 18, 19, 16; Synode van Dordrecht; 33; Zinneprent op Tromp; — Zinneprent op Tromp en de Ruyter; — de Ruyters woning gemolesteerd; 41, 44, 48, 49, 50, 51; Storm op het IJ; — Brand te Amstelveen (hiervoor is hetzelfde plaatje gebruikt dat in N°. 16 pl. 54 het ongeval van Leiden in 1807 voorstelt); 52 en 53.

De nader omschreven afbeeldingen komen in bovengenoemd werkje

van Meyt niet voor. De Synode van Dordt is een verkleinde reproductie van een gedeelte van plaat 54 uit *Leelers*, No. 259 hier voren, voorstellende Willem III den eed doende als Stadhouder; de sinnenprent op Tromp is een verkleinde kopie van die welke voorkomt in No. 2280 hier voren: Montanus, *Beroerde Oceaan*; de sinnenprent op Tromp en de Ruyter en den vierdaagschen zeelag is verkleind naar No. 2844 hier voren, en No. 50 is een gedeelte van de afbeelding van den moord der de Witten, No. 2456 hier voren.

Onder iedere afbeelding een 4-regelig versje.

4. „H.“ 1. De Zon, Zondag. 2. De Maan, Maandag.” enz.

Begin van de verklaring van vijftien afbeeldingen, in drie rijen van vijf boven elkaar, op evenveel houtsneden in-12°, door J. Oortman, met een 4-regelig versje onder ieder prentje.

De verklaring in vier rijen boven de prent geeft verder de voorstellingen aan, van links naar rechts en van boven naar onder, als: Taino, Woden, Thor, Friga, Seater: goden waaraan de namen der dagen ontleend sijn en: Batavier, Goth, Wandaal, Sueef, Heruler, Gepider, Mahoman (*sic*, voor Markoman) en Kwade. Zie voor de laatste: Eerste Deel, No. 86 hiervoren, waarvan dit navolgingen sijn, en voor een andere kinderprent, waarop, behalve de hier genoemde afbeeldingen, Nehalennia nog voorkomt, No. 3767 hier voren.

A. „I.“ 1. Egyptische Piramiden. 2. Muren van Babel.” enz.

Begin der verklaring van vijftien voorstellingen, in drie rijen van vijf boven elkaar, op even zooveel houtsneden in-12°, door G. (en J?) Oortman, met 4-regelig versje onder ieder prentje.

De dertien overige afbeeldingen, stellen, van links naar rechts en van boven naar onder gezien, eerst de vijf overige wereldwonderen voor: Tempel van Diana, Colossus van Rhodus, Mausoleum, Jupiter, Hangende tainen van Babel; daarop volgen zeven plaatjes met uitvindingen: Haringkaken, Boekdrakkunst, Verrekijkers, Thermometer en Mikrokoop, Slingeraarwerk, Stadalantaarn en Slangbrandspuit, Scheepkameelen. Op het laatste prentje is Nehalennia afgebeeld, doch deze wordt in de verklaring niet genoemd, maar als „Raadsel” aangegeven.

De vier met letters gemerkte prenten hebben midden bovenin de afbeelding der voor- en keerzijde van de medaille der Maatschappij tot Nat van 't Algemeen.

Zie voor No. 242 en 269 van deze firma No. 1040 en DI. IV. blz. 458 No. 24 hier voren.

J. NOORDUYN, GOBINCHEN.

5843. a. „C“. „Verschillende volken uit Afrika.”

Opschrift boven zestien houtsneden in-12°, z. a. v. gr., in vier rijen van drie boven elkaar, even zoovele paren van afrikaansche rassen voorstellende, met de vermelding hunner namen in één regel onder ieder prentje.

b. „D“. „Amerika en afbeelding der vier werelddeelen“. Als de vorige prent, in verdeling en aantal houtgravures; de werelddeelen zijn ieder door een vrouw voorgesteld.

c. „S“. „In fraaije lange zomer dagen,
Kan 't rijden jong en oud behagen.“

Opschrift boven de afbeelding van vier maal twee voertuigen, boven elkaar, op even zooveel houtgravures langw. kl. in-8°, z. n. v. gr., met een 4-regelig versje onder ieder prentje, waarop te zien zijn, van links naar rechts en van boven naar onderen: een „Deligence“, een „koets“, een „karikel“, een „chais“, een „kierboed“, een „boerewagen“, een „koetskar“ en een Heesenkar „Met kleine Apothekers flessen“.

d. „X“. „Kind'ren ziet dit zijn geen prullen,
Maar dingen om eens regt te smullen (sic).
Hebt gij wel ooit een prent gehad?
Die zoo veel lekkernij bevat“

Opschrift in twee rijen boven sesendertig houtgravures in-16°, z. n. v. gr., elk met den naam van het afgebeelde voorwerp in één regel er onder.

D. NOOTHOVEN VAN GOOR, LETDEM.

5844. „Prenten-magasijn voor de jeugd.“

Onder dezen algemeenen titel gaf bovengenoemde firma, evenals J. Schuitemaker (zie hierna), een groot aantal kinderprenten uit. In een tweeden regel wordt aangegeven tot welke rubriek zij behooren, zóó hebben de hier volgende prenten a—k, p en q „Aardrijkskunde.“ als tweede opschrift, terwijl onder iedere voorstelling een afzonderlijke verklaring is geplaatst. De overige rubrieken zijn in het opschrift der prenten aangegeven.

a. „N°. 29.“ „De Provincie Groningen. 192,000 inwoners.“

Vier houtsneden langw. in-8°, door Tollenaar, twee aan twee boven elkaar, voorstellende een „Kaartje van Groningen.“, „De Broefmarkt te Groningen.“, „Appingadam.“ en „Het gedeektoeken van graaf Adolf.“

b. „N°. 30.“ „De Provincie Friesland. 248,000 inwoners.“

Vier houtsneden als voren: „Kaartje van Friesland.“, „Het zomerhuis in den Prinsentuin.“, „Heerenveen.“, „Wedloop op schaatsen.“

c. „N°. 32.“ „De Provincie Overijssel. 215,000 inwoners.“

Vier houtsneden als voren: „Kaartje van Overijssel.“, „Kampen.“, „De ijsergieterij te Deventer.“, „De fabriek van den heer A. Kerstiens.“

d. „N°. 52.“ „De Provincie Gelderland. 272,000 inwoners.“

Vier houtsneden als voren: „Kaartje van Gelderland.“, „Araham.“, „Het Belvedere.“ te Nijmegen, „Het slot Leevestein.“

e. „N°. 54.“ „De Provincie Noord-Brabant. 397,000 inwoners.“

Vier houtsneden als voren: „Kaartje van Noord-brabant.“, „De Grootte markt te 's Hertogenbosch.“, „De haven te Broda.“, „De Moerdijk.“

f. „N°. 55.“ „Het Hertogdom Limburg. 200,000 inwoners.“

Vier houtgravures als voren: „Kaartje van het hertogdom Limburg.“, „De St. Pietersberg.“, „Het Vrijthof te Maastricht.“, „Gesicht op Venlo.“

g. „N°. 77.“ „Nederlandsche bezittingen in Afrika. 155,000 inwoners.“

Vier houtgravures als voren: „Kaartje der Nederlandsche bezittingen in Afrika.“, „Het fort St. George del Mina.“, „Het fort Amsterdam en het dorp Cormantijn.“, „Het goud-visschen.“

h. „N°. 78.“ „Java, het voornaamste eiland der Nederlandsche bezittingen in Azië. — 10,000,000 inw.“

Vier houtgravures als voren: „Kaartje van het eiland Java.“, „Het paleis op Buitenzorg.“, „De Goenong-goantor of donderberg.“, „De nestjes van de lawit.“

i. „N°. 79.“ „De Oost-Indische eilanden.“

Vier houtgravures als voren: „Kaartje van de Oost-indische eilanden.“, „De Bazar bahroe of nieuwe markt te Palembang.“, „De stad Ternate, en in het verschiep de hergapsits op Tidor.“, „De touwbrug op het eiland Gilolo.“

k. „N°. 80.“ „Suriname, besitting der Nederlanders op het Vastland van Amerika. — 65,000 inwoners.“

Vier houtgravures als voren: „Kaartje van de kolonie Suriname.“, „Het fort Zeelandia.“, „Het waaggebouw te Suriname.“, „De houtgrond de vier kinderen.“

l. „N°. 86.“ „Kermisvermakelijkheden.“ — „De chineesche schimmen.“

Vier houtsneden in-8°, twee aan twee boven elkaar, met de afzonderlijke opschriften: „De korandrager.“, „De gebroken brag.“, „De visscher met de totsbel.“, „De snoepende kat.“

Onder deze aardige reproducties der vroeger zeer bekende tafereelen uit de chineesche schim, zijn verzen in boekdruk geplaatst, die de voorstellingen toelichten, o. a. is 't gesprek bij de gebroken brag tussehen „de bruggeman en van der Steek“ zeer typisch.

m. „N°. 115.“ „Bijbelsche geschiedenis. (Apokryfe boeken).“ — „Tafereelen uit het leven van Tobias en zijn Zoon.“

Algemeene opschriften boven zes tafereelen uit Tobias leven, in drie rijen van twee boven elkaar, op evan zoo veel houtsneden langw. in-8°, z. z. v. gr., met een afzonderlijk opschrift boven en een 4-regelig vers onder elk prentje.

n. „N°. 127.“ „Levensbeschrijving.“ „Willem IJbrandes. Bontekoe. — Geboren 1587, overleden 16...“

Vier houtsneden langw. in-8°, z. n. v. gr., twee aan twee boven elkaar, met de volgende opschriften: „Bontekoe landt op het eiland Marcarinas na een' swaren storm.“ — „Bontekoe sit op den grooten mast van het schip, dat een oogenblik te voren gesprongen is.“ — „Bontekoe reddt zich op een bijzondere wijze uit een groot gevaar.“ — „Bontekoe krijgt eindelijk de vloot van admiraal Houtman in het gezigt.“ Onder ieder prentje een verklarend 8-regelig vers. Zie ook No. 1686 hier voren.

o. „N°. 128.“ „Zangkunst.“

Een muziekstukje, met opschrift: „Vergankelijkheid.“, geeft de wijs aan der 8-regelige koepletten, waarvan er telkens twee staan onder elk der drie voorstellingen naast en onder het muziekstukje en die tot opschrift hebben: „De omgevallen eik.“ — „De bouwval.“ — „De stervende grijsaard.“ Drie houtgravures langw. in-8°, de derde geteekend: „Jacobson.“

p. „N°. 128.“ „Groot-Brittanje en Ierland. 28,000,000 Inwoners.“

Vier houtgravures als N°. 29 e. v. deser serie. „Kaartje van Groot-Brittanje en Ierland.“ — „Londen te sien van den Yorkkolom.“ — „Leith, de haven van Edimburg.“ — „Dublin.“ Onder ieder plaatje een verklaring in boekdruk.

q. „N°. 124.“ „Denemarken. 2,300,000 Inwoners.“

Vier houtgravures als voren: „Kaartje van Denemarken.“ — „De Sont.“ — „Het zoeken van eijeren op de Faroer-eilanden.“ — „De Groote Geiser op IJland.“ Onder ieder plaatje verklaring in boekdruk.

r. „N°. 125.“ „Zangkunst.“

Een muziekstukje met opschrift: „De avond.“ en drie houtgravures langw. in-8°, z. n. v. gr., waarboven: „Beschouwing van een' schoonen avond.“ — „Men opkomend onweder.“ — „De avonddiesch.“ Onder ieder prentje een 8-regelig versje op de wijs van het muziekstukje.

H. NUMAN, AMSTERDAM.

5845. s. „N°. 11.“ „Leerzaam huisraad.“

In negen voorstellingen zeer verdienstelijke reproducties in hout der prentjes, die in het boekje van Luiken met denzelfden titel (zie No. 3027 hier voren) voorkomen op de blz. 6, 8, 13, 12, 26, 60, 84, 78 en 92. Onder ieder prentje een 4-regelig versje.

t. „N°. 12.“ „De omgekeerde kar.“ — „De omgewentelde kruitwagen.“

Twee zeer goede houtgravures langw. kl. in-fol., boven elkaar, elk met een 8-regelig versje in twee rijen eronder. Hier aanwezig in een ongekleurd en een gekleurd exemplaar. Zie ook No. 5832 en hier voren.

c. „N°. 13.” „Jaagt en ryd in winter tyd.”

Opschrift boven twee houtgravures langw. kl. in-fol., boven elkaar, elk met een 8-regelig versje in twee rijen, in boekdruk, er onder. De bovenste vertoont een arreslede, de onderste een vrachtaede met zeil, op de manier der ijschuitjes.

d. Kinderspelen.

Twee houtgravures langw. kl. in-fol., boven elkaar. In den linker-bovenhoek hebben zij „N°. 1”, „N°. 2.” en onder iedere prent staat een 4-regelig versje in twee rijen.

Op de bovenste is een jongen afgebeeld, die hoepelt, een paar dat hasje-over speelt en geheel links één met een polsstok. Op de onderste ziet men links twee meisjes met de pop, rechts een jongen met een moleatje en een ander met een stokpaard.

e. Kinderspelen.

Twee houtgravures als op de vorige prent. Deze zijn gemerkt „N°. 7” en „N°. 8” en hebben onder iedere voorstelling een 4-regelig versje in twee rijen.

De bovenste stelt een rolwagentje voor, dat door twee kinderen voortgetrokken wordt, terwijl een derde het jonge kind vasthoudt dat er opzit. Ook op de onderste zijn vier personen afgebeeld, onder wie een kind dat een kaartenhuisje heeft gebouwd. Ook een afdruk van deze beide houtgravures vóór de eijfers is aanwezig.

f. De aap als schilder. — De aap als beeldhouwer.

Twee gekleurde houtgravures als van de beide vorige prenten. Zie voor dezelfde voorstellingen, doch met eenige afwijkingen en door een anderen graveur (Lubeek), hierna No. 43 der kinderprenten, uitgekomen bij J. Thompson te Rotterdam.

g. De hengelaar en zijn meisje.

Twee voorstellingen op even sooveel gekleurde houtgravures gr. in-4°. Onder iedere voorstelling een 8-regelig vers, in boekdruk. De platen vormen naast elkaar te zamen één kinderprent.

h. Damon en Fillis. — Chloe en Doris.

Twee voorstellingen, elk met een 4-regelig versje in twee rijen er onder. Op de eerste is het meisje, op de tweede de jongen slapend afgebeeld. Twee houtgravures langw. kl. in-fol., boven elkaar.

i. Raketspel. — Meisje met pop. — Bikkelspel. — To-verkaart.

Vier afbeeldingen, twee naast en twee boven elkaar, elk met een 4-regelig versje onder even sooveel houtgravures in-4°.

k. Verhuizen. — Kermis. — St. Nicolaasfeest. — St. Maartens-vuur.

Vier voorstellingen op even sooveel gekleurde houtgravures in-4°.

elk met een 4-regelig verjae er onder, twee naast en twee boven elkaar, 66n prent vormende. Zie voor de laatste voorstelling No. 8946 hier voren. — Zie ook No. 8848.

Van de prenten met dit adres vermeldt Muller er geen. Bij die met het adres van de weduwe J. van Egmond (Muller No. 8978) deelt hij echter mede dat verscheidene van die prenten gesneden werden door Numan, die in 1788 verdrinkt. Zeker is het dat de hier aanwezige vier uitmunten boven het meereendeel der overige kinderprenten. In het adres noemt Numan zich „Houte Konstplaatnyder” en met uitzondering van het tweede tot achtste plaatje op prent a, hebben alle houtsneden dan ook zijn naam als graveur.

ERVE HENDRIK VAN DER PUTTE, AMSTERDAM.

5846. „101”. „Wat voor Monsters/ wat voor Dieren/
Geef ons niet de see al nyt/” enz.

Begin van een 18-regelig vers, in drie rijen, boven twaalf afbeeldingen, in vier rijen van drie, boven elkaar, in houtsneden langw. in-18°, z. n. v. gr. en met een 3-regelig onderschrift onder ieder prentje. Hierbij o. a. een meermin, met onderschrift:

„Dees' Meermin die wierd gevangen/
In een Hollands Water Plas/
En te Haerlem sponse Vlaa.”

Op- en onderschriften alle in duitsche letter. Zie voor No. 10 van deze firma, No. 1989 hier voren.

ERVEN DE WED. J. RATELBAND EN J. BOUWER, AMSTERDAM.

5847. a. „6”. „'t Leven van Adam en Eva/ in 't Paradyse/
met hare Kinderen.”

Opschrift boven vierentwintig voorstellingen in zes rijen van vier, boven elkaar, op even zooveel zeer grove houtgravures langw. in-16°, z. n. v. gr. en met een 3-regelig verjae onder ieder prentje. Op- en onderschriften in duitsche letter.

b. „99”. „Dees' Helden die gy siet die kunnen niet meer
stryden,” enz.

Vierregelig opschrift, in twee rijen, boven zestien voorstellingen, in vier rijen van vier, boven elkaar, op even zooveel houtsneden in-18°, z. n. v. gr. Onder de afbeelden komen voor „Roelaat”, „De Cid.”, „Amadis van Gaule.”, „Claes Kit Reus van Sparwou”, terwijl als laatste de dood als tromlager afgebeeld is, met het opschrift: „Capit. Mort.” Onder ieder prentje 66n regel onderschrift.

c. „A”. „In deeze Prent zullen de Kinderen kunnen opmerken: dat de aart van elk Gewest, en de bijzondere Kleeding van elk Volk, de Menschen van elkanderen seer duidelyk doen onderscheiden.”

Opschrift in 66n regel boven acht voorstellingen, vier aan vier boven

elkaar, op even zoo veel houtsneden kl. in-8°, door Oortman. De bovenste vier stellen menschenparen voor uit de vier werelddeelen; de onderste een Engelschman, een Hollander, een Duitser en een Franschman. De eerste vier en de Hollander komen ook voor in 't IV. stakje, blz. 20—24 van het boekje onder No. 5840 s hier voren beschreven.

d. „E“. „Wie stelt der Menschen oefning perk,
Als zij, door Kunst en Handenwerk,“ enz.

Deselfde voorstellingen en verjes als op de prent „L. D.“ der firma van Munster en Zoon, zie No. 5840 c hier voren, doch andere gravures door Oortman; die van van Munster schijnen kopiën van deze.

Een afdrak van de hier gebruikte oorspronkelijke houtgravures en niet van kopiën, komt ook voor in het prentenboekje beschreven onder No. 5840 s, waarvoor wél een titel staat met adres van de erven H. van Munster en Zoon, maar dat een titel-opslag schijnt te zijn van een werkje oorspronkelijk door Ratelband uitgegeven. De blokjes van de origineelen en van de kopiën waren alsoo later beiden in het bezit van de erven van Munster.

e. „F“. „Dees Kinderprent leert, kort en goed,
Wat nut de *Werktuighuysde* doet:“ enz.

Vierregelig verje in twee rijen naast elkaar, boven acht voorstellingen, vier aan vier boven elkaar, op even zoo veel houtgravures in-12°, s. n. v. gr., en met een 6-regelig verje onder ieder prentje. De bovenste vier geven, twee aan twee, tegenstellingen van slecht en wijs beleid; onderaan zijn pers, wig, takel en windas in hun gebruik afgebeeld.

f. „H“. „Vaderlandsche mannen en vrouwen.“

Deselfde voorstellingen als van „L. C.“ der prenten van de firma van Munster en Zoon, zie No. 5840 b hier voren, doch in eenigzins andere volgorde en in andere gravures.

g. „M“. „Ziet, Kinders! op dees' print verscheidenheid
(van Visch,
Die ons de Zee verschaft, meest smaaklijk op
(den diash.“

Opschrift in één regel, boven twaalf afbeeldingen van visschen, in houtgravures van verschillende grootte, alle s. n. v. gr. en met een 2-regelig verje onder ieder prentje, behalve onder het middelste, de walvisch, waaronder een 4-regelig staat.

h. „T“. „Dat Gij, ó Jongd! in deze print,
Alhier u selve spelend vindt!“

Opschrift in twee regels naast elkaar, boven deselfde houtgravures van G. Oortman, beschreven bij prent T van D. Le Jolle, zie No. 5836 c hier voren.

i. „W“. „Ziet Kinders! in dees' print verbeeld,
Wat rampen jeugd en losheid teelt,“ enz.

Gehoel gelijk aan de prent met deselfde letter, uitgegeven door de

firma van Munster en Zoon, zie No. 5840/ hier voren, waaruit blijkt dat deze prenten voor de M. t. N. v. 't A. tegelijk bij verschillende uitgeverij verscheenen.

h. „X“. „Ziet, Kindren! voor uw oog vertoond,

Hoe somtijds 't Medelijden woont

Bij zulk een', dien we een' vijand wanen. — ens.

Achtregelig gedicht in twee rijen boven twaalf afbeeldingen uit de gehënis van den barmhartigen Samaritaan, op even zooveel houtsneden langw. in-12°, z. n. v. gr. en met een 4-regelig versje onder ieder prentje.

De prenten T en W hebben de afbeelding van de medaille der Maatschappij t. N. v. 't A. bovenaan. De plaatjes der beide laatste komen met eenigzins gewijzigde versjes voor in het boekje onder No. 5840 n hier voren beschreven, in 't III. stukje, blz. 15—20 en in 't IV. st. blz. 1—8. De prenten A, E, F, H hebben het adres: J. Bouwer en de Wed. J. Rathband; de prenten M en T dat van J. Bouwer, W en X van Johannes Bouwer. De zaak deser firma ging later over aan D. Le Jolle, met wien zij eindigde.

Zie voor de letters G en O deser serie No. 3875 en 3933; voor de platen van Le Jolle No. 5836 hier voren en voor al de met letters gemerkten Muller No. 8981.

ERVEN H. RYNDERS, AMSTERDAM.

Van de zeer uitgebreide reeks door bovengenoemde firma uitgegeven, (zie Muller No. 6366), zijn hier de volgende nummers aanwezig:

5848. a. „N° 3.“ „Hier heeft de Jeugd tot haar gerijf!

Thijl Uilanspiegels Leeven en Bedrijf.“

Tweeregelig versje op 66n regel, in duitsehe letter gedrukt boven vierentwintig tafereelen uit Tyl's leeven, in zes rijen van vier boven elkaar en op evenveel grove oude houtsneden laagw. in-16°, z. n. v. gr. en met tweelingrijm, eveneens in duitsehe letter, onder ieder prentje.

b. „N° 3.“ „De schoone Slaapster. Eene Vertelling van Moeder de Gans.“

Opschrift op 66n regel, in duitsehe letter, boven twaalf voorstellingen uit dit sprookje, in vier rijen van drie boven elkaar, op even zooveel houtsneden laagw. in-12°, z. n. v. gr. en met een 3- of 4-regelig onderschrift in proza onder ieder prentje.

c. „No. 6.“ „De Nieuwmodische Amsterdamsche Dienst-Meisjes.“

Bearegelig opschrift, in duitsehe letter, boven veertig prentjes, handelingen uit het dienstbodenleven vertoonende, in acht rijen van vijf boven elkaar op even zooveel houtsneden in-24°, waarvan de laatste het monogram „I D“ heeft, en met 66nregeligs onderschriften.

d. „N°. 7.“ „Kindren, om uw' geest te scherpen, tot uw
(oefning, tot uw vlijt,
Wordt u, door de kindervrienden, weér een
(nieuwe prent gewijđ.
Leert door Dorus de ondengd vlieden: — volgt
(Filippus, vroeg en spa,
Achting, eer en hulp van menschen volgen
(brave kindren na.“

Vierregelig opschrift in twee rijen, boven twaalf tafereelen, in vier rijen van drie boven elkaar, op even zooveel houtsneden langw. in-13°, z. n. v. gr., uit het leven van de in het opschrift genoemde broeders, met 4-regelige, zeer goede verjes onder de prentjes

e. „N°. 11.“ „De Viergetyden des Jaara.“

Opschrift midden boven vier voorstellingen in twee rijen boven elkaar, elk met den naam van het jaargetijde als opschrift en een 4-regelig verje, in twee rijen, er onder. Vier gekleurde houtgravures langw. kl. in-4°, z. n. v. gr.

f. „N°. 14.“ „Om kunstmatig goed te lezen/
Moet men steeds bedaachtsaam wesen:
Is/ kindren! u dit niet bekend/
Wel/ leest dan dikwijls dese prent.“

Twaalf voorstellingen, in vier rijen van drie, boven elkaar, waarop gehoorsame en ongehoorsame kinderen zijn afgebeeld. Twaalf houtgravures langw. in-13°, z. n. v. gr. In tegenstelling met andere kindreprennten zijn de 4- of 8-regelige verjes hier, blijkens bovenstaand opschrift, 't voornaamste. Elke der verjes zijn dan ook, even als het opschrift, in duitche letter gedrukt.

g. „N°. 26.“ „Hier leid gebooren in een Stal/
Die geen die ons verlossen sal.“

Tweoregelig verje op één regel, in duitche letter, boven zestien tafereelen uit Jesus leven of in beeld gebrachte gelijkenissen, in vier rijen van vier boven elkaar, op even zooveel grove oude houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr. en met een tweelingrijm, eveneens in duitche letter, onder ieder prentje.

A. „N°. 28.“ „Door Kunst, door zorg en vlyt, bestaat elk
(Maatschappy,

Bestaat ons Vaderland, leerd dit ó jeugd! van my.“

Opschrift in twee regels naast elkander boven de afbeeldingen van vierentwintig bedrijven, in zes rijen van vier, boven elkaar, op even zooveel houtgravures langw. in-16°, z. n. v. gr. en met den naam van 't voorgesteld beroep onder ieder prentje. Navolgingen der prentjes in J. Luiken, *Spiegel van 't Menschelyk bedryf*; de prent is geheel gelijk aan No. 28 der serie uitgegeven door de Wed. Kok—van

Kolm (zie No. 5832 hier voren) doch dit is een vroegere afdruk der houtblokken. De voorstellingen bij Luiken genoemd de Kleermaker en de Astrologist, heeten hier „de Engelsche Keurelyfmaker.” en „de Globe en Graadboogmaker.” (Zie No. 3017 hier voren).

i. „No. 35.” „De Vernieuwde Jan de Wasscher.”

Opschrift boven vierentwintig voorstellingen, in zes rijen van vier, boven elkaar, uit deze aloude geschiedenis van de verkeerde wereld in 't huwelijkleven, op even zooveel houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr., met 2-regelig versje onder ieder prentje. Twee drukken, waarvan het verschil alleen in 't adres bestaat, dat in den lateren met grooter letter en in eenigzins andere spelling is gezet. Geheel gelijk aan No. 5832 w hier voren.

k. „N°. 37”. „Zie Kinderen! ziet deer' Print met uw op-
(merking aan,
Hoe zy in 't Paarden-Spel hun Kunst verrigten gaan.”

Opschrift boven zestien afbeeldingen van kunstrijders, in vier rijen van vier boven elkaar, op even zooveel houtsneden in-12°, z. n. v. gr., met een tweelingrijm onder elk prentje.

l. „No. 38”. „De Onzichte Zoon, een Stuk so leersaam
(als tot vreugd,
Op Amstels Schouwtooneel gevoerd, tot nuttig speelen,
Ziet ge Uw hier stukgewys, eenvouwig mededeelen,
Let op dien btaaven (sic) Zoon, en volg syn Pad, ó
(Jeugd!”

Opschrift boven zestien voorstellingen uit dit certijds zeer bekend tooneel-
spel, in vier rijen van vier, boven elkaar, op even zooveel houtsneden
in-12°, z. n. v. gr. en met een 4-regelig versje onder ieder prentje.
Hier aanwezig in twee drukken, evenals No. 35 alleen in den vorm van
't adres verschillende. Geheel gelijk aan No. 5832 y hier voren.

m. „No. 38.” „Bybelsehe Prentverbeeldingen.”

Opschrift boven zestien bijbelsehe voorstellingen, alle uit het Oude
Testament, behalve de 16e, die het laatste oordeel verbeeldt, in vier
rijen van vier, boven elkaar, op even zooveel zeer oude houtsneden langw.
in-16°, z. n. v. gr., met een 2-regelig versje, evenals het opschrift in
duitsche letter, onder ieder prentje.

n. „No. 43”. „Kom lieve Jeugd! zie hier een Zomer Veld-
(gesicht/

Zoo ik 't uw nader seg/ kent gy de plaats zeer ligt.”

Tweeregelig opschrift in duitsche letter boven twee houtsneden langw.
kl. in-fol., z. n. v. gr., boven elkaar en elk met een 4-regelig vers in
twee rijen er onder. Zij stellen voor: de melkerij Noord-End aan 't eind
der Sloterdijkterlaan bij Amsterdam, en de Vriesschepoort te Alkmaar.

o. „N°. 47”. „Komt Kinderen! wilt uw tyd besteeden,
Ziet in deer' Prent veel aardigheden,” enz.

Twintig voorstellingen in vijf rijen van vier, boven elkaar, op even

soveel houtzaden langw. in-16°, z. n. v. gr., met een 2-regelig verze onder ieder prentje.

p. „N°. 48“. „Beschouw dees' Prent, ó Jeugd! hoe dat de
(Boerenstand,
Door onvermoeide vlyt, veel voordeel brengt aan 't
(Land," ons.

Vierregelig verze in twee rijen boven acht afbeeldingen van tafereelen uit 't boerenleven, in vier rijen van twee, boven elkaar, op even soveel houtzaden langw. in-8°, door I. Coldewijs, met een tweeregelig verze onder ieder prentje.

q. „61“. „Zie in dees' Prent de Vrolijkheid,
Van Saartje Jans. de Keukenmeid."

Opschrift in twee regels boven vierentwintig voorstellingen uit het leven van Saartje Jans, in zes rijen van vier, boven elkaar, op even soveel houtgravures langw. in-16°, z. n. v. gr., met een 2-regelig verze onder ieder prentje. Op de laatste afbeeldingen is zij voorgesteld als soldaat in vrouwenkleeren.

r. „No. 74“. „Onderscheidene voorwerpen."

Algemeen opschrift boven twaalf voorstellingen, in drie rijen van vier, boven elkaar, op even soveel houtgravures in-12°, z. n. v. gr., met een afzonderlijk opschrift en met een 4-regelig verze onder ieder prentje. 't Zijn navolgingen van prentjes uit de Volkliedjes der M. t. N. v. 't A., beschreven onder No. 3768 hier voren. Van links naar rechts en van boven naar onderen stellen ze voor wat in dat nommer afgebeeld is in 't 1^e stukje plaat V; 4^e plaat I; 3^e plaat VI; 4^e plaat IV; ...; 1^e plaat III; ...; 3^e plaat II; 2^e plaat II; 4^e plaat VI; 1^e plaat IV, terwijl de laatste evenals de twee, waarvoor puntjes in de plaats gesteld zijn, in de vier stukjes niet voorkomen.

s. „N°. 158“. „Wilt gy Kindren, u vermaken,
Allerhande soort van zaken
En niet vreemd, maar elk bekend,
Ziet gy hier in dese Prent.
Wilt gy dan niet syn bedrogen,
Zult g'er nog uit leeren mogen."

Opschrift in twee rijen boven vierentwintig voorstellingen, in vier rijen van zes, boven elkaar, op even soveel houtgravures in-16°, z. n. v. gr., met een onbeduidend 8-regelig verze onder elk der prentjes, die zelf ook geen nadere vermelding waard zijn. De prentjes hebben waarschijnlijk vroeger voor almanakjes godiend.

t. „De Vertelling van Aaschepoester."

Opschrift in duitche letter boven twaalf voorstellingen uit dit sprookje, in vier rijen van drie, boven elkaar, op even soveel houtgravures langw. in-12°, z. n. v. gr. en met een onderschrift in proza onder ieder prentje. Koetsman en interieurs uit het begin der 19e eeuw.

u. „Sint Nicolaas te paard gezeten,
Laat alle goede Kindren weten,
Dat hij weér als in 't voor'ge Jaar,
Presentjes heeft, en Lekkers klaar.”

Begin van een 8-regelig vers, boven de voorstelling van St. Nicolaas te paard door een straat rijdend. Uit het pak dat achter hem op 't paard ligt, vallen allerlei voorwerpen, welke door kinderen worden opgevangen. Gekleurde houtgravure gr. in-4°, s. n. v. gr., met een 40-regelig vers, in drie kolommen, onder de voorstelling.

v. „Was er ooit een volk op aarde/ dat men lui en lekker
(noemt?”
Dit/ o kindren! sult gij vragen/ als gij dese prentjes
(roemt.

Neent — de menschen/ door elkander/ sijn en goed en
(slecht van aard:

Blijft de slechten steeds ontvlieden; elke brave is ach-
ting waard.”

Eerste regels van een 8-regelig vers, in twee kolommen, in duitse letter, boven twaalf voorstellingen uit Luilekkerland, in vier rijen van drie, boven elkaar, met een 4-regelig versje onder ieder prentje. Twaalf houtgravures langw. in-12°, door J. C. (oldewijn). De personen sijn in kostuum van den tijd (circa 1820).

Zie voor een andere afbeelding van Luilekkerland, uit de serie kinderprenten uitgegeven door de Erve de Wed J. van Egmont, No. 3796 hier voren.

w. „Zie Neêrlands Koning met sijn' dierb're Gemalin,
En Kroonprins, Neêrlands hoop en Ruslands Groot
(Vorstin.”

Opschrift boven twee voorstellingen boven elkaar, op de bovenste sijn Willem I en sijn gemalin, op de onderste de kroonprins (later Willem II) met sijn echtgenoot afgebeeld, elk paar in een gala-rijtuig gezeten. Twee gekleurde houtgravures langw. in-4°, door J. O. (ortman), met een 8-regelig vers, in twee rijen, onder iedere prent.

Zie voor de Nos. 2, 25, 27 en 62 van dese firma, No. 2124, Dl. IV. blz. 457 No. 22, No. 3043 en 5543 hier voren:

W. G. v. D. SANDE & COMP., AMSTERDAM, BREDA EN NAMEN.

5849. „No 4.” „Viervoetige dieren.” — „Des animaux quadrupèdes.”

Twaalf afbeeldingen, in vier rijen van drie boven elkaar, in houtgravures langw. in-12°, s. n. v. gr. Met den naam in 't hollandsch en fransch onder ieder prentje.

SCHALEKAMP EN VAN DE GRANPEL, AMSTERDAM.

3850. a. „No 16.” „Kindren! leer in 't vroeg begin, leer
(by Poppengoed,

Wat uw (sic) in een beter staad, nuttig weezen moet,” enz.
Vierregelig opschrift in twee rijen, boven een prent, gelijk aan

hetzelfde nummer uit de serie Kok-van Kolm, zie No. 5832 e noot hier voren. De voorstellingen zijn gewijzigde kopieën der plaatjes uit J. Luiken, 's *Menschen Begin, Midden en Einde* en daar voorkomende op de oneven blz. 51—55. Zie No. 1989 hier voren.

b. „N°. 18.” „Hoe bar de Winter is, hy geeft nochtans
(vermaak,

Als men maar schyven heeft, dat is de groote zaak.”

Opschrift boven vijfendertig houtgravures langw. in-16°, z. n. v. gr., in seven rijen van vijf boven elkaar, allen vermakelijkheden enz. op 't ijs voorstellende, welke verklaard worden door 't 2-regelig versje, dat onder ieder prentje staat.

c. „N°. 22.” „De Jeugd werd hier Gestigt, door 't Werk
(in Tugt gehouden,

Gelyk men Daaglyks ziet van 't Doopen af tot 't Trouwen.”

Opschrift in twee regels boven twee-enderdertig houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr., even sooveel voorstellingen gevende uit het menschelijk leven van de geboorte tot het huwelijk. Om de naliviteit der 66-regelige onderschriften volgen hier allen: „Deze gaan met het Kind ten Doop.” — „Het Kind werd Gedoopt.” — „Komen van het Doopen.” — „Het Kind word gebakerd.” — „Het Kind suigt.” — „Hier houden sy het Kindermaal.” — „Het Kind word gespeend.” — „... word gewiegt.” — „... word gedragen.” — „Deze leeren het Kindje loopen.” — „Het Kind brengt men na School.” — „Het Kindje reid om plaisir.” — „Deze steken na Prentjes.” — „Speelen met Poppen.” — „Gaan na het Naaijen.” — „Deze Wasschen.” — „Deze Stryken.” — „Deze Braaijen (breien).” — „Deze heeft een Minnebrief.” — „Gaanen om een Wandeltje.” — „Deze drinken een kopje Thee.” — „Gaanen om een Trantje.” — „Deze komt by syn Beminde.” — „Deze spreken van Trouwen.” — „Deze gaan om een Ridje.” — „Deze syn vergenoegd.” — „Gaan ten aantekenen.” — „De Bruid word Gekled.” — „Gaan na het Trouwen.” — „Deze worden Getrouwd.” — „Houden de Bruiloft.” — „Gaan samen na Bed.” Dezelfde houtsneden, dech met de onderschriften in nieuwere spelling, vindt men bij No. 5832 f.

d. „N. 27.” *Geschiedenis van Robinson Crusoe*.

In vier houtsneden kl. langw. in-4°, z. n. v. gr., twee aan twee boven elkaar, elk door een 4-regelig versje er onder verklaard, is kort en goed de geheele geschiedenis van Robinson afgebeeld.

e. „N. 77.” „De geschiedenis van Blaauwbaard.”

In twaalf houtgravures in-16°, z. n. v. gr., elk met een grooter of kleiner onderschrift in proza en in drie rijen van vier boven elkaar, zijn verschillende episodes uit dit sprookje voorgesteld. Deze en de voorgaande prent hebben het latere adres van Schalekamp, van de Grampsel en Bakker.

f. „N°. 126.“ „Kiest Kindren! naar uw Zinsgenoegen,
De zaak uit waar g' u in wilt voegen.
Maar zoo, dat g' uw Begrip en Staat.
In 't kiezen niet te boven gaat.“

Opechrift in twee regels boven zestien houtgravures in-12°, door H. Numan, zooals de initialen op 't derde- en zevende- en de naam voluit op 't achtste- en veertiende prentje aanwijzen. 't Zijn voorstellingen van menschelijke bezigheden en dezelfde plaatjes, die voorkomen in No. 3376 hier voren onder de nummers 69, 71, 70, 72, 73, 12, 13, 76—81, 9, 10 en 84.

Zie voor No. 1 van deze firma No. 1999 hier voren.

J. SCHUITMAKER, PURMERENDI.

Deze prenten hebben meereendeels vier of zes houtsneden met beschrijving er onder.

Ter vereenvoudiging worden hier alleen de voorstellingen vermeld, voor zoover ze belangrijk zijn voor de geschiedenis van ons land.

5851. *a.* „1843.“ „N°. 10.“ „De Telegraaf.“ — „De Verrekijker.“ — „De Zeilwagen.“ — „De Moddermolen.“ Vier houtgravures van Tollenaar.

b. „No. 11.“ „Bijbelsche geschiedenis.“ 6 voorstellingen.

c. „No. 12.“ „Vaderlandsche Geschiedenis.“ (Prins Maurits). Verovering van Breda 1590; Mislukte aanslag der Spanjaarden op Lochem 1590; Lodewijk van der Kethulle overwint een albaanesechen kampvechter 1591; Overwinning bij Nieuwpoort 1600; Zelfopoffering van Reinier Klaassen 1606; Hugo de Groot ontvlucht Loevestein 1621. 6 voorstellingen.

d. „N°. 14.“ „Aardrijkskunde. De provincie Drenthe.“

„Kaartje van Drenthe.“ — „Het Gesticht... te Veenhuizen.“ — „Het Hanebed te Borger.“ — „Eene Boerenwoning uit Drenthe.“ 4 voorstellingen.

e. „(Derde Jaarg.)“ „N°. 3.“ „Aardrijkskunde. De provincie Noord-Brabant.“

„Kaartje van Noord-Brabant.“ — „De Groote Markt te 's Hartogenbosch.“ — „De Haven te Breda.“ — „De Moerdijk.“ 4 voorstellingen.

f. „N°. 15.“ „Spreekwoorden, ontleend uit de oengewijde geschiedenis.“

„Mondragt maakt magt.“ — „Hij heeft den knoop doorgehakt.“ — „Als de boeren slapen, waken de gansen.“ — „Het moest uitkomen al zouden de kraaijen het uitbrengen.“ 4 voorstellingen.

g. „(5de Jaarg.)“ „No. 1.“ „Tafereelen uit de regering van Willem I, soevereine vorst der Nederlanden.“

„Veldslag van Waterloo.“ (ook Ligny en Quatre-Bras). 6 voorstellingen.

A. „No. 23.” „Bijbelsche geschiedenis (apokryfe boeken).” 6 voorstellingen.

i. „(6de Jaarg.)” „No. 20.” „Levensbeschrijving. Johannes Henricus Nieuwold. Geb. 17 Nov. 1787, overl. 30 Julij 1812.” 4 voorstellingen uit N's leven. Houtgravures van Jacobson.

k. „No. 21.” „Zangkunst. Vergankelijkheid.” 4 voorstellingen door Jacobson.

Zie No. 5844 o hier voren.

l. „No. 22.” „Aardrijkskunde. Europeisch-Rusland.” 4 voorstellingen, waaronder de afbeelding van „De Russische Glijbaan.” (rutschbaan).

m. „(8^e Jaarg.)” „No. 8.” „Levensbeschrijving. Jan Pieterszoon Koen. Geb. 8 Januarij 1587. overl. 30 September 1629.” 4 voorstellingen.

n. „No. 9.” „Zangkunst. De jongelingschap.” Muziekstukje en vijf voorstellingen.

o. „No. 10.” „Aardrijkskunde. Italic.” 4 voorstellingen.

5859. a. „(1)” „No. 1.” „Vaderlandsche geschiedenis. Voorstellingen uit het leven der Batavieren.” 6 voorstellingen.

Aankomst 100 v. C.; Levenswijze; Verbod met de Romeinen 55 v. C.; Opstand onder Claudius Civilis 69 n. C.; Hernieuwing van 't verbod met de Romeinen 70 n. C.; Soranus 120 n. C. De 5^e afbeelding heeft 't monogram „H. B.”

b. „No. 2.” „Vaderlandsche geschiedenis. Vroegere godedienst der bewoners dezer landen.”

Vereering van den Alvader 100 v. C.; Eligius eerste christenprediker 640 n. C.; Willebrord's put te Heilo 700; Radboud weigert zich te laten doopen 719; Bonifacius te Dokkum vermoord 754; Invoering van 't christendom onder Karel den Groote 804. 6 voorstellingen.

c. „No. 3.” ... „Voorstellingen uit de regering der graven uit het Hollandsche huis.”

Karel de Eenvoudige bevestigt Dirk I. in het grafelijk bewind 922; Dirk IV. kwetat in een steekspel den broeder van den bisschop van Keulen 1048; Floris I. vermoord 1061; Vele edelen trekken ten kruistocht 1096; Willem I. verovert Damiate 1219; Floris V. viadt het lijk zijns vaders Willem II. 1282.

d. „No. 4.” ... „Voorstellingen uit de Hoekache en Kabeljauwsche twisten.”

De Kabeljauwsche partij 1349; Het bestormen van Rozenburg 1350; Graaf Willem krankzinnig 1357; Verwoesting van Hagestein 1406; Albrecht Beyling levend begraven 1425; Jan van Schaafelaar springt uit den toren te Barneveld 1482. 6 voorstellingen.

e. „No. 22.” „Natuurkunde.” 4 voorstellingen.

f. „(3.)” „No. 25.” „Nederlandsche spreekwoorden.”

„Dat zijn ze, die Wilhelmus blazen.” — „Hij heeft veel op zijn' kerfstok.” — „Het komt op een tarfje niet aan, als men in het veen is.” — „Kom ik over den hond, dan kom ik over den staart.”

g. „No. 26.” „Spreekwoorden uit het scheepsleven.”

„Houd het oog in 't zeil.” — „Houd af, het is een brander.” — „Een schip op 't sand, een bak in zee.” — „Hij is in behouden haven aangeland.” 4 voorstellingen.

h. „No. 46.” „Natuurlijke geschiedenis.” Houtgravures van W. B(al). 6 voorstellingen.

i. „(3.)” „No. 49.” „Vaderlandsche geschiedenis. Tafereelen uit den eersten stadhouderloozen tijd. 1650 tot 1672.”

Jacob Cats sluit de Grootte Vergadering 1651; Koene taal van Douwe Aukes 1652; Dood van M. H. Tromp 1658; Zelfopoffering van A. Hambroek 1668; Johan de Witt op de vloot; Jan Evertsen sneuvelt 1666. 6 voorstellingen.

k. „No. 52.” „.....” „Tafereelen uit den tweeden Stadhouderloozen tijd, en het Stadhouderlijk Bestuur van Willem IV en Willem V. 1702—1795.”

J. W. Friso verdrikt aan den Moerdijk 1711; Willem Tichelaar 40 jaar na den moord der de Witten bedelend 1719; Cornelis Schrijver 1760; De vloot komt te Texel binnen na den slag op Doggersbank 1781; De prinses aangehouden te Goejanverwelleluis 1786; Willem V verlaat het land 1795. 6 voorstellingen.

l. „No. 54.” Als „(Derde Jaarg.) N°. 8.” Zie No. 5851 e.

m. „No. 55.” „Aardrijkskunde. Het hertogdom Limburg.”

„Kaartje van het Hertogdom Limburg.” — „De St. Pietersberg.” — „Het Vrijthof te Maastricht.” — „Gezigt op Venlo.” 4 voorstellingen.

n. „No. 56.” „Aardrijkskunde. Het groot-hertogdom Luxemburg.”

„Kaartje van het Groot-Hertogdom Luxemburg.” — „De Grund.” — „De brug over de Soure bij Esch.” — „De Waterval in de Soure.” 4 voorstellingen.

o. „No. 59.” „Spreekwoorden,” enz.

Zie No. 59 hier boven.

p. „No. 60.” „Nederlandsche spreekwoorden.”

„De morgenstond heeft goud in den mond.” — „Het appelmantje komt om zijn geld.” — „Alle dagen een draadje is een hemdsmouw in het jaar.” — „Een ezels stoot zich geen tweemaal aan denzelfden steen.”

g. „No. 63.” „Kinderspelen.”
 „De Drijftol.” — „De Schaduwbeelden.” — „Het raden van iets,
 waaraan iemand gedacht heeft.” — „Het Bellen blazen.” 4 voorstellingen.

r. „No. 64.” „Kinderspelen.”
 „De Schommel.” — „De Tooverlantaarn.” — „Soldaatje spelen.” —
 „Paletten.” 4 voorstellingen.

s. „(4.)” „No. 74.” „Vaderlandsche geschiedenis.” (Lodewijk
 Napoleon).

Aankomst van koning Lodewijk te 's Hage 1806; Springen van het
 kruitschip te Leyden 1807; Bouwing van het paleis te Utrecht 1807;
 Het Instituut voor blinden te Amsterdam 1808; Het Koninklijk Instituut
 van Kunsten en Wetenschappen 1808; Overstroming in Gelderland en
 Zuid-Holland 1809. 6 voorstellingen.

t. „No. 75.” „Vaderlandsche geschiedenis.” (Vereeniging met
 Frankrijk).

Aankomst van Napoleon te Amsterdam 1811; Invoering der konskriptie
 1811; Fransche douanen overstroomden ons land 1811; De tabakhandel
 voor 's keizers rekening gedreven; de engelsche goederen verbrand 1811;
 De eerste plakaten van van Hogendorp 1813; Moord der Franschen te
 Woerden 1813. 6 voorstellingen.

u. „No. 92.” „Bijbelache geschiedenis.” 6 voorstellingen.

v. „(5.)” „No. 98.” „Vaderlandsche geschiedenis.” (Koning
 Willem I).

Inhuldiging van Willem I. te Brussel 1815; Algiers beschoten 1816;
 Moed van 't Hooft 1817; Inwijding van het monument voor Koster te
 Haarlem 1823; Het bezwijken van den steenen beer te Durgerdam 1825;
 Onderwerping van Diepo Negro 1830. 6 voorstellingen.

w. „No. 100.” „Vaderlandsche geschiedenis.” (Willem II).

Koning Willem I. doet afstand van den troon 1840; Opening van
 de Willemspoort 1840; Inhuldiging van koning Willem II 1840; Inwij-
 ding van den Rijnspoorweg 1843; De nieuwe Beurs te Amsterdam
 geopend 1845; De Leeghwater. 6 voorstellingen.

x. „No. 101.” „Levensbeschrijving. Rembrandt van Rijn.
 Geb. 15 Junij 1606, Overl. 19 Julij 1664.” 4 voorstel-
 lingen.

y. „No. 102.” „Levensbeschrijving. Menno baron van
 Coehoorn. — Geb. 1641, Overl. 1704.” 4 voorstellingen.

z. „No. 109.” „Straat-nering.”

„De Zwavelstok-verkoopster.” — „De Scharenslijper.” — „De Beeldjes-
 koop.” — „De Jood met loterijbriefjes.” 4 voorstellingen.

aa. „(6.)“ „No. 126.“ „Levensbeschrijving. Pieter Nieuwland. — Geb. 5 Nov. 1764, Overl. 14 Nov. 1794.“ 4 voorstellingen.

bb. „(7.)“ „No. 151.“ „Levensbeschrijving. Jacob Simonszoon de Rijk. — Geb. omstreeks 1530, Overl. omstreeks 1590.“ 4 voorstellingen.

cc. „No. 152.“ „Levensbeschrijving. Filips Willem, prins van Oranje. — Geb. 19 Dec. 1554, Overl. 20 Febr. 1618.“ 4 voorstellingen.

dd. „No. 163.“ „Bijbelsche geschiedenis.“ 6 voorstellingen.

ee. „(8.)“ „No. 169.“ „Spookhistoriën, medegedeeld door Meester Penneschacht aan zijne Kostleerlingen.“ 4 voorstellingen.

ff. „No. 178.“ „Levensbeschrijving. Hubert Cornelisz. Poot. — Geboren 29 Januarij 1689, Overleden 31 December 1788.“ 4 voorstellingen.

gg. „No. 184.“ „Aardrijkskunde. Griekenland.“ 4 voorstellingen.

hh. „No. 185.“ „Bijbelsche geschiedenis.“ 6 voorstellingen.

N.B. De prenten van Schuitemaker hebben den algemeenen titel „Prenten-magazijn voor de jeugd.“, een opschrift reeds vroeger door D. Broedeleet te Purmerend gebruikt. (Zie No. 5820 hier voren). De beschrevene behooren tot twee series. De eerste bevat prenten uit den 1^{en} tot 8^{en} jaargang, bij jaargangen uitgegeven (zie No. 5851). Elke jaargang bestond uit vierentwintig prenten, telkens op nieuw van 1—24 genummerd. De tweede serie, niet anders dan een herdruk van de eerste, heeft een doorlopende nummering, terwijl rechts onderaan door een korrespondeerend cijfer [bv. „(1.)“] aangegeven wordt tot welken jaargang zij in de eerste serie behoorden.

C. C. L. VAN STADEN, AMSTERDAM.

5853. a. „No 1“. „De twaalf maanden van het jaar.“

Opschrift boven twaalf figuren in houtsede in-12°, z. n. v. gr., in drie rijen van vier boven elkaar, sinnebeeldig de maanden voorstellende en met den naam onder ieder prentje.

b. „No. 11.“ „Verschillende neeringen.“

Opschrift boven twaalf figuren in houtsede in-12°, door „H. V. L.(n) B“(oek), in drie rijen van vier boven elkaar en met een 2-regelig versje onder ieder prentje. Kostuum van het eind der 18e eeuw.

c. „N°. 20.“ „Ziet hier wat Jonge Knapen spelen,

Hun Oefening zal u niet vervelen.“ enz.

Vierregelig versje in twee rijen boven twaalf voorstellingen van jongenspelen, in houtseden langw. in-12°, z. n. v. gr., in vier rijen van drie boven elkaar en met een 2-regelig versje onder ieder prentje.

d. „No. 60.“ „Deer Dieren kinders die g'hier ziet,
Die praten noeh en Vliegen niet.“

Éénregelig opschrift boven viereentwintig voorstellingen van zoogdieren, in zes rijen van vier boven elkaar, in even zooveel houtsneden langw. in-16°, door J. Plagger, met den naam van het dier onder ieder prentje.

e. „No. 361.“ „Ziet lieve jeugd voor uw plezier,
Vind gij dit aantal prentjes hier.“

Tweeregelig dicht in één regel boven twintig verschillende voorstellingen, in vier rijen van vijf, boven elkaar. Houtgravures in-16°, z. n. v. gr., met een 2-regelig versje onder ieder prentje. De eerste voorstelling links der derde rij van boven af, vertoont een kleermaker op zijn tafel, waaronder een menigte stukken goet. In de zijkant van de tafel staat „De hel“; zooals men weet is dit bij kleermakers, naasters enz. de plaats, waar de afvallende lapjes neergeworpen werden. Boven 's mans hoofd leest men: „koordryde regtdraad s 12:“.

f. „Letter U“. „Verheugt u vrij, gij, lieve kleinen,
Op 't feest, dat gij zoo goed toch kent.
Sint Nicolaas komt u verschijnen,
Maar neen, de vreugd in dese Prent.“

Opschrift in twee rijen, boven twaalf voorstellingen in verband met het St. Nicolaasfeest, in vier rijen van drie, boven elkaar. Houtgravures langw. gr. in-12°, z. n. v. gr., met een 4-regelig versje onder ieder prentje.

Zie voor No. 188 van deze firma, No. 3061 hier voren.

ERFOEN. VAN DE WED. C. STICHTER, AMSTERDAM.

5854. a. „N°. 9.“ „Zie hier, en lach om 't Modesch Leven,
ô Jeugd! ja spot vry met den Stoet,” enz.

Vierregelig versje in twee rijen boven zestien charges op de hooge kapsels van het laatst der achttiende eeuw. Geestige houtgravures in-18°, door H. Numan, in vier rijen van vier boven elkaar, met één-regelig onderschrift onder ieder prentje, welke onderschriften twee aan twee rijmen. Zie voor een dergelijke serie No. 4006 hier voren.

b. „N°. 12.“ „Wilt hier, ô Jeugd! met lust begraunen,
Een reeke van fraaije Dwerg-Postuuren,” enz.

Viereentwintig houtgravures in-16°, door H. Numan. De prent is, ook wat opschrift en versjes betreft, gelijk aan No. 217 van J. Noman, zie No. 5843 g hier voren.

c. „N°. 91.“ „Zo moest op Golgotha de Vorst des Levens
sterven,” enz.

Achtregelig gedicht in twee rijen boven een vrij goede houtgravure in-fol., „A. Robyn: fecit:“, Christus aan het kruis voorstellende met de weeneade vrouwen, enz. Onder de plaat een 82-regelig vers in twee kolommen, in boekdruk.

d. „A.“ „Beschouw, o vaderlandsche Jeugd!

Der vaders Trouw en Moed en Deugd.” enz.

Vierregelig versje in twee rijen boven zestien voorstellingen uit de vaderlandsche geschiedenis, in even zooveel houtgravures in-12°, door G. Oortman, in vier rijen van vier boven elkaar.

Deze prent is gelijk aan „F” van J. Noman, zie No. 5848 *h* hier voren.

e. „B.“ „De beeldtenis dier valsche Goden,

Waar aan men in den ouden tijd,

Der dagen namen had gewijd,

Wordt, Kindren! u hier aangeboden.” enz.

Zestien-regelig vers, in vier rijen, boven zestien houtgravures in-12°, van J. Oortman. De prent is beschreven onder No. 3767 hier voren.

f. „D.“ „1. De Dromedaris. 2. De Lama of Schaapka-meel.” enz.

Opschrift boven vijftien afbeeldingen van dieren, voorgesteld in drie rijen van vijf boven elkaar, op even zooveel houtsneden in-12°, z. n. v. gr. en met een 4-regelig vers in acht regels onder iedere voorstelling.

g. „E.“ „1. De Valk. 2. De Bruinvis en Meerval.” enz.

Evenals op de vorige zijn ook hier vijftien houtgravures in-12°, z. n. v. gr., in drie rijen boven elkaar geplaatst en daarop dieren en planten afgebeeld, verklaard door een 4-regelig versje onder elke voorstelling.

h. „F.“ „1. De Herdershond en Siberischehond. 2. De Bever.” enz.

Geheel in vorm en voorstelling als de beide vorige platen.

Boven de prenten *d—h* de afbeelding van de eere-medaille der M. 't N. v. 't A.

No. 9; A, B, D—F zie Muller No. 3982. — Zie voor de Nos 26 en 189 van deze firma, No. 3976 en 2009 hier voren.

Volgens het laatste gedeelte der noot van Muller No. 6864 gingen al de vormen der kinderprenten van C. Stichter in 1817 over aan J. Noman, wat in strijd is met het eerste gedeelte dier noot, waar hij mededeelt dat van Staden, als opvolger van de erven C. Stichter, de prenten overdeed aan Gebr. Veenhuysen (Zie ook Muller S. No. 3982).

Heeft Noman misschien de oude houtblokken weder aan Stichters opvolger van Staden verkocht? Dan zou daaruit te verklaren zijn dat de bezitter der firma Noman (zie Muller No. 6867 noot) in 1878 niets van deze prenten wist.

A. W. SYTHOFF, LEYDEN.

5855. a. „N°. 1.” „Vaderlandsche geschiedenis.”

Vijf houtsneden, z. n. v. gr., in twee rijen boven elkander. Bovensaan 66n langw. in-8°: „Radboud in de doopvont tredende.” met de afbeelding

van „Radboud.” links en „Ben bisschop.” rechts. Onderaan langw. kl. in-8°: „Willebrordus.” en „Bonifacius.” Met een 8-regelig versje onder de grootste en een 6-regelig onder elk der overige houtsneden.

b. „N°. 8.” „Nederlandsche hoofdebouwen.”

Zes houtsneden in verschillend formaat, z. n. v. gr. Bovenaan: „De schouwborg te Amsterdam.” — „Graftombe van Willem I.” — „Het paleis te Amsterdam.” Onderaan: „De waag op de Botermarkt te Amsterdam.” — „Het paviljoen te Haarlem.” — „De Oosterdok-sluis te Amsterdam.” Met een 6- of 8-regelig versje onder iedere voorstelling.

c. „N°. 9.” „Vaderlandsche geschiedenis.”

Zes houtsneden in verschillend formaat, z. n. v. gr. Bovenaan: „Filips.” — De lijken van Egmond en Hoorne. — „Alva.” — Onderaan: „Aankomst van Brederode te Amsterdam.” — „Willem I.” — „Gevangeeneming van den graaf van Hoorne.” Met 4- of 6-regelig versje onder ieder prentje.

d. „N°. 12.” „Nieuwe uitvindingen.”

Vijf houtsneden in verschillend formaat, de drie onderaan z. n. v. gr. Bovenaan: „De locomotief en tender.”, de locomotief „Weissenbruch. Sc.”, de tender door of naar „Stam”. Onderaan: „De wachter.” — „Het station te 's Gravenhage.” — „De conducteur.” Onder de bovenste voorstelling een 22-regelig vers op drie lange regels.

—d hebben bovenaan: „Prenten tot nut van het algemeen.”, in den linkerbovenhoek staat: „Bekroond door de Maatschappij tot nut van 't algemeen.”, om den schijn te geven alsof deze serie van genoemde Maatschappij uitging.

De volgende: No. 9—47 (c—bb) hebben allen als bovenschrijft: „Nieuwe hollandsche kinderprenten.”

e. „N°. 9.” „N°. 10.” Robinson Crusoe.

Tafereelen uit het leven van Robinson Crusoe. Negen voorstellingen op iedere prent, met een 4-regelig versje onder ieder plaatje.

f. „N°. 11.” Twaalf voorstellingen van krijgslieden.

Onder iedere voorstelling een 4-regelig versje; de eerste met de monogrammen „F. W.” en „H. W.”, de elfde met 't monogram: „MD” (Madou?).

g. „N°. 18.” Twaalf houtgravures in drie rijen, met een 4-regelig versje onder iedere voorstelling.

Hierbij plaatjes naar „E. Verveer” [„I. W. (eissenbruch sc.)”, „H. T(en) K(ate)” en door „Weissenbruch.”

h. „N°. 20.” Twintig houtgravursetjes in vier rijen boven elkaar, het 12^e naar C. R(ochussen); onder elke afbeelding een 2-regelig versje.

i. „N°. 21.” Twaalf houtgravures in vier rijen, met 4-regelig versje onder ieder plaatje. Hieronder een drietal naar C. R(ochussen) waarvan 6de is geteekend: „E. Verveer sc.”; een vierde is door of naar „E. V(erweer)”.

k. „N°. 22.“ Twaalf houtsneden in drie rijen, met een 6-regelig versje onder ieder plaatje, waarop bijbelsche voorstellingen zijn afgebeeld.

l. „N°. 23.“ Negen houtsneden in drie rijen, met een 4-regelig versje onder ieder plaatje, waaronder er één is door „F W“, naar E. V(erveer).

m. „N°. 24.“ Twaalf houtgravures in drie rijen boven elkaar, met 4-regelig versje onder iedere figuur. De tweede door „WHS“, naar „KB“(ombled), de laatste naar E. Verveer.

n. „N°. 25.“ Veertien houtsneden in drie rijen boven elkaar, met een 3-regelig versje onder iedere figuur; een ervan naar C. R(ochussen).

Hierbij een tweede exemplaar dezer prent, waarbij de vijf figuren der bovenste rij in andere volgorde geplaatst zijn. „De Batavier“ is hier de laatste der vijf; op 't andere exemplaar is hij de tweede.

o. „N°. 26.“ Zestien houtgravures in vier rijen boven elkaar, met 4-regelig versje onder iedere voorstelling.

Onder de gravures zijn er met de monogrammen van F. Weissenbruch, H. ten Kate en K. Bomblet.

p. „N°. 27.“ Twintig houtgravures in vier rijen boven elkaar, met een 3-regelig versje onder iedere figuur; de elfde naar C. R(ochussen), de dertiende naar E. V(erveer).

q. „N°. 28.“ Als de vorige, doch andere figuren.

r. „N°. 29.“ Vijftien houtgravures in drie rijen boven elkaar, met een 4-regelig versje onder iedere figuur; de tiende naar C. R(ochussen).

s. „N°. 30.“ Tien houtgravures in drie rijen, drie grootere boven en even zooveel onderaan, met 6- of 4-regelig versje onder ieder plaatje. De achtste gravure, slapend meisje met een lier, door E. Verveer naar D. Bles; de tweede door C. Oortjens.

t. „N°. 31.“ Negen houtgravures in drie rijen, met een 6-regelig versje onder ieder plaatje.

u. „N°. 32.“ Negentien houtgravures in vier rijen, verschillende zoogdieren en vogels voorstellende en met een 4-regelig versje onder iedere figuur.

v. „N°. 33.“ Twaalf houtgravures in drie rijen, met een 4-regelig versje onder ieder prentje, het tweede met het monogram van H. ten Kate.

w. „N°. 36.“ Acht houtgravures in twee rijen, de bovenste mannelijke, de onderste vrouwelijke bezigheden voorstellende; met een 3-regelig versje onder iedere figuur.

x. „N°. 37.“ Twaalf houtgravures in vier rijen, met 6-regelig versje onder ieder prentje.

Van links naar rechts en van boven naar onder zijn afgebeeld:

„Het groot badhuis te Scheveningen.“ — „Het badhuis van Maas te

Scheveningen." — „Het prins Maurits-huis te 's Hage." — „De waag op de Botermarkt te Amsterdam." — „De schouwburg te Amsterdam." — „Het paleis te Amsterdam." — „Het spinhuis te Leyden." — „Het fontein te Leyden." — „De akademie te Leyden." — „Het paviljoen van prins Frederik." (te Scheveningen). — „De bazar te Scheveningen." — „Het badhuis te Scheveningen (binnensijde)." n.l. de landsijde.

g. „N°. 88." Zeven houtneden in drie rijen boven elkaar, verschildende in 't wild levende zoogdieren voorstellende, met een 4-regelig verje onder iedere figuur.

s. „N°. 89." Negentien houtneden, in vier rijen boven elkaar, verschildend huisraad voorstellende, met een 4-regelig verje onder iedere afbeelding.

aa. „N°. 45." Negentien houtneden in vier rijen, met een 4-regelig verje onder ieder prentje.

bb. „N°. 47." Twintig houtneden in vier rijen, met een 4-regelig verje onder ieder prentje.

Ofschoon sommige der houtneden door beroemde artisten als Rochussen, ten Kate, Weissenbruch, Bomblet, E. Verveer ontworpen of geteekend zijn, is er geen enkele prent bij deze serie, die karakteristiek is als de overige prenten of halen kan bij de door buitenlanders ingevoerde. Bovendien zijn ze allen op onbeholpen manier met verf beklad in den handel gebracht.

De gravures *a—bb* zijn meest allen vroeger door K. Fabri te 's Graveshage in diverse uitgaven gebruikt (die van plaat 9 en 10 o. a. in *Groot Nederlandsch prentenboek. Met bijvoerschrift van W. J. van Zeggelen en A. Ising. 1847*, waarin op blz. 57—76 voorkomt „Lotgevallen van Robinson Crusoe.") en vervaardigd in de houtgraveerschool der Nederlandsche maatschappij van schoone kunsten.

W. THOMPSON, ROTTERDAM.

5856. a. „No. 7." „Dit beest snoept niet."

Opschrift boven de afbeelding van een zittende kat. Houtgravure in-fol., door „D. & H. V. Lubeek" en met het onderschrift: „Kunt gij wel zien, aan mijne Snater, of ik een Kat ben of een Kater."

b. „No. 43." „Kan U, ó jonge Jeugd!
Het Apenappel behagen,
Leerd dan uw Les maar braaf,
Dan moogd gy 'er om vragen."

Opschrift in twee rijen boven twee houtgravures laagw. in-fol., door H. V. Lubeek, boven elkaar en met een 4-regelig verje in twee rijen onder elke prent. De bovenste vertoont een schilderenden aap, de onderste een die beeldhouwer is. In een list bovenin elke voorstelling staat: „Ik schilder. plysant kom. uyt. het. aapelant" en „Corneelis. de.

asp. in. de. konst. niet. slaap." Zie voor verdere apenteoneelen: Deel IV. No. 8586 hier voren. Het adres van deze prent is: „Te Rotterdam, gedrukt by Jacobus Thompson, Boekverkooper op de Hoogstraat by de Nauwemarktsteeg."

J. C. VAARBERG, WEESP.

5857. a. „No. 108". „Der Boeren en der Herdren Leven,
En wat hun Veld en akker geven,
't Vermaak, de winst door 't nutte Vee,
deelt u, o Jeugd! dit Prentstel met."

Opschrift in twee rijen, boven zesendertig houtsneden in-16°, z. n. v. gr., in zes rijen van zes, boven elkaar, met even zooveel landelijke voorstellingen en een 4-regelig versje onder ieder prentje.

b. „N° 188." De verkeerde wereld.

Op zesendertig houtsneden in-16°, z. n. v. gr., in zes rijen van zes, boven elkaar, zijn even zooveel voorstellingen uit de zoogenoemde verkeerde wereld afgebeeld. Boven de prent een 4-regelig versje in twee rijen en een 2-regelig versje onder ieder prentje.

J. C. VERKOUTEEREN, BERGEN-OP-ZOOM.

5858. „N° 11." „La Foire." — „Kermis-Merk."

Opschriften boven negen kermis-voorstellingen, in drie rijen van drie, boven elkaar, in houtsneden van verschillende grootte, z. n. v. gr. en met een 2-regelig hollandsch- en even groot fransch versje onder elke afbeelding; een dezer vertoont een prentenkraam.

A. J. ZOUTMAAT VORSTMAN, BERGEN-OP-ZOOM.

5859. „No. 42." „Het rijden is een schoone zaak,
Het strekt tot nut en tot vermaak." enz.

Vierregelig versje in twee rijen, naast elkaar, boven de afbeeldingen van twaalf verschillende voertuigen, op houtsneden langw. in-12°, z. n. v. gr. en met een 2-regelig versje onder ieder prentje.

W. C. WANSLEVEN, ZUTPHEN.

5860. „Kind'ren wilt gy Ruiters zien — uit de raarste
(snaken,
Koopt dan deze prent, misschien — kunnen s'u ver-
(maken."

Opschrift in twee regels boven de afbeeldingen van twaalf personen rijdende op bok, hert, reiger enz., op even zooveel houtgravures in-12°, z. n. v. gr., in drie rijen van vier, boven elkaar en met een 4-regelig versje onder iedere afbeelding.

J. H. VAN WEES JR., UTRECHT.

5861. „Nieuwe hollandsche kinderprenten."

Onder dit algemeen opschrift vindt men in dezen atlas vier gekleurde kinderprenten, waarvan één met zestien voorstellingen in vier rijen van

vier, twee met twintig, in vijf rijen van vier en één met zegen voorstellingen, in drie rijen van drie, boven elkaar. Onder elke voorstelling een twee- of meer-regelig onderschrift in proza. Zij hebben tot onderwerp:

„Marie de vriendin der vogels en der armen.” — „Geschiedenis van Ezelsvel.” — „De droom van Margriet.” — „De molenaar, zijn zoon en de ezels.” Steendrukplaatjes in-12°, z. n. v. gr. Op de eerste en derde prent is geschreven „In Utrecht gekocht in 1873. S. A.”

J. WENDEL EN ZOOM, AMSTERDAM.

5862. a. „No. 4.” „Urbanus en Isabel.”

Opschrift, met 4-regelig vers in twee rijen, eener prent, waarop in vierentwintig afbeeldingen, in zes rijen van vier boven elkaar, de bekende historie is voorgesteld op even zooveel achttiend-eeuwsche houtgravures langw. in-24°, z. n. v. gr. Men zie voor een 19d-eeuwsche reproductie dezer prent No. 5832 b hier voren.

b. „No. 14.” „Dees' Prent toond u 't begin van 's Menschen
(stand op aard,” enz.

Dit is dezelfde prent als die welke beschreven is hier voren onder No. 5818 en vermeld wordt in No. 5832 e noot „No. 14”.

c. „No. 15.” „Hier kunt ge ó lieve Jeugd, uit speelen
(zelfs iets (l)eeren,

Zoek nuttig tydverdrijf, reeds by het vroeg
(begin,” enz.

Dezelfde prent als No. 15 vermeld in de noot van No. 5832 e hier voren.

WILLEMS & WERLEMAN, AMSTERDAM.

5868. „De kinderen van den dronkaard.”

Opschrift boven acht voorstellingen in vier rijen van twee boven elkaar, op even zooveel houtsneden langw. in-8°, door Tollenaar, met een 4-regelig versje onder iedere afbeelding en een dergelijk versje in twee rijen boven de beide bovenste.

DE ERVE WIJSMULLER, AMSTERDAM.

5864. a. „No. 5”. „Jongens spelen.” — „Spelen voor jonge meisjes.”

Opschriften boven twee houtsneden langw. in-fol., z. n. v. gr., boven elkaar, elk met vierentwintig voorstellingen in vier rijen van zes, jongens- of meisjesspelen vertoonende.

b. „No. 6”. „Jongens — — speelen.”

Opschrift boven drie houtgravures langw. smal in-fol., z. n. v. gr., boven elkaar. Op iedere gravure zijn drie of meer jongensspelen afgebeeld met 2-regelige versjes onder de voorstellingen.

c. „No. 7”. „Zwitserse Gezigten”. — „Vues Suisses”.

Opschriften, in één regel, naast elkaar, boven acht grove houtgravures langw. kl. in-8°, z. n. v. gr., twee aan twee boven elkaar en met één-

regelgig hollandsch en even groot fransch onderschrift onder ieder prentje. 't Adres heeft hier „Weismuller“.

d. „N. 73.“ Kinderleven.

Twaalf voorstellingen in vier rijen van drie boven elkaar, op even zooveel gekleurde houtgravures langw. in-12°, z. n. v. gr., met een 4-regelig versje onder ieder prentje.

e. „(n. 190 B.)“ „Kinderen zoo ge u wilt vormaken,

Komt, beschouwt dan deze snaken,” enz.

Vierregelgig versje, met een even groot fransch, te samen in vier rijen, boven vierentwintig houtzeden in-16°, z. n. v. gr., in vier rijen van zes, boven elkaar, met een 6-regelig hollandsch- en een 2-regelig fransch versje onder ieder prentje.

De gravuren der hier aanwezige prenten van deze firma zijn bepaald buitenlandsch fabriekaat, die van *a—d* duitsch, van *e* belgisch; vermoedelijk zijn *d* en *e* ook in 't buitenland gedrukt.

5865. „N. 35.“ „Ziet hier dees Kinders aan, en denkt hoe
(’s Waerelds dingea

Al trapsgewys voortgaan, met veel veranderingen.”

Opschrift boven een kinderprent waarvan het adres weggesneden is, doch hoogstwaarschijnlijk van H. Numan (zie No. 5845 hier voren), met zestien voorstellingen uit het kinderleven, in vier rijen van vier boven elkaar. Het sijn kopiën naar de prentjes uit Luiken *'s Menschen Begin, Midden en Einde*, voorkomende op blz. 8, 7, 9, 11, 15, 17, 19, 21, 25, 27, 29, 39, 41, 43, 51 en 65 van dit werkje, beschreven onder No. 1989 hier voren. Zestien gekleurde houtgravures in-12°, door H. Numan. Zie ook de kinderprent No. 14 van Meijer Binger, No. 5818 hier voren.

Hier is bijgevoegd de bovenste helft van „N. 50.“, blijkbaar uit dezelfde serie kinderprenten met reproducties der prentjes, voorkomende op de blz. 33, 35, 37, 63, 47, 55, 77 en 81 van Luikens werkje.

HOLLANDSCHE PRENTEN ZONDER ADRES.

5866. a. „N. 4.“ „Jan Klaassen's kluchtige bedrijven,
Ziet gij, tot uw vermaak, in prent,” enz.

Achtregelgig versje in twee rijen boven zestien vertooningen van Jan Klaassen, in vier rijen van vier boven elkaar, op even zooveel houtsneden in-12°, z. n. v. gr., met een 4-regelig versje onder iedere voorstelling.

b. „N. 5.“ „Hier siet ge 't leven en bedrijf

Van Jan de wasseher en sijn wijf.”

Opschrift in 66n regel boven vierentwintig houtsneden, dezelfde voorvallen uit Jan's leven afbeeldende, doch in geheel andere teekening dan No. 5848; van de Erve H. Rijnders, met een 2-regelig versje onder ieder prentje („S. A. 1872”).

e. „N°. 6.” (onderaan) „Hoe elk het sober kostje wind,
Vertoont u kinderen, deze print.” enz.

Vierregelig versje in twee rijen boven vierentwintig afbeeldingen van verschillende koopwaren en straathandelaars, in zes rijen van vier, boven elkaar, op één kopergravure in-fol., z. n. v. gr., met een tweelingrijm onder ieder prentje.

d. „N°. 7.” „Verschllende (sic) bedrijven.”

Opschrift boven vijftien voorstellingen, meest van straatventers en ventsters, in drie rijen van vijf, boven elkaar, op even zooveel houtsneden in-12°., z. n. v. gr. en met een 4-regelig versje onder ieder prentje.

c. „N°. 20.” „Gepaste boertery mag u, o jeugd vermaken
Doeh volg geen guitentrek van Uilenspiegel op;” enz.

Vierregelig versje in twee rijen boven vierentwintig voorstellingen uit Tijls leven, op even zooveel houtsneden langw. in-16°., z. n. v. gr., in zes rijen van vier, boven elkaar, met een 2-regelig versje onder ieder prentje.

f. „N°. 30.” „Roodkapje kind'ren, u bekend
Wordt bij vernieuwing thans
U voorgesteld in deze prent
Naar 't spreukje van De Gans.”

Vierregelig versje in twee rijen boven zestien voorstellingen uit het sprookje van Roodkapje, op even zooveel houtsneden langw. in-12°., z. n. v. gr., in vier rijen van vier, boven elkaar, en met een 4-regelig versje onder ieder prentje. („S. A. 1872.”)

g. „No. 36.” „Hier ziet gy Kloris met zyn Roosje.
Dat lief en aardig suikerdoosjel
Zy houden bruiloft met elkaar;
Geluk en zegen aan dit paar.”

Opschrift in twee rijen boven acht afbeeldingen, twee aan twee boven elkaar, met tafereelen uit het kluchtspel Kloris en Rooze. Onder iedere afbeelding een 2-regelig versje. Acht gekleurde houtgravures langw. kl. in-8°., z. n. v. gr.

A. „No. 43.” „Dee's (sic) prent vertoont in menig beeld
Oud-Hollands roem in vroeger dagen;” enz.

Begin van een 4-regelig versje, in twee rijen, boven twaalf voorstellingen in vier rijen van drie boven elkaar, op even zooveel slechte houtgravures langw. in-12°., z. n. v. gr., feiten afbeeldende uit onze geschiedenis; het eerste de verovering van Hulst door Frederik Hendrik, het laatste de verwonding van den prins van Oranje bij Waterloo.

i. „No 45.” „Van al (de) letters, op de Letterlijst gesteld,
Vindt ge onder elk de zaak, die u 't afbeeld-
(sel meldt.” enz.

Vierregelig versje in twee rijen boven vierentwintig afbeeldingen in

zes rijen van vier, boven elkaar, op even zooveel houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr. voorwerpen of personen voorstellende in verband met de letter van het alfabet, die er met den naam van het afgebeelde en een 4-regelig versje onder staat.

k. „n. 48.“ „Ziet kinderen in deze print,
Of gij er uw vermaak in vindt.“

Opschrift in twee regels naast elkaar boven een kinderprent, waarop in twee rijen boven elkaar acht vrouwelijke figuren te zien zijn, met de aanwijzing van hun stand boven-, en een 4-regelig versje onder ieder prentje. Acht gekleurde houtgravures in-12°, z. n. v. gr.

l. „N°. 53.“ „Deez' Prent vertoont U, lieve Jeugd,
Een aantal Helden, die hun leven,
Geld het de Eer van 't Land, met vreugd,
En Heldenmoed ten beste geven.“

Vierregelig versje in twee rijen boven twintig afbeeldingen van militairen in verschillende rangen, op even zooveel houtsneden in-12°, z. n. v. gr., in vier rijen van vijf boven elkaar, met een opschrift boven- en een 2-regelig versje onder elk prentje. De laatste tien vertoonen verschillende handgrepen.

m. „n 57“. „Vervolg van het nieuw prentkundig ABC
voor lieve kinderen, met toepasselyke versjes.“

Opschrift boven dertien houtsneden in-12° en langw. in-12°, z. n. v. gr., in twee rijen van vier en een van vijf (de onderste) boven elkaar, met de letters N n—Z z boven de plaatjes en den naam van het voorgestelde en een 2-regelig versje er onder.

n. „70“. „Het liedje van Arlekyn.“

Opschrift boven een houtsnede in-folio, z. n. v. gr., een Harlekijn voorstellende en met een zeer goed 16-regelig vers in twee kolommen, in boekdruk, er onder.

o. „N°. 75.“ „Voor Vorst en Vaderland waagt deze hel-
(denstoet).

Komt het op vechten aan, hun welvaart en hun bloed.“

Opschrift boven de afbeelding van zestien kavalleristen van verschillende europeesche staten, op even zooveel houtsneden in-12°, door A. Cranendonck, in vier rijen van vier, boven elkaar en met een 2-regelig versje onder ieder prentje. De veertiende afbeelding vertoont een hollandsch huzaar.

p. „n 78“. „Die 'slands geluk en roem beoogt,
Heeft reeds syn waerde als mensch verhoogd.“

Eenregelig opschrift boven zestien voorstellingen uit het krijgsmansleven op even zooveel houtgravures langw. in-12°, z. n. v. gr. en met een 2-regelig versje onder ieder prentje.

g. „n. 82.“ „Hier wordt u, ó Jeugd! gegeven,
Tetjeroen syn kluchtig leven.“

Eenregelig opschrift boven dezelfde vicereintwigt voorstellingen uit het leven van Tetjeroen als op No. 5832 *p* hier voren, doch in andere tekening en volgorde, op even zooveel houtsneden langw. in-16°, z. n. v. gr., met een 2-regelig versje onder iedere afbeelding.

r. „n. 99.“ „Ziet, kleinen, wat al raars u deze prent ver-
(toont,” enz.

Vierregelig versje in twee rijen boven twaalf voorstellingen van ambachten, op even zooveel houtsneden langw. in-12°, z. n. v. gr., in vier rijen van drie boven elkaar en met een 2-regelig versje onder ieder prentje. Nafolging van prent „E.“ der firma Ratelband en Bouwer (No. 5847 *d* hier voren) of „D“ der firma van Munster (No. 5839 *e*), doch de afbeeldingen in andere volgorde en met geheel andere versjes.

s. „No 107“. Jan Steen.

Twaalf voorstellingen uit het leven van Jan Steen op even zooveel houtsneden langw. in-12°, z. n. v. gr., in vier rijen van drie boven elkaar en met een 2-regelig versje onder iedere afbeelding. („S. A. 1872.“)

t. „142“. „Het. zyn. heere. met. beere.“

Inscript in een draperie boven in een prent, waarop rechts een beulenleider met twee beeren en een hond is afgebeeld; links op den voorgrond een doedelsakspeler. Gekleurde houtgravure in-fol., door VR, met een 4-regelig versje in boekdruk boven de prent.

u. „n 152“. „De Onde Rotterdamsche Rustbewaarders“. — „Piket der Onde Rotterdamsche Schutterij“.

Opschriften boven twee prenten boven elkaar, het stadhuis en de Hoogstraat te Rotterdam voorstellende met een optrekkenden troep. Late afdruk van twee zeer weinig van elkaar verschillende oude houtsneden langw. in-fol., z. n. v. gr., met een 4-regelig versje in twee rijen onder iedere voorstelling.

Op beide prenten is rechts een huis afgebeeld, waar vóór een man staat, die blijkbaar nieuwjaar wenscht aan den persoon binnen'shuis, zoodat de gravures hoogstwaarschijnlijk oorspronkelijk voor nieuwjaarsprenten zijn gemaakt.

v. „(N° 171)“. „Nederlandsche nijverheid.“

Opschrift boven veertien voorstellingen in vier rijen, waarvan de bovenste slechts twee-, de overige ieder vier houtsneden bevatten, alle z. n. v. gr.

Die op de 2^e—4^e rij beelden af: „Het vertrek der haringhuizen.“ — „De haringvangst.“ — „De binnenkomst der (sic) eerste Jager.“ — „De present-haring.“ — „Het verzenden van den haring.“ — „Het uitveeten van den haring.“ — „Het bokking-rooken.“ — „De watermolen.“ — „De kraan.“ — „De karamolen.“ — „De olijmolen.“ — „De houtmolen.“

w. n. 176." „Hier hebt gij, jeugd, beziet het wel,
't Vermaaklijk honde- en apenspel."

Op schrift in een regel boven zesendertig kunstjes van honden en apen op even zoo veel gekleurde slechte houtgravures in-16°, z. n. v. gr., in zes rijen van zes boven elkaar en met een 2-regelig verjae onder ieder prentje.

a. „Met mannen moed besield, toont gansch hun houding
(aan,

Dat ook 't Hazaren-korps(?) den vijand wel zal staan."

Twee-regelig onderschrift op één rij onder de afbeeldingen van een hazaren-officier en vijf menschappen, allen te paard, naar rechts rijdend. Daaronder een gelijk getal jagers te paard, lanciers, dragonders en kurassiers op dezelfde wijze afgebeeld en onder elke rij prentjes een 2-regelig verjae op één rij. Dertig houtgravuretjes in-16°, z. n. v. gr., in vijf rijen van zes boven elkaar. Deze prent heeft noch adres, noch nummer.

P. J. BREPOLS, TURNHOUT.

5867. a. „OURSON, de Wildeman word t Jongheid, U ge-
(geven:

Wees niet aan hem gelyk door ongeregelt Leven".

Op schrift in twee regels naast elkaar en met twee regels fransch er onder, boven twintig houtgravures langw. in-16°, z. n. v. gr., waarop even zoo veel voorstellingen uit de geschiedenis van Ourson en met een twee-regelig hollandsch- en even groot fransch verjae onder ieder prentje. Onder de prent: „No. 29".

b. „De vasten avond." — „Le carnaval".

Op schrift boven tien houtgravures van verschillende grootte, z. n. v. gr., verkleede personen voorstellende. Onder de prent „N.° 45".

GLENNISSON EN VAN GENRECHTEN, TURNHOUT.

5868. a. „N. 4." „Door werk de luyerd verjagen,
Is beter dan een aelmoes vragen."

Op schrift links, met even groot fransch rechts, boven de afbeelding van twaalf ambachten op even zoo veel gekleurde houtgravures in-12°, z. n. v. gr., met 2-regelig hollandsch- en even groot fransch verjae onder ieder prentje.

b. „N.° 6." „Onderschedene (sic) Militaire Afbeeldsels." — „Différentes Scènes Militaires."

Op schriften boven twaalf houtgravures in-12°, z. n. v. gr., in drie rijen van vier, boven elkaar en met een 2-regelig hollandsch- en een even groot fransch verjae onder ieder prentje.

c. „N. 18". „Kleyn Duymkens leven." — „vie du petit Poucet."

Op schriften boven twintig houtgravures langw. in-12°, z. n. v. gr., in vijf rijen van vier, boven elkaar, alle voorstellingen uit de geschie-

denis van Klein Duimpje vertoonende en met een 2-regelig hollandsch- en even groot fransch versje onder ieder prentje.

Het is echter niet Klein Duimpje uit Moeder de Gans bekend.

d. „N. 29.” „Wonderbare Histoire (sic) van den Heer en Madame Croquemitaine.” — „Histoire curieuse de Monsieur et Madame Croquemitaine.”

Twee-regelige opschriften boven twaalf gekleurde houtgravures in-12°, z. n. v. gr., in drie rijen van vier, boven elkaar, en met een fransch- en een hollandsch onderschrift in proza onder ieder prentje. De man zoekt en straft ondeugende jongens, de vrouw ondeugende meisjes.

e. „N. 32.” „Geschiedenis van Jan den Wasscher.” — „Aventures de Janot le Singe.”

Opschriften boven vierentwintig houtsneden, in zes rijen van vier, boven elkaar, Jan de Wasscher en zijn Griet vertoonende, doch met apengezichten, met een 2-regelig hollandsch- en even groot fransch versje onder ieder prentje. Hier is de vaart naar de Volewijk wel afgebeeld, doch niet als zoodanig aangeduid en in plaats van het kraambed, wordt „Den boer” genoemd.

f. „N. 53.” „Bruiloft van Doris (sic) en Roosje.” — „Mariage de Théodore et Rose.”

Opschriften, elk met een 2-regelig versje er onder, boven acht tafereelen uit genoemde komedie, in vier rijen van twee, boven elkaar, op even zooveel houtsneden langw. kl. in-8°, z. n. v. gr. en met een 2-regelig hollandsch- en even groot fransch versje onder iedere voorstelling.

g. „N. 57.” „Vervolg van het nieuw prentkundig ABC voor lieve kinderen, met toepasselyke versjes.”

Gelijk aan No. 5866 *m* hier voren, doch met verschil van spelling in de versjes, hoofdzakelijk wat betreft de *aa*, die hier *as* is.

h. N. 58.” „Het leven van den kleinen deugoniet.” — „La vie du petit polisson.”

Opschriften boven twaalf houtsneden langw. in-12°, z. n. v. gr., in vier rijen van drie, boven elkaar, evenveel streken of ongelukjes uit het leven van den ondeugenden Hendrik afbeeldende; de laatste vertoont dat hij uit een boom doodvalt.

i. „n. 70.” „Verschillige (sic) voorwerpen in ronde plaetjes.” — „Différens sujets et planches ronds.”

Eénige bijschriften boven zesendertig houtsneden in-32°, z. n. v. gr., in zes rijen van zes, boven elkaar.

k. „n. 78.” „Die 's lands geluk en roem beoogt,
Heeft reeds zyn waerde als mensch verhoogd.”

Opschrift in twee regels naast elkaar, boven zestien afbeeldingen uit het militaire leven, in even zooveel houtsneden langw. in-12°, z. n. v. gr.,

in vier rijen van vier, boven elkaar, met een 2-regelig versje onder ieder prentje.

l. „n. 80.” „Als gy, myne Kindren, uw' les hebt geleerd,
Dan wordt ge tot loon, met dees' prent vereert.”

Opschrift in twee regels, naast elkaar, boven twintig houtgravures in-16°, in vijf rijen van vier, boven elkaar, met den naam van den graveur Bal in het eerste plaatje links der tweede rij van boven af, en een 2-regelig hollandsch versje onder ieder prentje.

m. „n. 81.” „De Amsterdamsche Kermis Vreugd.”

Opschrift boven vierentwintig houtgravures langw. in-24°, z. n. v. gr., in zes rijen van vier, boven elkaar, weinig beteekenende kermisvoorstellingen vertoonende en met een 2-regelig versje onder ieder prentje.

Omgekeerde en gewijzigde kopie van de prent met hetzelfde opschrift, No. 28 der serie Kok—van Kolm (No. 5832 *m* hier voren), doch de afbeeldingen in andere volgorde; de versjes zijn, met veranderde spelling, op een enkel na, overgenomen, en wel zoo getrouw dat de font „ange Kaat” (voor „lange Kaat”) onder de 15° afbeelding van Kok—van Kolm, ook gelezen wordt onder de 18° afbeelding van deze prent. De 22° afbeelding bij Kok—van Kolm, vertoont een vrouw die „Aardakers” verkoopt; onder afbeelding 21 van deze leest men „Aerdappels”.

n. „n. 100.” „Sint Nicolaes te paerd gezeten,” enz.

Begin van een 8-regelig gedicht in twee rijen naast elkaar, boven de afbeelding van St Nicolaas, houtgravure gr. in-4°, z. n. v. gr., omgekeerde kopie met vele veranderingen, van de prent onder No. 5848 *n* hier voren beschreven. De versen, ook die onderaan, zijn bij beiden ongeveer gelijk, maar met spelling-verschillen.

o. „n. 108.” „Zoo als ter kermis, in een tent,

Ziet gy ook hier Jan Klaessen klucht be-
(wysen,” enz.

Begin van een 4-regelig versje, in twee rijen naast elkander, boven zestien tooneelen uit Jan Claassens leven, op even zooveel houtgravures in-12°, z. n. v. gr., in vier rijen van vier, boven elkaar, met een 2-regelig versje onder ieder prentje.

De prenten hier vermeld onder *b*, *d*, *l*, *n*, hebben het adres der firma, die onder *a* en *m* de initialen „G. en V. G.”, de overigen (*c*, *e*—*k* en *o*), allen slechts „G.” als aanwijzing van den uitgever. Zie voor No. 10 van deze serie: No. 5698 hier voren.

BELGISCHE PRENTEN ZONDER ADRES.

5869. *a.* „n 12.” „Kinder spelen”. — „Jeux d'enfants”.

Twaalf afbeeldingen in houtsneden van verschillende grootte, meisjesapelen voorstellende, in drie rijen boven elkaar, zonder enig onderschrift.

h. „N. 16.” „De ce chef d'œuvre de la nature,
Admirez la barroque structure.” —

„Zie weer tot u vermaak dees nieuwe Prent bereid:

Leer uit de schepsels hier des Scheppers wonderheid.”

Opschriften in drie regels, boven elkaar, boven de afbeeldingen van twintig dieren, in houtneden langw. in-13°, z. n. v. gr., met een 2-regelig versje onder ieder prentje.

i. „N. 20.” „Klaas Kapoen.” — „Colas Capon.”

Opschriften naast elkaar, boven twintig tafereelen uit het leven van gecomden Klaas, op even zooveel houtneden langw. in-16°, z. n. v. gr., met 2-regelig hollandsch- en even groot fransch versje onder ieder prentje.

d. „n 23”. „Yzerenweg — Chemin de fer”.

Opschrift boven een prent, waarop in houtnede, z. n. v. gr., in vier rijen boven elkaar, zijn afgebeeld de „stoomwagen” „machine a vapeur”; „omnibussen” „des omnibus”; „vigilanten” „des vigilantes”; en een „Gazigt van den Berg tusschen Thienen en Loven waar de Stoomwagen onder door rijdt, lang 20 minuten.” „Vue de la Montagne,” enz.

De derde-klaas wagens van den spoortrein zijn van boven open, sodat de reizigers aan weer en wind zijn blootgesteld.

e. „N. 27”. „Het paarden spel is fraai om zien”, enz.

Tweeregelig hollandsch- en even groot fransch opschrift boven twaalf houtneden van verschillende grootte, z. n. v. gr. Onder ieder prentje een 2-regelig hollandsch- en even groot fransch versje.

f. „47”. „La mort du duc de Berry. Assassiné à Paris le 18 Février 1820.” — „Dood van den hertog van de (sic) Berry.”

Opschriften naast elkaar boven zes voorstellingen in verband met desen moord, op even zooveel gekleurde houtgravures langw. kl. in-8°, z. n. v. gr., (driemaal twee boven elkaar), met één-regelig fransch en even groot hollandsch onderschrift onder iedere voorstelling.

g. „n. 56. n”. „Laat, lieve kindren! laat de moordlust en
(bedrjven

Van desen grooten scharck, in uw geheugen blijven,

En wilt steeds in uw hart Cartouche dan verachten,

Opdat ge altijd de deugd en Godsdienst blijft be-
(trachten.”

Vierregelig versje, met een even groot fransch, boven twintig houtneden in-13°, z. n. v. gr., even zooveel voorvallen uit het leven van den beruchten roover voorstellende en met 2-regelige fransche- en hollandsche versjes onder ieder prentje.

A. „N. 61”. „Kinderdeugden.” — „Vertus des enfants.”

Opschriften boven vijftien houtsneden in-12°, z. n. v. gr., in drie rijen van vijf boven elkaar en met een 2-regelig hollandsch- en even groot fransch versje onder ieder prentje.

Voorstellingen en versjes zijn navolgingen van eenige der gedichtjes van van Alphen met de daarbij behoorende plaatjes.

i. „N. 62”. „Soldaten leven.” — „Vie militaire.”

Opschriften boven twaalf houtgravures langw. in-12°, z. n. v. gr., in drie rijen van vier boven elkaar, waarop even zooveel voorstellingen uit het leven van den krijgsmán, in vrede of oorlog, met 2-regelige hollandsche en fransche versjes onder elk prentje.

k. „71”. „Leert uit Duimpjes aardig leven (‘t geen wij u
(in prent hier geven:

Zijt g’ondeugend, hoewel klein, dat uw eind’ zal droevig
(zijn.”

Twintig houtgravures langw. in-12°, z. n. v. gr., met tafereelen uit het sprookje van klein Duimpje, met 2-regelige rijmpjes in ‘t hollandsch en fransch onder ieder prentje en links van bovenstaand opschrift der prent een dergelijk fransch. („S. A. 1872”).

Aanwezig in twee uitgaven, van elkaar verschillend zoowel wat de illustraties, als de lettergrootte der onderschriften betreft.

Deze prent komt in veel opzichten overeen met „N. 18” der firma Glenisson en van Genechten (zie *c* van vorig nummer); de hollandsche versjes zijn ongeveer gelijk, doch de fransche verschillen veel.

l. „113”. „Opdracht aan de jonge en leersame Jeugd.” — „Présent pour la jeunesse docile.”

Opschriften boven zestien houtsneden in vier rijen boven elkaar, met zes regels hollandsch- en vier regels fransch dicht onder ieder plaatje. De aardige versjes staan in verband met de rekenkunde; het eerste, zeer bekende luidt:

„Niets is MUL, Arme Sal,

Gij komt te laat,

Dat spijt mij maat.

Als men bij iemand komt te gast,

Dan dient er op den tijd gepast.”

Bij het laatste plaatje staat hier o. a. het romeinsche jaartal MDCCCLXXXIX (1889), waarmede zeker de datum van uitgave aangegeven wordt. Zonder dit jaartal zou men de prent voor een veel oudere houden.

m. „122”. „Bij ‘t achtenveertigtal van dees verscheiden-
(heden,

Kunt gij uw tijd met vreugd en leersaamheid beateden.”

Achtmaal zes zeer kleine houtgravures boven elkaar, met een 2-regelig versje en éénregelig fransch onderschrift onder ieder plaatje.

n. 144". „Leven van sint Nicolaas." — „Vie de saint Nicolas."

Opschriften boven twaalf voorstellingen, in vier rijen van drie boven elkaar, uit het leven van St. Nikolaas, op even soveel houtsneden langw. in-12°, z. n. v. gr., met een 4-regelig hollandsch- en een 2-regelig fransch versje onder iedere afbeelding. Onder het 6° prentje staat:

„Vier eeuwen is het reeds geleden
Dat men in 't machtig Amsterdam
Hem tot Patroon of Schutsheer nam,
En als een Heilige heeft gebeden."

Het opschrift in rijm en het groote gedicht onder No. 5848 s hier voren, is op deze prent overgenomen en onder elke afbeelding zijn vier regels er van geplaatst.

o. „n. 147." „Jan de Wasscher." — „Jean le Buandier".

Opschriften met 2-regelig hollandsch- en even groot fransch versje boven vierentwintig kleine houtsneden, z. n. v. gr., in zes rijen van vier, boven elkaar, waarop even soveel voorstellingen uit de geschiedenis van Jan de Wasscher en 2-regelige hollandsche en fransche versjes onder ieder prentje.

Dit is een gesniverde Jan de Wasscher; hij wordt hier door den priester getrouwd, de Volewijk is er uit verdwenen en in plaats van het kraambed is, evenals bij No. 5868 s, „Den boer" gekomen.

p. „n. 150". „Komt, kinderen, ziet deez' wakkren Haan,
Die u tot nijverheid spoort aan." —

„Le Cocq Reveil-Matin vous donne l'intelligence
De l'emblème de la vigilance."

Opschriften boven een houtgravure in-fol., met monogram „L B M" of „I B M", een naar rechts gekeerden grooten haan voorstellende; rechts een boerenwoning op den achtergrond en een drietal kippen op den voorgrond. De prent is met een flestrand omgeven.

q. „220". „Geschiedenis van Rood-Kapje." — „Histoire du petit Chaperon-rouge."

Opschriften boven twintig voorstellingen uit dit sprookje, in vier rijen van vijf boven elkaar. Aardig geteekende houtgravures in-16°, z. n. v. gr. en met 2-regelige hollandsche en fransche onderschriften onder ieder prentje.

r. „N. 224." „Geschiedenis van Blaauw-baard." — „Histoire de la Barbe-bleue."

Opschriften boven twaalf voorstellingen uit dit sprookje, in viermaal drie goede houtsneden langw. in-12°, z. n. v. gr., boven elkaar, met 2-regelige hollandsche en fransche onderschriften onder ieder prentje.

z. „N. 224. B.” „Geschiedenis van Blaauw-baard.” — „Histoire de la Barbe-bleue.”

Dezelfde tafereelen der vorige plaat, doch anders voorgesteld en slechter van teekening. Houtsneden langw. in-12°, z. n. v. gr.

t. „240”. „De muis.” — „La souris.”

Twaalf voorstellingen uit de avontuurlijke nachtelijke muizenjacht van een echtpaar, in vier rijen van drie boven elkaar, met een 2-regelig hollandsch- en een even groot fransch versje onder ieder plaatje. Navolgingen van eenige prentjes uit het bekende boekje: *De muis of de gestoorde nachtrust.*

u. „245”. „De boose hond.” — „Le chien méchant.”

Opschriften boven negen houtgravures langw. in-12°, z. n. v. gr., in drie rijen van drie, boven elkaar, met een hollandsch en een fransch onderschrift onder ieder prentje.

v. Fabelen van Fedrus.

Het opschrift dezer prent is weggesneden, zoodat ook het volgnommer ontbreekt, dat er waarschijnlijk boven stond. Twintig houtsneden in-16°, z. n. v. gr., in vijf rijen van vier boven elkaar, even zooveel dier-fabels afbeeldende, zooals b.v. de vos bij den ooievaar op bezoek, de wolf in 't kleed des herders, de vos en de druiven, de kraanvogel en de vos, de berg die een muis baart, de aap en de kat, de haan die een parel vindt enz. Onder elke afbeelding een 2-regelig hollandsch en even groot fransch versje.

. De prenten met bijschriften in twee talen zijn stellig allen in België gemaakt en munten over 't algemeen uit door slechte teekening en slechte gravure.

OEHNIGKE & RIEMSCHEIDER, NEU-RUPPIN.

5870. a. „N° 35.” „Vertelling van Asschepoester.”

Opschrift boven een gekleurde steendrukplaat gr. in-fol., z. n., waarop Asschepoester en vijftien voorstellingen uit dat sprookje zijn afgebeeld, in vier rijen van vier, boven elkaar, en met een vier- of meerregelig onderschrift onder ieder prentje.

b. „N° 43.” „Dolle streken van Tijl Uilenspiegel.”

Opschrift boven een gekleurde steendrukplaat gr. in-fol., z. n., waarop Tijl en vijftien zijner guitenstreken zijn afgebeeld, in vier rijen van vier, boven elkaar, en met een drie- of meerregelig onderschrift onder ieder prentje. („S. A. 1872.”)

DUITSCH E PRENT ZONDER ADRES.

5871. „N° 39.” „Vrouwelijke Besigheden der voornamen Stand.” — „Vrouwelijke besigheden der minder Stand.”

Opschriften boven telkens twaalf voorstellingen, in drie rijen van vier boven elkaar. Boven iedere voorstelling is aangegeven wat er afgebeeld

wordt. De voornaamste bezigheden zijn: onderwijs — borduren — naaien — breien — bloemgieten — teekenen — klavierspelen — leeslust — mutsenmaken — bloemkransen vlechten — kantwerken — strijken.

Die van den minderen stand: kindermeid — spinster — dienstmeid — waterdragster — bleekster — bodin — kersenverkoopster — maaister — keukenmeid — fruitverkoopster — boerin — waschvrouw.

Gekleurde gravure br. ia-fol., z. n. v. gr.

5872. „Agt kunstplaatjes, behorende tot de proeve van kleine gedichten voor kinderen, door Pieter 't Hoen. Derde Stukje.“

Titel van den omslag, waarin bovengenoemd achtal prentjes in den handel werd gebracht. Acht gravures in-12°, naar P. Wagenaar, door A. Hulk Jz. Amsterdam, S. J. Baalde, 1781. Sommige deser prentjes zijn zeer aardig voor 't kostuum.

Daar deze *Proeve* nog in 't begin der negentiende eeuw herdrukt werd, is de plaatsing van deze vroegere uitgave hier gerechtvaardigd.

5873. „Nuttige mengelingen voor kinderen.“

In het boekje met bovenstaanden titel, verschenen te Leiden bij P. H. Trap, 1816, komt een tiental gekleurde plaatjes in-12° voor, z. n. v. gr., waarop een aantal voorwerpen en bezigheden zijn afgebeeld met het maatschappelijk leven in betrekking en om de tamelijk nauwkeurige teekening hier opgenomen.

5874. „Alphabetisch Myriorama, bestaande uit meer dan 100 voorwerpen, voorgesteld op 24 Gekleurde Kaarten, waardoor eene ontelbare menigte landschappen kunnen zamengesteld worden. Prijs f 1.80“.

Titel in boekdruk, geplakt op een kokertje, waarin vierentwintig gekleurde kaartjes zijn, elk met een gedeelte van een landschap erop, doch zóó geteekend dat, hoe men de kaarten ook aan elkaar legt, het steeds een aaneensluitend geheel vormt. Onder ieder kaartje staat de hoofd- en kleine letter van het alfabet, waartusschen een cijfer van 1—24. De namen der zaken en personen op elke kaart voorgesteld, beginnen met de letter op de kaart voorkomende, zoo b.v. bij de A een arend, akker, arealezers, enz. Vierentwintig gekleurde steendrukken kl. in-8°, z. n.

5875. „*Souvenirs des Pays-Bas. Prix 12. Fl.*“

Op den band, waarin de volgende platen gebonden waren, was een marokijn-etiket geplakt, met bovenstaand inschrift in gouden letters. Dit geeft recht tot 't vermoeden dat ze in dezen vorm uitgegeven zijn. De verschillende manieren waarop de na te melden onderschriften der platen gegraveerd zijn, maakt 't echter bijna zeker, dat de prenten vóór deze kollektieve uitgaaf reeds op andere wijze 't licht zagen.

1. „Toeslede. Traineau en usage à Amsterdam.” — „Dessiné d'après nature et lithographié par H. Greven.”

Afbeelding van dit specifiek amsterdamsch vervoermiddel.

2. „Port d'Amsterdam. (Promenade sur l'eau.)”

3. „Port d'Amsterdam. (Yachs Hollandais.)” — „Lith. de Thierry frères, Cité Bergère 1. Paris.”

4. „Port d'Amsterdam. (Bateau Pesheur.)”

5. „Tentjagt. Retour de la Promenade à Zaandam.” — „Dessiné d'après nature et lithographié par H. Greven.”

6. „Noord-hollandsche chais. Cabriolet en usage en Hollande.”

7. „Enterrement.”

Afbeelding van twee manieren van begraven; op den voorgrond wordt de lijkstap op een baar naar 't kerkhof gedragen; op den achtergrond een begrafenis met den lijkwagen.

8. „Exterieur de la cabane habitée par Pierre-le-Grand, à Zaandam, en 1697.” — „des Ateliers lithographiques de Desguerrois et Ce à Amsterdam.”

9. „Interieur de la cabane habitée par Pierre-le-Grand à Zaandam en 1697.” — „des Ateliers lithographiques de Desguerrois et Ce à Amsterdam.”

10. „View of Broek in Waterland.” — „Dess. par H. Greven.”

11. „Vue de Broek in Waterland.” Andere voorstelling dan die der vorige; hierop komt de kerk voor.

Al deze lithografiën zijn langw. in-4°, gekleurd en met het adres van „François Buffa et Fils” te Amsterdam; met uitzondering der prenten, waarbij die vermeld is, zijn alle z. n.

Van de nummers 1, 2 en 5 is ook een ongekleurd exemplaar aanwezig. Alleen No. 2 van dezen is op chineesch papier gedrukt en heeft het adres van denselfden lithograaf als No. 3 der gekleurden.

5876. „Letter geschenk voor de lieve jeugd.”

In dit bij D. Heukelom en M. Gastman, te Amsterdam, verschenen kinderboekje, versierd met twaalf plaatjes, komen de volgende, voor zeden en gewoonten belangrijke afbeeldingen voor: Plaat 1 een arreslede; 2 een sleperslede, een molenaarskar en een „kierreboe” (soort van pleizierrijtuig der buitenlieden). Plaat 3 een poeffertjeskraam, een draaimolen. Plaat 4 een bruidesleedje; een aanspreker; een lijkwagen. Gekleurde gravures in-12°, z. n. v. gr.

5877. „Vue d'une Barouche Villageoise servant, principalement aux parties de Noces.”

Afbeelding ener sjees, naar links rijdende, waarin een heer met hoogen hoed en dame met noordhollandsche kap. Gekleurde gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., „E. M. (aaskamp) d.” (irexit)?

5878. „*Fiacre d'Amsterdam.*”

Afbeelding van een naar rechts gaand rijtuig op riemen, met één paard bespannen en van den bok gereden. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr. „E. M.(aaskamp) d.”(irexit)?

5879. „*Gezigt van de Beerebeydt op de Buyten Amstel.*”

Afbeelding van dit als afvaartplaats der utrochtsche schuiten o. a. zeer bekende en sinds lang verdwenen koffiehuis aan den Amstel. Op den voorgrond in 't midden, een weinig naar links, een boeier. Geheel links een gedeelte der Weesperzijde. Gravure br. in-fol., „Nuwland ad viv. et Foc.”, met adres van P. Fouquet Jr. (Amsterdam).

5880. „*'K vaar met myn Schuyt na Delft toe
Loop niet te voet of gy word moe
de Vragt is maar drie min een Oort
tot Delft aan de Haagsche Poort*”.

Onderschrift onder een afbeelding der trekschuit van den Haag op Delft, zooals het wapentje achter op de schuit en het vers aanwijzen. Teekening in kleuren, langw. in-fol., zonder naam.

5881. „*Bateau-de-trait pour Voyageurs par l'intérieur.*”

Afbeelding van een trekschuit, naar rechts liggende. De schipper, met hoogen hoed op, werpt de lijn toe aan den jager, wiens paard geroed staat tot het trekken van de schuit. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., „E. M.(aaskamp) D.”(irexit)?

5882. *Trekschuit.*

Afbeelding van een gepavoiseerde trekschuit, waarvan de stuurstoel met vlaggen is gedrapeerd en waarvan de opvarenden, blijkens hoed en kleedij, allen matrozen schijnen te zijn. Alleen bij den stuurman staat een vrouw. In de onderste der aan de lijn hangende vlaggen staat: „oo mari”. Steendruk langw. kl. in-8°, z. n., die echter wellicht in de ontbrekende marge heeft gestaan.

5883. *Trekschuit.*

Gezicht in de kajuit eener trekschuit. Links een man in blauwen slaaprok, met pruik en steek op; rechts een dame en officier in uniform. Op de tafel tabakskomfoor en kwispedor. Door de deur ziet men op de voorplecht een heer, die even als de man links, zijn lange gouwe naar rookt. Teekening in kleuren in-4°, door D. A. Clemens.

5884. *Inwendige eener kajuit.*

Een zeeofficier is bezig met briefschrijven in zijn kajuit, waarin eenige

wapens aan den wand hangen. Teekening in kleuren langw. in-8°, z. n.

Als tegenhanger is hier bijgevoegd het inwendige eener huiskamer, waarin rechts op den achtergrond een dame bezig is een brief te schrijven, terwijl haar linkerhand het koord vasthoudt van de wieg rechts achter haar en links op den voorgrond een kind, met valhoed op, met een pop speelt. Onder de teekening langw. in-4°, z. n., doch blijkbaar van denzelfden teekenaar als het pendant, is in vier kolommen, een 24-regelig vers geschreven, aanvangende:

„Slap mijn Engel! wyl u maatje
 Bezig is aan deze Brief
 Want die is voor uw papaatje
 en die heeft uw beide Liev,” enz.

5885. *Tentjacht.*

Om de afbeelding van een tentjacht en verschillende schepen, is deze teekening in kleuren, langw. in-4°, door H. Kobel, hier opgenomen. Op 't opzetspapier staat in H. S.: „Schilderij naar gemaakt voor de Keizerin van Rusland, die deze teekening in handen heeft gehad.”

5886. *„Gallery der menschen. Een leesboek voor de jeugd en meerbejaarden”.*

Titel van het eerste deel van een boekwerkje kl. in-8°, Zutphen, H. C. A. Thieme, 1803—04, waarvan voor zoover bekend, slechts twee deeltjes verschenen. Elk deeltje is, zooals er op de beide titels staat, versierd „met 9 geocouleurde plaatjens,” die in alfabetische orde verschillende rassen, standen, kleederdrachten der menschen te zien geven. Daar het tweede deeltje bij de letter L eindigt, heeft er blijkbaar plan bestaan nog één of twee deeltjes aan de hier vermelde toe te voegen.

Ik laat de opgaaf der voorgestelde personen hier volgen:

Plaats	1.	„Abdis. Admiraal. Amazone. Ambtsbode.”
„	2.	„Arts. Armenier.”
„	3.	„Baskir. Bergwerker. Blindeman.”
„	4.	„Boer en Boerin. Buchar.”
„	5.	„Canadier. Capuzyn. Caraïber.”
„	6.	„Chinees. Curassier.”
„	7.	„Dama. Doge. Domheer.”
„	8.	„Dragonder. Dwerg.”
„	9.	„Engelschman en Vrouw. Eskimoos. Floridauer.”
„	10.	„Galeislaaf. Generaal. Grenadier.”
„	11.	„Groenlanders. Grysaart. Halloor.”
„	12.	„Hoessaar. Hongaar.”
„	13.	„Hottentot. Hovenier. Ingenieur. Jager.”
„	14.	„Jakutaner. Javaner. Jood.”
„	15.	„Kabardiner. Kalmuk. Kaupschatdalen.”

- Plaat 16. „Kanonnier. Kardinaal. Keukemeid. Kluisenaar.“
 „ 17. „Koetsier. Kuril. Kwaaker. Kwakzalver.“
 „ 18. „Lantaarman. Laplandera.“

Alle gravures zijn gekleurd, kl. in-8°, z. n. v. gr., met de namen of titels der voorgestelde personen onder elke prent. Zie: Saakes a. w. Maart 1808 en November 1804.

5887. „Afbeeldingen van de kleedingen, zeden en gewoonten in Holland, met den aanvang der negentiende eeuw. Bij E. Maaskamp, nevens het Paleis, te Amsterdam. — Tableaux des habillemens, des moeurs et des coutumes en Hollande, au commencement du dix-neuvième siècle. Chez E. Maaskamp, Auprès du Palais, à Amsterdam.“

Titel in boekdruk eener serie van vierentwintig gekleurde platen, door L. Portman gegraveerd naar de teekeningen van verschillende meesters.

Daar de oorspronkelijke druk hier niet aanwezig is en de uitgave met engelschen tekst, die niet door Muller vermeld wordt, dezelfde platen heeft als de origineele hollandsche, volgt hier eerst, met nieuw nummer, de boekdruktitel van dien engelschen tekst, dan een overzicht der verschillende uitgaven van het werk en eindelijk de beschrijving der platen, in de verschillende staten, waarin zij in beide exemplaren voorkomen en in dezen atlas aanwezig zijn.

5888. „*Representations of dresses, morals and customs, in the kingdom of Holland, at the beginning of the nineteenth century. Amsterdam. Printed for E. Maaskamp, at the Kalver street and Dam, No. 1. 1808.*“

Engelsche uitgave van het met den hollandschen titel in het vorig nummer genoemde werk. Op het schutblad van het hier aanwezig exemplaar leest men: „Mij geschonken door den Heer N. Pieneman. V“(italy?) Het exemplaar is op groot papier gedrukt.

De hier onder beschreven teekeningen waren oorspronkelijk in dit exemplaar bijgebonden.

Behalve de uitgaven van het hoogst belangrijke kostuumwerk hier boven vermeld, zagen er minstens nog twee anderen het licht, waarvan de een vroeger, de andere later verscheen. Ziehier, met de volgorde waarin de verschillende uitgaven het licht zagen, de titels der beide hier niet aanwezige:

A. „Afbeeldingen van de kleeding, zeden en gewoonten in de bataafsche republiek, met den aanvang der negentiende eeuw, by E. Maaskamp, te Amsterdam. — Tableaux de l'habillement, des moeurs et des coutumes dans la république batave, au commencement du dix-neuvième siècle. chez E. Maaskamp, à Amsterdam.“

B. De hierboven vermelde uitgave met engelschen tekst.

C. No. 5887 hier voren

D. „Afbeeldingen van de kledingen, zeden en gewoonten in de noordelijke provincien van het Koninkrijk der Nederlanden, met den aanvang der negentiende eeuw. Bij E. Maaskamp, op den Nieuwendijk, N°. 8, O. Z., bij den Dam, te Amsterdam, 1839. — Tableaux des habillemens, moeurs et coutumes dans les provinces septentrionales du Royaume des Pays-Bas, au commencement du dix-neuvième siècle. Chez E. Maaskamp, rue Nieuwendyk, N°. 8. O. Z., près le Dam, à Amsterdam, 1839.”

A (de oorspronkelijke uitgaaf) bestaat, evenals B, uit slechts 20 platen, de beide anderen uit vierentwintig.

Volgens de mededeeling, voorkomende in Saakes, a. w. Juni 1803, blz. 428, was het oorspronkelijk plan, dat het werk slechts uit 16 platen zou bestaan. Daar toch leest men: „Afbeeldingen van de *Kleding*,... Cahier I. Plaat 1—4, Ieder Plaat in 4to. formaat met de Verklaring in 't *Nederd.* en *Fransch.* Bij Intekening op de vier Uitgaven of C-hiers Compl. Te Amst. bij E. Maaskamp. (Bericht of Prospectus gratis.) f 4. 6. —”. De uitgaaf schijnt, ondanks den ongunst der tijden, niet onvoordeelig te zijn geweest, want ofschoon de titelplaat het jaar 1805 als tijd van verschijnen vermeldt, zagen twee jaar later de platen 17—20 nog het licht. Van dese twintig platen hebben 1—5 het jaartal 1803; 6—12 en 15 (zie hieromtrent de noot bij plaat 15) het jaartal 1804; op de titelplaat, plaat 13, 14 en 16 staat 1805 en plaat 17—20 hebben het jaar 1807 als tijd van vervaardiging in het adres onder de plaat. In de editie met engelschen tekst, onder B vermeld en met „1808” als jaar van uitgaaf verschenen, komen eveneens slechts deze twintig prenten voor. In C zijn bovengeenoemde jaartallen vervangen door „1811”, het jaar waarin de nu uit vierentwintig platen bestaande uitgaaf verscheen. Voor zoover het jaartal er op behouden bleef, komt 1811 ook voor in D (uitgave van 1839). Van nummer 6, 9—11, 15, 17, 18 en 20—24 werden de koperplaten echter ingekort, zoodat adres en jaartal verdwenen zijn.

Tot 1804 bleef het adres van E Maaskamp: „Kalverstraat N°. 18”, na dien tijd wordt het „Kalverstraat en Dam N°. 1”, wat bij plaat 22 verandert in „Nieuwendijk bij den Dam N°. 251”; op plaat 23 en 24 is „bij den Dam” weggelaten.

De titelplaat en plaat 2—20 hebben in alle uitgaven onder het onderschrift, in twee regels, het dubbele adres van E. Maaskamp te Amsterdam en Colnaghi & Co. te Londen, met de hierboven genoemde uitzonderingen voor uitgave D. De platen 1 en 21—24 hebben alleen, in één regel, het adres van E. Maaskamp. (Muller No. 5580).

Ofschoon Muller spreekt van meerdere wijsigingen, kan alleen geconstateerd worden dat in plaat 6 der laatste uitgaaf, de pruik van den Hornhutter vervangen is door natuurlijk sluk hoofdhaar en dat zoowel

in plaat 17 als 18 de hoofddeksels der afgebeelde juffrouwen zijn veranderd op de wijze, in de nu volgende beschrijving der ezonderlijke platen aangegeven.

De titelplaat, met onderschrift: „De Tekenkunst overhandigt haaren Arbeid aan Mercurus.“, vertoont in een ruit door rijk geornamenteerd randwerk gevormd, rechts de Teekenkunst, die bij een tafel zit, waarop een bloemvaas en eenige teekeningen; zij reikt aan Mercurius, die op den achtergrond uit de wolken daalt, een boek. Van deze titelplaat is hier:

a. De oorspronkelijke teekening in kleuren, met inschrift: „J. Kuiper, 1804.“ Op de portefeuille, naast de Teekenkunst: de Statenleeuw.

b. Ge gekleurde gravure. Op de portefeuille nu het wapen van het koninkrijk Holland onder Lodewijk Napoleon.

„N° 1.“ „Eene Burger Vrouw en Dochter, naar de Kerk gaande.“

a. Oorspronkelijke teekening in kleuren „door J. W. Pieneman na een schets van J. Kuiper“.

b. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. b.

c. Ongekleurde en gekleurde afdruk der plaat met bovenstaand onderschrift. c.

„N°. 2.“ „Hoor eens, baasje! leg 'er nog een stuiver op. 't Is mijn hand-gift.“

Amsterdamsche vischvrouw en ambachtsman.

a. Origineele schets in potlood, van J. Kuiper, met onderschrift: „Hoor eens baasje leg er nog een blank op — het is hand gift dan sul jij se Hebben“.

b. Oorspronkelijke teekening in kleuren naar deze schets, door J. W. Pieneman.

c. De gekleurde gravure. b (variant).

Proefblad, met het onderschrift: „Hoor eens, baasje! leg 'er nog een blank op. 't Is mijn hand-geld.“ De woorden „blank“ en „geld“ zijn hier met de pen veranderd in „stuiver“ en „gift“.

d. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. c.

„N° 3.“ „Maak bekend dat overleden is“.

Amsterdamsche aanspreker en tapster.

a. Origineele schets in potlood, van J. Kuiper.

b. Oorspronkelijke teekening in kleuren, door J. W. Pieneman.

c. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. b en c.

„N° 4.“ „Een pintje maar van daag, Neeltje!“

Amsterdamsch melkmeisje en dienstmaagd.

a. Oorspronkelijke teekening in kleuren, „door J. W. Pieneman na J. Kuiper“.

b. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift b en c.

„N° 5.“ „Eene Moeder en ongetrouwde Dochter van de Broeder gemeente te Seist.“

- a. Oorspronkelijke teekening als voren.
 b. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. B en C.
 c. Ongekleurde en gekleurde afdruk der plaat met bovenstaand onderschrift. C.
 „N° 6.” „Daar is niet aan aftedingen: het is de gesette prijs.”
 Juwelier, Herahutter van Zeist, en alkmaarsche jonge dochter.
- a. Oorspronkelijke teekening als voren.
 b. Teekening in kleuren van de vrouwenfiguur alleen, in eenigszins anderen stand, door J. P. Horstok.
 c. Ongekleurde afdruk der plaat, vóór eenige letter, vóór het nummer en vóór het dikke zwarte kader om de voorstelling, dat de latero staten omgeeft.
 d. Gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. B.
 e. Ongekleurde en gekleurde afdruk der plaat, met bovenstaand onderschrift. C.
 „N° 7.” „Et wier koud ine Tjerke Heit! Het was koud in de Kerk, Vader!”
 Friesche schipper en vrouw, met stoof en bijbel uit de kerk komende.
- a. Origineele schets in potlood, door J. Kayper.
 b. Oorspronkelijke teekening in kleuren, door J. W. Pieneman.
 c. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. B en C.
 „N° 8.” „Koom Vrouwtjen Spin af— het Net is vol scheuren.”
 Schoklendsche vischer zijn netten verstellende, de vrouw spinnende.
- a. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. B.
 b. Ongekleurde en gekleurde afdruk der plaat met bovenstaand onderschrift. C.
 „N° 9.” „Ik betaal je niets meer voor de garnalen; maar hebt ge ook schelvisch?”
 Sebeveningsche vischvrouw en haagsche dienstmaagd.
- a. Oorspronkelijke teekening in kleuren, door G. T. S. van Os. Eenigszins verschillend met de gravure.
 b. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. B.
 c. Ongekleurde en gekleurde afdruk der plaat met bovenstaand onderschrift. C.
 „N° 10.” „Herre goel zel ji so klijd, nei Mokerum to pikjen?”
 Hinlopensche vrouw in een prikslede, en jonge dochter op schaatsen.
- a. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. B.
 b. Ongekleurde en gekleurde afdruk der plaat met bovenstaand onderschrift C.
 „N° 11.” „Zo Aaltje! bezorg de boter maar aan de Meid, in mijn huis.”
 Friesche dame en boerin.
- a. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. B en C.
 „N° 12.” „Een Geldersche Boer en eene Boerin, van 't malken komende.”

a. Gekleurde afdruk der plaat vóór eenige letter en vóór het dikke zwarte kader om de voorstelling.

b. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. n

c. Ongekleurde en gekleurde afdruk der plaat met bovenstaand onderschrift. c.

„N° 13.” „Noe, Jekemine, als ji joe beuter en eijers te mert gebrogt hebt, zullen wi te goeren aannetieliasses mert gaen houên.”

Walcherse landman en boerin.

a. Origineele schets in potlood, van J. Kuyper.

b. Oorspronkelijke teekening in kleuren „D. de Keijser. ad, viv, del, 1804”. Deze teekening is dubbel zoo groot als de gravure.

c. Gekleurde afdruk der plaat vóór eenige letter en vóór beide kaders om de voorstelling.

d. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. c.

„N° 14.” „Een Schouwze Boer en Boerin in afspraak om naar de markt te Zirikzee te gaan.”

a. Origineele schets in potlood, van J. Kuyper.

b. Oorspronkelijke teekening in kleuren, door A. Prince.

c. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. n.

d. Ongekleurde en gekleurde afdruk der plaat met bovenstaand onderschrift. c.

„N° 15.” „Wel Pernelle! goijje soo uit spelen?”

Boer en boerin van Zuid-Beveland in hun tooisel.”

a. Gekleurde afdruk der plaat met: „N° 13.”

In dezen staat heeft de prent, evenals al de voorgaanden, het adres van E. Maaskamp: in de Kalverstraat. N° 18.” en het jaartal 1804. Het hierboven beschreven N°. 18 heeft, evenals al de volgende, „Kalverstraat en Dam N°. 1.” als woonplaats van den uitgever en 1805 als jaar van uitgave. Daar op den staat der plaat, hier onder b vermeld, dit laatste adres voorkomt, maar evenwel het jaar 1804 is blijven staan, blijkt uit dit zeker seer zeldzame exemplaar, dat het plan van den uitgever even vóór zijn verhuizen was, deze prent als N°. 18 der reeks te laten volgen, maar dat voornemen later gewijzigd en de plaat N°. 15 geworden is.

b. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. n en c.

„N° 16.” „Geluk Deerske! gaude ook op den Bosch?”

Jonge boer en landmeisje uit Noordbrabant.

a. Gekleurde afdruk der plaat vóór de letter en vóór het dikke zwarte kader om de voorstelling.

b. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. n.

c. Ongekleurde en gekleurde afdruk der plaat met bovenstaand onderschrift. c.

„N° 17.” „De Wandeling.”

Noordhollandse vrouwen.

a. Origineele teekening in kleuren, door J. Kuyper, met onderschrift: „La Promenade”.

b. Gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift. In dezen staat der plaat heeft, evenals in de teekening, de eene vrouw enkel de noordhollandsche kap op, de ander een klein hoedje daaroverheen. c.

c. Gekleurde gravure als voren. De beide dames hebben hier echter ieder een breedgeranden, rijk met veeren versierden hoed op, over de kap. c variant.

„N° 18.” „Lieve Marretje! zie hier een brief en tromeeltje met zoetigheid, als ook een ruikertje voor U.”

Noordhollandsche jongejuifvrouw en dienstmaagd in een tuin.

a. Origineele teekening in kleuren. Op den brief, welken een der vrouwen in de hand heeft, staat als adres: „Mejuffro M. Pluim”; dit komt op de gravures niet voor. Achterop: „J. Kuyper na sijn Marretje getekend”.

b. Gekleurde gravure naar deze teekening. In dezen staat is, evenals in de teekening, het hoofd der vrouwen slechts met de noordhollandsche kap gedekt. c.

c. Gekleurde gravure. Evenals in plaat 17 hebben de beide vrouwen hier een ander hoofddeksel over de kap. Bij de staande is dit een kaper, bij de zittende een hoed. c variant.

„N° 19” „Veel geluk en Zegen met uw voornemen, Bruid!”

Bruid van het eiland Marken met hare moeder.

a. Ongekleurde en gekleurde afdruk der plaat met bovenstaand onderschrift. c.

„N° 20.” „De Zamenspraak.”

Katwijksche- en volendamsche vrouw.

a. Ongekleurde en gekleurde afdruk der plaat met bovenstaand onderschrift. c.

„N° 21.” „Een Vriesch en Groningsch Meisje.”

a. Origineele potloodteekening van H. Langeveld. („Langeveld getekend”).

b. De gekleurde gravure met bovenstaand onderschrift.

„N° 22.” „Vruchten die wij tweemaal 's daags inoogsten: Delftsche boter en Leijdsche kaas.”

Zuidhollandsche boer en boerin, ter leidsche markt.

„N° 23.” „Doopgesinde Kamper-Eilanders, op weg naar de Vermaning, bij een opkomend onweder. „De donder broemt Gods naam ter eere!”

a. Ongekleurde en gekleurde afdruk der plaat met bovenstaand onderschrift. c.

„N° 24.” „Eene Noord-Hollandsche Dame in haar binnen-Vertrek.”

Hiervan is, evenals van plaat 23, alleen de gekleurde gravure c met bovenstaand onderschrift aanwezig.

De letters achter de beschrijving der afzonderlijke prenten, geven aan uit welke uitgave van het werk een exemplaar aanwezig is.

Alle platen hebben, behalve het hollandsche-, rechts daarvan een fransch onderschrift. Plaat 10 een friesch, hollandsch en fransch.

Als navolgingen zijn hier bijgevoegd:

a. Een omgekeerde kopie van plaat 1, met onderschrift: „Bourgeoise des environs d'Amsterdam, allant à l'Eglise." Gekleurde steendruk in-4°, geteekend door „Mlle I. d'Esénéard", „Lith. de Villain"; rechts bovenaan gemerkt: „N° 1".

b. Een kopie van plaat 7, met onderschrift: „Een Friesche Boer en Boerin uit de Kerk koomende." Houtgravure in-4°, z. n. v. gr.

Het plaatje is het vierdedeel eener kinderprent, waarop verder waarschijnlijk de kopiën van nog drie deser kostumes te vinden zullen zijn.

c. Een latere, verkleinde kopie van dezelfde plaat, met onderschrift: „Het was kund in de Kerk, Vader!" lithografie in-12°, in kleuren, z. n., reklame-plaatje van „B. J. Lindeboom & Zonen, Koek Fabriek „de Nederlanden" Amsterdam."

d. Een kopie van plaat 30, onderaan rechts gemerkt „1." met „Pays—Bas." als op- en „Rijnlandsche Boer en Boerin." — „Paysans de Rijnland." als onderschrift; waaronder het adres: „Amsterdam, G. Theod. Bom."

5889. „*Jeune Dame de la Nord-hollande.*" — „*Jeune Fille de la Côte occidentale de la Frise.*" — „*Fiancée de l'Île de Merken, en holland.*" — „*Paysanne de la Gueldre.*"

Vier zeer goed uitgevoerde hollandsche vrouwenkostumes. Gekleurde gravures in-fol., naar Lanté, door Gatine. No. 32—34 en 57 van *Cost.(u-mes) de div.(ers) Pays*. De tweede prent (No. 33) stelt een hinlopendsch meisje voor. De beide eerste zijn navolgingen van plaat 18 en 10; de beide laatste kopiën van plaat 19 en 12 in het vorig nummer beschreven.

5890. „Reis door Holland, in het Jaar 1806. (Naar het fransch,) Met afbeeldingen. Amsterdam bij E. Maaskamp, Prentkunst Magazijn. Kalverstraat en Dam. N° 1."

Evenals alle geïllustreerde uitgaven van den kunstlievend-n uitgever Maaskamp, zijn ook de plaatjes van dit werkje zeer goed. Het bestaat uit drie deelen, met ongeveer gelijklopenden titel, alleen staat op het tweede: „in het jaar 1806 en 1807.", en op het derde: „in de Jaren 1807—1812." De opgave van de prentjes volgt hier in haar geheel.

- I. 1. „Stadhuis te Amsterdam."
2. „De Beurs te Amsterdam, van binnen te zien."
3. „Eene Burgerwom en Dogter."
4. „Amsterdam, uit het Y te zien."

5. „Felix Meritis.”
 6. „Eene Tappers-vrouw en Aanspreker.”
 7. „Schouwburg te Amsterdam, bij de Leidse Poort.”
 8. „Praaggraf van Michiel Adriaanszoon de Ruiters, in de Nieuwe Kerk te Amsterdam.”
 9. „Eene Dienstbode en een Melkmeisje.”
 10. „Een Amsterdamsch Burgerman, en eene Visvrouw.”
 11. „Het huisje van Czaar Peter de Groot, te Zaandam.”
 12. „Broek in Waterland.”
 13. „Noord-Hollandsche Wandeling.”
 14. „Noord-Hollandsche Kleeding.”
 15. „Eene Noordhollandsche jonge Dogter en een Broeder Herkutter, van Zeist.”
 16. „De Vecht, boven Nieuwersluis, met de Buitenplaats Rupelmonde.”
 17. „Utrecht, boven Zuilen, van den Amsterdamschen rijd-weg te zien.”
 18. „Eene Moeder en Dogter, van Zeist.”
 19. „Pyramide te Zeist.”
 20. „De Buitenplaats Trompenburg, te s' Graveland.”
- II.
1. „Bouwval van het Slot te Wijk bij Duurstede.”
 2. „Geldersche Boer en Boerin, van het melken komende.”
 3. „Gezicht op de Stad Nijmegen, met de Gierbrug.”
 4. „Geluk Doerske! gaudt ook op den Bosch?”
 5. „Wel Pernelle! goijje zoo uit speelen?”
 6. „Haven van Vlissingen, uit de Noord-Zee te zien.”
 7. „Noe, Jekemina, als je joe beuter en eijers te mert gebrogt hebt, sullen wi te geeren Annetielissus mert gaen houén.”
 8. „Boer en Boerin van Schouwen, gaande naar de markt te Zieriksee.”
 9. „Gezicht op de Stad Dordrecht, met een Houtvlot.”
 10. „Rotterdam, van de zijde der Maas te zien.”
 11. „Standbeeld van Erasmus, te Rotterdam.”
 12. „Grafnaald voor Hugo de Groot, in de Nieuwe Kerk te Delft.”
 13. „Het Rapenburg te Leijden, voor de Kruid-nitbarsting van 12 Janj 1807.”
 14. „Verwoesting te Leijden, door de Kruid-nitbarsting, op 12 Janj 1807.”
 15. „Graftombe van Boerhave, in de St. Pieters Kerk te Leijden.”
 16. „Landhuis van den Heer Hope, in den Hout bij Haarlem.”
 17. „Standbeeld van Laurens Koster, te Haarlem.”
- III.
1. „Ik betaal je niets meer voor de garnaten; maar hebt ge ook schelvisch?”
 2. „Gezicht van de dubbele Sluis te Katwijk aan Zee.”
 3. „Eene Vrouw van Katwijk en eene van Vollandam.”

4. „De Hollandsche Trek en Volkschuit.“
5. „De Hofstede Elswoud, nabij Haarlem.“
6. „Ruine der Abdy van Egmond.“
7. „Hollandsche Begrafenissen.“

In drie rijen boven elkaar zijn vier verschillende begrafenissen afgebeeld. Gedeeltelijk naar de prent van le Franco van Berkhey (Zie No. 8: Dl. III. Pl. XI en No. 8819 hier voren).

8. „Hollandsche Boerderij“
9. „Eene bruid en eene getrouwde Vrouw van het Eiland Marken.“
10. „Kom vrouwtjen spin af, — het net is vol scheuren.“
11. „Turfveenderij.“
12. „Ruine van Toutenburg te Vollenhove.“
13. „Het was koud in de Kerk, Vader!“
14. „Hoe nu! sult gij, zoo gekleed, naar Molkweerum sleeden?“
15. „Eene aansienlijke Vrouw en een Landmeisje te Leeuwarden.“
16. „Harddraverij te Leeuwarden.“
17. „Vrouwelijke Wedloop op Schaatsen, te Leeuwarden.“
18. „Raadhuis van Groningen.“
19. „Hunnebed te Emmen, in Drenthe.“
20. „IJegang en Doorbraak te Kedichem in Louwmaand 1809.“

De plaatjes, waarvan de titel in cursief gezet is, zijn verkleinde kopiën der in No. 5888 beschreven kostuumprenten en hebben een afzonderlijk volgnummer, overeenstemmend met dat der origineelen. Deze prentjes zijn in-8°. en allen gekleurd, terwijl de overigen langw. in-8°. (de Nos. 11, 12, 15 en 17 in Dl. II in-8°.), en in aquatinta zijn. De gekleurde zijn naar I. Kuyper, C. Overman, D. Koning Bz., D. v. Oosterhoudt, Amersvoor, D. de Keyser en A. Prince, de ongekleurde naar Overman, Milatz, Hansen, van der Wart, Michaëlis en Wicart, alle door L. Portman, terwijl onder elk onderschrift het adres gegraveerd is van E. Maaskamp te Amsterdam. (Muller No. 5580 en S. No. 5580).

5891. „Costumes populaires et villageois de la Hollande, représentés par vingt Figures coloriées. Amsterdam, chez C. G. Sulpke.“

Afzonderlijke uitgave, onder bovenstaanden titel, van latere afdrucken der kostuumprentjes, voorkomende in de *Reis door Holland in 1806—12* (zie voorgaand nummer). De hollandsche onderschriften zijn weggekrabt en door ééna regelige fransche vervangen. Twintig gekleurde gravures kl. in-8°, door L. Portman. (Muller S. No. 5580 A a).

5892. „Holländische National-Trachten.“

Opschrift van de eerste der platen, voorkomende in den *Geographisch-statistischer Abriss des Königreichs Holland. Von Georg Hassel* Weimar, im Verlage des Landes-Industrie-Comptoirs. 1809. De zes hierop

voorkomende kostuum-afbeeldingen zijn verkleinde maar tamelijk goede kopiën van de platen 2, 10, 8, 13, 14 en 15 hiervoren onder N°. 5888 vermeld. De verklaring der boven de groepen geplaatste cijfers 1—6, is in drie rijen van twee regels onder de voorstellingen gegraveerd. Gravure langw. in-4°, s. n. v. gr. Rechts bovenaan: „Taf. 1.”

Op de overige platen is het volgende afgebeeld:

„Taf. 2.” „Wapen des Königreichs Holland.” in-8°.

„Taf. 3.” „Die Börse zu Amsterdam.” langw. kl. in-8°.

„Taf. 4.” „Das Stadthaus, od. anjest der Königl. Pallast zu Amsterdam.” langw. in-8°.

„Taf. 5.” „Ansicht des Gebäudes der Societät der Künste und Wissenschaften Felix Meritis zu Amsterdam.” langw. in-4°.

Inscriptie gegraveerd tusschen de „Ansicht von vorne.” en „Ansicht von hinten.” van dit eens zoo vermaarde gebouw, nu onmeeloogend, zonder eenige wijziging van den gevel, in een boekdrukkerij hervormd.

„Taf. 6.” „Czaar Peters d. Grossen Hütte zu Zaardam.” langw. kl. in-8°.

„Taf. 7.” „Die Pyramide zu Zeist.” langw. kl. in-8°.

Verder vindt men in het werkje nog een „Plan von Amsterdam”, gr. langw. in-4°, met de „Erklärung der Zehlen.” (1—58) in vijf rijen.

5893. „*Sketches in Flanders and Holland; with some account of a tour through parts of those countries, shortly after the battle of Waterloo; in a series of letters to a friend: by Robert Hills. London . . . 1816.*”

Titel van een werk gr. in-4°, versierd met zesendertig aquatint-platen, belangrijk zoowel voor de topografie als voor de zeden en gewoonten der zuidelijke en noordelijke Nederlanden. Ik vermeld ze hier naar den „Index to the plates.”, daar geen der platen een onderschrift heeft, maar allen rechts bovenaan een volgnommer hebben. Boven de platenlijst staat: „The Outlines have been etched by the Author, and aquatinted by the Engravers whose Names are placed opposite each.”

- „I. Exterior Ornaments of Flemish Churches, . J. Hill,”
- „II. Schuyt for Passengers between Ghent and Bruges, J. C. Stadler,”
- „III. Quay at Bruges, from whence the Ghent Schuyts depart, J. Hill,”
- „IV. In Ghent, from the Canal Steps, near the Great Cannon, J. C. Stadler,”
- „V. View across the Park at Brussels, D. Havell,”
- „VI. Brussels, from Laeken (*sic*), J. C. Stadler,”
- „VII. { Waterloo Church, from the Soignies Fore , } J. C. Stadler,”
 { The Village of Waterloo, from the Inn Door. }

- „VIII. { Entrance to the Village of St. Jean, . . . }
 { First glimpse of the Field of Battle, from } J. Hill,"
 { St. Jean, }
 { Back of La Haye Sainte, from the Brus- }
 { sels Road, }
- „IX. { Farm House at La Haye Sainte, }
 { General View of the Farm, from the Road } D. Havell,"
 { near La Belle Alliance, }
- „X. { The Barn at La Haye Sainte, } J. C. Stadler,"
 { Interior of ditto, }
- „XI. Hotel de La Belle Alliance, et à Wellington, D. Havell,"
- „XII. { Cottage of Reconnaissance, from whence the }
 { general Views of the Field of Battle were } J. Hill,"
 { taken, }
 { Interior of ditto, }
- „XIII. General Views of the Field of Battle, . . J. Bailey,"
- „XIV. { Entrance to the Wood at Hougoumont, . }
 { The Orchard at Hougoumont, from the } D. Havell,"
 { Wood, }
- „XV. { An Entrance to the Chateau at Hougoumont, }
 { Ruins of do. as seen from under the Gateway, } D. Havell,"
- „XVI. House in which Buonaparte slept the night
 before the Battle, D. Havell,"
- „XVII. { Villevorde, }
 { Hunebeck, } J. Hill,"
 { Another View of Hunebeck, }
- „XVIII. { Capelle, }
 { Grand Willebroecke, } J. Hill,"
 { Boom, }
- „XIX. Antwerp High Tower, from the Brussels Road, J. C. Stadler,"
- „XX. Costume of the Flemings, J. Hill,"
- „XXI. Implements of Husbandry, &c. J. Hill,"
- „XXII. Flemish Diligences, &c, J. Hill,"
- „XXIII. Rembrandt's House at Amsterdam, . . . J. C. Stadler,"
- „XXIV. View in Haarlem, J. C. Stadler,"
- „XXV. Three Views from the Canal between Ley-
 den and the Hague, J. C. Stadler,"
- „XXVI. { Distant View of the Hague, from the Delft }
 { Canal, } J. C. Stadler,"
 { View looking towards the Wood in which }
 { "the House" is situated, }
- „XXVII. The House in the Wood, D. Havell,"

- „XXVIII Three Views from the Canal between the Hague and Delft, J. C. Stadler,”
 „XXIX. Ryswick, J. Hill,”
 „XXX. Tower of the Oude Kerk, at Delft, . . . D. Havell,”
 „XXXI Three Views from the Canal between Delft and Rotterdam, J. Hill,”
 „XXXII. The Cathedral, &c. at Rotterdam, . . . D. Havell,”
 „XXXIII. The Tolhuys in Ysselmonde, opposite Rotterdam, J. Hill,”
 „XXXIV. The Church at Charloos, opposite Rotterdam, J. Hill,”
 „XXXV. Costume of Holland, J. Hill,”
 „XXXVI. Ditto, J. Hill.”

De gravures zijn allen van dezelfde grootte als het boek alleen plaat XIII is dubbel zoo breed. Allen hebben midden in den onderste n plantraad het gegraveerde adres van den uitgever.

5894. „*Woman & Boy of the neighbourhood of Amsterdam.*”

Onderschrift onder de eerste der vele aardige kostuumplaten, behorende in het werk: *The Costume of the Netherlands, Displayed in Thirty Coloured Engravings After Drawings from Nature By Miss Semple; with Descriptions in English and French.* London Published March 1st 1817, at Aekermann's Repository of Arts, 101, Strand. in-fol.

De andere hierin voorkomende platen stellen het volgende voor:

- „Woman & Children of Amsterdam.”
- „Lady of Rotterdam.”
- „Woman and little Girl.”
- „Children going to School” (Kinderen in een bokkenwagen).
- „Maid Servant of Rotterdam.”
- „Boy selling Flowers in the Streets of Rotterdam.”
- „Gardener's Wife of Rotterdam”
- „Milkman of Rotterdam.”
- „Woman of the neighbourhood of Rotterdam.”
- „Girl selling Matches in the Streets of Rotterdam.” (Koopvrouw met zwavelstokken).
- „Group at the Fair at Rotterdam.”
- „Maid Servant washing the Pavement.”
- „Woman of Broeck.”
- „Women of Williamstadt.”
- „Man & Woman of North Holland.”
- „Woman of North Holland.”
- „Woman & Child of Friesland.”
- „Woman of Hialopen.”
- „A Zealander.” (Zeeuwsche vrouw).

„Woman of the neighbourhood of Antwerp.”

„Woman of Brabant.”

„Girl from the neighbourhood of Mons.”

„Labourer near Valenciennes.”

„Girls of the neighbourhood of Valenciennes.”

„Shepherd near Valenciennes.”

„Milk Woman of Valenciennes.”

„Woman of Valenciennes.”

„Country Woman going to Valenciennes.”

„Wife of the Keeper of the Burying Ground near Valenciennes.”

Dere dertig gekleurde aquatinta's in-fol. zijn z. n. v. gr., doch zeker van W. Bartlett, wiens naam als graveur staat onderaan den geheel gegraveerden titel, waarop als gekleurd vignet de afbeelding van een vischersfamilie voorkomt.

5895. „Een Noord-Hollandsch Meisje van Purmerend.”
— „Demoiselle Nordhollandaise de Purmerent.”

Onderschriften in twee regels boven elkaar, onder eene vrouwenbuste naar rechts en van voren gezien; de kanten muts en de haarnaalden verraden de N. Hollandsche herkomst. Het is „Pl. 1.” van een stel van negen prenten, hier allen aanwezig. Zij behooren in G. Johnson (en W. Kist), *Karakterschetsen, zeden en gewoonten van Nederlandsche Mannen en Vrouwen, in het Jaar 1816 bijeen versameld op eene Reis door het Koninkrijk der Nederlanden*. Amst. E. Maaskamp, in-8°. (Zie Saakes a. w. VI. 1814—1818. blz. 197).

„Pl. 2.” „Een Noord-Hollandsch Meisje van Alkmaar.” — „Demoiselle Nordhollandaise d'Alkmaar.”

„Pl. 3.” „Een Noord-Hollandsch Tentjagtje aan de Zaan.” — „Petit Yacht de plaisance, en Nordhollande.”

Afbeelding van een sierlijk jachtje, waarin een drietal dames, terwijl twee heeren den vaartok hanteeren.

„Pl. 4.” „Een Noord-Hollandsch Meisje met hare Kaper, aan de Zaan,” — „Demoiselle Nord Hollandaise Coiffée de sa Guimpe.”

Pl. 5. „Het Huisje van Czaar Peter den Grooten in den Jare 1697 te Zaandam bewoond”. — „La chaumière Habitée par Czar Pierre le Grand à Zaandam en 1697.”

„Pl. 6.” „Een Noord-Hollandsch Speelwagentje aan de Zaan.” — „Petite Caleche pour les parties de plaisir en Nordhollande.”

Het sierlijk, met één paard bespannen, voertuigje, waarin twee dames met noordhollandsch kapsel en twee heeren, gaat van links naar rechts.

„Pl. 7.” „Een Noord-Hollandsch Meisje.” — „Jeune fille de la Nord-hollande.”

„Pl. 8.” „Eene Afbeelding van eene Noord-Hollandsche woning te Zaandam.” — „Habitation villageoise de la Nordhollande.”

„Pl. 9.” „Eene vrouw en twee kinderen van Assendelft.” — „Femme et deux enfans d'Assendelft.”

De figuren der beide kinderen en der vrouw op dit plaatje voorkomende, zijn ook in omgekeerde richting, elk op sich zelf, afgebeeld op één hierbij gevoegde steendrukplaat langw. in-4°. Onder de kinderen staat: „Deux enfans d'Assendelft.”, onder de vrouw: „Une femme d'Assendelft.”

Van de vrouw alleen is hier bovendien nog een andere afdruk. Boven haar is nu, met het bovenschrift „Remember of Broek.”, een gedeelte der prent van Maaskamp: „Broek over 't Havenrak te Zien” gereproduceerd. Rechts van deze beide voorstellingen zijn nog twee houten hollandsche huisjes boven elkaar afgebeeld. De vier prentjes vormen te samen een gekleurde lithografe in-fol., van Meijer & C°.

Onder de gekleurde en, met uitzondering van plaat 5, allen genommerde gravures in-8°, hier boven vermeld, staat „H. Greeven ad viv. del. E. Maaskamp Direct. W. v. Senus sculp.”

De fransche onderschriften zijn er, zooals blijkt uit de donkerder kleur der inkt, later onder gegraveerd, zoodat er een vroegere staat moet bestaan met alleen onderschriften in 't hollandsch.

Bij het bijna volkomen gebrek aan juiste aanwijzingen wanneer de verschillende series van platen over zeden en gewoonten, kostuum enz. en gezichten in verschillende Noord- en Zuid-hollandsche steden en dorpen het licht zagen, die de vruchtbare persen van E. Maaskamp verlieten, volgen nog de onderschriften van zeven hier aanwezige ongenommerde prenten, die tot één der genoemde afdelingen behooren, doch waarvan de serie waarvoor zij oorspronkelijk werden vervaardigd, niet juist is aan te geven en die later gezamenlijk verschenen onder den titel: *Tableau des principales Vues des palais et édifices, représentations... des coutumes et usages, dans les Provinces Septentrionales du Royaume des Pays-Bas.* (1824).

De platen stellen het volgende voor:

„Maisonnette Jadis habitée par le Czar Pierre le Grand 1697.”

„Intérieur de l'habitation qu'occupa Pierre le Grand de Russie à Zaandam.”

„Vue de la Rhade d'Amsterdam. Bateau à Vapeur sur Zaandam.”

„Vue de Willems-Oord à l'entrée du Grand Canal.”

„Vue de la Coiffure, en premeire (sic) toilette, d'une Jeune femme frisonne ou Nordhollandaise.”

Ofschoon het beeld van gelijke grootte is als dat van de voorgaande, is dit een gravure gr. in-4°, met „E. M.(aaskamp) d.”(irexit?).

Van deze is een gekleurde kopie in steendruk aanwezig.

„Deux enfans de la Nordhollande.”

„Vue du village de Broek, prise du Havenrak.”

De eerste zes prenten hebben alleen een fransch onderschrift; de laatste heeft een hollandsch: „Broek over 't Havenrak te Zien.”, boven het fransche. (Muller No. 6216).

Zie voorts No. 5725, 5732, 5735, 5777, 5778 en 5861 hier voren.

5896. „Femme de Scheveningen en Costume habillé.”

Onderschriften onder de eerste van tweeënveertig afbeeldingen van kostumes uit de Noordelijke- en Zuidelijke Nederlanden Allen zijn ge-
kleurde steendrukken kl. in-fol., naar J. Madou, uit de werkplaats van
Vanden Burggraaf te Brussel.

Boven iedere prent staat de naam van stad of provincie, waartoe het
kostuum behoort; bij de eerste is dit: „Province Septentrionale.”, bij de
tweede: „Scheveninghe.” De overigen stellen het volgende voor:

2. „Pêcheur En Costume Habillé.”	}	„Amsterdam.”		
3. „Laitier.”				
4. „Prieur d’enterrement. Aanspreker.”				
5. „Orphelin.”				
6. „Orpheline.”				
7. „Eldve de marine.” De jonge man heeft
om zijn hoed een rood en blauw lint,
waarin: „kweekschool” staat.				
8. „Poissonière. d’Amsterdam.”			}	„Province
Septentrionale.”
9. „Porteur de tourbes d’Amsterdam.”				
10. „Habitant de Marken, Près d’Amsterdam.”				
11. „Jeune fille de Saandam.”				
12. „Habitant d’Huisen. dit Botboer”.				
13. „Marchande de gaufres.”	}	„Frise Occidentale.”
„Frise, (Leeuwarden).”		
14. „Paysans hollandais (Vriesche Boer en Boerin).”				
15. „Paysan des environs de Dordrecht (sic).”	}	„Province
Septentrionale.”		
16. „Pêcheur de Dordrecht.”				
17. „Jardinier. Middelbourg.”				
18. „Verdurière et paysanne de l’Ile de Wal-
cheren.”				
19. „Paysanne du sud Beveland.”				
20. „Demoiselle en faille.”			}	„Bruxelles.”
21. „Tonelier.”				
22. „Maróchal serrurier.”				
23. „Rémouleur.”				
24. „Bouquetiere.”				
25. „Dentellière.”				
26. „Apprentifs chaudronniers Visitant leurs
pratiques, le jour de St’ Gilles.”				
27. „Verdurière de Scharbeek.”				
28. „Bonne d’enfans.”	}	„Anvers.”
„Liège.”		
29. „Verdurière.”				
30. „Demoiselle en mantelet. à Bruges.”	}	„Flandre
Occidentale.”		
31. „Veilleur de nuit. à Courtrai.”				

33. „Lavandière.”	}	„Province
Mériidionale.”
33. „Boulangier cornant des pains chauds.”		
34. „Les ramoneurs.”		
35. „Menuisier.”		
36. „Marchand d'alumettes.”		
37. „Marchande de moules”.		
38. „Chaudronnier ambuland.”		
39. „Paysans des environs de Bruxelles.”		
40. „Laitière.”		
41. „Femme du Borainage des environs de Mons.”		

Van No. 28 is hier nog een variant, kenbaar aan de volgende verschillen: achter „pratiques” staat geen komma; „St Gilles” is gekoppeld: „St-Gilles”. De variant heeft: „Madou F.”, in plaats van „Madou f.”; „déposé” in plaats van „Déposé”; „Lith. de Burggraaf.” voor „Lith: de Burggraaf à Br.” en in de prent staat in den rechterbenedenhoek het woord *Madou* niet.

Als N°. 42 is hier nog bijgevoegd een „Costume d'hiver. 1827.”, dameskostuum, naar en bij dezelfde als de vorigen, maar zonder opschrift boven de prent.

De volgorde van Muller (No. 6351), heb ik gewijzigd en de stedelijke en gewestelijke kostumes meer bijeengeplaatst. Vermeldt hij slechts 31 prenten als hier aanwezig, het getal is sedert zijn beschrijving met een elftal vermeerderd. De vorm der onderschriften, van de namen der teekenaars, enz. doet duidelijk zien, dat niet allen tot ééne serie behooren of dat er ten minste onder zijn van verschillende drukken en staten. Daar er echter geen betrouwbare aanwijzing is hoe deze platen verscheenen zijn, bracht ik ze hier bijeen.

5897. „Echo.” „Nederlandsche Kleeding.” „N° 1.”

Opschriften boven de eerste prent, behoorende in het tijdschrift *De echo, aan leering en gezellig onderhoud gewijd*, uitgegeven te Amsterdam, bij de gebroeders Diederichs (1827). Van den tekst is hier alleen het eerste nummer bijgevoegd. Daaruit blijkt dat dit tijdschrift de opvolger is van *De Naprater*.

Alleen in de oneven nummers komen platen voor. Op de hierboven genoemde is een dameskostuum afgebeeld; op den achtergrond ziet men een gedeelte van een amsterdamsche gracht. Evenals de platen, genummerd 5, 9, 13, 15, 17 en 19, dat alle modeplaten zijn, is dit een gekleurde lithografie in-8°, z. n.

Op p'aat 3 is vóór een „Boekwinkel” een lijkwagen afgebeeld, met twee paarden bespannen; één der paarden schijnt voor een juffrouw te schrikken. Op drie der vier hoeken van den wagen zit een heer, er omheen ziet men allerlei karikatuurfiguren. Deze prent wordt door Muller vermeld onder No. 6293, naar het exemplaar van Mr. S. van Gijn.

Het is volgens de niet zeer duidelijke verklaring, die er van gegeven wordt in den tekst van aflevering 3 waarin zij behoort, een spotprent op de Naprater, die in zijn laatste (52^e) nummer een Apotheosis gegeven had. Daarin wordt gesproken van een Helikon, die hier voorgesteld is door den „Boekwinkel“, d. i. het huis van de uitgevers van den *Naprater* zoowel als van den *Echo*, n.l. Gebroeders Diederichs, Bloemmarkt No. 228 te Amsterdam. De „tempels der onsterfelijkheid“ zijn de huizen der burea. In de plaats der Muzen en gratien ziet men geheel links op de prent een heer en dame, zóó geteekend dat, wanneer men het hoofd van den heer met den vinger bedekt, het hoofd der dame op zijn lichaam schijnt te staan. De vrouw, welke men voor de paarden ziet alsof ze die bij den teugel wil vatten, verbeeldt het tijdschrift *de Echo* zelf, het huis van haar uitgevers invluchtende. De koetsier is „de bakker van de verstorvene *Naprater*, die de erfgenenamen — zoo ik hoop — nog lang zal blijven voeden.“ Hieruit meen ik te mogen opmaken dat dit dus de redakteur van beide periodieken moet verbeelden. Deze nitlegging wordt gegeven in een gesprek tusschen „De Kluisenaar“ en „Het Petermannetje“. De laatste zegt dat hij afgebeeld is achter den grooten tamboermajoor, links naast het achterradd van den lijkwagen, waar men dan ook een zeer klein mannetje ziet enz.

Op plaat 7 is een harpapeleer afgebeeld, wiens geheele lichaam uit muziekinstrumenten is samengesteld, dit is een karikatuurvoorstelling van een muzikaal mensch.

Plant 11 is een spotprent op Peyronnet, die Karel X wilde bewegen tot betoengeling van de vrijheid van drukpers; toen dit mislukte wilde hij, ondanks de intrekking der wet, toch de publieke opinie trotseeren. Hij is hier afgebeeld de triumfkar van de vrije drukpers voorttrekkende, waarop, behalve een pers, een vrijheidstandaard met hoed er op en een vaandel met „Vive Le Roi.“ prijken en die gevolgd wordt door verscheiden personen, onder welke twee jezuiteten, die aan de kar vastgebonden zijn. Steendruk langw. in-8°, z. n.

In de afleveringen 21 en 23 van dezen eersten jaargang komen nog twee modeplaten voor. In de volgende jaargangen niet meer. De Koninklijke Bibliotheek bezit, ofschoon niet compleet, ook de jaargangen 1828—1831. Alleen in No. 2 van den tweeden jaargang is nog een prent opgenomen, waarop een „Stoom Diligence.“ is afgebeeld, van terzijde en van achteren gezien. Deze is te beschouwen als de grootvader der automobielen. Gravure langw. in-8°, door C. C. Fuchs.

5898. „*Fragmenten van Nederlandsche Kleederdragt Gebruiken, enz.: Naar de Natuur geteekend en Gelithographieerd door C. Andriessen. Bij de Wed: L: van Hulst & Zoon, Nieuwendijk, No 240. Amsterdam. 1833.*“

Titel, voorkomende op den omalag van een zestal geestig geteekende

kostuumprenten. Op dien omslag is een draperie afgebeeld met franjes omzet en met het wapen van Amsterdam midden bovenin. In het midden van dit doek ziet men drie poppentoppen met excentriek kapeel of hoofddeksel. Boven deze koppen een lijstwerk, waarin: „Vry wya Manufacturen Komeneisware”, terwijl in dezelfde volgorde er onder staat: „Neiman Opppenheim (*sic*) Sinkel baalman”. Uit dit lijstwerk steekt links een luwagen, waaraan een japon met seer wijde pofmouwen hangt, terwijl rechts op dezelfde wijze aan een griep een boerenkostuum bevestigd is. Boven de draperie uit ziet men de toppen van eenige scheepsmasten en een fabrieksschoorsteen. In de hoeken, onderaan door de draperie opengelaten, een mand, een vischben enz.

Een beschrijving der platen is moeilijk, daar het geheel meer het karakter van studiebladen vertoont, dan van voltooide kostuumprenten.

„Pl. 1.” (de eenige waarvan hier een tweede exemplaar aanwezig is met dit onderschrift rechts onderaan en den datum „30 Mei 1838” links), geeft in den rechterbenedenhoek een vrouw te zien, staande bij een mand, waaruit palingen ontasappen; links zij een viertal vischvrouwen zittend afgebeeld, van welke er één een kopje in de hand heeft, de overige figuren schijnen hoofdzakelijk om hun hoofddeksel te zijn getoekend.

Op de volgende plaat ziet men o. a., links in 't midden, een man met houten been, slapend in een vensterbank zittende, rechts van dezen een zwavelstokken-koopman.

Op de derde prent zijn verschillende kermis- en straatfiguren afgebeeld, o. a. een juffrouw, die een bord op een degen laat draaien, welken zij met den mond in balans houdt; een kanarievogel-kunstenaar, enz.

De vierde heeft als hoofdgroep een zestal vischvrouwen, dansende op de muziek van een bij haar zittenden orgeldraaier, verder een waterschepende vrouw, koopvrouwen met jukken op de schouders, enz.

De volgende vertoont verschillende mannenbustes en figuren, gegroepoerd om de afbeelding eener schuit, terwijl op de laatste een oliekoekenkraam, een appelventster, de straatuitstalling van een oud-roest, een pordershuisje, enz. afgebeeld zijn.

Deze artistiek geteekende en gekleurde lithografiën gr. in-4°, drukken vóór de letter op chineesch papier, zijn allen van C. Andriessen en waren tot hertoe onbekend aan alle verzamelaars. Zij geven een beeld van zeden en gewoonten uit de eerste helft der negentiende eeuw, zooals er weinige gevonden worden.

5899. „Verzameling van verschillende gekleede mans- en vrouwen-standen, ter oefening van jonge schilders en liefhebbers. Naar het leven geteekend door de kunstteekenaars Perkois en Prins, en in het Koper gebragt

door den kunstgraveur M. de Sallieth. te Amsterdam, bij J. Immerzeel, Jr. 1833."

De uitgever van de reeks platen, waarbij bovenstaanden titel behoort, vermeldt in een „Berigt.", dat op den titel volgt, hoe hij eigenaar geworden van de drie-en-dertig koperen platen, deze niet langer meende te moeten onthouden aan de beoefenaars der teeken- en schilderkunst. Nooit was, naar zijn beweerden, 't stel nog in zijn geheel uitgekomen, „maar slechts stuksgewijze, en nagenoeg alleen in Rotterdam."

De prenten hebben geen van allen een onderschrift. ik zal ze daarom zooveel mogelijk beschrijven. Van 't meerendeel zijn drie verschillende exemplaren aanwezig: *a.* op zwaar hollandsch papier, (eerste uitgave, ongenummerd); *b.* op gewoon hollandsch papier, met een nummer in de plaat, onder een der voeten van de figuur; *c.* dezelfde staat als *b.*, doch gekleurd. De letters achter elke prent wijzen hierop terug.

1. Een man, zittend op een ton, schenkt sich een glas in. *a. b. c.*
2. Een man met mand op den schouder. *a. b. c.*
3. Een man met mand aan den arm en voorschoot voor. *a. b. c.*
4. Een man zit, een pijp rookend, op een tabouret. *a. b. c.* en een gekleurd exemplaar van staat *a.*, doch op minder zwaar papier.
5. Een man met den rechterarm op een balie leunende. *a. b. c.* en een gekleurde proefdruk van staat *a.*, vóór den naam van den graveur.
6. Een man met kruiwagen. *a. b. c.*
7. Een man blootshoofds met beide handen op de heupen. *a. b. c.*, de laatste vóór het nummer.
8. Een arm man, den hoed tot een aalmoes ophoudende. *a. b. c.* en een gekleurde van staat *a.*, op minder zwaar papier.
9. Een man met dikken stok in de linkerhand en met de rechterhand naar achteren wijzende. *a. b. c.*
10. Een schippersknecht met een zwabber (schoepedweil). *a. b. c.* en een gekleurde van staat *a.*
11. Een man, zittend op een kruiwagen, leunt op zijn spade. *a. b. c.*
12. Een jongen met een lier. *a.* doch ~~met~~ het nummer, *b. c.*, en een gekleurde van staat *a.*, zonder het nummer en een omgekeerde kopie, gekleurd.
13. Twee jonge mannen in gesprek, de linker met pijp en spade, de rechter met een mand op den rug. *a. b.* (een op gewoon en een op zeer zwaar papier gedrukt); *c.* en een gekleurde van staat *a.* op minder zwaar papier.
14. Een beeldjeskoop. *a.*, doch op minder zwaar papier, *b. c.*
15. Een vrouw met doek om 't hoofd, de linkerhand tot een aalmoes uitstreckende. *a. b. c.*
16. Een vrouw met een kind op den rug en een marmot in een kistje vóór zich. *a. b. c.*

17. Een dienstmaagd komt met een wateremmer den trap af. *a. b. c.*
en een gekleurde van staat *a.*, in twee varianten.
18. Een vrouw met juk, waaraan twee manden, op de schouders. *a. b. c.*, alle met: „M^d Sallieth f: exc.”
19. Een vrouw met juk om, waaraan twee manden met eieren. *a. b. c.*, alle met: „M. d Sallieth: dir”.
20. Een zittende vrouw met juk om, de rechterarm rustend op een mand. *a. c.*, beide met: „M d Sallieth”, en de origineele teekening.
21. Een boerenvrouw met zeer grooten platten hoed op. *a. b. c.*
22. Orgeldraaier en tamboerjanspeelster. *a.*
23. Zeeman op een stoel zittende bij een tafeltje, in gesprek met een jonge vrouw. *a. b. c.*
24. Aanspreker staande bij een huisdeur, waarvan hij de klopper oplicht. *a. b. c.*
25. Man en jonge vrouw. De man een glas vullende. *a. b. c.*
26. Joodsch koopman met een mars. *a. b. c.*
27. Vischer blootsvoets, met een mand op den rug, gaande naar rechts. *a. b. c.*
28. Melkverkoopster met melkpot in de handen. *a. b. c.*
29. Een boer. *a. b. c.*
30. Een vischboer met juk, waaraan gerookte visschen hangen. *b.*
31. Een hialopensche jongedochter. *b. c.*
32. Een paruikmaker die vóór den winkel een parnik poedert. *b.*
33. Vischverkoopster, een paling afstroopende. *a. b.*

Van No. 23 af zijn ook de als staat *a* aangegeven prenten der serie genommerd. Hierbij een ongenommerde, blijkbaar van denzelfden graveur, doch niet tot de serie behorende en voorstellende:

Een vrouw met vischemmer aan den arm. Hiervan is een afdruk in zwart en een in rood aanwezig.

In Saates a. w. April 1800, blz. 124, vindt men 't volgende, waardoor het hierboven genoemd bericht van Immerzeel, als zou er nooit een kollektieve uitgave vóór de zijne verschenen zijn, weersproken wordt:

„Menschenbeelden, (33 stuks) zijnde een compleet Stel, in zoo veel onderscheidene *Richtingen* en *Werkingen*; meest allen naar het leven getekend door den kundigen *Peckooijs (sic)* en gegrav. door wijlen den beroemden konstgrav. *M. de Sallieth*. Te Rottm. bij de Erve *J. Bal*. f 5. 5.—.” (Muller No. 5584).

5900. *Kleederdrachten.*

Versameling van negenendertig afbeeldingen van kostumes van mannen en vrouwen, zooals die in verschillende deelen van Nederland gedragen werden. Teekeningen in kleuren, in-fol., z. n.; o. a. zijn er afbeeldingen bij van een koopman met eieren en zuur; een boterboer; een voddensaper

en voddenaarster; een hindeloper dame; een ter kerk gaande vrouw; een marker vrouw; een scheveningsche vischvrouw; een aanspreker; een melkvrouw; een koopvrouw met radijs?; een predikant; een viertal dienstboden; een matroos; een schipper; een kaaskooper; een juffrouw sich kappende; een sleper met slede en paard enz. Allen zijn ten voeten uit voorgesteld. Ofschoon de teekeningen van geen groot artist zijn, is er voor de kennis van 't kostuum veel goeds in.

5901. „Een Boer en Boerin van het eijland Walcheren, Provincie Zeeland.”

Onderschrift der eerste van twintig prenten, verschenen met den titel: *Versameling der Kleederdragten in de Noordlijks (sic) Provincien van het Koninkrijk der Nederlanden Naar het leven geteekend door H. Greeven, en Op steen gebragt door Vallon de Villeneuve. The (sic) Amsterdam bij Frans Buffa et (sic) Zoonen, Kalverstraat N° 221. Parijs bij Engelmann et Co Straat Louis le Graud N° 27. 1828; met denzelfden titel in het fransch er boven, samen op één blad in-fol., in steendruk, evenals het „Register der Platen, in dit Deel behoorende.” De platen zijn allen gekleurde steendrukken in-fol., met een fransch onderschrift links en een hollandsch rechts onder de prent en de beide adressen van den titel midden daaronder. Bij iedere plaat is een blad tekst in boekdruk, aan de voorzijde in 't fransch, aan de keerzijde in 't engelsch. De platen 2—20 stellen het volgende voor:*

2. „Een Vriesche en Groningsche jonge jufvrouw (sic)”
3. „Vriesche Boer en Boerin uit de Omstreek van Leeuwarden.”
4. „Een Amsterdamsche dienstmaagd en een melkboerin van dezelve omstreek.”
5. „Eene Boerin met haar kind, en een Meisje van Assendelft, in noord Holland.”
6. „Eene getrouwde vrouw en eene jonge dochter van Hinloopen in de provincie Vriesland.”
7. „Een Visscher en dezelfs dochter van het eiland Schokland gelegen in de Zuiderzee.”
8. „Hornhuttersche vrouw en dochter van Zeist bij Utrecht.”
9. „Eene getrouwde vrouw en eene Bruid en joegetje van het eiland Marken gelegen in de Zuiderzee.”
10. „Een Alkmaarsche Jufvrouw en een Meisje van Zaandam.”
11. „Boer en Boerin van het Eiland Schouwen ter markt gaande.”
12. „Eene Melkboerin en een Dienstmieje (sic) te Hymgea, Provincie Gelderland.”
13. „Scheveningsche Visscher en zijne vrouw.”
14. „Twee Amsterdamsche Aansprekers.” Boven de deurpost van 't huis, waar zij voor staan, leest men „Vry wyn en feine liekenren.”

15. „Boer en Boerin van het Eiland Zuid Beveland.”
16. „Een Boer en eene Boerin, uit de omstreken van Purmerend in Noord Holland.”
17. „Jonge Boer en landmeisje uit de omstreken van 's Bosch, ter markt gaande.”
18. „Boer en Boerin uit de omstreken van Leyden.”
19. „Amsterdamsche Vischvrouw en een Dienstmeisje.”
20. „Eene Lutersch, Roomsche en Burger weesmeisje te Amsterdam.”

Niet alleen voor het kostuum, maar ook voor het bijwerk, zijn deze, blijkbaar niet door Hollanders gesteendrukte prenten, merkwaardig.

5902. „De omroeper.”

Opschrift boven den tekst, behoorende bij de eerste prent, waarop bedoelde persoon is afgebeeld en voorkomende in: *De Nederlanden. Karakter-schetsen, kleederdragten, houding en voorkomen van verschillende standen. Tekst van de meest geachte schrijvers, met gravuren van den heer Henry Brown, naar teekeningen van de voornaamste nederlandsche kunstenaars.* 's Gravenhage, Nederlandsche maatschappij van schoone kunsten. 1841.

Dit werkje, dat evenals alle uitgaven der N. M. v. S. K., een hoogst aesthetisch cachet draagt, geeft de afbeeldingen van 42 volkstypen, op even zooveel afzonderlijke prenten tusschen den tekst, terwijl de aanvangsletter van elk daarbij behoorend opstel, even als de geestige vignettes aan het begin en aan het eind daarvan geplaatst, met den behandelde persoon in verband zijn gebracht.

Volgens het plan zouden er vijftig typen het licht zien, de geringe ondersteuning, die genoemde Maatschappij ondervond, deed haar echter vóór de voltooiing van het werkje bezwijken.

Ofschoon Muller ze allen reeds vermeld heeft, volgt hier de lijst nog eens met beschrijving der vignettes en aanvangsletters.

1. „De omroeper.”, naar „R. C.” (raeyvanger); tekst van „J. v. L.” (ennep). Vignet boven den tekst: De omroeper te midden der straatjeugd. Vignet aan het einde: Omroeper, wapenheraut, heraut. Aanvangsletter: Het bekken van den omroeper als O.

2. „Het wafelmeisjen.”, naar (H. F. C.) „T en K” (ate); tekst van „J. v. L.” (ennep). Vignet boven den tekst: Gezicht op een kermisplein met wafelkramen, enz. Vignet aan het einde: Schotel met wafels, wijn-flesch, glas, enz. Aanvangsletter: Twee uitgezette wafelijzers als W.

3. „De zeeuwsche arbeider.”, naar (H. F. C.) „ten Kate”; tekst van „J. P. H.” (asebroek). Vignet boven den tekst: Hooioogt in Zeeland. Vignet aan het einde: Paard en wagen. Aanvangsletter: Een afsluithek als letter A.

4. „De scheveningsche vischvrouw.”, naar „Eeckhont”; tekst van (J. J. L.) „t(en) K.” (ate). Vignet boven den tekst: Het strand te Scheveningen met visschers, een pink in zee brengende. Vignet aan het einde:

De vischvrouw in een met drie honden bespannen kar. Aanvangaletter: Een vischvrouw met twee manden visch op het hoofd; onder den arm een ledige ronde maand, die als O dient.

5. „De sleper uit Rotterdam.”, naar „V(an) d(e) Laar”; tekst van „J. P. H.”(aebroek). Vignet boven den tekst: Een viertal sleepers, met paarden en sleden. Vignet aan het eind: Het beladen eener slede, naar „V(an) d(e) Laar”. Aanvangaletter: Een driebeenige stelling, die met de daartusschen hangende balans een A vormt.

6. „De aanspreker.”, naar „R. Craaijvanger”; tekst van „J. v. L.”(ennep). Vignet boven den tekst: Een amsterdamsche lijkstatie. Vignet aan het einde: Rouwkrakelingen, handschoenen, lange pijpen, een likeurkeldertje, en verdere bij een begrafenis destijds voorkomende zaken, naar denzelfde. Aanvangaletter de Dood door een aanspreker gegroot en voor een opening staande, welke een D vormt.

7. „De hollandsche werkmeid.”, naar „V. d. B.”(erg); tekst van „J. v.(an) L.”(ennep). Vignet boven den tekst: Dienstboden de glazen spintende. Vignet aan het einde: Een kermishoudende troep naar „V. d. B.(erg)”. Aanvangaletter: Een dienstbode kijkende door een ronde mauropening, die als O dienst doet, naar denzelfde.

8. „De doodgraver.”, naar „R. Craaijvanger”; tekst van „D.”(orboek). Vignet boven den tekst: De jonge doodgraver een graf delvend, terwijl de onds het sittend aansiet, naar „R. C.”(raaijvanger). Vignet aan het einde: De afbeelding van den doodgraver te halverlijve, leunende op zijn schop. Aanvangaletter: Een grafsteen, waarop de letter D, naar „R. C.”(raaijvanger).

9. „De voerschipper.”, naar „V. H.” (Van Heve?); tekst van „Hil-debrand” (N. Beets). Vignet boven den tekst: Een trekschuit in de vaart. Vignet aan het eind: Eigenaardig kijkje in de roef. Aanvangaletter: Een swabber, schepnet, afzethaken, enz. tegen een paal staande, die als I dient.

10. „De straatjongen.”, teekenaar niet genoemd; tekst van „L. T. H.” fontief voor J. P. H.(aebroek). Vignet boven den tekst: Straatjongens sneeuwballen werpende. Vignet aan het eind: Een straatjongen steelt appels van den wagen eener slapende koopvrouw. Aanvangaletter: Een straatjongen in een houding, waardoor hij een G voorstellen kan.

11. „De scheveningsche visscher.”, teekenaar niet genoemd; tekst van (J. J. L.) st.(en) K.”(ate). Vignet boven den tekst: Een schip in nood met ter hulp komende visschers. Vignet aan het eind: Een visscher en twee vischvrouwen; bij hen eenige visschen en manden. (Hetselfde vignet dat op den titel voorkomt). Aanvangaletter: Een vuurtoren als letter I dienstdoende.

12. „Het melkmelke.”, naar „H. (F. C.) ten Kate”; tekst van „J. P. H.”(aebroek). Vignet boven den tekst: Boerenwagen met kannen melk beladen, vóór de melklijterswoning. Vignet aan het eind: Melkstersge-

reedschap, naar „P. B. v. W“. Aanvansletter: Een melkster van 't land komend, bij een hek, dat den vorm van een M heeft.

13. „De schippersknocht.“, teekenaar niet genoemd; tekst van „Hildebrand.“ Vignet boven den tekst: Schuiten in een gracht. Vignet aan het einde: Eenige vrachtgoederen. Aanvansletter: Een schuit achter twee palen door een dwarshout verbonden, samen de letter H vormende.

14. „De barbier.“, teekenaar niet genoemd; tekst van Hildebrand. Vignet boven den tekst: Een dorpsbarbierswinkel. Vignet aan het eind: Een barbier zijn mes op den scheerriem aanzettende, naar „H (F.C.) T(en) K“, (ate). Aanvansletter: Twee scheermessen zóó boven een scheerbekken geplaatst, dat zij samen de letter M vormen.

15. „Het luthersche weesmeisjen van 's Gravenhage.“, naar P en door H. Brown; tekst van (J. J. L.) „T.(en) K.“(ate). Vignet boven den tekst: De weesmeisjes de kerk verlatende. Vignet aan het einde: Een weesmeisje kleeren verstellende. Aanvansletter: Een weesmeisje uit een venster ziende, dat den vorm van de letter H heeft.

16. „De huur-koetsier.“, teekenaar niet genoemd; tekst van „Hildebrand.“ Vignet boven den tekst: Een reiskoets getrokken door vier paarden in draf. Vignet aan het einde: Een stalkoets laat een paard drinken, uit den emmer, dien hij met zijn knie steunt. Aanvansletter: De D in het portier eener koets.

17. „Het noord-brabandsche meisje.“, naar „H. (F. C.) ten Kate“; tekst van „Hildebrand.“ Vignet boven den tekst: Twee mannen wandelend op een landweg. Vignet aan het einde: „Kestjen“ (van der Made) in gesprek op den weg. Aanvansletter: Een melkkan en vrouwenhoed, waarvan een gedeelte zóó is gearceerd, dat het een O vormt.

18. „De brievenbestelder.“, naar „v. d. Berg“, zooals duidelijk in den deurpost staat, waardoor 't vraagteken bij Muller kan vervallen en ook de naam van den ontwerper der prenten 7 en 81 vastgesteld kan worden. Tekst van „S.“ Vignet boven den tekst, naar „VdB“(erg): Liederen van allerlei stand, welke zich op den trap van het postkantoor verdringen om hun brieven te halen of er onder verscheidende gewaarwordingen afkomen. Vignet aan het eind: Een postkar bij een wegwijzer op den landweg. Aanvansletter: Een brief, waarop een cachet staat, dat als letter I dient.

19. „De hondendokter.“, naar „V d. Laar“; tekst van (J. J. L.) „T(en) K.“(ate). Vignet boven den tekst: Een hondenkoopman (tevens hondendokter) op de markt, te midden zijner levende koopwaar. Vignet aan het einde: In de werkplaats van den hondenscheerder, beiden naar „V d Laar“. Aanvansletter: Een man ligt over de onderdeur, die met de deurposten de letter H vormt

20. „De haringkooper.“, naar „C. Rochussen“; tekst van „J. P. H.“(asebroek). Vignet boven den tekst: Links een drietal aansienlijken, rechts een burgerman aan tafel; midden onder beide voorstellingen een

haring. Vignet aan het einde: Drukte bij 't verpakken en verzenden van den nieuwen haring. Aanvangeletter: Een kroon van linten met opschrift: „Nieuwe-haring". Deze kroon (evenals de beide vignettes naar Rochussen), moet de letter H vormen, maar doet dit zeer onduidelijk.

31. „De duivenmelker.", naar „V d Laar"; tekst van (J. J. L.) „t.(en) K."(ate). Vignet boven den tekst: Een heer op de vogelmarkt. Vignet aan het einde: Twee mannen, die duiven laten uitvliegen. Aanvangeletter, evenals de vignettes, naar „V. d. L(aar)": Een duivenhok dat met het slag en een daarop zittende duif de letter L vormt.

32. „De schaatsenrijder.", teekenaar niet genoemd; tekst van „J. P. H."(aasbroek). Vignet boven den tekst: Een bevroren rivier met schaatsenrijders enz. Vignet aan het einde: Een slede, baanvegergereedschap, saliemelkkel, tafeltje met likearflaeschjes, enz. Aanvangeletter: Twee palen in het water door een dwarslat verbonden, dienende als letter H.

33. „Het luthersche weesmeisjen van Amsterdam.", naar „L. A. Vintcent"; tekst van (J. J. L.) „T.(en) K."(ate). Vignet boven den tekst: Een stervende moeder haar kind zegenend, enz. Vignet aan 't eind: Een vrouw met een kind voor de poort van het luthersche weeshuis, beiden, evenals de aanvangeletter, naar „L. A. V."(intcent). Aanvangeletter: Een weesmeisje ziet uit een solderveenster, waarvan de ovale vorm de letter O moet voorstellen.

34. „De kolver.", naar „V.(an) H."(ove); tekst van „D."(orbeck). Vignet boven den tekst: Een kolfbaan met kolvers. Vignet aan het einde: Kolfpaal, kist met kolfballen, rek met kolven, tabakskomfoor, enz. Aanvangeletter: Kolfpaal, kolf en hardsteenen rol om de kolfvloer effen te maken, vormen samen gebrekkig de letter L.

35. „De limburgsche voerman.", naar „Ch. Rochussen"; tekst van „Hildebrand." Vignet boven den tekst: Landweg met den voerman en zijn kar. Vignet aan het eind: Voerman, kar en paarden. Aanvangeletter: G waarin een paardenkop met vliegennet; evenals de beide vignettes naar Rochussen.

36. „De kruier van Amsterdam.", naar „MM"(ourot); tekst van „J. v. L."(onsep). Vignet boven den tekst: Twee dames en twee kinderen, gevolgd door een kruier, met een hondje onder den eenen- en pakjes onder den anderen arm. Vignet aan het einde, naar „M. M."(ourot): Typische afbeelding van een z.g. pothuis, waarin de kruier, tevens schoenlapper, op Amsterdams grachten zijn verblijf hield. Tegen het pothuis een vogelkooi, erop een tweede en een bordje, met adres: „Hoin de krayer", naar „MM"(ourot). Aanvangeletter: I, waarbij een kruier, die den inventaris van een schildersatelier vervoert op zijn kruiwagen.

37. „De markesche visscher.", teekenaar niet genoemd; tekst van „Hildebrand." Vignet boven den tekst: Een vijftal Markers op den rug gezien. Vignet aan het einde: Gezicht in een marker woning. Aanvange-

letter: Een Marker met de armen over elkaar tegen een schutting leunende en met de wolk boven zijn hoofd een T vormende.

28. „De klapperman van 's Gravenhage.“, naar (H. F. C.) „t(en) K.“(ate); tekst van (J. J. L.) „T(en) K.“(ate). Vignet boven den tekst: Twee dieven bij nacht door een klepperman achtervolgd. Vignet aan het einde: Kleppermans-wachtlokaal van bissen. Aanvangeletter: Kleppermanshoed, lantaarn, klep, sabel en pijpje. De laatste drie zijn zoo geteekend dat zij te samen de letter E vormen.

29. „De schoorsteenveger.“, naar „H. (F. C.) ten Kate“; tekst van „J. P. H.“(asebroek). Vignet boven den tekst: Straatgezicht met twee schoorsteenvegers, enz. Vignet aan het eind: De armoedige dakkamer van den Savoiaard. Aanvangeletter: Een dak met schoorsteen, die als I dienst doet.

30. „De liefhebberij jager.“, teekenaar niet genoemd; tekst van „V.(an) D.(am) V.(an) J.“(aselt). Vignet boven den tekst: Twee met den polsstok springende jagers, van welke er een midden in de sloot terecht komt. Vignet aan 't einde: Jacht op waterwild. Aanvangeletter: Polsdrager, hond en haas bij twee knotwilgen, die de letter V vormen.

31. „De jager en de polsdrager.“ (alleen de jager met zijn hond), naar „VDB“(erg); tekst van „Hildebrand.“ Vignet boven den tekst: Gesprek tusschen Aris en Krelisoom om den jongen mede te hebben tot opsporen van wild, naar „VDB“(erg). Vignet aan het eind: Jager en polsdrager op den tocht naar huis. Aanvangeletter: Jager, polsdrager en hond, over en door een hek klimmende, dat den vorm heeft van een M.

32. „De leydsche peuneraar.“, naar (H. F. C.) „ten Kate“; tekst van „Hildebrand.“ (De plaat vertoont een gewoon visscher). Vignet boven den tekst: Gezicht op een der poorten van Leiden. Vignet aan het eind: De peuneraar in zijn schuitje. Aanvangeletter: Een visscher wiens hengel-roede zóó voorbij een knotwilg steekt, dat man, boom en hengel samen de letter H vormen.

33. „De koffijhuiajongen.“, teekenaar niet genoemd; tekst van „V.(an) D.(am) v.(an) J.“(aselt). Vignet boven den tekst: Glazen, karaffen, broodplak, pijp, speelkaarten, enz. naar „V.(an) H.“(ove). Vignet aan het eind: Een gezelschap kaartspelers in een koffiehuis. Aanvangeletter: Een juffrouw koffie schenkende uit een kraankan, zóó geplaatst dat haar linkerarm met deze de letter L vormt.

34. „De hofjes-juffrouw.“, naar (M.) „Mourot“; tekst van „J. P. H.“(asebroek). Vignet boven den tekst: Een hofje. Vignet aan het eind: De hofjesjuffrouw poffertjes bakkende voor de bij haar op bezoek zijnde jeugd, naar „M M“(ourot). Aanvangeletter: Een predikantsportret, parapluie, koffieketeltje met kopjes, „Kate werken“ en een folio-bijbel, waartusschen de bril steekt. Het bovenste glas van dien bril vormt de letter O.

35. „De kweekeling voor de zeevaart.“, naar „L. A. Vintoent“; tekst van „J. v. L.“(ennep). Vignet boven den tekst: Een roeiboot met vier roeiers en een stuurman, naar „L. A. V.“(intoent). Vignet aan het eind: Ingang van de Kweekeschool voor de Zeevaart te Amsterdam, naar denzelfde. Aanvangeletter: A gevormd uit de twee stokken van schuins tegen elkaar gezette ankers; tegen één van deze ligt een slapend zee-man, enz., naar denzelfde.

36. „De vischvrouw van Arne-muiden.“, naar „H. (F. C.) ten Kate“; tekst van „J. P. H.“(asebroek). Vignet boven den tekst: Een uitsailende visschersschuit. Vignet aan het eind: Een vischvrouw bare waar aanbiedende aan een burgerjuffrouw, die aan de deur harer woning staat. Aanvangeletter: A gevormd door een op zijde liggend anker, alles naar denzelfde.

37. „De poffertjesbakster.“, naar „H. (F. C.) ten Kate“; tekst van „J. Kneppel-hout.“ Vignet boven den tekst: Een poffertjeskraam en wandelaars, die tot binne-komen genoodigd worden. Vignet aan het eind: Gezicht in een der kamertjes van een poffertjeskraam. Aanvangeletter: O gevormd door den bealaglepel, die tegen den bealagpot rust en waarbij een schotel met boter en een bordje poffertjes staan.

38. „De kruidenier.“, naar „M. Mourrot“; tekst van „S. J. v. d. B.“(ergh). Vignet boven den tekst, naar denzelfde: De kruidenier met een drietal klanten in zijn winkel. Vignet aan het eind: De kruidenier, met vrouw en kind in de huiskamer, verblijd over de ontvangst van den dag. Aanvangeletter: G als merk van een vat suiker, verder een weeg-schaal, koffiemolen, proeftrekpotje voor thee, enz.

39. „De zakkendrager van Rotterdam.“, naar „W. H. Schmidt“; tekst van „J. P. H.“(asebroek). Vignet boven den tekst: Turfstoners en zakkendragers een borrel nemende. Vignet aan het einde: Zakkendragers een wagen lossende, naar „W. H. S.“(chmidt). Aanvangeletter: L voorkomende op een zak graan, waarbij glas, borrelflesch enz.

40. „De kleérenjood.“, tekenaar niet genoemd; tekst van „S. J. v. d. B.“(ergh). Vignet boven den tekst: De jood in de deur zijner woning, te midden van zijn nitstalling, naar „B. de P.“(oortor)? Vignet aan het einde, naar denzelfden: Een parapluie, epauletten, oude schoenen, een schilderij, enz. Aanvangeletter: V, gevormd door een aan twee spijkers te onderst boven opgehangen broek.

41. „De noordhollandsche boerin.“, naar „M. Mourrot“; tekst van „Hildebrand.“ Vignet boven den tekst: Gezicht in een hollandschen koestal. Vignet aan het eind: Een melkende boerin. De aanvangeletter E is hier rechts boven in het vignet gegraveerd, zonder er bepaald doel van uit te maken. Dat vignet stelt drie katten voor, waarvan één een melkammer, de tweede een schotel uitlijkt.

42. „De noordhollandsche boer.“, naar „M. Mo“(urot); tekst van „Hildebrand.“ Vignet boven den tekst: Twee paren in noordhollandsche

gjeezen op den weg van „Alkmaar”, zooals op den wegwijzer staat. Vignet aan het eind: De boer met vrouw en kind in hun zondagkleed, op de wandeling. Aanvangeletter: K als ijkmerk in een karnton; verder juk, klompen, kaaavorm, enz.

Alle hontgravures zijn, volgens den titel, door H. Browns, ofschoon slechts plaat 1—8 en 15 zijn naam als graveur dragen, terwijl ik vermoed dat de niet geteekende, afzonderlijke platen tusschen den tekst ook naar hem zijn. (Muller No. 7035).

5903. „De Botboer.”

Eerste van een serie platen, verschenen onder den titel: *Toeken-voor-beelden, voor de jeugd. Bestaande in: veertien stuks kleederdragten, houding en voorkomen van verschillende Nederlandsche Standen. Getekend door de voornaamste nederlandse kunstenaars, en gegraveerd door Professor H. Brown. Prijs 50 Cents.* Amst., J. Leeuwensteijn, s. j.

Zooals o. a. door het opstel „De baker”, uit de Camera Obscura van Hildebrand bekend is, bestond het voornemen bij de kunstlievende maatschappij, vermeld als uitgeefster van het vorig nummer, de daar beschreven serie veel grooter te doen zijn, dan door het plotseling staken der zaak tot uitvoering kwam. Het schijnt echter dat reeds enkele platen vooruit vervaardigd waren, want zoowel de hierboven genoemde, als een drietal anderen, in de hier vermelde serie, vindt men in het werkje *De Nederlanden* niet.

Hier volgt het lijstje der veertien platen, zooals het is afgedrukt op de achterzijde van den omslag, waarop aan de voorzijde bovengenoemde titel staat. Achter die, welke in het vorig nummer reeds waren opgenomen, is het volgnummer, dat zij dáár hebben, achter het opschrift geplaatst, terwijl voor de aldaar niet beschrevene een * staat.

- * „I. De Botboer.”
- „II. De Hollandsche Werkmeid.” (7).
- „III. De Aanspreker.” (6).
- „IV. De Straatjongen.” (10).
- „V. De Veerschipper.” (9).
- „VI. De Doodgraver.” (8).
- * „VII. De Schoolmeester.”
- „VIII. De Zeeuwsche Arbeider.” (8).
- * „IX. De Groenteverkoopster.”
- „X. De Scheveningsche Vrouw.” (4).
- „XI. De Omroeper.” (1).
- * „XII. De Student.”
- „XIII. De Sleeper van Rotterdam.” (5).
- „XIV. Het Wafelmeisje.” (2).

Het zijn dus de eerste tien platen uit *De Nederlanden*, vermeerderd met vier onuitgegevene, welke deze serie vormen, die aan Muller onbekend bleef, ofschoon hij laatstgenoemde vier onder No. 7035 wel vermeldt.

5904. „Nederlanders door Nederlanders geschetst.”

Gelithografeerde titel boven een titelplaat, eenaluidend met dien in boekdruk op den omslag, van een werkje te Amsterdam bij J. H. Laarman in 1843 verschenen. Het jaar der uitgifte toont aan dat het een navolging kan zijn en vermoedelijk ook wel is van het werk onder No. 1903 beschreven.

De titelplaat vertoont een onderwetsch gebouw met een eigenaardig balkon, waarop de Redenaar (VII) staat; in de deuropening ziet men den student (XXII), en verder op de straat een aantal der in den tekst beschreven en verder afzonderlijk afgebeelde personen. Ook hier heeft ieder opstel aan het begin en aan het eind van den tekst een vignet, terwijl de aanvangsletter eveneens expres voor deze serie geaarden en met den tekst in verband gebracht is.

Evenals bij het vorig nummer vermeld ik al de gravures en vignetten.

I. „De aanspreker.”, naar „Kaiser”, door „V(an)Aram”; tekst van „H. H. H.(ageman) Jr.” Vignet boven den tekst: Een lijkwagen (gedeeltelijk zichtbaar) met zes aansprekers er voor; naar „I. K.(aiser)”, door „W Bal”. Vignet aan het eind: Een lijkaar, leeseodels, schotels met krakelingen en kaas, een likeurkaraf, enz. naar en door deselfden. Aanvangsletter: G, gevormd door prekestool met klankbord en voorsanger (moesentijds tevens aanspreker) in zijn gestoelte, door „V A(rum).”

II. „De Nachtwacht.”, naar „Kaiser”, door (W.) „Bal”; tekst van „(N.) Gerson.” Vignet boven den tekst: De nachtwachts rapport uitbrengende over hun roede aan den politiepost, door „W. Bal”. Vignet aan het einde: Afbeelding van twee klepperlieden, zich warmende in één der zestig wachthuisjes, te Amsterdam te dier tijd bestaande; naar „Kaiser”, door „vAram”. De aanvangsletter B, op de deurpost van het huis, waarvoor men twee nachtwachts ziet, die een arrestant opbrengen, is door „vA.(rum)”. Zulk een B werd door de nachtwachts op den deurpost geschreven van hen, die hen vraag om een turfje in den winter met geld hadden afgekocht en betoekende Betaald, T(arf) wees aan dat men in natura gaf, N, dat men een N(ieuwjaarsgift) schenkt. In den tekst is de „Kleppermans ny-jaars-zegenwens,” voor 1841 in zijn geheel afgedrukt, hier voren op blz. 133 onder Zwolle vermeld.

III. „De vischvrouw.”, teekenaar en graveur niet genoemd; tekst van „N. Gerson.” Vignet boven den tekst: De vischmarkt aan de Nieuwmarkt te Amsterdam, door „Tollenaar”. Vignet aan het eind: Een vischverkoopster tusschen twee manden visch, door „WBal”. Aanvangsletter: T, gevormd door een vischvrouw met korf op het hoofd, door „V Rath”.

IV. „De baker.”, teekenaar en graveur niet genoemd; tekst van „H. H. Hageman Jr.” Vignet boven den tekst: Gezicht in een kraamkamer, naar „I H(ilverdink)”, door „W Bal”. Vignet aan het eind: Kraamvisite, door „V Grootinga”. Aanvangsletter: D, met spelden gesprekt op het kruis dat in de leikenmand ligt, door „WB(al)”.

V. „De koopman.“, naar „P. F. G.(reive)“; tekst van „W. H. Warnsinek Bz.“ Vignet boven den tekst: Gesicht in Amsterdam(?), door „V Arum“. Vignet aan het eind: Een rolwagen met zakken bij een pikkel. Aanvangaletter: N. Het hek, waartegen de Nederlandsche leeuw met den pijlbandel staat, heeft de N-vorm.

VI. „De schoolmatres.“, naar „H. (F. C.) T(en) K.(ate)“; tekst van „J. J. L. ten Kate.“ Vignet boven den tekst: Een kinderschooltje, „T(en) K.(ate) f.(ecit)“, „W Bal S.(culpa).“ Vignet aan het eind: Een alpepde schoolmatres, „T(en) K.(ate) f.(ecit)“, door „W Bal“. Aanvangaletter: N, geplaatst tegen een beschuittrommel, door „W B(al)“.

VII. „Een redenaar.“, naar „J. H. (ilverdink)“, door „W. Bal“; tekst van „C. H. Clemens“ Als vignet boven den tekst, die hier tot opschrift heeft: „Een departement der maatschappij tot Nut van 't Algemeen.“, ziet men een Nutsaal, met de redenaar in het spreekgestoelte, naar „J H(ilverdink)“, door „W. B(al)“. Vignet aan het eind: De redenaar zija voorlesing opstellende, naar en door dezelfden. Aanvangaletter: O, voorgesteld door een medaille der M. t. N. v. 't A.

VIII. „De kleedjesmaakster.“; tekst van „de midden evenredige... tassen Hildebrand en Ferdinand Soep“=„Gerson“. Vignet boven den tekst: De nasister aan het werk in haar kamer. Vignet aan het eind: Het passen van een nieuwe japon. Alles naar „J H(ilverdink)“, door „R J v A(rum)“. Aanvangaletter: L, gevormd door schaar, naaldenmaker en vingerhoed.

IX. „De kapper.“, naar „H (F. C.) T K(ate)“; tekst van „J. J. L. ten Kate“. Vignet boven den tekst: Man, vrouw en kind voor een kapperswinkel, enz., naar „H t(en)K(ate)“, door „RJV A(rum)“. Vignet aan het eind: Pruiken op standaards, een test, schaar, enz., door „RJV A(rum)“. Aanvangaletter: V, gevormd door een overleind gezette friseertang.

X. „De koffijhuis-jongen.“, naar „H (F. C.) T(en) K(ate)“; tekst van „J. J. L. ten Kate.“ Vignet boven den tekst: Gesicht in de gelagkamer van een koffiehuis uit dien tijd, naar „H. (F. C.) T(en) K(ate)“, door „W B(al)“. Vignet aan het eind: Een markeur, die zich geeuwend uittrekt bij een biljart, door „W B(al)“. Aanvangaletter: A, voorgesteld door een queuërek.

XI. „De amsterdamsche kermis.“, naar „J. H. (ilverdink)“, steendruk van H. J. Backer; tekst van „J. W. Kirchner.“ Vignet boven den tekst: Tent der reuzin, paardenspel en poffertjeskrans. Vignet aan het eind: Trommelen op de amsterdamsche Beurs. Aanvangaletter: H, gevormd door de beide zijden van den voorkant van een spel, waartusschen de onderzijde van het reclameseil de dwarastroep vormt; alle drie door „VA(rum)“.

XII. „De bedelaar van fatsoen.“, naar „J. H. (ilverdink)“; tekst van „R. v. d. Berg.“ Vignet boven den tekst: De bedelaar toegelaten bij den bemiddelde, naar „J. H.“(ilverdink), door „WB(al)“. Vignet aan het eind:

De op reis zijnde dame, die altijd haar geld vergeten heeft als 't op reisgeld in de schuit, enz. aankomt, naar en door dezelfde. Aanvangsletter: H, gevormd door een bedclares, die de hand uittrekt en een heer die haar een salmoes geeft.

XIII. „De bureaukraat.“, naar „H(F.C.)T(en)K(ate)“; tekst van „Scribax.“ Vignet boven den tekst, die behalve het onderschrift der prent nog de bijvoeging heeft: „(De Adjunkt-Kommies.)“: Eenige typen van ambtenares, naar „t(en) K(ate)“, door „v A(rum)“. Vignet aan het eind: Doodjaakt-kommies de Staatseourant lezende, naar (H. F. C.) „t(en) K(ate)“. Aanvangsletter: A, gevormd door twee schuins tegen elkaar geplaatste boeken, door „vA(rum)“.

XIV. „De jager.“, naar (H.F.C.) „t(en) K(ate)“; tekst van O. H. Clemens. Vignet boven den tekst, die tot titel heeft: „De jager en de strooper.“: Twee jagers, waarvan een onder een boom zit met geschoten wild naast zich, rechts een derde in een bootje, naar „Duboureq“, door „W. B(al)“. Vignet aan het eind: Een strooper, door „WB(al)“. Aanvangsletter: K, gevormd door een jachtpaal waartegen een schietend jager leunt: „Private jagt J H L“, toespeling op den naam van den uitgever J. H. Laarman.

XV. „De muzikmeester.“, naar „H(F.C.) t(en) K(ate)“; tekst van „J. J. L. ten Kate.“ Vignet boven den tekst: Een sangonderwijzer vóór de klas, het bord met muzieknoten achter zich, naar dezelfde, door „W B(al)“. Tusschen den tekst een vioolspeland man. Vignet aan het einde: Allerlei attributen van muziek en sang, door „WB(al)“. De aanvangsletters zijn D E, aangegeven door de aldus genoemde noten, afgebeeld op het muziekblad aan het begin van den tekst.

XVI. „De rentenier.“, naar „(H.F.C.) t(en) K(ate)“; tekst van „J. J. L. ten Kate.“ Vignet boven den tekst: De rentenier ziek in den leunstoel zittende, door zijn huishoudster bediend, naar dezelfde, door „VA(rum)“. Vignet aan het einde: De rentenier zijn geld tellende, naar en door dezelfde. Aanvangsletter: O, welke door een gulden met den beeldenaar van koning Willem I gevormd wordt.

XVII. „Vrouwelijke gevangenen te Gouda.“, naar „J. H.(Ivverdink)“, nit de steendrukkerij van H. J. Backer. De tekst, die enkel tot opschrift heeft: „De gevangenen.“, is van „W. H. Warninck Bz.“

Bij dit opstel is een tweede afzonderlijke prent: „Jeugdige gevangenen te Rotterdam.“ voorstellende, naar en door dezelfde. Vignet boven den tekst: Twee gevangenen achter de tralies, door „VA(rum)“. 1° Houtgravure tusschen den tekst: Arbeid in een mannen-gevangenis, door dezelfde. 2° houtgravure tusschen den tekst: Spijsbereiding in de gevangenis, naar „J. H.(Ivverdink)“, door „W Bal“. 3° houtgravure tusschen den tekst: Slaapzaal in een vrouwen-gevangenis, naar en door dezelfde. Vignet aan het einde: Vrouwelijke gevangenen aan den arbeid, naar en

door dezelfde. Aanvangeletter: D, de vorm der opening, waardoor men in een gevangenkamer ziet.

XVIII. „De kruizer.”, naar „J. H. (ilverdink)”, uit de steendrukkerij van H. J. Backer; tekst van „André Duboureq.” Vignet boven den tekst: Een tabakswinkel „De Merkuur”, met het pothuis van den kruizer, die er zelf bijstaat, naar „J. H. (ilverdink)”, door „v Arum”. Vignet aan het einde: De kruier tapijten kloppende, naar en door dezelfde. Aanvangeletter: A, gevormd uit een handkar en een hok waartegen de kar omgekeerd gezet is, door „v A(rum)”.

XIX. „De autheur.”, naar „(H. F. C.) t(en) K(ate)”, tekst van „L. J. D. R. Kozak. (Medegedeeld door J. J. L. ten Kate)”. Vignet boven den tekst: De schrijver zijn arbeid voorlezende aan zijn familie, naar „H (F. C.) T(en) K(ate)”, door „W B(al)”. Tusschen den tekst een schrijver op zijn zolderkamertje aan het werk. Vignet aan het einde: Een inktpot en enige boeken. Aanvangeletter: H, tegen den muur van een boekwiel, waarlangs een „H”(ongerlijdend) auteur loopt, naar „(H. F. C.) t(en) K(ate)”.

XX. „De kantoorbediende.”, naar „J. Hilverdink”, uit de steendrukkerij van H. J. Backer; tekst van „J. C. Kreukniet Jr.” te Rotterdam. Vignet boven den tekst: De bediende op het kantoor, naar denzelfde door „W. B.(al)”. Vignet aan het einde: De kantoorbediende wordt door de deur onder het burdes (de „dienst”-ingang), binnengelaten, door „W. B(al)”. Aanvangeletter: M, gevormd door twee heeren, vóór de Bears te Amsterdam elkaar de hand gevende.

XXI. „De brievenbesteller.”, naar „J. H. (ilverdink)”; tekst van „A. K.” Vignet boven den tekst: Ingang van het postkantoor, naar „J. H. (ilverdink)”, door „vA(rum)”. Vignet aan het einde: Inwendige van het postkantoor, door „vA(rum)”. Aanvangeletter: O, gevormd door den slag van de zweep, die een postbode te paard in de hand heeft, door „v A(rum)”.

XXII. „De student.”, naar „(H.F.C.) t(en) K.(ate)”; tekst door „Een oud student”. Vignet boven den tekst: Een kroegjool, naar denzelfde, door „vA(rum)”. Vignet aan het eind: Een heer in chambercloak op zijn gemak in een lenastoel gezeten, naar en door dezelfde. Bij een doodshoofd, met studentenpet op, eenige boeken en een flesch, staat de aanvangeletter I; naar „(H.F.C.) t(en) K(ate)”.

De vigaetten zijn alle houtsneden; van de losse prenten zijn de Nos. I, II, VII, VIII houtsneden, de overigen steendrukken.

5905. „Kweekeling voor de zeevaart. te Amsterdam.” — „*Elève de l'école de marine. à Amsterdam.*”

Onderschriften onder een kostuumprent, behoorende tot een serie, waarvan er hier zeventien aanwezig zijn. Het zijn allen gekleurde steendrukken in-8°, naar (en door?) H. W. Laet, uit de drukkerij van en uitgegeven door D. van Lier te 's Gravenhage. De overigen stellen het volgende voor:

- „Weesmeisje der gereformeerde gemeente, te Amsterdam.“
- „Noord-hollandsche kaas-boer“.
- „Visscher van het eiland Marken.“
- „Inwoner van het eiland Schokland (in de Zuiderzee.)“
- „Eene vrouw van Schokland, (Zuiderzee.)“
- „Weesmeisje der luthersche gemeente, te 's Gravenhage.“
- „Scheveningsche visscher.“
- „Scheveningsche vischvrouw.“
- „Boerin uit de omstreken van Leyden.“
- „Rotterdamsche zakkendrager.“
- „Weesmeisje der gereformeerde gemeente (te Rotterdam)“.
- „Friesche boer.“
- „Boer van Zuid Beveland“
- „Boer van de Meijerij van s Bosch. (Provincie Noordbraband.)“
- „Slachters-knecht.“
- „Koopvrouw in reukwaren.“

5906. „Jeune Nordhollandaise.“

Onderschrift onder de afbeelding te halver lijve en van voren, van een meisje in nationaal kostuum, meest blijkende uit het kapsel. Met een twaalfstal anderen behoort deze prent in *Album de costumes des Pays-bas. Dedié a sa majesté la reine des Pays-bas*. Amsterdam, François Buffa & fils éditeurs. De verscheiden manier van nitvoering, enz. geeft recht tot het vermoeden dat het een verzameling is van vroeger afzonderlijk uitgegeven platen; 't zijn gekleurde steendrukken in-4°. en in-fol., z. n., maar alleen met het adres van de uitgevers van het album.

De andere platen stellen het volgende voor:

„Jeune Frisonne.“ (van voren). — „Nord-hollandaise.“ (naar rechts). — „Jeune Nord-hollandaise.“ (naar links). — „Jeune fille de Marken.“ (van voren, in schilderachtig kostuum). — „Jeune fille de Zaandam.“ (van voren, met kaper op). — „Jeune fille de Maassluis (environs de Rotterdam)“. (van voren). — „Frisonne.“ (naar links). — „Jeune fille de la Zeelande.“ (naar rechts, met stroochoed). — „Scheveningson, femme de pêcheur.“ Kniestuk, van voren, met hoed op en schoudermantel om, leunende met den linkerarm op het duin, waarbij twee maaden staan. — „Orpheline d'Amsterdam.“ Kniestuk, van voren en naar rechts, zittende, met een kerkboek in de linkerhand. — „Orpheline d'Amsterdam (Féglise wallonne)“. Kniestuk, van voren en naar links, staande, met kerkboek in de rechterhand. — „Servante d'Amsterdam.“ Naar rechts met neepjesmuts op.

Hier zijn bijgevoegd: „Servante d'amsterdam“. Van voren en naar links. — „Jeune fille de Zaandam.“ Kniestuk, van voren, met kaper op. Twee steendrukken z. n., met adrs van Buffa Frères & Cie — *Paysanne de la Nord-hollande*. Kniestuk, staande. Steendruk z. n., zonder adres of onderschrift. Deze drie ongekleurd.

5907. „*Marchand de poissons.*” — „*Marchande de poissons.*” — „*Marchand de volailles.*” — „*Marchand de gateaux.*” — „*Femme d'ouvrier.*” — „*Marchande de rubans.*”

Onderschriften van zes kostuumprenten, waarvan de eerste twee als opschrift hebben: „Scheveningen.”; de overigen „Bruxelles.”. Het zijn zes gekleurde lithografen gr. in-4°, naar J. J. Eeckhout, uit de drukkerij van Burggraaf te Brussel. De laatste prent heeft links bovenaan: „N° 4.”; daar de anderen geen volgnommer hebben, behoort deze laatste wellicht tot een andere serie.

5908. „*Jeune Dame de la Nord-hollande.*”

Deze prent (genommerd 32) is met de Nos. 33, 34 en 57 eener zelfde serie: *Costumes de divers Pays* reeds beschreven onder No. 5889 hier voren. Hiervan zag ik later, door de welwillendheid der firma Nijhoff te 's Gravenhage, een 44-tal prenten, waarvan behalve de reeds genoemden, ook de Nos. 29—31 hollandsche costumes voorstellen. Bij gemis van titel, inhoud of eenigen tekst is ook hiermede nog niet uitgemaakt hoe groot de serie behoort te zijn, dat zij echter uit meer dan 44 prenten bestaan moet, blijkt uit N°. 57 in dezen atlas aanwezig.

Op de hier ontbrekenden zijn afgebeeld:

29. Jeune Demoiselle de la Nord-hollande.

30. „ „ „ „ „ „

31. Jeune Dame „ „ „ „

5909. „*Hollandsche costumes.*” — „*Costumes hollandoises.*”

Onderschriften naast elkander gegraveerd onder twee zeer goed uitgevoerde en voor het hollandsche kostuum zeer interessante prenten. Tusschen beide onderschriften staat, in liggend ovaal, onder de eene plaat:

„^{land.}campagne.”; onder de andere: „^{stad.}villes.”.

Van links naar rechts zijn onder bovenstaand onderschrift van de eerste plaat de volgende personen aangewezen: „*Dame frisoane,*” „*fille d'Alkmaar, Villageois de Zuidbeveland, batelier frison,*” „*femme du batelier,*” „*Villageoise de Zuidbeveland,*” „*femme de Schokland.*” „*habitant de Walchern,*” „*homme de Schokland.*”

Onder dat van de tweede prent: „*fille de Zaandam, fille bourgeoise dans la plupart des Villes,*” „*femme de Hindelopen, femme bonne bourgeoise,*” „*Annonceur,*” „*Marchande de Vin,*” „*Servante,*” „*Orphelines,*” „*laitiere.*”

Op de eerste plaat is de groep afgebeeld voor een dorpskerk, op de tweede voor een wijnhuis in een stad. Dit bijwerk is voor de zoden dier tijden niet zonder belang.

Twee gekleurde aquatinten langw. gr. in-4°, z. n. v. gr. Hierbij twee bladen langw. in-fol., in boekdruk, waarop in 't hollandsch bovenaan en

in 't fransch daaronder de verklaring van elke plaat wordt gegeven. Met dees: „Amsterdam, bij L. Portman, Warmoesstraat, N°. 8.”, terwijl de uitgever hoogst waarschijnlijk ook de graveur der platen is.

Van deze platen is mede aanwezig één zwart en één gekleurd stel van een eenigzins opgegraveerden staat; in het algemeen onderschrift van beide platen is „hollandaises” veranderd in „hollandaises.”; links onderaan de voorstelling is bijgegraveerd: „te Amsterdam.”, rechts: „bij Gebr. Buffa & ^{Comp.}”

Muller (No. 6352) vermeldt alleen den staat met 't adres van Gebr. Buffa & Co.

5910. „*Costume d'une Nord-Hollandaise.*”

Borstbeeld, naar links, met sierlijk kapeel, en ontblooten hals. Steendruk in-fol., z. n. „Dessiné d'après Nature.”

5911. *Noordhollandsche boer en boerin?*

Een boerenmeisje in plaatselijk kostuum, gereed met haar beminde naar de markt te gaan, wordt gewaarschuwed door een oude vrouw, links op de prent zittend afgebeeld, met de vesten op een stoof en de aardappelbak op den schoot. Steendruk in-4°., op chineesch papier, z. n., doch door H. Rochussen, 1826.

Hierbij nog een tweede van denzelfden, een reizende oliekoop voorstellende, die zijn waren aanprijst aan een vrouw, welke met een ziek kind op den arm, op de stoep harer woning staat, een tweede kind verschuilt zich achter de moeder; een man zit rookend op een bank naast de vrouw. Rechts op den voorgrond het monogram „H R”.

5912. „*Orphelin.*” — „*Orpheline.*”

Onderschriften van twee platen waarboven „Amsterdam.” staat. De amsterdamsche weesjongen is op den voorgrond der eerste prent afgebeeld in het slop voor den ingang van het weeshuis in de Kalverstraat; rechts staan twee heeren en een loopjongen te kijken voor een platen-winkel.

Het weesmeisje ziet men evenzoo op den voorgrond der tweede prent, met eenige andere staande op de binnenplaats van het weeshuis. Steendrukken in-4°., de eerste met onderschrift „Albertin(e), V: Geb H: fecit.”, de tweede alleen met het woord „Albertine” links onderin de prent.

De laatste is in voorstelling gelijk aan de onder No. 5896 hier voren vermelde prent (No. 6) van Madou. De eerste is echter geheel anders dan het pendant (5) uit dat nummer.

5913. „*Juif d'Amsterdam.*”

Onderschrift onder de afbeelding van een voddendraper met krauwel over den schouder, een zak met vodden op den rug en in allerlei lompen gekleed. Etc in-4°., „M. Plonski f”. De plaat, volgens een onder

schrift in potlood, voorstellende „sprekend gelijkende naar 't leven, de bekende voddasoeker“, heeft rechts onderia: „n° 10“ en behoort dus zeker tot een serie.

5914. *Marker boerin.*

Potloodteekening in-fol., door L. Lingeman, een zittende boerin voorstellende in marker kleedij.

5915. „*Leidsche studenten galop voor de Piano-Forte door J. J. Viotta. Gedep. in de Konk. Bibl. | 1837. | Eigendom van den Uitgever.*“

Gesteendrukte titel van een muziekstuk in-fol., uitgekomen bij F. L. Dony, wiens naam bij dit exemplaar overplakt is met een strookje, waarop 't adres: „Chez L. Plattner à Rotterdam.“ Om het vignet boven den titel, een dansend paar voorstellende, is dit stuk hier, ter wille van het kostuum, opgenomen.

5916. „*Costume d'une Frisonne.*“

Borstbeeld, van voren, met friesch kapsel. Steendruk in-4°., z. n., „Dessiné d'après Nature“. Aanwesig in een zwart en een gekleurd exemplaar, het laatste op chineesch papier.

5917. „*Habitans de Hinlopen. (Frise Occidentale.)*“ — „*Costumes de la Nord-hollande.*“

Twee afbeeldingen op één blad naast elkaar, met bovenstaande onderschriften. De eerste links vertoont op den voorgrand een man, vrouw en twee meisjes, op den achtergrond water en schepen. Op de andere zijn twee vrouwen afgebeeld in gesprek zijnde, rechts van een zittend man, die hout hakt; op den achtergrond molens. Twee lithografien in-8°., z. n., met adres van „Buffa frères, Kalverstr. Amsterdam.“

5918. *Hinlopensche kleederdrachten.*

Afbeelding van twee mannen en drie vrouwen in deftige hinlopensche kleedij. Twee der vrouwen zitten in een priksede, zóó genoemd omdat ze met stokken met scherpe ijzeren punten, zooals de vrouwen hier in de hand hebben, over het ijs worden voortgeduwd door hen, die er in zitten. Gekleurde zinoografe langw. in-4°., z. n. Uit: *Geïllustreerd Zondagsblad.*

5919. „*Boerin van het Kamper-eiland.*“

Onderschrift onder de afbeelding van een boerin in zondagsgewaad, de bijbel met ketting in de rechte hand. Steendruk kl. in-8°., z. n., behoorende in *Mijn uitstapje van Kampen naar Arnhem, met de stoomboot Drusus, in 1845 . . .* door G. H. W. Kampen, 1847. kl. in-8°. In hetzelfde werkje is nog een tweede plaatje, nu langw. in-4°., steendruk

van Tordoir te Zwolle, waarop de „Doopvont te Hattum.“, „De Wassenaar-kooi te Hattum.“ en de „Doopvont te Terwoldo.“ zijn afgebeeld.

5920. *Noordbrabantsche boer en herbergierster.*

Gekleurde kostuumteekening in-fol., z. n., een boer voorstellende, gezeten aan een tafeltje, waarop twee kopjes, welke door de vrouw worden volgeschonken.

5921. *Grootmoeders portret.*

Grootvader zit met het kleinkind in een stoel voor het op den ezel staande portret van de grootmoeder, die naast den ezel staat met een broeder van haar en de dochter naast zich, terwijl de schilder, met palet en penseelen in de hand, rechts achter hen staat. Teekening in O.-I. inkt, in fol., door „E. H. W. Jaanarij 1831“. Voor kapsel en kostuum belangrijk.

5922. *Lezende vrouw.*

Met het boek in de rechterhand en den elleboog leunende op een tafel met gedraaide pooten, zit de lezerares op een gebeeldhouwd stoel met rechte leuning; de linkervoet op een stoof met friesch snijwerk, de linkerhand rustende op de linkerkaai. De vrouw heeft een laag uitgesneden lijf en blauw satijnen rok aan en een zwart zijden kaper op. Teekening in kleuren, in-fol., z. n., (door S. de Vletter).

5923. *Rustend arbeider.*

De man zit met slaapmuts op, de borstrok open en loshangende das, op een bankje. Zijn hand rust op een plank, die op een ton ligt en waarop kan, vuurtest en mes enz. Teekening in kleuren in-fol., door J. Schouman. Om 't kostuum opgenomen.

5924. „*Vues choisies d'Amsterdam et ses Environs Dessinées d'après nature par C. de Kruyff et autres artistes. chez François Buffa & Fils, Kalverstraat N° 221. à Amsterdam. 1825.*“

Titel eener serie van veertig gezichten in Amsterdam, voor 't meereendeel van topografisch belang. De stoffeering van alle is echter voor kostuum en zeden niet zonder laterost en daar er enkele bij zijn, welke in de eerste plaats op de zeden en gewoonten betrekking hebben, vermeld ik de hollandsche onderschriften der geheele serie, zooals die geplaatst zijn links onder het algemeene onderschrift: „Vues d'Amsterdam“, dat met het volgnummer midden onder elke plaat staat. Rechts van het hollandsche leest men hetzelfde onderschrift in 't fraansch 't Zijne alle graveres langw. of gewoon in-4°., bijna alle naar C. de Kruyff, door A. Lutz en met het adres: „F. Buffa & fils“, te Amsterdam, gegraveerd onder de eveneens gegraveerde onderschriften. Bij de door anderen geteekenden of gegraveerden zal ik dit afzonderlijk vermelden.

- No. 1. „Het Koninglyk Paleis“.
- „ 2. „De Kalverstraat van de Gaaspersteeg te zien.“ „A. Tesseli del.“
- „ 3. „De Heerengracht tuschen de Vijzel- en Spiegel-Straaften.“
- „ 4. „De Weesperpoort van de Schans te zien.“
- „ 5. „Het Koninglyk Magazijn der Marine.“
- „ 6. „Het Gebouw der Maatschappij Felix Meritis.“
- „ 7. „De Nieuwe Kerk van binnen.“ „I. Jelgerhuis del.“
- „ 8. „De Hooge of Amstel Sluis.“
- „ 9. „De Muider-Poort van den buiten-Cingel te zien.“
- „ 10. „De Haringspakerstoren.“ „W. H. Hoogkamer sculp.“
- „ 11. „Het Koninglyk Museum.“
- „ 12. „De R. C. Kerk De Pool en het Kweekschool der Zeevaart.“
- „ 13. „Het O. I. Magazijn en Scheepstimmerwerf ingestort den 14 April 1823.“ „De Fontenay del.“ (Muller No. 6176).
- „ 14. „De Haarlemmer Poort van buiten te zien.“
- „ 15. „De Botermarkt.“
- „ 16. „De Bloemmarkt.“
- „ 17. „De Oude Gereformeerde Kerk van binnen.“ „I. Jelgerhuis del.“
- „ 18. „De N. Z. Voorburgwal, het Postkantoor en het Lokaal der Maatschappij tot nut van 't algemeen.“ „W. H. Hoogkamer sc.“
- „ 19. „Het R. C. Maagdenhuis op het Spuij.“
- „ 20. „De Hollandsche Schouwburg en de Leydsche Poort.“
- „ 21. „De Caserne Oranje Nassau.“
- „ 22. „De Kalverstraat, van den Heiligeweg naar de Munt.“
- „ 23. „De Utrechtsche Poort, van buiten.“
- „ 24. „De groote Beurs, te zien van den kant van 't Haagsche veer.“ „W. H. Hoogkamer sculp.“
- „ 25. „Het Werkhuis.“
- „ 26. „De Portugeesche Jooden Kerk.“ „W. H. Hoogkamer sculp.“
- „ 27. „Het Park in de Plantage.“
- „ 28. „Nieuw Frascati.“ Gesicht in de zaal. „W. H. Hoogkamer sculp.“
- „ 29. „De R. C. Kerk op den Cingel bij den Heiligen weg.“
- „ 30. „De Fransche Schouwburg.“
- „ 31. „De Hoogduitsche Jooden Kerk.“ „W. H. Hoogkamer sc.“
- „ 32. „De Mont Albans-Toren.“ „H. G. Ten Cate del.“ „W. H. Hoogkamer sculp.“
- „ 33. „De Groote Beurs van Binnen.“ „H. G. Ten Cate del.“ „W. H. Hoogkamer sculp.“
- „ 34. „De Binnen Amstel bij de Heerengracht en de Blaauw-brug.“
- „ 35. „Het Oude Zijds Heeren-Logement.“
- „ 36. „Het Zeeragt en Kamperhoofd.“

- No. 37. „De Grootte Zaal van het Koninklijk Paleis.” „H. G. Ten Kate del.” „W. H. Hoogkamer sc.”
- „ 38. „Het Diaconie Weeshuise de Blaauw-brug en het einde van de Erwtmarkt”.
- „ 39. „De Tuin Land en Yzigt buiten de Haarlemmer Poort.”
- „ 40. „Het Huis te half-weg Haarlem genaamd Zwanenburg.” „W. H. Hoogkamer sculp.”

Bovengenoemde zijn allen aanwezig in aquatinta, behalve No. 20.

Van de volgende nummers komt een gekleurd exemplaar in deze verzameling voor: No. 2, 3, 9, 10, 13, 15, 16, 18, 20, 21, 23, 24, 33, 39 en 40.

De nummers 15, 16, 20 en 39 zijn voor kostuum en maatschappelijk leven zeer belangrijk.

Ook de omslag van aflevering 1, gedateerd 1824, met bijna denzelfden titel als de hierboven aangegevene, is aan het exemplaar toegevoegd. De titel heeft „J. C. Zürcher sculp.”, de omslag „G: Muller Scrip!”

5925. „Alle verandering is geen verbetering.”

Onderschrift onder het eerste van een twaalfstal plaatjes, welke illustraties zijn van- en behooren in een boekje getiteld: *Nederlandsche spreekwoorden door voorbeelden opgehelderd, voor kinderen. door F. van Aken. Met Platen. Tweede druk. Amst., J. G. Essig. z. j.* Om het kostuum vooral zijn deze gekleurde gravures in-12°, z. n. v. gr., zeer aardig. De spreekwoorden, hier in beeld voorgesteld, zijn:

„Alle verandering is geen verbetering. — Schoenmaker houd u bij uwe leest. — Nieuwe bezems vegen schoon. — Daar er twee kievien hebben ze beiden schuld. — Het is al geen goud wat er blinkt. — Hoe meerder haast, hoe minder spoed. — Men moet geen gegeven paard in den mond kijken. — 't Zijn al geen koks, die lange messen dragen. — Niemand hinkt aan een andere zeer. — Ongelukken zijn kwade kansen. — Als de eene hand de ander wascht syn ze beiden schoon. — Men goed woord vindt eene goede plaats.”

Saakes a. w. vermeldt op Februari 1809 een werkje met dezelfde spreekwoorden, doch met adres van W. Houtgraaf.

5926. „Nieuw geopend prent-cabinet. Dichtmaatig toegepast op onderscheidene bedryven des levens, en geaart- heeden der menschen.”

Serie van zeven plaatjes, behoorende in den jaargang 1804 van een almanak in-24°, verschenen „Te Amsterdam, by de Erfgen. van de Wed. Corn. Stichter.” Zeven houtgravures in-24°, z. n. v. gr. Hier opgenomen omdat enkele prentjes voor 't kostuum eenig belang hebben.

5927. „*Flemish Characters.*”

Onderschrift onder twee platen, waarop de kleeding en gewoonten der Vlamingen zijn afgebeeld, door Gillray geteekend tijdens zijn verblijf in de Zuidelijke Nederlanden om gegevens te verzamelen voor zijn groot schilderij: de inneming van Valenciennes. De eerste prent stelt devoot ter kerk gaande personen voor, op de tweede is het leven op straat afgebeeld, waarbij een liedjessanger, een melkvrouw, een oblieverkoopster en een vijftal geestelijken 't meest in het oog vallen. Gravures langw. in-fol., onder N°. 396 en 397 voorkomende in *The Works of James Gillray*. Lond., H. G. Bohn, z. j.

5928. *Spotprent op de heerenhoeden.*

Gezicht in een komedie, waarin achter 't orkest alle banken goed zijn bezet door mannen en vrouwen in allerlei kostuum, terwijl boven in de loges ook verscheiden personen zitten. Op 't tooneel staan zes heeren, elk met een verschillend hoofddekfel. Meest links staat er een met een hoog en een verrekijker voor 't oog; deze zegt: „J'observe”. Naast hem een tweede met wandelstok en driekanten steek op, uit wiens mond komt: „Je ne suis pas d'hier, et mes trois cornes, s'il vous plait Messieurs”. Dan volgen er drie met een „Morillos”, een grijsen- en een strooheid op, terwijl geheel rechts de zede staat met een „Bolivar”. Deze leest van een papier, dat hij in de hand heeft, het volgende voor: „Acte de Paix. Les Bolivars Les Morillos Vivront en paix Les chapeaux gris Et ceux de paille seront admis”. Achter in de zaal staat een heer met een vroeselijk grooten steek in de hand, zeggende: „Doucement Messieurs vous ne parlez pas de celui ci, c'est une Injustice.” Teekening in kleuren langw. in-4°, z. n.

5929. „*De Ondergeteekende verzoekt van de Burgemeester der Stad Delft Acte of Consent tot het dragen van Hair Poeder voor dit lopende Jaar.*

Delft den .. van maand 181.”

Aanvraagbiljet voor bovengenoemd doel. 1 blaadje langw. kl. in-8°, in boekdruk.

5930. „*Acte van patent tot het dragen van haarpoeder. Holland, Rotterdam. Consent aan G^z Bakker.*”
— „*1808. Patent tot het draagen van haarpoeder. Voor Corn^z van Twist*”. — „*... Voor Deknegt van Corn^z v. Twist.*”

Drie biljetten van belasting op dit weeldeartikel: het eerste gedateerd van 10 April 1806, de beide laatste „Amsterdam den 1sten Januarij 1808.” Deze weelde kostte den Rotterdammer *f* 7 : 3: —, den Amsterdammer tweemaal *f* 7 : 19: — Drie blaadjes, in boekdruk, langw. in-4°. Het niet cursieve in den titel is in H. S.

5931. „Patent 18 c elf
*Consent aan den Heer T. I. Heijdenus om gedurende
den loop van dit Jaar haar poeder te mogen dragen.
Weesp 3 april 18 c elf*

I: Brascamp”.

Bovenstaande, geschreven op een zegel van 5 Gulden, is evenals 't vorig nommer, voor de kennis van de seden dier tijden, hoewel het geen prent is, belangrijk en hier zeker op zijn plaats. De belasting bedroeg aldaar, voor zegel, stadsbelasting en leges 7 gl. en 4 stuiv.

5932. „*Papillottes des Dames.*”

Honderd driehoekig gesneden papiertjes, in de eerste helft der negentiende eeuw vooral veel gebruikt tot het kunstmatig krullen der haren. Zij zijn gepakt in een gesteedrukt omslag met het getal „100” op den overslag hiervan, omgeven door eenig lijstwerk. Bovenstaand woord staat tegen de zijde van het pakje. Op de voorzijde van het omslag een dame, zittend op een stoel, met zulk een driehoekig papiertje in de hand.

5933. „*Penélope.*”

Gegraveerde titel van een mode-tijdschrift, verschenen te Amsterdam, bij G. J. A. Beijerinck, van 1831 tot 1835

De acht deelen bevatten een grooten schat patronen van nu niet- of zeer weinig meer vervaardigd wordende tapisserie-, borduur- en haarwerken en de afbeelding van allerlei voorwerpen vervaardigd van stroom, vischschubben, zwavelstokken, enz.

Daar dit tijdschrift voor Nederland ongeveer alles omvat, wat op 't gebied van fraaie handwerken toen voorkwam en de gekleurde of in bister gedrukte platen met zorg zijn vervaardigd, volge hier een verkorte opgave der afgebeelde zaken.

Deel I. 1. Boeket in chenille en krip; 2. Modellen om in haar te werken; 3. Ridicule geborduurd met goud en vischschubben; 4. Modellen voor porcelein-schilderen; 5. Mandje van stroom met een zak; 6. Lampenkleedje en speldenkussen van tapijtwerk; 7. Halsketting „à la Mosaique”, beursje en brei-dop van kralen; 8. Werkdoosje van lint en zijde; 9. Mandje van stroom met vruchten van „Kazimir”; 10. Werkmandje van zijde, lint en krip; 11. Geplooid mandje op witte taf en speldenkussentje; 12. Verschillende soorten van geknoopte beursjes; 13. Rand voor een „Tafel Ecran” of lampenkleedje op kasimir of fluweel; 14. Gevlochten en ingelegd stroowerk voor mandjes enz.; 15. Schilderwerk voor een fluweelen ridicule; 16. Genaaide kant; 17. Blikken bloemkorfje met zijde of sajete omvlochten; 18. Draadwerk in goud, zilver, koper en ijzer; 19. Teekening voor borduren in de gewasschen manier met uitgehaalde draden krip; 20. Doosjes in bordpapier; 21. Schelkoord met bloemen gegaraerd;

23. Smiraasch tapijtwerk; 23. Gebreide ridicule, beuraje en horlogehan-
ger; 24. Speldenkussentjes van ijservijleel in den vorm van vruchten.

Deel II. 1. Gewevene braceletten „en tissu des gobelins"; 2. Beuraje
als een ananas; 3. Schermpje voor de kaars van beschilderd glas en een
mandje van stroo „voor Scheikundige Zwavelstokken"; 4. Werkdoosje
met vischschubben; 5. Boeket van kunstbloemen van „baptist"; 6. Suiker-
mandje van papier; twee colliers; 7. Horlogekastje; 8. Deksel van een
werkdoosje met gedroogde bloemen; 9. Mandje van gevlochten teeneu en
vruchten van was; 10. Ketting, oorbelletjes en kruisje van haarwerk;
11. „Ecran à l'Apollon van krip en baptist"; 12. Vijfderlei soort van
beurajes; 13. Achtkantig werkmandje à jour met sajot of chenille; 14.
Toilet- of bakerkussen, breittobbetje van meloenpitten en lange beurs;
15. Ridicule van baars- en tarbot-schubben, paarlen en zijde; 16. Brie-
veentasch, naaldenboekje en werksakje van gevlochten vetars; 17. Bor-
duurvignettes voor „baptiste" zakdoeken; 18. Chineesche bloemenbeker;
19. Schilderwerk in Spa-manier voor werk- of quadrille-doozjes; 20. Siga-
renkoker, horlogeketting; 21. Haardtapijt van „Tapisserie Turque";
22. Middenstuk van een lappen-sprei; 23. Chitsen spreij met vogels;
24. Ridicule met acht pandjes.

Deel III. 1. Modellen voor een geborduurd album; 2. Mandje van
draadwerk met krippen bloemen; 3. Werktafeltje met geschilderd blad
en eigengemaakte franje; 4. Voetkussen in tapisserie; 5. Lampenkleed-
jes; 6. Haak- en tamboeroer-patronen op gaas of tulle; 7. Werkmandje
van kruidnagelen en paarlen; 8. Geborduurde kapellen voor werkmandjes
en naaidoozjes; 9. „Een geheimzinnige bouquet"; 10. Tabakzak van
rood marokijn en gevlochten stroo; 11. Bloemenmandje van stroo en
kunstmos, een ander van cameekleurig papier met witte paarlen en een
garnatuur van meloenpitten; 12. „Souvenir ter berging van papieren";
13. Theekistje en lepeldoozje van papier in mozaiek gewerkt; 14. Tasje
als van leder, met staal gemonteerd; 15. Een sigarenkoker van perka-
meat; een foudraal voor swam enz.; 16. Een altijddurende almanak;
17. Werkdoosjes in imitatie-hout en marokijn; 18. Zwavelstokkenbakje
in den vorm van een korenschoof; 19. Draperie van een ledikant met
geborduurde spreij en voetenbankje; 20. Fonds voor tapijtwerk en een
beurs „à la Cendrillon"; 21. Een hand-zonnescherm, „te gebruiken in
plaats van een ombrella"; 22. Beurajes en speldenkussens; 23. Een door-
gealagen werkmandje om te teekenen of te borduren; 24. Twee borloge-
kastjes.

Deel IV. 1. Haarwerken; 2. Weitasch van koord; 3. Mandje en
tobbetje voor dessert; 4. Zwavelstokkenstandaards; 5. Hand-écran ge-
schilderd op hout of op zijde geborduurd; antieke letters voor goud- of
silverdraad; 6. Een lampenkleedje, sureté de montre en twee beurajes;
7. Werkmandje van stroo met opgelegde bloemen; 8. Flesschenbakje,
etiketten voor karaffen; speldendoosje „en diadème" en beurajes; 9. Vrij-

metselaars voorschoot; 10. Schoorsteenraand voor levende bloemen; 11. Vuurscherm in chenille geborduurd of op fluweel geschilderd; 12. „Tippo" of pennewisscher van geschilderd fluweel, beursje en speldenkussen; 13. Ridicule van genuanceerd lint, breittobbetje en horlogekastje; 14. Mandje van groote schelpen; horlogebandje „à la Grecque"; 15. Zinnebeeldige boeketten voor albumblaadjes; 16. Bakerkussen met goud geborduurd; 17. Kastanjevaas met boeket van chenille; 18. Schelkoord van sajot, ridicule, beursje en speldenkussen; 19. „Souvenir in de bloemen-spraak"; 20. Werk- of dessertmandje van stroo met opgelegde bloemen; 21. Bloemenbak van geschilderd hout of bordpapier; 22. Roesjes van neteldoek voor tusschenzetel enz.; 23. Allegorische schilderijtjes van geneeden papier; 24. Mutsen in „gase lissan appliqué."

Deel V. 1. Twee schelkoorden „à la foudre"; 2. Doosje in boekvorm, armband van paardenhaar; 3. Werkmandje met paardenhaar en gouden kantille geborduurd; 4. Geborduurde beurs; 5. Ridicule geschilderd op taf „à la Giraffe"; 6. Mandje van balein en breittobbetje van zijde en ebenille; 7. Met goud of zilver geborduurde schoen en „Russische Winterpantoffel"; 8. Garnituur van krales, beursje „en diable"; 9. Mandje voor bloemen of bonbons; 10. Porte-montre en tapisserie-modellen; 11. Lampenkleedje op gros-de-Naples met zijde geborduurd; 12. Een ridicule op taf; 13. Werkmandje in karton of gros-de-Naples; 14. Souvenir in den vorm van een piramide; 15. Bakje voor wasdraden gebruikt voor 't aansteken der lampen, breittobbetje en suikermandje; 16. Twee sautoirs of damesstrikken; 17. Een bloemenmand; 18. Een beddekwas; 19. „Semainier de Psyché"; 20. Kleedje van stroo onder koffiekau of kandelaar; 21. Kat in „tapisserie turque" voor een vuurscherm; 22. Dessertmandje op voet; 23. Een schelkoord in médaillons „à la chinoise"; 24. Inktkeker in den vorm van citroenen, speldenkussen in den vorm van een perzik.

Deel VI. 1. Werkmandje van rijst; 2. Inktkeker van karton; 3. Tjigervel in „tapisserie turque" voor een arreakleed; 4. Schelkoord; geborduurde ceintuur; 5. Patronen voor beursjes op gaas of stramien en op neteldoek; 6. Kandelaar van gelakt karton; 7. Werkmandje van stroo; 8. Haarwerken; 9. Model voor een gesteendrukte hand-écran; 10. Eensige surprises voor St. Nicolaas; 11. Ruitvormige doos met „gédécalqueerde maédoinen"; 12. Een theekistje „à la Millionette" of chineesch plakel; 13. Een zwavelbakje van papier of ouwels en een bergplaats voor een phosphorfleschje; 14. Bloemenbeker van stroo; 15. Mand met vruchten van was; 16. Een sigarenikoker van opgelegd stroo en een kinderlaarsje; 17. Een geborduurde en geschilderde hand-écran; 18. Souvenir van vogelveeren; 19. Zwavelbakjes van verschillenden vorm; 20. Horlogekastje; 21. Naaitafeltje, voetbankje, schelkoord en gordijnfranje; 22. Geborduurd stoeltje en voetkussen; 23. Bloemenbeter als hoorn van overvloed; 24. Grieksche muta of poolsche toque.

Deel VII. 1. Ridicule en middenstuk voor een geschilderde ridicule;

2. Sigarenbaker en twee antieke nachtlampjes; 3. Zwavelstokkenbakje; 4. Tabouret en transparaat écran; 5. Werktafel met nederslaand blad, op taf geschilderd, met glaa er over; 6. Model voor tapijtwerk in brons; 7. Huisje van kerton voor een pastille-rooker; 8. Souvenir in den vorm van een blad (boomblad met kapellen); 9. Horlogekastje in torenvorm; 10. Lepelmandje „à la millionsdes”; 11. Landschap om in kleuren te borduren; 12. Studies voor boomborduursel in een landschap; 13. (2° st. 1) Achtkantig werkmandje à jour; 14. (2° st. 2) Toilet- of bakerkussen, breittobbetje van meloenpitten en een beurs; 15. (2° st. 3) Tabakzak op stramien en gehakeld „à demi-jour”; 16. (2° st. 4) Veterbandwerk; 17. (2° st. 5) Sterren tot het onderstel van ouwelbloemen voor kandelaargarnituur; 18. (2° st. 6) Werkmandje van hout en balein; 19. (2° st. 7) Vier tapijtsteken voor pantoffels; 20. (2° st. 8) Voorbeelden van ouwelbloemen tot gairlandes voor mandjes of kandelaars; 21. (2° st. 9) Lappen-deken; 22. (2° st. 10) Karikatuur-zwavelstokbakje; 23. (2° st. 11) Mandje^{4,2} aluin-kristallen; 24. (2° st. 12) Mandje van glazen pareltjes; 25. (2° st. 13) Hangende werkbak; 26. (2° st. 14) Drie staalkassentjes.

De prenten van het achtste deel zijn hier niet aanwezig. Aan het eind van dit deel van den katalogus zal echter aangegeven worden wat daarop afgebeeld is.

Hierbij zijn een zevental platen gevoegd, allen met het opschrift: „Macedoine”, waarop verschillende figuren en groepen voorkomen, welke moesten dienen tot versiering van doozen, kistjes enz. zooals vermeld is bij plaat 11, deel VI van Penelope. Zes lithografen langw. en één gewoon in-fol., door M. Mourot, T. Soeterik en M. A. van Straaten, steendruk van Houtman te Utrecht en met adres, voor zoover dit er op voorkomt, van „Van Raden en Weimar Magazijn van Teekenbahaften, Schotsche en Spahoute werken . . . enz. Papestraat N° 218 te 's Gravenhage.” De hier aanwezige hebben links bovenaan de letters „A., C., F., H., P., AA., DD.”, dat schijnt te wijzen op een tamelijk uitgebreide serie.

5934. „*Dit en alderly soorten van Patroon pampier wert verkogt by Korselis van Iagen Plaat snyder in de Oude Looyerstraat tot Amsterdam.*”

Een veld, waarop 53 × 42 gelijkvormige ruitjes gegraveerd zijn, die elk weder 10 horizontale en tien verticale lijatjes hebben. Dit papier was bestemd om er patronen op te teekenen voor tapisseriewerk. Gravure br. in-fol., „K. van Jaagen fecit.” Links onderaan: „N° 12”.

14 Juni 1800.

NIMT BIJ MULLER (No. 5593).

5935. „*Bonaparte, accompagné du General Berthier, a la Bataille de Marengo, au moment de la Victoire.*”

Ofschoon bovenvermelde plaat niet onmiddellijk in verband staat tot onze geschiedenis, is zij hier opgeno-

men om de reden vermeld in de noot van No. 5455 hier voren, evenals verscheidene later te beschrijven prenten, op Napoleon I betrekking hebbende.

Op den voorgrand staan Bonaparte (weinig gelijkende) en Berthier, rechts hunne paarden, waarbij een huzaar, die den hoed van Bonaparte onder den arm houdt. Links op den achtergrond de fransche kavallerie die den vluchtenden vijand vervolgt. Bovenstaend onderschrift, links onder de voorstelling, is rechts in het engelsch herhaald. Engelsche gravure in-plano, naar „J. Boze“, door „Anth. Cardon“. De plaat is opgedragen aan L. G. Otto, „Ministre Plenipotentiaire de la Republique Françoise, près Sa Majesté Britanique.“

29 Juli 1800.

MULLER (No. 5594).

5936. „Op de vredes-onderhandelingen begonnen in MDCCC.

Μανάριοι οί ειρηνοποιοί Zalig zij, die vrede stichten.
ΦΗΣΟΥΣ. JESUS.”

Gegraveerd onderschrift eener zinneprent op de begonne onderhandelingen, welke eerst met den vrede van Amiens in 1802 eindigden. Links op den voorgrand een knielende vrouw (Europa), welke den olijftak des vredes ontvangt uit de hand van een andere vrouw (de godin des vredes), die een hoorn des overvloeds in den linkersarm heeft. Achter de eerste staat Bonaparte, wien Jezus de hand op den rechterschouder legt. Gravure in ovaal, gr. in-fol. „Inventé par Is: De Jongh.“, „Dessiné (sic) par G. Kok.“, waarschijnlijk ook door dien G. [W.] Kok gegraveerd. „Proefdruk.“ Saakes, a. w. Augustus 1803.

6 Augustus 1800.

NIET BIJ MULLER (No. 5594).

5937. „*Uitdeeling der vaandels door Z. D. H. den Erfprins van Oranje Nassau aan de Hollandsche Brigade in Engelschen dienst, in het Jaar 1800.*”

Onderschrift onder een prentje, waarop links een militair is afgebeeld, die geknield uit de handen van den prins een vaandel ontvangt; achter den prins een drietal personen, van welke degenen die links staat, een tweede vaandel draagt. Op den achtergrond de troep met gepresenteerd geweer. Steendruk in-8°., naar de teekening van I. Hilverdiak, gemaakt ter steendrukkerij van L. Levéque.

Het plaatje behoort in *Mijne emigratie in Duitschland, Engeland en Ierland, in de jaren 1799—1803; met een verslag omtrent de hollandsche brigade in dienst van Groot-Brittanniën...* door den schrijver der Herinneringen eener Reize naar Nieuw-York enz. Utr. 1837. in-8°.

12—18 Augustus 1800.

MULLER (No. 5595).

5938. „Monument voor de verlichte eeuw.”

Gegraveerd inschrift onder in een gravure, waarop vier episoden uit

de misleiding van den luitenant-kolonel D. C. van der Meulen, te Muiden, door een duitsehen geluksoeker. De laatste, bekend met de lieftge- loovigheid en hebsneet van den R. Kath. krijgsmán, spiegelde hem een schat voor, welke in het veld verborgen zou zija. 's Nachts trok men met lastaarnen, spaden, een houten kruis, wijwaterbak, enz. uit. De bedrieger zette allen tot bidden aan, terwijl hij naar den schat zocht, en maakte zich, na 't vinden van eenige duiten, met de veertig goud- stukken, welke hij bedongen had, uit de voeten. De zaak lekte uit en gaf tot dese en de volgende spotprenten aanleiding.

De vier tafereelen, twee aan twee boven elkaar afgebeeld, zijn in het midden gescheiden door een, in tegenstelling met het overige der plaat, geestig geteekende vrouwelijke narrenfiguur, staande op een voetstuk met inschrift: „Mundus vult Decipi“; zij houdt met elke hand een zotkolf boven de bovenste afbeeldingen, waarover aan weerszijden dra- perieën hangen. De voorstellingen zijn verkeerd genummerd, n.l. van rechts naar links. „N 1“ is de „Staatetyke (sic, voor statelijke) Optoehgt (sic)“; „N 2“ vertoont de „geheimvol(le) Plegtigheeden.“, „N 3“ de „Waanhoop by eene nooit verwachte teleurstelling“, „N 4“ de „Oatmoeting by be (sic) Vrinben (sic) na de selve.“ Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr. Saakes, a. w. October 1800.

Hierbij: *Nieuw lied. of het tweede vervolg op de Muyder Cronyk, synde een Vermaakelyke klagt, tusschen de Heeren C. van der Meulen, Lambrechts en een Mof voorgevallen (sic) in de Nagt tusschen den 12 en 13 Augustus, deesse jaars 1800, Wjs: O Holland schoon., met twee andere straatliederen op vier blz. in-4°. Z. pl. o. j.*

12—13 Augustus 1800.

MULLER (No. 5602).

5939. „Een Vreemdeling die vraagt gewis,
Wat moet deez' print beduiden?
Men zend hem naar de Goudmyn toe,
Een drie quartier van Muiden.“

Vierregelig versje, gegraveerd in den ondersten plaatrand eener af- beeking van het vertrek van den stoet naar het terrein, waar de schat zoo gezegd verborgen was. Voorop gaat de man met het houten kruis; dan de bedrieger in koorhemd met wijwaterkwaat in de hand; daarachter kolonel van der Meulen, zija vriend Lambrechtsen en drie lastaarndragere, terwijl twee vrouwen, staande vóór het huis dat de manneq verlaten, hen met een kaars uitlichten. Deze plaat gelijkt veel op de tweede afbeel- ding van het vorig nummer. Muller vermeldt onder bovenstaand nummer een pentekening van J. C. Wendel naar dese prent, bij den heer A. J. Nijland. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr. (door J. E. Marcus?) Saakes a. w. October 1800.

12—13 Augustus 1800.

MULLER (No. 5696).

5940. „Staatetyke optogt, der Muider processie, voor-

gevallen in de Nagt tusschen den 12 en 13 Augustus 1800."

Opschrift in boekdruk boven de afbeelding van den optocht naar de plaats waar de vermeende schat zich bevinden moest. De stoet trekt van links naar rechts. Voorop gaat de duitsche bedrieger, met wijkwaat in de eene en een flesch met water in de andere hand, dan volgen de kolonel D. C. van der Meulen en zijn vriend Lambrechtseu met steken op; achter hen twee lieden met lantaarns, twee anderen met de spade over den schouder en een met het houten kruis. Rechts, in het verschiet, het Muiderslot. Onder deze zeer goede houtgravure in omtr. langw. in-4°, z. n. v. gr., een 34-regelig vers in twee kolommen, in boekdruk. Alles te zamen op één vel gr. in-fol., met adres van J. Wendel, „tweede Angeliers Dwarsstraat, by de Angeliersgragt“, Amsterdam.

12—13 Augustus 1800.

MULLER (No. 5397).

5941. „Elk streeelde zich met den schat — de Muf alleen dacht anders."

Een zestal deelnemers aan den optocht in het vorig nummer beschreven, staan op een rij op den voorgrond, gaande van links naar rechts, de duitsche bedrieger met het koorhemd aan en de wijkwaat in de hand voorop. Links op den achtergrond het slot te Muiden. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr. Saakes, s. w. October 1800.

12—13 Augustus 1800.

MULLER (No. 5601).

5942. „De Ridder nam een schop en groef,
Een gat voor de ducaten."

Karikatuur-afbeelding van het hier voren vermelde feit. De kolonel, hier afgebeeld in potsierlijke ridder-uitrusting, omgeven door de anderen, eveneens in eigenaardige kleedij, is bezig een gat te graven. Op den achtergrond rechts het slot te Muiden. Gravure in-8°, z. n. v. gr. (door J. E. Marcus?). Het hier bovenstaande twee-regelig onderschrift is genomen uit *De ontdekte schat. eene romanse uit de vertielde eeuw*, door G. Ryk. Tweede Druk. Te Amsterdam, by Johannes van der Hey, 1800. 16 ongenommerde bls. in-8°, hier aanwezig en waarbij het plaatje behoort. Zie voor de brochure Saakes, s. w. September 1800, waar nog verscheidene andere geschriften worden vermeld op dese zaak betrekking hebbende en voor de plaat aldaar October 1800.

12—13 Augustus 1800.

MULLER (No. 5598).

5943. „Ó gij dwaasen en kleinge loovigen!"

Spotprent op dezelfde gebeurtenis. Hier is het houten kruis in den grond geplant en liggen de deelnemers aan den tocht er biddend omheer geknield, alleen de bedrieger staat, in het koorhemd, het kruis met wij-

water te besprenkelen. Links op den achtergrond het Muiderlot. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr. Saakes, a. w. October 1800.

12—13 Augustus 1800. MULLER (No. 5599).

5944. „De Schatzoekers by Muyden — in de Nacht tusschen den 12^{den} en 13^{den} Augustus A₂ 1800”.

Voorstelling bijna gelijk aan de vorige. Ook hier staat de bedrieger bij 't opgerichte houten kruis; behalve de vijf geknield liggende personen zijn er hier nog twee mannen meer op de plaat, met lantaarns in de hand. Grove ets, langw. in-4°, z. n. v. gr. Saakes a. w. October 1800.

12—13 Augustus 1800. MULLER (No. 5600).

5945. „Afbeelding eener zonderlinge Bedriegerij, zijnde een gevolg van bijgeloof; gepleegt aan den Lieut₂ Col₂ D. C. v. d. Meulen: in den Nagt van 12 Aug₂ A₂ 1800 nabij de Stad Muijden.”

Drieregelig onderschrift eener gravure, waarop links op den tweeden grond de bijgeloovige lieden rondom het houten kruis geknield liggen te bidden; rechts op den voorgrond de bedrieger, met den zak geld in de hand, vluchtende. Gravure in omtrek, langw. in-8°, door I. van Meurs. Saakes a. w. October 1800.

12—13 Augustus 1800. NIET BIJ MULLER (No. 5600).

5946. „*Afbeelding des eersten ridders der nieuwe duiten-ordre. Gesticht ter vereeuwiging der Muyder schatgravers. of: Muyder metamorphoseering van Ducaaten in Duiten. De prys is 2 stuivers.*”

Op- en onderschrift der afbeelding van een blauw orde-lint, waaraan een hollandsche duit hangt met inschrift: „Hollandia 1800”. Binnen het lint de buste naar links, in silhouet, van een hooggeplaatst militair, met een rood-wit-blaauwe pluim op den steekhoed, die kolonel van der Meulen moet voorstellen. Spotprent op de schatgraverij in de vorige nummers beschreven. Gekleurde houtgravure in-12°, z. n. v. gr.

1792—1801. MULLER (No. 5166, 5450, 5489, 5577).

moet zijn: NA MULLER (No. 5604).

5947. De lantaarn voor 1792—1801.

In de jaren 1792, 1796, 1798, 1800 en 1801 verscheen er telkenmale te Amsterdam een deeltje van dezen geestigen almanak. Dr. Petrus van Woensel, te Amsterdam, was er de auteur van. De eerste vier deeltjes gaf hij uit onder het pseudoniem Amarith-Effendi. Hij heeft in dese jaarboekjes getoond, zoowel in geest als in helderheid van begrippen, ver te staan boven vele hollandsche auteurs van dit gedeelte der achttiende en de eerste jaren der negentiende eeuw. Ofschoon hij niet uitvoerig de

raden er voor aangeeft, schijnt geen boekhandelaar de uitgave van dezen almanak te hebben durven ondernemen, ten minste na 1795. In de voorrede van den *Lantaarn* van 1796 zegt hij, nadat hij eerst betoogd heeft, dat er nauwe verwantschap bestaat tusschen de „Revolutien en de Aardbeëvingen”, dat de revoluties de kracht bezitten tot allerlei metamorfosen... „makende”.... van een Auteur een Boekverkoper, en van een Boekverkoper een....? een....? alles wat gywilt, behalven een Boekverkooper.

Alzo, myne Vrienden! scheelde 't geen hair, of myn licht bleef, misschien wel voor altoos, onder eene Koors-Maat! By de tegenwoordige dauurte van de Olie, kon my dit kwalyk van 't harte.

Zo zag ik my geplaatst tusschen 't verdriet myne waar op de pakzolder te laten verschimmelen, of 't omelachtige die zelven te gaan uitveilen. Ik vleide my, Burgers en Burgeressen! dat 't laatste misschien U 't aangenaamste mogt zyn; en gissende uw goedvinden, yle ik daar aan te gehoorzaamen. Zo 't nu kwam te gebeuren, dat iemand van ulieden op 't *typographische* van myn produkt iets vondt niet te vitten, wel te berispen, hy bedenke, dat de Familie-betrekking deeze armoedigheid vorderde, om 't te doen *fraterniseeren* met zyn Broertje, d. i. met de *Lantaarn* van 1792: daar wy anders te veel conscientie hadden, om 't met eene so *snottelijke equipage* de wyde waereld in te laten dwaalen.”

Onder enkele der plaatjes op den omslag der verschillende deeltjes staat: „Amurath Effendi Iavenit omnes.” „P. (v) W. (oensel) fecit omnes.” en al de gravures in den tekst zija blijkbaar van dezelfde hand; zoo zou van Woensel dus te gelijk auteur, drukker?, uitgever, teekenaar en graveur van deze werkjes zija geweest.

Daar Saakes a. w. het adres opgeeft: „Te Amat. bij *H. Gartman* en *W. Vermandel* en *Zoon*.”, en dit tweetal namen o. z. in eene advertentie in de *Leidsche Courant* van 22 April 1796 met enkele vermoerd is, moet òf de uitgave ondanks het vorenstaande nog door eenige boekhandelaars zija ondernomen, òf duidt dit slechts aan dat bij deze boekhandelaars het werkje verkrijgbaar was.

Op den *Lantaarn* van 1800 werd inspraak gemaakt door de censuur, daar 't boekje zonder naam van schrijver was verschenen. Het eerste stuk in „De Bij-lichter”, een toevoegsel tot den *Lantaarn* van 1800, waarvan de paginatuur met blz. 193 aanvangt, is eene „Notificatie.”, die, om den karakteristieken stijl en vorm hier in haar geheel volgt:

„Het is de plicht van ieder goed ingezeeten te eerbiedigen de wetten van 't land zijner inwooninge.

Tegen deezen grondregel heb ik, in waarheid, onweetende en zeer zeker onwillens gezondigd, ongedachtig aan Art. XVI onzer Staatsreëgeling, dat verbiedt een boek nittegeeven, onvoorzien van den naam des makers of des verkoopers.

Deze nalaatigheid wordt verschonddijk door de verscheidne boeken, die zo ik meen, en zo ik niet blind ben, verkogt worden, soader dat een van beiden op den tijtel te voorschijn komen. Ik dagt, als ik 'er om dagt, dat zelden gebeurde, dat deese schikkingen stonden tot onze Staatsregeling, als het borduurzel tot het kleed, en eakel waren een aart van gieraad. Ook meende ik dat de naam van AMURATH EFFENDI Hekim-Bachi, dien ik half uit een gril, half uit eene aangenaame herinnering aan mijn Vrienden de Musulmans, aasnam; en onder welken ik mijne drie vorige Lantaarns in de waereld zond, zonder dat iemand zich belgde aan deese om-dooping volstondt: om dat 'er bijna niemand mijner Lezers was, dien de echte doopnaam des schrijvers onbekend was.

Den in deese meening vinde ik mij bedroogen, en deese mijne sloffigheid heeft ten gevolge gehad, dat de Burger LA PIERRE, Agent van Inwendige Politie, gehoorzaamende aan Art. 27 zijner Instructie, mijne onlanga uitgekomen Lantaarn heeft doen verbieden. Dit moeit mij; want een mensch steekt zijn licht niet op, om het aanstonds te zien uitblazen. Ik vleide mij het te zien uitbranden tot den laatsten druppel olie toe. Het moeit mij; daar ik besef, dat de Burger Agent LA PIERRE zeker niet tot dit besluit kwam, om zijn ouden kennis en academie-kameraad verdriet aan te doen, zonder dat zijn hupsche, goede imborst daarover onaangenaem aangedaan was.

Ik verzoek' deezen Burger hiermede openlijk om verschooning, hem deese moeite aangedaan te hebben; en verklaare in 't toekomstige te willen zorgen, dat niemand mij, uit dijn hoofde, ooit sal *betippen*.

Om nu al aanstonds een bewijs te geeven van beterschap, verklaare ik, dat de schrijver van deese laatste, als ook van de drie vorige Lantaarns, mitsgaders van dit Aan- of Voorhangsel is (zo men geen ander voor mij in den slaap heeft neêrgelegd) P. VAN WOENSEL; en ten einde aan deese verklaring de meestmogelijke kragt bij te zetten, laat ik hier volgen een Extract uit het Kerkboek der Remonstrantsche Gemeente te Haarlem:

„Dat op den 10den van Januarij 1747 gedoopt is Pieter, Zoon van Dr. Joan van Woensel en Zusanas Margaretha Zandwijk; getuigd de Leeraar der Remonstranten ”

(W. G.)

JAN VERBEEK.

Accordeert met ons Doopboek.”

Op den titel van dezen *Bijlichter* en van den almanak van 1801, die een vermeerderde herdruk der verbodene van 1800 is, komt de naam van den auteur dan ook voor.

Men zie omtrent van Woensel o. a. Busken Haet's opstellen, in *De Gids* van 1868, Dl. IV. blz. 499, (herdrukt in zijn *Litterarische fantasien* I) en in den *Volks-almanak, voor het schrikkeljaar 1864, uitgegeven door de maatschappij: tot nut van 't algemeen.*, blz. 96 e. v.; en mijn stukje in de nummers 2 en 3 van *De Rotterdamse Librye* van 1890.

Muller beschrijft elke *Lantaarn* op zijn jaar van uitgave. Ik gaf er de voorkeur aan ze hier bijeen te vermelden.

De titel van den jaargang 1792 is: „De lantaarn voor 1792 door Amurath-Effendi Hekim-Bachi — wy en hebben nooit met pluijmstrijkende woorden omgegaan. I. Thessalon. II. v. 5. Te Amsterdam, In 't Nieuwe Licht.”

Op de voor- en keerszijde van elken omalag is een zinnebeeldige voorstelling afgedrukt.

De voorzijde vertoont een hond, die niet den man bijt, welke hem slaat, maar den stok.

Onder deze voorstelling staat: „Verklaring der afbeeldingen. de ayt-nementheid der menschen boven de beesten is geene. Pred. III. v. 19”. Geheel onderaan: „Prys f 1 : 4 :.”

Op de achterzijde is een zeer groote man (het volk) afgebeeld in kamerjapon, die, met een hoorn aan 't oor, tracht te verstaan wat drie mannen hem, blijkbaar zonder resultaat, door scheepsroepers toeschreeuwen.

Tegenover den titel staat een plaatje, waarop dezelfde man (het volk) gezien wordt, zittende in een kinderstoel. Hij bijt den schrijver, die 't uitschreeuw van de pijn, gevoelig in den vinger.

Tegenover blz. 1 is, in navolging van het bekende plaatje in het toen algemeen op de scholen gebruike haneboek, een naar rechts gekeerde kraaiende haan afgebeeld, met het onderschrift:

„Gelijk de Wakkere Haan tot Kraijen is gegengen/

Zo laat u/ Jonge Jengd/ tot Onderwijs bewegen.”

De auteur geeft hiermede blijkbaar 't doel van zijn schrijven aan.

Tegenover bl. 103 ziet men een naar links loopenden esel, beladen met twee manden, waarin verscheiden deelen der „Encyclopedie”. Het plaatje behoort bij het opstel: „Staat der geleerdheid in Nederland, en van de geleerden.”

Op het prentje tegenover bl. 73 zijn zeven personen van verschillende grootte en dikte afgebeeld (de zeven provincien), allen met het eind van een touw in de hand, dikker naarmate de persoon, die er aan trekt, grooter of gezetter is. Het plaatje behoort bij het opstel: „Algemeene regeering van Holland.” en brengt in beeld, hoe de eene provincie veel meer te zeggen had, dan de andere. Onderaan staat „C(oncordia) R(es) P(arvae) C(rescunt). Zie f 5- 5-.”, hiermede doelende op den dukaat, die f 5- 5 waard was en genoemde sinspreuk als inschrift had.

Tegenover bl. 154 de afbeelding van een vertoornd schoolmeester, wiens haren ten berge rijzen en die de plak onder den arm heeft; waarschuwend heft hij den rechterwijsvinger op. Onder de voorstelling staat: „Quis desiderio sit pudor, aut modus Tam Cari Capitis? Horat.” Het plaatje behoort bij een „dank-schrijven aan Mr. Monthly review”, in welk tijdschrift van Woensels *Aanteekeningen gehouden op eene Reize door Turkyen*, enz. op onkundige wijze was beoordeeld.

Geheel achteris, na 't lijstje „foutes”, komt nog een plaatje, waarop een man bezig is „Boter” aan de galg te smoren. De schrijver brengt daarmede, naar 't mij (in verband met het opstelletje „Slot en slentel.” op bl. 164—65) voorkomt, zijn overtuiging in beeld, dat zijn poging om de menschen voor te lichten, vergeefs was.

Het al of niet geponde daarvan in 't midden latende, moet nog geconstateerd dat van dezen eersten *Lantaarn* een tweede druk verscheen, *sonder* den bijbeltekst, maar *met* „tweede druk.” op den titel. Zie: Saakes a. w. Juli 1792.

In 1796 zag de tweede *Lantaarn* het licht, *ss* met den meer uitgebreiden bijbeltekst op den titel: „—wy en hebben nooit met pluimstrijkende woorden (onder u) omgegaan, gelijk gij weet, noch met (eenig) bedekzel van gierigheid: — — — Noch zoekende eere uit menschen, noch van u, noch van anderen.” I. Thessalon: II. v. 5. & 6.”

Op den omslag is, zooals onder de voorstellingen is gegraveerd, aan de voorzijde, sinnebeeldig, „t Nieuwe—Licht.”, aan de achterszijde „t Oude—Licht.” afgebeeld.

De voorzijde vertoont Minerva olie gietende in een lamp, welke staat op een stapel boeken van „Boerhaave.”, „Grotius.”, „Huigens.”, „Locke.”, (Montes) „qieu”, „Newton.”, „Rousseau.” en „Voltaire.”; links daarvan het borstbeeld van „Socrates”, rechts die van „Pyrrho.” en „Epicurus” op voetstukken.

Op de achterszijde dooft een aap, met pruik op, de kaars uit, die op den rug van een ezels staat te branden, rechts eenige apen die dit aanzien; links, op den voorgrond, een aap in een boek lezende, waarvan *deze* woorden zichtbaar zijn: „en wy zijn apen ge bleeven.”

Tegenover den titel zit een geschiedschrijver (de auteur-zelf), in vertwijfeling, met zijn posteriores in de gloeiende asch, tusschen twee stoelen, waarop links een opengeslagen boek staat met „Waarheid”, rechts met „Opinie.” erin. In den schoorsteenboezem, boven hem, de spreuk: „Ne Iupiter quidem omnibus.”, rechts naast hem op den grond een inktkoker en een tang.

Tegenover blz. 16 is een man afgebeeld, die voorovertuimelt, omdat de stok breekt, waarop hij steunt; ter illustratie van het opstel: „Over 't sansien van de Republiek der Vereenigde Nederlanden onder de Moendheden.”.

Tegenover bl. 156 een man, die moet voorstellen „De Nakomelingschap by 't lezen der Historie van den Tegens woordigen tyd.” Aan weerszijden van 's mans hoofd de borstbeelden van „Heraclitus.” en „Democritus.” Zelf veegt hij zich de oogen af, die van tranen nat zijn, bij 't lezen van 't boek der geschiedenis.

Tegenover bl. 160: „Van de tegenwoordige regeeringe van Holland.”, is een wagen afgebeeld met twee bestuurders, die ieder aan één zijde van den wagen op den bok gezeten, de leidsels in handen hebben. Aan

de eene zijde is er een ezel, aan de andere zijde een paard voorgespannen.

Tegenover bl. 180 ziet men een man met houten been en kruk. Hij heeft in de rechterhand een flesch „Vliegen-Vergif.”, waarop een menigte vliegen afkomen. Onder 't plaatje: „Also zyn de Kinderen der menschen!”, zeker te keenen gevende dat de mensch altijd belust is op wat hem minst lijkt.

Achter de inhoudsopgave is nog een zinaeprentje geplaatst, waarop links bovenaan een groot hoofd — dat des volks? — is afgebeeld, dat bij den neus geleid wordt door een predikant met de „Bib.” (lia s)acra” onder den arm, en door een man met speer en vrijheidshoed bij zich. Achter deze beiden twee kinderen zeepbellen blazende, als om te toonen hoe weinig zakelijk deze leidlieden zijn; boven hen een blaasbalg, waarin „Vryheid, Gelykheid, Broederschap”. Zie: Saakes a. w. April 1796, waar men de volgende eigrnaardige aankondiging leest:

„Lantaarn, (de Tweede) voor 1796. Door *Amurath-Effendi, Hekim-Bachi*; verspreidende zo niet 't *helderste licht*, zeker eenig *Schemerlicht*, misschien eenig *nieuw licht*, over een aantal van Onderwerpen, die den Volke van *Nederland* belangrijk moeten zijn, bij de tegenwoordige *Zin-kingtoorte* der Republiek. Met een toekruid van een tiental, weinig beteekenende, Plaatjes opgeheldert.”

De *Lantaarn* verscheen in 1798 voor de derde maal, met gelijken, doch op nieuw gegraveerden, titel als de vorige. Op den omslag is aan de voorszijde een oude vrouw (het volk?) afgebeeld, die door een scheeparoeperschreeuw: „Vox Populi vox Dei?”. Rondom haar vier personen, elk met een blaasbalg, waarin: „Inlichting”, „Bylichting”, „Voorlichting”, „Toelichting”, terwijl onder den rechtervoet der vrouw nog een vijfde blaasbalg ligt met inschrift: „Opligting”.

Aan de achterzijde de Vrijheid, in slaap gevallen, zittende op eenige zakken geld; linke van haar staat de „Bi blia. Sa era.” en liggen de Acta van de „Syn: van Dordr.” Aan iedere zijde van de speer der maagd een man, welke onder de uitroepen: „Hac Nitimur.”, „Hanc Taemur.”, trachten de speer met den hoed erop, omlaag te halen.

Tegenover den titel is een gedeeltelijk ontredderd schip (Frankrijk) afgebeeld, dat aan een dik touw een bootje, met een pijprookend man aan 't roer (ons land), over de onstaimige zee medesleept. Minerva, die aan wal staat, heft waarschuwend den vinger op, ziende hoe 't schip slingert.

De haan, tegenover de eerste bladzijde van den tekst, staat nu met den kop naar links; in de vroegere naar rechts.

Op blz. 47 van dezen jaargang leest men, blijkbaar met terugslag op de plaat afgedrukt op de voorszijde van den *Lantaarn* van 1792: „De honden nu geslaagen wordende, bijten de stok, niet de hand welke slaat.”

Tegenover bl. 62 een plaatje, behoorende bij 't opstel „'s Menschen

hoogmoed.”, *niet* bij 't op bl. 61 eindigende over „De drenkelingen.”, zooals Muller zegt. Hierop ziet men links een man met verrekijker, zittende op de schouders van een tweeden, die op zijn beurt door een rouw gedragen wordt; rechts drie mannen, die „met een pols-stok van twaalf voeten den grooten oceaan over (trachten) te springen.”, zooals op bl. 65 gezegd wordt; een predikant, die in 't water ligt, steekt de armen uit, om redding roepende, terwijl van een tweeden persoon alleen de handen nog zichtbaar zijn.

Tegenover bl. 97 een uitslaande plaat, scherp hekelende 't plan om 't volk te laten oordeelen over een Constitutie. Rechts is tegen den muur eener poort 't „Plan van Constitutie.” aangeplakt. Een man op krukken, een brillenkoopman, een straatveger zijn in 't eerste gelid, terwijl verder lieden van allerlei slag door gebaren hun weinige ingenomenheid met dit plan betuigen. Links een kijkkast; op een oplichtbaar blaadje staat: „Nooit zo meer Vertoond! Kijk maar recht uit, Hier hebt-je 't”; terwijl men onder dit blaadje leest: „189de Plan van eene Constitutie Anno 1961.” Onder deze gravure, smal langw. in-4°, is gegraveerd: „— Waar zal 't toch heen, Burgers Representanten! indien men tot het aaneemen of verwerpen van eene Constitutie, zonder onderscheid, elk en een iegelijk toelaat? P. Vrede. Z. Dagblad 630.”

Tegenover bl. 99: „De lotgevallen van 't nieuwe zusterschap.” (tuschen Frankrijk en Nederland), is een prentje geplaatst, waarop een half ontkleede jonge vrouw, een geheel *à la mode* gekleede oude dame met geweld naar zich toe trekt. Aan 't eind van het artikel, dat uit een drietal reeksen schijnbaar onzamenhangende woorden bestaat, zijn (bl. 102) een hen (Holland) en een haan (Frankrijk) in houtsnede afgedrukt.

Tegenover bl. 170 de afbeelding van een geboeheld man met een idioot gezicht en het haar tot een staart gevlochten, in militaire kleeding; hij draagt zijn ebel rechts 't Prentje dient ter illustratie van de volgende „Anecdote”, welke op genoemde bladzijde voorkomt: „De laatst overleedene Keizerin van *Rusland*, prinses van *Anhalt-Zerbst*, hadt eenen broeder, generaal in *Oostenrykschen* dienst. Waarom, vroeg 't publiek, verscheen hy nimmer in *Rusland*? Ziet en vraagt niet meer. — Geen *caricatuur!*”

Tegenover bl. 173, behoorende bij een opstel „Van de Diablocratie.”, een zinneprent, den treurigen toestand van Nederland voorstellende. Op een mesthoop zit, weenend, de Nederlandsche maagd; de speer ligt gebroken vóór haar, de vrijheidshoed ontramponneerd.

Tegenover bl. 174 de illustratie van het spreekwoord: „Hij kijkt den ka uit den boom.” Van Woensel, in turksche kleedij, kijkt naar een kat, die links uit een boom op een grooten dobbelsteen springt. Zie voor dit deeltje: Saakes a. w. November 1797.

Van de plaatjes, in dezen jaargang behoorende, zijn ook ondoorgesneden bladen in desen atlas. Op het eerste blad zijn de prentjes

van den omslag, de titel, het eerste plaatje en de uitslaande plaat met het oplichtbare blaadje afgedrukt. Op het tweede blad de overige zes.

De *Lantaarn* van 1800 is met de volgende prenten versierd. Op de voorzijde van den omslag een paardenhoofd, waarvan de manen als een torensprink zijn opgemaakt; door deze manen gelijkt het geheel eenigzins op een portret van Hendrik Hooft Dz. Volgens de „Nareeden” in de *Lantaarn* van 1801 (bl. 87) is dit echter de bedoeling niet geweest (?) maar is dat hoofd gemaakt „naar eene der platen van DE WIT”!!!

Aan de achterszijde van den omslag een man met „het mes in den buik”, zooals het spreekwoord luidt, voor iemand die in verlegenheid zit en waarmede hier zeker Nederland bedoeld wordt.

Tegenover den titel een plaatje, waarop in 't midden een groote man ('t Volk), zittend is afgebeeld, naar links, de hand onder het hoofd, met muilen aan en in zijn kamerjapon; links biedt een Muselman (van Woensel) hem een boek aan, met het opschrift „Waarheid”; rechts staat een predikaat, die hem „Onwaar” in 't oor roept en met de linkerhand „na de hell” wijst.

Tegenover blz. 1 van den tekst een naar rechts gakeerde haan in bout-sneede, met twee-regelig onderschrift in boekdruk: „Gelijk de wakkere Haan” enz.

Tegenover bl. 74 een in koper gegraveerd muziekstukje: „Weert het Trojaansche paerd uit 't land”, enz.

Tegenover bl. 89 een uitslaande plaat, met onderschrift: „Intrée van 't Trojaansche Paerd in Bestiania, het XVIII^{de} Jaar na de geboorte van den Heere C. Kattekwaad.”

Dat met 't Trojaansche paerd, zoo mager als een talhout, de Fransche republiek bedoeld is, zal men begrijpen. Een menigte kinderen, die bloemen strooien en menschen, die eerbiedig groeten of door allerlei dwaze vreugde-betuiging huane ingenomenheid met dien scherminkel toonen, komen het paerd tegemoet. Rechts staat een man op een stallaadje voor een huis, waar een vlag uitgestoken is met „L. A. A. P.” er in, aan anderen voor de stallaadje staande, de „Rechten van den Mensch” aan te bevelen; bij hem een papegaai, welke zegt: „rechten lorretje!” en een aap met speer en hoed. Links op den voorgroand een oude jood, met een kruiwagen vol kool, roepend: „kool! kool! kool!” Onder een oplichtbaar blaadje, op den zijkant van den wagen, staat: „Vryheid. Gelykheid. Broederschap.” Onder dit blaadje, dat ook oplichtbaar is, leest men kruialings door elkander gegraveerd: „Eigen belang.” „Heersch zucht.” „Wra ak”. Rechts van den kruiwagen drie mannen, verdiept in 't lezen van de „Rechten van den Mensch”; geheel rechts een vrouw saliemelk verkoopende. Deze prent is gereproduceerd bij het artikel van Busken Huet in de *Folks-almanak* 1864. Gravure smal langw. in-4. „K. . . . delineaait”.

Tegenover bl. 102 staat 't portret van „Cornelis Zip. Æt. XXX.” „Houbraken sculpsit.” (natuurlijk fictief). Onder 't portret, in boekdruk:

„Afbeelding van een Bestiaiaan, op den 3den dag, na den intogt van het Trojaansche Paerd, in Bestiania, naar 't leeven geteekend.” Spotprent in houtsnede, op de Hollanders, die door de voortdurende geldeischen reeds tamelijk spoedig na de aankomst der zoogenoemde bevrijders ontuchtig waren.

Bij bl. 145: „Het voor en het tegen.”, behoort een plaatje, waarop een man is afgebeeld, liggende op een aanbeeld, terwijl uit de wolken een groote hamer dreigt hem op de borst te slaan. Het zinneprentje brengt het spreekwoord: „entre l'enclume et le marteau” in beeld en tevens hoe dit, tegenover Frankrijk en Engeland, op Nederland toepasselijk was. Boven dit opstel staat een vignet in houtsnede.

Tegenover bl. 184 een zinneprentje op den toestand van Europa en Nederland in dezen tijd. Links staat een dennenboom met jakobijnennuten op den top, terwijl aan één der takken een sandlooper hangt. Een zwangere vrouw (Europa), met een oplichtbaar voorschoot, waaronder men leest: „Tractaat van Algemeene Vrede geslooten Anno?”, wijst een weenend jongste (Nederland?), dat zij aan de hand houdt, op dien boom, waarboven een kaartje is gegraveerd waarin: „Rhyn Maas (en) Schelde”. Zie: Saakes a. w. September 1800.

Zooals hier boven reeds is medegedeeld, kwam de boek-censuur tegen dezen jaargang op en van Woensel gaf daarna eerst uit: *De bij-lichter, zijnde eens uitgewerkte verhandeling over de influenza, dat is: publieke verkoudheid. (Om te dienen tot een Ophelderend Aanhangsel voor de Lantaarn van 1800; door denzelfven Auteur.) P. van Woensel, M. D. Hofraad; voorheen doctor bij 't land-hospitaal, bij 't adelijk land-cadetten-corps, te St. Petersburg, eersten doctor der marine van de Zwarte zee, in dienst der keizerin van Rusland; thans doctor der marine te Amsterdam.* Te Amsterdam In 't Nieuwe Licht. De lantaarn, die op den titel der vorige deeltjes recht op staat, is hier half omgevalven.

Tegenover den titel dezelfde houtgravure (de haan) van den jaargang 1800.

Tegenover het begin van het opstel: „van de influenza,” enz. een zinneprentje, in houtsnede, op hetgeen den schrijver wedervaren was. Op een tafeltje met een kleed er over, waarop „Regt en van den mensch.”, staat een brandende lantaarn, die door een man in turksch gewaad, van Woensel, gevuld wordt met „oleum veritatis”. Een predikant? een officier en een man met een drie-kleurig lint over den schouder trachten haar uit te blazen.

Dit boekje verscheen in zwarten omslag, met een doodshoofd en gekruiste doodbeenderen aan de voorzijde, boven de spreuk: „Infelix! habitum temporis hujus habe Naso”, waaronder twee paar uitdoovende fakkel. Vignet en spreuk zijn wit. Zie: Saakes a. w. October 1800.

„De lantaarn voor 1801.”, die uit twee stukken bestond, elk met afzonderlijke paginatuur, bevat grootendeels dezelfde opstellen die in de geonfskeerde van 1800 voorkwamen. Op den titel, overigens ge-

lijk aan dien van 1800, leest men dan ook, behalve den naam van den auteur, nog: „Nieuwe veranderde uitgaaf, met uit- en inlaatingen, met bij- en onderlaagen.” De plaatjes zijn met twee nieuwe vermeerderd, één der oude is veranderd.

Op de voorzijde van den omslag ziet men een rijkgekleede dame (Nederland onder Willem V), geleid door een welgesteld man (Willem V), die een dikken knuppel in de hand heeft. Links van beiden ligt een van geld overloopende hoorn des overvloeds; rechts de „N. Iaarboeken Van 1718.” Op de achterszijde is de tegenstelling van deze zinnesprent afgebeeld. De republiek, nu als een zeer armoedig gekleede vrouw voorgesteld, heeft een strop om den hals, waarvan het uiteinde vastgehouden wordt door een lachead man, die de hoed in de hand heeft (Frankrijk); de hoorn des overvloeds ligt, met het inschrift: „happa”, leeg achter hen; een kruier (een Franschman) rechts, gaat er met een kruiwagen vol zakken geld van door.

Aan de keerszijde van den voorhandschen en tegenover den volledigen titel staat: „het gelaat van den dag; benevens de laatste woorden van den stervenden Zip.”, onder een houtsnede, het borstbeeld vertoonend van een uitgeteerd en bezwijmend man, uit wiens mond de kreet komt: „een ambt”. Zinnesprent op de treurige gevolgen der revolutie.

Van de plaatjes, in de *Lantaarn* van 1800 reeds voorkomend, volgen nu:

tegenover blz. 1 de haan; tegenover bl. 56 het muziekstukje: „Weert het Trojaansche paerd uit 't land”, enz.; tegenover bl. 78: „Intrée van 't Trojaansche Paerd in Bestiania,” enz. gewijzigd: in de uithangende vlag is nu „B. B.” gegraveerd in plaats van het vroegere „L: A. A. P.”; tegenover bl. 84 het portret van Cornelis Zip, doch het onderschrift op twee plaatsen afwijkend: „Afbeelding . . . het Trojaansche Paerd, in Bestianiaan (*sic*),” enz.

Dan volgt tegenover bl. 108 een houtsnede: „De Heer Zip” [met een langen neus] „huiswaarts keerende van zijne sollicitatie om een Ampt.” Van links komt Zip met gebalde vuisten en een papier in den zak, waarop: „Nil hic” staat, naar zijn vrouw toe, die met omhoog geheven handen over de onderdeur leunende, hem ziet aankomen. In zijn woede loopt hij een keeshond (vaderlandsliefde) onderstboven.

Tegenover bl. 106 dezelfde plaat, die in de *Lantaarn* van 1800 tegenover den titel is geplaatst; tegenover bl. 115 en vastgeplakt op de linker marge van bl. 114, de afbeelding der voorzijde van een brandkist, die ledig is. Ligt men het prentje op, dan leest men: „Vte Ach! Het staat gruwelyk en yselyk in 't Land.

Jeremias V: vs. 30.

Ruim acht honderd millioenen schuld.

Jaarlyksche Staatsbehoefsten seven-en veertig millioenen.

Jaarlyksche Inkomsten dertig millioenen.”

De beide laatste prentjes en het inschrift van bl. 114 behooren bij 't artikel „Mijn vaderland”, dat op bl. 90 begint en op bl. 116 eindigt. Het eerste staat tegenover dat gedeelte van dit opstel waarin over 't prullen der natie gehandeld wordt en schijnt op de ontevredenheid aller standen te moeten doelen, wat er echter niet dan zeer gebrekkig uit te zien is. Op bladzijde 118 leest men de woorden: „Zo eene ledige kas en der Ingezetenen uitgeputte beursen al geene onoverwinnelijke hinderpaalen waren,” enz.; deze staan bepaald in verband met de laatste prent en niet, zoals Muller vermoedt, met het O.-I. huis, waarover op bl. 115 gesproken wordt.

Tegenover bl. 100 van het tweede gedeelte van dezen jaargang, staat hetzelfde prentje dat in de *Lantaarn* van 1800 voorkomt tegenover bl. 184.

De plaatjes zijn allen, evenals de boekjes zelf, in-12°, voor zoover geen ander formaat is aangegeven.

Hiermede hield van Woensel op zijn licht te laten schijnen, wat niet te verwonderen is, daar de waarheden, door dien schrijver verkondigd, aan de eene zijde misschien wat kras, aan de andere zijde wel ongeoorloofd sullen sijn geacht.

Saakes a. w. Junij 1801 No. 1 meldt 't verschijnen van dezen jaargang op de volgende wijze:

„De Lantaarn voor 1801, zijnde eene Nieuwe *Ondersteboven* gewerkte Uitgaaf van die van 1800, welke het *rampspoedig* lot had te worden *Uitgeblaaen*. De Schrijver heeft deze veranderde Uitgave, met *Uit-* en *Inlaatingen*, met *Bij-* en *Onderlaagen*, zodanig *afgepist*, dat dezelve strekken kan ten weërgadeloos model der reinste *Politieke Orthodosis*. In de bewerking daar van heeft hij, met achterlatingen van het geen een kwaaden nasmaak mogt hebben, het voorbeeld volgende der eerste Hofmeesters, die niet schroomen sommige schotels, als *Westphaalsche Ham* of *Pater-Vleesch* tweemaal op te dijschen, verscheide *notabele* artikelen behouden, die hij hield voor een *Aartig kostje*. Ook vind men in dezelve eene *Uitgewerkte* Verhandeling over den Staat der Republiek, op *Klokslag* van 1801, in haare Physieke, Politieke, Moreele, Militaire, Finantieele, Commercieele hetrekkingen, benevens twee gedetailleerde Staaten van de Bataafsche Armée en Marine, alsmede eenige Zinnebeeldige Figuren van zeldzame expressi. Alles door *P. van Woensel*, Med. Doc. Te Amst. In 't Nieuwe Licht. f 1.16 -”.

Februari 1801.

NIEUW BIJ MULLER (No. 5604).

5948. „*Bloody News Bloody News!!!*”

Onderschrift onder een spotprent op Engeland in verband met Frankrijk en Holland. In 't midden der plaat staat Lord Cornwallis, die met zijn zwaard W. Pitt tracht te doorsteken, welke links

voor „A New map of Holland” staat; Pitt is echter zoo mager, dat Cornwallis hem niet treft, maar, onder den uitroep: „D — n his narrow Carcase there's no hitting of it!”, hem door den jas heensteekt en met de punt van zijn wapen in de kaart prikt, op de plek waar de naam „Helder” bijstaat. De koning van Engeland, welke achter den Lord staat, zegt waarschuwend: „Don't hurt him dont hurt him, there there now you have spoiled the map of Holland”. Op den achtergrond staat een dikbuikige Engelschman, buiten een opengeschoven venster, en zegt: „Oh what a pity 'tis it did not hit his waistcoat”. In den linkerhoek van den ondersten plastrand is een karikatuurpoppetje gegraveerd, met een roeper aan den mond, waaruit de woorden van 't onderschrift voortkomen. Gekleurde gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., „ Pub By S W Fores 50 Piccadilly Feb 1 1801”.

9 Februari 1801.

MULLER (No. 5605).

5949. „Monument op de gesloote Vrede tuschen de Fransche & Bataafsche Republieken, met den Keyser en het Duitsche Ryk”.

Zinneprent op den vrede van Luneville. Achter een altaar, waarop gegraveerd is „te Luneville den 9. Febr. A₂ 1801.” en vóór een monument met een vlaggetrofee, staat de Vrede als een vrouw met hoorn des overvloeds in den rechterarm en vredepalm in de linkerhand. Links legt een dragonder zijn sabel op dat altaar, rechts doet een gekroond persoon (de duitsehe keizer) ditzelfde met zijn degen. Gravure kl. in-4°., z. n. v. gr.

Oktober 1801.

s. NIET BIJ MULLER (No. 5609).

5950. „Algemeene vrede. Oct. 1801.”

Zinneprent op den preliminairen vrede gesloten te Londen. Tegen een ovaal, gevormd uit een lauwerkraans, zijn zestien wapens opgehangen; in het midden een zeventiende (het praisische), vastgehouden door een gekroonden adelaar met een lint, waarin bovenstaand inschrift, om den hals. De kraans rust op een kapitaal, met een 6-regelig vers in de voorsijde: „Triumph! daar breekt de Vred door donk're Wolken heenen!” enz. en met allerlei wapentuig als een soort trofee erop. Binnen den lauwerkraans staat een altaar, met de namen „Buonaparte George Frederik”, in Δ vorm, in de voorsijde; daarover reiken twee zinnebeeldige figuren (Frankrijk en Engeland) elkander de hand. In de wolken ziet men in 't midden de Overvloed, haar hoorn uitstortende; rechts vliedt de Nijld, links de Tweedracht(?) Gravure gr. in-4°., „C Groeneveld Fecit.”, „G. Kites sculpt.”, „I. Hofhout & Zoon en T. Graus, Uitgevers, te Rotterdam.”

Oktober 1801.

J. NIET BIJ MULLER (No. 5609).

5951. „*Preliminaries of peace! — or — John Bull, and his Little Friends "Marching to Paris."*”

Inschrift boven een spotprent op den preliminairen vrede van Londen. Gekleurde gravure langw. in-fol., naar en door J. Gillray, waarvan in den begeleidenden tekst bij de kollektieve uitgaaf der platen (Londen, 1851), het volgende gezegd wordt:

Lord Hawkesbury, die te dier tijd Minister van Buitenlandsche Zaken was, sprak er van, in een zijner redevoeringen bij 't begin van den oorlog, om naar Parijs op te trekken. Hij is hier afgebeeld, uitvoering gevende aan zijn bedreiging, maar niet met erg vijandelijke bedoelingen.

In het midden Lord Hawkesbury, als fransch tamboer, om wiens sonderling hoofddeksel, waarmede hij zwaait, een lint met „Peace” is gestrikt, terwijl hij een rol papier: „Preliminaries” en een tak als trommelstokken in de handen houdt. Uit zijn zak steekt een papier, waarop: „Instructions from Park Place.” Hij roept: „Allons, Enfants de la Patrie! now's your time Johnny!” enz. Hem volgt Fox, omgeven door een troep volks (Lord Moira, Sheridan, Lord Derby e. a.) met jacobijnemutsen op het hoofd of er mede zwaaiende; Fox roept: „Rule Britannia! —” enz. en stapt achter den tamboer aan, op een plank: „Heart — of — oak”, die over het water (het Kanaal) voert naar het daartegenover liggend land, Frankrijk, waar men op den achtergrond rechts een aantal apen ziet dansen om den vrijheidsboom voor een huis, waaraan een bord hangt met „Vive la Liberia (sic)”. In het Kanaal drijven allerlei papieren, met de inschriften: „Malta”, „Map of Egypt”, „Cape of Good Hope”, „Restoration of French Monarchy”, een zak met „£ 400 Million” enz. Onder de prent staat: „Publish'd Octr 6th 1801 — by H. Humphrey 27 St. James's Street.” In de kollektieve uitgaaf is het plaat 261.

Ook een origineele druk van No. 256 uit deze zelfde serie, met onderschrift: „The Magnanimous Ally. — Painted at Petersburg.”: spotprent op Czaar Paul I van Rusland, is hier in een gekleurd, exemplaar bijgevoegd.

November 1801,

a. NIET BIJ MULLER (No. 5610).

5952. „*Political-Dreamings! — Visions of Peace! — Perspective Horrors!*”

Windham, tegen den vrede gestemd, die allerlei voorspellingen deed, welke zijn tegenstanders voor chimères uitmaakten, ligt te bed en droomt; verschillende vreeselijke visioenen ziet hij in dien droom, welke hier rondom zijn bed afgebeeld zijn. Aan het voeteinde staat de Dood, op stelten, met een jacobijnemuts op 't hoofd; aan weerszijden van 't hoofdeinde een menigte mannen en vrouwen, allen zonder hoofd, van welke er twee (aan ieders zijde één) een papier in de hand hebben

waarop: „Oh! Remember Our Cause poor Ghosts of French Ladies and Gentlemen” en „Ah! See what is to become of Us, poor English Men of Consequence”. In 't midden op den achtergrond staat Engeland, als een vrouw met gebonden handen en gebroken Driestand, en met een strop om den hals, welke door Bonaparte wordt vastgehouden; deze wijst haar op de guillotine, links achter hem. Naast hem Pitt en Lord Hawkesbury, die het woord „Peace” schrijven op een papier, waarop bovenaan staat „Death Warrant.” Boven Bonaparte een vloermuis als Faam; boven het hoofdeind van het bed een arend (Frankrijk) met een haas (Engeland) als prooi en een olijftak in den rechterklauw, terwijl op een label, uit zijn bek komende, „Peace!” staat.

Naast 't bed zit „Justi cia”, treurende, op een nachtspiegel, met het gebroken zwaard vóór zich. Ratten met menschenhoofden doen zich om strijd te goed aan „Cheese Parings” en „Candle Ends”; deze laatste liggen in een trommel, met „Trea sury” op het deksel. Links op den voorgrond, onder de pieken, welke den Dood als stelten dienen, bierpul, bord met roastbeef, bisschopsmijter, enz. Kopie eener spotprent op de vredespreliminairen tusschen Engeland en Frankrijk, door J. Gillray. Gekleurde gravure, langw. in-fol., „Starcke sc. 1802”; rechts bovenaan gemerkt: „No^o XXII. XXIII.” Uit? Het origineel is, als No. 262, van de oude koperplaat herdrukt in *The Works of James Gillray*. Lond. 1851. J. Grand-Carteret, *Napoléon en images, estampes anglaises*. Paris 1895. No. 24.

December 1801.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5610).

5953. „*The Balance of Power*”.

Onderschrift gegraveerd onder een sinnenprent op de onderhandelingen over den vrede tusschen Engeland en Frankrijk? Op de eene schaal eener balans staat Bonaparte, op de andere Pitt en de Lord-Kanselier. De groote sabel, welke de eerste in de hand heeft, is blijkbaar zeer wichtig, daar zij de balans naar die zijde doet doorslaan. Uit Pitt's mond komen de volgende woorden: „So this is the Balance of Power — We have been making such a fuss about — a pretty piece of Business we have made of it, Curse that Sword of his, 't is that has made us kick the Beam.” Gekleurde gravure in-fol., (naar Ansell), s. n. v. gr., „Pub^d Decr 1, 1801 by S W Fores 50 Piccadilly” (Londen). Rechts bovenaan: „Folios of Caracatures (sic) lent out for the Evening”. Grand-Carteret. 25.

9 December 1801.

c. NIET BIJ MULLER (No. 5610).

5954. „*Plegtige inhaaling van zijn D. H. den Prins van Oranje en Graaf van Nassau buiten des zelve Residentie stad Dillenburg op den 9de Decemb^r 1801.*”

Links op den voorgrond prins Willem V, welke, uit zijn rijtuig gestapt, begroet wordt door een deputatie uit Dillenburg, die van de rechterzijde

naar hem toe komt; achter de deputatie een viertal trompetters te paard, eenige militairen en rijtuigen. Meer naar achter een corepoort, met het wapen van den prins en „Vivat Wilhelm” bovenin. Op den achtergrond de stad; op de wegen daarheen een menigte volks. Gekleurde gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met bovenstaand onderschrift, gegraveerd onder de plaat.

Februari 1802.

d. NIET BIJ MULLER (No. 5610).

5955. „*Cross Examination*”.

Spotprent op de vredesonderhandelingen tusschen Engeland en Frankrijk. Links Lord Cornwallis met den steek in de rechterhand. Hij houdt Bonaparte, welke tegenover hem staat, vast bij de revers van zijn jas en zegt: „There is great delay in our negociation coming to a conclusion, and I understand our People are very uneasy least you should be Humbugging us — Your fleet having sail'd has given cause for many conjectures, and to tell you the truth it puzzles me a little to know what your intention is.” Bonaparte, (veel kleiner dan de Engelschman), met een steek op het hoofd en beide handen rustend op 't geveat van een groote sabel, antwoordt: „I have to tell you Sir — that I do not chuse to give you the information you seem to wish for, and wether I sign or not is of little consequence to the Republican government — our fleet I am in hopes will pick up something.” Gekleurde gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., „Pub^d Febr 8th 1802 by S W Fores 50 Piccadilly.” (Londen). In den rechterbenedenhoek der plaat: „Folios of Caracatures (*sic*) lent out for the Evening.” Grand-Carteret. 27.

Februari 1802.

e. NIET BIJ MULLER (No. 5610).

5956. „*The political see-saw*.” — „*Die politische Schauckel*.”

Spotprent op Bonaparte. Het zwitsersch kanton Wallis (Waadtländ) had sieh in 1801 van de Helvetische confederatie afgescheiden en een republiek gevormd onder protectoraat van Frankrijk. Bonaparte is afgebeeld, staande op een landkaart van dit kanton, met den linkervoet op het wapen daarvan. Hij gebruikt de wijsvinger der rechterhand als draagpunt voor een wipplank; op het rechter-, omhooggaande gedeelte der plank is hij zelf afgebeeld, terwijl aan de andere zijde een man zit, met groote paruik op en met mantel en bef om; beiden hebben vervaarlijk lange neuzen; de laatste moet voorstellen het oude patrioerschap, de eerste het nieuw-modisch jacobinisme. Tusschen beiden in leest men op de plank: „Hodie mihi cras tibi”. Links op den achtergrond de stad „Milano”, hoofdstad van de toenmalige eiss-alpynsche republiek. Gekleurde gravure in-fol., „Drawn by Gillray, junior.” (pseudoniem) en met evenzeer gefingeerd adres: „London, Cheapside Misery-street. February 1802.” Verkleinde reproductie bij Grand-Carteret 28, die abusievelijk James Gillray als den maker noemt.

27 Maart 1802.

MULLER (No. 5611a).

5957. „Vreugde over de vrede geslooten tusschen de Bataafsche republiek en Engeland, te Amiens den 27 Maart A° 1802.”

Een kring van uitgelaten mannen en vrouwen uit allerlei standen danst rondom een monumentaal voetstuk, waarop de Maagden der bovengenoemde staten staan met de vlaggen van haar land bij zich, waarvan de stokken door een slinger van lauwertakken vereenigd zijn. De Oorlog wordt door den bliksem getroffen en tuimelt omlaag; de Haat, evenals de Oorlog links op de wolken, vlucht; rechts dalen de Kunsten, in sinnebeelden door engeltjes gedragen, weder op aarde neder. Op den voorgrond links taunt een koopman door een verrekijker naar de schepen, welke hij thuis verwacht, een joodsch schacheraar staat bij hem; rechts reikt een gebrekkige grijsaard den dorschvlegel aan een man, die zich van zijn jas ontdoet, het oog gericht op het koraal dat uit den hoorn des overvloeds steekt, welke de beide Maagden tusschen zich in hebben, sinnebeeldig aanwijzende hoe de vrede voorspoed brengt en er weder voedsel zijn zal voor den arme. Het krijgstuig is tot speelgoed geworden, want een jongaken, dat den militairen steek opgezet heeft, snijdt aan de voeten van den grijsaard brood met een sabel, terwijl een ander knaapje zijn vriendje den militairen jas wil aantrekken; geheel rechts is een man aan 't spitten, die geweer en sabel weggeworpen heeft. Gravure in-plano, naar C. Meijer, door J. E. Marcus, 1802. „Proefdruk.”

Hierbij: A. Fokke, Simonax., *Nieuwe vaderlandsche vrede-liedjens*. Amsterdam en Westzaandam, 1802. 24 blz. kl. in-8°.

27 Maart 1802.

NIET BIJ MULLER (No. 5611).

5958. „*Vrede is het heil van Europa.*”

Onderschrift eener sinnebeeldige teekening op dezen vrede. In een monumentale nis, met het Alziend oog bovenaan, staan de Vrede en een tweede sinnebeeldige vrouw op een voetstuk achter een schaal op voet, waaria reukwerk brandt; rechts vóór dien drievoot de Nederlandsche leeuw met den pijlbundel. Lager, op den twee treden hoogen vloer der nis, de Maagden van Frankrijk en Engeland, elkander de hand reikende over een brandend altaar. Op den voorgrond verschillende sinnebeeldige figuren; links landbouw, kunsten en wetenschappen, rechts den handel en de visserij voorstellende, waarbij Mercurius op een voetstuk; op den achtergrond ziet men aan deze zijde schepen; links een boerderij. Uitvoerige en zeer goede teekening in O.-I. inkt, in-plano, z. n., doch door D. Kerkhoff. Op de keerszijde van deze teekening een onafgewerkte proefdruk van de „Eersuil voor den luit: generaal C. van Boetselaar.” Zie No. 5102 hier voren, waar in plaats van Na Muller No. 5613, moet gelezen worden: Niet bij Muller No. 5611.

27 Maart 1808.

MULLER (No. 5615).

5959. „Gedenkteken op de algemeene vrede.”

Op de zes treden hooge estrade voor den tempel van Janus, welks deuren gesloten zijn, staat rechts van een altaar de koning van Engeland, links Bonaparte, beide met eenige lieden achter zich en de herauten met de wapenschilden der beide rijken aan weerszijden. Rechts drijft de Engel der wreke Oorlog en Tweedracht in den afgrond, terwijl op den voorgrond allerlei krijgstuig ligt; links Europa; boven haar, op de wolken, de Vrede in een triomfkar, door de Faam begeleid. Gravure in-plano, naar (en door?) D. Moens, met bovenstaand gegraveerd onderschrift. „Proefdruk.” De verklaring bij deze plaat behoorende, ontbreekt hier. Muller beschrijft *dit* exemplaar.

27 Maart 1802.

MULLER (No. 5618).

5960. „Vrede in Europa.”

Inscript in een doek, afhangende van de basuin van een der twee engeltjes, die als Faam zweven boven het hoofd der Bataafsche maagd, in het midden der plaat zittende onder een palmboom en met een kerk en de attributen van kunsten en wetenschappen rechts bij haar op den grond. Bonaparte, als Mars aan diezelfde zijde staande, stort in haar schoot een hoorn des overvloeds uit, dien hij met de rechterhand vasthoudt. In de linkerhand heeft hij een dolk. Achter Bonaparte ligt allerlei oorlogstuig, dat door den bliksem, die uit een donkeren hemel schiet, vernietigd wordt. Aan dezelfde zijde op den voorgrond een vijftal kinderen, die water, dat uit een steenrots springt, opvangen en drinken.

Links van de Maagd staan vier personen, met helmen op en in romeinisch gewaad, die elkander de hand reiken over een altaar, waarop een vuur brandt. Achter hen vier schepen, met de fransche, bataafsche, engelsche en Spaansche (?) vlaggen in top; geheel links een tempel, waar vóór gewapenden met veldteekens, voorafgegaan door musikanten met basuinen en andere muziekinstrumenten. Boven hen, in hemelsch licht, een drietal engeltjes, die een hoorn des overvloeds, met bloemen gevuld, over hunne hoofden uitstorten. Op den voorgrond, te midden van allerlei voorwerpen van handel en zeevaart, twee kindertjes, het een, met een kroon op, en een drietaal in de hand, stelt Neptunus voor, het ander heeft den gevleugelden hoed van Mercurius op het hoofd. Gravure in-plano, zonder enig onderschrift, „C. van Cuijlenburg, inv. et del.” „W. van Senus, sculpt.” „Proefdruk.”

NA MULLER (No. 5618).

5960*. *Eerzuil voor C. van Boetzelaar.*

Zie: No. 5958 hier voren, einde der noot.

27 Maart 1803.

MULLER (No. 5617).

5961. „Tempel des Vredes, Oppericht in den Jaare 1802.”

Onderschrift van een zeer uitvoerige zinneprent op den vrede van Amiens. Onder een op vier omlauwerde kolommen rustende koepel staat de Faam, met vredepalm in de linkerhand, op een voetstuk; vóór haar een altaar waarop een reukoffer brandt; rechts er van wordt het monster van den krijg vertreden door Bonaparte, voorgesteld als een „Romeinsche(n) held”, met den „vogel van Pallas” op den arm; links ligt een vrouw (Europa) geknield, achter wie 't Geloof staat met een kruis in de linker- en een gebroken juk in de rechterhand. Op de tweede der drie treden van den tempel ziet men rechts de Vrijheidsmaagd met hoed en speer en een tweede vrouwelijke figuur, de Fransche republiek, met een papier in de hand, waarop „Republieken Fransche. Italiaansche. Bataafsche. Helvetische. Walliserland. Ligurische. Lucca. der 7 Eiland.”. Aan hare voeten drie knaapjes, van welke er één de zwaarden doormidden breekt; het tweede heeft een Mercuriusstaf en een wimpel, waarop „Marine” staat, in de handen en het derde een met rozen en lauwertak omkransd portret van „Aartshertog Carel”, terwijl passer, kompas, enz. bij hen liggen. Links op den voorgrond een zinnebeeldige figuur (de Geschiedenis), omgeven door een zestal kinderen, met spade, koornschooft, en sikkel, met rozen versierde ploegschaar, enz.; links van dezen een knaapje met Neptunusvork en roeispaan. Links van den tempel staat een zuil met medaillons behangen, waarin de namen van gesneuvelde generaals en waarboven een engeltje een krans houdt; hooger nog drie engeltjes met vredepalm, olijftak en basuinen, aan één van welke een vaandeltje hangt met inschrift: „Algemeene Vrede Gealooten te Amiens 27 Maart 1803.” Boven op den koepel staat een duif met een olijftak in den bek; tegen het dak van den koepel vier medaillons met de wapens van Oostenrijk, der Fransche en Bataafsche republieken en van Engeland, terwijl in het lijstwerk daaronder, in het midden het beschie-ten der Bastille, aan weerszijden daarvan een gevecht is afgebeeld, den slag bij Marengo en dien bij Hochstedt voorstellende. Rechts van den tempel, boven in de plaat, de Faam met basuin en in de linkerhand vredepalm en een papier, waarop:

„Juich juich all' wat Zucht,
De Krijg is gevlucht,
Heel de aarde juicht með,
Loof God het is Vred.”

Daarover het uiteinde eener muur, met inschrift: „Noord Holland”, waarop Haan, Dog en Leeuw en waartegen de „Slag by Bergen” en daaronder de „Slag by Castricum” afgebeeld zijn. Van den koepel hangt aan een guirlande het door drie engeltjes vastgehouden borstbeeld in

medaillon van „Bonaparte Bevrediger der Waereld”, bestraald door 't Alziend oog. Aan elk der voorste kolommen van den tempel twee vaantjes, links met de inschriften: „Fleurus”, „Jemappe”, rechts met: „Rivoli”, „Vendée”. Op den achtergrond, tusschen de kolommen door, ziet men den tocht over den St. Gothard afgebeeld. Gravure in-plano, naar C. van Waard, door C. Brouwer, met adres van H. A. Banse „te Amsteldam”. „Proefdruk”. Muller beschrijft het exemplaar van Mr. S. van Gijn.

Hierbij: „Verklaaring van het monument getyeld tempel des vredes, opgericht in den jaare 1802.” 1 blad langw. in-4°, in boekdruk, in filestrand.

27 Maart 1803.

MULLER (No. 5614).

5962. „Op de voltrokkene algemeene vrede.”

Zinneprent op den vrede van Amiens. Links op den voorgrond bindt een vrouw een viertal rijkswapens samen. Achter haar een sinnebeeldige vrouwenfiguur met olijftak des vredes in de rechterhand en wier linkerhand gekust wordt door een andere vrouw, die zich voor haar nederbuigt. Op den achtergrond en omhoog de engel des vredes, uit wier handen Europa, opgestaan van haar stier, twee kindertjes (beeld der eendracht?) ontvangt. Grootendeels gepointilleerde gravure in ovaal, gr. in-fol., naar G. [W.] Kok, door L. Portman, met bovenstaand gegraveerd onderschrift, waaronder men links, eveneens gegraveerd, in het hebreuwsch (niet grieksch zoals Muller bij vergissing meldt), rechts in 't hollandsch leest: „Want de Heer gebied alhier den Zegen en het Leven.” „Proefdruk”.

27 Maart 1803.

MULLER (No. 5618).

5963. „Algemeene vrede, gesloten den 27 Maart 1802.”

In gegigureerde letters is 't bovenstaande gegraveerd en omgeven door verschillende sinnebeeldige figuren waartusschen aan weerszijden een medaillon. Bovenaan, als op wolken gaande, twee sinnebeeldige vrouwen, Vrede en Standvastigheid; de laatste het borstbeeld *en relief* van Bonaparte vasthoudende; aan hare voeten de attributen van handel en landbouw, de wapens van Turkije, Oostenrijk, Pruisen en Spanje. Boven deze groep de Faam met olijfrans, vredepalm en de wapens van Engeland en van de Fransche republiek. In het medaillon links is de „bloeienden Koophandel”, in dat ter rechterzijde de „Groote Vischerij” afgebeeld; boven het eerste een trofee van de vlaggen van Denemarken en Zweden en het wapen van Rusland, boven het laatste de vlaggen der Bataafsche en Fransche republieken en het wapen van Zwitserland. Links onder het medaillon attributen van landbouw en handel, rechts van scheepvaart en vischerij. Onder het inschrift is links de Sterkte afgebeeld, die 't Bedrog en 't slavenjak vertreedt; rechts de Engel der Deugd, welke

Rijkdom en Wetenschap op het bovenstaand inschrift wijt. Gravure in-plano, naar E. Ziesenis, door J. E. Marcus, met adres van Langeveld & Hulsebosch (te Amsterdam).

Hierbij op een smalle strook, in boekdruk, de „Verklaaring van het monument voor den algemeenen vrede.“, in twee kolommen en met hetzelfde adres der plaat.

Van deze gravure zijn hier drie staten aanwezig:

a. een onafgewerkte staat vóór de namen van teekenaar, graveur en uitgever; van het inschrift alleen: „Algemeene vrede, gesloten“.

b. een afgewerkte staat; proefdruk; als voren doch met het geheele inschrift.

c. de hier boven beschrevene. Zie: Saakes, a. w. Augustus 1802.

27 Maart 1802.

MULLER (No. 5620).

5964. „Vrede. Gesloten te Amiens den 27 Maart 1802, tusschen de Fransche Republiek, Spanje, de Bataafsche Republiek en Grootbritannien.“

Onderschrift van een sinnenprent op den vrede van Amiens. Het volgende is ontleend aan de uitlegging, op een langw. in-18°. blaadje bij de plaat gevoegd, met het opschrift: „De verbeelding des schilders is deze: De schoonste Dogter des Hemels, DE VREDE, keert als de lang gebedene bewoonster der Aarde weder uit het Ongeschapene Licht, . . . en brengt der gefolterde Menschheid, . . . den vruchtdragenden Olijftak, . . . De afgematte oorlogsgaest keert . . . terug binnen de vesten, terwijl de vaale Nacht van het voorleedene voorbij gaat, en zich het bloozend morgenrood aan den gezichtskinder . . . verspreidt, . . .” Gepointilleerde gravure in-plano, naar J. Kuijper, door L. Portman (de letters door Kloekhoff), „Opgedragen aan den Raad van Binnenlandsehe Zaaken der Bataafsche Republiek, door E. Maaskamp.“ en met adres van desen „Juni 1802“. Zie: Saakes a. w. Augustus 1802. Een „Eerste Proefdruk“ kostte f 10.10.- „in Couleuren“ f 14.-.-.

Aanwesig in twee staten:

a. Proefdruk vóór de letter, gekleurd, alleen met „L: Portman, so:“ in licht getraceerde letters, rechts onderaan de gravure, als eenig inschrift. Muller No. 5620a.

b. De hier boven beschrevene. Op desen lateren staat ziju de onvoldoend uitgeschrapte letters van den graveursnaam nog duidelijk zichtbaar boven de veel grooter daaronder geplaatste. Muller No. 5620a.

27 Maart 1802?

NIEUW MULLER (No. 5621).

5965. *Zinneprent op den Vrede van Amiens (?)*

Boven in 't midden der voorstelling daakt de Vrede, met Mercuriusstaf in de rechter- en olijftak in de linkerhand, op de wolken neder.

Rechts reikt een engeltje aan de Bataafsche maagd, omgeven door de attributen van handel, kunsten en wetenschappen, de speer met vrijheidsmuts. Links de Godsdienst bij een drievoot, waarop reukwerk brandt, en aan wie een ander engeltje den Bijbel overgeeft, terwijl een derde Nijd, Oorlog enz. in den afgrond jaagt. Op den achtergrond de zee en een havenplaats aan een rotsachtige kust. Teekening in O.-I. inkt langw. in-4°, z. n.

1803.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5622).

5966. „Oorlog.”

Pendant der hier boven onder No 5964 beschreven prent. Ook bij deze plaat is een verklaring op een smal strookje papier, even als dat bij No. 5964, door Muller niet vermeld, die van deze voorstelling een staat met engelsch onderschrift: *War*, beschrijft. „De schoone Godheid DES VREDES vertoond zich hier als de Aarde ontwijkende, ... Reeds onmiddelijk na haar opvaart vertoonen zich op Aarde de onzaligheden van het Oorlog. Een Krijgsbende, ... rukt voorwaards, ... De lijdende Menschheid verschuilt zich als een weêrlooze Familie in een hol,” enz. Gepointilleerde gravure in-plano, naar en door denzelfden teekenaar en graveur als van No. 5964.

Van deze plaat zijn hier twee staten aanwezig:

a. Proefdruk vóór alle letter, gekleurd. Muller No. 5622b.

b. Afdruk in zwart, nu met het onderschrift, de namen van teekenaar en graveurs, en met dezelfde opdracht van den uitgever als bij No. 5964b, onder het onderschrift. N. b. M.

Saakes, a. w. Juli 1803, ofschoon er onder het onderschrift der plaat staat: „Uitgegeven Aug. 1803. bij E. Maaskamp” enz.

Maart 1803.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5622).

5967. „*Mr. and Mrs. Bull. looking over their Accounts.*”

Spotprent op 't verlies van Ceylon door de Hollanders en Trinidad door de Franschen. In het midden zit John Bull in een leunstoel en siet met verbazing de hooge rekening in, die vóór hem op een tabouret ligt. Links achter zijn stoel staat een vrouw, die tot John Bull zegt: „By S! Patrick. I thought there would be a pretty reckoning — you know M^r. Bull, when I was first united to you, I said you was very careless about your accounts — always leaving it to your Foreman M^r. Billy — & I knew he was in the habit of laying it on thick.”, waarop de Engelschman antwoordt: „Thick! D—n me but it is laid on with a Trowel — it almost lifts my wig off — to look at it.” Aan de andere zijde van de tabouret zit een Engelschman, met toga en bef (Addington), die tot John Bull zegt, dezen wijzend op Bonaparte, rechts naast hem gezeten, met een kaart, waarop „Ceylon” en „Trinidad” zijn aangeduid, „Ay! but Johnny —

look what this Gentleman has to shew (*sic*) you.”, terwijl Bonaparte zegt: „Here Mr. Bull - here's crumbs of Comfort - Cedar, Cinamon, and Tobacco for nothing.” Geleerde gravure langw. in-fol., naar Woodward, door Roberts, met adres van P. Roberts te Londen, „28 Middle Row, Holborn”. Niet bij Grand-Carteret.

1565—1802.

MULLER (No. 5623).

5968. „Tafereel van het stadhouderschap in de Nederlanden van A^o 1565 tot 1802.”

Afbeelding van een trap leidende naar een gaanderij; tegen den muur hangt een schilderij, waarop het verbond der edelen, de aanbieding van het smeekschrift aan de landvoogdes en de onthoofding van Egmond en Hoorne zijn afgebeeld. Op de eerste trede, van boven af, schiet Balthazar Gerards prins Willem I dood. Op de tweede trede Maurits met weegschaal en zwaard in de handen; de werken van Gomarus liggen in de schaal welke doorslaat, omdat Maurits' zwaard aan die zijde op de balans rust. Op de derde Frederik Hendrik met de schaal der Gerechtigheid. Op de vierde Willem II, die aan Andries en Cornelis Bicker zijn ongenoegen over de amsterdamsche regeering betuigt. Op de vijfde staat de koningstadhouder Willem III. Op de zesde Willem IV, als erfstadhouder. Op de zevende Anna, weduwe van Willem IV, en de hertog van Brunswijk-Wolfenbützel, terwijl van de achtste (de onderste) trede Willem V op een steen stapt, waarover een tapijt ligt, met inschrift: „Oranjestein”. Hij wordt ondersteund door Fredrik Wilhelm, koning van Pruisen rechts en iemand die Bonaparte moet verbeelden links voor den toeschouwer. Rechts van de trap, op den tweeden grond, een zittend beeld van de Nederlandsche maagd, in een nis, waaromheen de wapens der zeven provinciën. Gravure in-plano, naar en door W. Kok, met adres van I. D. Jongh. Saakes, a. w. Mei 1804.

Van dese prent zijn twee staten hier aanwezig:

- a. Vóór het onderschrift, doch met de namen van teekenaar-graveur en uitgever. (N. b. M.)
- b. „Proefdruk.” met onderschrift.

1803.

MULLER (No. 5625).

5969. „Monument ter aandenking aan Unie en Stadhouderschap.”

Zie: Na Muller No. 5676 hierna.

18 April 1802.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5627).

5970. „*Napoleon Bonaparte Premier Consul. s'est rendu à Notre Dame pour y entendre la Sainte Messe célébrée par le Cardinal Caprara légat a latere près le Gouvernement Français le 18 Avril 1802 An X.*”

Zinnsprent naar aanleiding van de herstelling der Roomsch-Kath-

lieke godsdienst in Frankrijk, bij proklamatie van 18 April 1802. Bonaparte wordt op deze prent voorgesteld als beschermmer van het kruis, dat hij met de rechterhand steunt en dat engelen, links op de plaat, door daaraan vastgemaakte koorden weder oprichten, terwijl rechts door het breken der koorden, waarmede de duivels het omlaag willen houden, al deze booze geesten, door den wraakengel met bliksemstralen getroffen, in den brandenden afgrond storten. Boven dezen engal leest men in den plaatrand: „l'Ange foudroyant les méchans.”; boven het kruis: „N. S. Jesus-C. prie Dieu son Pere pour ses ennemis”, en links boven de Godsdienst op de wolken, met evangelie en miskelk, waarboven de hostie in een glorie zweeft, „la Religion Triomphante”, onderaan, ter zelfder zijde op den voorgrond, eenige geloovigen. Gekleurde gravure in-fol., z. n. v. gr., met adres van Delion Rue Copeaux N°. 499 te Parijs en bovenstaand onderschrift, gegraveerd in den ondersten plaatrand.

18 April 1802.

3. NIET BIJ MULLER (No. 5627).

5971. „*La Religion Triomphante*”.

Midden boven een verkleinde kopie der vorige prent staat dit opschrift, dat dáár als verklaring van de sinnebeeldige figuur links in den bovensten plaatrand is gegraveerd. Het onderschrift van het vorig nummer is hier ook overgenomen tot „Legat a latere”. Gravure in-4°, z. n. v. gr. Rechts bovenaan gemerkt: „N°. XX.” Uit dezelfde serie als No. 5952 hier voren.

7 Juli 1802.

MULLER (No. 5629).

5972. „Afbelding van den swaaren brand te Arne-
muiden, in Zeeland, den 7den Julij 1802 des avonds
om elf uren waar door verscheijden soutkeeten tot den
grond toe in den asch gelegd zijn.”

Onderschrift onder de afbeelding van dezen brand. Op den achtergrond de brandende huizen; op den voorgrond allerlei volk, schutters, de brandspuit, enz., geheel rechts een man met een fakkel, waarvan vlam en rook samen onevenredig groot zijn. Onder het onderschrift: „Eerste plaat Proefdruk.”

De „Tweede plaat Proefdruk.”, hier mede aanwezig, heeft tot onderschrift: „Het woedend afbranden der soutkeeten, te Arnemuiden op den 7 den Julij 1802, des avonds om elf uren, op den weg naar de zaagmoolens.” Twee gravures langw. in-fol., naar en door George Koekers 1802.

22 November 1802.

MULLER (No. 5630a).

5973. „Vergaan van het Schip de Vrede den 22 Nov.
1802.” — „Aanspoelen der Lijken.” — „Lijkstatie van
Capt. G. Scheeler.”

Onderschriften onder drie afbeeldingen boven elkaar, waarop de san-

gegeven feiten op vrij primitieve wijze zijn voorgesteld. Het schip had troepen aan boord, voor de Kaap de Goede Hoop bestemd en verging op de engelsche kust. Onder de omgekomenen o. a.: P. Hanegraaf, kapitein-ingenieur en B. E. Abbema, onder-koopman „in dienst der *Asiatische Besittingen*”. Gekleurde gravure kl. in-8°, z. n. v. gr., behoorende in *Naauwkeurig en waarachtig verhaal, van 't vergaan van het bataafsch transportschip de Vrede, In den nacht, tusschen den 22sten en 23sten November, 1803. Tweede druk.* Amst., G. Roos, 1808. kl. in-8°. 16 blz.

9 Maart 1808.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5681).

5974. „*Gezigt van de Hooge Ijsbergen in het Zuid Westen der Stad Harlingen op een gedeelte der Stad over het Hoofdt, A° 1803.*”

Op den voorgrand een uitgestrekte ijsmassa, rechts op den achtergrond de stad. Teekening in O.-I. inkt, langw. in-fol., door N. Baur. „18de 08”, met bovenstaanden titel in H. S. links onderaan op het opzetpapier.

Mei 1808.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5681).

5975. „*Bewys van lidmaatschap in de maatschappy van verdiensten, onder de zinspreuk: Felix Meritis; te Amsteldam: voor De Heer Gerrit Lamberts*”.

Bewijs van lidmaatschap in zeer primitieven vorm, dat aan de voorzijde bovenstaande woorden heeft, (terwijl aan de achterzijde te lezen is „Ten blyke van Echtheid geteekend door *Hidde Heeremiet* Secretaris der Maatschappy.” Het is n.l. een stukje bordpapier, waaromheen een wit papiertje geplakt is, met het bovenstaand formulier. Het in romein gezette in den titel en het cursieve in de noot is in H.S. In een begeleidende circulaire van 12 regels, gedateerd Mei 1808, wordt medegedeeld, dat het groot aantal leden dezen maatregel noodig heeft gemaakt.

Mei 1808.

MULLER (No. 5682).

5976. „*Bijeenkomst van den Hoog Ed. Gestr. Heer Generaal J. W. Janssens. Gouverneur van de Kaap de Goede Hoop, met het Opperste Hoofd der Kaffers. Gaiika, in het Kafferland, aan de Katrivier, in Bloei-maand van 1803. N° 3.*”

Onderschrift onder de afbeelding eener vallei, waar, in het midden op den voorgrand, beide genoemde mannen elkander de hand drukken. Links de staf en het escorte van den generaal, iets hooger op zijn kamp en de overige troepen in linie. Rechts, achter een terreinpleel, het gevolg van het Kafferhoofd. Op den tweeden- en den achtergrond gebooms en bergen. Gravure in kleuren, in de manier van gekleurde teekening, naar

„De(n) Chev:(allier) Howen, en J. Smies”, door L. Portman, met adres van E. Maaskamp te Amsterdam.

Behalve deze, ook door Muller beschreven prent, in het onderschrift als „N° 3” aangewezen, zijn hier nog aanwezig twee, door hem niet vermelde, n.l.:

„Eene horde van Kaffers op reis. N° 2” en „Gesigt van het fort Frederik en verder militair etablissement aan de Algoa-baai, op de zuidkust van Afrika. N° 4.” Van denzelfden graveur, doch de laatste naar W. B. E. Paravicini di Capelli, aide-de-camp van den generaal, naar wiens schetsen de teekeningen door Howen en Smies vervaardigd werden.

Deze platen behooren tot een serie van vier stuks; No. 1, hier ontbrekende, stelt voor: „Het gezigt van eene Kaffersche Kraal, met derzelver Veekampen,” enz. Bij iedere prent behoort een „bijzondere Beschrijving.” Het viertal verscheen afzonderlijk, doch als aanhangsel van: L. Alberti, *De Kaffers aan de Zuidkust van Afrika*, enz., een werk dat in 1810 het licht zag, en dat ook nog drie platen in kleiner formaat bevat. Saakes a. w., Augustus 1810.

1808.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5632).

5977. „*John Bull listening to the quarrels of State affairs*”.

Onderschrift onder een spotprent op Bonaparte en de Engelschen. Rechts is de eerste in gesprek met den Lord-Kanselier en zegt: „And so, — if you do so — I do so!”; de Engelschman antwoordt: „O! — O!!” Links van hen een engelsch burger (John Bull) vooroverstaande, met de handen op de knieën geleund en zeggende: „I declare my very wig, stands an end with Curiosity ² What can they be quareling about? — O that I could but be let into ⁷ the secret if I ax (*sic*) our gentleman concerning it, tis ten to one if he tells me the right story.” Geleerde gravure langw. in-fol., (naar Rowlandson), z. n. v. gr., met adres van R. Ackermann, te Londen. 1 May 1808. Grand-Carteret, a. w. No. 56.

1808.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5632).

5978. „*Armed-Heroes*;”.

Begin van het inschrift bovenin een spotprent op de vrees in Engeland voor een inval door Bonaparte; verder leest men nog: „vide; Military Appearances, at St. Stephens & at St. Cloud’s, on ² day of Defiance.” Rechts van het Kanaal Bonaparte als karikatuur, de hand aan ’t zwaard, een onevenredig groote steek op en den linkervoet op een prent, waarop twee mannen aan weerszijden van een tafel zitten, met een „Pâté Daine” er op. Onder die prent staat:

„Eh! Sire, n’êtes vous pas Anglois | Mais... qui touche mouille.”

Dit onderschrift komt op de oorspronkelijke gravure van Gillray niet voor.

Links van het Kanaal Addington, die naar Bonaparte kijkt en zeer bevreesd is, maar zich moedig voordoet; hij staat met uitgetrokken sabel in den arm, doch heeft in zijn zakken twee fleschjes medicijnen: „Stimulating Draft“ en „Composing Draft“; hij zegt:

„Who's afraid! dam'me! —

O Lord, O Lord - what a Firey Fellow he is!

— Who's afraid! damme!

— O dear! what will become of ^o y RoastBeef!

dam'me! Who's afraid?

O dear! O dear!”

Hij wordt verondersteld de met grooter letter gezette woorden luid uitgeroepen, de andere zacht gezegd te hebben.

Tusschen zijn voeten staat een schotel met gebraden vleesch, in welks rand men leest „O! the Roast Beef of Old England“, de eerste regel van een bekend lied. Achter hem drie personen, twee opgewonden met de hoeden swaaiende en elkaar toeroepend: „Who's afraid Brother Hely?“; „Who's afraid! Brother Bragg“; dezen zijn Hely Addington en Bragg Bathurst, leden der familie Addington, door den invloed van dezen in voordeelige ambten gekomen; de derde, lord Hawkesbury, („very tamely repeating his grand threat of marching to Paris“, volgens Wright and Evans, *Historical and descriptive account of the caricatures of James Gillray*), zegt ook „Ah who's afraid now of Marching to (*sic*) Paris? — ah whos afraid now“. (Vgl. No. 5952 hier voren).

Onder het inschrift bovenin de prent staat tusschen haakjes:

{ Throughout the World, Heroes but Two Wee (*sic*) See }
 * { Great Doctor A —, and Liffle (*sic*) Bouncing B —, }

A is Addington, om de betrekking van zijn vader bijgenaamd de dokter; B is natuurlijk Bonaparte.

Met het oog op Engeland zegt de laatste:

„Ah! ha, sacré dien! vat do I see yonder?

Dat look so invitinly Red & de Vite? —

Oh by Gar! I see tis de ROSS Beef of Londres

Vich I vill chop up, at von letel bite!”

Gekleurde gravure langw. in-4°. door Starck, evenals de volgende uit dezelfde serie als No. 5971 hier voren. Kopie van de veel grootere origineele prent van J. Gillray, waarvan een herdruk, onder No. 276, voorkomt in *The works of James Gillray*. Lond. 1851. Verkleinde reproductie bij Grand-Carteret 63, die bovenstaand versje vertaald weergeeft, doch ten deele foutief.

1803.

c. NIET BIJ MULLER (No. 5632).

5979. „*French Invasion* — — — *Landing in Great Britain.*“

Spotprent op den voorgenomen, doch nooit uitgevoerden overtocht van

Bonaparte naar Engeland. Rechts twee kanonnen door eenige Engelsen bediend; links het gelande fransche leger in de grootste verwarring vliechtende, waaronder Bonaparte, die zijn sabel wegwerpt, op een wit paard. Gekleurde deutsche kopie, langw. in-fol., z. n. v. gr., van de veel grootere plaat van James Gillray, onder No. 278 van de origineele koperplaat herdrukt in *The works of James Gillray*. Lond. 1851.

Het origineel heeft als opschrift: „French Invasion, - or - Buonaparte Landing in Great-Britain.” Grand-Carteret 69.

1808.

d. NIET BIJ MULLER (No. 5632).

5980. „*Buonaparte, 48 Hours after Landing!* —”

Onderschrift van een spotprent op Bonaparte en zijn voorgenomen landing in Engeland; na de bovengenoemde woorden volgt nog: „Vide „John Bulls Home-stroke, Armed-en-Masse.” Rechts een engelsch militie-soldaat met het hoofd van Bonaparte op een mestvork gestoken, zeggende: „Ha! my little Boney! — what do'st think of Johnny Bull now? — Plunder Old England! hay? — make French Slaves of us all! hay? — ravish all our Wives & Daughters! hay — O Lord help that silly Head! — to think that Johnny Bull would ever suffer those Lanthorn Jaws to become King of Old Englands Roast-Beef & Plumpudding!” In zijn met eikenloof versierden hoed staat: „Britons strike home”. Op den achtergrond een aantal militia-men, die, bewapend met geweren of pieken, de hoeden eveneens met eikenloof versierd en met een vaandel bij zich, het dragen van het afgeslagen hoofd toejuichen. Boven in de gravure: „This is to give information for the benefit of all Jacobin Adventurers, that Policies are now open'd at Lloyd's — where the depositer of one Guinea is entitled a Hundred if the Corsican Cut-throat is Alive 48 Hours after Landing on the British Coast”. Gravure gr. in-fol., naar en door J. Gillray, „Pub! July 26th 1803. by H. Humphrey . . .”; onder No. 293 van de origineele koperplaat herdrukt in *The Works of James Gillray*. Lond. 1851. Verkleinde reproductie bij Grand-Carteret No. 88, die de woorden: „Policies are now open'd at Lloyd's” vertaalt: „des bureaux de police (!) sont, dès maintenant, ouverts à Lloyd.” Andere, nog kleinere reproductie in: *Napoléon. La République. Le Consulat. L'Empire. Sainte-Hélène* Paris, Hachette & Cie (1895), langw. kl. in-fol.

1808.

e. NIET BIJ MULLER (No. 5632).

5981. „*After the Invasion — The Levée en Masse — or Britons Strike Home.*”

Onderschrift van een spotprent als voren. Rechts een engelsch militair met het hoofd van Bonaparte op een mestvork gestoken en zeggende: „Here he is Exalted my Lads 24 Hours after Landing”. In 't midden een boer, met het kruis-lederwerk van een soldaat, die tegen een tweeden, geheel links staanden militie-soldaat zegt: „Why Harkee, d'ye see, I never liked Soldier-

ing afore, but some how or other when I thought of our Sal(,) the bears, the poor pigs, the Cows and the Geese, why I could have killed the whole Army my own Self.", waarop deze soldaat antwoordt: „Dang my Battons if that beant the Head of that Rogue Boney — I told our Squire this Morning, what do you think say'a I the Lads of our Village can't cut up a Regiment of them French Monnsheers, and as soon as the Lasses had given us a Kiss for good luck I could have sworn we should do it and so we have". De hoofddeksels van allen zijn met eikenloof versierd, waarin de volgende inschriften: In den hoed van den het laatst vermelden soldaat staat „Heart of Oak"; in dien van den boer: „Britons never will be Slaves"; op dien van den eerstgenoemden soldaat: „we'll fight and Conquer again and again".

Op den achtergrond de Franschen in zee vluchtend voor de Engelschen, die op hen vuren; onder de vooruitgestoken armen van den soldaat, die het hoofd van Bonaparte omhoog houdt, ziet men twee vrouwen, lijken be-roovende; de een zegt tegen de andere: „why this is poor finding I have emptied the pockets of a score and only found one head of garlic 3 onions & a parcel of pill Boxes". Geleurde gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., „Pub^d Aug: 6th 1808 by S W Fores 50 Piccadilly", (Londen). Rechts onder de plaat staat: „Folios o(f) Caracatures (sic) lent out for the Evening".

De rechterhelft dezer prent heeft veel overeenkomst met de vorige door Gillray, en is wellicht in navolging van die gemaakt.

1808.

f. NIET BIJ MULLER (No. 5682).

5982. „Resolutions in case of an Invasion!!”

Spotprent op de voorgenomen landing van Bonaparte. In zes voorstellingen, twee aan twee boven elkaar, is in beeld gebracht, wat men in dat geval van plan was met hem te doen. Uit de inschriften bij iedere afbeelding blijkt voldoende wat elk der voorgestelde personen met hem uitvoeren wil. Zij volgen daarom hier:

1. „Taylor." „I'll trim his skirts for him".
2. „Barber." „I'll lather his whiskers".
3. „Apothecary." „I'll pound him".
4. „Cobler." „I'll strap his Jacket".
5. „Publican." „I'll cool his courage in a pot of Brown Stout".
6. „Epicure." „I'll eat him".

Geleurde gravure langw. in-fol., (naar West), z. n. v. gr., „London Pub^d Aug 8. 1808. by W. Holland. n°. 11 Cockspur Street - Pall Mall". Grand-Carteret 90.

18 Oktober 1808.

NIET BIJ MULLER (No. 5687).

5983. „Aanspraak en gezangen, ter gelegenheid der uitdeeling van eene fraaije en op de gebeurtenis toepasselijke

lijk geschilderde tabaksdoos, aan Matthys Moolenaar, Van Zandvoord; wegens het constitutioneel (sic) gezelschap te Haarlem, voormaals volksvergadering, den 15den October, 1803. door A. Loosjes, Pz."

Titel van een verhaal dezer plechtigheid, waarvan zoover ik weet, geen plaat bestaat. Moolenaar had een visscherspink gebluscht, welke te Zandvoort voor anker lag, en door de Engelschen, na geplunderd te zijn, in brand gestoken was. Niet zonder overdrijving werd deze daad in dit werkje verheerlijkt. Met inbegrip van den titel, 28 bladzijden in-8°.

1804.

MULLER (No. 5638).

5984. „Sic obstitit frigentibus magister rodopodicus”.

Onderschrift eener spotprent op prof. H. J. Royaards en zijn strijd met prof. G. Bonnet over de Drieënhed; tekening in kleuren langw. in-fol., zonder naam. Royaards zit met plak en roede op een ezels, uit welks mond de woorden komen: „ma foi, non plus que nous l'Homme n'est qu'une bete Boileau Sat 8”. De ezels wordt geleid door een pedel welke zegt:

„voiez voiez quel etalage
quel train brillant, quel equipage
ah! c'est superbe, c'est superbe
en verité.”

De ezels ontlaast „Brief 1803”, „2e Brief”, „Bylage 1804”. Hiermede worden bedoeld: G. Bonnet, *Brief (en Tweede Brief) aan een Vriend, bij gelegenheid van zene Aanteekening in de Bibliotheek van Theologische Letterkunde, . . . aangaande den Staat van den Godsdienst en Godgeleerde Studiën in het Sticht van Utrecht, in 1803 en Bijlagen tot de twee Brieven van G. Bonnet, in 1804* verschenen.

De professor, achterom ziende, strekt zijn rechterhand gebiedend uit naar een man, die een sleutel steekt in het slot van een deur, waarboven de „Sol Iustitiae?” prijkt, terwijl hij den man toeroept: „Veto! claudatur”, waarop de ander antwoordt: „χατος ερα”. Hooger, rechts van de deur, een afbeelding van Adam en Eva bij den boom met de slang, waaronder: „Serpens re vera locutus est?” Bij den ezels links twee mannen blootshoofds; geheel links drie andere, alle met rozetten in de een of andere faculteitskleur op den hoed of aan 't geveest van den degen; één der drie laatstgenoemden zegt:

„au maitre Rodopodicus
la rage de regner
se peint in posterioribus
par ambition enfés”.

3 Maart 1804.

MULLER (No. 5639).

5985. „Afbelding van het gevegt der Divisie Com-

missie vaarders (Uitgerust onder directie van de Heeren Adriaan Teyler van Hall en Engel van de Stadt.) onder Commando van Saint Faust en het Engelsch Fregat Amethes Capt. Campbell; in de Noordzee 3 Maart 1804."

Inscript in een lambriseering onder de afbeelding in medaillon van een scheepsgevecht. Tusschen voorstelling en onderschrift een 4-regelig versje: „Das doet **NATAAFSCHE TROUW**, met **DEUGD** en **EER**, **VERBONDEN** (*) De Brit gevoelen, wat het vrije Volk vermag," enz. Het sterretje bij „verbonden" verwijst naar het woord „**UNIE**." onder het vers. Stelt men „**UNIE**" in de plaats van „**VERBONDEN**", dan geven de in klein kapitaal gezette woorden de namen der vier kaperschepen weêr. Gravure in-8°, z. n. v. gr., hier zonder randwerk. Uit: *Nederlandsche Mercurius*.

Mei 1804.

NIET BIJ MULLER (No. 5639).

5986. „*A great man on his hobby horse. A Design for an Intended Statue on the Place La Liberté at Paris*”.

Karikatuur op Napoleon, tot een verbazend lang en dun mensch uitgerekt. Hij rijdt op een gekroonden schimmel met een halsband om, waarop „power" staat, terwijl men op den staatriem „libertas" leest. In 's keizers zwaard is gegraveerd: „Vive la republique". Een halve wereldbol, waarop: „Swisserlan(d)", „Germany" en „Italy" zijn aangegeven, dient het paard tot voetstuk. De plaat is gemaakt naar aanleiding van het proclameeren van het keizerrijk. Gekleurde gravure seer gr. in-fol., z. n. v. gr., toegeschreven aan Rowlandson. Grand-Carteret, 185.

5 Juli 1804.

MULLER (No. 5640b).

5987. „Lust tot onderzoek”.

Inscript in een luchtballon, welke men op alle manieren tracht te vullen, doch te vergeefs. De plaat is een geestige spotprent op den mislukten tocht van Hopman en Loude, die met hun ballon zouden opgaan aan den Overtoomschen weg. Op den voorgrond der prent zijn allerlei lieden bezig met het aanbrengen van vaten sink en vitriool, van kuipen met pijpen er op, waarin het gas zich moest ontwikkelen; één man, rechts, duwt een kar, gemerkt „N° 11.", waarvoor twee typisch geteekende honden trekken; links ziet men o. a. een mannetje zijn pruik verliezende door de haast, waarmede een achter hem aankomende persoon een emmer met „goat" brengt om den ballon te doen rijzen, die eenige andere lieden door behulp van een takel omhoog willen trekken. Aan iedere zijde tracht een kavalierist het opdringen der menigte te keeren. Op den voorgrond blaasbalgen, klisterspuit, glazen-spuut, te midden waarvan een man een „wyn"mand en een wieg naar den luchtbal toesleept. Op den achtergrond vele toeschouwers. Gekleurde

gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., (naar J. Smies, door J. E. Marcus of D. Veelwaard).

5 Juli 1804.

MULLER (No. 56416).

5988. „Bureau.”

Gezicht in het kantoor der heeren Hopman en Loude, in de nabijheid van het terrein waar de ballon op zou gaan, daar men deze links op den achtergrond ziet. Tegen den muur haagen vijf platen; drie van mislukte tochten van „Montgolfier.” „Blanchard.” en „3 Russische dames.”; één met onderschrift: „Schol en Scherm” en een waarop „Hopman en Loude.” sija afgebeeld met „d' kous op de kop” Van de soldering haagt het schuitje af, dat voorstellen moet onder aan den ballon te hangen; lange goudsche pijpen, een wandelstok, een groene parapluie, twee koffers, een klein kanon, een thermometer ziet men in of aan het schuitje.

Op een vat „zink”, in 't midden van het „Bureau”, zit een notaris, bezig op een lange reep papier, de „uiterste wille van de Heeren Hopman & Loude & C^h.” te schrijven, die half gekleed naast hem staan, terwijl hunne vrouwen wanhopig zich de haren uit 't hoofd trekken en de kinderen huilen. Een omroeper maakt aan den ingang van 't „bureau” bekend, dat het vertrek zal plaats hebben „te 5 uren praecis!”, terwijl twee mannen, aan het venster naast den ingang, het drak hebben met „Lootje.”s uit te geven aan de buitenstaande menigte. Links op den achtergrond plakt een man een biljet tegen een muur of schutting, waarop men leest: „Lust tot onderzo(ek) Lugtbel”. Op den voorgrond in het lokaal ligt een papier met inschrift: „Al die ons opvischt zal f 50. tot een Vereering hebben”; naast dit papier een „ryzak.” en een „Amst(erdamsche) Courant”. Het onderschrift van deze en van de vorige gravure is: „Het jaar 1804!!!”: dit onderschrift is bij de hier aanwezige prenten weggesneden. Gekleurde gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., (naar J. Smies, door E. J. Marcus of D. Veelwaard). Pendant van 't vorig nummer.

5 Juli 1804.

MULLER (No. 5642).

5989. „Lust tot onderzoek.” — „A. Hopman. L. S. Loude.”

Afbeelding van de zeer ontramponeerde luchtballon, boven een lambricering, waartegen in het midden een liggend ovaal staat, waarbinnen men bovenstaande inschriften leest. Het eerste, de naam van den ballon, in een lint; het tweede, de namen der eigenaars, in een kleiner liggend ovaal, door twee handen vastgehouden. Links er van een ballonschuitje, rechts een wijmand en een beschadigde wieg, die ook voorkomen op de plaat onder No. 5987 hier voren beschreven. Gravure in-4°, z. n. v. gr. Uit: *Nederlandsche Mercurius*.

15 Augustus 1804.

NIET BIJ MULLER (No. 5646).

5990. „*L'empereur au camp de Boulogne 15 aout, Distribution des Croix de la Légion d'Honneur.*”

In 't midden der plaat, op een vier treden hooge verhevenheid, staat Napoleon voor den keizerlijken zetel, die een breede trofee van veroverde vandenels en standaards en van enkele wapenrustingen tot achtergrond heeft. Hij reikt met de linkerhand het oerotoeken toe aan een grenadier van de oude garde, die rechts van hem staat. Verschillende hoogwaardigheidsbekleeders omgeven den keiser. Op den achtergrond het kamp, vele militairen en de zee. Midden onder de plaat de keizerlijke adelaar met bovenstaand onderschrift aan weerszijden. Zwartekunstprent in-plano, naar Kefer, door „Moreau, Elève de Jazet.”, met adres van Avenin, Paris.

November 1804.

MULLER (No. 5647 en S. No. 5647).

5991. „Gezigt van het prachtig en aangenaam gelegen woonhuys, op Lommerlust in de Beverwyk, het verblijf van de beroemde dichteresse, wijle mevrouw Elizabeth Wolf geb: Bekker.”

Onderschrift gegraveerd onder de afbeelding van bovengenoemd huis, dat door zija bewoonster historische vermaardheid verkreeg, evenals „Het rieten kluisje, op Lommerlust, in de Beverwyk. Zijnde het studeervertrek van de beroemde dichteresse,” enz., afgebeeld op de pendant der bovengenoemde prent. Twee gravures langw. in-4°, naar en door C. Philips Jacobsz.

2 December 1804.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5647).

5992. „*Le sacre de S. M. l'empereur Napoléon dans l'Eglise Métropolitaine de Paris, le XI Frimaire an XIII, Dimanche 2 Décembre 1804.*”

Titel (tevens plaat 1) van een serie van 40 uitnemende platen in verband met de kroning van Napoleon I. Zij stellen het volgende voor:

- II. „Sortie du palais des Tuileries.”
- III. „L'arrivée a Notre-Dame.”
- IV. „Les onctions.”
- V. „Le couronnement.”
- VI. „Les offrandes.”
- VII. „Le serment.”
- VIII. „Distribution des aigles au Champs de Mars.”

Geven de voorgaande platen de afbeelding der verschillende plechtigheden, op de volgende is telkens slechts één figuur afgebeeld, personen voorstellende, welke aan de ceremoniën der kroning deelnaamen. Deze

platen zijn vooral als kostuumprenten hoogst belangrijk. Om elke figuur is een lijstwerk gegraveerd, waarvan het onderste derdedeel een soort pancel vormt, dat telkens met een andere zinnebeeldige voorstelling versierd is.

- IX. „L'empereur. en Grand Costume.”
- X. „L'empereur en petit Costume.”
- XI. „L'imperatrice en grand Costume.”
- XII. „L'imperatrice en petit Costume.”
- XIII. „Le pape.”
- XIV. „Prince français.”
- XV. „Princesse.”
- XVI. „Prince grand dignitaire.”
- XVII. „Maréchal d'empire Portant les Honneurs.”
- XXVIII. „Dame du palais portant les Offrandes.”
- XIX. „Le cardinal grand aumonier.”
- XX. „Grand officier de la Couronne.”
- XXI. „Ministre grand juge.”
- XXII. „Ministre.”
- XXIII. „Colonel général des Cuirassiers.”
- XXIV. „Colonel général des Dragons.”
- XXV. „Colonel général des Hussards.”
- XXVI. „Colonel général des Chasseurs à Cheval.”
- XXVII. „Officier civil de la Maison.”
- XXVIII. „Aide des cérémonies.”
- XXIX. „Maitre des cérémonies de l'Eglise.”
- XXX. „Page.”
- XXXI. „Chef des héraults d'armes.”
- XXXII. „Huissier de la chambre.”
- XXXIII. „Sénateur.”
- XXXIV. „Conseiller d'état.”
- XXXV. „Membre du corps législatif.”
- XXXVI. „Membre du tribunal.”
- XXXVII. „Premier président de la Cour de Cassation.”
- XXXVIII. „Maire de ville.”
- XXXIX. „Président de canton.”

Als veertigste plaat (ongenommerd) volgt de titel: „Description des tableaux et Explication des Costumes.” Onderaan staat nog: „Les Figures sont de l'Imprimerie de Villain, Rue St Hyacinthe n°. 1.”

De platen I en (XL) zijn naar teekeningen van Ch. Percier; II—VIII van Isabey en Fontaine; IX—XIX en XXI—XXXIX naar Isabey en Percier, XX naar Isabey, Percier en Fontaine.

De platen I en VIII zijn gegraveerd door Malbeste, II door Dequevauviller, III door Dupréel, IV, XV, XXVII en XXVIII door R. Delvaux, van IX is de figuur door A. Tardieu, het randwerk door Malbeste en

Dupréel gegraveerd, v. XXIX, XXXIII en XXXVI door Lavalé, vi, XIV en XXII door I. B. Simonet, VII door Pauquet en Delignea, x, XII, XXI, XXIV en XXXIX door Ribault, XI, XIX en XXXVIII door P. Audesia, XIII, XVI en XXI door L. Petit, XVII, XX, XXXI en XXXVII door Urbain Massard, XVIII door Pauquet en Dupréel, XXIII door Guttenberg, XXIV door Figeot, XXV en XXVI door Pauquet, XXXII en XXXIV door Massard père, (XL) door Ad. Godefroy.

3 December 1804.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5647).

5993. „*The Grand Coronation-Procession, of Napoleone the 1st Emperor of France, from the Church of Notre-Dame, Dec: 2^d 1804.*”

Spotprent op Napoleons kroning. Hij en zijn gemalin zijn in 't midden van een stoet afgebeeld, die van links naar rechts trekt. Voorop gaat „Prince Louis-Bonaparte Marbœuf”. Daarachter volgen „The Three Imperial Graces”: „Princess Borghese”, „Princess Louis (cher ame (*sic*) of y Emperor,) & Princess Joseph-Bonaparte”, dan komen Talleyrand-Perigord „King at Arms”, met allerlei schilderijen behangen en op den linker-schouder des „Emperors Genealogy” als stamboom; naast hem gaat zijn vrouw, die de „Heir Apparent” op het pad der roem geleidt. Dan volgt Pius VII onder wiens mantel een duivel als koorknaap medeloopt; kardinaal Fesch, die naast hem gaat, doet wierookwalmen nederdalen op het keizerlijk paar, dat onmiddellijk achter den paus volgt; in die wierookwalmen leest men: „Les Adresses des Municipalities de Paris”, „Les adorations des Badauds”, „Les Homages des Cansille (*sic*)”, „Les admiration (*sic*) des Fous”, „Les Congratulations des Grenouilles”. „Les Humilité (*sic*) des Poltrons”. De slip van het kleed der keizerin wordt gedragen door eeredames „(ci-devant Poissardes)”, terwijl de aleep van 's keizers mantel wordt opgehouden door „Puissant Continental Powers”. Onder de drie personen hiermede aangeduid, is ook een Hollander. Daarachter volgen „Bertheir” (*sic* voor Berthier), „Bernadotte” en een aantal andere generaals; achter dezen Fouché, als drager van het zwaard der Gerechtigheid en eindelijk de „Garde d'honneur” met een vaandel, waarin de guillotine is afgebeeld en flesschen met „opium” en „arsenic” bij zich, waarbij een kerel met jacobijnemuts op, een grooten ketting en de sleutels van den „Temple” in de hand. Over de geheele breedte staat het leger met eenige vandelens met inschrift: „Le Soliel (*sic*) de la Constitution” en dergelijke. Gravure zeer gr. langw. in-fol., „J^e Gillray- inv: & fec”, „London, Publish'd Jany 1st 1805. by H. Humphrey”. Als No. 394 van de oude koperplaat afgedrukt in *The works of James Gillray*. — Verkleinde reproductie bij Grand-Carteret, blz. 88, 89, met een uitvoerige verklaring er onder, waarin o. a. medegedeeld wordt dat deze prent „à l'usage des pays coalisés” uitgegeven werd „dans plusieurs langues”; ook moet er een uit-

graaf bestaan „faite clandestinement pour la Hollande”, met 't onderschrift (dan toch zeker in 't hollandsch) „la farce du couronnement impérial.”

1804.

c. NIET BIJ MULLER (No. 5647).

5994. „*The death of madame République*”.

Onderschrift eener spotprent op Frankrijk en Bonapartes keizerschap. Links ligt Madame République als kraamvrouw dood te bed. Vóór het bed staat een tafeltje, waarop twee flesschen, één met „purgin mixture” en één met „Laudanum”; op den grond naast de tafel een pot-de-chambre, waarop men leest: „Vive La Liberté Vive la République”; naast het ledikant de abt Siéyès, een der drie consuls van de Fransche Republiek als dokter, die aan een tegenover hem staanden Engelschman (John Bull) een kind vertoont met keizerskroon op 't hoofd, accepter en rijksappel in de handen. Op de vraag van den Engelschman: „Pray M^r abbé Sayes — what was the cause of the poor Ladys Death? she seem'd at one time in a tolerable thriving way.”, antwoordt deze: „She died in Child-bed — Mr Bull after giving birth to this little Emperor”. Gekleurde gravure langw. in-fol., s. n. v. gr., (door Rowlandson), met adres: „Pub.^d Dec. 14. 1804 by R. Ackermann N 101 Strand” (Londen). Graad-Carteret No. 148.

1804.

d. NIET BIJ MULLER (No. 5647).

5995. „*The Progress of the Empress Josephine*.”

Spotprent op Josephine Tascher de la Pagerie, hier allea behalve als een schoonheid voorgesteld, in acht tijdperken van haar leven, in tweemaal vier beelden boven elkaar; n.l. als „A Planters Daughter.”: zij werd 24 Juni 1768 geboren op Martinique; „A French Countess.”: zij trouwde op 16jarigen leeftijd met vicomte Alexandre de Beauharnais en was „A Widow.” na diens onthoofding in 1794. Zelf gevangen gezet: „A Prisoner”, doch: „A Loose Fish.”, werd zij „Barras's Mistress.”; en, daar zij Bonaparte bekoorde, 9 Maart 1796 „A Generals Lady.” toen zij met dezen huwde en „An Empress” bij zijn verheffing tot keiser, in 1804. Gekleurde gravure langw. in-fol., „Woodward del^t C W(illiams?) Scul^t”. „London Pub.^d April 20th 1808 by Thos Tegg 111 Cheapside”.

1 en 2 Februari 1805.

MULLER (No. 5648).

5996. „Luisterryke vrouwen schaatschen rydparty. Gehouden te Leeuwarden op den 1sten en 2^{den} February des Jaars 1805.”

Gezicht van de stads singelgracht. Links een menigte toeschouwers, aan dezelfde zijde op den voorgrond een paar schaatsenrijdende vrouwen aan het eindpunt der baan, meer rechts op het ijs toeschouwers en rijders. Gekleurde gravure langw. in-plane, naar A. van der Poort, door J. E. Marcus. „Opgedragten aan de In en Opgasetenen van

22 Juli 1805.

MULLER (No. 5646a).

moet zijn: NA MULLER (No. 5651).

5999. „Het leggen van de eerste steenen van de kapitale binnen sluis van het Katwijks kanaal den 22 Julij 1805.”

Onderschrift eener afbeelding van het werk in de duinen. Op den voorgrond links een breede planken vloer en heistellingen; op den achtergrond tenten en loodsen, waarop de nederlandsche vlag wappert. Vóór, links achter- en rechts ter zijde een menigte toeschouwers. Gekleurde gravure langw. in-4°, naar en door F. A. Milatz, met adres van A. Loosjes Pz.; uit zijn werkje: *Katwijks somertogtje*. Haarlem, 1806. Evenals deze zijn de andere met dit kanaal in verband staande prenten bij Muller No. 5643—45 verkeerd geplaatst. No. 5643 behoort aan de hier beschrevene onmiddellijk vooraf te gaan en de beide anderen achter deze plaat en de in het volgend nummer vermelde tekening te volgen.

22 Juli 1805.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5651).

6000. *Feestelijkheden bij het begin der werkzaamheden aan de binnensluis te Katwijk.*

Zeer uitvoerige tekening in kleuren, zeer groot in-plano, z. n., dezelfde voorstelling vertoonende van de plaat in het vorig nummer vermeld, alleen een weinig meer van ter zijde gezien. Op de duinen, zoowel als in de onmiddellijke omgeving van het werk, ziet men talloze schilderachtige groepjes en alleraardigste kostumes. De tekening geeft, evenmin als de voornoemde plaat, juist te zien wat eigenlijk de aanleiding tot de feestelijkheid was, daar de uitgravingen reeds op verschillende plaatsen tamelijk ver gevorderd en twee heistellingen in volle werking zijn, doch van het leggen van den eersten steen, of zoo iets, niets blijkt. Toch wijst het muziekkorps, dat men rechts van de diepste uitgraving onder een tent ziet, op een buitengewone gebeurtenis bij dit werk. Onderaan het wapen van Rijnland, omgeven door attributen van handel, landbouw en scheepvaart. Dit laatste is getekend in O.-I. inkt.

De tekening is afkomstig uit den boedel van de familie Balen-Blancken, te Gouda verkocht in 1903. Daar de heer J. Jz. Blancken, later inspecteur-generaal van den waterstaat, ingenieur van dit werk was, is de tekening wellicht door hem zelf vervaardigd.

1805

b. NIET BIJ MULLER (No. 5651).

6001. „Kaart van het Katwijksche kanaal.”

Kaart van het terrein nabij Katwijk en Noordwijk, benedenwaarts tot Oestgeest, waarop het kanaal en de omliggende plaatsen zijn aangeduid. Bovenaan de Noordzee. Gravure langw. in-fol., door D. Veelwaard, met adres van A. Loosjes Pz., uit zijn werkje: *Katwijks somertogtje*.

24 Augustus 1805.

MULLER (No. 5657).

6002. „Pyramide élevée à l'auguste empereur des Français Napoleon Ier Par les Troupes campées dans la Plaine de Zeyst, faisant partie de l'Armée Française et Batave, Commandée par le Général en Chef Marmont.”

Gegraveerd onderschrift eener afbeelding der piramide met de obeliek. te Austerlitz. Aan weerszijden van het onderschrift zijn de inscripties gegraveerd die op beide zijkten en den achterkant der piramide geplaatst waren; op de voorszjde leest men: „A l'Auguste Empereur d. F. Napoleon Ier Pere du Peuple et de l'Armée Ses Enfants du C^{orps} d'Utrecht (sic)”. Gravure langw. in-fol., naar „... le chef de Bataillon du Génie Rouziés”, door „Baltard”.

Zie voor Muller No. 5653: No. 5690, Dl. I, 19 en No. 5693 „Taf. 7.” hier voren.

1805.

MULLER (No. 5654).

6003. „Carte du camp d'Utrecht, commandé par le général en chef Marmont.”

Inscript, gegraveerd in de afbeelding van de Piramide te Austerlitz, welke in den linkerbovenhoek eener uitvoerige kaart van Zeist en omstreken is gegraveerd. De plattgrond van het kamp is er nauwkeurig op aangegeven, evenals het kasteel en de bosschen bij Zeist en de buitenplaatsen tusschen Zeist en Driebergen. Om de afbeelding der piramide is een liggeend ovaal gegraveerd, zoodat dit monument op de kaart op zijn juiste plaats in plattgrond gezien wordt en in opstand als titelvignet voorkomt. Links in 't midden onderin een „Renvoi.”, de verklaring der letters „A” tot „U” bevattende en de mededeeling: „Levé par le Lieut. Collonel Ingénieur G: I: Le Fevre De Montigny, et les Officiers du Corps de Génie, Expéditionnaire.” Gravure in-plano, „Desainé par le L^{ieut} Col. Ing. le Fevre de Montigny, Comm: du Genie Exped: Bat.”, „Gravée et dirigée par C. van Baarsel.” De gebouwen en huizen zijn rood, het water blauw, de troepen-corpsen blauw en wit of blauw en rood gekleurd. Muller beschrijft een gekleurd exemplaar van Mr. S. van Gijn.

September 1805.

MULLER (No. 5655)

6004. „The Continental Shaveing Shop.”

Zie: Na Muller No. 5688 hierna.

Oktober 1805.

NIET BIJ MULLER (No. 5655).

6005. „The departure from the coast, or the end of the farce of invasion.”

Spotprent op Napoleon en zijn voorgenomen landing in Engeland. Rechts op de plaat siet men het Kanaal. Links daarvan de kust van

Frankrijk, en Napoleon op een ezel den terugtocht aanvaardende. De „Iron Crown” valt hem van 't hoofd; in drie zakken zijn, met hem, op den ezel geladen: „Excuses For Non Performance”, „Boulogne Encampment” en de „Army of England”. „The British Lion”, die, aan de overzijde van het Kanaal, op een rots staat, bep. . . t hem. Twee apen links zien lachend zijn terugtocht aan, terwijl hij zelf zegt: „Bless me what a shower! — I shall be wet through before I reach the Rhine”. Gekleurde gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., (door Th. Rowlandson), met adres van R. Aekermann, Strand, Londen, „Publishd Oct. 1st 1805”. Grand-Carteret 154.

Januari 1806.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5656).

6006. „*A View of the Cape of Good Hope.*” — „*The Battle previous to the Surrender of the Cape of Good Hope.*”

Onderschriften eener gekleurde afbeelding van Kaapstad, den Tafelberg en bergen oostwaarts van dezen. Op den voorgrond links een schuit met nederlandsche vlag, twee booten en een klein schip met engelsche vlag; rechts één- en in het midden twee groote engelsche oorlogschepen. Van twee forten aan het strand waait de engelsche vlag.

In 't midden tusschen de beide, hier boven vermelde inschriften, de afbeelding van een gevecht; links op den voorgrond Generaal Baird op een wit paard en drie andere officieren. Deze kleinere gravure in de manier van een sepia-teekening. Gravure in-plano, naar W. M. Craig, door J. Clark en J. Hamble, met adres van Edw. Orme, Londen, en door hem opgedragen aan „Sir Home Popham, and Sir David Baird.”

Januari 1806.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5656).

6007. „*Tiddy-doll the great French-Gingerbread Baker, drawing out a new Batch of Kings.*”

Spotprent op Napoleons afzetten en aanstellen van vorsten. Hij is hier afgebeeld in militaire kleeding, doch met een bakkers sloof voor en haalt met een scheutel drie nieuwgebakken vorsten voor „Bavaria.”, „Wirtembg” en „Baden”, uit den „New-French oven for Imperial Gin-gerbread”. Onder den mond van den oven is het „Ash-Hole for broken Gingerbread”, waarin met den „Corsican Besom of Destruction” een aantal gebroken kruidkoeken geveegd zijn, aangewezen als: „Austria”, „Italy”, „Spain”, „Switzerland”, „Netherlands” (Oostenrijksche) en „Holland”. Naast dit aschgat liggen links kogels als brandstof voor den oven en staat rechts een latafel met drie laden, waarop een aantal „Little Dough Viceroy, intended for the next new Batch”; op de laden leest men: „Kings & Queens”, „Crowns & Sceptres” en „Suns & Moons”. Links achter Napoleon staat Talleyrand bij de „Political Kneading Trough” en kneedt een deeg van „Hungary”, „Poland” en „Turkey”,

terwijl aan diezelfde zijde op den voorgrond een sluitmand staat, vol met familieleden van Napoleon, aangewezen als „True Corsican Kinglings - for Home Consumption & Exportation”. Uit een narrenkap, met inschrift: „Hot Spiced Gingerbread - all hot - come who dips in my lucky Bag”, die als hoorn des overvloeds moet dienen, vallen kronen, bisschopsmutsen, scepters, enz. Gravure langw. gr. in-fol., door J. Gillray. Een afdruk van de oude koperplaat komt als No. 809 voor in *The works of James Gillray*. De origineele prent verscheen 28 Januari 1806. Verkleinde reproductie bij Grand-Carteret No. 159.

25 Februari 1806.

MULLER (No. 5659).

6008. „Gedenkteeken voor den eerwaardigen Jan Nieuwenhuijzen stichter der maatschappij Tot nut van 't algemeen Opgedragen aan dezelfde Maatschappij.”

Gegraveerd onderschrift eener zinneprent ter nagedachtenis van boven- genoemde. In 't midden, op den achtergrond, staat op een voetstuk, met het inschrift: „Primus inexperis commisit semina terræ.”, zijn borstbeeld, dat door de Nederlandsche maagd met een lauwerkrans wordt gekroond. In de nis leest men op een steen: „Janus Nieuwenhuysen. ... obiit Monachodami A^o MDCCCVI XXV Feb.” Aan weerszijden van het voetstuk staat een zinnebeeldige vrouwenfiguur; er vóór ligt een hoorn des overvloeds, een boekrol die de uitgegeven werken der Maatschappij verbeeldt, enz. Links op den voorgrond een altaar, waarbij een zevental personen van beiderlei geslacht en verschillende leeftijd; rechts een moeder met een drietal kinderen, achter wie nog drie personen staan. Gravure gr. in-fol., naar J. Kuypers, door L. Portman. „Proefdruk.”

Hierbij, in boekdruk, op een afzonderlijk blaadje in-4°: „Verklaring van het Zinnebeeldig Gedenkteeken” enz. Blijkens dit bericht zijn er drie staten van deze plaat: „Ordinaire druk”, „Proefdruk met letters” en „Proefdruk zonder letters of Omberdruk”. Bij Saakes a. w. vermeld September 1807.

25 Februari 1806.

NIBT BIJ MULLER (No. 5659).

6009. „Gedenkszuyl, voor den Eerwaardigen Jan Nieuwenhuysen, Stichter der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.”

Onderschrift eener zinneprent op bovengenoemde. Tegen een monumentale steen is het borstbeeld van J. Nieuwenhuysen geplaatst, in een krans van eikenloof als medaillon, met een lauwerkrans er boven, terwijl twee engeltjes een kroon van sterren boven het monument houden. Onder het medaillon een slang als 't beeld der eeuwigheid, en, binnen den ring door die slang gevormd, een kapel uit de pop wegvliegend als symbool der opstanding. Aan den voet van 't monument boeken en een grafamp; links daarvan zit een weenende vrouw met twee kinderen; rechts staat de engel des doods met de fakkel omlaag. Gravure

in-4°, „W: Kok, del: A2, 1806”, „W. van Sensus, Sculpt:”, met adres van E. Maaskamp en door dezen opgedragen aan de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. „Proefdruk”.

Hierbij, in medaillon, het borstbeeld van „Jan Nieuwenhuysen.” Allerlei zinnebeeldige voorwerpen, w o. een palm, krans van eikenblaren, inktkoker, bijbel, enz., liggen op den steenen drempel, waarin de naam is gegraveerd. Gravure in-8°, „Geschildert door A. de Lelie.”, gegraveerd door L. Portman; met een verklarend 20-regelig gedicht, in boekdruk, van M. C. van Hall, op een afzonderlijk blaadje in-8°. 't Portret is aanwezig in een exemplaar vóór- en één met de letter.

Een tweede, zeer slecht geteekend borstbeeld, is hier mede bijgevoegd. Het is een afbeelding in medaillon, naar rechts, met zeer kleine bef. In de lambriseering, waarop het medaillon rust, staat: „Jan Nieuwenhuysen, leeraar der doopsgezinden te Monnikendam, oprichter der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, opgericht den 4 van Slachtaand 1784.” Gravure in-8°, „Naar het Leeven get. en geboetseert door J. P. Orth.”, „gegr: door W. I. Strunck 1792”, en met adres van D. M. Langeveld (te Amsterdam). Zie: Saakes, a. w. April 1792.

9 April 1806.

MULLER (No. 5661).

6010. „Lijk-feest van Jan Nieuwenhuysen gevierd den 9den April 1806.”

Onderschrift eener piramide-vormige gedenkzuil, waartegen het portret van N. is opgehangen in een lauwerkrans, met doodsattributen er onder; aan iedere zijde der zuil staan drie grafampen. Voor 't monument een zittend jongetje en een staand meisje, die samen een guirlande vasthouden. Gravure in-8°, z. n. v. gr. (door D. Veelwaard.) Uit: C. de Koning, *Tafereel der stad Haarlem*. III. 530.

9 April 1806.

MULLER (No. 5660).

6011. „De maatschappij tot nut van 't algemeen aan haren stichter Jan Nieuwenhuysen geb: 1 herfstm: MDCCXXIV. overl: XXV sprokkelm: MDCCCVI.”

Inscriptie in het onderste gedeelte van het monument ter nagedachtenis van Jan Nieuwenhuysen, geplaatst in de kerk te Monnikendam. Bovenop staat een lijkbuis, terwijl er verschillende zinnebeelden van dood en eeuwigheid tegen zijn aangebracht. Gravure gr. in-8°, naar J. Kuyper, „N. v. d Meer, sculp.”, „C. Sigault, fecit.” („fecit” doelt hier op Sigault als maker van het monument). In den ondersten plastrand de afbeelding van een medaille, gesneden door H. Lageman en gealagen ter herinnering aan het overlijden van Nieuwenhuysen.

9 April 1806.

MULLER (No. 5662).

6012. „Het sterfbed of de laatste oogenblikken van wijle zijne doorluchtige hoogheid Willem de Vijfde” enz.

Tweeregelig onderschrift, met 8-regelig vers van Jacobus Groeneveld,

in twee rijen, aanvangende: „Die leefde voor zija God, zija Volk, en Vaderland,” enz., onder de afbeelding van het sterfbed van prins Willem den Vijfden. In een lit d'ange, op welks hemel een kroon en de wapens van den prins en van de prinses gezien worden, ligt de vorst, het ge-laat naar rechts omhoog gewend, waar een engel is afgebeeld, die hem wenkt, links de prinses zijn rechterpols omvattend; rechts twee mannen: de lijfarts en de kamerdienaar. Tegen den muur, aan weerszijden van het bed, de portretten van twee zijner zonen; op de tafel rechts een twee-armige kandelaber met brandende kaarsen. Gravure in-plano, door J. Wijsman, met adres van I. Groenewoud en Zoon, „op de Prinsegragt bij de Utrechtsche straat, N° 36.” Van deze plaat is een zwart en een gekleurd exemplaar aanwezig, beiden in „Proefdruk.”; van de laatste zijn onderschrift en vers weggesneden.

9 April 1806.

NIET BIJ MULLER (No. 5663).

6013. „Het Sterfbed of de Laatste Oogenblikken van wijlen Z. D. H. Willem. 5de Prins van Orange en Nassau & & Overleden te Brunswijk. 9 April 1806.”

Tweeregelig onderschrift met hetzelfde vers van het vorig nummer, nu in één kolom en met „Die Liefde” in plaats van „Die leefde” in den eersten regel, alles in H. S., onder een verkleinde nauwkeurige kopie der vorige prent. Teekening in O.-I. inkt gr. in-4°, door J. G. Visser.

9 April 1806.

MULLER (No. 5663).

6014. „Het sterfbed of de laatste oogenblikken van wijlen Z. D. H. Willem V.” enz.

Gekleurde gravure in-4°, naar de teekening in 't vorig nummer beschreven; met de font in het vers, en door den teekenaar J. G. Visser zelf gegraveerd. „Proefdruk”, met adres: „bij J. Numan.”

18 April 1806.

MULLER (No. 5665).

6015. „Lijkstaatsie van Z D H Willem den V^o prinse van Orange en Nassau & & plegtig ter rusten gebragt in de Hertoglyke Begraafplaats te Brunswijk den 18 April 1806 des avonds te 9 uren”.

Afbeelding eener begrafenistoet, in vier rijen boven elkaar, op een plein; links op den achtergrond de ingang eener kerk. Zeer slechte gravure laagw. in-4°, s. n. v. gr., met adres: „Rotterdam bij J. Kobell en J. Bogert”, gegraveerd in den linkerbenedenhoek, onder het eveneens gegraveerde onderschrift hierboven vermeld.

Bij dit prentje, door Muller naar dit exemplaar beschreven, behoort, blijkens de cijfers (1—18) in de plaat, eene uitlegging, die hier ontbreekt.

April 1806.

MULLER (S. No. 5666 A).

6016. „Gedenk-stuk aan Oranje.”¹⁾

Onderschrift eener sinnenprent op den dood van Willem V. In het midden van een roonden tempel staat, in een nis, het beeld van den prins op een voetstuk, met het inschrift: „Willem. V.” Achter het hoofd van dit beeld, door een stralenkrans omgeven, een slang als ring; rechts er boven de Faam, die het kroont; links beneden de Tijd. Rechts op de prent een tweede nis, waarin een grafmonument met wapentrofee. Links van het monument met „Willem” erin, een sinnebeeldige vrouw (de Vrede), en vóór deze een tweede met het borstbeeld van den prins, in medaillon, waarbij een gebroken anker; rechts een weenend knaapje. Links op de prent een dergelijk monument, waarin „W. G. Frederik” (overl. te Padua). Mars, die het portret in medaillon van dezen prins vasthoudt, staat er vóór, rechts er naast Minerva met speer en kraan, links een gedoofte fakkel. Meer links boveendien nog twee voorstellingen uit het leven van Willem V, n.l. bovenaan: „Komst van de Pruisen in Holland”, daaronder: „Vertrek van de prinsesse”. Geheel rechts bovenaan: „Vertrek naar Engeland”, onderaan: „Sterfbed te Brunswyk”. Boven in het lijstwerk van dezen tempel vier dergelijke voorstellingen: „Geboorte 1748 op den 8^e Maart”, „Huwelyks plegtigheid”, „Zitting in den staat”, „Word ridder van de kouseband”. Daar tussehen, om den andere, drie portretten, borstbeelden in medaillon: in ’t midden dat van de prinses, links dat van Willem Frederik (later koning Willem I), rechts van Frederika Louise Wilhelmina, prinses van Brunswyk-Lusenburg. Aquatinta br. in-fol., naar J. Jelgerhuis, door J. A. Langendijk, met adres van H. Vermeulen te Amsterdam, 1810. Muller beschrijft een proefdruk vóór het onderschrift, in de Koninklijke Bibliotheek te ’s Gravenhage.

April 1806.

MULLER (No. 5666).

6017. „(Du)m vivet.”

Inscript van een sinnenprent op den dood van prins Willem V. Het borstbeeld van den vorst staat op het basement eener zuil, geplaatst op een monumentalen steen als voetstuk, waarbij rechts de Nederlandsche leeuw, rustende op een gebroken zwaard en verbroken pijlbundel. Links staat de treurende Nederlandsche maagd, tot wie een engel afdalt, die met de linkerhand op ’s prinses beeld, met de rechter naar den hemel wijst. Een engeltje en een kleine knaap houden ’s prinses wapen achter de buste omhoog. De Maagd wijst den engel op de afbeelding op ’t voetstuk: een feniks uit zijne asch verrijzende. Gekleurde gravure in-plano, naar J. W. Piensman, door W. van Sensus, met adres van Is. de Vlieter

¹⁾ Van dit nummer tot No. 6081 is de orde van Muller niet gevolgd.

& Comp. te Amsterdam. Het afzonderlijk bericht en de uitlegging der plaat, door Muller vermeld, ontbreken hier.

April 1806.

MULLER (No. 5667).

6018. „Ter Gedagtenis van Z. D. H. Willem de V. Prins van Orange en Nassau enz. enz. vriend van den godsdienst en het vaderland.”

Inscriptie in de voorszijde van een sarkofaag, geplaatst op een hoog voetstuk, waarin 's prinses wapen is gegraveerd en daar boven, in de lijst van het voetstuk: „Geb. den 8 Maart 1748. † Overl. den 9 April 1806.” Boven op den sarkofaag het borstbeeld van den prins, in medaillon, naar rechts; aan weerszijden van het medaillon een sinnebeeldige vrouwenfiguur; een engeltje kroont het portret met een lauwerkrans. Links zit aan den voet van het monument een treurende vrouw met drie kinderen bij zich; rechts, daartegenover, de Historie. Alles wordt gezien door een groote, gedrapeerde toog op den voorgrond. In den ondersteen plaatsrand is, in twee rijen, een 8-regelig vers gegraveerd, aanvangende: „Dit kunst tafreel, zij ter Gedachtenis, gewijd.” Gravure in-plano, „C. Forael sculp.” en met adres van „J. Groenewoud Js.” te Amsterdam. „Proefdruk.” Aanwezig in een zwart en een gekleurd exemplaar.

April 1806.

MULLER (No. 5668).

6019. „Willem de V yfde. prins van Oranje en Nassau &.&.& Geboren in den Haag 8 Maart 1748. Overleden te Brunswijk 9 April 1806.”

Behalve bovenstaand inschrift is er in het voetstuk van dit monument, ter nagedachtenis van Willem V, onderin nog een 8-regelig verrijp gegraveerd, aanvangende: „Treur Nederlander! treur bij 't Graf van dezen Vorst.” Op het voetstuk staat een urn, met de afbeeldingen van een kapel en van de ledige pop welke zij heeft verlaten, als teekens van vergankelijkheid en herleven. Rechts van 't monument zit een vrouw, den linkerarm rustende op een bijbel, de rechterhand bij een medaillon dat door een jongaken wordt vastgehouden en waarin men het borstbeeld van Willem V ziet, van voren en naar links. Aan de linkerszijde staat bij 't voetstuk een meisje met omlaag gehouden fakkel, terwijl aan hare voeten een grijsaard zit met een knapje bij zich. Rechts op den achtergrond cypressen en een eik, links een denzenboom. Gravure in-plano, naar W. Kok, door J. Wijsman, met adres van „P. H. Meyer & Comp. Nieuwendyk N. 178. te Amsterdam.” „Proefdruk.” Aanwezig in een zwart en een gekleurd exemplaar.

Voor deze prent heeft W. Kok de koperplaat veranderd en dus slechts voor een deel ontworpen, die eerst gediend heeft voor het grafmonument van Willem George Frederik, onder No. 5433 hier voren beschreven.

April 1806.

MULLER (No. 5669).

6020. „Monument Ter Gedachtenis van zijne Doorlugtige Hoogheid Willem den Vijfden prince van Oranje en Nassau, &c. &c. &c. Geboren in 's Gravenhage den 8 Maart 1748. Overleden te Brunswijk, de 9 April 1806.”

Onderschrift gegraveerd onder een zinneprent op den dood van Willem V. Volgens de bijgevoegde verklaring, 1 bl. in-4°, in twee kolommen, in boekdruk, en met een opschrift ongeveer gelijk aan bovenstaand onderschrift, stelt de daarop afgebeelde zinnebeeldige vrouw de „Nagedachtenis” voor, die „in eene treurige houding” staat bij een monument, in „een afgelegen Oord”, onder „Cijpressen en Populieren”; haar rechterhand rust op een medaillon, waarin het borstbeeld van den prins, naar rechts gekeerd. Tegen het monument een wapen met onderschrift: „Hij leeft eeuwig in de harten”; een helm met vederbos, een bijbel, een lint met vier medaillons en andere attributen liggen er voor. Links op den achtergrond een opkomende zon: „de Hoop”, „na eenen zoo donkeren, akeligen nacht, eene betere toekomst belovends.”, zooals de verklaring zegt. De gravure in-fol., naar W. Kok, door L. Portman en met adres van E. Maaskamp te Amsterdam, is gemaakt om te dienen tot pendant van prent No. 5424 hier voren. „Proefdruk.” Saakes a. w. November 1806.

Van deze gravure zijn drie staten verschenen: „Een ordinaire Afdruk à f 4: -; Een Proefdruk f 5: -; in Couleuren f 8: -.”

April 1806.

MULLER (No. 5670).

6021. „Hy stierf . . . de Vorst die zoo veel ramp-
[spoed heeft verdragen!
Hy stierf, naar 't wys besluit van 't Godlyk
[welbehagen!
Gy, die deez' prent en deze beeldtenis beziet,
Vergeet 's mans Godsdienst-min en Men-
[schenliefde niet.”

Vierregelig vers boven het voetstuk, in sarkofaagvorm, van een gedenkzuil, van boven gekroond, waartegen, in medaillon, het borstbeeld van Willem V hangt, tusschen een trofee van vaandels en twee gekruiste oranjestakken. Boven de buste, in een door lauwerbladen gevormd en met een doodskep bekroond medaillon, de naam, geboorte- en doodsdag van den prins, op wien overlijden deze zinneprent doelt. Links van de zuil drie kinderen met het omfloersde wapen van den prins. Rechts een schoone Vrouw . . . verbeeldende de „Vriendschap”. Achter haar „een oude veeljarige Orangeboom; van welke reeds de vyf zwaarste stammen door den Tyd syn afgerukt, en des als uitgestorven; siende gezamenlyk op de 5 Overledene Prinsen van Orange; de vyfde en laatste stam,

nogthans, heeft 3 kleinere ranken, die nog bloeiende syn, als sinspeelende op de beide Vorstelyke Kinderen, van den Overledene Vorst, welke nog ten desen dagen, in leven syn." Gravure in-fol., naar Ch. van Waardt en met zijn adres, door C. Bogerts. „Proeefdruk."

Hierbij: „Verklaaring van het *gedenktuk*, ter nagedachtenisse van den overledene vorst, *prins* Willen de vyfde." 1 blad in-4°, in boekdruk, binnea een fleestrand.

April 1806.

NIET BIJ MULLER.

6022. „*Door velen Soms te hoog verheven, door andren*
 [*vaek te laag Veracht,*
Een beeld van 't wanklend lot der onder-
 [*maansche dingen*
Was VYPDE WILLEM; die, der Aardsche wen-
 [*delingen*
Ontvoerd, daar hoger eer en vaster stand
 [*verwacht.*
 J. Scharp."

Inschrift in het voetstuk van een monument op den dood van Willem V. Op het voetstuk ligt het beeld van een geharnast man, met het hoofd op een kanon rustende. Daarboven een zuil, waartegen het wapen van den prins en nog hooger een medaillon, waarin: „Obit den 9 april 1806." Links naast het wapen een vrouw; rechts een treurend oud man. Op den voorgrond een wecklagende engel? de Godsdienst? met den rechterarm steunende op een medaillon, waarin het borstbeeld van Willem V, en met een papier in de linkerhand waarop: „Ach! hij is niet meer." Naast haar een wapentrofee. Links op den achtergrond, onder een treurwilg, een kleiner monument, waarop: „Fred(eric), ter herinnering aan den in Padua gestorven zoon van Willem V. Teekening in O.-I. iakt, in-fol., in ovaal, zonder naam. Voor zoover bekend niet in prent gebracht.

April 1806.

NIET BIJ MULLER.

6023. „*Honi soit qui mal y pense.*"

Spreek van de orde van den kouseband, om het wapen van Willem V, afgebeeld tegen den voet van een sarkofaag, waarin bovenaan het borstbeeld van den prins in medaillon staat, met een zinnebeeldige vrouwefiguur aan weerszijden van het portret en twee engeltjes, met bazuin en symbool der eeuwigheid, er boven. In 't voetstuk onder dit alles, is het vertrek van den prins, in 1795, afgebeeld. Links op den voorgrond drie vrouwen, rechts twee mannen, van welken één op krukken. Teekening in-fol., in O.-I. iakt, z. a.

April 1806.

MULLER (No. 5675).

6024. „Ter gedachtenisse van wylen zijn Doorlugtigen Hoogheid Willem de Vyfde Prinse van Oranje en Nassau” enz.

Inscript, met 8-regelig vers, in het voetstuk van een monument ter eere van Willem V. Op het voetstuk een sarkofaag, waartegen zijn geslachtswapen vóór een wapen- en vaandeltrofee; op den sarkofaag een piramide vormig gedenkteeken, waarin een silhouet-borstbeeld van den prins, naar rechts, in medaillon. Rechts van den sarkofaag de Gerechtigheid weenende, links de Godsdienst, eveneens treurende, met een schild, waarop de pijlbundel en het randschrift „Concordia res parva crescut”. Grootendeels gepointilleerde gravure kl. in-fol., naar J. Bogert, door J. Kobell. Muller beschrijft het exemplaar van Mr. S. van Gijn, te Dordrecht.

Aanwezig in twee staten:

a. Onafgewerkte gravure vóór eenig inschrift, vóór de arceeringen in het wapen, vóór het pointillé in de piramide, enz.

b. De hierboven beschrevene.

pril 1806.

NIET BIJ MULLER

6025. „*Ter Gedachtenis van Z. D. Hoogheid Willem de Vyfde. prins van Oranje en Nassau &c.&c. Geboren in s' Hage den 8 Maart 1748. Overleden te Brunswyk den 9 April 1806.*”

Vijfregelig inschrift in den voet van een piramide-vormig monument, waartegen, aan een guirlande van eikenloof, een medaillon is opgehaagen met het borstbeeld van Willem V in silhouet, naar links. Rechts hiervan ziet men een engeltje en drie andere figuren, links een zinnebeeldige vrouwefiguur met speer. Gravure kl. in-4°, s. n. v. gr., die hier echter wellicht met de marge weggesneden is.

April 1806.

NIET BIJ MULLER.

6026. „*hier onder Deze Steenne Reust Willem De Vijfd prins van orange en nasseaux over Leden te Brunvyk den 10 april 1806*”.

Laatste van een stel gekleurde tekeningen, waarop een monument is afgebeeld met bovenstaand inschrift onder het borstbeeld van Willem V, naar links, in medaillon, geplaatst tegen een zuil met een doodshoofd erop en een trofee van vlaggen, kanonnen en palmtakken aan weerszijden. Links staat de weenende Nederlandsche maagd, met den Leeuw bij zich. Zeer grove en primitieve voorstelling.

Op de overige bladen van dese serie, alle als het bovenbeschrevene in-fol. en s. n., zijn te paard zittende afgebeeld:

„Willem De Vijfd prins Van orange”, — „De prinses Van orange”, —

„De Erfprins Van orange”, — „De Erfprinses Van orange”, — „Prins frederijk Van orange”, — „Prinses Loijza Van orange”. — Voorts twee huzaren-officieren.

April 1806.

MULLER (No. 5671b).

6027. „Willem. V. prins van Oranje en Nassau geboren VIII Maart MDCCXXXVIII. overleden IX April MDCCCVI.”

Een zinnebeeldige vrouw, met schrijftafel en stift, de Geschiedenis voorstallende, zit voor een monument en wordt door een achter haar staanden engel gewazen op bovenvermeld inschrift; rechts van haar een treurend kind, met een oranjetak in de hand, dat door een tweede knaapje opmerksaam gemaakt wordt op dit monument; links het borstbeeld van den prins, naar rechts, op een achthoekig vlak, daarvóór een „biblia” en een kaart van „de zeven provincien”. Teekening in O.-I. inkt, in-4°. (door J. G. Visser), met 8-regelig vers in H. S. aanvangende: „Hy rust die, in den loop van Zyne ontruste dagen,” enz. Pendant van No. 6018 hier voren.

Vermoedelijk abusief wordt bij Muller opgegeven dat deze teekening bij Mr. S. van Gijn zou zijn.

April 1806.

MULLER (No. 5671a).

6028. „Willem V. prins van Oranje en Nassau” enz.

Zinneprent naar de in het vorig nommer beschreven teekening, met „MDCCXLVIII”, in plaats van „MDCCXXXVIII”. Gravure in-4°; links onder de plaat: „door J. G. Visser.”; rechts het adres „by J. Naman.”; onderaan het 8-regelig vers: „Hij rust, die in den loop” enz. „Proefdruk”. Pendant van No. 6014 hier voren.

April 1806.

MULLER (No. 5672a en b).

6029. „Willem de vijfde Prins van Oranje en Nassau”, enz.

Verkleinde en aan de rechterzijde eenigzins ingekorte kopie van de vorige plaat, met het vers. Rechts zijn de kindertjes weggelaten; het inschrift op het hier niet geheel zichtbare monument is eenigzins anders ingedeeld en de jaartallen zijn in arabische cijfers. Gravure in-8°, s. n. v. gr., met adres „I. v. L.(edde) Hulzebosch, exc. 1806.”

Aanwesig in drie staten:

a. Met het woord „Proefdruk.”, hier in cursieve schrijffletter gegraveerd, de eerste letter aldus: *P*

b. Met het woord „Proefdruk.”, in cursieve drukletter gegraveerd, de typen korter op elkaar en de eerste letter: P.

c. De door Muller onder b vermelde staat, waarin het portret van

Willem V niet in profiel, maar van voren gezien wordt. Het woord „Proefdruk.“ in cursieve schrijffletter, doch kleiner dan- en afwijkend van staat *a*.

April 1806.

MULLER (No. 5678*a*).

6030. „Willem de vijfde prince van Oranje en Nassau.“

In de voorszijde van een monument, waarvan het bedekkend kleed wordt opgelicht door den Tijd, die zeis en sandlooper daarvoor uit de handen heeft gelegd, staat bovenstaand inschrift. Het dekstuk van dit monument, waarop een in 't geheel niet gelijkende buste van Willem V staat, wordt aan elk der vier hoeken door een vrouwenfiguur ondersteund. Rechts de Waarheid, die de Geschiedenis op 's prinsen borstbeeld wijst. Gravure in-8°, door R. Vinkles. Titelprent van C. van der Aa, *Geschiedenis van het Leven . . . van wijlen Willem den Vijfden*. Dl. II.

April 1806.

NIET BIJ MULLER.

6031. „Willem de V. geboren in s' Hage den VIII Maart 1748. overleden te Brunswijk IX April 1806.“

Grafteeken met bovenstaand inschrift in het voetstuk en het wapen van den prins in de zijde van den daarboven staanden steenen sarkofaag; op dezen laatste een urn. Een wierookvat, gedooft fakkel en zeis op het voetstuk; rechts een treurwilg. Geleurde gravure in-8°, naar en door R. Vinkles. Uit: J. le Francq van Berkheij, *Lijkgedachtenis*. Amst. 1806, op welks hierbijgevoegden gegraveerden titel een gekleurd vignet van denzelfden graveur voorkomt, in medaillon een feniks vertoonende, die uit zijn asch verrijst, met een zeis, een bazuin en een sandlooper er achter.

Van de gravure is ook een zwart exemplaar aanwezig.

Aan het einde der beschrijving van de verschillende zinneprenten; na den dood van Willem V verschenen, volge een lijst der portretten van dezen prins en zijne gemalin, aanwezig in den *Atlas van Stolk* en noch door Muller, noch door van Someren vermeld:

1. „Willem de V^{de} Prins van Oranje, Erfstadhouder der Vereenigde Nederlanden enz. enz.“ — „Frederica Sophia Wilhelmina Princes van Pruisen, Gemalin van Willem de V.^{de}“.

Onderschriften der borstbeelden van het vorstelijk paar, als pendants op één koperplaat gegraveerd, de prins naar links, de prinses naar rechts ziende. Tusschen en om de beide boeltenissen een rand van oranjetakken. Gravure langw. in-8°, s. n. v. gr., met adres van G. Bom (te Amsterdam).

2. „Serenissimus Princeps ac Dominus Dominus Gui= =elmus Princeps Aurasionensis et Nassaviensis,“ enz. —

„Friderica So= =phia Wilhelmina Desponsata Princeps Aurasionensis et Nassaviensis“ enz.

Borstbeelden van Willem V en zijne gemalin als pendants, met een wapen onder elk portret. Aan weerszijden dier wapens bovenstaande latijnsche onderschriften en een duitsche vertaling daarvan er onder; alles omgeven met veel ornamentwerk. Liaks van den prins en rechts van de prinses een vorstenkroon op een kussen. Twee gekleurde duitsche gravures in-fol., z. n. v. gr., met adres van I. Chr. Leopold te Augsburg, in 1767 bij hun huwelijk verschenen.

Mt zijn blijkbaar kopiën van de portretten onder 1 beschreven.

3. Willem V. — Frederika Sophia Wilhelmina.

Borstbeelden in profiel als pendants, de prins naar links, de prinses naar rechts ziende; in medaillon met een rand van eikenloof; de prinses met diadeem, één veer en een dikke haartres in 't kapsel. Gekleurde duitsche gravures in-8°, z. n. v. gr.

Hierbij 't portret van prinses Charlotte, op dezelfde wijze uitgevoerd.

4. „Willem de V.” „Prins van Orange en Nassau.” — „Fredrica Louise Willem” „Prinsesse van Orange en Nassau.”

In- en onderschriften der ovale, waarin de borstbeelden van den prins en de prinses in profiel zijn afgebeeld als pendants; hij naar links, zij naar rechts ziende. Gravures in-12°, z. n. v. gr.; gekleurd. Kopiën van v. Someren No. 544?

5. Willem V. — Frederika Sophia Wilhelmina.

Silhouetten in miniatuur van het vorstelijk paar, in medaillons ter grootte van een gulden. Borstbeelden als pendants; de prins naar rechts, de prinses naar links ziende, de laatste met hoog kapsel, waarop een grooten ronden hoed met veeren. Gravure langw. in-8°, z. n. v. gr.

6. „The Stadtholder and his Consort.” — „Hereditary Prince of Orange”.

Drie in 't geheel niet gelijkende borstbeelden in ovaal, die van den prins en van den erfprins van voren en naar rechts, dat van de prinses van voren en naar links. Te zamen één gravure langw. in-8°, z. n. v. gr. „Engraved for the Ladies Magazine”.

7. „Prins Willem de Vyfde.” — „F. S. Wilhelmina. P. V. O&C”.

Inscripções in den voet van de afbeeldingen der vorstelijke personen, beiden te paard, de prinses à califourchea. Pendants. Twee gekleurde houtgravures in-4°, elk met een 4-regelig onderschrift in boekdruk, „N. 207.” uit een serie kinderprenten. Van deze prent zijn hier twee verschillende afdrukken, de tweede heeft het onderschrift op drie regels.

8. „Wilhelm V. Prinz v. Oranien u. Fürst von Nassau Dietz, geb. d. 8. März 1748. Succedirte”, eaz. „Vermählt den 4. October 1767.”

Te paard, naar rechts en van voren, met kommandostaf in de hand. Op den achtergrond een stad, aan een rivier liggende. Gekleurde duitsche gravure in-fol., z. n. v. gr. Met adres: „Mart. Engelbrecht erend. A.(ugusta) V.(indelicorum).” Weinig gelijkende afbeelding. Rechts bovenaan gemerkt „HHHH”.

9. Willem V.

Te paard, naar links rijdende, het gelaat naar rechts gewend, met uitgetrokken sabel; vóór het paard één der mooren Cidron of Cupidon, in gala kostuum. Rechts op den achtergrond een tent. Merkwaardige gekleurde gravure gr. in-fol.: „De La Fargue van Nieuwland ad viv.”

10. „Willem de V prins van Orange en Nassau. erfstadhouder der vereenigde Nederlanden. enz. enz. enz. Gebooren d. 8. Meerte. A 1748.”

Te paard, naar links rijdende. Op den achtergrond het Huis ten Bosch. Gekleurde duitsehe gravure in-fol., z. n. v. gr., die waarschijnlijk weggeeneden is.

11. „William Henry Nassau Prince of Orange. Hereditary Stadtholder of the United Provinces. &c. &c. &c.”

Te halverlijve, naar rechts, in galakleeding, met ordeketen om den hals, de linkerarm leunende op een tafel, waarop de hooge pluimen van een hoed te zien zijn. Fraaie gepointilleerde gravure in-4°, „Painted from nature by Ozias Humphry R. A. Portrait Painter in Crayons to his Majesty”. — „Engraved by Caroline Watson Engrave (sic) to her Majesty”.

12. „Prins Wilhem de V”.

Silhouet, naar rechts, in ovaal, met 8-regelig gegraveerd vers er onder, aanvangende: „D'Oprechte met Zyn Ziel in vree Agt noch op Storm noch blixem Stralen,” enz. Gravure in-12°, z. n. v. gr. Afdruk in zwart en één in bruin.

13. „Willem V.”

Borstbeeld, van voren, in ovaal, met bloemguirlande en strik bovenaan. In een cartouche onder 't portret:

„Gods gift aan 't Smeekend Volk hy 't derde Staatsberstel:

Naast God, de Steun des Lands, met Hem, de vloek der Hel.”

Gekleurde gravure in-12°, z. n. v. gr. Hierbij hetzelfde portret, afdruk in groen.

14. Willem V.

Borstbeeld van den prins, naar links, in profiel, in ovaal. Gravure in-64°, z. n. v. gr. Afdruk in rood.

15. Willem V.

Borstbeeld van den prins, naar links, in profiel, in ovaal. Gravure in-8°, rondom het ovaal afgeeneden. Afdruk in bruin.

16. „Willem de V. Prins van Orange en Nassau. Erfstadhouder der vereenigde Nederlanden. enz. enz. enz.”

Borstbeeld, in-profiel, naar links, in ovaal, met bloemen en een guirlande van eikenloof gedekt; een bloemkraans van onder door 't ovaal heenloopende. Gekleurde duitsehe gravure gr. in-4°, door J. Gleich. Links onderaan het nummer „16.” eener serie.

17. „Willem de Vyfde. prins van Oranje en Nassouw. enz. enz.”

Borstbeeld, naar rechts, in profiel, in een ovaal omgeven door eenige sinnebeelden op dood en eeuwigheid en met een bloemkraans er boven,

waarin: „Overl: den 9 April. 1806.” Gravure in-12°, z. n. v. gr. „Proefdruk”.

18. „Willem V. Prins van Oranje.”

Tea voeten uit, in uniform, naar links, met de rechterhand leunende op een wandelstok, de steek in de linkerhand, staande aan het strand te Scheveningen. Steendruk in-fol., naar C. C. A. Last, „Lith. v. Desguerrois & Co”, met adres van P. M. van der Made.

19. „Prins Willem V.”

Te halver lijve, naar links en van voren, in gegalloneerd kleeed en met breed lint om. Steendruk in-8°, z. n.

1806.

MULLER (No. 5635).

moet zijn: NA MULLER (No. 5676).

6032. „Monument ter aandenking aan Unie en Stadhouderschap.”

Onderschrift, gegraveerd onder den voorgevel van een tempel, waar bovenop zes beelden staan, welke de stadhouders van Willem I tot Willem IV moeten voorstellen, maar al zeer weinig gelijken. In het bovenste zijn vier voorvallen uit onze geschiedenis afgebeeld, n.l. het aanbieden van 't smeekschrift aan de landvoogdes; de inneming van den Briel; de slag bij Nieuwpoort en het vertrek van Willem III naar Engeland. Aan beide zijden van den doorgang zijn in zes medaillons de borstbeelden aangebracht van Willem V, zijn gemalin en kinderen, n.l. links boven elkander: Willem V, de Erfprins (later koning Willem I) en de prins van Nassau-Weilburg; rechts, op dezelfde wijze, hunne gemalinen achter den doorgang een dergelijk medaillon met borstbeeld van den in 1799 overleden Willem George Frederik, in een piramide-vormige zuil, waar vóór een grafmonument staat. Gravure in-plano, naar W. Kok, door L. Portman, met adres van E. Maaskamp te Amsterdam. Aanwezig in een zwart en een gekleurd exemplaar. Saakes a. w. Juni 1806.

2 Juni 1806.

MULLER (No. 5677).

6033. „Eer- zang, ter gelegendheid van de plechtige en staatelyke aanstelling van zyne keizerlyke hoogheid, prins Louis Buonaparte van Frankryk; tot erflyk constitutioneel koning van Holland. By het besluit tusschen H. H. M. en Z. M. de Keizer der Franschen en Koning van Italiën, binnen Parys den 2 Juny 1806.”

Opschrift boven een 280-regelig gedicht in 28 koepletten en in vier kolommen, waaronder in twee rijen nog aanteekeningen geplaatst zijn (1—16), alles in boekdruk en in verband met bovenstaande gebeurtenis. Het opschrift staat aan weerszijden der afbeelding van een gekroond vorst te paard, omgeven door lijstwerk. Oude houtgravure in-12°, z. n.

v. gr., die o. a. stellig ook voor prins Willem III dienst heeft gedaan. 1 blad in-plano, met adres van J. Wendel te Amsterdam. Muller beschrijft het exemplaar van den heer J. W. Wurfbain.

Hierbij een dubbel chronostioon op Louis Napoleon koning van Holland en zijn echtgenoot Hortense Eugonie de Beauharnais.

Dit dubbel chronostioon in proza is in blauw gedrukt, terwijl de letters, die telkens het jaartal 1806 vormen, rood zijn. Het behoort in het *Hollandsch rijks jaarboekje*. MDCCCVIII. Te Amsterdam, bij G. Roos., zooals de in een draperie gegraveerde titel luidt van een almanakje in-12°, waarin, tegenover den titel, het borstbeeld geplaatst is van „Louis Napoleon de I^e. Koning van Holland.“, en tegenover blz. 12 een gegraveerde „Geslachtlijst der Koninklijke Famielje.“; op blz. 12—16 worden de personen genoemd, die in dit gravuretje slechts door letters zijn aangegeven.

Juni 1806.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5677).

6034. *Lodewijk Napoleon wordt koning van Holland.*

Twee teekeningen, in verband met bovenstaande gebeurtenis, beiden in O.-I. inkt langw in-4°. en van de hand van J. Andriessen, zijn hier bijeengevoegd en stellen het volgende voor:

1. Twee mannen, met breedgerande hoeden op, zitten tegenover elkaar aan een tafel, waarop een tabakskomfoor en een krant. De persoon, dien men in het gelaat ziet, heeft een krant in de eene- en een lange goudsche pijp in de andere hand. Volgens het inschrift, links onderin, zegt de een tot den ander: „heb je het nieuws van van daag al gehoord? nu ... op de beurs was de zekere tijding dat prins Louis gouverneur generaal is over ons etc. De effecten zijn sterk gedaald.“; gedateerd „20 Maart.“

2. „'t Bothuisje aan 'tjij“ — sheden is alhier Prins Louis Napoléon als koning van holland geproclameerd twelk door zeer weinige en zonder enig gejuich is aangehoord“.

Afbeelding van 't bovengenoemde bothuisje rechts, met een zestal personen op het daaromheen loopend balkon, een man in een roeischiutje in 't midden en een tweetal schepen links; gedateerd „18 juni“ (1806). Alleen in verband met dien datum heeft zij het hier boven vermelde tweede bijchrift. Zie voor de herkomst dier teekeningen de noot onder No. 5714 hier voren.

1806.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5677).

6035. *„Eendragt maakt magt“.*

Opschrift in een lint boven het in kleuren geteekend wapen van het koninkrijk Holland onder Lodewijk Napoleon. Penteekening in-fol., z. n.

1806.

c. NIET BIJ MULLER (No. 5677)

6036. „Lodewijk Napoleon koning van Holland, gebooren den 4 September 1778.”

Onderschrift van een borstbeeld van dezen vorst, naar rechts, den hoed onder den linkerarm, in medaillon, met het wapen van het koninkrijk bovenin en omgeven door verschillende attributen. Onder bovenstaand onderschrift staat nog: „Opgedraagen aan het Koninklijk Muséum in den Haag. W: Roosing Scrip^t E. 523. te Rotterdam”. Onderaan in de plaat een 4-regelig vers, in twee rijen: „Daar 't Volk van Nederland een Koning heeft begeert;” enz., onderteekend „V & V”. Grootendeels gepointilleerde gravure in-fol., naar Aug. Desnoyers, door J. W. Casparis, met adres van J. Bogert te Rotterdam. „Proefdruk”. v. Someren; *Portretten. Vorsten* No. 559 .

1806.

d. NIET BIJ MULLER (No. 5677).

6037. „Louis Napoleon, Roi de Hollande Né le 4e Septembre, 1778.”

Onderschrift van een borstbeeld van den koning, in ovaal, naar rechts. Gepointilleerde gravure, gekleurd, gr. in-8°, naar A. Desnoijens (sic), z. u. v. gr. (door W. van Senus?), met adres van E. Maaskomp. „Prouve”. Vgl. Saakes a. w. November 1807.

1806.

e. NIET BIJ MULLER (No. 5677).

6038. „Louis Napoleon, Roi de Hollande”.

Afbeelding van den koning te paard, met geborduurd en met bijen bezaaiden mantel en keten om, hoed met vederen op, naar links rijdende. Aquatint in-fol., naar C. Willemin, door L. Carduin; met adres van Basset te Parijs en E. Maaskamp te Amsterdam. v. Someren a. w. No. 563.

1806.

f. NIET BIJ MULLER (No. 5677).

6039. „S. A. Ier le prince Louis Bonaparte Conétable (sic) de l'Empire Français.” -- „S. A. Impériale Louis Bonaparte. Prince Français. Connétable, en Habit de Cérémonie le Jour du Couronnement.”

Onderschriften van twee afbeeldingen ten voeten uit, de eerste naar rechts, de tweede naar links gekeerd. Gekleurde gravures in-fol., z. n. v. gr., de laatste rechts bovenaan gemerkt: „N° 95.” en met het adres: „A Paris chez Jean, rue Jean de Beauvais N° 82.”

1806.

g. NIET BIJ MULLER (No. 5677).

6040. „Louis Bonaparte.”

Borstbeeld, naar rechts, in uniform, met epauletten. Steendruk in-4°.

op steen geteekend door Pinte, lith. van Desguerrois et Co. te Amsterdam. Twee verschillende staten, op gewoon- en op chineesch papier, v. Someren, a. w. N°. 562 * *.

Hierbij nog twee andere: „Louis Bonaparte Ex Roi de Hollande, Né le 2 Septr 1778.” Borstbeeld van voren. Gravurs in-8°., door Benoist, en „Louis Buonaparte.” Borstbeeld van voren. Steendruk in-8°., door P. S.(oetens), met adres van Soetens & Fils, in den Haag.

1806.

MULLER (No. 5680).

6041. „Aan den Koning. Vader des Vaderlands, De Gerechtigheid strekt hij ten Schild, Hij ondersteund haar; Wijsheid en Overvloed verkwikken het Volk in zijne Weldaden, en de Waarheid, ontheven van List en Leugen, Juicht in haare herkrege Regten.”

Gegraveerd onderschrift, waartusschen het wapen van het koningrijk Holland onder Lodewijk Napoleon, alles onder een sinnerprint, in medailon, op dezen vorst. In 't midden op de wolken, het borstbeeld van „Lodewijk Napoleon koning van Holland.”, in ovaal. Links daarvan dekt Minerva (de Wijsheid), de behoefligen met haar schild en een eegel stort over hen den hoorn des overvloeds uit; rechts de Gerechtigheid en iets lager, nog meer naar rechts, de Waarheid; onderaan List en Leugen, die in den afgrond storten. Gravure in-fol., „Gegrav. door P. L. Jonxis, onder direct. van zijn Vader.” v. Someren, a. w. No. 563.

Juli 1806.

NIET BIJ MULLER (No. 5680).

6042. „*Experiments at Dover or Master Charleys Magic Lanthorn.*”

Spotprent op Napoleon. Op een stoel, aan de linkerzijde van een water (het Kanaal), zit op een uitstekende rots een man (Fox), die de tooverlantaarn vertoont. Het beeld dat voor de lens is, spiegelt zich af op een rots aan de andere zijde van het Kanaal en vertoont Napoleon met een roeper aan den mond en het bijschrift: „Preliminaries of peace”. Bovenop deze laatste rots ligt „Calais”. Achter den stoel van den vertoener staat John Bull, zeggende: „Why Yes it be all very foine if it be true But I cant forget that d—d Omnium last week — they, be always one way or other in contradictions! — I tell thee what Charley since thee hast become a great mon — I think in my heart thee beest always conjuring!” Fox (kenbaar aan zijn waterzuchtige beenen) antwoordt: „There Master Ball what do you think of that — I told you I would surprise you — Preliminaries of Peace Huzza.” De plaat in de tooverlantaarn heeft vijf voorstellingen; de drie voorafgaande aan de bovengenoemde, hebben als inschriften: „Messenger from Boulogne”, „Messenger to Paris”, „More Dispatches”, terwijl op de laatste „Huzza”

staat. Gekleurde gravure langw. in-fol., door Th. Rowlandson, „Publ July 21. 1806 by I. Rowlandson N. James St Adelpi.” Grand-Cartret. 169.

1 Augustus 1806. MULLER (No. 5681a en S. No. 5681).

6043. „Overbrengen der Zege-tekenen op het Stadhuis te Amsterdam den 1 Aug. 1806”.

Zie: No. 14 plaat 89 hier voren. Daar er, voor zoover ik weet, geen andere plaat van dit overbrengen der zegeteekenen van de Loterijzaal naar het Amsterdamsch stadhuis (het Paleis) op den Dam bestaat, wordt dit prentje hier sfozonderlijk vermeld. Tuschen de vele vroeger veroverde vaandels, door allerlei personen gedragen, ziet men een banier, waarop „Louis Napoleon koning” te lezen is, gedragen door een huzaar te paard. Rechts op den achtergrond een gedeelte van het stadhuis; links het hoekhuis van de Kalverstraat.

3 September 1806. MULLER (No. 5682).

6044. „Opstijging van de Hr Augustijn 3 Sept. 1806. Van het Drilveld te Amsterdam”.

Onderschrift in H. S. onder de afbeelding van een opstijgenden luchtballon, waaraan een schuitje hangt met één reiziger (de heer Augustijn) er in. Lager boomen, een kerktoren en o. a. twee huisdaken, waarop een aantal menschen staan. Gravure kl. in-4°, z. n. v. gr. Uit de *Staatkundige historie . . . en Nederlandschen Mercurius*. De luchtballon en de man zijn gekleurd.

September 1806. MULLER (No. 5655).

moet zijn: NA MULLER (No. 5682).

6045. „The Continental Shaveing (*sic*) Shop.”

In het tweelingrijm naast dit onderschrift:

„Boney beats, Jemmy Wright

Who shaved as well as any man, almost not quite.”

dat eenigzins duister lijkt, wordt gezinspeeld op de toen ook in Engeland reeds bestaande gewoonte dat vrouwen als barbier optraden.

Onderschrift van een geestige satire op Napoleons veroveringszucht. In 't midden van een barbierswinkel zit de koning van Pruisen ingezeept in den scheerstoel, in de rechterhand heeft hij een „Plan of Hanover”, boven het hoofd van den vorst staat de volgende aankondiging: „Nap. Boney shaver general to most of the Sovereigns on the Continent.”

„Shaves expeditiously and clean a few Gashes excepted, is reed to undertake any new Customer who is willing to submit to the above”.

Links staan een dikke Hollander en de keizer van Oostenrijk, beiden, blijkens de vele sneden over gelaat en kalen schedel, reeds door Napoleon

geschoren, wat zij ook erkennen in hetgeen boven huane hoofden staat. Zoo zegt de Hollander tegen den koning van Pruisen: „Yaw Mijnheer very close shaver, its nix my doll when You are used to it.”, waarop deze antwoordt: „I hope he don't mean to shave me as bare as he has you, and my neighbour Austria there? I should not sit here so quietly with my face lathered!” De Oostenrijker, met een papier in de hand, waarop „Division of Germany” staat, noodigt een Engelschman, die van de straat door 't venster naar binnen kijkt, met de volgende woorden uit, zich ook te laten scheeren: „Come Johnny come in and be shaved, don't be frighten'd at the size of the Razor, it cuts very clean I assure you!” De Engelschman antwoordt: „By Goles so it seems and leaves a dom'd sight of gashes behoid, as you and Mijnheer can testify!”

In den linkerbenedenhoek ziet men op den voorgrond een bak met „Wash Balls.”; deze ballen zeep zijn kanonskogels. Rechts van den scheerstoel staat Napoleon, een kleine man met een groot scheermes, gereed den sultan van Turkije zijn langen baard af te snijden, welken hij met de linkerhand gegrepen heeft. De sultan wordt door Talleyrand ingezeept, onder de geruststellende woorden: „Come Come dont make such a fuss, my master will cut away when he catches any body in his shop. —” Napoleon voegt Talleyrand toe: „Lather away Tally I'll soon ease him of his superflueties and make him look like my Christian customers.” De Turk, wien dit niet bevalt, antwoordt: „By the Holy Prophet, I must not part with my beard Why my people will not acknowledge me for the grand Signor again at Constantinople!”

Bij de voeten van Napoleon ligt het scheermes, waarop de Oostenrijker in zijn gezegde hier boven doelt en waarop men leest: „for John Bull.”; 't is, evenals het mes dat Napoleon in de hand heeft, van buitengewone grootte en, volgens 't inschrift in dit laatste, van „Corsican Steel”. Teekening in kleuren, langw. in fol, z. n., naar een gegraveerde engelsche karikatuur van Argus (pseudoniem), evenals onder- en inschriften, die hier geschreven zijn gekopieerd. Vgl. Grand-Carteret No. 171.

Oktober 1806.

a. NIET BIJ MULLER (No. 5684).

6046. „*Echantillons des petits crânes de Berlin.*”

Spotprent op Pruisens houding tegenover Napoleon, vóór en na den slag bij Jena. De prent is in twee deelen verdeeld. In de linkerhelft, met het afzonderlijk bovenschrift: „avant l'ouverture de la Campagne.”, zijn de bevelhebbers afgebeeld, die in den slag bij Jena het kommando hadden over 't pruisische leger: de hertog van Brunswijk en de graaf van Hoheulohe. In de sabel van den eersten staat: „gare la mort.”, terwijl hij zegt: „je les hacherai comme chair à pâté.” De tweede roept: „je les fendrai comme des ciboules.”, in zija opgeheven sabel leest men: „Sans

Quartier." In de rechterhelft der plaat, met het opschrift: „après la bataille d'Iena.", is links een fransch vaandel afgebeeld, rechts een vijftal pruisische generaals. Twee van hen (de voorste op ééa knie liggend) bieden Frankrijk hun sabels: „Valeur." en „Courage", met het geveest naar voren aan. Uit den mond van vier hunner komen de volgende woorden: „j'ai eu tort grace...", „je ne le ferai plus.", „prenez: c'est trop lourd pour moi." en „ayez pitié de nous."

Onder de plaat is in doorlopende regels gegraveerd: „avant le commencement de la guerre ils allaient sous les fenêtres de M^r le forét Ministre de France à Berlin, aiguiser leurs sabres; après avoir mis bas les armes ils ont traversé cette même ville pour se rendre prisonniers à Spandau!!!" Gekleurde gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., met adres: „à Paris obés Martinet".

Oktober 1806.

b. NIET BIJ MULLER (No. 5684).

6047. „*Napoleon am Grabe Friedrichs des Grossen.*"

Onderschrift eener afbeelding van dit bezoek. In een kelder, waarvan de hekken geopend zijn, ziet men links de kist van „Friedrich. II.", rechte ervan staat Napoleon in den ingang en achter hem verscheiden militairen van hoogen rang; links de bewaarder met de sleutels en een helper met een flambouw; allen hebben het hoofd ontbloot. Steendruk langw. in-4e., z. n. Afdruk op chineesch papier.

21 December 1806.

c. NIET BIJ MULLER (No. 5684).

6048. „*Une Scène du déluge survenu dans le Nord en 1806.*"

Onderschrift van een spotprent op het Noorder-verbond tusschen Pruisen, Rusland en Engeland en sinnenprent op den „blocus continental", door Napoleon den 21 December 1806 te Berlijn afgekondigd, waardoor de havens van Holland, Duitschland, Italië en Spanje gesloten werden voor alle schepen die direkt uit Engeland of zijn koloniën kwamen. Rechts op de plaat ziet men een Engelschman op een kale rots zitten, die geheel door water omringd is en aan welker voet een „Magasin de denrées Coloniales &c" en een „Fabrique de piqué, basin" staan, die in de golven dreigen te verzinken. De Engelschman heft in vertwijfeling de handen op en roept: „Mes magasins, mes fabriques sont perdus!!! Goth dam, je vais mourir de faim et de misère!!!". Links een rots, waarop een dorren boom, die over het water uitsteekt en getroffen wordt door een bliksemstraal uit den rechterbovenhoek; een tweede straal treft den Engelschman. Zich vasthoudende aan een tak van den boom, traecht een militair in groene uniform en met bijzonder grooten, rijk gallonneerden steekhoed op (Rusland), zich tegen de rots op te werken. Aan den staart van zijn pruik hangt een persoon in militair uniform van boven, doch verder in een vrouwenrok gekleed, hiermede doelende

op de koningin van Pruisen, die tot de Confédération du Nord aanspoorde. De keizer van Rusland zegt: „Cette femme me prend par mon faible et m'entraînera dans sa chute”, waarop zij antwoordt: „cher Prince! nous n'avons plus d'espoir qu'en toi”. Een derde militair (de koning van Pruisen) houdt zich krampachtig vast aan den rok zijner gemalin en roept: „tiens bon, tiens bon ma femme”. Rechts op den voorgrond steekt boven het water het hoofd uit van een militair, waarmede de keurvorst George Wilhelm van Hessen-Cassel zal bedoeld zijn, die zich aan het Noorder-verbond had aangesloten, maar zich onzijdig hield en nu uitroept: „inhumain, lâche et perfide, hessois, J'ai mérité mon sort”, daarmede doelende op het verlies van zijn vorstendom, dat door Napoleon bij het koninkrijk Westfalen werd ingelijfd. Gekleurde gravure in-fol., „Foliose fecit”, met adres: „à Paris chez Martinet libraire”.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5686a en b).

6049. „Afbeelding der huizen op het Rapenburg te Leijden zoo als dezelve waren voor de ramp van den 12 Januarij 1807.”

Op vier gravures, allen met dit zelfde algemeene onderschrift, op één regel gegraveerd, zijn al de gevels der huizen afgebeeld, welke op het Rapenburg stonden, vóór het springen van het schip met buskruid, dat op de eerste plaat is afgebeeld. In een tweeden regel wordt op iedere plaat nader aangegeven welk gedeelte er op voorgesteld is:

1. „Van de Nieuwsteeg tot de langebrug.”
2. „van de Lange tot de Groene brug.”
3. „van de Groenmarkt tot de St Jacobagracht.”
4. „van de Koepoorts tot de St Jakobs gracht.”

Alle gravures zijn langw. in-plano, naar A. Polet en I. Timmermans, door D. Vrijdag.

Dit viertal platen is hier in twee staten aanwezig:

a. Vóór het onderschrift, doch met de namen van teekenaars en graveur, door Muller onder b naar *dit* exemplaar beschreven.

b. Met de onderschriften en het woord: „Proefdruk.”

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5691 en S. No. 5691b).

6050. „Het Rapenburg te Leijden. Zoo als het zich vertoonde even voor de schrikkelijke uitbarsting van een Schip, geladen met Buskruid op den 12 Januarij 1807, benevens de, even voor en op het ontzettend oogenblik zich aldaar bevonden hebbende Personen.”

Onderschrift in vier regels gegraveerd onder een afbeelding van het Rapenburg vóór het ongeval, gezien van de Nieuwsteegbrug naar de Saaihal. Op den voorgrond een vrouw met een kind op den arm en een meisje links van haar, die de brug zullen opgaan; op de brug een

dame en aan de balie een man; onder de brug een man in een bootje; op den tweeden grond rechts een juffrouw op den rug gezien; verderop een man vóór het huis op den hoek van Koepoortgracht en Rapenburg; nabij de Nieuwstegebrug een timmerman aan zijn werkbank enz. In de *Beschrijving van de kunstplaat, voorstellende het Rapenburg te Leiden, zoo als deze wijk van hetzelfde was, even voor dezelfde schrikkelijke verwoesting door de uitbarsting van een schip, geladen met buskruit, op den 12 van Louwmaand 1807; Naar de natuur, en volgens echte en nauwkeurige Berigten en Afbeeldingen geteekend door den beroemden Kunstteekenaar F. A. Milatz, En in het Koper gebragt door den eermaarden Kunstgraveur F. Dierick.* 33 blz. in-8°, worden meerendeels met naam en toenaam de personen aangegeven op deze prent afgebeeld. Van deze voorstelling in-plano, evenals het boekje, met adres van E. Maaskamp te Amsterdam, waaraan op het boekje dát van Gebroeders Murray te Leiden nog toegevoegd is, ziju hier aanwezig:

- a. De origineele tekening.
- b. Afdruk der gravure vóór de letter. Pendant van No. 6060 hierna.
- c. Afdruk der gravure met bovenstaand onderschrift en adres.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5688).

6051. „Het Rapenburg te Leijden,” enz.

Verkleinde kopie derzelfde prent onder het vorig nummer beschreven, met hetzelfde onderschrift. Aquatinta langw. in-fol., naar F. A. Milatz, nu door L. Portman; met adres van E. Maaskamp te Amsterdam, onder het onderschrift. Deze prent behoort met No. 6061 hierna en met de, hier niet aanwezige, platen bij Muller onder No. 5696 en 5701 beschreven, tot één serie.

Niet van deze (zooals Muller opgeeft), maar van de vorige plaat is de oorspronkelijke tekening in dezen Atlas.

12 Januari 1807.

NIET BIJ MULLER (No. 5688).

6052. „Het Rapenburg te Leijden zoo als het zich even voor het Springen van het Schip met Kruit vertoonde op den 12 Januarij 1807.”

Tamelijk nauwkeurige kopie van No. 6050 hier voren, doch kleiner dan No. 6051. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5687a).

6053. „Afbeelding van het Rapenburg te Leijden van de Nieuwsteeg-Brug naar de Saai Hal.”

Onderschrift eener afbeelding, veel overeenkomende met de plaat onder No. 6050 beschreven, doch in enkele details verschillend, zoo leunt hier de timmerman tegen de balie, terwijl hij op de andere achter zijn daarbij geplaatste werkbank staat; de man in het schuitje onder de brug

boomt hier het vaartuigje, dáár zit hij te roeien; op de brug: alleen een dame; geen man bij de balie zoals op de voorgaanden; de vrouw met de beide kinderen, rechts op den voorgrond, is vervangen door een heer en dame, enz. Gravure in-plano, „H. Numan, ad viv. del.” (dit moet *seker* niet letterlijk opgevat worden), „R. Vinkeles, sculp.”; rechts onder het onderschrift het adres: „Uitgegeven bij J. Groenewoudt en Zoon op de Prinsegracht bij de Utrechtsche straat, N° 26, te Amsterdam.” „Proefdruk.”

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5692a).

6054. „Afbeelding van het Rapenburg te Leijden. Van de Groene-brug naar de Koepoorts Gracht.”

Pendant der prent onder het vorig nummer vermeld. Deze vertoont het Rapenburg juist van de andere zijde gezien. Gravure in-plano, naar H. Numan, door R. Vinkeles en met adres van J. Groenewoudt en Zoon te Amsterdam. Zie voorts No. 6070 hierna.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5695).

6055. „Het springen van het schip met buskruid te Leijden, op den 12 Januarij 1807.”

De ramp gezien van de Nieuwsteegbrug naar de Saaihal. Aan weerszijden der plaat instortende huizen van 't Rapenburg; rechts het water met het zinkend jacht van Rietmulder. Op den voorgrond, in 't midden, een vluchtend man, achter hem een ter aarde geworpen persoon; links ligt een vrouw met haar kind; in de hoogte eenige uitéénspringende kruitvaatjes. Aquatinta in-plano, naar L. G. van Os, door L. Portman, met adres van I. Allart en bovenstaand onderschrift, gegraveerd in den ondersten plaatrand. Muller beschrijft het exemplaar van Mr. S van Gijn.

12 Januari 1807.

NIET BIJ MULLER (No. 5695).

6056. *Leiden in vogelvlucht.*

Uitvoerige kaart der stad, in vogelvlucht, op vier bladen in-plano, door C. Hagen gegraveerd en in 1670 uitgegeven. Na de ramp heeft men haar, door 't kleuren van de bij de buskruitontploffing vernielde of beschadigde huizen in 1807, op nieuw bruikbaar gemaakt. Op 't linker-benedenblad is, bijna in 't midden onderaan, een strook papier geplakt, waarop men in typendruk leest: „Het rood en geel afgezette bepaalt de door de Ramp van 12. Januarij 1807 vernielde Wijk der Stad Leyden, met aanwijzing der op dien noodlottigen dag ingestorte of ten gevolge van denselven (*sic*) afgebroken Huizen; waartoe de eerstgenoemde met rood en de laatste met geel zijn afgezet;” enz. Zie: Saakes, a. w. April 1808.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5694).

6057. „Platte Grond van het gedeelte der Stad Leijden, hetwelk door het Springen van een Vaartuig met Buskruit, op den 12 January 1807, is Verwoest en Beschadigd.”

Gegraveerd onderschrift van bovengeenoemd kaartje, waarop door eigenaardige arceering de omvang van de ramp is aangegeven. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr. Uit: *Bijzonderheden van Leijdens Ongeval*, . . . vervat in *eenige Gemeenzame Brieven*. Zie: Saakes, a. w. Maart 1807. Muller vermeldt een gekleurd exemplaar.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5699).

6058. „Leydens ramp,” — „Désastre de Leide,”.

Onderschriften aan weerszijden van het wapen van 't koninkrijk Holland. Achter het eerste volgt nog: „Veroorzaakt door het springen van een Schip met Buskruit, op den 12 January 1807.”, achter het tweede staat ditzelfde in het fransch; bij beide nog gevolgd door een opdracht van graveur en uitgever aan koning Lodewijk Napoleon. Dit alles is gegraveerd onder een voorstelling van het Rapenburg na de ramp; fantastisch verlicht door den gloed der brandende huizen en van eenige pekkransen. 't Rapenburg is afgebeeld gezien van de Nieuwsteegbrug. Het huis links op den voorgrond is nog niet onderschraagd. Ongeveer in het midden op den voorgrond staat Lodewijk Napoleon, omgeven door verschillende lieden. Links op de brug een menigte mannen en jongens die een brandspuit voorttrekken. Gravure in-plano, in rossen aquatint-druk, naar en door J. W. Pieneman, met adres van „Joh^t de Vletter & Comp:”.

12 Januari 1807.

NIET BIJ MULLER (No. 5702).

6059. „Lodewijk Napoleon bij de ruine van Leyden.”

De koning, met zijn gezelschap midden op de ruïne van een ingevalen huis, maakt een afwijzend gebaar tegen een rechts van hem afgebeelden persoon; op den achtergrond de Saaihal. Steendruk langw. in-fol., door A. A. Nunnink, met bovenstaand onderschrift en het jaartal „1807.” midden boven de plaat.

De prent behoort tot No. 17 hier voren; daar ze bij het beschrijven van dat nummer nog niet in dese kollektie was, wordt ze hier afzonderlijk vermeld.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5703).

6060. Ramp van Leiden.

Gezicht van het Rapenburg na de ramp, genomen van de Nieuwsteegbrug. Het huis links op den voorgrond is hier niet geschoord. Een aantal personen is bezig met het opruimen der puinhoopen. Aquatinta

in-plano, z. n. v. gr. of eenig inschrift, maar naar F. A. Milatz, door F. Diterich. Proefdruk vóór de letter. Pendant van No. 6030b hier voren.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5704).

6061. „Het Rapenburg te Leijden in ruïne. Zo als het zich vertoonde na de schriklijke uitbarsting van een Schip, geladen met Buskruid op den 12 Januarij 1807”.

Onderschrift gegraveerd onder een nauwkeurige doch verkleinde kopie der voorgaande plaat. Gravure langw. in-fol., naar C. L. Hansen, door L. Portman, met adres van E. Maaskamp. Pendant van No. 6061 hier voren.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5689 en 5705).

6062. „Le Rapenbourg à Leyde, avant l'explosion du bateau à poudre au Janv^r 1807.” — „Ruines d'une partie du Rapenbourg à Leyde, a la suite de l'explosion du bateau à poudre au 12 Jan. 1807.”

Onderschriften van de zeer verkleinde kopiën der onder No. 6060 en 6061 hier voren beschreven prenten. De beide gravuretjes, langw. kl. in-8°, naar Milatz en naar Hansen door Portman, behooren in: *Merkwaardige gezigten, gebouwen, monumenten en standbeelden in de noordelijke provintien van het koninkrijk der Nederlanden. — Vues remarquables . . . du royaume des Pays-bas.* à Amsterdam, chez E. Maaskamp, près du Palais. 1816.

In dit, evenals alle door Maaskamp bezorgde werkjes, met smaak uitgevoerd boekje, komen, behalve de twee bovengenoemde, ook al de plaatjes voor in No. 5890 hier voren met romein-letter aangegeven. Zijn ze dáár echter in zwart, deze zijn in bister gedrukt. Ook zijn de onderschriften (dáár in het hollandsch gesteld) hier in het fransch en hebben enkele prentjes een wijsiging ondergaan. Zóó is op het eerste plastje het gebouw „de Waag” op den Dam verdwenen; zijn er veel meer figuren op aangebracht, staat er naast den ingang van „L'hotel de ville d'Amsterdam”, zooals het onderschrift luidt, maar dat boven de beschrijving en in de inhoudsopgave „Palais Royal” genoemd wordt, een schildwachthuiseje voor een ruiters (gevolg van de veranderde bestemming door Lodewijk Napoleon aan het gebouw gegeven en tot heden behouden). Overblijfsels der vroegere hollandsche onderschriften, op sommige der prentjes duidelijk aan te wijzen, doen zien dat dit een latere staat is, waarschijnlijk oorspronkelijk alleen bestemd voor de fransche uitgaaf van het werkje in No. 5890 vermeld, maar, na den terugkeer van Oranje, voor bovengenoemd boekje gebruikt, dat trouwens een hollandschen en franschen tekst heeft.

De plaatjes zijn hier allen, midden bovenaan, met een roemisch cijfer genummerd en hebben links onder de voorstelling de namen van de volgende teekenaars: Hansen: XXI. Michaëlis: I—III, VI, VII en XI. Milatz: VIII, XV, XVII, XVIII, XX en XXII—XXIV, (zie voor XXV en XXVII lager). Overman: XVI en XIX. Van der Wart: XIII en XIV. Wicart X. De nummers IV, V, IX, XII en XXV—XXXVII zijn zonder naam.

Ofschoon allen zeker door L. Portman gegraveerd zijn, komt die naam alleen voor onder No. XIII—XXIV.

Deze uitvoeriger opgave kan tevens gelden voor No. 5890, alleen hebben daar de afbeeldingen van de „Sluis te Katwijk” (hier No. XXV) en van de „Lustplaats Elswoud” (hier No. XXVII) den naam van Milatz als teekenaar en de laatste ook dien van L. Portman als graveur.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5707).

6063. „Ruïnen binnen de stad Leijden, veroorzaakt door het springen van een schip met buskruit, op den 12 Januarij 1807.”

Gezicht van het Rapenburg aan de zijde van de Saaihal, genomen van de oversijde, nabij de Koepoortgracht. Het huis tegenover de Nieuwsteegbrug slechts gedeeltelijk zichtbaar en geschoord. Vele mannen zijn bezig met het opruimen der ruïnen; een afdeeling gewapenden is op het terrein aangekomen om posten te bezetten. Aquatint in-plano, naar P. G. van Os, door L. Portman met bovenstaand gegraveerd onderschrift.

Hierbij een afdruk van de rechter-helft deser gravure, in onafgewerkten etsdruk.

12 Januari 1807.

NIET BIJ MULLER (No. 5707).

6064. *Gezicht op 't Rapenburg van de zijde der Nieuwsteegbrug.*

Links, 't meest op den voorgrond, een gedeelte der brug, vlak daarbij het hier aan de zijde geschoorde huis bij de brug. Aan weerszijden van het water de ruïne; overal veel volk aan het werk of toekijkende. Teekening in kleuren, in-plano, in den rechterbenedenboek gemerkt: „J. A. Langendijk Iz. ad viv delin 1807.” Niet alleen als historieprent, maar ook voor het kostuum is deze teekening van groot belang.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5708a).

6065. „Ruïnen op het Rapenburg, te Leiden, Veroorzaakt door het springen van een Vaartuig met buskruit, op den 12 Januarij, 1807.” — „Ruïnes du Rapenburg, à Leide,” enz.

Gezicht op het tafereel van de ramp. Op den voorgrond de Nieuwsteegbrug, het huis links geschoord; in 't midden, op den achtergrond de Saaihal. Vele lieden zijn aan 't opruimen; twee groepen komen elk

met een lijk aandragen. Gravure in-plano, „naar het Leven getekend door I. Ielgerhuis Rz.“, „Gegraveerd door I. E. Marcus.“; met het adres van „P. H. Meijer & Comp. te Amsterdam, Nieuwendijk, N°. 178.“ onder een vignet, de Leidsche stedemaagd voorstellende, die weenende bij het wapen der stad zit; een zinnebeeldige vrouwefiguur, het Geloof, aan de andere zijde van het wapen, wijst naar omhoog. Aan weerszijden hiervan zijn de bovenstaande onderschriften gegraveerd. „Proefdruk.“

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5712 a en b).

6066. „Afbeelding der ruïnes te Leijden. Veroorzaakt door het springen van een schip met Buskruid beladen, op den XII Januarij MDCCCVII. Het Rapenburg van de Nieuwsteegs-Brug naar de Saai-Hal.“

Gezicht der ruïne; op den voorgrond links het geschoorde huis; aan beide zijden toeschouwers. Gravure in-plano, naar H. Numan, door R. Vinkeles, met adres van I. Groenewoud Jz., Amsterdam. Zie No. 6070 hierna.

Van deze plaat zijn hier twee staten aanwezig:

- a. vóór het onderschrift; de namen van teekenaar, graveur en uitgever, gepointilleerd, aan weerszijden en in 't midden onder de gravure.
- b. „Proefdruk.“ met het onderschrift.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5713).

6067. „Leydens jammer tooneel Na de ontzettende gebeurtenis van den 12 Jan: 1807.“

Tafereel der ramp, van de Nieuwsteegbrug gezien. Het huis links tegenover de brug hier onderschraagd. Vele toeschouwers en-werklieden met de ruïming bezig. Om de afbeelding is een toog gegraveerd, met het wapen van Leiden bovenaan, terwijl onderaan rechts de Leidsche stedemaagd zit, wijzende op boeken, vernielde meubelen, enz. die aan hare voeten liggen; links, bij de lijken van hun kinderen en van eenige andere personen, een vrouw gekniel en een man met gevouwen handen achter haar staande. Bij die lijken ligt een papier waarop een 8-regelig vers is gegraveerd, dat aanvangt: „Zie daar het droef Tooneel eens ramps,“ enz. Midden onderin de plaat bovenstaand inschrift in drie regels. Gravure langw. gr. in-fol, naar C. van Waardt, door J. L. van Beek, met adres van H. A. Banse te Amsterdam. „Proefdruk.“

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5706).

6068. „Leydens rampspoed.“

Het bovenste gedeelte van deze teekening vertoont het Rapenburg, gezien midden van de Nieuwsteegsbrug naar de Saaihal; het huis links van de brug is hier geschoord. Men ziet deze voorstelling als door een raam; tegen de lambrisering daaronder is in 't midden het wapen van Leiden

geplaat op een voetstuk van twee treden, met bovenstaand inschrift in de onderste; links van het wapen een vrouw wijzende op een ontwortelden boom, op steenen, lijken, enz., allen als sinnebeelden van de ramp voor de stad, evenals de gebroken instrumenten, het skelet, de boeken, enz., welke aan de andere zijde liggen en waarop een man wijst, die rechts van het wapen zit, op de verliezen doelen, welke de akademie bij deze ramp leed. Teekening in O.-I. inkt, langw. in-4°, z. n., alleen staat in den linker-pilaar van het venster: „desine par”. Door Muller wordt, behalve *deze*, een dergelijke teekening bij Mr. S. van Gijn vermeld.

12 Januari 1807.

NIET BIJ MULLER (No. 5706).

6069. „*Leydens rampspoed*”.

Dezelfde voorstelling van de teekening in het vorig nummer beschreven, nu in plaat gebracht. Hier is onder het wapen gegraveerd: „door 't Springen van een kruit-schip den 12 Jan. 1807.” Gravure langw. in-4°, „na 't leven, door I. Visser.” „bij I. Numan.” Indien de teekening, door Muller No. 5706 naar een exemplaar van Mr. S. van Gijn vermeld, dezelfde voorstelling heeft als de hier beschrevene, is zijn vraagteeken achter: Niet in plaat? hiermede beantwoord.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5717 *a* en *b*).

6070. „Afbbeelding der ruïnes te Leijden . . . Het Rapenburg van de Groene-Brug naar de Koepoorts Gracht.”

Rechts ziet men op den voorgrond slechts een klein gedeelte van de Saaihal, links naar het midden een gedeelte van een schuit, die door een man geboomd wordt; voorts werklieden bezig met het opruimen en enkele toeschouwers. Gravure in-plano, naar H. Numan, door R. Vinkeles, met adres van I. Groenewoud Jz. te Amsterdam. Behoort met No. 6053, 6054 en 6066 hier voren tot eenzelfde serie.

Van deze prent zijn hier twee staten:

a. Proefdruk vóór het onderschrift; de namen van teekenaar, graveur en uitgever, gepointilleerd, aan weerszijden en in 't midden onder de voorstelling.

b. „Proefdruk.”, met bovenstaand onderschrift, de namen van teekenaar en graveur onder de beide hoeken der voorstelling en het uitvoerig adres rechts onder het onderschrift gegraveerd.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5716 *a* en *b*).

6071. „Verwoesting op het Rapenburg te Leijden, . . . Te zien van de Groene brug naar de Nieuw-steeg.” — „Vue du Rapenbourg, ou du quartier de Leide,” enz.

Op den voorgrond rechts de Groenebrug en de Saaihal; links een menigte toeschouwers, alle te halverliffe gesien; verderop een aantal werklieden met de opruiming bezig. Gravure br. in-fol., naar I. P.

Visser Bender, door dezen en Is. de Wit Is., met adres van beiden, te Haarlem, en met bovenstaande onderschriften naast elkander.

Van deze plaat is hier aanwezig:

- a. Etadruk vóór alle letter, opgewasschen met O.-I. inkt.
- b. De bovenbeschrevene staat.

12(14) Januari 1807.

MULLER (No. 5719).

6072. „Afbeelding van de Ruïne te Leijden op 14 Januarij 1807. van de Garenmarksbrug te zien.”

Gegraveerd onderschrift eener afbeelding van de noordszijde van 't Rapenburg; rechts de Saaihal; links op den achtergrond de Nieuwsteegbrug. Gravure langw. in-fol., naar J. A. Langendijk, door G. Kitsen, met adres van N. Cornel, (te Rotterdam.) „Proefdruk”.

12(14) Januari 1807.

MULLER (No. 5720).

6073. „Afbeelding van de Ruïne te Leijden op 14 Januarij 1807. van de zijde der Saaijhal te zien.”

Gezicht van de zuidzijde van 't Rapenburg na de ramp, met toeschouwers en lieden die geredde goederen wegbrengen. Gravure langw. in-fol., naar J. A. Langendijk, door G. Kitsen, met adres van N. Cornel. „Proefdruk”. Pendant der vorige plaat. Muller vermeldt het exemplaar van Mr. S. van Gijn.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5714 a en b).

6074. „Verwoesting op het Rapenburg te Leyden, . . . by de langenbrug langs de Saihal te zien.”

Afbeelding van een gedeelte van het tooneel der ramp. Rechts op den voorgrond een stapel planken en binten; de Saaihal op den tweeden grond, iets naar links. Gravure in-plano, naar en door L. Overbeek.

Van deze plaat zijn hier twee staten:

- a. Proefdruk vóór het onderschrift, met „L: Overbeek del. et Sculp^t”, geëstet links op 2 cM. onder de voorstelling.
- b. Met bovenstaand onderschrift. Nu is „L, Overbeek ad viv. del et Sculp^t”, links vlak onder de voorstelling gegraveerd.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5715 a—c).

6075. „Verwoesting op het Rapenburg te Leyden, . . . van de Nieuwe-steegs brug by de Koepoorts gragt te zien.”

Gezicht op een gedeelte van het tooneel der ramp, het Rapenburg zuidzijde; een groot gedeelte van de vernielde huizen is reeds weggeruimd. In 't midden, op den voorgrond, twee heeren en een dame in

gesprek; rechts van hen een heer met zijn soontje. Gravure in-plaao, naar en door L. Overbeek. Pendant van het voorgaande nummer.

Van deze prent zijn hier drie staten:

- a. Etadruk vóór de lucht en vóór alle letter.
- ð. Proefdruk vóór het onderschrift, met den naam van den graveur als bij No. 6074a.
- e. Met bovenstaand onderschrift en met den naam van den graveur als bij No. 6074b.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5718 a—c).

6076. „De ruïne te Leijden, van den Noodlottigsten
12 Januarij 1807.”

Gelijkkluidende onderschriften van twee verschillende voorstellingen van Leidens ramp; n.l. het wegdragen van een lijk over de Groenebrug, met de ruïne van daar uit gezien, langs de Saaihal; en de ruïne gezien van de Nieuwsteegbrug, met het onderschraagde huis links op den voorgrond. Van beide voorstellingen zijn hier aanwezig:

- a. De origineele teekeningen door D. Welle.
- ð. Etadruk vóór de lucht en met de letters „D: W: del.” links, en „J: B: f” rechts, geëtst onder de voorstelling.
- e. Proefdruk vóór alle letter. Bovenstaand onderschrift zoowel als links: „D: Welle adv: del: et excud.”, rechts: „Johⁿ: Bemme Az: fc:” en, onder 't jaartal, „Proefdruk.”, in H. S. onder de plaat.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5726 noot).

6077. Het Rapenburg vóór de ramp. — Het springen van het buskruitschip. — Het Rapenburg na de ramp. — Het Rapenburg na het opruimen der ruïnes.

Origineele teekeningen voor de platen I—III van het stel van vier prenten zonder onderschrift, hieronder nader omschreven en bovendien van plaat II nog een tweede, niet uitgevoerd ontwerp, waarop men in den rook van het kruit een veel grooter aantal verschillende voorwerpen ziet opvliegen en de Nieuwsteegbrug niet voorkomt. De tekening der eerste plaat is in haar oorspronkelijken vierkanten vorm gebleven, terwijl de anderen tot ovalen zijn versneden; ook de prenten zijn door middel van alderdige caches, als ovalen afgedrukt.

Plaat I is een verkleide kopie van No. 6060 hier voren, met kleine verschillen, wat de voorstelling aangaat. De achtergrond is hier echter duidelijker; de timmerman rechts van de brug staat hier te zagen.

Plaat II. Gezicht op de noordsijde van het Rapenburg, van de Nieuwsteegbrug, met afbeelding der ontploffing, waardoor de in puin vallende huizen tusschen het hoekhuis en de Saaihal niet zichtbaar zijn. In den rook ziet men twee verminkte menschenfiguren, eenige stukken hout, enz. Op

de brug twee mannen, van welke de een den ander vastgrijpt; onderaan de brug ligt de timmerman op den rug. Muller No. 5697.

Plaat III. Gezicht op de ruïnes, van de Saaihal naar de Nieuwsteegbrug gezien. Op den voorgrond een paar militairen, een gewonde door twee mannen ondersteund, een weenende vrouw door een heer aangesproken; op den achtergrond de ruïnen, gekwetsten die weggedragen worden, enz. Muller No. 5723.

Plaat IV. Afbeelding der groote ledige plek na 't wegruimen der puinhoopen. Midden op den voorgrond twee mannen bezig een paal uit den grond te halen; links daarvan een heer en dame op den rug gezien; rechts, iets naar achter, twee steenenbikers en een meisje, dat aan een van hen drinken inschenkt. Muller No. 5735.

De vier gravures zijn, evenals de teekeningen, langw. in-fol., in liggend ovaal, s. n. v. gr., maar blijkens de inschriften in de teekeningen der tweede en derde plaat, naar C. Groeneveld, door J. Bemme.

Vermoedelijk behoort bij elk dezer platen een vers in boekdruk, in twee kolommen gezet, met een flectrand omgeven en met het „Adres van 't Gezelschap Kunstminnaren, bij de Erven de Ridder en Comp. op de Hoogstraat, schuin over het Gasthuis, Wijk L, N. 254, te Rotterdam;”, bij 't laatste vers is hieraan toegevoegd 't adres: „H. J. Zimmermann, in de Rosestraat No. 94, te Amsterdam”. Hiervan zijn in deze verzameling de verzen voor pl. 2—4. De volgende mededeeling onder het vers der derde plaat verdient vermelding:

„Zeer velen zijn de eetwaren en klederen, welken den ongelukkigen Leidenaren zijn toegezonden; ook de handwerkalieden en bouwstoffen: verscheidene wijkplaatsen zijn hun aangeboden; onder dezelve, door Z. M. den Koning, 't huis in 't bosch: — talrijk zijn de kunstplaten, boeken enz. ten hunnen voordeele uitgegeven: — de hun geschonkene tractementen en loonen bedragen eene zeer aanzienlijke som, en geene mindere som, de schouwburgs vertooningen en concerten, ten hunnen behoefte gegeven; waarbij gevoegd moeten worden, de aanzienlijke bijdragen, gedaan door gezelschappen van Kunst en Wetenschap; door onderscheidene scholen; door de broederschappen der Vrijmetselaren, welken echter niet allen bekend zijn: — het kapitaal der effecten is onbepaalbaar: zekere lijst (en die nog niet eens geheel volledig is) van gezondene contanten, bedraagt verre over de TWEE TONNEN GOUDS; waarvan Hunne Majesteiten, de Koning en Koningin, HONDERD EN DERTIG DUIZEND GULDENS hebben toegebracht, en de Hollanders in Engeland ruim VYF EN DERTIG DUIZEND GULDENS: — de gedane collecten bedragen, (slechts voor zoo verre bekend is) ruim AGT TONNEN SCHATS; dat is, meer dan AGTMAAL HONDERD DUIZEND GULDENS.”

Muller vermeldt onder No. 5730 deze verzen en tevens eenige kranten; hier zijn aanwezig de Nos. 6—10 en 12—16 der „Leydse Courant” van 1807 en

„De Magistraat der Stad Leyden aan De Ingesetenen van het Koninkrijk Holland.”, oproeping tot bijstand. 3 blz. in-fol., in boekdruk.

Uit de hierbij gevoegde *Lijst der gelden en goederen voor Leyden, ingezameld na den ramp van den 12 Januarij 1807. de stad overgekomen door het onverwagts springen van een schip met kruid.* Te Amsterdam, bij W. Brave, z. j. (titel en 36 blz. in-8°), blijkt, dat het bedrag der gelden alleen steeg tot f 1151091 : 16 : 2.

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5698, 5700, 5711, 5726).

6078. „Vier afbeeldingen betrekkelyk tot Leydens ramp, op den twaalfden January MDCCCVII.”

Gedeelte van het boekdruk-inschrift van een omslag, met adres: „Te Amsterdam by Joh: Allart en Jac: Ruys.”, voor vier platen over Leydens ramp in 1807, (zooals de titel verder meldt) „verbeelende:”

„I. Het Rapenburg, weinige oogenblikken voor het springen van het Buskruid.” (Muller No. 5698b).

„II. De Koning van Holland op de Puinhopen, in den eersten nacht na het springen van het Buskruid.” (Muller No. 5700b).

Verkleinde reproductie van No. 6058 hier voren.

„III. Afbeelding der Ruïnes te Leijden.” (Muller No. 5711b).

„IV. Gezigt van het Plein der Ruïnes, zoo als het zich na de opruiming vertoont.” (Muller No. 5726b).

Onder 't laatste nommer heeft Muller de prenten, die hij op de bijgeplaatste nummers reeds afzonderlijk beschreef, nog eens te zamen vermeld. Het hier aanwezig stel bestaat uit „Proefdrukken”, zooals op den omslag en op ieder der prenten aangegeven is. Het zija gravures langw. in-4°, allen gegraveerd door Vinkeles en Vrijdag, de eerste en derde naar R. Vinkeles, de tweede naar J. W. Pieneman, de vierde naar B. van den Broeck. Volgens Saakes a. w. November 1808, blz. 470, kostte het stel proefdrukken „apart” „f 4 : 16 :”

12 Januari 1807.

MULLER (No. 5698, 5700, 5711, 5726).

6079. „Gezigt van het Rapenburg te Leyden, Weinige oogenblikken voor het springen van het Buskruid.”

Onderschrift van de eerste der vier prenten, in 't vorig nommer vermeld als afzonderlijke uitgave, doch waarvan de hier vermelde gewone drukken behooren in het werk van W. Bilderdijk en M. Siegenbeek, *Leydens ramp.* Amsterdam 1808. in-8°. Behalve deze vier platen langw. in-4°, viadt men in het boek nog en zija hier mede aanwezig de borstbeelden van Adriaan Kluit en Johan Luzac, beiden bij de ramp omgekomen; in-8°, gegraveerd door L. Portman, naar en door wien ook de titel met vignet is. Het stel gravures No. 6078 en het hier genoemde werk zija vermeld door Saakes a. w. November 1808.

13 Januari 1807.

MULLER (No. 5734).

6080. „Dit jagt, in Leidens ramp, dien ramp ten
 [prooij' gegeven,
 Voerde een gelieft geslacht naar zijner oudren
 [erf:
 Dáár wachtte hen de dood; dáár moesten ze
 [állen sneven.
 Vaak streeft men naar 't geluk, en vind een
 [wis verderf.
 B.”

Gegraveerd onderschrift der afbeelding van 't zwaar beschadigd overblijfsel van het jaecht van Rietmulder, dat bij de ramp schuin tegenover het kruitschip lag. Gekleurde gravure langw. in-8°, z. n. v. gr.

13 Januari 1807.

MULLER (No. 5738).

6081. „Kaart van de Omgestorte en onherstelbare gebouwen te Leiden; Bij het springen van een met Buskruid geladen schip, Op den 12 van Louwmaand 1807.”

Gegraveerd inschrift in een brok muurwerk, met doodshoofd en doodsbeenderen bovenop, overschaduwd door een treur-esch; links de Leidsehe maagd, bedrakt het wapen der stad vasthoudend met de linkerhand; rechts een weenend naakt knaapje zittende op een stapel planken; een gebroken zuil, enz. Dit vignet staat boven een plattegrond, waarop de verwoeste en beschadigde peroeelen zijn aangegeven. Onder 't inschrift nog gegraveerd: „Aldus gemeten en gecarteerd door P. van Campen, geadmitteerd Landmeter.” Gravure in-plano, z. n. v. gr.

De hierbij behoorende, door Muller niet vermelde, *Naamlijst van de eigenaren der gebouwen en huisonren, die te Leiden, ... vernield of onherstelbaar geworden zijn; Behoorende bij de Kaart des platten Gronds van dese ruïns.* enz. Z. pl. o. j. 16 blz. in-8°, waarvan de beide eerste en de laatste blanco zijn, is mede aanwezig.

13 Januari 1807.

NIET BIJ MULLER (No. 5733).

6082. „Platte grond, van het door den Ramp van den 12^e Januarij 1807. vernielde wijk in de Stad Leyden met aanwijzing der Huizen, welke op dien noodlottigen dag zijn ingestort of ten gevolgen derzelve zijn afgebroken en nog zullen afgebroken worden.”

Plattegrond van het toneel der verwoesting. Teekening in kleuren br. in-fol., door A. C. Kros. Rechts onderin een „Renvooi,” met de verklaring der cijfers 1—85 en der letters a en b in de teekening;

links de „Aanwijzing, van 't getal der afgebroken en nog aftebreken Gebouwen, in perceelen afgedeeld;”.

13 Januari 1807.

MULLER (No. 5733).

6083. „Platte Grond-Teekening van het terrein, het welk binnen de Stad Leijden, door den ramp van den 12ⁿ Januarij 1807. bij het springen van een Schip met kruid geladen is verwoest, en ter herbouwing zal openvallen, begrepen tusschen de Liniën a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p.”

Plattegrond als voren. Gravure br. in-fol., door D. Veelwaard.

Hierbij een blad in-fol., met opschrift: *Deze nota behoort tot de aftekening van de platte grond, van het verwoeste gedeelte van Leyden, enz.*

„In het Plan, dat is, in het Terrain, ... wordt gevraagd:

De opbouw eener Koninglijke Academie, waartoe behooren:

Een groot Auditorium, ... (enz.)

Een Observatorium of Sterrenwagt, ... ,

Een Locaal voor de Bibliotheek.”

Verder een overdekte korenbours, een kaserna voor 1000 infanteristen en 1000 paarden en twintig à dertig huizen.

13 Januari 1807.

NIET BIJ MULLER (No. 5739).

6084. „*Ontwerp monument ter herinnering aan den ramp van Leyden.*”

Afbeelding eener zuil, die men op de plaats van de ramp heeft willen oprichten en die, ofschoon de eerste steen er van gelegd is, niet voltooid werd. Tegen de voorszijde van de zuil het wapen der stad, geflankeerd door twee takken (eypres en olijf), en met het onderschrift: „*Gratus, animus.*” Teekening in kleuren, in-4°, naar C. Apostool, door „C. W. B.” (rainvis?)

13 Januari 1807.

MULLER (No. 5781).

6085. „*Clementiae ecce imago!*”

Inscript in den rand van het medaillon, waarin het borstbeeld van koning Lodewijk is gegraveerd, naar links ziende en met lauwertak om de slapen. Deze prent staat met de ramp van Leiden in verband, blijkens het 14-regelig latijnsch onderschrift, aan weerszijden waarvan een guirlande van eikenloof afhangt, terwijl het wapen van Leiden er in 't midden boven is afgebeeld. De gravure in-8°, door J. G. Visser, is ontworpen door J. le Franco van Berkhey, van wien ook het latijnsch onderschrift is en de opdracht aan Leidens bestuur en ingezetenen.

13 Januari 1807.

MULLER (No. 5732).

6086. „Aan onzen vriend Mr Iohan Luzac hoogleeraar hy was de schrik der verdruckers de troost der verdruckte”.

Inschrift in den voet van een gedenksuil (in de Pieterskerk), waartegen in medaillon 't borstbeeld van den overledene is aangebracht, met toepasselijke attributen boven en onder dit portret. Onder het inschrift staat nog: „Hy overleed in den ramp van Leyden 13 January 1807 in den onderdom van zestig jaren”. Gravure in-fol., s. n. v. gr. Door Muller beschreven naar dit exemplaar.

1807.

NIET BIJ MULLER (No. 5742).

6087. „*The Modern Atlas asking a favor of Iohn Bull.*”

Spotprent op Napoleon, die als een anderen Atlas een wereldbol torscht, met inschrift: „The Whole of the Continent”. Rechts zit John Bull bij een openstaande kaart: „John Bulls Cabinet”, met de volgende inschriften op de lade: „Great Britain”, „Ireland”, „Scotland”, „Dominion of the Seas”, „Cape of Good Hope”, „Gibraltar”, „East Indies”, „West Indies”, „Malta”, „Danish Fleet &c &c &c &c &c”; de onderste en grootste lade, met het inschrift: „Ammunition”, is half opengetrokken en blijkt geheel gevuld met goudstukken; boven op de kast is het wapen van Grootbritannië gedeeltelijk zichtbaar. Een knuppel „Oak” en een papier, waarop men leest: „The Royal George”, liggen aan de voeten van den Engelschman, die met beide handen op de knieën, twee pistolen in den gordel en een brandende pijp in den mond, Napoleon verwoed aanziet, welke tot hem zegt: „You must know Mr Bull, I set out with an intention of conquering the whole World, in which I have partly succeeded, but there are so many cracks and fissures that want filling up, that it will be impossible for me to do it unless you will permit me to have access to your little cabinet there, and then Iohnny we shall be on the most friendly terms imaginable.”, waarop de Engelschman kort antwoordt: „I'll see you D—d first”. Gekleurde gravure langw. in-fol., s. n. v. gr., „Pub^d Sept: 1807 by Walker”. Verkleinde reproductie bij Grand-Carteret. No. 185.

De volgende vier platen hadden op 1808 moeten worden geplaatst Door het jaartal van uitgave misleid, waren ze ten onrechte op 1807 gelegd. Daar het vel reeds afgedrukt was, waarin ze behoorden en de opname toch gewenscht is, zijn ze in den katalogus hier opgenomen, terwijl ze in den Atlas onder het bijgevoegde nummer zijn geplaatst.

ATLAS VAN STOLK (No. 5983 A).

„*Leap Frog*”.

Spotprent op Napoleon en zijne voorgenomen landing in Engeland; met

bovenstaand gegraveerd onderschrift. Napoleon, die een enormen hoed met dito pluim op heeft, springt „haasje-over“ en is over den Hollander en Spanjaard terechtgekomen op den rug van den Hannoveraan, tot wien hij zegt: „Keep down your head Master Hanoverian my next leap shall be over Iohn Bull —”; deze, geheel rechts staande, wacht hem met gebalde vuisten af en zegt: „I'll be d—d if you do Master Corsican”. Bij den Hollander, die nog gebukt staat, leest men: „He has left the Swiss and Italian a Mile behind — and as for me he has knock'd my hat off and broken my pipe — pretty encouragement this to play at Leap Frog.” Ook de Spanjaard staat nog in voorovergebogen houding en zegt: „By S' Iago — my back is almost broken”. De Hannoveraan, op wiens rug Napoleon zit, zegt: „Why did I submit to this”. Gekleurde gravure langw. in-fol., „Drawn by Raymond. Esq”, „Etc^d by Roberts”, „Pub^d by T Tegg 111 Cheapside Jan^v 1 1807”. Links, onderin de gravure, het vroeger, gedeeltelijk uitgekrabde, adres: „London Pub^d by Roberts Middle row Holborn”; rechts bovenaan is de prent genummerd „285”. Het jaartal 1807 is eveneens door eenige krabbels in de plaat gedeeltelijk onleesbaar gemaakt. Grand-Carteret No. 41.

ATLAS VAN STOLK (No. 5983 B).

„A Stoppage to a Stride over the globe”.

Spotprent op Napoleon en Englands tegenstand. Napoleon, als een reus afgebeeld, zit op den wereldbol en omvat met zijn beenen: „Switz land”, „France” en „Itali”; hij heeft zijn zwaard in de rechterhand en vraagt: „Ah — who is it dares interrupt (sic) me in my Progress”. Rechts ter zijde van de globe is te halverlijve een kleine man te sien, die de hand legt op „old England”, en zijn sabeltje dreigend tegen Napoleon opheffend, antwoordt: „Why 'tis I little Iohnny Bull Protecting a little spot: I clap my hand on and d--n me if you come any Farther that's all”. Gekleurde gravure in-fol., a. n. v. gr., met adres „Pub^d by T. Tegg, 111 Cheapside Ian^v 1 1807”. Rechts bovenin gemerkt „252”. Met een vroeger adres, gedeeltelijk door arceeringen bedekt: „Pub May 1806 by J. Blackburn Royal Exchange”. Grand-Carteret. No. 50.

ATLAS VAN STOLK (No. 5983 C).

„Hop Step and Jump”.

Spotprent op Napoleon, wiens beeld driemaal op dese plaat voorkomt. Zij vertoont zes rotspunten, boven zee uitstekende, met de volgende inschriften van links naar rechts: „Corsica”, „France”, „Ambition”, „Power”, „Calais”, „Dover”. Van de eerste springt Napoleon op de tweede rote, tamelijk ver van de eerste verwijderd; op ieder der beide volgende, dicht bij elkander geplaatste, rust een voet van de tweede figuur van Napoleon, nu op het toppunt zijner macht. De eerste rote is de laagste en tot de vierde loopen zij verder geleidelijk op. „Calais”

echter (zeker om aan te wijzen, dat de poging alleen reeds om in Engeland te landen zijn macht verminderde), is iets lager en veel smaller dan de vierde rots. Napoleon, die van dáár den sprong gewaagd heeft naar „Dover”, waarbij hem de steek van 't hoofd valt, wordt door John Bull op diens sabel opgevangen. De woorden „Hop”, „Step” en „Jump” uit bovenstaand onderschrift, staan ook nog eens achtereenvolgens tusschen de eerste en tweede, tusschen de derde en vierde en onder de zesde rots; terwijl men binnen de zwarte lijn, die de voorstelling omgeeft, de volgende zeven verklarende regels tekst vindt: Niet bij Grand-Carteret.

„From indigence in Corsica
To affluence in France”.

„From aspiring ambition
To the summit of Power.”

„From Calais to Dover
Where little John Bull
does the Corsican Over.”

Gekleurde gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., met „Pub₄ by Roberts 28 Middle row” en het latere adres: „Pub^d by T Tegg 111 Cheapside Jany 1 1807.”, het jaartal bijna onleesbaar gemaakt door kruisarceringen. De plaat is rechts bovenaan gemerkt „241”.

ATLAS VAN STOLK (No. 5983 D).

„John Bull Playing on the Bass villain”.

Spotprent op Napoleon. John Bull zit op een stoel; hij heeft parnik en steek afgelegd en houdt, alsof 't een bas ware, Napoleon in den nek, terwijl hij met de rechterhand zijn sabel als een strijktok hanteert. Boven het hoofd van den Engelschman leest men: „Britons Strike home.” Gekleurde gravure in-fol., z. n. v. gr. Met beide adressen van de vorige prent. Rechts bovenaan gemerkt „259”. Niet bij Grand-Carteret.

AANVULLINGEN.

5470. „The Reception in Holland.”

Van deze prent is ook een oorspronkelijke, gekleurde afdruk in dezen Atlas aanwezig.

5480*. „*Almanak voor de Negentiende=Eeuw*”, enz.

Opschrift, boven den tempel, is de omgekeerde kopie (of wellicht het origineel) van den almanak beschreven onder No. 5480 hier voren. Bij dat nummer zijn zoowel het opschrift boven-, als de „verklaring” onder de voorstelling op afzonderlijke grijze strooken gedrukt, en geplakt op den witten rand die de plaat omgeeft; hier staat het opschrift in de prent selve en de verklaring, als een geheel makende daarmede, er onder. Links, onmiddellijk onder de voorstelling: „Berekend & Ontworpen door L. Eric Berends.”; rechts, op dezelfde wijze: „Op Steen gebracht door J. Meenerbreker.” Midden onder de „Verklaring” staat hier het jaartal „1888.” en aan het eind van den laatsten regel van dien tekst: — Gedrukt & Uitgegeven bij S. P. Voorn Boers & Co te Rotterdam.” Bij No. 5480 leest men links onder de verklaring „Ontworpen en uitgegeven van Ludwig Eric Berends.” en rechts „Lithograpfied van F. W. Rossbach”.

5933. „*Penélope*.”

In verband met den inhoud der vóórlaatste alinea van de noot bij No. 5938 hier voren, volgt hier de opgave der prenten, die in het laatste deel van bovengenoemd tijdschrift voor dameshandwerken voorkomen.

Deel VIII. 1. Vier patronen voor een werksak. 2. Gechiffonneerde vaas. (Chiffonneeren is ongeveer hetzelfde als décalqueren). 3. Model voor een schilderij van een opgezeten vogel. 4. Garnituur voor gordijnhouder en tochtkussen. 5. Model voor een leeslessenaartje. 6. Sleutelmandje van gerold papier. 7. Handécran van veëren. 8. Patroon voor een pluie lampenkleedje. 9. Huwelijkskorf en luiersmandkorf. 10. Orakel-beeldjes voor schoorsteensieraad. 11. Een vaas om pastilles in te branden en een glazen bloemenbeker. 12. Knoopdoosje met opstaande schroef. 13. Mandje (voor kievitsciëren) van mos, waarin sterkers gessaaid is. 14. Ridieule van paardenhaar. 15. Boekenkastje met geborduurde randen. 16. Trekpottenmatje. 17 (verkeerd genommerd 7). Sleutelkastje. 18. „Een Passe-papiers” (voor presse-papier). 19. Een muziekkastje. 20. Inschuivende sigarenkoker. 21. Nieuwe wijze om met de platte steek te borduren. 22. Doorschijnend tafélécran. 23. Leeslessenaar en inktkoker. 24. Handécran van uitgeslagen bladeren.

De titel is naar C. Kruseman door P. Veltj; de gravures, langw. in-4°. of in-8°., zijn, op de onderstaande uitzonderingen na, allen naar C. Borsteegh. Van deel I zijn al de platen door A. Lutz evenals plaat 1—10 van deel II. Plaat 11—16 van datzelfde deel zijn door F. C.

Bierweiler, plaat 17—24 door D. Sluyter, die ook alle platen van deel III—VIII graveerde, behalve de prenten VI. 9 en VII. 5, 7 en 9, dat steendrukken van Houtman te Utrecht zijn, en VIII. 17, dat een lithografie is van H. J. Baeker te Dordrecht. Plaat V. 18 is naar van Arum, VII. 6 zonder naam van teekenaar; de platen VIII. 15, 20 en 24 zijn naar A. J. van Wijngaardt en nummer 28 is zonder naam van teekenaar.

6010. „Lijkfeest van Jan Nieuwenhuysen gevierd den 9^{den} April 1806.”

Omtrent de onder bovenstaand sommer beschreven prent het volgende:

In Haarlem werd Nieuwenhuysens dood in 't openbaar en ietwat pompeus herdacht. Er werd daar op 9 April 1806 een plechtig lijkfeest gevierd in de Waalsche kerk, die met zwart laken bekleed was. Bij het schijnsel der drie kaarsen, aan weerszijden ervan op hooge kandellabres geplaatst, teekende de grafnaald, op de prent afgebeeld, zich tegen dat rouwfloers af. In het voetstuk was een transparant aangebracht, met de woorden: „Jan Nieuwenhuysen, stichter der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.” Behalve de kaarsen, was er alleen voor de muzikanten eenig licht in de kerk. De bloedverwanten werden, met een commissie uit het hoofdbestuur, een andere uit de vroedschap, en de leden der afdeeling, tot de plechtigheid uitgenoodigd. Majofski zong een recitatief van Haydn. Het orkest op 't koor liet zich van tijd tot tijd hooren en de conrector der latijnsche school, C. Scholl van Egmond, hield een gedachtenisrede. Kinderen der Departementale school zongen een lied en daarna omgingen twee andere kinderen de grafnaald met een cypres-guirlande en bestrooiden den voet met bloemen. A. Loosjes Pz., swager van Martinus Nieuwenhuysen, sprak toen een woord en C. de Koning Lz., schrijver van het *Tafereel der stad Haarlem*, droeg een lijkzang voor, waarna de plechtigheid met een slotsang van het koor bealoten werd.

De prent is gereproduceerd in „De Amsterdammer, weekblad voor Nederland”, No. 1494, bij het artikel van S. Kalf, „Een aanstaande gedenkdag in „Het Nut””.

